

Besenyő János

Magyar békefenntartók Afrikában

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa

Felelős kiadó

Kovács József altábornagy, főigazgató

Szerkesztő

Dr. Kobolka István ezredes

Szakmai lektor

Márton Attila alezredes

Tördelőszerkesztő

Tóth Krisztina zászlós

Nyomdai munkák

HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft.

ISBN 978-963-08-5497-9

A kötet tartalma szerzői jogvédelem alatt áll, ezért annak felhasználása, másolása, sokszorosítása, bármely módon történő továbbítása kizárólag a szerző engedélyével lehetséges.

A kiadványban szereplő nevek, adatok és vélemények nem a KNBSZ hivatalos álláspontját tükrözik, azokért a Szolgálat felelősséget nem vállal.

TARTALOM

DR. BESENYŐ JÁNOS ALEZREDES AZ AFRIKAI MŰVELETEK TÖRTÉNETE 1989-TŐL NAPJAINKIG	7
SZÁRAZ GYÖRGY VEZÉRŐRNAGY NYUGAT-SZAHARA.....	20
DR. TAMÁSI BÉLA MK. EZREDES NYUGAT-SZAHARA.....	34
TÓSZEGI LAJOS R. EZREDES NYUGAT-SZAHARA.....	50
DR. BESENYŐ JÁNOS ALEZREDES NYUGAT-SZAHARA, SZUDÁN, DARFUR	66
HÁRS TAMÁS ŐRNAGY NYUGAT-SZAHARA.....	86
KALLÓ KÁLMÁN ŐRNAGY NYUGAT-SZAHARA.....	96
MÉSZÁROS TÍMEA MARIANNA ŐRNAGY NYUGAT-SZAHARA.....	112
BENCZE DÁNIEL SZÁZADOS NYUGAT-SZAHARA.....	124
DR. BODA JÓZSEF R. DANDÁRTÁBORNOK MOZAMBIK.....	138
DR. BOLDIZSÁR GÁBOR EZREDES MOZAMBIK.....	152
SPAICS JÓZSEF MK. EZREDES MOZAMBIK.....	166
SZABADOS JÓZSEF MK. EZREDES MOZAMBIK.....	180
SZÁRAZ PÁL EZREDES MOZAMBIK.....	196
BOZSIK JÓZSEF ALEZREDES MOZAMBIK, ANGOLA	212

KOCZÁK IMRE ALEZREDES MOZAMBIK.....	228
PINTÉR ISTVÁN MK. EZREDES ANGOLA, MOZAMBIK.....	240
FORGÁCS LÁSZLÓ MK. EZREDES ANGOLA, LIBÉRIA	254
KOVÁCS TIBOR MK. EZREDES ANGOLA	270
VARSÁNYI LAJOS ALEZREDES ANGOLA	286
MAKAY VIKTOR ALEZREDES ANGOLA, RUANDA.....	302
SURÁNYI PÉTER R. ÖRNAGY ANGOLA	314
LABANCZ IMRE ÖRNAGY RUANDA, UGANDA.....	332
CSAJÁGI ZSIGMOND ALEZREDES KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG, NYUGAT-SZAHARA.	346
GERLE ZOLTÁN ALEZREDES KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG.....	360
TÖRÖK LÁSZLÓ E. OKL. MK. ALEZREDES KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG.....	374
NAGY FERENC ALEZREDES CSÁD.....	394
VARSÁNYI ZSOLT R. EZREDES NAMÍBIA.....	412
BOGNÁR TAMÁS O. ALEZREDES EUFOR LÍBIA.....	424
HORVÁTH CSABA ZSOLT SZÁZADOS EUTM SZOMÁLIA.....	436
CSORNA JÓZSEF ZÁSZLÓS EU NAVFOR SZOMÁLIA	454
AZ AFRIKAI MŰVELETEKBEN SZOLGÁLÓ MAGYAR KATONÁK ÉS RENDŐRÖK NÉVSORA	466
AJÁNLOTT IRODALOM	477

ELŐSZÓ

Nagyon nehéz – de egyúttal könnyű is – úgy előszót írni egy könyvről, hogy annak a témáját magam is jól ismerem, sőt magam is szolgáltam misszióban. A közelmúltig hozzám tartoztak a Magyar Honvédségnél zajló békeműveletek, sőt, ma sem szakadtam el ettől a területtől, arra a mai napig is rálátásom van. Nem csak azért, mert kötelességem, hanem azért is, mert a műveleti területen a mai napig több barátom és bajtársam szolgál, akiknek a tevékenységét igen nagyra tartom. Az elmúlt évek során a békefenntartás nem minden esetben kapta meg azt a figyelmet és elismerést, amelyet megérdemelt volna – erre a szerző és néhány meginterjúvált is rámutat –, de a jelenlegi vezetés és jómagam is mindent megteszünk azért, hogy ez pozitív irányba változzon.

A Dr. Besenyő János alezredes által írt könyvben nagyszerűen nyomon követhető a Magyar Köztársaság afrikai szerepvállalása, a rendszerváltás hajnalán kezdődő namíbiai rendőri művelettől kezdve, egészen az Európai Unió ma is zajló szomáliai kiképző missziójáig. Ebben a munkában 30 ember osztja meg első kézből az olvasókkal a különböző afrikai békeműveletekben szerzett tapasztalatait. Van közöttük nő, katona, rendőr, családos és család nélküli, akik gyakran hihetetlen eseményeken mentek keresztül, alkalmanként kockáztatva a testi épségüket, sőt az életüket is. Ennek ellenére mindannyian az esküjüknek megfelelően, a választott hivatásukhoz méltón, derekasan helytállva öregbítették Magyarország jó hírét. Több interjúból is visszaköszön, hogy az ENSZ, az Európai Unió és az Afrikai Unió politikai és katonai vezetői is milyen nagyra tartották/tartják a magyar katonák és rendőrök munkáját, amely a nekik biztosított felelősségteljes pozíciók számából is látszik. Magam is több esetben találkoztam a Minisztérium vezetésének írt elismerő és gratuláló levelekkel, amelyek a magyar békefenntartók kvalitásairól szóltak, igen elismerően. Érthető, ha a magyar békefenntartást nem csak a szakemberek, de mások is egyfajta sikertörténetnek tartják.

A velük készült interjúk között nincs két egyforma történet, még akkor sem, ha éppen egy adott időszakban és egy misszióban szolgáltak együtt. A könyvben megjelenők közül nagyon sokat ismerek, és némelyik történetet is hallottam már hivatalos beszámoló vagy éppen baráti beszélgetések keretén belül. A szerző jó érzékkel válogatta össze az interjúkat, imponálóan alaposan utánajárt a műveleti területen történeteknek. Kérdéseiből hamarosan rájövünk, hogy nem kritikus szemlélője az interjúknak, hanem abban tevékenyen részt vesz, formálja azokat. Már csak azért sem tud távolságtartó lenni az interjúk során megszólaltatottakkal, mivel többükkel együtt szolgált nem csak itthon, de Afrikában vagy éppen Afganisztánban is. Ennek ellenére – vagy talán pont ezért – jó érzékkel, kutatói szemlélettel mutatja be az afrikai műveleteinket, amelyekről nem sokan tudnak, de méltán lehetünk azokra büszkék.

Fontosnak tartom, hogy a hivatásos állományban szolgáló vagy a már nyugállományba, illetve a civil életbe egyéb okok miatt visszakerült katonák és rendőrök által összegyűjtött tapasztalatok megjelenjenek, majd pedig a megfelelő feldolgozás, kiértékelés után a kiképzés megfelelő moduljaiba beépítésre kerüljenek és azokat a megfelelő módon hasznosíthassuk. Erre kínál lehetőséget a HM és az MH vezetői által létrehozott „műveleti tartalékos” rendszer, ahol ezek az emberek lehetőséget kapnak nem csak arra, hogy ismereteiket megosszák a most szolgálókkal, hanem – megfelelő képességek megléte esetén – akár a most zajló műveletekben való részvételre is.

A könyvet jó arányérzék, dinamikus szerkesztés jellemzi. Sikerült megtalálni az interjúk során a szakmai ismeretek, a fontos információk és a személyes sorsok, történetek közötti helyes arányt, így az interjúkötet hitelesen mutatja be a missziós katonáink életét. A világos, áttekinthető szerkezet, az igényes fényképek és a magas színvonalú nyomdai kivitelezés együttesen teszik a kötetet értékes és hiánypótló alkotássá, elsősorban azok számára, akik a téma vagy Afrika iránt érdeklődnek.

Éppen ezért, ezt az interjúkötetet jó szívvel ajánlom nem csak azoknak, akik békefenntartó műveletekben szolgálnak, szolgáltak vagy csak tervezik az abban való részvételt, hanem mindazoknak is, akik szívükön viselik a honvédelem sorsát vagy csak érdeklődnek a fekete kontinens iránt.

Kovács József altábornagy
a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója

DR. BESENYŐ JÁNOS ALEZREDES

AZ AFRIKAI MŰVELETEK TÖRTÉNETE 1989-TŐL NAPJAINKIG

Ebben a könyvben a Magyar Honvédség eddigi afrikai műveleteiben szolgáló katonákkal és rendőrökkel készült interjúkat szerkesztettem egybe. Egy részük már nem szolgál sem a rendőrségnél, sem a Honvédségnél, de vannak olyanok is, akik a missziókban tanultakat hasznosítva futottak be igazán impozáns pályát. Ezeken az interjúkon keresztül szeretném bemutatni az afrikai missziókban szolgálókat, de előtte érdemes megismerni a műveletek hátterét, történetét.

A Magyar Honvédség a rendszerváltás idején, illetve az azt követő időszakban egyre több felkérést kapott az Egyesült Nemzetek Szervezetétől különböző afrikai békefenntartó műveletekben való részvételekre. Az MH első ilyen missziója Angola volt, amelyet hamarosan követett a mozambiki. Ekkor még csak „klasszikus” békefenntartói feladatokat láttunk el a nemzetközi közösség nagy meglepedésére. E missziók viszonylag gyorsan több más művelettel folytatódtak Kambodzsaiban, Libériában, Tádzsikisztánban, Hegyi-Karabahban, Cipruson, Ruandában és Grúziában. Katonáink nem csak a műveleti területen, hanem a nemzetközi törzsekben és parancsnokságokon is kimagasló teljesítményt nyújtottak, hatékonyan érvényesítették a magyar érdekeket. Részben ennek volt köszönhető, hogy az ENSZ New York-i parancsnokságára a békeműveleti osztályra iránytiszteket delegálhattunk, akik nemzetközi szinten láthattak bele a békefenntartásba.¹

Ugyancsak erre az időszakra tehető a Magyar Honvédség békefenntartó rendszerének létrehozása, kialakítása – Békekiképző Központ létrehozása, felkészítő tanfolyamok először külföldön, majd itthon – is. A magyar katonák és rendőrök jó híre, az általuk nyújtott teljesítmény pedig újabb és újabb lehetőségeket hozott a békefenntartás területén. Ennek következtében kérték fel a Magyar Köztársaságot, hogy egy kontingenssel vegyen részt a nyugat-szaharai békefenntartó műveletben. A felkérést 1994-ben kaptuk meg és már a következő évben egy rendőri kontingens – 13 fő – kezdte meg a tevékenységét az ENSZ Nyugat-Szaharai Népszavazási Missziója (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara – MINURSO) szervezetén belül. Habár a rendőri egységet pár éven belül kivonták a műveleti területéről, a 2000-ben érkező kis létszámú katonai kontingens a mai napig a misszió szervezeti részeként funkcionál. Sőt, kimagasló teljesítményük elismeréseként a missziót három éven át – 2002.08.09. és 2005.08.10. között – magyar tábornok, Száraz György vezérőrnagy irányította, akinek a munkáját nem csak az ENSZ, hanem a szemben álló felek is nagyra értékelték.

A Magyar Köztársaság, miután csatlakozott a NATO szervezetéhez, illetve az Európai Unióhoz, az új igényeknek megfelelően átalakította a békefenntartás struktúráját. Ez azt jelentette, hogy az ENSZ-műveletekből szinte teljesen kivonultunk,

¹ Demeter Ferenc: *Afrika szerelmesévé vált az öreg békefenntartó.*
<http://www.honvedelem.hu/cikk/7/21326/papp-istvannal-beszeltetes.html> (letöltés ideje: 2010.09.22.)

csökkent a klasszikus békefenntartó műveletekben részt vevő fegyvertelen megfigyelők létszáma, azonban megnövekedett a szövetségesi kötelezettségeinkből fakadó feladataink száma a Balkánon, Irakban és Afganisztánban.

Az afrikai kontinensről szinte teljesen kivonultak a magyar katonák és rendőrök, csak a Nyugat-Szaharában szolgáló kis létszámú katonai kontingens maradt meg. Ebben az időben Afrika olyan szinten leértékelődött a Magyar Köztársaság számára, hogy a stratégiai terveinkben sem szerepelt a kontinenssel kapcsolatos diplomáciai, politikai, gazdasági vagy bármilyen más tevékenység, az afrikai külképviselteink nagy részét pedig felszámoltuk, ezzel is jelezve a megváltozott prioritásokat. Az időközben bekövetkezett átszervezések következtében azok a nagy tapasztalattal rendelkező tisztek és főtisztek, akik korábban a kontinensen teljesítettek szolgálatot, és az ENSZ keretein belül rálátással rendelkeztek az afrikai békefenntartás rendszerére, működésére, idő előtt elhagyták a Magyar Honvédséget. Az általuk megszerzett tudást, információkat senki sem dolgozta fel, így azok valójában elvesztek. A szervezetet elhagyók egy része polgári alkalmazottként képes volt elhelyezkedni az ENSZ és az EBESZ különböző szervezeteinél, misszióiban, sokszor vezető beosztásban, ám a velük való hivatalos kapcsolattartásról, esetleges információcseréről senki sem gondoskodott. Az átszervezések során a békefenntartással foglalkozó intézményi rendszer részben megszűnt, részben pedig átalakult és ilyen módon is sok tapasztalt szakember áramlott ki a rendszerből. A korábban összegyűjtött dokumentációk, jelentések, térképek és egyéb anyagok feldolgozása nem történt meg, azok többségét megsemmisítették. Amikor a Magyar Honvédség nyugat-szaharai tevékenységével kapcsolatosan irattári kutatásokat végeztem, megdöbbenve tapasztaltam, hogy a misszióval kapcsolatosan keletkezett iratok jelentős része bezúzásra került, szinte csak véletlen folytán kerültek elő anyagok, sokszor magánkézből.

Persze ez a folyamat nem csak a Magyar Honvédségnél vagy a Rendőrségnél volt megfigyelhető, hanem a „civil” társadalomban is. Mivel a magyar külpolitika látványos érdektelenséget mutatott az afrikai kontinens ügyeivel kapcsolatban, azok a szervezetek, amelyek korábban jelentős érdekeltséggel bírtak a földrész országaiban, lassan elhagyták azt és más, számukra kedvezőbb – a Magyar Köztársaság által támogatottabb – területeken próbáltak érvényesülni. Ekkor számolták fel a Gödöllői Tudományegyetem Trópusi Tanszékét is, amely az ELTE mellett akkoriban a hazai afrikai kutatók tudományos fellelvára volt. Az afrikai országokkal korábban meglévő kapcsolatrendszerek és adatbázisok szinte teljesen megszűntek. Ezt felismerve a Külügyminisztérium munkatársai megpróbálták egy olyan adatbázist létrehozni, amelyben szerepeltek volna azok az afrikaiak, akik Magyarországon végeztek, vagy korábban gyümölcsöző gazdasági és egyéb kapcsolatokat építettek ki hazánkkal. Az adatbázis azonban a korábban említett problémák miatt nem valósulhatott meg, így a korábban meglévő kapcsolatok és információk jelentős része végleg elveszett a számunkra.

A változó biztonságpolitikai és gazdasági környezet transzformációinak hatására azonban az afrikai kontinens ismét felértékelődött mind az USA, a NATO, illetve az EU számára is, sőt, „új” szereplők – Kína, India, Oroszország, Japán és

Brazília² – jelentek meg a térségben, emiatt hazánk is egyre nagyobb szerepet vállal újfent. Különösen felértékelődött Észak-Afrika és a Maghreb régió, nem csak a migráció, a kábítószer- és fegyvercsempészet, vagy a különböző iszlám militáns szervezetek jelenléte miatt, hanem az ott lévő gazdasági potenciál, a gazdaságosan kitermelhető nyersanyagkincs – kőolaj, földgáz, különböző ásványi anyagok, halászat stb. – miatt is. A NATO oldaláról pedig biztonságpolitikai szempontokból növekedett meg a terület értéke, hisz a Maghreb régió országai nem csak a NATO Békapartnerségi (Partnership for Peace – PFP) programjában, vagy a Mediterrán Dialógusban játszanak fontos szerepet, de részt vesznek az al-Kaida észak-afrikai csoportjai elleni küzdelemben is.

Az erősödő magyar érdekeltséget jelzi az a tény is, hogy 2005-ben személyemben logisztikai tanácsadót küldtek az Afrikai Unió szudáni missziójába, Darfurba, majd pedig további két törzstisztet a Kongói Demokratikus Köztársaságba, később pedig egy tiszthelyettest az Európai Unió haditengerészeti erőibe (European Union Naval Force – EU NAVFOR), illetve két tisztet és két tiszthelyettest az EU szómáliai kiképző missziójába. Mialatt Darfurban szolgáltam, a MOL jelentős koncessziós területet vásárolt Dél-Szudánban, de több más magyar gazdasági társulás is nyitott afrikai országokban irodát, vagy kezdtek vállalkozásokba a kontinensen. Emellett magyar segélyszervezetek – így például Baptista Szeretetszolgálat, Adventista Fejlesztési és Segély Alapítvány (ADRA), Afrikai–Magyar Egyesület – is egyre nagyobb részt vállalnak az afrikai humanitárius missziókban, nem csupán anyagi támogatással, de humanitárius munkások kiküldésével is. A hazai közéletben is megindult egy pozitív folyamat Afrikával kapcsolatosan, amelyet jelez az egyre több afrikai gazdasági és kulturális program hazánkban, illetve az afrikai témákban megjelenő könyvek, folyóiratok és tanulmányok. A politikusok, gazdasági és egyéb szakemberek egyre nagyobb információéhségét felismerve egyre több szervezet foglalkozik afrikai témákkal, kutatásokkal. A Pécsi Tudományegyetem például létrehozott egy olyan Afrika Kutatóközpontot, amelyet egyre inkább nemzetközi szinten is ismernek, elismernek. A Külügyminisztérium felkérésére szervezték meg a különböző magyar kormányzati szervek Afrikával, fejlesztéspolitikával és a globális kérdésekkel foglalkozó munkatársai, valamint Afrika-szakértők, diplomataik, civil szervezeti képviselők részvételével azt a konferenciát, ahol a Magyar Köztársaság Afrika Stratégiájának kidolgozásáról döntöttek.³ Több egyetemen és főiskolán afrikai témákkal foglalkozó kurzusokat indítottak, illetve egyre több hallgató dolgoz ki diplomamunkájában Afrikával kapcsolatos kérdéseket. Nemcsak a „civil” életben, hanem a Magyar Honvédségnél is. Afrikában 1989 és 2000 között 15 különböző műveletben vettek részt magyar katonák, illetve rendőrök, azonban egyik műveletről sem született komolyabb értékelés, tanulmány. Néhány cikk készült, azonban többségük tudományos értékkel nem rendelkezett. A hiányosságot felismerve a magyar katonai vezetés a Művelet Irányító Központon belül létrehozott egy tapasztalat-feldolgozó osztályt.

² Dowden, Richard: *Africa: Altered States, Ordinary Miracles*. 484–508. o.

³ Berta János: *Magyarország Afrika politikájáról tanácskoztak a pécsi bölcsészkaron*. <http://www.btk.pte.hu/hirek/634> (letöltés ideje: 2010.09.22.)

A Magyar Honvédség állományában, különböző beosztásaimban, tovább mélyíthettem a békefenntartással kapcsolatos tudásomat, illetve meggyőződésemmé vált, hogy azt rendszerezve hozzáférhetővé kell tenni mindazok számára, akik afrikai műveletekben képviselik a Magyar Köztársaságot, vagy akár „csak civilként” érdekli őket a régió. Ebben a könyvben az afrikai műveletekben szolgálók személyén keresztül igyekszem bemutatni Magyarország afrikai szerepvállalását, az ottani tevékenységünket és a missziókban szolgáló katonákkal szemben támasztott követelményeket.

Afrikai békeműveletek magyar részvétellel

Az első misszióink egyike az ENSZ Átmenetet Segítő Csoportja volt Namíbiában (**United Nations Transition Assistance Group – UNTAG**), ahová 23 rendőrt küldtünk ki 1989–1990 között.⁴

A misszió az alábbi tevékenységekre kapott felhatalmazást:

- a szabad választások biztosítása, lebonyolítása és felügyelete;
- az ellenségeskedések beszüntetésének, a tűzszüneti előírások betartásának és a szemben álló felek csapatainak – a Délnyugat-Afrikai Népi Szervezet (SWAPO), helyi fehér milíciák és a dél-afrikaiak – ellenőrzése;
- a dél-afrikai katonai és rendőri erők kivonásának ellenőrzése;
- politikai foglyok szabadon bocsátása, a menekültek hazatérésének biztosítása;
- az új namíbiai rendőrség támogatása, a törvények betartatásának ellenőrzése.

Következő műveletünk az ENSZ Második Angolai Ellenőrzési Missziója (**United Nations Angola Verification Mission II. – UNAVEM-II.**), amelyben 1991 júniusától 1995 februárjáig szolgáltak magyar katonák, majd később rendőrök is.⁵

A misszió mandátuma az alábbiakra vonatkozott:

- békeszerződésben foglaltak ellenőrzése;
- tűzszünet előírásainak ellenőrzése;
- az angolai rendőrség felügyelete;
- választások megfigyelése és az eredmények hitelesítése;
- mediáció a szemben álló felek között.

Az UNAVEM-II. misszióban a Magyar Honvédség tisztjei közül 40 fő teljesített szolgálatot. Az angolai magyar békefenntartók olyan sikeresek voltak, hogy az ENSZ főtitkára további békefenntartókat kért az ENSZ Mozambiki Műveletébe (**United Nations Operations in Mozambique – ONUMOZ**), amely 1992 decemberétől 1994 decemberéig tartott.⁶

⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagFT.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

⁵ <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/Unavem2.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onumozFT.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

Az ONUMOZ a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a kormány és a Mozambiki Nemzeti Ellenállás (Resistencia Nacional Mocambicana – RENAMO) által megkötött tűzszünet betartatásának ellenőrzése;
- külföldi katonák kivonásának ellenőrzése;
- különböző fegyveres csoportok lefegyverzésének, valamint, a fegyverek begyűjtésének ellenőrzése;
- az ENSZ és más nemzetközi szervezetek működtetésének biztosítása;
- az infrastruktúra újjáépítésének segítése;
- részvétel a választások lebonyolításában;
- humanitárius tevékenység koordinálása, menekültkérdés.

Az ONUMOZ misszióban a Magyar Honvédség tisztjei közül 40 fő teljesített szolgálatot, akik közül többen is a misszió parancsnokságára kerültek kulcspozíciókba, illetve a katonai szektorok élére. A mozambiki misszió sikeres befejezését követően 1995 februárjában indult az ENSZ Harmadik Angolai Ellenőrző Missziója (**United Nations Angola Verification Mission III – UNAVEM III**), ahová az ENSZ Békefenntartási Igazgatósága ismét magyar katonákat kért.⁷

A misszió a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a Lusakai Egyezményben foglaltak betartásának ellenőrzése;
- tűzszünet előírásainak ellenőrzése;
- az állami adminisztráció kiépítésének támogatása;
- segítségnyújtás a Nemzeti Egység A Teljes Felszabadításért fegyveres mozgalom (União Nacional para a Independência Total de Angola – UNITA) átalakításában;
- a fegyveres csoportok és a civil lakosság számára szervezett leszerelési és lefegyverzési programok ellenőrzése.

Az UNAVEM III misszióban a Magyar Honvédség tisztjei közül 60–65 fő teljesített szolgálatot.⁸ Ez a művelet 1997 júniusában fejeződött be, illetve alakult át, majd működött tovább az ENSZ Megfigyelő Missziója Angolában (**United Nations Observer Mission in Angola – MONUA**) néven, amiben 15 magyar katona teljesített szolgálatot.⁹

A MONUA a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- az állami közigazgatás újjáépítésének megfigyelése;
- elősegíteni és ellenőrizni az UNITA szervezeti egységeinek a beolvadását az új kormányba, haderőbe;
- a tűzszüneti megállapodás előírásainak ellenőrzése;

⁷ <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem3.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

⁸ A missziókban szolgálók létszáma itt is és a többi misszióban is csak hozzávetőleges becslés, mivel a műveletekkel kapcsolatos iratokat nem őrizték meg, azokat pedig a mai napig senki sem dolgozta fel részletesen.

⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/monua/monua.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

- az angolai rendőrség semlegességének biztosítása, az UNITA biztonsági erőinek beolvasztásának megfigyelése országos és helyi szinten a rendőrség állományába;
- fegyverek begyűjtése, megsemmisítése;
- az emberi jogok biztosítása a lakosságnak, a civil társadalom kiépítése, a különböző civil szervezetek létrejöttének, működésének támogatása;
- humanitárius szervezetek munkájának támogatása, a rászorulóknak segélyezésének koordinálása.

Még a mozambiki békefenntartó művelettel egy időben, 1993 szeptemberében indult el az ENSZ Megfigyelő Missziója Libériában (**United Nations Observer Mission in Liberia – UNOMIL**), amely egészen 1997 szeptemberéig tartott.¹⁰

A misszió mandátumai az alábbi tevékenységekre szóltak:

- a Cotonou Békeszerződésben foglaltak betartásának ellenőrzése;
- tűzszünet ellenőrzése;
- lefegyverzési és leszerelési folyamat ellenőrzése;
- a Nigéria által vezetett nyugat-afrikai haderő (ECOWAS Monitoring Group – ECOMOG) támogatása, tűzszerészeti tevékenység;
- az ENSZ és más humanitárius szervezetek munkájának segítése;
- segítségnyújtás a választások megszervezéséhez és lebonyolításához).

A műveletbe – a korábbi jó tapasztalatok miatt – a Magyar Honvédség delegálhatott egy katonai tanácsadót, aki a misszió politikai vezetőjének személyes tanácsadójaként teljesített szolgálatot. A tanácsadó – Forgács László ezredes – az összes katonai vonatkozású döntés meghozatalában részt vett, javaslatait, tanácsait az ENSZ New York-i központja minden esetben elfogadta.

1993 júniusában kezdődött meg az ENSZ Ugandai–Ruandai Megfigyelő Missziója (**United Nations Observer Mission Uganda–Rwanda – UNOMUR**), amely 1994 szeptemberéig tartott.¹¹ A művelet előkészítő törzsét egy ideig egy magyar tiszt, Makay Viktor százados irányította, aki mandátumának lejártá után Angolában folytatta a tevékenységét.

Az UNOMUR a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- az ugandai–ruandai határ ellenőrzése, hogy azon ne juthassanak be fegyveres csoportok és hadianyag Ruandába;
- hutu–tutszi fegyveres csoportok megfigyelése;
- csempészet, fegyverkereskedelem visszaszorítása;
- bizalomerősítő tevékenység;
- tűzszünet felügyelete, fegyvermentes övezet létrehozása, aknamentesítés;
- menekültek visszatérésének felügyelete;
- illegális akciók kivizsgálása.

A műveletben a már korábban említett Makay Viktoron kívül négy magyar katonai megfigyelő teljesített szolgálatot.

¹⁰ http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unomil_b.htm (letöltés ideje: 2012.04.17.)

¹¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomur.htm> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

A következő afrikai művelet, ahová magyar katonák kerültek, az 1991-ben indult az ENSZ Nyugat-szaharai Népszavazási Missziója (**United Nations peacekeeping mission in Western Sahara – MINURSO**), ahol már 1997 óta szolgáltak magyar rendőrök, de az első magyar békefenntartó katonák csak 2000-ben kerültek ki a műveleti területre.¹²

A MINURSO a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- tűzszünet ellenőrzése, az ENSZ jelenlét demonstrálása;
- a marokkói csapatok és a Polisario Front közötti tűzszünetesértések regisztrálása;
- a csapatok létszámának, diszlokációjának és a változásoknak a nyilvántartása;
- aknák, gránátok és más robbanószerkezetek megjelölése, a felek tájékoztatása a koordinátákról;
- a nyugat-szaharai politikai foglyok szabadon bocsátásának és a hadifoglyok cseréjének felügyelete;
- a hazatelepülési program és a népszavazás megszervezése, lebonyolítása;
- jó kapcsolat kialakítása és ápolása a szemben álló felekkel.

A nyugat-szaharai misszióban jelenleg egy hétfős magyar katonai kontingens teljesít szolgálatot, de 2002–2005 között, három éven keresztül, Száraz György vezérőrnagy irányította a MINURSO katonai komponensét. Az ő és a magyar katonák munkáját az ENSZ több esetben is kimagasló szintűnek értékelte. Habár a Világszervezet több más afrikai műveletben is szívesen látott volna még magyar katonákat, ezt a politikai vezetés nem támogatta, és a magyar szerepvállalást – Nyugat-Szahara kivételével – felszámolta. Ezt nem csak a katonák egy része, de „civil” biztonságpolitikai szakemberek sem értették/értik, hiszen az ENSZ részére felajánlott katonák, egységek finanszírozását – ellentétben a NATO/EU számára felajánlott erővel, ahol szinte mindent a Magyar Köztársaság fizet – teljes egészében a Világszervezet biztosítja, sőt a műveletekből tisztos bevételre is szert tehet az ország.¹³

A következő években így magyar katonákat egyáltalán nem küldtünk afrikai műveletekbe, azonban az Európai Unióhoz való csatlakozásunk bizonyos változásokat kényszerített ki a magyar vezetésből, ugyanis a szövetségi vállalásaink miatt – az EU politikai és katonai vezetésének felkérésére – ismét békefenntartókat kényszerültünk küldeni Afrikába.

Az első misszió, ahová az EU kérésére magyar katonák utaztak, az Artemis művelet volt (**EU Operation ARTEMIS**), a Kongói Demokratikus Köztársaság Ituri tartományában, ahol Buniában véres konfliktus tört ki a hema és a lendu törzsi milíciák között.¹⁴

¹² <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso/> (letöltés ideje: 2012.04.17.)

¹³ Több ország, például Ghána, India, Pakisztán, Banglades stb. komoly bevételeket szerez azáltal, hogy az ENSZ békefenntartó műveleteibe ajánl fel katonákat, ezáltal nem csak az ott szolgáló katonák keresik meg az otthoni bevételeik többszörösét, de az említett országok hadseregeinek fejlesztéséhez is komoly összegekkel járul hozzá a Világszervezet.

¹⁴ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/artemis?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

A művelet a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a stabilitás megteremtése a kongói Ituri tartományban (Bunia) egy korlátozott katonai művelettel, reptér biztosítása;
- MONUC tevékenységének támogatása;
- biztonsági feladatok ellátása (Hema–Lendu konfliktus megoldásának elősegítése);
- humanitárius tevékenységek, a Buniai menekülttáborban élők védelme.

A misszióban Tomolya János alezredes mint személyügyi tiszt teljesített szolgálatot a párizsi parancsnokságon.

A második misszió, az EU AMIS támogató művelete Darfurban (**EU Support Operation to AMIS**), amely 2004 júniusa és 2007 decembere között működött.¹⁵

A művelet a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- az AMIS II művelet működtetése, támogatása (figyelembe véve az afrikai „tulajdonjogot”);
- afrikai katonák kiképzése/szakkiképzése;
- taktikai–stratégiai szállítások megszervezése, lebonyolítása;
- logisztikai támogatás, tanácsadás – tanácsadó csoport;
- rendőri segítségnyújtás;
- humanitárius programokban való részvétel.

A misszióba először Kajári Ferenc őrnagyot küldte ki a Magyar Honvédség vezetése, aki 2004 júniusától 2005 júniusáig szolgált Darfurban, az Afrikai Unió egyik táborában (Kabkabiya), mint felderítő főnök. Az Afrikai Unió katonai vezetése olyan elégedett volt Kajári őrnagy munkájával, hogy további magyar katonai tanácsadók kiküldését kérte az Európai Uniótól, így kaptam lehetőséget arra, hogy 2005 júniusától katonai – logisztikai – tanácsadóként a misszió parancsnokságán szolgáljak. A misszióban én már csak hat hónapot töltöttem, mivel a biztonsági helyzet nagymértékű romlása miatt a Magyar Köztársaság visszavonta a korábbi felajánlását és hazarendelésre kerültem. Ezután további magyar katona nem szolgált Darfurban, annak ellenére, hogy a művelet 2007 végéig tartott és az EU több alkalommal is kért magyar tisztet a misszió parancsnokságán szolgáló tanácsadó csoportba. Azonban a következő uniós afrikai műveletekből nem tudtunk kimaradni, így 2005 júniusától a Kongói Demokratikus Köztársaság¹⁶ biztonsági ágazatának reformja keretében folytatott európai uniós tanács- és segítségnyújtási misszióba (**EU Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo – EUSEC RD CONGO**) először egy, majd további két törzstisztet küldtünk ki.¹⁷

¹⁵ [http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eu-support-to-amis-\(darfur\)?lang=en](http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eu-support-to-amis-(darfur)?lang=en) (letöltés ideje: 2012.04.18.)

¹⁶ Magyar békefenntartók eddig csak a Kongói Demokratikus Köztársaságban szolgáltak, a szomszédos Kongói Köztársaságban még nem. Ezért ahol csak lehet, a Kongói Demokratikus Köztársaság helyett az ország rövid nevét, Kongót használtam.

¹⁷ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eusec-rd-congo?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

Az EU Tanácsadói és Támogató Missziója a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a kongói kormányzat támogatása;
- az afrikai Nagy-Tavak menti országok biztonságának, együttműködésének segítése;
- a hadsereg adminisztratív és pénzügyi reformjának támogatása – Védelmi Szektor átalakítása;
- együttműködés az Európai Uniónak a Kongói Demokratikus Köztársaság biztonsági ágazatának reformja keretében folytatott rendfenntartó missziójával (EUPOL CONGO RD);
- humanitárius tevékenységek.

A jelenleg is tartó műveletben az elmúlt évek során nyolc magyar tiszt szolgált, akiknek a pótlása ugyan több esetben is gondot okozott, de az EU által igényelt magyar részvételt folyamatosan képesek vagyunk fenntartani.¹⁸

A következő műveletre szintén Kongóban került sor, ahol az EU Kongói Katonai Missziójába (**EUFOR RD CONGO**) a korábbi magyar felajánlásnak megfelelően, logisztikai és személyügyi tiszteket küldtünk.¹⁹ A művelet 2006 júliusától az év novemberéig tartott. Bizonyos okok miatt a magyar tiszteket nemzeti korlátozással küldték ki, így azok a misszió parancsnokságán, Potsdamban töltötték le a szolgálatukat, annak ellenére, hogy az EU katonai vezetése a műveleti területen kívánta őket alkalmazni.

Az EU Kongói Katonai Missziója a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a kongói választások biztosítása az ENSZ BT 1671. számú határozata alapján;
- MONUC tevékenységének támogatása;
- a kongói kormányzat támogatása;
- biztonsági feladatok ellátása;
- humanitárius tevékenységek.

Az EU kiteljesedő afrikai szerepvállalása miatt került sor az Európai Unió csádi és közép-afrikai köztársasági katonai műveletére (**military operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic – EUFOR Chad/Central African Republic**) 2008 márciusától 2009 márciusáig, ahová személyügyi, logisztikai és egészségügyi tiszteket (három fő) küldtünk.²⁰

¹⁸ Az elmúlt években a Magyar Honvédség legtöbb tisztje megtanult angolul, de az afrikai műveletek egy részében az angol mellett elengedhetetlen a francia nyelv ismerete is, azonban csak kevés olyan tisztünk van, aki mindkét nyelvet egyformán jól bírja. Ezért, illetve az önkéntes jelentkezők hiánya miatt is nehéz volt a kongói műveletben szolgálók helyére váltó állományt találni, így azok közül többen meghosszabbították a kinti szolgálatuk idejét.

¹⁹ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eufor-rd-congo?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

²⁰ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eufor-tchadrc?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

A magyar vezetés, tanulván a korábbi kongói művelet tapasztalataiból, már nem korlátozással küldte ki a magyar békefenntartókat, akik így a műveleti területre is kikerülhettek.

A művelet az alábbi tevékenységekre kapott mandátumot:

- regionális biztonság garantálása, együttműködés – az ENSZ, Csád, a Közép-Afrikai Köztársaság és Szudán kormányzati szerveivel;
- járőrtevékenység folytatása;
- a civil lakosság és a menekülttáborok lakóinak védelme, a menekültek hazatérésének biztosítása, nemzetközi polgári személyek biztonságának garantálása;
- humanitárius segélyszállítmányok célba juttatása.

A magyar tisztek munkáját a misszió parancsnoksága pozitívan értékelte, ami részben a műveletben szolgáló Kiss Antal Csaba orvos őrnagynak volt köszönhető, aki elkészítette a misszió egészségügyi kockázati elemzését, amely komoly segítséget jelentett a Csádban szolgáló katonai erők számára.

Még ugyanebben az évben kezdődött meg az Európai Unió Szomáliai Katonai Tengeri Művelete (**EU NAVFOR Atalanta/EU Naval Operation in the Somali Republic**), ahová a Northwood-i parancsnokságra informatikai tiszthelyetteseket küldtünk.²¹

A művelet a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- az Európai Unió Közös védelem- és biztonságpolitikájának támogatása;
- kalózok elleni küzdelem, a kereskedelmi utak biztosítása, „civil” hajók védelmezése;
- az ENSZ Világélelmezési Programja (World Food Programme – WFP) és más humanitárius konvojok kísérése;
- az Afrikai Unió szomáliai missziója (**The African Union peacekeeping mission in Somalia – AMISOM**) műveleteinek támogatása;
- a szomáliai partokon folyó halászati tevékenység ellenőrzése.

2010 áprilisába indul meg az Európai Unió Szomáliai Kiképző Művelete (**EU Training Mission Somalia**), ahol váltásonként egy magyar jogász és három kiképző teljesít szolgálatot.²²

A művelet a következő tevékenységekre kapott mandátumot:

- a Djibouti Megállapodás megvalósításában való részvétel;
- az Átmeneti Szövetségi Kormány és a kormánysszervezetek támogatása, az AMISOM működésének elősegítése;
- szomáliai kormánykatonák kiképzése, felkészítése az ENSZ BT 1872. számú határozata alapján.

²¹ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eunavfor-somalia?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

²² <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eu-somalia-training-mission?lang=en> (letöltés ideje: 2012.04.18.)

Az ugandai kiképző bázison eddig tíz magyar katona teljesített szolgálatot, akik a szomáliai kormánykatonák kiképzésében vettek részt.

2011 áprilisában egy újabb misszió, az Európai Unió Líbiai Művelete (EUFOR Libya) kezdődött meg, amelyben szintén szolgált két magyar katona, aki az egészségügyi szolgálat állományában teljesített szolgálatot.²³ Dr. Bognár Tamás o. alezredes felelt a megelőző orvosi tevékenységéért és ő készítette el a misszió egészségügyi kockázatbecslését is. Őt Dr. Makrai Zita o. főhadnagy váltotta. A művelet novemberben fejeződött be.

A művelet a következő tevékenységekre kapott mandátumot (az ENSZ felkérése esetén):

- a líbiai polgári lakosság védelmének, evakuálásának biztosítása, a számukra biztonságos életkörülmények megteremtése a konfliktus időtartama alatt;
- a Líbiában tevékenykedő humanitárius szervezetek munkájának támogatása.

Az eddig leírtakból látható, hogy bár a rendszerváltás óta folyamatos az afrikai szerepvállalásunk, azok mégsem kaptak akkora figyelmet és publicitást, mint a NATO égisze alatt működő misszióink, annak ellenére, hogy mind az ENSZ, az Európai Unió és az Afrikai Unió is igen elégedett volt a katonáink tevékenységével. Bár ezek a szervezetek újabb felkérésekkel fordultak/fordulnak hazánkhoz, úgy tűnik, afrikai szerepvállalásunkat egyelőre nem kívánjuk növelni. Habár a világgazdasági válság miatt egyre kevesebb pénzügyi forrás áll a Magyar Honvédség rendelkezésére, bizonyos okok miatt a békefenntartó tevékenységünket nem csökkenthetjük szignifikánsan, sőt az EU és a NATO érdekei miatt egyre valószínűbb az – egyelőre korlátozott – afrikai szerepvállalásunk növelése. Ezért is lenne fontos a korábbi afrikai misszióink teljes körű feldolgozása, az ott megszerzett tapasztalatok beépítése a kiképzésbe.

Bár ez a könyv interjúkötetnek készült, de néhány mondatban ismertetném a missziókban szolgálókkal szemben támasztott követelményrendszert is, amely a békefenntartó műveletekben történő szolgálatteljesítés előfeltétele.

• Minimum hat év hivatásos szolgálat

Ez gondolom, nem szorul hosszabb magyarázatra, hiszen a misszióba kiküldött katonáktól elvárható, hogy az itthoni körülményektől eltérő alkalmazás esetén is képesek legyenek eredményes tevékenységet folytatni. Ehhez elengedhetetlen a már megszerzett katonai tapasztalat beosztottként és vezetőként egyaránt. Régebben a pályázatok előírták egy bizonyos idejű csapatgyakorlat meglétét is, ez azonban az elmúlt évek átszervezései miatt egyre kevésbé tartható, így szignifikáns követelményként már nem jelenik meg.

²³ <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eufor-libya?lang=en>
(letöltés ideje: 2012.04.18.)

- **Legalább középfokú „C” típusú angol nyelvvizsga**

Mivel az ENSZ és EU műveletek munkanyelve az angol – természetesen ettől előfordulhat eltérés, mint például az EU Kongói Tanácsadói és Támogató Missziója, ahol a francia a munkanyelv, bár az ENSZ csapatokkal történő együttműködés során az angolt használják –, ennek ismerete elengedhetetlen a misszióban történő munkavégzés során. A felkészítés során különböző tesztekkel és beszélgetésekkel minden esetben meggyőződnek a missziókba kiküldendő állomány nyelvi felkészültségéről.

- **Rendfokozat: százados – alezredes**

Mivel a missziók többségébe megfigyelőket és katonai szakértőket kérnek, általában ezeket a rendfokozatokat viselőket tudjuk kiküldeni. Természetesen itt is vannak eltérések, hisz az Európai Unió Szomáliai Katonai Tengeri Műveletébe és az Európai Unió Szomáliai Kiképző Műveletébe is küldünk speciális ismeretekkel bíró szaktiszthelyetteseket.

- **Katonai megfigyelő misszióban szerzett tapasztalat**

Ez is fontos követelmény, hiszen a békefenntartó műveletekben, azok eljárásmódjaiban – függetlenül a működtető szervezettől (ENSZ, EU vagy AU) – sok azonosság van, így egy korábbi misszióban megszerzett tapasztalat komoly segítséget jelent.

- **50 éves felső korhatár**

A missziókban szolgálókkal kapcsolatosan megkövetelik az átlagostól jobb fizikai és mentális állapotot, így ez a követelmény sem szorul komolyabb magyarázatra.

- **Magas szintű számítástechnikai ismeretek**

A békefenntartók tevékenységében egyre nagyobb szerepet kap az önálló munkavégzés, amely során nem csak jelenéseket, de különféle táblázatokat, előadásokat kell készíteni, amelyek elkészítéséhez fontos a számítástechnikai eszközök és programok megfelelő ismerete.

- **Hazai, nemzetközi katonai megfigyelői tanfolyam**

Ezek a tanfolyamok azokat az ismereteket, eljárásmodokat tanulhatják meg a műveletbe tervezett katonák, amelyek ismerete a mindennapos munkavégzés során számukra elengedhetetlen. Korábban az ENSZ által akkreditált Békekiképző Központokban végezhetek nemzetközi katonai megfigyelő tanfolyamot a magyar katonák, amit nem csak az ENSZ, de más szervezetek is elfogadtak. Később a Magyar Honvédség szervezetén belül létrehozták a szolnoki Békekiképző Központot, ahol személyre szabott és kötelék kiképzést folytattak/folytatnak. Később a központ IMOC tanfolyamok tartására is megszerezte a jogosultságot, ahol nem csak magyar, de külföldi hallgatók is sikeres vizsgát tettek az elmúlt évek során.

- **Legalább „B” kategóriás érvényes vezetői engedély és vezetési gyakorlat**

Ez is fontos követelmény, amelynek meglététől nem lehet eltekinteni, hiszen a megfigyelők a tevékenységük során maguk vezetik a misszió gépjárműveit. Az elmúlt 22 év során két olyan esetről tudunk, amikor magyar katonát repatriáltak, mivel azok nem rendelkeztek megfelelő vezetési gyakorlattal, így nem voltak képesek maradéktalanul elvégezni a munkájukat. Ez a szám elhanyagolható ugyan, de mégsem engedhető meg, hogy ezért kelljen magyar katonának idő előtt befejezni a műveletet, ezért is fontos ennek az ismeretnek a megszerzése és alkalmazása.

- **Kifogástalan egészségi, fizikai és pszichikai állapot**

Ez sem szorul különösebb magyarázatra. A misszióba való kiutazás előtt az MH Egészségügyi Szolgálat teljes körű szűrővizsgálatot végez a kiutazásra tervezett állomány körében, így kizárható, hogy nem megfelelő állapotban indulnának a békefenntartó műveletekbe. A külszolgálat letelte után hasonlóan szigorú visszaszűrés történik, majd – az esetlegesen talált problémák következtében – szükség szerint gyógykezelés.

Az eddig leírtak bizonyítják, hogy bárkit nem küldenek békefenntartó műveletekbe, de azt is, hogy sok olyan – költségigényes – feladat van, amelyek a missziós állomány felkészítéséhez, képzéséhez elengedhetetlenek.

Véleményem szerint Magyarország továbbra is részt vesz az afrikai békefenntartó és támogató műveletekben, főként a szövetségi kötelezettségeink, illetve saját jól felfogott politikai és gazdasági érdekeink miatt. Ezért is lenne érdemes mihamarabb az eddigi afrikai tapasztalatainkat feldolgozni, hozzáférhetővé tenni és a kiképzésbe beépíteni. Reményeim szerint ez a könyv valamilyen módon elindíthatja ezt a folyamatot.

SZÁRAZ GYÖRGY VEZÉRŐRNAGY
NYUGAT-SZAHARA

Katonai pályaválasztását nagyban befolyásolta édesapja, aki a nyíregyházi hadosztály parancsnoka volt, amikor 1965-ben szolgálatteljesítés közben életét vesztette. Az érettségi után 1964-ben jelentkezett a tiszti iskola vegyivédelmi szakára, amit 1968-ban sikeresen elvégzett. Első tiszti beosztását a Katonai Felderítő Hivatal elődjénél, az MNVK 2. Csoportfőnökségen kezdte, ahol azonnal beiskolázták nyelvet tanulni és egy kétéves szakmai tanfolyamra. 1978-ban fejezte be a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát, ezzel párhuzamosan 1979-ben diplomát szerzett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem külkereskedelmi szakán. 1972-ben francia, 1981-ben olasz, 1984-ben pedig angol nyelvből felsőfokú nyelvvizsgát tett. 1989-ig különböző beosztásokban dolgozott a 2. Csoportfőnökségen, közben két évet Brüsszelben katonai attaséutkárként, négy évet Szíriában katonai és légügyi attaséként töltött el. 1992-től ismét Brüsszelben szolgált véderő attaséként, ahol Hollandia, Dánia és Luxemburg is hozzá tartozott. 1996-ban a Honvédelmi Minisztériumban osztályvezető lett, majd 1997. február 1-jétől a HM Nemzetközi és Együttműködési Főosztály vezetőjévé nevezték ki és 1998-ban dandártábornokká léptették elő. 2000 januárjától 2001 júniusáig Kínában és a Dél-Koreai Köztársaságban véderő attaséként szolgált, majd 2001-től ismét a HM Nemzetközi Főosztályát vezette. 2002-ben előléptették vezérőrnaggyá, valamint megpályázta az ENSZ nyugat-szaharai békefenntartó missziójának parancsnoki beosztását, amit három évig töltött be. 2005-ben, hazatérése után nyugállományba helyezték.

Hogy jött a lehetőség, hogy Nyugat-Szaharába menj, ráadásul a művelet katonai parancsnokának?

2002 elején egy volt kollégám, Papp István alezredes – azt hiszem, ismert név a békefenntartásban – éppen New Yorkban, az ENSZ Békeműveleti Igazgatóságán dolgozott és felhívott, hogy azon a nyáron váltás lesz a MINURSO katonai kontingens parancsnoki posztján. Jelezte, a tervek szerint Magyarországot felkérlik, hogy vegyen részt a pályázaton, azaz jelöljön egy olyan tábornoki rendfokozatú személyt, aki jelentős katonai és nemzetközi tapasztalattal bír. Megkérdezte, van-e kedvem megpályázni a beosztást. Pozitív válaszom eredményeként az ENSZ felkért négy országot – Magyarország, Uruguay, Thaiföld és Portugália –, hogy jelöljön egy arra alkalmas személyt a katonai parancsnoki beosztásra. A Külügyminisztérium útján aztán megérkezett a Honvédelmi Minisztériumba a felkérés, ahol hamarosan kiderült, hogy a beosztás kívánalmainak a tábornoki karban hárman feleltünk meg. Amikor megkérdeztek, jeleztem, hogy szívesen jelentkeznék, de előtte egyeztetnem kellett a HM akkori vezetőivel, mivel a pályázatnak két sarkalatos pontja volt, ami nem rajtam és nem az ENSZ-en múlt. Az egyik, hogy a kinti beosztás vezérőrnagyi – én pedig akkor csak dandártábornok voltam –, tehát vezérőrnagyi előléptetés szükségeltetik hozzá. A másik fontos kérdés az volt, hogy én 2002-ben töltöttem be az 55. évemet, így az akkori törvények szerint szolgálathosszabbítást kellett kérnem. Ha ezek közül bármelyiket elutasítják,

akkor a pályázatot be sem adhattam volna. A válasz azonban pozitív volt. A miniszter úr jelezte, amennyiben a pályázatot megnyerem, mindkettőre megkapom a jóváhagyást.

Hogy bonyolították le a pályázatot?

Március első felében az ENSZ illetékesei angol és francia nyelvű telefoninterjút készítettek velem – mert többek között a két nyelv ismerete is követelmény volt – a korábbi külszolgálati tapasztalataimról, vezetői beosztásaimról, katonai múltamról, illetve arról, hogy miért pályáztam meg a beosztást. A sikeres interjú után március végén ki kellett utaznom New Yorkba, a Világszervezet központjába, ahol egy egész napon keresztül legalább 10–12 emberrel beszéltem. Kérdeztek a pályafutásomról, elképzeléseimről, külszolgálatokról, mindenféle témáról, de voltak teljesen magánjellegű családi témák is, valamint a nemzetközi joggal, politikával, gazdasággal kapcsolatos és számtalan más kérdés is. A nap végén azzal bocsátottak el, hogy majd értesíteni fognak. Júniusban megérkezett az ENSZ felkérése, mivel az én pályázatomat fogadták el. Egyben jelezték, számoljak azzal, hogy augusztus 7-én már ki kell utaznom Nyugat-Szaharába.

Itthon mi történt ezek után?

Addigra már megtörtént a vezérőrnaggyá történő előléptetésem – úgy látszik, a főnökök már tudtak valamit – és három évvel meghosszabbították a szolgálati időmet.

Következő lépésként július végén ismételen ki kellett utaznom New Yorkba, ahol mindenféle előadásokat, tájékoztatókat kaptam a területről, az ott végzendő munkáról és sok egyébéről. Ez volt a Világszervezet által szervezett, személyre szabott felkészítés, amely egy hétig tartott és a végén megkötöttük az egy évre szóló szerződést. Ezután hazautaztam, majd összepakoltam és készültem a kiutazásra. A korábbi beosztásomból csak az utolsó pillanatban, augusztus 1-jén mentettek fel, majd augusztus 7-én kiutaztam Nyugat-Szahara központjába, Laayoune-ba.

Kaptál itthon felkészítést a misszióval kapcsolatosan? Már csak azért is kérdezem, mivel Magyarországnak 2000 óta egy hétfős kontingense szolgált kint.

Külön felkészítést a Honvédség részéről nem kaptam, és nem is valószínű, hogy többet tudtak volna a műveletről, mint az azt működtető ENSZ. Ennek ellenére több olyan rendőrt és katonát is megkerestem, akik már szolgáltak kint és árnyaltabbá tették számomra a Világszervezettől kapott információkat. Az egyik ilyen személy Tószegi Lajos rendőr ezredes volt, aki nem csak, hogy tagja volt a MINURSO műveletbe 1995-ben kiküldött rendőri kontingensnek, de 2000-ben az utolsó magyar rendőrként hagyta el Nyugat-Szaharát. Hihetetlen nagyságú információval rendelkezett a területről, amit készségesen megosztott velem. De szintén sokat segített Talpas László alezredes és más magyar katonák is, akik akkoriban jöttek haza a misszióból. Ekkorra viszonylag világos képem alakult ki Nyugat-Szaharáról és az ENSZ ottani tevékenységéről.

Mit tudtál meg a területről, milyen helyzet alakult ki az érkezésed előtt?

A gyéren lakott területen eredetileg főként nomád berber és arab törzsek éltek függetlenül, egészen addig, amíg az első spanyol telepesek meg nem érkeztek, és lassan elkezdtek meghódítani az addig senkihez sem tartozó Nyugat-Szaharát. Az akkori spanyol gyarmat határait a szintén gyarmati nagyhatalomnak számító Franciaország és a területet elfoglaló spanyolok közötti szerződések szavatolták (1900, 1904 és 1912). Ezeket a határokat tekintik a jelenlegi nemzetközi határoknak is. A területet a spanyolok azonban csak az 1930-as évek végére tudták elfoglalni (részben francia segítséggel), egészen addig a gyarmatosítók ellen harcoló szaharái törzsek uralták. Az 1970-es évekre ténylegesen is megszilárdult a spanyolok hatalma, akik nemzetközi nyomásra megkezdtek a terület dekolonializálását, amelyből az önrendelkezést eldöntő népszavazás után független, de a spanyolokkal szoros szövetségben álló államot kívántak létrehozni. Ez azonban nem volt egyszerű, mivel az 1956-ban függetlenné váló Marokkói Királyság szintén jogot formált az akkori Spanyol-Szahara teljes területére. Ugyanakkor a helyiek is létrehozták a saját politikai szervezetüket, a Polisariót – Frente Popular para la Liberacion de Saguia el Hamra y Rio de Oro –, amely a lakosság önrendelkezési jogáért, a terület függetlenségéért küzdött. A szervezetet a nemzetközi közvélemény is elismerte, sőt a legtöbb nemzetközi fórumon az önrendelkezést támogatták a marokkói területi követelésekkel szemben.

A spanyolok azonban képtelenek voltak megadni az önrendelkezési jogot korábbi gyarmatuknak, mivel a Francisco Franco halála körüli hatalmi harc kötötte le a figyelmüket, amit kihasználva a marokkóiak kikényszerítették a Madridi Szerződést, amely felosztotta Nyugat-Szaharát a szomszédos Marokkó és Mauritánia között. 1975-ben, a szerződés megkötése után Spanyolország átadta a közigazgatást az új gyarmatosítóknak, majd végleg kivonta csapatait Nyugat-Szaharából. Bár a helyiek megpróbáltak harcolni, képtelenek voltak a marokkói és mauritániai csapatok összehangolt támadását megállítani, így a lakosság nagy része a szomszédos Algériába menekült. Az ott felállított menekülttáborok egyikében hozták létre a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot, amelyet először Algéria, majd további országok is elismertek. Miután a spanyol gyarmatosítók elhagyták a területet, azonnal azt a két szomszédos ország, Marokkó és Mauritánia megszállta. Tették ezt annak ellenére, hogy mind a Hágai Nemzetközi Bíróság, mind pedig az ENSZ több határozata is az őslakosok önrendelkezése mellett foglalt állást. A frissen kirobbanó konfliktus az összes környező államot érintő háborúvá vált, amelyből 1979-ben először Mauritánia szállt ki, miután a szaharávik által létrehozott Polisario mozgalom győzelmet aratott felette. Marokkó azonban nem adta fel a korábban elfoglalt területet, ahol – a nemzetközi törvények ellenére – saját közigazgatását is kiépítette, illetve azt sajátjaként kormányozta. A Polisario és Marokkó közötti háború – váltakozó eredményekkel – egészen 1991-ig tartott. A békekötésig a Polisario elért bizonyos katonai és diplomáciai eredményeket – például az Afrikai Egység Szervezet 1982-ben a tagjává fogadta stb. –, azonban a remélt függetlenséget nem voltak képesek megszerezni. Marokkó az általa megépített erődrendszerrel és közel 160 000 katonával képes volt a terület 75–80%-át tartósan az uralma alá vonni, míg a szaharávik csak az országuk sivatagos részét felügyelik. A több falrendszerből álló erődítmény a marokkóiak által véglegesnek tekintett határt

alkotja, amely kettészakította Nyugat-Szaharát. Az elfoglalt területeken a marokkóiak jól működő közigazgatási rendszert vezettek be, míg a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság politikai és katonai vezetése az algériai Rabouniban lévő menekülttáborban működik.

Az ENSZ közvetítéssel 1991-ben megkötött tűzszünet ezt a helyzetet konzerválta, majd ezt követően megkezdődtek a terület későbbi sorsával kapcsolatos egyeztetések. Eleinte arról volt szó, hogy Nyugat-Szahara függetlenné válik, ez azonban az elmúlt 20 év során megváltozott, ma már csak a Marokkóba való integrálódásról esik szó a tárgyalásokon. A népszavazás végrehajtására létrehozott ENSZ-misszó (MINURSO) csak a status quo-t tartotta fenn, illetve a tűzszünet betartását ellenőrzi.

Jelenleg Nyugat-Szahara az egyetlen olyan megszállt terület az afrikai kontinensen, amely a mai napig nem nyerte el a függetlenségét, annak ellenére, hogy a nemzetközi diplomácia közel 30 éve próbál meg valamilyen megoldást találni a terület státuszának megnyugtató rendezésére.

A megérkezésed hogy zajlott? Ki fogadott?

A repülőtérén az elődöm, Claude Buze belga vezérőrnagy fogadott, valamint a MINURSO katonai kontingensének vezetői, a törzsfőnök, az operatív hadműveleti főnök és a különböző szolgálati ágak főnökei. Egy gyors bemutatkozás és megbeszélés után elmentünk a szállodába, ahol elfoglaltam a szállásomat és kipakoltam. Másnap reggeltől estig csak azzal foglalkoztam, hogy megismerjem a misszió aktuális helyzetét, majd az utána következő nap reggelén 9.00 órakor egy katonai parádé keretében megtörtént a parancsnoki beosztás átadás-átvétele. Aznap délután a belga tábornok elhagyta a misszió területét, ahol attól kezdve a katonai megfigyelők parancsnoka lettem. Két nap alatt vettem át egy közel három Magyarországi területen működő békefenntartó missziót.

Milyen helyzetbe érkezél? Mit örököltél, mi fogadott?

Ez egy közepes, bejáratott misszió volt, ahol 1991 óta működik az ENSZ-megfigyelők katonai kontingense, így nem volt olyan dolog, amelyben nekem nagy változtatásokat kellett volna végrehajtanom. Azt azonban rövid idő alatt tapasztaltam, hogy nagyon sok volt az elavult technika, nem volt tökéletes a táborokban a békefenntartók elhelyezése, és volt jó néhány olyan jelenség, ami inkább feledékenység, mint hanyagság eredménye. Például nem volt evakuációs terv, bár megvoltak a különböző utasítások, de azokat nem rendszerezték, így a használhatóságuk kétséges volt. Az első félévemet annak szenteltem, hogy ezeket a hiányosságokat felszámoljam. Elkészítettük az új evakuációs tervet, a műveleti terveket, a szolgálati, munkaköri leírásokat, valamint a misszió életét szabályozó okmányokat. Szerencsém volt, mivel nem csak a parancsnokságon szolgáló katonák voltak partnereim a változtatások bevezetésében, de közvetlen főnököm, az amerikai Lacy Swing is, aki az ENSZ-főtitkár különleges megbízottjaként a misszió irányításáért felelt. Az első évet vele együtt töltöttem és nagyon sokat tanultam tőle. Őt azonban egy év után áthelyezték a Kongói Demokratikus Köztársaságba, az ottani misszió – MONUC – vezetését bízták rá. Ezután megkezdtek a táborokban az ott élő békefenntartók munka- és életkörülményeinek javítását. Ezek közé tartozott

például – abban az időben! – az internet-kapcsolat létrehozása is, mivel a sivatagi táborokban a tűzszünet betartatását ellenőrző katonák számára biztosítani szerettem volna, hogy kapcsolatot tudjanak tartani a családjukkal. Ez akkoriban elég bonyolult és költséges dolog volt, de miután kiépítettük az internet-hálózatot és modernizáltuk a misszió híradási rendszerét, minden katonának lehetősége nyílt arra, hogy – akár naponta is! – kapcsolatba léphessen a családjával. Így nem kellett két-három hetet várni arra, hogy megforduljon egy levél köztük és a családjuk között.

A következő komoly kihívás az ételmezési ellátás javítása volt. Néhány hónapon belül – a korábbi színvonalhoz képest – minőségi ételmezést biztosítottunk a sivatagban szolgáló békefenntartók számára is. Aztán jó néhány helyen ki lettek cserélve a légkondicionáló készülékek is. Ez azért volt fontos, mert gyakran 50 fok feletti meleg volt a terepen, illetve éjszaka meg nagyon lehűlt a levegő. Így a légkondicionáló készülékeket hűtésre és fűtésre is használtuk. Szerettem volna az előregedett sátrakat is kicseréltetni, de akkor erre nem volt lehetőség, jöllehet később több helyen konténerszobákat állítottak fel.

A következő évben – 2004 – megtörtént a gépjárművek cseréje, valamint több olyan dolog, ami javította a munka- és életkörülményeket. De nem kell ezt annyit ragozni, hiszen minden olyan katonai parancsnok, aki felelősséget érez a katonái iránt, ugyanezeket megtette volna.

Mindezeket a változásokat a parancsnokságról intézted, vagy le is mentél terepre?

A hét egyik felét, legalább három-négy napot terepen töltöttem, tehát sorra látogattam a táborokat, ahol a katonai megfigyelőkkel együtt részt vettem a járőrözésben. Megmondom őszintén, nagyon szerettem vezetni a sivatagban. Tulajdonképpen együtt éltem a megfigyelőkkel, és azt hiszem, ebben volt egy kis változás az elődömhöz képest, akiről egy rossz szót sem kívánok mondani, de ahogy tudom, nagyon ritkán vett részt vidéki utakon. Ezzel én nagymértékben hozzájárultam – ha nem is a hatékonysághoz – a fiúk, a megfigyelők munkához való jobb hozzáállásához. Természetesen ez segítette a két féllel való kapcsolattartást is. Az útjaimon rendszeresen találkoztam a marokkói szektor-, illetve alszektor-parancsnokokkal, a Polisario katonai körzetparancsnokaival, és természetesen évente többször találkoztam a dél-marokkói katonai körzet parancsnokával, valamint a Polisario védelmi miniszterével is.

Hogy fogadtak a misszióban? Magyarként hogy tudtad magad elfogadtatni? Hisz mi nem egy nagy ország vagyunk, az érdekérvényesítésünk nem akkora, mint egy francia, belga vagy más európai országé...

Erre nehezen tudok válaszolni, mert meg kell, hogy mondjam, néhány nap, néhány hét alatt én teljesen otthon éreztem magam. Mind katonai, mind civil részről nagyon sok segítséget kaptam a beilleszkedéshez, amit természetesen el is fogadtam. Nem azért, hogy dicsekedjek, de úgy érzem, a misszió civil részével is nagyon jó kapcsolatot sikerült kialakítani, a katonák pedig elfogadtak vezetőjüknek. Persze ehhez nekem is le kellett tennem valamit az asztalra és képesnek kellett lennem hatékonyan dolgozni nemzetközi környezetben. Például a misszió hadműveleti

főnöke egy amerikai alezredes volt, egy igen képzett, jó katona, pillanatok alatt nagyon pozitív, jó kapcsolat alakult ki közöttünk. A törzsfőnök malajziai volt, szintén rövid idő alatt nagyon jó volt a kapcsolatunk. De ugyanez mondható el a civil kontingens tagjairól is. Nem azt mondom, hogy ha valamilyen kérésem volt, azonnal pattantak, de nagyfokú segítőkészséget tapasztaltam a részükről is. Amit ott az első benyomás alapján elhatároztam, hogy ezeket és ezeket megvalósítom, azokat – ha mindent nem is az első évben –, de végrehajtottam. Talán az is jelzi a munkám elismerését, hogy kétszer is meghosszabbították a mandátumomat, gyakorlatilag három évet és négy napot töltöttem el Nyugat-Szaharában.

A misszió katonai parancsnokaként mi volt a tapasztalatod a magyar kontingens tevékenységéről?

Soha nem szerettem, amikor egy ilyen kérdést kaptam, ugyanis nem szerettem kategorizálni a különböző nemzeteket. 25 nemzet, később 26 ország katonái dolgoztak a kezem alatt. Nem szerettem azt mondani, hogy ez vagy az az ország jó katonákat küld, a másik ország pedig gyengébbeket. Ennek ellenére határozottan ki merem jelteni, hogy a magyar katonák a jobbak közé tartoztak. Talán azt is mondanám, a legjobbak közé, mind fegyelem, mind hozzáállás, mind a munka szeretete, a munkavégzés, a munka intenzitása terén. Jó néhányan kerültek részlegvezetői beosztásba vagy valamelyik tábor parancsnoki posztjára. A magyar katonákra mindig lehetett számítani, és nem volt olyan alkalom, hogy ne a maximumot nyújtották volna a munkájuk során.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra a misszióban?

A három év alatt tulajdonképpen egyetlen dologtól féltem, a halálestétől. De nem a sajátomtól. Talán akkor még nem voltam olyan öreg, mint mos. Tudni kell, hogy a sivatag nagyon veszélyes. Többféle módon is. Nem csak a nagy meleg, a kiszámíthatatlan időjárás, a gyakori homokviharak, vagy a hatalmas mennyiségű fel nem robbant lövedék és akna miatt, hanem azért is, mert a békefenntartók többsége nagyon szerette nyomni a gázpedált és sajnos volt néhány komoly balesetünk. A fejre állástól kezdve a helyi lakosok elütéséig. Az egyik esetben egy koreai tiszt halála gázolt két helyi lakost, akik közül az egyik egy nagyhatalmú sejk fia volt. A tisztet ezek után haza kellett küldeni, mert nem lett volna biztonságban az élete. Volt egy másik esetünk is, amikor az eltávozásról hazatérő ghánai és egyiptomi katonai megfigyelők kocsija elé bekanyarodott egy helyi lakos a Toyotájával, amit a békefenntartók terepjárója szabályosan kettévágott. A kocs vezetője nem élte túl az ütközést. Talán ezért is érthető, hogy attól féltem a legjobban, hogy olyan balesetünk lesz, amelyikben békefenntartó veszti életét. Ezek a srácok az én gondjaimra voltak bízva. Végül megúsztam a három évet. A MINURSO katonai kontingensében ez alatt a három év alatt haláleset nem volt, és én ezt tartottam a legnagyobb eredménynek.

Említetted az aknamezőket, ez miért volt probléma?

A közel 15 év alatt, amíg állt a harc a Polisario és a marokkóiak között, mindkét fél igen nagy mennyiségű jelöletlen aknamezőt hozott létre. Azon kívül a sivatag egyik tulajdonsága, hogy köves és homokos. A homokos rész futóhomok, a sivatagban a szél a homokkal együtt viszi az aknákat is. A vízmosásban a víz akár

100–200 méter távolságra is elviszi az aknát. Ezért van az, hogy az egyik első számú utasítás a „stay on the track”, azaz „maradj az ösvényen”. A járőrözésnél ez az első számú szabály, mert soha nem lehet tudni, hol fut aknára egy gépkocsi, és annak súlyos következménye van. Amíg a misszióban szolgáltam, több aknabaleset is történt, de nem a békefenntartók, hanem a helyi lakosok voltak az áldozatok. Itt-ott élnek a sivatagban vándorló lakosok, berberék, tuaregek, és előfordult, hogy vagy a gépkocsijuk, vagy az állataik aknára léptek és felrobbantak. Sajnos történt olyan eset is, hogy gyerekek váltak az aknák áldozatává.

Mit tett a MINURSO, hogy ezeket megakadályozza?

Egyrészt jelöltük az aknamezőket, másrészt a megfigyelők által talált fel nem robbant aknákat és robbanószereket körberaktuk kövekkel, amiket vörös festékkel festettünk le, valamint figyelmeztető táblákat helyeztünk el az aknák mellett, amit már távolról is jól lehetett látni. Persze ez még nem volt elég, mivel a robbanószerek továbbra is veszélyt jelentettek. Éppen ezért a MINURSO megállapodást kötött a szemben álló felekkel, hogy szedjék fel és hatástalanítsák a különböző robbanószereket. Marokkói részről ezt rendszeresen csinálták, és meg is hívták a MINURSO képviselőit azok ellenőrzésére. A Polisariónál kapacitás hiányában erre nem nagyon került sor. A MINURSO eredeti felállása szerint, tehát amikor 1991-ben megalakult, a tervek között szerepelt az aknamentesítés is. Néhány hónapig működött a misszióban egy pakisztáni aknamentesítő század, valamint egy svéd tűzszerészegység is, de kivonták őket a misszióból. Később időnként megjelentek a különböző humanitárius szervezetek képviselői az aknamentesítésre, de sajnos a mai napig nem értek el komolyabb eredményeket. Az aknamezők még mindig ott vannak, az aknák továbbra is veszélyt jelentenek a békefenntartókra és a helyiekre is. Majd egyszer, valamikor csak felszámolja valaki ezeket az aknamezőket. Ha azt nézzük, a szerbiai háború is nagyon rég befejeződött, de még mindig folyik az aknamentesítés.

A misszió parancsnokaként milyen kapcsolatot alakítottál ki a szemben álló felekkel?

Amint azt korábban jeleztem, mindkét szemben álló féllel rendszeresen találkoztam, különböző szinteken, és azt hiszem, igen jó, gyümölcsöző kapcsolat alakult ki mindkét féllel. Ezt részben annak köszönhettem, hogy nem csak angolul, de franciául is sikeresen kommunikáltam. A misszióban a francia nyelv elengedhetetlenül fontos volt minden szinten, mivel a marokkói haderőben mindenki, még a tiszthelyettesek is nagyon jól beszéltek franciául. Sajnos, spanyolul vagy arabul nem beszélek, így a Polisario oldaláról a miniszterrel csak tolmács segítségével tudtam érintkezni, de a környezetében többen is beszéltek franciául. A katonai körzetparancsnokok közül is többen beszéltek franciául, azt hiszem, egy volt, akivel angolul is megértettem magam. Ha pedig egyik nyelven sem sikerült, akkor tolmács közvetítésével jól tudtam velük érintkezni. Meg kell, hogy mondjam, mindkét fél részéről pozitív tapasztalataim vannak. Velem nagyon segítőkészek voltak, mindenben támogattak és a három év alatt jelentős tűzszünetesítésre nem került sor.

Szerinted miért nem képesek megegyezni a szemben álló felek?

Marokkó Nyugat-Szahara 80%-át annektálta. Az annektált területen marokkói a közigazgatás, a jogrendszer, egyszóval Marokkóé a teljes a fennhatóság. Esetleg el lehetne jutni egy bizonyos fokú autonómiáig, de ebbe a Polisario nem megy bele. Marokkó nyeregben van, mert a haderő és a Polisario között a katonai erők létszámát tekintve kb. 10:1-hez az arány. A Polisario katonai erővel, fegyverrel soha sem lesz képes elfoglalni a területet. Hiába ismerte el több tucat ország a szaharávik által létrehozott országot, független – ha csak Marokkó egyoldalúan ki nem vonul – sosem lehet. A szaharávik meg nem elégszenek meg a korlátozott autonómiával, mivel azzal azt árulnák el, amiért eddig harcoltak. 1976 óta, amióta Algériában, Tindouf környékén létrehozták a menekülttáborokat, lassan 36 év telt el. Ez alatt teljesen reménytelen körülmények között egy generáció már nemcsak, hogy felnőtt, de ott is született, lassan már odajut, hogy meg is hal. El tudod képzelni, hogy ez változhat? Én sajnós nem.

Magad is többször jártál a menekülttáborokban. Beszélnél ezekről a tapasztalataidról, benyomásaidról?

Képzeljünk el egy sárból – vályogtéglának se lehet nevezni, csak sártéglának – és sátorból álló települést, amelyben 15–25 000 ember él. Főleg nők és gyermekek, nagyon sok idős ember; nincs víz, nincs villany, nincs élelem. Az élelmet különböző nemzetközi humanitárius szervezetek segélyeiből kapják, és egyáltalán nincs – ami pedig a legfontosabb lenne! – munka. Az emberek egyik napról a másikra élnek. Bizonyos szintű oktatás van, a gyerekek megtanulnak írni-olvasni. De ezen kívül semmi. Leélik úgy az életüket, hogy nem éltek normális körülmények között, nem láttak normális várost, falut... Egyszerűbben: kilátástalanul ott élnek bele a nagy semmibe.

Tud segíteni a nemzetközi közösség a menekülttáborokon? Hiszen ha jól emlékszem, volt ott autószerelő műhely, komputer-tanfolyam...

Igen, ez a kirakat... Magam is láttam, hogy az autószerelő műhely tökéletesen szép, mindennel felszerelt, amikor én ott voltam már egy éve működött hivatalosan, de abban még egy kocsit meg nem javítottak. Láttunk komputer-tanfolyamot, ahol egy menekülttáborra jutott két komputer! El lehet képzelni, hogyan és mikorra tanulja meg több ezer ember ezeket készség szinten használni... már ha megtanulják. A rendezési terv egyik fontos pontja a bizalom erősítő intézkedések, amelynek keretében a MINURSO, az Afrikai Unió és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága segítséget nyújtott abban, hogy a menekülttáborok és az otthon maradt szaharávik között valamilyen kapcsolat létrejöjjön. Ennek eredményeként 2003-ban kiépült a telefon-összeköttetés a menekülttáborok és a nagyobb városok között. 2004-ben megkezdődtek a család-látogatások, amelyhez a misszió biztosította a repülőgépeket. Ezeken a látogatásokon hetente 25–30 fő utazott a megszállt területről a menekülttáborokba. 2007-ben a családlátogatások megszűntek. Szó volt közös tanfolyamok szervezéséről, de nem valósult meg; szó volt a postai összeköttetés megszervezéséről, de ez sem valósult meg... A telefon-összeköttetés még működik, de ezen kívül újra nincs személyes kapcsolat a két oldal, az elszakított családok tagjai között. Úgy látom, hogy a nemzetközi közösség nem igazán tud segíteni a menekülteken azon kívül, hogy biztosítja számukra a táborok működtetését, az élelmezésüket és az ivóvizet.

Kerültél szokatlan helyzetbe a kintléted alatt?

Életveszélybe szerencsére nem kerültem, előfordult, hogy Polisario oldalon járőröztünk, amikor szólt az összekötő tisztünk, hogy épp most hagytuk el az aknamezőt... Nem nevezném életveszélynek, mert aknát nem láttunk azon a négyöt kilométeren, amíg aknaveszélyes területen jártunk, de azért nem éreztem magam túl kényelmesen. A tárgyalásaim, megbeszéléseim során sem történtek szokatlan dolgok. Igen emberi és pozitív beszélgetések zajlottak a két féllel, igaz volt olyan helyzet, ahol hirtelen ki kellett vágni magam. Persze ezeket is sikerült megoldani anélkül, hogy az ENSZ vagy az én hitelességem csorbult volna.

A Polisario által felügyelt területeken az emberek nagyon nehéz körülmények között éltek a sivatagban. Sokszor előfordult, hogy a békefenntartóknak kellett segítséget nyújtani egészségügyi vonatkozásban, vagy élelmiszert és ivóvizet biztosítottunk számukra. Ezek az emberek egyre frusztráltabbak, egyre kilátástalanabb az életük. Beszélgetés közben előfordult, hogy azt mondták: itt már csak az segíthet rajtunk, ha túszokat ejtünk. S amikor az ember rákérdezett, hogy mégis mire gondolnak, azt válaszolták, hogy ránk, békefenntartókra. „Mivel ti fegyvertelen misszió vagytok, kéznél is vagytok, talán benneteket...” Hát egy pillanatra kivert a víz... Szerencsére azóta sem történt ilyen.

Történt egy másik érdekes eset is, amit nekünk kellett kivizsgálnunk. A Polisario egyik parancsnoka ugyanis feljelentést tett a marokkói katonák ellen, hogy a tevéjük odatévedt a falrendszer közelébe, mire a marokkóiak lelőtték, bevitték, megették. Megyünk a marokkóiakhoz, hogy mégis mi történt, miért bántják a Polisario tevéit? Ők nem, nem is lőtt közülük senki... Az történt, hogy a tevé túl közel került az erődhez, ami elé a marokkóiak valamikor aknamezőt telepítettek, ahol a szerencsétlen aknára lépett és felrobbant. Mondja nekem a marokkói főtiszt: „Tudja tábornok úr, az a helyzet, hogy ha ezt az állatot kint hagyjuk, két-három nap után olyan bűz kezd el terjengeni, hogy nem lehet tőle az állásokban megmaradni. Természetesen behoztuk onnan, hogy ne bűzölögjön. S ha már behoztuk, megettük, mert kár lett volna azért a szép állatért!” Na, most itt tegyen az ember igazságot... Nem tudtuk megállapítani, hogy most a szerencsétlen állat felrobbant vagy lelőtték. Így mindkét félnek felhívtuk a figyelmét, hogy máskor jobban figyeljen oda. A tevéket ne engedjék közel a marokkói oldalhoz, a marokkóiak meg ne lövöldözzenek az ártatlan jószágokra.

Több hasonló érdekes eset történt velem a három év alatt, de volt egy, ami jól rávilágított a marokkóiak által megszállt területeken élő szaharávik helyzetére. Még létezett Dakhlánban a déli szektorparancsnokság, amely az óta megszűnt. Két helyi lakos bement gépkocsival a parancsnokságra, ahol nyitva volt az ajtó, az ő pedig éppen nem figyelt... A szaharávik berohantak, menedékjogot kértek azzal az indokkal, hogy a helyhatósági választásokon egyiküknek indult az apja, és mivel helyi lakos, a marokkóiak elvitték és senki sem tudja, hol van. Valószínű azért, hogy ne indulhasson a választásokon, hogy egyáltalán ne legyen versenytársa a marokkói jelöltnek. A két urat sikerült meggyőzni, hogy a szektorparancsnokságon nem maradhatnak, a marokkói hatóságok meg közbenjárásunkra biztosítottak bennünket arról, hogy az urat nem tartóztatták le és a két srácnak sem lesz semmi bántódása, úgyhogy nyugodtan elmehetnek a táborból. Ezek után – természetesen kísérettel –

hazavittük őket. Harmadnapra kiderült, hogy az apjukat nem tartóztatták le, csak kiment a sivatagba megnézni a család tevéit, hogy megvannak-e...

Megértem egy igazi afrikai sáskajárást is. Két turnusban jöttek a sáskák, az első nyolc-tíz napig tartott, a második majd két hétig, aztán elmentek, majd megint jöttek. Ugye, az ember látott már tévében sáskajárást, dokumentumfilmeket, riportokat. De más az, amikor milliószámra jönnek, és egy-két óra alatt a leveleket, a fákat, a fák kérgét lerágják, és a földön nem seperni lehet őket, hanem lapátolni. Végig az egész Szaharán, jöttek keletről és mentek nyugat felé. A tengerpart kb. két-három kilométer szélességben vörös volt a sáskáktól. Amikor mentünk az úton gépkocsival, tíz perc után úgy nézett ki a kocs, mintha ganéban ment volna, mert ahogy végigtaposta, agyonnyomta a sáskákat, felcsapta őket a sárhányóra. A hűtőrácsot félóránként takarítani kellett. A sáskák szinte mindenhol ott voltak... Amikor bementem az irodába, a titkárnő seprűvel várt, mert a zöld gyakorlóruhámon – nekem még zöld volt, nem a terepszínű – mindig volt hat-nyolc sáska a hátamon vagy az oldalamon. Úgy kellett letakarítani rólam őket. A helyiek ugyan nem örültek nekik, de összeszedték és megsütötték őket. Én is megkóstoltam a sáskát, egyáltalán nem volt rossz, a sült csirkeszárny végéhez hasonlít.

Úgy tudom, a Párizs–Dakar rally is a misszió területén haladt át. Ezzel kapcsolatosan volt munkád?

Igen, volt. A három ott töltött év alatt két rally megszervezésében és lebonyolításában is részt vettem. Az első évben – 2003. januárban – a verseny elmaradt, de 2004-ben és 2005-ben már megtartották. Nem követtem végig a verseny minden percét, de találkoztam és beszélgettem a résztvevőkkel, valamint a rally előtt felhívtam mind a marokkóiakat, mind a Polisario figyelmét a játékszabályok betartására. Tájékoztattuk a rally szervezőbizottságát a veszélyekről, s az alatt az idő alatt, amíg én ott voltam, baleset, incidens nem történt. Előtte bizony előfordult – ha jól tudom 2001-ben –, hogy egy gépkocsi nem sokkal, csak 20 méterrel elhagyta az ösvényt, ahol mennie kellett volna, és felrobbant. Szerencsére haláleset nem történt, de a benne ülők megsérültek. Persze a rally környékén feszültség volt, mert a Polisario tiltakozott, hogy nem kérték az engedélyüket, ezért a MINURSO katonáival is barátságosabbak voltak. Magyar versenyzőkkel is volt szerencsém találkozni, akik igencsak meglepődtek, hogy egy magyar tábornok köszönti őket a sivatagban a semmi közepén.

Hogy történt ez a találkozás?

A kísérőimmal ott vertük fel a sátrainkat az indulási pont mellett, a marokkói-mauritániai határon. Onnan indult a speciális szakasz, tehát oda a versenyzők korábban beérkeztek. Ott találkoztam Szalayékkal és Lisziékkal, meg ha jól emlékszem, három magyar motoros is versenyben volt még, így velük is. Az alatt a pár perc alatt jól elbeszélgettünk. Éppen a szervező bizottsággal tárgyaltunk, akkor meglátták, hogy a békefenntartókat egy magyar tábornok vezeti. Rajtam kívül még egy magyar katona volt a csoportban, akivel együtt közös fotót is készítettek. A következő évben, 2005 januárjában Smarában az egyik táborunktól 150–200 méterre volt a repülőtér, ahol ugyancsak találkoztam az akkor már ismerős

magyarokkal és az újonnan érkezettekkel, akik akkor vettek részt először a versenyen. Nagy élmény volt.

Mi volt a legfelemelőbb érzés ez alatt a három év alatt?

Erre nem tudok válaszolni. Nagyon sok jó dolog volt, nagyon sok felemelő érzés. Talán az, hogy kétszer is meghosszabbították a szolgálati időmet, másrészt, hogy mindkét fél részéről igen elismerően nyilatkoztak arról az időszakról, amíg én voltam a katonai kontingens parancsnoka. Ez igaz a marokkói oldalra és igaz a Polisario oldalára is, illetve az ENSZ részéről is pozitívan nyilatkoztak az általam végzett munkáról. Igaz, az ENSZ-nél nem osztanak kitüntetések meg jutalmakat, de a munkámat elismerték.

Szeretted a sivatagot?

Igen, mivel a sivatag hihetetlenül gyönyörű. Azt hinné az ember, hogy a sivatag az sivatag, ott nincs más, csak homok, főleg Nyugat-Szaharában. Ha az egész Szaharát nézzük, a háromnegyede kősvatag, nem pedig homoksvatag. Ott egy napfelkelte csodálatos tud lenni. Elvileg nincsenek a sivatagban állatok, vagy nagyon kevés. Azért itt-ott talál az ember gyíkot, foglyot, varjút, struccot, sivatagi rókát, sivatagi sakált. Itt-ott vannak tevék, kecskék, ezek mindig tartoznak valakihez. Tehát élőlényt azért lehet látni, találni, de olyan is előfordul, hogy az ember 15–20 kilométeres körzetben nem lát, nem talál semmit. De megáll, mondjuk, egy sivatagi ebédre vagy valamire, és pillanatokon belül ott vannak a legyek. Hogy honnan kerülnek elő, azt az életben nem tudja meg az ember.

A misszióban összegyűjtött tapasztalatodat tudtad itthon hasznosítani?

Nem igazán. Igaz, a hazaérkezésem után még visszahívtak a Minisztériumba, ahol tíz hónapig tanácsadóként dolgoztam a nemzetközi részlegnél. Meg nem bántam, de utólag úgy látom, teljesen felesleges volt. Itt-ott még – meghívásra – más jellegű konferencián tartottam előadást, de ezek a konferenciák nem a Honvédelmi Minisztériumhoz vagy a békefenntartással kapcsolatos tevékenységhez kötődtek. A magyarországi ENSZ Társaságnak szintén írtam egy 20 oldalas élménybeszámolót, amely angolul jelent meg, de a HM részéről senkit sem érdekelt, nem foglalkoztak vele.

Mi a véleményed Magyarország afrikai békefenntartásával kapcsolatban?

Szerintem mi, magyarok Afrikában nem tudunk nagy dolgokat művelni. Viszont más szempontból fontos, hogy jelen vagyunk, ha nem is óriási létszámmal, de néhány katonai megfigyelővel vagy tanácsadókkal. Szerintem ezt minden országnak ki kell bírnia anyagilag is, nem kerül olyan sokba, ha néhány fővel ott vagyunk az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet afrikai missziójában, a helyi feladatok végrehajtásában. Másrészt azok a magyar katonák, akik ezekben a műveletekben részt vesznek, óriási tapasztalatot szerezhetnek. Ha ma valaki bármilyen beosztást el akar látni, esetleg magasabb beosztásba szeretne kerülni, a nemzetközi gyakorlat, a nemzetközi tapasztalat szerintem elengedhetetlen. Meggyőződésem, azzal, hogy ezekben az országokban, ha csak egy-két magyar katona is ott van, az országunk jó hírét visszük. Bátran merem állítani, hogy a magyar katonák, bárhol vannak is a világon, csak emelik Magyarország presztízsét.

Látogatás a déli szektor parancsnokságán, Dakhlában

Új helikopter érkezik a misszióba

Találkozó Mohamed Abdelazizzal, a Polisario elnökével

Látogatás a Polisario egyik egységénél

Sáskajárás

Útjelző tábla

1982-ben kezdte meg tanulmányait az akkori Kilián György Repülő Műszaki Főiskolán, ahol 1986-ban fedélzeti fegyverzeti üzemtartó mérnökként végzett. Első tiszti beosztását Taszáron, az akkori 101. Felderítő Repülőszázadnál – ismertebb nevén Szuhoj század – kapta, ahol műhelyparancsnokként szolgált. Amikor a két üzemeltető hangárt – a MiG és a Szu típusúakat – összevonták, hangár parancsnok-helyettesi beosztásba került. A boszniai békefenntartásra érkező amerikai erők beérkezéséig ebben a beosztásban szolgált, majd angol nyelvtanfolyamra iskolázták be. Ezt követően a megszűnt 31. Honi Vadászpilóta Ezred jogutódjaként felálló Kapos Bázisrepülőtér Hadműveleti részlegén különböző hadműveleti beosztásokat látott el a beosztott tisztól a parancsnokig, egészen 2004-ig. Időközben elvégezte a 2. Nemzetközi Katonai Megfigyelő tanfolyamot, valamint egy túlélési tanfolyamot. 1999–2000 között Grúziában, 2002–2003-ban pedig Nyugat-Szaharában teljesített ENSZ katonai megfigyelő szolgálatot. 2009-ben Boszniában, az EUFOR törzsében szolgált. 2004-ben már láthatók voltak a bázisrepülőtér felszámolásának előkészületei, így áthelyezését kérte Kaposvárra, az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezredhez, törzsfőnök támogató helyettesi beosztásba, ahol 2011-ig szolgált. 2011-ben került a Műveleti Doktrinális Központ törzsfőnöki beosztásába. Jelenleg az MH Vezetési és Doktrinális Központ törzsfőnöke.

Már mögötted állt egy grúziai misszió, amikor felmerült a nyugat-szaharai lehetősége. Hogy adódott, hogy kimehettél Nyugat-Szaharába?

Aki egyszer misszióba kerül, annak a fejében állandóan az motoszkál, hogy a továbbiakban is szeretne menni. Amikor először sikerült kikerülnöm egy misszióba, valamilyen megfontolásból azt találtam ki, csak akkor megyek kétszer ugyanoda, ha minden kötél szakad.

Az első misszióban az ember megismeri a nemzetközi környezetet, rengeteg más országbeli katonatársával találkozik, akikkel bizony a nehéz helyzetekben egymásra vannak utalva. Az ember kipróbálja magát, tapasztalatokat szerez, és anyagilag is helyrerázódik egy ilyen misszió után. Így aztán egyre inkább igénye van arra, hogy egy második vagy további missziót is vállaljon. Nem is nagyon gondolkodtam ezen, hanem ahogy lejárt az akkor kötelezően előírt három év várakozási idő, beadtam a pályázatot, mindegy volt, hogy hová. Az ENSZ vonal megtetszett, a nyugat-szaharai misszió meg csak úgy felmerült. Afrika az újdonság erejével hatott, nem jártam még ott, örömmel vállaltam.

Mi tetszett az ENSZ-missziókban?

Mindenekelőtt az, hogy a legnagyobb világszervezet. Az ottani működési rendszer, az ottani feladatrendszer nagyon megfogott. Közel állt hozzám, tetszett is, és örömmel is csináltam. Így beadtam a pályázatomat, végrehajtottam a szükséges felkészítést, részt vettem az orvosi szűréseken, és vártam, hogy mikor indulhatok.

Miből állt a felkészítés?

Ez a második, a szaharai felkészítés, elméleti felkészítés volt, a missziót megjárt személyek tartották az akkori Művelési Irányító Központ bázisán. Híradó felkészítést, aknamentesítéssel kapcsolatos térképészetet és GPS felkészítést tanultunk, de gépjárművezetői kiképzés, lövészet, illetve egészségügyi felkészítés is volt. Nyugat-Szaharáról kaptam releváns információt, hiszen egy a missziót megjárt személy, Rácz János alezredes tartott gazdag képanyaggal illusztrált előadást számunkra. A felkészítés valamikor nyár elején, júniusban volt, rá másfél hónapra kaptam meg az indulási parancsot. Emlékszem, szabadságon voltam és nyaralás közben jött a hír, hogy telepítve van a jegyem, indulhatok. Így nem tudtam befejezni a nyaralást, a családot, gyerekeket otthagytam Balatonkenesén, pont a féléidőben. Ugyan nem örültek, de számítottak rá, csak azt nem sejtették, hogy én majd egész nap tükön ülök, és várom a telefont, hogy mikor indulhatok. Nekik minden nap ajándék volt, hogy velük vagyok, de tudták, hogy egy évre elmegyek. Másodszor megyek egy évre. Talán egy kicsit már könnyebb volt, mert a grúziai misszió idején a gyermekeim kisebbek voltak, viszont most értek a kamaszkorba, úgyhogy itthon a feleségemnek nem volt olyan egyszerű, a kisebb gyerekekkel könnyebben bírt. Tudták, hogy nekik is hozzá kell tenniük azt a fáradságot, azt a pluszt, amit egy ilyen misszió megkövetel, és bíztak abban, hogy baj, gond nélkül haza fogok térni.

Nem féltél, hogy rámehet a házasságod? Hiszen a misszióba menők jelentős részének tönkremegy a házassága vagy a kapcsolata.

Amikor először kimentem, 15 éves házas voltam. Azt hiszem, hogy ez a 15 év bizonyított, sőt, az első missziómból történt hazajövetelem után is minden rendben volt. Egyszer sem éreztem bizonytalanságot. Természetesen megragadtam minden lehetőséget arra, hogy tartsam a családdal a kapcsolatot. Ez igaz a grúziaira is, bár költséges módon, de sikerült telefonálnom nekik, illetve a kezdetleges interneten is összejött a kapcsolatfelvétel. Az afrikai missziót szerencsére már egész jól ellátták internettel, és ha a telefon nem is, de az internet már működött, akár naponta is lehetett kapcsolatot teremteni. Az utolsó öt hónapban, amikor Algériában szolgáltam, már telefonon is tudtunk kommunikálni egymással.

Kikerültél Nyugat-Szaharába. Mi történt, amikor leszálltál a gépről?

Megérkeztem, és arra gondoltam, hogy itt sem voltam még... Ugye Afrika eleve furcsa volt, iszonyatos meleg volt, arra emlékszem, de szerencsém volt, mert az első szavak magyarok voltak. Azok a magyar kollégáim, akik ott szolgáltak, tudták, hogy az embert az első érzéseiben jó, ha segítik, jobb, ha irányítják egy kicsit a gondolatait. Barátsággal fogadtak, megnyugtattak, hogy megfelelő, biztonságos helyre jöttem, élvezni fogom az egészséget, és gyakorlati tanácsokkal láttak el. A végére már el is hittem nekik, hogy szeretni fogom a sivatagot.

Aztán elfoglaltam a szállásom, majd bementünk a misszió parancsnokságára, ahol orvosi ellenőrzésen kellett átesni. Meglepődtem, hiszen a kiutazás előtt nem sokkal volt érvényes orvosi vizsgálatom, de teljesen mindegy, ismét elvégezték a teljes kivizsgálásomat. Majd egy négynapos felkészítésen estem át, ami a misszió laayoueni főparancsnokságán történt. A gépjárművezetői tréning érdekes volt, hiszen mások a szabályok, más a közlekedés, a körforgalomba való behajtás, az

elsőbbségadás rendje, amiket mind meg kellett tanulni, főként a sivatagi, homokban történő vezetést. A többi már ismerősen hangzott, a híradás, a jelentések rendje, amiket pluszban adtak. Átfogó tájékoztatást adtak a szabadságok igénybevételével kapcsolatban, a jelentési rendről – a baleseti riporttól kezdve a napi jelentésig – és sok minden más fontos dologról.

Bár a misszióban használt rádió más típusú volt, a kezelését gyorsan elsajátítottuk. Az első misszióban nagyon nehéz volt rádiózni, hiába tanultuk meg itthon, éles helyzetben – nem egy esetben más nemzetek katonáival – nem volt egyszerű röviden, érthetően kommunikálni. Itt, ebben a misszióban, a másodikban, bár nem előre átgondolt jelentéseket adtam a rádión, már nem éreztem ilyen nehézséget, gondolkodás nélkül, spontán jött, amit jelenteni kellett.

A célfelkészítés után hová kerültél?

Nézegettük a táblát kint a folyosón, mert oda írták ki mindig, hogy ki, hová kerül. Marokkói oldal vagy Polisario oldal. Meglepve tapasztaltam, hogy a Mehaires nevű bázisra fogok kerülni. Nem tudtam róla semmit, csak annyit, hogy a Polisario oldalon van, és hogy elvisznek oda. Összeszedtem a felszerelésem, majd kimentem a repülőterre, ahonnan helikopterrel vittek le a több száz kilométerrel odébb lévő bázisra. Az ember csak nézeget ki az ablakon, ahol nagyon szép dolgokat láttam. Próbáltam felidézni azokat a képeket, amit a felkészítésen mutattak nekünk. Először az északi szektor parancsnokságán, Smarában szálltunk le, ahol egy-két napot kellett eltöltenem. A szektorparancsnok, egy francia ezredes fogadott minket, meghívtak ebédre, majd betettek egy szobába, ami nem volt ugyan komfortos, de aludni lehetett benne, szóval olyan átmeneti szállás volt. Egy nappal később repültünk át Mehairesbe, ahol kiraktak a nagy semmi közepébe. Ez a tábor repülőtere volt, ahonnan még semmit sem láttam, így eléggé meg voltam illetődve, hogy hol fogok élni. Aztán fogadtak az ott szolgáló békefenntartók, behajigálták a csomagjaimat az utánfutóba, beültem egy autóba, és bevágtattunk a táborba, ami egy fél focipályányi körbekerített terület. A fehér kanadai sátrak, meg az az egy-két konténer már messziről virítottak, aztán megpillantottam egy-két arabot, néhány afrikai és egy kínai katonát, illetve a tábor körül kószáló tevéket. Fura látvány volt... Az új társaim bevezettek, majd miután berendezkedtem a szobámban, elmondták, hogy lehet enni, hol elégítheti ki az ember a szükségleteit, bemutatták a tábort, és másnap már járőrözéssel kezdődött a napom. Előző nap volt egy felkészítés, értekezlet; az aznapi feladatok összefoglalása és a másnapi feladatok megbeszélése. Engem másod-navigátorként jelöltek ki az egyik közeli Polisario laktanya látogatására induló járőrbe. Mindig volt egy rövid meg egy hosszú út és a rövidet kaptam meg elsőre. Megtanultam, hogy minek kell benne lennie az autóban, ha az ember járőrbe indul... A víz! Víz mindennekfelett! Tudatosult bennem, hogy a víz nem csak létszükséglet, hanem a barátság jele is, hiszen a sivatagban nem lehet annál nagyobb gesztust tenni, mint vizet adni annak, aki szomjazik. Később még többre értékeltem, hiszen a hosszú járőrök során láttam a nomád szaharávikat, akik hetekig rozsdás hordóból isznak vizet. Olyan, hogy citrom meg tej, normális tej – mert a tevetej az nem normális tej – vagy netán gyümölcs, ilyen nincs, nem jutnak hozzá.

Szóval elmentünk az első járőrbe, én meg figyeltem a többieket; az ember ugye nem úgy kezdi a tevékenységét, hogy előveszi a különböző szabályzatokat és átolvassa az elejétől a végéig, aztán mindent úgy csinál... „Ha Rómában vagy, tégy úgy, mint a rómaiak”; én most Afrikában voltam, úgy tettem, ahogy az afrikaiak teszik. Megtanultam a társaimtól, hogy mi a szokás, és ennek megfelelően próbáltam én is a saját munkámat elvégezni.

Mi volt az első beosztásod a táborban?

Én voltam az áramforrás-, aggregátorkezelő tiszt! A sivatagban két nagy teljesítményű aggregátor látta el a bázis elektromos rendszerét. Ezekről működtek a hűtőszekrények, az informatikai, illetve híradóeszközök is, amelyek állandó jelleggel üzemeltek. A két generátort felváltva kellett üzemeltetni, hogy kimaradás nélkül lehessen átkapcsolni, és a rendszereket ne kelljen újraindítani. Ez a munka műszakiként nem okozott gondot, hiszen a gépek mindig közel álltak hozzám, meg megértettem én azt is, hogy ezt kell csinálni. Ezt a beosztást mindig a legfrissebben érkezett személy kapta meg, mert olajos, piszkos munka volt. Volt hetente egy karbantartó nap, ez általában a szombati nap volt, amikor le kellett törölgetni, ki kellett takarítani a helyiséget, megnézegetni, feltölteni az üzemanyagtartályokat, egyebeket. Becsületesen el is telt vele egy jó erős délelőtt. Ha meghibásodás volt, természetesen ott kellett lenni, jöttek is a szerelők, mert mindkét aggregátornak üzemképesnek kellett lennie.

Szerencse kérdése, mert ha gyorsan jött friss ember, akkor rövidebb ideig volt az ember aggregátorüzemeltető, ha nem jött, hát akkor... Nálam pedig egy hónapig nem jött senki, tehát én egy hónapig csináltam ezt a munkát. Voltak időszakos ellenőrzések, amikor megjelentek az ügyeletes szerelők a heti ellátó járattal, akik mindig mindent rendben találtak nálam. A napi karbantartás, az indítás előtti olaj és hűtővíz-ellenőrzés, beírogatni a számlálóról a napi üzemórákat, és jelenteni kellett, hogy hány üzemórát ment az aggregátor. Megcsináltam, hiszen nagy pluszt nem jelentett, gond akkor volt, ha az egyik meghibásodott, és ki kellett golyózni, hogyan lehet úgy üzemeltetni, hogy a későbbiek során a két generátor egyformán terhelődjön. De nem volt gond. Ezután megkaptam a tábor hadműveleti tiszt beosztását, ahol a napi jelentés elkészítése, a járőrútvonalak megtervezése, az ügyeleti szolgálat beosztása tartozott hozzám, de ez mindössze három–négy hét volt.

Addigra megszerezted a járőrparancsnoki minősítéset?

Igen, azt meg kellett csinálni. A járőrparancsnokira készülni kellett, azt hiszem, tíz napot adtak az elején. Ez idő alatt kellett megtanulnom mindent, a navigációtól a tárgyalási metódusokon keresztül a jelentések megtételét, a járőrfeladatra való felkészülés szabályait, az egészségügyi evakuáció dolgait, a helikopter-leszállóhely biztosításán keresztül a híradáson át a rádióforgalmazásig. Ezeket egyszer elgyakorolta az ember, majd volt egy vizsganapja, amikor tanonc járőrparancsnokként megnézték, hogy rá lehet-e bízni egy kétautós, négyfős járőrt. Megtettem, a végén gratuláltak, adtak diplomát is, hogy megfeleltam, és attól kezdve egyedül vihettem a járőrt. Láthatod is az irodám falán a diplomát. Amikor parancsnokként átvettem a tábor irányítását, kicsit átalakítottam ezt a tanfolyamot, jobban szakaszoltam, hogy a kiképzés alatt lévő mindent megtanulhasson, és már

akkor kellő tapasztalata legyen az esetleges döntések meghozatalához, amikor még járőrparancsnok-helyettesként dolgozik. Ugyanis a járőrparancsnok-helyettes már majdnem járőrparancsnok, csak annyi a különbség, hogy a hátsó kocsiban ül. Tehát ha valami történik az első autóval, vagy a parancsnok valami miatt alkalmatlanná válik – előfordulhat rosszgullét, a melegben kiszáradhat az ember, nyakon vágja a meleg –, a járőrparancsnok-helyettesnek ugyanúgy mindent kell tudnia. Úgy éreztem, nagyon sokat kellett foglalkozni a sivatagi gépjárművezetéssel. A vezetést nagyon meg kell tanulni, arra több idő kell, ha sziklásabb úton megy az ember, még jó, de a homok borzasztó. Nagyon sokszor süllyedt el az autó tengelyig, amit utána úgy kellett kiásnunk... Megmondom őszintén, volt ott egy-két nemzet katonája, aki nem jól vezetett, és a gyakorlásra nagyobb hangsúlyt kellett fektetni, hiszen életekről volt szó. Ráadásul én voltam az első ember, akinél majdnem műszaki hiba miatt borultunk. Az első felfüggesztés csavarjai kirázódtak, és két-három forintos csavarokkal pótolták, pedig speciális acélcsvároknak kellett volna, így másodszorra is elszállt az autó. Általában azzal az autóval mentem a sivatagban 120–130 km/óra sebességgel. Ha az autó olyankor száll el, akkor bizony mind meghalunk. Nagyon nagy szerencsénk volt, hogy pihenő után, az indulásnál szakadtak szét a csavarok. Akkor azt mondtam, ezt bizony meg kell tanulni, a műszaki állapotra sokkal jobban kell figyelni.

Ekkor már szembesültél azzal, hogy ez a tábor sem állományban, sem munkamorálban nem a legjobbakközül való?

Nem azt mondom, hogy a legrosszabb volt, de azt is láttam, hogy lehet rajta javítani. A táborok között verseny volt abban, hogy melyik milyen munkát végez, milyen higiénit tart fent, vagy abban, hogy miként bánt a Polisario vagy a marokkói, tehát az ún. ENSZ-béralkalmazottakkal, akik a rendfenntartásban segítettek. Mehairesben öt Polisario-katona segített, a főzéstől kezdve a takarításon keresztül, gépjárművek karbantartásán át mindenben. Velük is nagyon óvatosan kellett bánni. Nem volt a legjobb állomány, de volt benne fantázia, hogy jobba lehet tenni. Egy fecske ugyan nem csinál nyarat, de ha jók a kollégák, akkor azt tanulják meg, ahogy te csinálod. Ha azt látod, hogy bárhol lehet dohányozni, ha azt látod, hogy nem fontos magad után rendet tenni a mosdóban vagy a mellékhelyiségben, ha azt látod, hogy lehet zajongani az éjszakában, ha netán megengeded, hogy italozzanak, akkor ezt veszik át az újak, és utána már nem fogod tudni rendre tanítani őket. Ezért kell mindig az elején kökeményen követelni.

Hogy lettél parancsnok?

Az addigi parancsnoknak, egy kenyai helikopterpilótának lejárt a mandátuma és hazament. Előtte javasolta az északi szektor parancsnokának, Alain Richard ezredesnek, hogy bízsa rám a parancsnokságát, aki egyetértett velem, majd a misszió katonai parancsnoka jóváhagyta a kinevezésemet. A misszió vezetői ugyanis láttak bennem fantáziát. A magam részéről úgy ítélem meg, hogy sikerült beváltani azokat a reményeket, amivel útba indítottak.

Úgy tudom, azért nem mindenki örült neked. Miért?

Szigorúan megpróbáltam levágni azokat a vadhajtásokat, amelyek nem illettek bele az ottani normába. Megpróbáltam kicsit európaivá tenni a tábor; a

szabályok szentek voltak, főleg a rendre, például a dohányzásra vonatkozók. Ezen kívül pedig a Polisario-katonákkal való foglalkozásnál is igyekeztem betartani azt, amit a katonai szabályzók előírtak. A dohányzási tilalomnak persze nem mindenki örült. Volt egy egyiptomi őrnagy, aki nagyon jól dolgozott és nagyon jó katona volt. Egyetlen hibája volt, hogy dohányzott. De nem az a baj, hogy dohányzott, hanem hogy a sátorban dohányzott, ahol a dohányzás egyértelműen meg volt tiltva. Nekem meg nagyon jó orrom van a füstre, és arra is felébredek, ha a szomszédom dohányzik, akkor is kiszaladok, mert az erkélyen keresztül bejön a szag. Aludtunk, egyszer csak érzem a dohányfüstöt. Tudtam, ha bekopogok az ajtaján, akkor kidobja az ablakon a csikket, és letagadja még azt is, hogy dohányos. Ezért kimentem, kiosontam az udvarra, és az ablakon keresztül lefényképeztem, hogy dohányzik. Utána bekopogtam hozzá. Persze a fénykép nem sikerült, de azért mondom neki, hogy dohányoztál. Letagadta, hogy ő aztán nem... Mondtam neki, de itt a fénykép! Erre ő régi újságokkal beragasztotta az ablakát, hogy ne tudjam lefényképezni. Nem volt ebből semmi gond, de híre ment. Ezek után a többiek nem mertek a sátorban dohányozni.

Viszonylag gyors eredményeket értél el, hiszen híres lettél nem csak az északi szektorban, hanem az egész misszióban, mert nálad volt a legjobban képzett állomány, a legnagyobb fegyverem, a legjobb konyha, és te vagy az az elvetemült, aki délben, 46 fokban napozol...

Az csak úgy pluszban jött, kedvtelés volt... Igen, egy idő után jó híre lett Mehairesnek, és a szigor ellenére nem félt senki sem, hogy hozzám került. Az, hogy meg kellett tanulni a szakmát vagy meg kellett tanulni a biztonságot, csak jó dolog, nem? Az emberek általában szeretik a könnyebb végén megfogni a dolgokat, de nálunk dolgozni kellett és nem voltak kivételezett személyek. Például beleszóltam abba, hogyan legyenek a járőr párok. Voltak „szeretek vele lenni”, meg „nem szeretnék vele lenni”, meg „hadd cseréljünk”, meg „ne cseréljünk” párok. Ilyen esetekben szigorú voltam és azt mondtam: én állítom össze, hogy ki kivel megy. Egyszer nagyon érdekes volt, épp azon „veszekedtek”, hogy ki menjen le a legtávolabbi pontra, ahol egy régi spanyol erőd is található. Na, mondom, majd lemegyek és megnézem az érdeklődés tárgyát. Megmondom őszintén, utána le is tiltottam az oda való járást, mert majdnem botrányt csináltak nekem.

Kitalálták, hogy vigyünk ajándékot a szaharáviknak, akik az erődhöz közeli településen éltek. Nem elleneztem. Az ajándék abból állt, hogy a rengeteg írószerrelátmány-maradékból adtunk a helyi iskolának, vagy a lejárt szavatossághoz közeledő tejet, a barnuló gyümölcsöket összekészítettünk, és elvittük a rászorulóknak. Az egyik hondurasi békefenntartó, José, nagyon hívő katolikus volt, minden este imádkozott, de nem vetette meg a nőket sem... Kiderült, hogy ő bizony járőrözés során ezeket az ajándékokat – feltehetően ellenszolgáltatás fejében – különböző hölgyeknek adta át.

Szóval lementünk oda, vittem magammal egy francia alezredest, a kínai logisztikai tisztemet és Josét. Megérkeztünk a településre, ahol meghívtak minket egy teára. Bementünk, hellyel kínáltak, majd átadtuk a kis csomagot. Egy olyan helyre mentünk be, ahol egy nő lakott, akinek a férje meghalt a háborúban és volt egy lánya, meg egy fia. Átadtuk az ajándékot, elfogyasztottuk a datolyát, illetve a

tevetéjet. A vendéglátóink azt hitték, hogy ez a „szokásos” látogatás, és „szokás” szerint felkínálták nekem az anyát vagy a 16 éves lányát... Abban a pillanatban felpattantam, az egész csapatot kivezényeltem onnan és megtiltottam, hogy még egyszer oda járjort szervezzenek. Talán ez volt a rettegés oka.

Volt nálad egy Polisario-lázadás is.

Lázadásnak nem mondanám... A következő történt: A katonai megfigyelőknek joguk volt ahhoz, hogy az élelmezési raktárba, ami hűtőkamrákból állt, bármikor bemenjenek, onnan fogyasztásra bármit kivegyenek. Nem eladásra, fogyasztásra. Az ott dolgozó és a munkánkat támogató szakácsnak, udvarosnak meg a Polisario-katonáknak, akiket az ENSZ alkalmazott és fizetett értük, lehetőségük volt arra, hogy miután az ENSZ-katonák megebédeltek, megvacsoráztak, a maradékot elfogyasszák. Ők ennek fejében dolgoztak nálunk. Persze rajtuk volt a kényszer, hogy ne csak ott fogyasszák el, hanem a gyengén ellátott Polisario parancsnokainak is szállítsanak élelmiszert, nyersanyagot, mindent. Ennek érdekében még a lopástól sem riadtak vissza. Volt olyan eset, hogy a Polisario helyi parancsnoka a saját konyhánkból „szerzett” zöldségekkel, gyümölcsökkel látott bennünket vendégül...

Szóval, ennek a raktárnak, illetve hűtőkonténernek a kulcsa a hadműveleti eligazítóban az ügyeletes tiszt mellé volt felakasztva. Az ügyeletes tiszt látta, ha valaki elviszi, és az volt köteles visszahozni. Ráadásul volt rajta egy nagy súly, nehogy valaki zsebre vágja vagy elveszzen. Hogy hogyan történt, nem tudom, de egy ilyen műveleti eligazításon, amikor feltekintettem, nem láttam a kulcsot. Kértem az ügyeletes tisztet, hogy hol a kulcs. Azt gondoltuk, hogy benne maradt az ajtóban, én már gondolatban keresztert is vettem a bent lévő cuccok nagy részére. Mondtam is, most biztosan kiraboltak minket rendesen. Gyorsan átrohantunk, és bizony rengeteg dolog hiányzott. Parancsnokként hozzászóltam, hogy körbenézek, és megjegyzem, hogy mi hol van, tehát ami hiányzik, az rögtön szembetűnik. Kapásból észrevettem, hogy hiányzik egy karton kóla, innen gyümölcs, a másik helyről zöldség, egyebek. Hát, nem semmi volt! Bezártam gyorsan az ajtót, és felsorakoztattam a Polisario-katonákat, hogy ki volt bent a raktárban. Természetesen senki nem vállalta el, sőt, meg voltak sértődve, hogy én ilyenekkel vádolom őket. Nem csináltam semmi mást, sejtettem, hol van a rejtkehely, elvonultam hátra. Volt nekik egy kis öltözőjük, ahonnan előhoztam a krumplit, a gyümölcsöket, a zöldségeket, és levágtam eléjük az asztalra. Mondtam nekik, hogy na, erről van szó. Erre bevágták a durcást és másnap nem jelentek meg a munkahelyen. Ez a reggelinél még nem jelentett semmit, hiszen mindenki saját maga gondoskodott a reggelijéről, hanem ebéd már nem volt. Ez pedig probléma volt, mert a járőrből visszajövőknak azt kell mondanom, hogy készítsetek magatoknak. Gondoltam magamban, vacsorára majd csak jönnek. Nem jöttek. Természetesen jelentettem a szektorparancsnoknak, a szektorparancsnok azt mondja: „te vagy ott a parancsnok, kezeld le. Amúgy van elég élelmiszerek?” Mondtam, hogy persze, négy napra elegendő simán van, ötre is, de ha meghúzzuk magunkat, akár egy hétre való is. Tudtuk, hogy heti kétszer jön az ellátó járat, tehát ezzel nincsen gond, csak azzal, hogy megsértődtek. Ráadásul volt egy szószólójuk, az összekötő tiszt, aki egyben a tolmácsunk is volt. Ő próbált zsarolni, hogy addig nem dolgoznak, amíg bizonyos követeléseiket nem teljesítem.

Mondtam neki, hogy nincs azzal semmi baj, hogy nem vették fel a munkát, de akkor én intézkedem, mert aki nem dolgozik, annak bér sem jár. Láttam ám, hogy megváltozott az arcszíne, akkor már gondoltam, hogy előbb-utóbb vége. „És akkor hány napra nem fog járni a bér?” Mindaddig, amíg nem veszitek fel a munkát, ja és enni sem kaptok addig. Aki nem dolgozik, ne is egyék. Két napon keresztül mi főztünk, mi üzemeltettük a teljes táborot, de harmadnap reggel megjelentek, és azt mondták, ha úgy gondolom, ők felvennék a munkát. Erre azt feleltem nekik, hogy aki dolgozik, az ehét is, meg fizetést is kap, így újra dolgoztak, mintha mi sem történt volna.

Még az is a tarsolyomban volt, hogy a nigériai logisztikai tiszt kölcsönadott 200 liter gázolajat a Polisario-katonáknak, amit ők nem akartak visszaadni. Én azonban megtaláltam az aláírt bizonylatot, és amikor „felláztak”, mondtam nekik, hogy akkor ezt az üzemanyagot is tessék visszahozni. Meg a világítást is elvágom, amit ideiglenesen loptok, mert tudom, hol van bekötve. Egyszerrel meg lehetett őket fogni. Egyre kellett vigyázni, hogy tettelegességre ne kerüljön sor, ezért próbáltam diplomátikus lenni. Biztos, hogy nem voltam népszerű, de megoldottuk a problémát. Persze utána nem vetettünk semmit a szaharávik szemére, ugyanúgy dolgoztunk, mintha semmi sem történt volna.

A szabadidőtkben mit csináltatok? Vannak helyek, ahol a parancsnokok a szabadidejét is megszervezik a katonáiknak, hogy azok ne unatkozzanak.

Igen, ugyanis osztom azt a nézetet, hogy az unatkozó katonánál nincs veszélyesebb, ezért különböző sportversenyeket szerveztünk, amiken mindenki szívesen részt vett. Például Hasszán, a pakisztáni őrnagy, mániákus futó és gyalogló volt, aki órákat tudott eltölteni a sivatagban, más meg kondizott. A röplabda volt a legnépszerűbb sport a táborban, azt ugyanis mindenki szerette. Esténként a tábor teljes állománya összegyűlt a pályán, a rádiót a legnagyobb hangerőre állítottuk – még az ügyeletes tiszt is röplabdázott, felöltözve, és híváskor megállt a játék – és órákon át játszottunk. Emlékszem egy esetre, amikor a barbecue után akart röplabdázni a csapat, páran már kissé illumináltabb állapotban voltak, így egész karneváli hangulat uralkodott a táborban. Alkalmanként engedni kellett egy-két kisebb „kilengést” a békefenntartóknak, a monotonia és az állandó készenlétből fakadó feszültségek csökkentésére. De arra figyeltem, hogy egy határt senki se léphessen át. Tudod, a sivatagban olyan nagyon sok öröm nincs, de például este a csillagos égboltot nézni, az valami csodálatos.

Kevés élő magyarnak van saját „sírköve”. Mesélnél erről?

Persze, ez hagyomány volt, mivel a tábor közepén egy körforgalmat alakítottunk ki, és a középső részre, hogy ne keresztben hajtsanak át, először egy kö került, aztán egy másik, majd valaki kitalálta, hogy erre a sírkő jellegű, lapos kőre akár írni is lehetne. Először ráírták a táborban szolgáló összes békefenntartó katona nevét és nemzetiségét, de ez nem mindenkinek tetszett. Valaki kitalálta, hogy egyedi mementókat, „sírköveket” kellene csinálni mindenkinek, amin feltüntették az ott szolgáló nevét, az ott töltött szolgálati idejét, azonosítóját az utókor számára. Persze később ebből is egyfajta versengés alakult ki, volt, aki a nemzete zászlaját is ráfestette a kőre, de azért volt egy egységes séma. A köveket egy Kediat Leglag

nevű hegység tövéből hordtuk, ahol százával heverték a palalemezekhez hasonló szikladarabok. Némelyikből akár asztallapot is lehetett készíteni, olyan simák voltak. Amikor befejeztem a tábori szolgálatomat és tudtam, hogy másnap indulok a tindoufi állomásra, a tábor teljes állománya összegyűlt a meharesi sírkert előtt, ahol az utódom, egy indiai őrnagy teljes díszben felsorakoztatta őket. A kertben ott volt a sírkövem letakarva egy ENSZ-lobogóval, amit nekem kellett róla levennem, azaz lelepleznem a saját sírkövemet. Utána tartottak nekem egy búcsúvacsorát. Ma is emlékszem arra a többfogásos vacsorára. Ezen a rendezvényen a szektorparancsnok is megjelent, hogy elbúcsúztasson, pedig több mint 100 kilométert kellett ezért utaznia a sivatagban. Tőle is és a többi kollégától is kaptam néhány apró, személyes ajándékot, amelyeket a mai napig is nagy becsben tartok. Aztán másnap jött a helikopter és hét hónapnyi sivatagi szolgálat után egy darab ott maradt belőlem a sivatagban... Hát így lett saját sírkövem Nyugat-Szahara egyik eldugott szegletében.

Tindoufban milyen beosztást kaptál?

Az ottani iroda parancsnokhelyettese lettem. A főnököm egy hihetetlenül képzett, nagy tapasztalattal bíró orosz ezredes volt, aki már korábban is szolgált Nyugat-Szaharában, így komoly helyismerettel bírt. Nagyon jól tudtunk együttműködni, igyekezett minél több ismeretet átadni számomra, és emberileg is közel kerültünk egymáshoz.

Mehaireshez képest Tindouf teljesen más világ volt. Más ország is, hiszen Délnyugat-Algériában van. Ez a város a tadjakent törzs szállásterülete volt, amit a franciák 1934-ben szállták meg, mivel az itteni nomádok folyamatos támadásokkal zaklatták innen a kisebb erődjüket. A várost korábban birtokló spanyolok képtelenek voltak a saharávi törzseket megregulázni, így a franciák lerohanták Tindoufot és bekebelezték az akkori protektorátusukba. Később, amikor Marokkó bejelentette az igényét Nyugat-Szaharára, ezt a területet is visszakövetelték Algériától, mint ősi marokkói földet. Persze nem adták, mert a környéken hatalmas vasércbányák és kőolaj található. Amikor 1963-ban a marokkóiak fegyverrel próbálták megszállni a területet, háború tört ki, amit a „homok háború” néven emlegetnek. A háborút voltaképpen senki sem nyerte meg, de mivel Marokkó a mai napig is magának követeli az itteni területet, az algériaiak jelentős létszámú katonai egységeket állomásoztatnak itt. Itt van menekülttábor, és a saharávikat képviselő Polisario központja is.

Én akkor kerültem a tindoufi állomásra, amikor a Földközi-tengeren volt egy nagy földrengés, és a tengeren keresztül lefektetett kommunikációs rendszer megsérült. Ezért hetekig nem volt internet- és rádiókapcsolat, így a családom csak közvetve tudott értesüléseket szerezni rólam. Ez úgy történt, hogy rádión kértem meg a misszió parancsnokságán szolgáló magyar kollégámat, Szili Zoltán századost, hívja fel a családot, mondja meg, hogy nincs baj, csak nincs kapcsolat. Aztán később helyreállt, és ismét tudtam beszélni a családdal, illetve e-mailt küldeni. A feladatom nem sokban különbözött a korábbi állomáshelyemtől, ugyanúgy jártam járőrözni, feleltem az állomás működtetéséért, részt vettem a mindennapi élet megszervezésében. Illetve azért volt változás, mert itt egyfajta diplomáciai feladatot is végeztem, hiszen nagyon sok állami és politikai vezetővel kellett együttműködnünk, találkozunk.

Többször találkoztam a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság elnökével, aki még ebédre is meghívott, a Polisario vezetőivel, valamint a menekülttáborokban megforduló nemzetközi szervezetek vezetőivel, munkatársaival.

Milyen tapasztalataid voltak a táborokkal kapcsolatosan?

Hihetetlen, amikor bemész egy ilyen táborba. Teljesen szíven üti a látvány az embert, akármerre nézel, nyomorgó, szenvedő emberek ezreit, tízezreit látod... Ha a felnőtteket nem is sajnálná az ember, de a gyerekekért a szíved szakad meg. Megmondom őszintén, olyan körülmények között állatnak sincs jó élete.

A felnőtteket miért nem sajnáltad?

Nem mondom, hogy nem sajnáltam, de nem úgy néztem őket. Egy felnőttnek kötelessége eltérni a sorsát, az teljesen nyilvánvaló. Illetve ha képes rá, akkor megváltoztatni azt, küzdeni, hogy jobb legyen. Mert képes rá... De a gyerek azt sem tudja, mi az, hogy sors, ő csak úgy van. Ki van szolgáltatva a felnőtteknek, a körülményeknek, a sivatagnak, egyszóval mindennek és mindenkinek... Egyébként a szaharávikkal együtt éreztem, hogy el kellett hagyniuk az otthonukat. Nem tudom, mit tennék, ha engem arra kényszerítenének, hogy elmeneküljek Magyarországról.

Mi volt a véleményed az egész konfliktusról? Látsz valami megoldási lehetőséget?

Először úgy próbáltam értékelni a konfliktust, mint egy átlagos európai ember, méghozzá az erőviszonyok alapján. A felkészítés során ugyanis bizonyos fokig rálátásom volt a marokkói haderőre, szervezetére, működésére és erejére. Úgy gondoltam, ha Marokkó akarná, egyszerűen elfoglalná ezt a területet, hiszen fegyverrel pillanatok alatt képes lenne felszámolni a néhányezer fős Polisarót.

De ahogy a járőrözés során láttam a francia katonák síremlékeit, meg a marokkóiakét, majd olvastam, hogy egy maroknyi szaharávi katona megsemmisített egy egész marokkói századot, akik beásták magukat a „Berm”-be, azt mondtam, itt valami nem stimmel... A marokkóiak oldalán komoly fegyverzetű egységeket, ágyúkat, harckocsikat láttam, ami egy komoly háború megvívásához is elegendő. A másik oldalról meg egy-egy Toyotát, rajta jobb esetben egy ikercsövű gépágyút, Kalasnyikovokat, kézigránátot vagy páncéltörő eszközöket tudtak felmutatni. Ez volt az összes fegyvere a függetlenségükért küzdő szaharáviknak.

Egyszer volt szerencsém részt venni a Polisario egyik gyakorlatán, ahová Száraz György vezérőrnagyot, a misszió katonai parancsnokát kísértem el. A gyakorlatot Tifaritiben tartották, ahol felsorakoztak a felkelők. Nem alakzatban, hanem vonalban, hogy a fényképen nagyobbnak, többnek látszanak... Ekkor a bennem lévő európai katona csak gúnyosan mosolygott. De amikor arról volt szó, hogy oda kellett csapni valahová, akkor két-három autóval borzasztó csetepatét tudtak csinálni, utána pedig eltűntek a sivatagban. Ezek ellen reguláris erőket bevetni?! Ember legyen a talpán, aki ezt minimális veszteséggel meri vállalni. Ezt csak nagy veszteséggel lehet megtenni. Szerintem egyébként ebben van az erejük. Nem tudom, honnan kaptak lőszert, nem tudom, honnan szereztek üzemanyagot, de mindig volt nekik. Az is egyértelművé vált számomra, hogy igen elszántak.

1975-ben kezdődött a konfliktus, én pedig 2002–2003-ban szolgáltam Nyugat-Szaharában, tehát egy nemzedék nőtt fel emigrációban. Nehéz lesz megfogalmazni nekik, hogy vissza a hazájukba. Hiszen már azt sem fogják tudni, mi az, hogy haza. Ennek ellenére vissza akarnak menni a marokkóiak által megszállt területekre.

Szerinted visszajuthatnak?

Nem igazán tudom... Volt némi remény, amikor az Afrikai Unió erősebb volt, mint jelen pillanatban. Akkor úgy vettem észre, hogy esetleg lett volna esélyük a megegyezésre, de aztán éppen a darfuri események bizonyították be, hogy az Afrikai Unió kevés ahhoz, hogy ott békét teremtsen. Így a nyugat-szaharai rendezés terve is tovaszállt.

Az ENSZ nyugat-szaharai missziója, a MINURSO, szerinted mire képes?

Az, hogy nincs háború, mindenképpen jó. Voltak előrelépések az aknamezők felszámolása terén is. Jelenleg azonban már nincs is szó a függetlenségről szóló népszavazásról, amiért az ENSZ az egész missziót létrehozta. Marokkó csak korlátozott autonómiát akar adni az lakosoknak.

Mindaz a nyersanyagkincs, amivel Nyugat-Szahara rendelkezik, a marokkóiak által birtokolt területen van. A saharávik által ellenőrzött „Liberated Zone” területén semmi sincs, csak homok és szikla... Ahhoz, hogy az embert megismerjék, ki kell lépni a világpiacra, mert sajnálattal semmit sem lehet elérni. Támogatással, csak adományokkal nem lehet országot építeni, azt saját lábón való megállással lehet. De erre szerintem esélyük sincs a saharáviknak. Lehet rá akarát, meg minden, de sajnos nincs mit tenni, ha a feltételek nem adóttak.

Mi az, ami tetszett neked vagy szimpatikus volt a saharávikban?

Nagyon barátságosak, mások, mint a városlakók. Amikor bemész egy nomád sátrába, olyan, mint amiről még régen nagyanyáink beszéltek. Mindegyiknek van egy „tisztá szobája”, egy helyiség, ahová a vendégek mehetnek. Hátra, a konyhába nem szabad bemenni, fürdőszobát se keress... De szívesen fogadnak és a kevésből is megpróbálnak adni valamit. Nem elvenni, adni! A városlakó elvenni akar tőled, kéreget, át akar verni. Ha van valami portékája, és abból venni akarsz, legyen szőnyeg vagy bármilyen kis szuvenír, meg akar gazdagodni rajtad. De a Szaharában kedvességet talál az ember. Az ott élő megosztja veled, amije van: a vizét, teáját, tevetejét. Teát, azt mindig kell inni, vagy éppen rá kell gyújtani egy vízpipára.

Mi volt a legrosszabb élményed? A legnagyobb kihívás?

Nekem nem nagyon volt negatív vagy rossz élményem. Talán azért sem, mert nagyon élveztem az egészet.

Emlékezetes esemény? Vagy események?

Egyszer „A civilizáció bevitele a sivatagba” címmel kitalálták, hogy angolvécéket kell a sivatagban található ENSZ-táborokban üzemeltetni. A vizet mindig nagy ENSZ-es vízszállító autókkal hozták, ami abból állt, hogy négy-öt köbméteres tartályokat feltöltöttek és a házi vízműrendszeren keresztül eljuttatták a

zuhanyzókhöz, vagy ahová kellett. A vécéknél nem merték ezt megtenni, így aztán ejtőtartályos módszerrel oldották meg úgy, hogy a vécé mellé felállítottak állványra egy nagy tartályt, azt feltöltötték vízzel és ejtőrendszeren, a közlekedőedények elvén bekötötték. Persze boldogok voltunk, hogy nem kell vödörrel ballagni a vécére, hanem csak meg kellett nyomni a gombot, vagy meghúzni a kart, és a víz lemosta egy pár méterrel arrébb lévő gödörbe. Jó nagy paradicsomtermések voltak a partján, de a megfigyelők közül senkinek sem volt gusztusa enni belőle. Valamikor a rohadt paradicsomot szórták ki oda, és mivel a föld állandóan trágyás, meg nedves volt, a magok kicsíráztak és egy kis paradicsom-ültetvény alakult ki. De térjünk vissza az angolvécékhez, aminek mindenki örült, csak elfelejtették, hogy használni is tudni kell! Nem elég annyi, hogy meghúzza az ember a kart és oké, hanem azt is figyelni kell, hogy utána elálljon a víz. Mert ha kiakad a harang, akkor a víz addig folyik, amíg csak lehet. Egyszer meghúzta valamelyik megfigyelő este, és reggelre telement az egész ciszterna a hat köbméter folyadékkal, így nem lehetett használni a vécét. Amíg ki nem száradt legalább annyira, hogy újra visszafogadta az anyagot, ki kellett járni a tábortól kb. 100 méterre a szemételep mögé, hónaljban a papírral.

Volt ennek egy továbbfejlesztett változata, amikor a környezetvédelemre is adtak és kitalálták, hogy nem jó az, ha a szennyvíz paradicsomot nevel, ezért kitalálták, hogy legyen fedett a ciszterna. A misszió logisztikai főnöke lejött a táborunkba, és azt mondta, hogy kellene ásatni egy gödröt, majd utána pedig lefedni valahogyan. Mondom, jó, de kivel ásassam ki? Azt mondja, vannak itt Polisario-katonák, próbáljam meg azokkal. Beszéltem az összekötő tisztünkkel, Salekkel, de ugye ez már ama bizonyos incidens után történt. Bennem volt azért egy kis visszavágás és a következő történt: Megkérdeztem a logisztikai tiszttól, hogy mennyi pénzt adhatok érte, mert ingyen nem fogják csinálni. Azt mondta, kb. 600–700 dollárt. Odahívtam Salekot és mondtam neki: „Salek, 250 dollárt tudok adni azért, ha kiássátok ezt az 5x5 méteres gödröt. „Á – mondta –, 250 dollár ezért a kemény munkáért? Annyiért még felkelni sem érdemes.” Erre nekikezdünk alkudozni, majd megegyeztünk 300 dollárban, de gondolom, abból 150 az övé volt, a másik 150 meg azé az öt szaharávié, akik ott ásták a gödröt egész nap. De hát dolgoztak, nagyon keményen. Vittünk nekik innivalót, vizet, kólát – azt nagyon szerették –, ezzel tudtam őket doppingolni. Tényleg ásták, hordták a földet és végül elkészült a ciszterna. Akkor kifizettem nekik 350 dollárt, mert a végén beleérték egy köves részbe, amitől nagyon verte őket a víz. Ezzel a munkával spóroltam 350 dollárt az ENSZ-nek. Örült a logisztikai tiszt, azt mondta, hogy 700 dollár sem lett volna sok ezért a munkáért. Később lefedték gerendákkal, meg kitéglázták, de ahhoz már szakemberek jöttek.

Melyik szolgálati terület volt jobb? Tindouf vagy Mehaires?

Mehaires jobb volt. Tindouf kevesebb járőrözést kívánt, több személyes dolog volt benne, illetve nagyon sok olyan tevékenységet folytattunk, ami inkább politikai, diplomácia jellegű volt, nem pedig katonai. Például egyszer vendégül láttuk a Polisario főtitkárát, Mohamed Abdelazizt egy vacsorára. A rendezvényen a misszió katonai parancsnoka is részt vett, aki franciául beszélt a Polisario vezetőivel. Én viszonylag keveset beszéltem franciául, de ahhoz elegendő volt, hogy néhány szót váltsak a Polisario első számú vezetőjével, a többi meg a tolmács fordította.

Igazából katonai dolgokról nem beszéltünk, hiszen én, mint házigazda, azon voltam, hogy jó feltételeket biztosítsunk ennek a kétoldalú találkozásnak, ami hivatalosan a Polisario vezetője és a misszió parancsnoka közötti találkozó volt.

Előny vagy hátrány, hogy magyar volt a misszió katonai parancsnoka?

Azt hiszem, mindenképpen előny volt. Nem azért, mert mi magyarok ezt valaha is kihasználtuk, de mégiscsak más egy olyan misszióba menni, ahol magyar a parancsnok. Ezt onnan láttam, hogy amikor a grúziai misszióban svéd volt a parancsnok, a svéd kollégákra kicsit másképp nézett az ember. Valószínűleg Nyugat-Szaharában arra a hét magyarra is másképpen néztek... De ahogy később hallottam, amikor kínai lett a parancsnok, a kínaiaknak „állt a zászló”.

Szerintem egy magyar katona sem használta ki ezt, vagy élt vissza azzal, hogy magyar a misszió katonai parancsnoka, aki egyébként sem adott ezért könnyítést. Ugyanúgy felelősségre vont, ha hibát követtünk el, sőt még sokkal szigorúbb elbánás alá estünk. Meg azt sem akartuk, hogy a tábornok úr miattunk szégyenkezzen. Tehát nem csak előny, de felelősség is volt, hogy magyar a katonai parancsnok. Egyébként a többi megfigyelő is látta, hogy Száraz tábornok nem kivételez a magyarokkal. Például olyan gyakorlatba vitte be az embert, hogy na! Megtanultuk, hogy a járőrparancsnok akkor is járőrparancsnok, ha tábornok ül az autóban. Megtette az alábbi helyzetbeállítást: „na, most ért minket aknátámadás”, vagy „felrobbant az autó, tessék megteremtetni az egészségügyi evakuáció feltételét. Hová szálljon le a helikopter, ki lássa el a sérülteket stb.” Gyorsan helikopter-leszállóhelyet kellett kijelölni, lerádiózni a dolgot a parancsnoksággal – persze közölni velük, hogy ez gyakorlat, amit a misszió katonai parancsnoka rendelt el – stb. Közben árgus szemekkel figyelte a gyakorlat végrehajtását, majd a végén értékelt. Nagyon sokat lehetett tőle tanulni katonaként és emberként is.

A megszerzett tudást a későbbi pályafutásod során tudtad hasznosítani?

Igen. Szívesen beszélek az ott eltöltött időmről, szívesebben, mint a grúziairól, pedig a grúziai volt az első misszióm. Igazán jó, szép volt az is, de itt talán jobban kiteljesedett a tudásom, ha lehet ezt mondani. Már élveztem, mert volt ismeretem, és képes voltam újat mondani azoknak, akik jöttek, tudtam tanítani őket. Nem azért, mert keveset tudtak, hanem mert lehetőségem adódott segíteni és már az is sokat jelent. A sivatagban nagyon egymásra van utalva az ember, elhagyatott is, egy idő után egymás történeteit is kívülről ismertük... De hát ez a 14 ember, egy focicsapat, három cserével, az szinte minden... Igazából sosem voltunk 14-en, mert valaki mindig távol volt. Ahhoz, hogy el tudd viselni más kultúráját, más szagát, modorát, szokásait, ne adj Isten, munkavégzését is, el kell, hogy fogadd magát az embert. Tudomásul kell vened, hogy nem lehet ötös sebességet beállítani, de nem lehetett kettesben sem menni, úgy hármas-négyes közé kell beállítani a sebességet, hogy a gyengébb is fel tudja venni a tempót, az erőset meg kicsit vissza kell fogni, mert attól kezdve ellentétek lesznek. Ezt pedig nem szabad megengedni.

Nagyon diplomatikusnak kellett lenni... Az én jelszavam a „türelem és diplomácia” voltak, amik mindig be is jöttek.

Itthon kérdezett valaki az afrikai tapasztalataidról? Felhasználta valaki?

Igen, hiszen meghívtak Szolnokra előadást tartani. Ugyanúgy továbbadtam az ismereteim, ahogy én azt Rácz alezredestől a felkészítőn, az MH Békétámogató Kiképző Központnál megkaptam. Úgy sajnos senki sem dolgozta fel vagy rendszerezte a misszióink, mint ahogy más európai államok tették, de már erre is vannak nálunk törekvések. Így a magyar békefenntartók által megszerzett tudás, tapasztalat nem fog elveszni a későbbiek során.

Kimennél ismét egy afrikai misszióba?

Természetesen, amennyiben felkérnek rá.

Járőr Mehaires környékén

Elakadás járőr közben

A MINURSO tindoufi bázisának állománya

Katonák és rendőrök közös járőre

Menekülttáborokban élő szaharái gyerekek

Szaharái kézműves munkák

1967. augusztus 1-jén vonult be a Kossuth Lajos Katonai Főiskola felderítő tanszékére, ahol 1971-ben végzett, majd Szolnokra került a 34. Önálló Felderítő Zászlóaljhoz, ahol a Készenléti Különleges Felderítő csoport parancsnokának nevezték ki. Ezzel egyidejűleg az alakulat tisztes iskolája parancsnokságának a vezetésével is megbízták. 1973–1976 között a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia katonadiplomáciai tagozatán tanult, majd végzését követően a Katonai Felderítő Hivatal jogelődjénél, a Honvéd Vezérkar 2. Csoportfőnökségénél szolgált különböző beosztásokban. 1990-ben megbízták a Kormányőrség felderítő szolgálatának felállításával, majd 1991. február 1-jével átkerült a rendőrséghez, alezredesi rendfokozatban, ahol a Kormányőrség koordinációs osztályának vezetője lett. 1993. február 1-jétől az Országos Rendőr-főkapitányság Titkárságán, a főkapitány külügyi titkáráként szolgált, majd hamarosan megbízták a külkapcsolatok koordinálásával.

1995. február 13-tól egy éven át az ENSZ nyugat-szaharai missziójában szolgált, különböző beosztásokban. Hazaérkezése után átkerült a Rendészeti Szervek Védelmi Szolgálatához, ahol 1997 végéig dolgozott, valamint befejezte a Közgazdaságtudományi Egyetemet. 1997 októberétől egy éven keresztül a Balkánon szolgáló magyar rendőri kontingens parancsnoka volt, hazaérkezése után a Miniszterelnöki Hivatal Nemzetbiztonsági Államtitkárság főosztályvezetőjének nevezték ki. 1999-től ismét az ORFK állományában dolgozott, ahol a „Segély Lengyelország és Magyarország gazdaságának átalakításához” elnevezésű prograam (Pologne, Hongrie Aide a la Reconstruction économique – PHARE) koordinátorként a magyar rendőrök nyugat-európai tanfolyami képzéséért, valamint a magyarországi képzésre érkező külföldi oktatók menedzseléséért felelt. 2000 végén ismét Nyugat-Szaharába került, ahol mint utolsó magyar rendőr vonta le a magyar lobogót. Hazaérkezése után az Országos Rendőr-főkapitányságon akkor felállításra kerülő Fejlesztési Programiroda állományába került, majd 2004 júliusában az ENSZ koszovói missziójába, ahonnan 15 hónap szolgálat után tért haza. 2005. december 20-án, 39 év aktív szolgálattal nyugállományba helyezték.

Hogy kerültél ki a nyugat-szaharai missziódba?

1994-ben keresték meg Magyarországot azzal, hogy katonákat és rendőröket küldhetnének az ENSZ nyugat-szaharai missziójába (MINURSO). A Honvédség nem élt a lehetőséggel, de a Belügyminisztérium elhatározta, hogy egy kisebb rendőri kontingenst küld a térségbe, és szinte rögtön meg is kezdődött az állomány kiválogatása, felkészítése. A magyar rendőrség mindig híres volt arról, hogy a különböző külszolgálatokra minden részletre kiterjedő felkészítést szervezett. 48 hónap ENSZ-szolgálat után elmondhatom, a missziós központok általában úgy fogadtak bennünket, hogy a szokásos egyhetes céltanfolyam a magyar ENSZ-rendőrök számára felesleges volt. Amit a térségről, klímájáról, szokásairól, vallásáról, pénzügyeiről, higiéniai rendszeréről, belpolitikai viszonyairól tudni lehetett, azt itthon

egy kétéhetes nagyon részletes tanfolyamon – ahol lehetett, korábbi missziós résztvevők, szakemberek, orvosok, külpolitikusok bevonásával – olyan szinten elsajátítottuk, hogy sok újat már nem mondtak nekünk. Ebbe beletartozik a gépjárművezető-képzés is; Nyugat-Szaharában például a magyar rendőröket kérték fel az újonnan érkező kontingenstagok gépjárművezetői tudásának felmérésére, illetve vizsgára történő felkészítésére. A másik a nyelvi képzés, mert nálunk egyetlen egyszer fordult elő, hogy nyelvi hiányosságok miatt egy magyar rendőrt visszaküldtek. Ez még a Balkánon történt. Ettől eltekintve, figyelembe véve a magyar kiválasztási, felkészítési rendszert, az előzetes itthoni nyelvvizsgát, ilyen probléma sem előtte, sem utána nem fordult elő többé. A misszióra történő felkészítő tanfolyamot a Nemzetközi Oktatási Központban tartottuk, ahol két hét alatt készítettek fel a kiutazó állományt a misszióval kapcsolatos ismeretekből. Bár rengeteg szakirodalom állt a rendelkezésünkre, mint induló misszió meglehetősen tájékozatlanok voltunk a helyi viszonyokat illetően. Ebből nem származott probléma, de emiatt a későbbi felkészítésbe olyanokat vontunk be, akik kint szolgáltak. Általában azokat kérték fel előadásokat tartani, akik éppen itthon töltötték a szabadságukat. Az összegyűjtött tapasztalatainkat felhasználva a második csoport kiküldésekor velük már nem küldtek ki itthonról olyan felesleges eszközöket – különböző vízhatlan berendezések, sátor, hálósák, áramfejlesztő stb. –, amit mi még megkaptunk. Ugyanis arra készültünk, hogy sivatagi körülmények között, sátoztáborban kell majd szolgálatot teljesítenünk. Ehhez képest az ottani elhelyezési, étkeztetési és egyéb viszonyok ezt utólag feleslegessé tették. De ahogy mondani szokás, jobb félni, mint megijedni. Ezekből tanultunk, és később már a felszerelésben, a ruházatban olyan változtatások történtek – rövidnadrág, moszkítóháló stb. –, amelyek jelentősen megkönnyítették a kinti munkánkat. Talán ha figyelembe vettük volna a már évek óta ott szolgáló kollégák nemzetközi tapasztalatait – erre akkor még nem volt lehetőség –, ez is megspórolható lett volna, de végül a kiszállított anyagokat hazahoztuk, és a túlbiztosításból általában kevesebb probléma születik, mint a hiányból. A felkészítés után megkaptuk az oltásainkat, majd a felszereléseket, utána pedig vártuk az indulási parancsot, amit rövidesen meg is érkezett. Ekkor a 13 fő Budapest–Casablanca–Laayoune útvonalon keresztül kiutazott a misszióba.

Mi történt a megérkezések után?

Az előírásoknak megfelelően, egységes felszereléssel, málhával, egyenruhában megérkeztünk Laayoune repülőterére és felsorakoztunk, ami – mint utóbb kiderült a korábbi kontingensekhez képest – a fogadásunkra kiérkező német rendőrparancsnoknak nagyon tetszett. A köszöntésünk után szinte rögtön gépjárművekbe ültettek bennünket, hogy meggyőződjenek a vezetői alkalmasságunkról. Természetesen mindenki megfelelt. Az angol nyelvi felmérésről lemondtak, lévén voltak ott olyan kontingensek, amelyek tagjai ott kérdezték meg, hogy kell mondani angolu, hogy „Jó reggelt!” Hozzájuk képest a magyar rendőrök Higgins professzor szintjén álltak.

Az állományt a rendőrparancsnok egyenként személyes interjúra hívta, ahol mindegyikünkről felmérte, milyen képzettséggel, szakmai tapasztalattal rendelkezik. Ere alapozva helyeztek bennünket beosztásba, és elmondható, hogy nagyon sok magyar rendőr rögtön parancsnoki státuszt kapott. Volt olyan időszak, amikor a misszióhoz tartozó egyetlen körzetben, Tindoufban magyar körzetparancsnok volt, a misszióhoz tartozó hat rendőrkapitányságon pedig hat magyar rendőrkapitány szolgált...

Például a magyar kontingensparancsnok, Nagy Zoltán őrnagy – az ő parancsnoki megbízatása több problémát vetett fel, lévén, hogy két alezredes is volt a kontingensben – mindvégig a rendőrpáncsnokság központjában, Laayoune-ban töltötte a szolgálati idejét, mint hadműveleti tiszt.

Ahol a magyarok lettek rendőrkapitányok, ott voltak azonosítási központok is?

Igen. Ezekben a központokban az ENSZ és az Afrikai Egység Szervezete együttműködési megállapodása alapján a különböző nációból származó szakemberek – alapvetően az angolon kívül az arab nyelvtudást is megkövetelő beosztásokban – a helyi népesség nyilvántartásba vételét és kikérdezését végezték, az ujjlenyomat-vételtől a fényképezésig és az azonosítási folyamatban részt vevő személyek kikérdezéséig. Ennek a munkának a szállítási, biztosítási, őrzés-védelmi és egyéb feladatait az ENSZ-rendőrség látta el, ráadásul mi szavatoltuk a szemben álló felek által delegált képviselők biztonságát is. A marokkói területen a nyugat-szaharai oldal képviselőinek, illetve a Polisario oldalán a marokkói képviselőknél a biztonság sarkalatos kérdés volt, mivel egymást kölcsönösen esküdt ellenségnek, sőt, némely esetben körözött terroristának tekintették.

Mely országok küldtek rendőri kontingenst a misszióba?

Az első ENSZ-misszióban meglehetősen kiegyensúlyozott létszámviszonyok voltak, kb. a magyar kontingenssel megegyező létszámú volt az ír, a német, az osztrák, a nigériai, a togói, illetve volt néhány ország – mint Norvégia és Svédország –, amelyek éppen csak mutatónak küldtek néhány rendőrt. Mint említettem, a kiegyenlített létszámviszonyok ellenére a magyar rendőrök felülreprezentáltak voltak a misszióban.

Neked mi volt az első beosztásod?

A Boujdour városban működő azonosítási központ rendőri parancsnokának neveztek ki. Velem együtt oda osztották be még Kovács József őrnagyot is, aki nagyon sok mindenben segítette a munkámat. Szerencsém volt, mivel egy a gyakorlatban is kipróbált rutinos, összeszokott, több hónapja Boujdourban szolgáló állomány parancsnoka lettem. Az ott szolgálók közül mindenki gyakorlottabb és rutinosabb volt nálam, különös tekintettel a maláj Mahmud Ahmed századosra, aki a helyettesem volt, és akitől nagyon sok segítséget kaptam. Később aztán, a következő állomáshelyemen, Dakhla-ban szintén őt kértem magam mellé parancsnok-helyettesnek. Boujdour Nyugat-Szahara központjától délre, kb. 100 kilométer távolságra található szaharai halásztelepülés. Az Imraguen nevű szaharai törzs lakja, az egyedüliek Nyugat-Szaharában, akik halászattal foglalkoznak. A településeik kicsit hasonlítanak a magyar tanyavilágra, ahol a tanyasi gazdák már faluban laknak, de még fenntartják földeiken a korábbi házaikat, állataikat. A törzs tagjai úgy halásztak, hogy a halászháló egyik végét a parton rögzítették, utána kievezték a háló másik végével, majd visszatérve a partra, kihúzták azt. Minden hajnalban, amikor a halászok az éjszakai halászatból visszaérkeztek, óriási halpiac működött a településen, ahonnan a kereskedők a terület különböző településeire szállították a friss halat. A kikötő komolyabb hajók kikötésére alkalmatlan volt, így a település gazdasági szempontból marginálisnak számított. Ennek ellenére a marokkóiak

korszerű épületeket építettek az ott élő szaharái menekülteknek, amit azok nem voltak hajlandók használatba venni, mivel nem akarták menekült-státuszukat a marokkói király alattvalójának járó útlevele cserélni. Az ENSZ számára a település fontosságát éppen a nagyméretű menekülttábor – 10–12 000 fő – jelentette, mivel az azonosításra érkező embereket nem kellett több száz kilométerről odaszállítani, hanem helyben voltak. Az ő adataikat kellett rögzítenünk a később megtartandó népszavazáshoz.

Hogy történt az azonosítási folyamat?

Általában a környező táborokból, illetve nomád csoportoktól a marokkói hatóságok által előzetesen kihirdetett időpontban megjelentek a 18 év felettiek, akiket a marokkóiak szállítottak be az azonosítási központokba. Ezt persze időről-időre felül kellett vizsgálni, mivel az azonosítás több évre való elhúzódása következtében a mindenkorin adatállomány egy része folyamatosan időszerűtlenné vált. Az idősebbek egy része elhalálozott, a fiatalok egy része pedig betöltötte a 18. életévét. Tehát ez ilyen ütemben egy sziszifuszi, soha véget nem érő munka volt. A beérkezőket az azonosítási bizottság szaharái tagja fogadta, ismertette velük a tennivalókat, majd leültek, és egyesével elkezdtek a folyamatot. Először hozzánk, rendőrökhöz érkeztek be, ahol mindenkiről felfektettünk egy személyi lapot, amire rátűztük a róluk készült fényképfelvételt – persze csak ha sikerült. Voltak olyan törzsek, ahol komoly rimánkodásba került, hogy a hölgyek legalább az állukig lehúzzák a csadort, különben mindenki egyforma volt. Szerencsére akkor már rendelkezünk néhány portugál női kollégával is, ugyanis elég nehézkes volt például az ujjlenyomatvétel, hiszen szorosan a szaharái polgárok mögé állva, kezüket átmarkolva kellett az ujjlenyomatokat levenni. Olyan viszonyok között, amikor egy idegennek nem illik egy hölgyet akár csak egy ujjal is érintenie, ők jelentősen megkönnyítették a munkánkat. Ezeket a feladatokat kizárólag mi csinálhattuk, az azonosítási központokba a helyi közigazgatás emberei – beleértve a katonákat és a rendőröket is – egyáltalán nem léphettek be. Ezt követően kapták meg a személyes adatlapokat a bizottság tagjai, akik a beérkezőkkel egyenként arab nyelven interjút készítettek. Kikérdezték őket arról, hogy melyik törzs melyik családjához tartoznak, ki volt az apjuk, nagyapjuk. Nyelvileg leellenőrizték őket, és megpróbálták kiszűrni azokat a helyi lakosokat, akiket a marokkói hatóságok próbáltak a szavazásra jogosultak közé becsempészni.

Rendőrként kaptatok felkészítő anyagot a szaharái törzsekről, szokásaikról?

Természetesen, kaptunk, de egyrészt nem voltak időszerűek, másrészt a személyes tapasztalataink rövid idő alatt kiegészítették, illetve felülírták őket. Egyébként nem esett nehezemre összebarátkozni a szaharáikkal és megismerni a szokásaikat, mivel korábban másfél évet már Szíriában és Libanonban is szolgáltam, így arabul is kommunikáltam. Persze a többi magyar rendőr munkáját nem könnyítette meg, mivel a helyi lakosok nagy része spanyolul tudott, amit a mieink közül senki sem beszélt, bár volt olyan közülünk, aki túrhetően megtanult arabul. Ez talán abból fakadt, hogy például a Polisario értelmiségi rétege és egészségügyi személyzete általában Kubában kapott egyetemi, főiskolai képzést, illetve kubai orvoscsoport segítette őket az egészségügyi ellátásukban.

Mi történt azt követően, hogy nyilvántartásba vették a szaharavikat?

Amikor befejeződött a személyes interjú, már mindenkiről többoldalas, arabul írt anyag keletkezett, amit mi őriztünk, majd páncélládákban, rendőri kísérettel a misszió parancsnokságának raktárába szállítottunk. Az azonosító eljárásan átesetteket pedig visszaszállítottuk a lakóhelyükre, aztán jöttek az újabbak, és kezdődött újra az egész folyamat.

Boujdourban alig három hetet töltöttem, majd a déli szektor parancsnokságára, Dakhlába kerültem, szintén parancsnoknak, ahol hasonló feladataim voltak. Azért kerültem átvezénylésre, mert a misszióban a monotónia és egyéb járulékos problémák elkerülése érdekében folyamatosan rotálták a rendőri állományt. Azonban mi itt is egy kicsit mások voltunk... A magyar rendőrök fele ugyanis önként jelentkezett az igen mostoha időjárási viszonyokkal rendelkező Tindoufba, ahonnan nem is nagyon akartak elmenni más beosztásokba, így a misszióban szokatlanul hosszúnak számító ideig – hat, hét vagy éppen nyolc hónapig – ugyanott szolgáltak. Ennek főként a rendőri kontingens parancsnoka, valamint azok a nemzetek örültek, akik kevésbé túrták a monotóniát és a szélsőséges körülményeket. Talán ennek is köszönhettem, hogy az új állomáshelyemen, Dakhlában már több mint fél évet töltöttem el.

Az első állomásodhoz képest milyen volt ez a hely?

Dakhla igen jelentős település, a Laayoune-i központunk és a mauritániai határ között ez volt a legnagyobb település, ide települt a misszió déli szektorának parancsnoksága. Marokkó számára is kiemelt fontossággal bírt, mivel itt volt az egyik marokkói hadtest parancsnoksága, légitámaszpont, haditengerészeti kikötő és nagy létszámú szárazföldi erő, lövész, tüzér, páncélos alakulatok. A városban egy hatalmas menekülttábor is volt, ahol több ezer szaharávi menekült próbált megélni. Nagy élmény volt számomra, hogy az itt felállított azonosítási központ egyik alapító tagja, valamint az állomás első parancsnoka voltam. Hatalmas konvojjal érkeztünk a városba, és mi magunk építettük fel a táborát, úgy, hogy egy-két napon belül már teljes gőzzel üzemelt. Ez akkor a misszió belülről nagy teljesítménynek számított... Nagyon tetszett az óceán közelsége, a viszonylag dús növényzet, valamint a főtéren álló kedves kis katolikus templom, amelynek a lelkészével igen jó kapcsolatot építettünk ki. Személy szerint gyönyörű élményeim fűződnek akár az öbölhöz, akár a nyílt óceánhoz. Talán ez volt a misszióban a legkedvesebb állomáshelyem.

A misszió egyik legnagyobb táborának számító helyen több mint 30 katona, rendőr és polgári alkalmazott szolgált, akiknek az ellátását hetente két repülőjárat biztosította. Ezeken a gépeken érkezett a váltásunk, valamint a déli szektor táborainak szánt eszközök, felszerelések. Bár a rendőrállomás nem a békefenntartó katonák táborában volt, mégis nagyon jó kapcsolatot alakítottunk ki egymással, mindig szeretettel fogadtuk a másik csoport tagjait, megosztottuk egymással az élelmiszerkészletünket, a videóinkat, könyveinket. A dél-amerikai kollégákkal különösen jó kapcsolatba kerültem, mivel esténként a mi rádiónkon hívhatták fel a saját katonai hírközpontjaikat, onnan pedig kapcsolták nekik a családjaikat, akikkel így órákig tudtak ingyen beszélni. Sajnos, a magyarok nem tudtak élni ezzel a lehetőséggel. Nekünk percenként egy dollárba került a postai telefonálás, ha egyáltalán

sikerült. Szóval igyekeztünk egymás életét megkönnyíteni, amennyire csak tudtuk... Egyébként viszonylag jó postai és telefonos összeköttetésünk volt. Ez azt jelentette, hogy Magyarországról egy hét alatt odaért a levél, míg onnan Magyarországra csak három hét alatt. Viccesen azt mondogattuk, hogy ez attól is függött, szabadságon volt-e a magyar tolmács. Merthogy a leveleinket a marokkói hatóságok mindig felbontották, és amikor ezt szóvá tettem, néha keresztben betépték a borítékot a benne lévő fényképekkel együtt... Persze ezt is meg lehetett szokni.

Nekünk, rendőröknek a katonákhoz képest nagyon kellemes szállásunk volt, hiszen nem sátrakban laktunk, hanem egy új, de még lakatlan lakótelep egyik épületében, a számunkra bebútorozott szobákban. Olyan konyhát sikerült összehoznunk, hogy a misszióból mindenki a csodájára járt, annyira jó el volt látva mindennel.

Persze sajnálatos események is előfordultak Dakhlában, ugyanis egy balesetben elvesztettünk egy egyiptomi és egy togói rendőr kollégát, de ettől függetlenül csak szép emlékeim maradtak meg erről a helyről.

Milyen feladata volt még a rendőröknek az azonosítási eljáráson kívül?

Az azonosítási időszakban – attól függően, hogy az állomáshelyünk melyik fennhatóság alá tartozott –, az azonosító bizottságok helyi képviselőinek biztonságát garantáltuk, különböző jelentéseket, statisztikákat készítettünk, illetve a munkanap befejeztével mindennap jelentést kellett küldeni a központba, hogy hány azonosítás történt, milyen eredménnyel. A jelentéseinknek kb. a felét valamelyik fél azonnal kifogásolta, hogy ő nem ért egyet vele, mert ez nem igaz, vagy éppen fordítva... Ez azért történhetett meg, mert a jelentéseinket a szemben álló felek képviselőinek is alá kellett írnia. Ebből fakadt, hogy amikor a Polisario azt mondta, hogy valaki nem szaharávi – tehát szerintem nem lesz joga a majdani referendumon részt venni –, a marokkóiak kijelölt sejkje szinte automatikusan megfellebbezte és viszont. Emiatt újabb és újabb felülvizsgálatok indultak, így az azonosítási folyamat elnyúlt, mint a rétestészta. Emellett természetesen járőröztünk is, ami a helyi rendőrség igen udvarias és óvatos ellenőrzését jelentette. Ebbe beletartozott a fogvatartottak életkörülményeinek, a velük való bánásmód, a kihallgatásuk, a törvény előtti egyenlőség megvalósulásának ellenőrzése. Persze ez csak a „köztörvényesekre” vonatkozott, mivel a szaharávi politikai foglyokat szinte kivétel nélkül Marokkóba szállították, ahol a mi mandátumunk már érvényét veszítette; valamint így igyekeztek elkerülni a kiszabadításukra tett kísérleteket. Ráadásul a politikai foglyokkal nem a „normális” rendőri erők foglalkoztak, hanem a marokkói királyság belbiztonsági alakulatai, akikkel szemben semmilyen jogosítványa nem volt az ENSZ rendőri erőknek. Ennek ellenére néha fogolycserére is sor került, de azt tapasztaltam, hogy mind a két oldal több évig tartotta fogva a saját foglyait, meglehetősen embertelen körülmények között.

Milyen kapcsolatokat volt a marokkói rendőrökkel? Mennyire korlátozták a szabad mozgásokat, munkavégzéseket?

Az első misszióban, 1995–1996-ban szinte paradicsomi állapotok uralkodtak a misszióban. Óriási garanciát jelentettünk a marokkóiaknak és a felkelőknek is. Reggelente, amikor a szállásunkról a szolgálati helyünkre hajtottunk – általában mi szállítottuk a civil ENSZ-alkalmazottakat –, a konvojainkat látva a járőkelők megálltak,

integettek, csókokat dobáltak, minden rendőr tisztelgett nekünk és szélesen mosolyogtak. Sajnos, később bebizonyosodott, hogy a hatóságok részéről ez csak színjáték volt. Szemtől szemben mérhetetlenül segítőkészek voltak, bár nem szerették, ha rendre utasítottuk őket, vagy megakadályoztuk, hogy az azonosítási központok területére lépjenek. Szerették volna ellenőrizni, hogy a Polisario oldaláról érkező képviselők és a menekülttáborokban évek óta szenvedő menekültek között ne legyen semmilyen kapcsolat, de ezt nem tudták megakadályozni. Olyan jelenetek voltak, amiket életemben nem felejték el. Előfordult, hogy tíz év után látta a nagypapa az unokáját, könnyesen borultak egymás nyakába, és titokban dugdostak fényképeket, leveleket egymás kezébe, hogy a visszatéréskor a család elszakadt tagjaival legalább valami életjel szintjéig fenntartsák a kapcsolatot. Persze nem csak ezekben az esetekben viselkedtek számunkra furcsán a marokkói rendőrök.

Egyszer egy közlekedési baleset részese voltam, amelyben egy marokkói taxi belénk rohant, majd amikor beborultunk az árokba, elszáguldott. A helyi rendőrség mérhetetlen lelkesedéssel vetette bele magát a helyszínt elhagyó tettes felkutatásába. Mivel Nyugat-Szahara megszállt terület, az összes saharávi település minden kivezető útján rendőrállomást állítottak fel, ahol minden helybéli folyamatosan ellenőriztek. Az ezeken a helyeken posztoló marokkóiak pontosan tudták, hogy melyek azok az iránytaxik, amelyek utójára elhagyták a települést Dakhlából Boujdour felé vagy más irányba. Ráadásul a fejre állt autóból kikászálódva még le is fényképeztem a kocsit, megmondtam a típusát, a színét, de soha nem találták meg a tettest. Több hasonló eset is történt. A marokkói rendőrök mindig nagyon udvariasak és segítőkészek voltak velünk, de semmi több. Nekem ezen kívül csak egy konfliktusom volt a helyi hatóságokkal, 1995 októberében Smarában, ahol az ENSZ-rendőrállomás parancsnokaként szolgáltam. Híre jött, hogy II. Hasszán marokkói király meglátogatja a várost, ezért a helyi kormányzó elrendelte, hogy az általunk használt 2x2 méteres szállodai szobákban kettesével költöztessenek össze bennünket emeletes ágyakra, mivel a király több száz fős kíséretének kell a hely. Akkor én felkerestem a polgármestert, és közöltem vele, hogy az én országomban még az is meg van határozva, egy köztörvényes bűnöző cellájában hány köbméter levegőnek kell lenni, nem hogy a békefenntartóknak, akiket ráadásul ők hívtak oda. Ebből aztán óriási botrány lett, egészen Laayoune-ig meg az ENSZ New York-i központjáig eljutott a hír, így a kormányzó pár napon belül hivatott, közölte, hogy félreértés az egész, szó nincs arról, hogy át kellene adnunk a szobáinkat. A végén még a látogatás is elmaradt...

Ez már a dakhlai szolgálatod után történt?

Igen, ugyanis a hathónapos szolgálatom lejártá után az északi szektor parancsnokságára, Smarába kerültem át. Ez a város szintén nagyon fontos hely volt, nemcsak az azonosítási központ miatt – ami egy hatalmas modern, új iskolaépületben volt a város egyik végén –, hanem mert komoly repülőtérrel rendelkezett. Akkor még az ENSZ-epülőgépek csak rendkívüli esetben szállhattak le, inkább a marokkói légierő használta, mivel a városban a marokkóiak több tízezer katonát állomásoztattak. Eredetileg egy hónapra érkeztem, de végül több mint három hónapot töltöttem ott, mivel az elmaradt, de bekonferált királylátogatás kapcsán mindenféle rotációt leállítottak.

Rengeteg szabadidővel rendelkezünk, az azonosítási központ berendezései és a rendőrpáncsnokság őrzésén kívül nem sok feladatunk volt. Így volt időnk a környék feltérképezésére, többször is bebarangoltuk a közelben lévő csatateret, ahol a szaharávi felkelők az egyik legnagyobb győzelmüket aratták a marokkói hadsereg egységei felett, ahol még mindig tucatjával heverték a kilőtt harckocsik, az elhasznált lőszerhüvelyek stb. Volt időm olvasni, és ezt arra használtam fel, hogy minél jobban megismerjem az itt élők történelmét, kultúráját és szokásait. Ezen az állomáshelyen igen mostoha postai és egyéb ellátással rendelkezünk, ráadásul valami miatt akkor az ENSZ repülők sem kaptak leszállási engedélyt, tehát minden egyes feladat végrehajtásakor – szállítások, rotációk stb. – több mint 400 kilométert kellett vezetnünk a sivatagban a páncsnokságig.

Miután megérkezett az utódom, szintén páncsnokként átkerültem a misszió legnagyobb létszámú rendőrsére Tindoufba, ahol több mint 40 beosztott rendőr munkáját irányítottam. A táborunk egy volt francia idegenlégiós laktanyában került elhelyezésre, ahol nem csak a rendőrök, hanem a nyolc-tízfős katonai részleg és a Világszervezet polgári alkalmazottai is helyet kaptak. Az itteni ellátásunkat az algériai kormány biztosította, és bár nem luxuskörülmények között, de alapvetően jól éltünk.

Az algériai rendőrökkel nagyon jó szakmai kapcsolatunk alakult ki, mindenhová kíséretet biztosítottak nekünk, kivéve a menekülttáborokba, mert azokat kizárólagosan csak a Polisario fegyveresei felügyelték. A négy menekülttábor mindegyikében működött rendőrállomás, valamint azonosító irodák. Az itt szolgálókat – az elhelyezési viszonyaik és ellátási nehézségeik miatt – kéthetente váltottuk le. Ebben az időben nagyon sokat mozogtam, rendszeresen kijártam az állomásainkat ellenőrizni, valamint többször kellett találkoznom a Polisario vagy a táborokban dolgozó humanitárius szervezetek képviselőivel.

Említetted, hogy a marokkóiak és az algériaiak is megfigyelték az ENSZ-misszió tevékenységét.

Igen, mindkét állam titkosszolgálatát érdekelte a misszió, de nem azonos módon. A marokkói belbiztonsági szolgálat minden ENSZ rendőri megfigyelőt látványosan, demonstratív módon ellenőrzött. Lőkhárítókra tapadva követték minden lépésünket, és nem is csináltak titkot belőle, hogy ha mi ott egy helyivel szóba álltunk, akár a mosodában vagy a boltban, akkor utána bementek, és kikérdezték, hogy mit is akartunk. Ehhez képest az algériaiak sokkal kevesebb gondot fordítottak ránk. Bár algériai rendőrök őrizték az ENSZ táborát, soha nem zavarták meg a munkánkat, nem korlátoztak bennünket semmiben. Még csak meg sem állítottak soha! Az algériai titkosszolgálat inkább a helyi kiszolgáló személyzet tagjain keresztül próbált meg tanulmányozni bennünket.

A Polisarióval milyen volt a kapcsolatotok, milyen volt az együttműködés?

A szaharávik barátként kezelték bennünket, nációtól függetlenül. Sohasem utalt arra semmi, hogy kémkedtek volna utánunk, vagy megpróbáltak volna bennünket befolyásolni. A velük való együttműködés végig korrekt volt.

Hogy néztek ki a menekülttáborok? Milyen körülményeket találtak?

Ezek a táborok akkor még szinte csak sátorokból álltak, ahol a menekültek nyomorult körülmények közepette tengették az életüket. Volt egy-egy kút a táborokban, de az nem volt elég 140 000 embernek, így az ENSZ Menekültügyi Biztossága látta el őket ivóvízzel, élelmiszerrel és sok minden mással is. Ennek ellenére megható volt, ahogy ezekben a menekülttáborokban fogadtak bennünket. Hiszen olyan emberek voltak, akik egy üres konzervdobozt vagy egy szélfűtta nejlonzacskót is hazavittek, mert semmijük sem volt, és az egyszer még jó lehet valamire. De megvendégelték, teát főztek, egy alkalommal a vendéglátóm felesége egy autóakkumulátorról üzemeltetett táskarádió nyikorgó arab zenére hastáncot járt nekünk. Mindenüket odaadták, amijük volt...

A menekülttáborokba, bár algériai területen találhatók, az algériai hatósági személyek be nem tették a lábukat, mivel a táboroknak saját szaharái önkormányzatuk és rendfenntartó erők voltak. A négy hatalmas menekülttábor gyakorlatilag önálló „államként” üzemelt, amelyeknek adminisztratív központja Rabouni városban volt. Azonban Tindoufban – mármint a városban – már az algériaiak irányítottak mindent, oda a szaharávik csak vendégként mehettek. Tindoufban majdnem három hónapot töltöttem el, majd amikor lejárt a szolgálati időm, visszatértem a misszió parancsnokságára, összeszedtem az ott maradt anyagaimat, leadtam azokat, amit az ENSZ biztosított, majd a menetrend szerinti járattal hazautaztam.

Itthon hogy fogadtak? Jelentett valami pozitívumot, hogy misszióban jártál?

Különösebben nem kérdezte senki, hogy mit csináltam kint. Volt pár ember, akik irigyeltek, de csak ennyi... Így visszaálltam a mindennapi munkába, mintha mi sem történt volna.

Hogy jött az ötlet, hogy újra visszamenj békefenntartónak Nyugat-Szaharába?

Ennek szakmai és magánemberi okai is voltak. A rendőrségnél sajnos volt egy ördögi kör, hogy akik egyszer már beváltak, azokat folyamatosan küldték kifelé missziókba. Csináltam valamikor egy felmérést, ahol összeszámoltam – ennek majd tíz éve –, hogy a magyar rendőrség 486 missziós időszakot teljesített, amit összesen 208 ember hajtott végre.

Vannak olyan országok, mint például India, ahol egy rendőr csak egyszer kap lehetőséget külföldön szolgálni, nálunk meg akkor is küldtek, ha nem akartad... Ezért alakult ki nálunk, hogy egyes parancsnokok azt mondták: „nem nevezlek ki, nem léptetlek elő, mert gondolsz egyet, és elmész valamilyen misszióba. Hiszen már voltál, és nem tudom megakadályozni, mert ha a kormányt felkérlik, és kell – te meg alkalmas vagy rá –, el kell, hogy engedjelek.”

Az emberek egy része pedig azt gondolta: egyrészt ott érezhetem, hogy hasznos vagyok, másrészt pénzt keresek, harmadrészt meg itthon nem nekem áll a zászló. Ezért utána már ők is keresték, hová lehet menni legközelebb. Ez történt velem is, ráadásul engem a Belügyminisztériumban az ENSZ-missziókkal kapcsolatos

tevékenységek intézésével bíztak meg, és éveken keresztül szinte csak ezzel foglalkoztam. Így időről-időre nekem is ki kellett még mennem missziókba, amit persze én sem elleneztem. Azonban az 1990-es évek végére a rendőrség elkezdte csökkenteni a missziókba kiküldendőkhöz számát, illetve a szolgálatukat befejezők helyére már nem küldtek váltást, így a misszióink szép lassan „elhaltak”.

Amikor kimentél, volt még magyar rendőr Nyugat-Szaharában?

Igen, volt, bár az ENSZ is csökkentette a korábbi 80–100 fős rendőri kontingens létszámát, ami ekkor huszonegynéhány főből állt. A magyar kontingens ekkor már csak négy főből állt, ami hamarosan két főre csökkent, mivel a kontingensparancsnok – Hajdú Sándor őrnagy – szolgálati ideje lejárt, hosszabbítást nem kért. Az ő helyére küldtek ki engem. Illetve volt még egy fiatal rendőrtiszt, aki néhány hónap után, családi okok miatt kérte a szolgálatának megszakítását és ő is hazatért. Úgyhogy amikor én megérkeztem, akkor a magyar kontingens két hölgyből – Kiss Katalin főhadnagyból és Németh Patrícia hadnagyból – állt. A hadnagy asszony sikeresen megpályázott egy beosztást az ENSZ New York-i parancsnokságán, így ő is elhagyta a kontingenst. Éppen csak leszerelni tért haza, és már indult is Kelet-Timorba, az ottani biztonsági részleghez, majd a misszió befejezése után a New York-i központban dolgozott tovább. Kiss Katalin főhadnagy hat hónap hosszabbítást kapott, majd hazatérése után leszerelt a rendőrségtől, és hozzáment egy portugál rendőrtiszthez. Amikor másodjára kikerültem, már csak két helyen szolgálhatott ENSZ-rendőrként az ember. Laayoune-ban, a misszió parancsnokságán, ahol a rendőri kontingenst az indiai Rator Prakash tábornok vezette. A tábornok egy kis létszámú törzset irányított, amely a katonai törzsek mintájára működött. Volt személyügyi, felderítő, hadművelési, logisztikai és híradó tisztje, valamint hozzá tartoztak a Laayoune-i Központi Azonosító Állomást őrző rendőrök is. A második hely a tindoufi ENSZ-bázis volt, ahol egy kis létszámú rendőrállomásunk működött. A második misszióm egyik felét Laayoune-i állomásparancsnokként, a másik felét pedig a tindoufi rendőrállomás parancsnokaként töltöttem el.

Mi volt a feladatotok?

Az azonosítási munka ekkor már szünetelt, de mi őriztük az összegyűjtött dokumentumokat, a még meglévő Központi Azonosítási Irodát, foglalkoztunk szállítmánykíséréssel, sőt a megfigyelők havi fizetését is mi szállítottuk le a táborokba. Ezen kívül különböző képzéseket tartottunk a katonáknak, akikkel együtt rendszeresen közös járőrökben is részt vettünk. Időről-időre ellenőriznünk kellett a misszió területén található összes biztonságos útvonalat, a szükségrepülőtereket, hogy egy esetleges evakuáció során ne érjenek bennünket kellemetlen meglepetések. Ebben az időszakban már nem volt annyi munkánk, mint korábban, így sokszor úgy éreztem, hogy egyfajta alibi tevékenységet folytattunk, hiszen a szolgálati tervben már a heti két futballedzés is külön szolgálati elfoglaltságnak volt feltüntetve! A kulcsok kiadása, az objektum őrzése, a még ott tárolt dokumentumok – amik akkor még nem kerültek elszállításra – őrzése abszolút felesleges tevékenység volt. Engem pedig ez a munka és az alkalmankénti díszelgés nem elégített ki, sőt csalódott voltam, hiszen mindenki tudta a misszióban, hogy itt soha nem lesz népszavazás. Az ENSZ pedig 20 évet és dollármilliókat költött erre a misszióra... Úgy éreztem, hogy engem is és a többi magyar rendőrt is elárulták, és a többéves munkánkra

keresztet lehetett vetni; mintha az óceánba tölték volna mindazt, amit korábban elértünk. Sajnos magam is tapasztaltam, hogy amikor az ember pörög napról-napra, akkor repül az idő, amikor kevesebb a tennivaló, akkor pedig nagyon hosszúak a napok.

Persze azért igyekeztem az időmet minél hasznosabban eltölteni, ezért bár szorosan nem tartozott a munkámhoz, igyekeztünk segíteni a menekülttáborokban szolgáló karitatív szervezetek munkáját. A legtöbb csoporttal nagyon jó kapcsolatot sikerült kialakítanom, gyakran nyújtottunk nekik segítséget az adományok szállításában, kísérésében vagy útvonal-biztosításban, mert egy-egy menekülttábor megközelítése még mindig nagy kaland volt. Nem csak a területen található több ezer fel nem robbant tűzérési lövedék és akna jelentett veszélyt, de a terep járhatatlansága és az algériai biztonsági helyzet romlása miatt is oda kellett figyelnünk, mikor mit teszünk vagy hová megyünk. De voltak más veszélyek is, amikkel a korábbi missziómban valahogy nem szembesültem ennyire.

Milyen veszélyekre gondolsz?

A nyugat-szaharai fauna egyes jeles képviselőire, a kígyókra és a skorpiókra. Többször is előfordult, hogy a szállásunkon kígyókat találtunk. Eleinte igyekeztünk saját eszközeinkkel megszabadulni tőlük, kizavartuk őket a helyiségekből, sőt sikerült kézzel megfognunk néhányukat, majd távolabb szabadon engedjük őket. Aztán egy kígyóhoz értő ember elmagyarázta, hogy olyan hullóket kergetünk, amelyek elől a helyiek rémülten menekülnek, mivel a marásuktól 40 másodperc alatt egy ló is megdöglik... Persze láttunk másféle kígyókat is, néha két-három métereseket, amelyek csaknem mindig elmenekültek előlünk a homokba. De kiderült, hogy a méreg veszélyessége nincs arányban a kígyó méretével. Tindoufban előfordult, hogy amikor jöttek takarítani az irodámat, mindig kisöpörtünk néhány veszélyes skorpiót is. Ezekre korábban valahogy nem figyeltem fel. Persze Boszniával összehasonlítva, itt sokkal nagyobb biztonságban voltunk, hiszen a személyes biztonságunkat egyik oldalról sem fenyegette ellenséges hozzáállás, fizikai bántalmazás, orvlövész, noha az aknák folyamatos és reális veszélyt jelentettek számunkra.

Hogy védekeztetek ezek ellen?

Az aknákat általában valamilyen szisztéma szerint szokták telepíteni, illetve készítenek róla dokumentációt is, ami később elősegítheti azok mentesítését. Nyugat-Szaharában nem készültek ilyen térképek, másrészt ott a világ minden gyártmányú aknája megtalálható, és ezek a homokkal együtt maguk is mozognak. Tehát erre nagyon oda kellett figyelnünk, egymás nyomában jártunk, nagyon óvatosan, mert a vékony homoklepel alatt bármi megbújhatott... Éppen ezért a terepjáróink ülésére golyóálló mellényeket raktunk, hogy ezzel is csökkentsük egy esetleges aknabaleset hatásait. Sajnos több baleset is történt, amelyekben mi, békefenntartók is érintettek voltunk, de az is igaz, hogy a halálos áldozatok inkább a kevésbé óvatos helybéliak közül kerültek ki. Mi igyekeztünk óvatosan vezetni, az úton maradni, de ez sem sikerült mindig, hiszen kerültünk már olyan homokviharba, amikor három méterre sem láttunk, és gyalog kellett mennünk az autó előtt, hogy biztosak legyünk abban, az úton vagyunk-e még.

Volt más olyan dolog is, amire figyelnetek kellett?

Igen, az egészségünkre. Nem csak arra kellett figyelnünk, hogy a saját egészségünk rendben legyen, de a kollégáinké is, mivel adott szituációban az ő állapotuk miatt mi is veszélybe kerülhattunk. Tudni kell, hogy ENSZ-misszióba csak úgy jöhet ki békefenntartó, ha a saját országában minden – a Világszervezet által megkövetelt – egészségügyi vizsgálatot elvégeztek rajta, azt pedig a megfelelő dokumentációval igazolják. Sajnos voltak olyan tagállamok, amelyek „véletlenül” nem végezték el az orvosi szűrést, de kiállították a katonáik vagy rendőreik számára a misszióra alkalmas egészségügyi minősítést. Ha később a misszióban hal meg – az egyébként gyógyíthatatlan – békefenntartó, akkor életbiztosítás gyanánt jár neki 50 ezer dollár. Csakhogy ezzel veszélyeztették az egészségeseket is, akik nem az életbiztosításra, hanem a biztonságos hazatérésre hajtottak. Volt olyan eset egy magyar katonával az én időmben, hogy autóbalesetet szenvedett egy afrikai kollégával, akit elsősegélyben részesített, mindenféle védőeszköz nélkül. Utána derült ki, hogy az afrikai az AIDS előrehaladott állapotában van, és akár meg is fertőzhetette a magyar békefenntartót. Az alatt az idő alatt, amíg elkészítették az AIDS-tesztet, a magyar tiszt majd 10 kilogrammot fogyott az idegességtől. Szerencsére nem fertőződött meg...

Az ilyen eseteket úgy próbálták megelőzni, hogy a misszió vezetése – azzal az ürüggyel, hogy a Hepatitis B antianyag vizsgálata miatt még egy plusz vérvételt kell csinálni – újabb vérvételre kötelezte a békefenntartókat. Egy esetben azonban egy togói rendőr kijátszotta valahogy a vizsgálatot, majd egyszer csak rosszul lett, és a kórházba szállítás közben a repülőgép fedélzetén meghalt. A család kártérítést követelt, de az ENSZ belső vizsgálata bebizonyította, hogy a rendőr nem a misszióban fertőződött meg, így egy fillér kártérítést sem fizettek.

Az átlagembernek is oda kellett figyelnie az étkezésre vagy a folyadék-fogyasztásra. Különös tekintettel arra, hogy sosem tudta senki, hogy miből fagyasztják a jeget, vagy mivel locsolják a zöldséget és gyümölcsöt, amit aztán megettünk. Ott bizony még a tojást is rohasztottuk egy kicsit a Neomagnolban, meg még pucolás előtt a krumplit, répát és szinte minden zöldséget. A bélflóránk viszonylag hamar alkalmazkodott, és egy-két hasmenéssel megúsztuk a kinti szolgálatot. Szerencsére nagyon jó gyógyszerkészlettel voltunk felszerelve, rövid, érthető utasítással, mit mire, mikor mennyit. Azt hiszem, a nagy részét haza is hoztuk, és visszaszolgáltattuk a BM orvosi szolgálatának.

Említetted, hogy a második missziód idején már voltak kint magyar katonák is. Velük milyen volt a kapcsolatod?

A hat magyar katona 2000-ben érkezett ki, két háromfős csoportban, különböző időpontokban. Bár különböző táborokba kerültek, azért sikerült velük időről-időre összefutni, és természetesen igyekeztem nekik mindenben segíteni, főként, amikor még nem volt kellő helyismeretük. Nekem már volt autóm, így ahová csak tudtam, elvittem őket, segítettem nekik a különböző ügyek elintézésébe, cserébe megkaptam a nekik küldött Magyar Honvéd újságokat, amelyekből tájékozódni tudtam a Honvédségben zajló folyamatokról. Ekkorra már a misszió elég jól kiépült, a táborok többsége egy-egy kis oázissá vált, ahol a korábban ültetett

virágok, bokrok megerősödtek, az ott szolgálók pedig otthonuknak tekintették azokat. A táborokba kikerült magyar katonák rövid időn belül szinte mind kulcspozíciókba kerültek, gyorsan megszokták a kinti körülményeket, és büszkén állíthatom, hogy a magyar rendőrök által korábban kivívott elismerést ők is megszerezték a munkájukkal. Az én időmben dr. Baráth Sándor, Szomolányi Sándor, Pati-Nagy László, Vígh Zoltán, Fábián Imre és Talpas László képviselte a Magyar Honvédséget a MINURSO állományában. Jó kapcsolatunk a misszió befejezése után is megmaradt. Amikor Veregyházon szerveztem a MINURSO-veteránoknak egy bográcsolást, az ország minden tájáról érkeztek rendőrök és katonák is. Természetesen családotul.

Amikor hazajöttél, kérdezt valaki a kinti tapasztalataidról?

Nem igazán, de ez félig-meddig érthető is volt. Oda rendőrt többet már nem küldtek, a katonák pedig a saját tapasztalataikat nyilván átadták egymásnak. Azt nem tudom, hogy a katonai megfigyelők meddig lesznek ott, de a MINURSO egy alvó misszió, amely nem érte el a célt – népszavazás megtartása –, amiért az ENSZ létrehozta. Ezért nem gondolom, hogy belátható időn belül a rendőrség állományából bárkit is kiküldnének oda. Ha igen, akkor talán megkeresnek, és akkor igyekszem minden rendelkezésemre álló információt átadni nekik.

Történt veled valami szokatlan, érdekes a misszióban?

Nagyon sok ilyen esetem volt. Kezdve attól, hogy egy ghánai rendőr kolléga nem hitte el nekem, hogy a víz, ha megfagy, úgy megkeményedik, hogy gyalogolni lehet rajta. Ezért megkért, hogy télen, amikor hazamegyek, fotózzak már le neki egy befagyott folyót... Rengeteg kedves meglepetésben is volt részem. Egyszer például reggel – mint állomásparancsnok – bementem a munkahelyemre, beültem az irodámba, ahová folyamatosan érkeztek a civil alkalmazottak, majd köszönés után átvették tőlem irodáik kulcsait. Éppen egy nem túl elavult magyar újságot olvastam, amikor egyszer csak belibbent egy gyönyörűséges leheletfátyolba burkolt, 50–60 év közötti ébenfekete szudáni kolléganő. Ránézett az egyenruhámra, amin ott virított a HUNGARY felirat, valamint a magyar karjelzés, és valami hamisítatlan hajdúsági tájszólással jó reggelt kívánt nekem. Ettől én úgy meglepődtem, hogy szinte leestem a székemről. Mint kiderült, az 1960-as években a szudáni állam ösztöndíjával a Debreceni Tudományegyetemen szerzett agrármérnöki diplomát. Hazament, férjhez ment, gyerekeket szült és nevelt fel, majd amikor megözvegyült, angol és arab nyelvtudásával jelentkezett a misszióba. A diplomája megszerzése óta nem járt Magyarországon, magyar emberrel nem találkozott, és könnybe lábadt szemmel kérte, hogy ha nekem már nem kell bármilyen magyar újság, napilap, folyóirat, adjam oda, mert szeretne megint magyarul olvasni és Magyarországról híreket hallani.

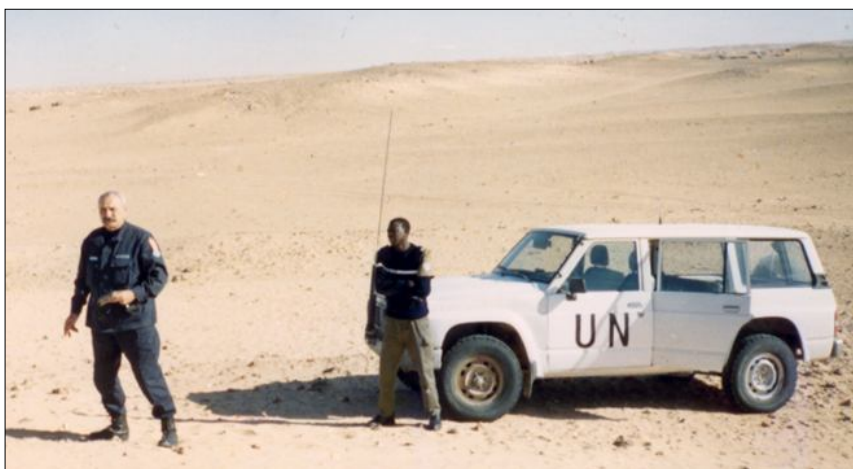
El sem tudom mondani, mennyi érdekes és szokatlan dolog történt kint velem. Ezért számomra nem csak Nyugat-Szahara, de a többi misszióm is egy-egy nagy kalandot jelentett, ahol nagyon sok mindent látott és tanult az ember. Úgy érzem, ezek valamilyen módon formálták a jellememet, bizonyos kérdésekben sokkal megértőbb, empatikusabb emberré váltam, talán érzékenyebb lettem más emberek problémájára.

Visszamennél még Nyugat-Szaharába?

Gyakran eszembe jut, mekkora változásokat éltem meg, és milyen nagy szám voltam én azzal, hogy amikor a repülőgépről leszálltam, a mellemen már volt egy MINURSO-szalagsáv. Ha jól belegondolok, 1996 februárjától 2000 őszéig kevesebb, mint öt év, a hazatérésem óta pedig további 11 év telt el... Még mindig nagy nosztalgiával gondolok vissza a Szaharára, ahová bármikor szívesen visszamennék. De ez turistaként majdnem megoldhatatlan, hivatalosan – mint békefenntartó – pedig reménytelen, úgyhogy marad az albumaimban található pár száz fényképem, az emlényeim és az alkalmankénti beszélgetés a hozzám hasonló missziós veteránokkal.

Zászlófelvonás a MINURSO parancsnokságán

Rendőrök járőrben

Magyar és nigériai rendőrök Nyugat-Szaharában

Magyar és amerikai rendőrök Nyugat-Szaharában

Szolgálati járművek érkezése a dakhlai táborba

Felszedett aknák

1987-ben kezdte meg tanulmányait az Élelmezési Tiszthelyettesképző Szakközépiskolában Budapesten. Avatása után 1991-ben először Gyöngyösön, a harckocsi dandárnál szolgált, majd annak megszűnése miatt a Vámvölgyi Üzemanyagraktár élelmezési szolgálat vezetőjének nevezik ki. 1992-ben az akkor létrehozott 1. Javítóászlóaljnál ajánlanak fel számára élelmezési szolgálatvezetői beosztást, amit az alakulat 1997-es megszüntetéséig töltött be. 1994–1997 között kiváló eredménnyel végezte el a Szent Pál Akadémiát, így főhadnaggyá léptették elő, majd az alakulatának megszűnése után áthelyezték az MH Protokoll Igazgatóságra, protokolltisztnek. 2000-ben beiskolázták a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen szervezett angol nyelvtanfolyamra, ahol sikeres középfokú nyelvvizsgát tett. 2002-ben az akkor létrejött Gazdasági és Tervező Hivatal állományába került át, mint nemzetközi kapcsolatokért és protokoll ügyekért felelős tiszt. Még ebben az évben beiskolázták a kanadai Bordenben szervezett angol nyelvtanfolyamra, ahol felsőfokú angol nyelvvizsgát tett. 2003-ban a görögországi Kristoniban részt vett az ENSZ által szervezett határőrizeti tanfolyamon, majd 2003–2004 között Nyugat-Szaharában szolgált, mint a misszió élelmezési főnöke, logisztikai főnök helyettese. A misszióban nyújtott teljesítményéért a köztársasági elnök kitüntette a Magyar Köztársaság Érdemkereszt „bronz” fokozatával. 2004-ben Svédországban elvégezte az ENSZ által szervezett törzstiszti tanfolyamot, majd átkerült az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság Gazdasági Főnökségére, szervező-tervező tiszti beosztásba. 2005-ben az Afrikai Unió szudáni békefenntartó műveletében (African Union Mission in Sudan – AMIS), mint az Európai Unió által delegált logisztikai tanácsadó töltött el hat hónapot, a tábori ellátó részleg parancsnokaként. Visszaérkezése után az MH ÖLTP költségvetési főtisztjének nevezték ki, majd amikor a szervezetet felszámolták, átkerült az MH Fejlesztési és Logisztikai Ügynökségére, a Nemzetközi és Intézményi Gazdálkodási Osztály főtisztjének. 2006-ban Afganisztánban szolgált, majd 2006–2008 között védelmi igazgatási diplomát szerzett a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. 2008-tól részt vett a HM Katona-egészségügyi Kiválósági Központ létrehozásában, ahol először logisztikai, majd partnerségi és együttműködési osztályvezetőként szolgált. 2010-ben a beosztása megszűnése miatt átkerült az MH Geoinformációs Szolgálatához, ahol jelenleg a Gazdasági Osztály osztályvezetőjeként dolgozik.

Hogy kerültél ki Darfurba?

A Magyar Köztársaság a szövetségesi kötelezettségeiből adódóan törzstiszteket ajánlott az EU afrikai műveleteibe, Kongóba és Szudánba. Az a főtitzt, akit Darfurba terveztek, valamilyen ok miatt nem vállalta a külszolgalatot, így egy afrikai tapasztalattal bíró logisztikai tisztet kerestek a misszióba. Akkor az egész Honvédségben ketten voltunk logisztikai tisztek, akik Afrikában szolgáltunk: Ráczy János alezredes és jómagam. Ő nem akart kimenni Darfurba, így kértek fel engem.

Mivel logisztikai végzettséggel rendelkezem – élelmező – és elegendő missziós tapasztalatot szereztem az ENSZ nyugat-szaharai missziójában, mint a szervezet logisztikai főnök helyettese, illetve élelmezési főnöke, igent mondtam a felkérésre. A beosztásról nem tudtunk túl sokat, csak annyit, hogy logisztikai tanácsadót kértek, lehetőleg alezredesi rendfokozattal. de hogy pontosan mi lesz a feladat, senki sem tudta, és közben Brüsszelben folytak az egyeztetések, hogy melyik ország, mit ajánl fel. Erre azért volt szükség, mert az Afrikai Unió ottani művelete becsődölni készült, ezt pedig bizonyos okok miatt az EU nem nézhette tétlenül.

Mi köze az Európai Uniónak Afrikához?

Az elmúlt évtizedekben az ENSZ szervezete volt az, amely szinte egyedülként felelt a békefenntartásért Afrikában, de az ebbe beleölt dollármilliárdok ellenére sem ért el átütő sikereket, illetve az afrikaiak a saját szervezetüket szerették volna létrehozni, hogy a saját problémájukat ők oldhassák meg. Ez a törekvés találkozott az ENSZ, az USA, a NATO és az EU egyetértésével, akik támogatták az alig pár éve megalapított Afrikai Unió (AU) szervezetét, illetve elkezdték átalakítani a korábbi „Afrika politikájukat”. Ezért támogatták az új szervezetet, hogy a kontinensen minél több feladatot vehessen át és érdemben is befolyásolhassa a jövőjüket. Így történt meg, hogy a Szudán egyik tartományában, Darfurban kirobbant etnikai konfliktus megoldásában az AU már a kezdetektől vezető szerepet játszott a tárgyalások során, majd pedig a békefenntartó misszió megalakítására is ő kapott mandátumot, nem pedig az ENSZ. Azonban a fiatal szervezet nem volt képes egyedül betölteni ezt a feladatot, ezért az AU vezetői 2005 májusában segítséget kértek az USA, a NATO, az EU és az ENSZ képviselőitől, hogy az általuk 2004-ben beindított békefenntartó misszió logisztikai ellátó rendszerét segítsenek kiépíteni. Erre a lépésre azért volt szükség, mert az akkor már közel egy éve működő misszióban nem létezett működő logisztikai rendszer, a szervezet nem rendelkezett megbízható információkkal a misszió valós igényeiről és a működéséhez szükséges forrásokról. Mivel a misszió teljes működését a fent említett szervezetek finanszírozták, ezért érdekelték voltak a fennálló káosz megszüntetésében. Ugyanekkor az AU Biztonsági Tanácsa, az ENSZ által 2004 szeptemberében hozott határozatának megfelelően, döntést hozott az AMIS létszámának újbóli növeléséről. Ezt itthon az engem felkészítő Művelet Irányító Központban nem tudták, csak annyit, hogy tanácsadónak megyek ki.

Milyen felkészítést kaptál?

Mivel az előírt békefenntartó tanfolyamot már korábban elvégeztem, illetve egyedüli kiutazó voltam, nem szerveztek külön képzést számomra. Megkaptam az oltásaimat, a sivatagi felszerelést és vártam a menetparancsot. Persze közben igyekeztem minél több információt összegyűjteni az akkori Szudánról és az ottani konfliktusról.²⁴ Így tudtam meg, hogy az akkori Szudán az afrikai kontinens legnagyobb országa volt, 2 505 801 km²-t foglalt el Északkelet- és Közép-Afrika területéből. Neve az arab Bilad asz-Szudán (Feketék Földje) kifejezésből származik.

²⁴ 2011-ben az addig egységes Szudánból kivált a főleg keresztények és animisták által lakott Dél-Szudán, így a kontinens legnagyobb országa jelenleg a Kongói Demokratikus Köztársaság. Ebben az interjúban azonban még a 2005-ös állapotok jelennek meg.

Az országot kilenc afrikai ország határolta; Egyiptom, Eritrea, Etiópia, Kenya, Uganda, Kongói Demokratikus Köztársaság, Közép-Afrikai Köztársaság, Csád és Líbia. Az ország 1956-os függetlenné válása óta szinte folyamatosan harcok dúltak az arabok által irányított északi területek és a délen élő keresztény és animista lakosság között. A harcok oka az északi muzulmán kormányok által erőltetett arabizálási törekvések, az afrikai eredetű, keresztény és animista törzsek szisztematikus elnyomása és az alkotmány által szavatolt jogaik teljes semmibevétele volt. Az évtizedeken keresztül tartó belharcoknak 2005 elején vetett véget az Omar El-Bashir elnök és a déli szabadságharcosokat vezető John Mebior Garang által megkötött békeszerződés. Bár az ország alelnökének megválasztott Garang egy helikopterszerencsétlenségben tisztázatlan körülmények között életét vesztette, a békeszerződést az USA és a világ közvéleményének nyomására egyik fél sem mondta fel, és a déli területeken 2005-ben az ENSZ által vezetett békefenntartó misszió (United Nations Mission in Sudan – UNMIS) kezdte meg a működését.

Egészen más volt a helyzet Darfurban – Szudán nyugati része –, ahol a lakosság szinte teljes egészében muzulmán. Itt nem vallási, hanem etnikai okok miatt robbantott ki felkelést a Szudáni Felszabadító Hadsereg (Sudan Liberation Army – SLA), a Nemzeti Reform- és Fejlődési Mozgalom (National Movement for Reform and Development – NMRD) és az Igazságosságért és Egyenlőségért Mozgalom (Justice and Equality Movement – JEM). Ugyanis a Bashir kormány a hatalomra jutása óta azon dolgozott, hogy nagyobb teret biztosítson az arab származású lakosságnak az afrikai származásúakkal szemben. Eleinte ugyan igyekeztek a törvényesség látszatát fenntartani, de később már erre sem fordítottak figyelmet. A helyiek, bár formailag muzulmánok, sok hagyományt megőriztek azokból az időkben, amikor a muzulmán vallás még nem volt egyeduralgó a térségben.

A kormányzat az itt élő letelepedett, földművelést folytató törzsek – Fur, Zaghawa, Massalit stb. – hagyományait, kultúráját szisztematikusán igyekezett megsemmisíteni, amikor pedig a „békés” eszközeivel nem érte el a kívánt célt, felfegyverezte hagyományos ellenfeleiket, a nomád életmódot folytató arab törzseket. Korábban a két különböző életmódot folytató csoport között voltak ugyan összeütközések, csatározások, azonban azokat az „élni és élni hagyni” elv alapján oldották meg. Abban az időszakban, bár elhajtották egymás állatait, kirabolták egymást, sőt halálos áldozatok is voltak, de egymás kiirtására nem törekedtek. A szudáni kormány azonban kihasználta a köztük fennálló ellentéteket és az araboknak megígérte, amennyiben elűldözik az „afrikai” származású törzseket, megkaphatják a földjeiket. Erre az arab nomádok által létrehozott dzsandsavid milíciák elkezdtek zaklatni az „öslakosokat”, ami persze még inkább felszította a két csoport közötti feszültséget. A helyiek eleinte megpróbálták törvényes úton rendezni a dolgokat, de amikor látták, hogy az állami hivatalok, a rendőrség és a katonaság is hol burkoltan, hol nyíltan a martalócokat támogatja, elkezdtek megszervezni a falvaik védelmét. Az ekkor létrehozott szervezetek – SLA, JEM – kapcsolatot kerestek a déli felkelőkkel és az északi, muzulmán ellenzéki szervezetekkel egyaránt. Mivel a kormánycsapatok jelentős részét a déli tartományokban és a Juba-hegységben zajló harcok kötötték le, nem tudták elfojtani a darfuri mozgalmakat. Az SLA és a JEM szövetséget kötött, 2003 februárjában elfoglalták Golo városát, majd pedig Milit és

El-Fasher városokat. A kormány elegendő fegyveres erő hiányában csak korlátozott akciókra volt képes, így alakult ki az akkori helyzet, hogy a lakosság nagy részének támogatását bíró felkelők uralták a vidéki körzeteket, a kormánycsapatok pedig a fontosabb városokat. A vidéki területeket csak az arab milíciák fegyvereseinek hathatós közreműködésével – falvak felégetése, állatok elrablása, az ellenállók meggyilkolása vagy akár a kiskorú gyerekek megerőszakolása, majd megölése – tudta a kormányzat valamennyire az ellenőrzése alatt tartani. Az egyre véresebbé váló összecsapások eredménye 400 000 halott és 2 850 000, a falvaikból elmenekült ember, akik Csád és Szudán területein lévő menekülttáborokban nyomorogtak.

Mit tett a világ?

Eleinte nem túl sokat, de aztán az USA kormányzata népirtásnak minősítette a Darfurban folyó eseményeket, majd az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozatban kérte fel az Afrikai Uniót egy békefenntartó misszió megszervezésére. A misszió létrehozásába, a nemzetközi közösség fokozódó nyomására, a szudáni kormány és az ellenzéki szervezetek is egyaránt beleegyeztek. A misszió megalakulásakor – AMIS I – 138 katonai megfigyelő és egy 195 fős biztosító egység kezdte meg a szolgálatát Darfurban. A misszió létszámát még az év októberében bővítették – AMIS II –, így az év végére 686 katonai megfigyelő, 815 rendőr és 1700 fegyveres katona szolgált Szudánban. Azonban az afrikai politikusok hamar felismerték, hogy még ezzel az erővel is képtelenek a Franciaországnyi méretű területet kontrolálni. Részben ezért, részben pedig azért, hogy az AU második önálló békefenntartó missziója ne csődjön, az első Burundi volt, azt azonban pénzügyi gondok miatt az ENSZ viszonylag hamar átvette tőlük –, a kontingens létszámának mielőbbi növelését határozták el. A döntésnek megfelelően 2005 szeptemberére a misszió létszáma elérte a 7731 főt – 6171 katona és 1560 rendőr –, de ezt még tovább akarták növelni 4000 fővel, de ez soha nem történt meg. Azonban a grandiózus tervek veszélyeztette a misszió szerveztetlensége, a működő logisztikai rendszer és a logisztikai szakemberek teljes hiánya, ezért a missziót finanszírozó szervezetek támogatták az AU által kért logisztikai tanácsadó testület létrehozását. Az egyeztetéseknek megfelelően a Magyar Köztársaság, amely eddig egy fegyvertelen katonai megfigyelővel vállalt részt a misszióban, egy logisztikai tanácsadó kiküldésére kapott felkérést az Európai Uniótól keresztül.

Hogy történt a kiutazásod?

Valamikor június közepén szóltak, hogy vállalom-e a kiküldetést és már június 28-án Brüsszelben voltam, ahol a többi szakértővel együtt egynapos felkészítésen vettünk részt, majd másnap elindultam Addis Abebába, az AU központjába. Azonban az utazásom megszervezésekor valamiért olyan repülőjegyet kaptam, ami 25 kg kiszállítását tette lehetővé, nekem pedig a felszerelésem több mint 100 kg volt. Így a részemre kiadott 1600 dolláros utazási előlegből 1270 dollárt kellett a túlsúlyra kifizetnem. Így 330 dollárral a zsebembe vágtam neki az afrikai nagy kalandnak... Szerencsére a szállásunk és az étkezés költségeit is az EU fizette, így egy darabig nem kellett ehhez az összeghez nyúlnom.

Hogy történhetett ez meg?

Nem gondolom, hogy szándékos lett volna, de tény, hogy az egyedi beosztásba kimenő emberekkel általában több gondja adódik a rendszernek, hisz a speciális problémájuk megoldása nem olyan egyszerű, mintha egy századerőt küldök ki kötelékben valahová. Meg aztán épp akkor volt egy újabb átszervezés, és az összekötő tisztem, aki a misszióba küldésemet szervezte, nyugállományba vonult. Az elkövetkezendő hat hónap során hat különböző irányítást felelt a munkáért. Volt olyan, aki csak egy jelentés erejéig kapott meg. Ennek ellenére igyekeztek segíteni mindenben, amiben tudtak.

Mi történt veled a kiérkezésedet követően?

A megérkezésünket követően a többi beérkezett szakértővel együtt rögtön munkához láttunk. Erre azért volt szükség, mert az AU egyes képviselői nem szerettek volna olyan európai tanácsadókat látni a misszióban, akiknek döntési vagy vétőjoguk lett volna velük szemben. Bizonyos érthető okok miatt az afrikaiak nem igazán szeretik a fehér arcokat... sokszor nyíltan a képünkbe vágták, hogy újra akarjuk Afrikát gyarmatosítani és csak azért vagyunk itt, hogy kémkedjünk utánuk. Azonban az EU megmakacsolta magát és csak úgy volt hajlandó támogatni az AU darfuri műveletét, ha szakembereket is küldhet a logisztikai rendszer működtetésére. Az afrikaiak álláspontja kezdett felpuhulni, így beleegyeztek, hogy három hónapra kimegyünk segíteni nekik, elsősorban Addiszbába. Így hát először bedolgoztunk a misszió működését szabályzó iratokba – szerződések, munkaköri leírások stb. –, majd áttekintettük az AMIS által végzett eddigi munkát, illetve az AU által felvetett problémákat. Ekkorra rendeződött a logisztikai tanácsadó testület –Joint Logistic Operation Center (JLOC) – végleges sorsa is, mivel a missziót irányító politikusok és katonák között nem volt összhang az alkalmazásunkat illetően, a már említett okok miatt.

Az AU addiszi központjában majdnem három hetet töltöttünk el aktív munkával, ekkor olyan feladatokat kellett végrehajtanunk, amelyeket a misszió felállítása előtt már el kellett volna végezni. Természetes, hogy valamennyien szerettünk volna már a saját beosztásunkban dolgozni, ezért amint alkalmunk nyílt rá, örömmel indultunk el a műveleti területre. Azonban amennyire vártuk a megérkezést, annyira kiábrándító volt a valóság. Nem volt szállásunk és irodánk se, ezért az első néhány napot az átvonuló szálláson töltöttük. Azonban ahelyett, hogy a lakó- és munkakörülményeink megteremtését intéztük volna el, rögtön belekerültünk az élet sűrűjébe. Mivel a misszió katonai parancsnokságán a logisztikai tiszt beosztások nagyrészt betöltetlenek voltak, illetve a meglévő tisztek képzettsége kívánnivalót hagyott maga után, a misszió parancsnoka – az EU és az AU között létrejött megállapodás ellenére – rögtön beosztott minket az akkor kezdődő „Sleeping-bag” műveletet irányító törzsbe.

Akkor érthető, hogy miért logisztikai szakembereket küldött az EU. Beszélnél erről a műveletről?

Azért neveztük kissé gúnyosan ezt a műveletet „Sleeping-bag” műveletnek, mert az AU nyomására alig két hónap alatt a 3000 fős misszió létszámát 5000 fővel növeltük meg. Azonban sokszor a legminimálisabb feltételeket – ivóvíz, tisztálkodás,

WC, lakósátrak, irodák stb. – sem voltak biztosítva a beérkezők számára. Mi, európai tisztek ennek a műveletnek az irányításában kaptunk feladatokat. A törzset ugyan hivatalosan a misszió törzsfőnöke irányította, valójában annak irányítása a parancsnokság logisztikai főnökének kezébe került. Ő egy igen jó szándékú, de a logisztikai kérdésekben nem egészen járatos vezető volt, ezért megérkezésünkig többnyire az USA által delegált katonai logisztikai szakértő, egy tengerészgyalogos százados végezte az érdemi munkát. Ő készített el szinte minden dokumentumot, szervezte a törzs munkáját és tartotta a kapcsolatot a többi szakággal. Miután az angol logisztikus őrnagy, illetve én megérkeztünk és a csoportba kerültünk, láthatóan nagy örömmel fogadott bennünket. Bár az első napunk hivatalosan munkaszüneti nap volt – mivel a péntek a muzulmánok számára pihenőnap és Szudán akkor muzulmán országnak számított, ezért a misszió vezetése, hogy ne sértse meg a vallási érzékenységüket, a csapatoknak biztosított szabadnapok a péntek és szombat lettek, míg a vasárnap egyszerű munkanappá vált –, mégis az egész napot az irodában töltöttük. Az afrikai tisztektől nem igazán kaptunk segítséget, fáradtságra hivatkozva egy fő kivételével fél órán belül mind elhagyták az objektumot. Ebéd után már ez a tiszt se jött vissza, így mi hárman terveztük meg a július 17–28. között érkező ruandai zászlóalj kitelepítését az 1. katonai szektor – Tawila (209 fő), Shangil Tobaya (234 fő) és Um Kadadah (214 fő) – táboraiiba. Elkészítettük a logisztikai tervet, amelyet időben eljuttattunk az együttműködő szervezetek – katonai rendészet, szállító részleg, hadműveleti részleg, légi irányítás stb. és az 1. szektor parancsnokság – számára, majd kezdeményeztünk egy közös megbeszélést. A megbeszélésen ismertettük a tervet és annak végrehajtását. A tervvel ugyan mindenki egyetértett, azonban az egyik tiszt felvetésére a nyugati országok fegyveres erőinél bevett módon „ötletbörzét” tartottunk, ahol mindenki elmondhatta a véleményét a terv előnyeiről, hátrányairól, esetleg új javaslatot tehetett. A legvadabb ötletek jöttek elő, de végül mindenben megegyeztünk, majd nekikezdünk az előkészítő munkáknak. Itt azonban szembesülnünk kellett azzal, hogy az afrikai tisztek másként állnak hozzá a munkához, egészen más a mentalitásuk és a velük való kapcsolat ezért alkalmanként nem volt problémamentes. Például hozzászórtak ahhoz, hogy ha kérnek egy kocsit, akkor az EU, az ENSZ vagy a NATO rögtön küld egyet, de azzal már senki sem foglalkozott, hogy fogják karbantartani, működtetni. Sajnálatos módon az adott szervezetek pedig eleinte nem igazán követték figyelemmel, hogy az általuk az AU részére térítésmentesen rendelkezésre bocsátott eszközöket – például híradástechnikai eszközök, gépjárművek stb. – miként használták fel az afrikai egységek.

Mondanál erre példát?

Az előbb említetteket támasztotta alá az is, ahogy a megbeszélés során tett javaslatomat fogadták a három tábor logisztikai bejárására, hogy meggyőződjünk arról, képesek-e a csapatok fogadására. Szinte felháborodottan biztosítottak bennünket arról, hogy a szektorparancsnok két nappal azelőtt járt a táborokban és mindent rendben talált, ezért csak felesleges időpocsékolás lenne nekünk is odamenni. Közben megérkezett maga a szektorparancsnok és a kérdésemre elmondta, bár járt a táborokban, azok „készültségi állapotát” nem tudta felbecsülni. Ezek után úgy döntöttünk, megnézzük a táborokat. A szektorparancsnok kérésének megfelelően másnap nyolc órára tettük a járőr indulási idejét, mivel az út oda-vissza

kb. kilenc órát vett igénybe. Reggel azonban a megbeszélt időpontban sem a gépjárművek vezetői, sem a fegyveres kíséret tagjai, sem pedig az 1. szektor logisztikai tisztjei nem voltak ott az utolsó eligazításon. Egészen kilenc óráig vártunk. Ekkor a logisztikai bejárást és az útvonalfelderítést másnapra tettük át.

Másnap, végül alig két óras csúszással, de csak elindultunk. Esős időszak lévén a földutak feláztak, a hidak egy részét pedig elmosta az ár. A helyi vezetőnk szerint istenkísértés volt elindulnunk a táborokba, de mivel ragaszkodtunk a szemle végrehajtásához, kénytelen volt elindítani a konvojt. Végül többszöri elakadás után megérkeztünk Tawila táborba, ahol 209 ruandai katonát terveztek elszállásolni a tábor kiszolgáló helyi alkalmazottakon felül. Az akkor még épülőfélben lévő táborban 15 őrkatona teljesített szolgálatot, illetve további 20 dél-afrikai és szudáni építőmunkás lakott. A 250 főre tervezett táborban két WC és öt tusolóhelység készült el, nem működött a konyha, nem voltak kész a sátrak, nem volt elegendő ág, matrac, és ami a legfontosabb, nem volt megoldva a szennyvíz elvezetése sem. Becsléseink szerint a tábor már így is a kapacitása határán volt, a hiányzó munkák elvégzése nélkül pedig alkalmatlan volt további csapatok fogadására.

Sajnos az elkövetkezendő napokban kiderült, hogy a másik két táborban is hasonló problémák vannak, illetve az utak nem járhatók a konvoj nehéz gépjárművei számára, ezért az érkezőknek a szektorparancsnokságon – Zam-Zam – biztosítottunk átmeneti szállást. Az utak járhatóvá válása után azonnal megkezdtük a csapatok kiszállítását az addigra rohamléptekkel befejezett táborokba, ahol azonban még sok időbe telt a normális életfeltételek kialakítása. Számunkra is meglepetést okozott, hogy mindezek ellenére a meglévő állománnyal és eszközökkel képesek voltunk a ruandai zászlóalj kitelepítését, illetve a leváltott csapatok hazaszállítását sikeresen végrehajtani. A művelet során külön nehézséget okozott a NATO és az USA által üzemeltetett légihíd folyamatos fenntartása, mivel az AMIS lassú működése, az információk visszatartása és az afrikai katonák velünk szemben megnyilvánuló bizalmatlansága mind lelassította a munkánkat.

Mi történt a „Sleeping-bag” művelet után?

A következő hónapokban, az újonnan érkező csapatok kitelepítésénél igyekeztünk felhasználni a művelet során megszerzett tapasztalatokat, azonban így is igen sok hiányossággal kellett szembesülnünk. Annak ellenére, hogy sok időnket és energiánkat fektettük a „Sleeping-bag” műveletbe, a fő feladatunk mégis egy működő logisztikai rendszer felállítása, annak működtetése és a bennünket váltó afrikai tisztek felkészítése volt. Mivel én a tábori ellátó részleg működéséért feleltem, alapvetően a táborok ellátása – élelmiszer, ivóvíz, víz, tisztítószer, felszerelés stb. –, azok életének megszervezése, a szektorokba települt logisztikai egységek szakmai irányítása, a szektorok és a parancsnokság által készített jelentések begyűjtése, azok tartalmának értékelése, az esetleges egyeztetések után a szükséges feladatokra való javaslattevés volt a feladatom. Valójában mint tanácsadó csak a részlegparancsnok helyettese lettem volna, azonban több mint négy hónapon keresztül megbízott parancsnokként funkcionáltam és csak utána kaptam meg a parancsnokomat, aki a maradék két hónapban kellett, hogy megtanulja a munkáját.

Milyen volt a kapcsolat az afrikai parancsnokkal?

Nagyon jó! Sabiti egy ruandai – tutszi – őrnagy volt, aki korábban Paul Kagame ruandai elnökkel együtt szolgált az ugandai száműzetése időszakában. Ott komoly sérülést szenvedett, ami miatt nehezen járt, de az elnök közbenjárására katoná maradt és Darfurba küldték a sógorával, egy hutu származású őrnaggyal együtt. Mind a ketten a logisztikai tanácsadó csoporthoz kerültek. Már az első napokban megtaláltuk a közös hangot egymással. Őszintén bevallotta, hogy nem ért a logisztikai területhez, de mivel parancsot kapott, a legjobb tudása szerint igyekszik működtetni a területet. Kérte, hogy mindenben segítsen neki és cserébe felajánlotta, megfogadja a tanácsaimat szakmai kérdésekben és önállóan dolgozhatok. Igen szerencsésnek tartottam magam, mert volt olyan afrikai tiszt, aki még az irodába sem volt hajlandó bejárni, mindent az európai tanácsadónak kellett csinálnia. Az együtt töltött idő alatt nagyon jó barátok lettünk a ruandai őrnaggyal, akivel azóta is tartjuk a kapcsolatot.

Nem volt kellemetlen, ahogy az afrikai tisztek bántak veletek?

Meg kellett szokni. Eleinte nagyon zavart, hogy az EU kémeként, meg gyarmatosítóként emlegetnek. Aztán egyszer megkérdeztem az egyik nigériai alezredest – miután le „fehér fiú”-zott –, hogy megmutatná-e nekem azokat az afrikai államokat, amelyek Magyarország gyarmatai voltak? Hát, azt sem tudta, mi Magyarország. Persze ezt nem vallotta be, nagy peckesen elment és kiadta az egyik századosának, tudja meg valahonnan. Az pedig nem talált semmit. Aztán amikor már jobban megismertük egymást, őszintébbek lettek velünk, elfogadtak, kollegiális viszony alakult ki köztünk, bár mindig érezhető volt felénk egyfajta tartózkodás. De sok barátom lett az afrikai katonák közül is, mivel minden este röplabdázni jártam. Hihetetlen meccsek voltak, néha órákon keresztül ütögettük a lasztit... a meccsek után meg jöttek a beszélgetések, sztorizások. Amikor rájöttek, hogy nem vagyok milliomos, egészen meglepődtek, hisz legtöbbjük úgy tudja, hogy a fehéreknek mindene van. Ezért volt olyan, hogy sokszor elkérték a ruhámat, a bakancsomat vagy a karórát ajándékba, mert én úgyis azonnal veszek egy másikat... Volt olyan, hogy nem is kérték, csak leemelték a szárítókötélről a gyakorlómat, amit aztán úgy kellett lecibálnom a delikvensről. Mondtam neki, hogy nagyon furcsán festenek melegítőalsóban a sorakozón, szóval legyen szíves az egyenruhát visszaadni.

Voltak érdekes esetek, de összességében mindannyian tudtuk, hogy együtt kell működnünk. Azt pedig lehet fogcsikorgatva, de udvariasan is. Én az utóbbit igyekeztem megvalósítani. Egyébként is én voltam ott a vendég...

Említetted, hogy az élelmezés tartozott hozzád. Mi volt ezzel kapcsolatosan a feladatod?

Nem csak ez a terület tartozott hozzám, de számomra – már csak a szakács és cukrász végzettségem miatt is – talán ez volt a legfontosabb terület. A misszióban szolgálók élelmezési ellátását kettős rendszerben végeztük, mivel a mostanában kialakult nemzetközi trendeknek megfelelően az AU megpályáztatta a katonák étkeztetését. A pályázatot az amerikai PAE, egy állami tulajdonban lévő cég nyerte meg, amely emellett a táborok felépítésében és üzemeltetésében is részt vett.

Az étellemezési ellátást azonban egy helyi – szudáni – alvállalkozó cég, az AMZAR bevonásával végezték. Az AU eredetileg minden logisztikai feladatot külső cégek bevonásával akart végeztetni, azonban rövid időn belül rájöttek, hogy bizonyos szempontok – biztonsági, pénzügyi, logisztikai stb. – miatt szükséges egy a civilek munkáját irányító, ellenőrző logisztikai törzs felállítása. Sajnálatos módon az afrikai országok többségében nincs logisztikai tiszt-/tiszthelyettes-képzés – némelyik országban, például Gambiában csak tisztes, tiszthelyettes-képző iskola működik, a tiszteket pedig többnyire külföldön képzik, vagy kinevezésük után a gyakorlatban sajátítják el a tiszti szakma sajátosságait –, ezért a logisztikai beosztásokba többnyire lövész, vagy más végzettségű tisztek kerültek, ami persze meglátszott a munkájukon. Szerencsére egy részük hajlandó volt tanulni a logisztikai tanácsadóktól, így egy idő után képesek voltak a beosztásaikat megfelelő szinten ellátni. Az újonnan létrehozott logisztikai törzs tagjai végezték a tervezést a felmerülő igények alapján, majd a prioritásoknak megfelelően megrendelték a civil cégektől a munka elvégzését, amelynek végrehajtását később ellenőrizték. Az étellemezés esetében ez nem működött, mert nem jelöltek ki ellátó, illetve étellemező tiszteket, az afrikai egységek vezetőit pedig egyáltalán nem érdekelte a katonák étellemezése. A misszió főtisztjeinek jelentős része nem a táborban lakott, hanem kint a közeli városban béreltek házakat, és nem a konyháról étkeztek, hanem a tisztiszolgáik vagy bejárónőik által főzött ételt fogyasztották. Mivel a misszió vezetése szállítási és pénzügyi gondokkal küzdött, sohasem érkezett meg annyi nyersanyag, amennyire ténylegesen szükség volt – jó esetben, ha az igényelt áru fele megérkezett, akkor már örömmünnepet ülhettünk –, ezért az adagok sem voltak elegendők, illetve nem lehetett a hivatalosan elfogadott ételaport betartatni.

Első feladatombként elkészítettem egy kérdőívet, amelyet az El-Fasherben működő központi táborban étkezők nagy része ki is töltött. Igen különböző véleményeket kaptam, de amiben közös volt az összes válaszadó véleménye: elégük volt a rizsből – „keresztényként a napi kenyereért és nem a napi rizsemért imádkozom” írta egy katona véleményében –, többet és változatosabban szerettek volna enni. Ez persze érthető annak a tükrében, hogy reggelire egy francia palacsintát, egy kemény tojást, egy csésze teát vagy kávé és egy kis adag főtt babot kaptunk, vagy ha nagyon szerencsések voltunk, akkor valami apró, igen rossz ízű „szagos” helyi kolbászka is került a tányérunkba. Ha azonban nem az étkezési idő végén érkeztünk, akkor csak egy palacsinta, vagy két főtt tojás és tea volt a reggelink. Ezért mindig hosszú sor és nagy tülekedés volt az étkezdében. Sokan képesek voltak egy fél órával hamarabb az étkezdéhez menni és várni a nyitást, csak hogy biztosan kapjanak enni. Ebédre és vacsorára ugyanazt kaptuk: általában rizst, pörköltet és valamilyen gyanús, mosogatólé szagú híg löttyöt, amit itt egyszerűen csak levesnek hívtak.

A kérdőívek kiértékelése után elkészítettem egy összefoglaló jelentést a missziót vezető tábornoknak, amelyben nem csak a problémákat soroltam fel, hanem az esetleges megoldásra is javaslatot tettem – némely témakörben akár több lehetséges variáció is felmerült –, részletes költségvetéssel együtt. A jelentés hatására a tábornok szabad kezet adott az étellemezés megreformálására, így elkezdhattuk az érdemi munkát. Leporoltam a nyugat-szaharai ENSZ-misszióban az étellemezési és ellátó tiszteknek írt segédletemet, amely közel 300 – viszonylag könnyen elkészíthető –

receptet és a konyhai munka irányításához szükséges alapvető információkat tartalmaz, majd a helyi viszonyoknak megfelelően átdolgoztam.

Ezután azt az AU mint belső szabályzatot kinyomtatta, majd a sokszorosítás után mind a 32 tábor kapott egy példányt, ezzel egy időben pedig én is elutaztam a táborokba, hogy a tábor működtetését felügyelő alkalmazott számítógépére is rátelepítsem a könyv elektronikus formáját. Az igazi munka csak ekkor kezdődött, ugyanis a szakácsok számára egyhetes tanfolyamot szerveztünk, ahol szisztematikusan végigvettük a könyvet és több ételt is megfőztünk. Ettől persze nem javult rögtön az étel minősége, de változatosabb és következetes étlaptervezéssel, többfajta fűszer használatával meg tapasztalható változásokat értünk el. Az alvállalkozó céget kisebb kényszer alkalmazásával sikerült rávennem arra, hogy a változatosabb étrend kialakítása céljából többféle zöldséget és gyümölcsöt szerezzen be a helyi piacon és Kartúmban.

Mit jelentett ez a kisebb kényszer?

Elutaztam a beszerzőkkel a helyi vagy a kartúmi piacra, és megmutogattam nekik, hogy mennyi mindent lehet beszerezni még a rizsen kívül... Nem voltak tölem mindig boldogok, de azért tisztességes együttműködést alakítottunk ki egymással.

Akkor ezt egy sikertörténetnek nevezhetjük?

Nem teljesen, mert bár tényleg látványos sikereket értem el az ételmezési ellátás területén, néhány dologba azért beletört a bicskám. Például a higiéniai rendszabályaim bevezetése mind a tiszték, a katonák, de legfőképpen a konyhai dolgozók körében igen nagy ellenállást váltott ki. Itt sajnos a példaadás sem segített, hiába mutattam meg nekik, hogy végrehajtható az általam megkívánt munka – azaz elmosogattam az edényeket, amelyeknek a tisztaságát kifogásoltam –, amint kitettem a lábam a konyháról, ismét koszosan adták ki az étkezők számára az edényeket. Az meg hetekig pletyka tárgyát képezte, hogy a magyar óriás kis üvegekbe gyűjteti az ételt, amelyet felcímkézve három napon keresztül őrizget. Utána nem megeszi, hanem kidobja azt. Ki érti ezt? Végül sikerült megértetni a szakácsokkal, hogy az ételminta elrakása és megőrzése egy-egy rosszullét esetén bebizonyíthatja, hogy nem ételmérgezés történt, így senki sem fogja őket hibáztatni. Ennek ellenére sem tudtuk bevezetni az itthoni közétkeztetésben is jól funkcionáló rendszert. Végül kénytelen voltam beletörődni, hogy az otthon megszokott higiéniai feltételeket nem tudom megteremteni, bár a misszió vezető orvosa szerint már az is csoda volt, amit elértünk.

A másik dolog, amiben nem tudtam eredményt elérni, az élelmiszerek pontos kiszállítása a táborokba és egy biztonsági élelmiszertartalék létrehozása. A szállítás először a krónikus üzemanyaghiány miatt, majd pedig azon bukott meg, hogy a missziót vezető politikusok és főtisztek számára sokszor más dolgok fontosabbak voltak, mint az élelmiszer kiszállítása. Így fordulhatott elő, hogy a kartúmi repülőtéren a repülőgépbe már bepakoltatott árut egyszerűen kiszórták a kifutópályára, mert két „igen fontos” VIP személy körbe akarta utazni a misszió területét. Majd négytonnányi hús és kb. ugyanennyi zöldség és gyümölcs ment tönkre. Máskor meg fontosabb volt a misszió parancsnokának egy kitüntetési

ceremónia megszervezése az egyik táborban, mintsem az élelmiszer kiszállítása. Mivel ugyanabban a táborban kívánta átadni a kitüntetések, ahol már napok óta nem volt elegendő élelmiszer, kértem, hogy az élelmiszert is hadd szállíthassuk el azzal a géppel, amin ő utazik – ugyanis eredetileg a gép élelmiszerszállításra volt kijelölve, ő csak lefoglaltatta a segédtisztjével az indulási idő előtt alig 30 perccel –, de ezen felháborodott, mivel tábornokként nem volt hajlandó élelmiszerral és „koszos” dobozokkal utazni. Tehát kirakatta az élelmiszert a gépből, majd a segédtisztjével és 35 érdeméremmel elegánsan elutazott. Tipródásomat látva egy szenegáli zászlós csak annyit mondott udvariasan, százados úr ne eméssze magát, nincs értelme, de a következő e-mailjében küldje el a tábor sáfárjének a „medálleves” receptjét, talán ízleni fog nekik, ha már kaját nem kaptak. Tisztára, mint a kőleves...

Az is komoly problémát jelentett, hogy hetente 120 tonna élelmiszerre lett volna szükségünk, azonban már az csodaszámba ment, ha a szükséges mennyiség felét megkaptuk. Volt olyan hét, amikor 7000 főre összesen csak 35 tonna élelmiszer érkezett. Szóval igen nagy leleményességet követelt meg mind a táborok logisztikai tisztjeitől, mind pedig a tábori ellátó részlegtől, hogy a mindennapi étkeztetést biztosítsuk. Az élelmiszer tartalékkészlet kialakítása részben ezért, részben pedig a hűtő- és tárolókapacitás elégtelensége miatt nem volt megoldható, ezért készlet-csomagok vásárlását határoztuk el. Összességében az élelmezési ellátás területén, a problémák ellenére, látványos előrelépést sikerült elérnünk.

A vízbiztosítás mit jelentett?

A tisztálkodásra használt víz biztosításával nem volt gond, mivel folyamatosan kaptuk a vizet, egy a tábortól alig 800 méternyire lévő nagy hozamú kútból, amelyet a szükséges tisztítás – klórozás – után felhasználtunk. Az ivóvíz kérdése már több problémát okozott. A laborvizsgálati eredmények alapján ugyan a víz emberi fogyasztásra „hivatalosan” alkalmas volt, a katonák jó része azonban csak palackozott ásványvizet volt hajlandó fogyasztani, mert a helyi víztől állandóan a WC-re rohagáltak és különböző fertőzéseket kaptak. Ezt a saját bőrömön is megtapasztaltam, amikor egy élelmiszerszállítmánnyal ellenőrzés céljából magam is ellátogattam a Kulbus falu mellett található táborba. Az akkor kialakult biztonsági helyzet miatt a táborban kellett maradnom két napot. Mivel a palackozott vizem az első nap elfogyott – csak néhány órára terveztem a maradást –, a táborban szolgálókkal a helyi vizet fogyasztottam én is. A hatás közel 40C fokos láz és a gyengélkedő. Az orvos megnyugtató, ez szinte mindennapos eset és az állomány nagy része többször is átesett már hasonló fertőzésen, amit a helyi víz fogyasztása okozott. Később sikerült több táborban is saját kutat létesíteni, de a misszióban folyamatos problémát jelentett, hogy az ott szolgálók számára nem tudtak tiszta, biztonságos palackozott ivóvizet biztosítani, a helyi víz ugyanis erősen fertőzött coli baktériumokkal. A víz tisztítását egyébként a szaúd-arábiaiak által kifejlesztett „Red Sea” konténerekkel végeztük, amelyek eredetileg a tengervízből nyernek ki ivóvizet, de itt kevésbé voltak alkalmasak, mert a coli baktériumokat nem voltak képesek kiirtani. Az ózonnal történő víztisztítás viszont nagyon drága volt, illetve egy szponzor sem ajánlott fel a missziónak ilyen készüléket. Sokan úgy oldották meg az ivóvízkérdést, hogy a számukra kifizetett napi díj egy részéből palackozott vizet vásároltak a piacon és azt itták. Talán a dél-afrikaiak voltak a legjobb helyzetben, mert a kormányuk rendszeresen palackozott vizet szállított a zászlóalj teljes

állományának, emellett pedig boltot is üzemeltetett, ahol a szárított hústól – biltong – a mogyorókrémmel töltött kekszig szinte minden hazai sajátosság elérhető volt a katonák számára.

A táborok működtetése is hozzád tartozott?

Igen, és számomra talán ez a terület jelentette a legnagyobb kihívást, mivel hasonló munkát nálunk az elhelyezési szakemberek végeznek, de valamennyire csak sikerült beletanulnom. Amikor kiérkeztem, még csak 24 tábor működött egy Franciaországnál nagyobb területen, amikor elhagytam azt, már 33 tábor volt. A táborok felállítását és működtetését az amerikai kormánnyal megkötött szerződés alapján szintén a PAE vállalat végezte. Ez úgy működött, hogy a szektorokban lévő táborok mindegyikében volt egy a PAE által delegált táborvezető, aki a táborparancsnokkal és a logisztikai tiszttel egyeztetve végezte a tábor működtetését. Amennyiben valamilyen feladatot nem tudott megoldani a saját hatáskörében, azt a heti logisztikai jelentésben jelentette a misszió parancsnokságára. Ott a tábori ellátó részleg vezetője – vagyis én – áttekintette és összegezte a jelentéseket, majd a prioritásoknak megfelelően megrendelte az adott munka elvégzését a PAE vezetőjétől. A munka elvégzését a helyi logisztikai tiszt jelentette, amelyet az alkalmankénti táborbejárások során ellenőriztem vissza. Ez a terület egyébként igen szerteágazó volt, például mi magunk bányásztuk a köveket az épületek alapjaihoz, vagy égettük a téglát, csináltuk a kisebb-nagyobb lakatos munkákat, kutakat létesítettünk stb. A misszió táborai egy-egy elmaradottabb területen komoly munkáltatóként léptek fel, majd a táborok felépítése után az ott szolgálók a helyi ipart, kereskedelmet és egyéb szolgáltatásokat lendítették fel.

A PAE minden táborban működtetett raktárt, ahol fektetési anyagokat – pokróc, ágyhuzat stb. –, elhelyezési és a tábor működtetéséhez szükséges anyagokat tárolták. Emellett El-Fasherben egy központi raktárunk is volt, ahonnan az elhasznált anyagok pótlását biztosították. A cég dolgozói között nagyszámban találhatók fehér dél-afrikaiak, akik jelentős helyismerettel és tapasztalattal rendelkeznek, emellett igen igényesek a munkájukra, ami a mi munkánkat is jelentősen megkönnyítette. Egy biztos, a cég munkája nélkül az afrikai csapatok képtelenek lettek volna a misszió alapvető működtetésére is. A cég alkalmazottai segítsége nélkül a logisztikai tanácsadó csoport sem lett volna képes hatékony munkát végezni és ezért többünket is hálára köteleztek. Ezek mellett a területek mellett a tűzvédelmi feladatok és a higiéniai tevékenység szervezése, irányítása is hozzám tartozott.

Mit lehet tudni ezekről a területekről?

A tűzvédelem helyzete nagyon fontos terület volt, mivel az ott tartózkodásom ideje alatt több tüzeset is történt, ezért elkészítettük a tűzvédelmi tisztek munkaköri leírását, és kértük a szektorparancsnokokat, hogy a feladat ellátására jelöljenek ki megfelelő végzettséggel és tapasztalattal rendelkező tiszteket. A táborbejárások során felmértük a lehetséges problémákat, esetleges veszélyforrásokat, amelyeknek a megszüntetésére javaslatot tettünk. Elkészítettük a tűzvédelmi és evakuációs terveket, illetve a PAE táborvezetői folyamatosan ellenőrizték a hálósátrak és az irodák környékén található tűzoltó vödröket, időről időre kicseréltették a bennük

lévő homokot, kitisztították az azokba dobált szemetet. A tűzoltó készülékek cseréjét, karbantartását a táborüzemeltetési szerződésben foglaltak alapján szintén a cég szakemberei végezték. Amikor már valamelyest leszabályoztam ezt a területet, elhatároztam, hogy minden táborban csinálunk egy tűzvédelmi gyakorlatot, hogy a misszió vezetése meggyőződjön, mennyire sikerült a katonáknak elsajátítani a különböző tűzvédelmi intézkedésekbe foglaltakat. Az első gyakorlatot a misszió parancsnokságán, El-Fasherben terveztem végrehajtani. A riadó tervezett időpontja előtt megbeszélést tartottunk a tábor összes vezető beosztású tisztjével, akikkel szinte szájbarágós módon beszéltük végig a gyakorlat minden mozzanatát. Ezután ők eligazították a hozzájuk beosztott állományt. Másnap a megbeszélés időben megkezdődött a gyakorlat. „Tűz van! Tűz van!” kiabáltak, majd elszabadult a pokol... a katonák fejvesztve rohagáltak, egymást taposva menekültek ki a táborból. Közben kigyulladt két sátor – mivel az afrikai katonák egy része a lakósátraikban főzött –, valamint több katona kisebb-nagyobb zúzódásokkal gyengélkedőre került. Az én időmben nem tartottunk több tűzvédelmi gyakorlatot...

A higiénias terület is szinte állandó fejfájást okozott nekem, mivel mindenkire vonatkozott és senkihez sem. A misszió egészségügyi ellátását egy dél-afrikai cég – a Medical Service Support – végezte, azonban a klasszikus betegellátáson kívül más tevékenységet nem folytattak. Így a konyhai és a tábori higiénés rendszabályok alkalmaztatása, betartatása és azok ellenőrzése a misszió egészségügyi főtisztjének és az én közös feladatomból volt. Ez úgy működött, hogy a konyha tisztaságáért és rendjéért a tábori ellátó részleg felelt, a tábor tisztaságáért pedig a PAE tábor menedzser. A tábor takarítását és a szemet összegyűjtését, elszállítását pedig – mint a logisztikai feladatok jelentős részét – szintén a PAE szakemberei végezték. Persze ezt a feladatot egy ember nem képes ellátni, ezért javaslatot tettünk a misszió vezetősége felé, hogy minden táborba nevezzenek ki egészségügyi tiszteket, akik a táborok tisztaságáért, az ételek minőségének ellenőrzéséért felelnének. Ez a kintlétem alatt nem valósult meg, de a vezetőség pozitívan állt a javaslatomhoz. Összességében a logisztikai tanácsadónak sikerült egy többé-kevésbé működő logisztikai rendszert kialakítani, azonban a pénzügyi gondok, a vezetési és tervezési hiányosságok miatt az európai és amerikai szakértők távozása után az egész rendszer összeomlott. A missziót később a Világszervezet kellett, hogy átvegye, mivel azt az AU képtelen volt finanszírozni, működtetni.

Kerültél veszélyes helyzetbe?

Egyszer az egyik fegyveres csoport tagjaival találkoztunk a csádi határ közelében, akik úgy gondolták, hogy túszerként hasznos lehetnének a számukra, ami persze nekem nem akartódott. Elkezdtünk beszélgetni és megkérdezték, honnan való vagyok. Azt hitték először ugyanis, hogy amerikai tanácsadó vagyok. Mondtam, hogy magyar katona vagyok, Magyarországról. Kérdezték, az mi? Mondtam, egy kicsi független ország Európa közepén. Erre az egyiküknek felcsillant a szeme és nagy örömmel közölte a verdiktet. Igen, ti az oroszok rabszolgái vagytok Szibériában! Hát egy pillanatra köpni, nyelni nem tudtam... Szibéria? Hol tanult ez? Aztán kiderült, hogy Líbiában Kadhafi egyik táborában kapott valamiféle kiképzést, de egyébként rendes srác volt. Mondom neki, hogy nem Szibéria, hanem Európa közepe és bár itt voltak 40 évig az oroszok, de hazamentek. Nem, ő megmakacsolta magát, hogy Szibéria és az oroszok rabszolgái vagyunk...

Jó kis parázs vita kerekedett, aztán látom, hogy már mind a kettőnk feje nagyon veresedik. Úristen, gondoltam, mit vitatkozom ilyen hülyeségen, mindjárt belém ereszt egy golyót... Így hát azt mondtam neki, hogy igaza van. Erre átölelt, meglapogatta a hátamat és azt mondta, hogy testvérek vagyunk, mert ők is a szabadságukért küzdenek, ahogy mi magyarok is. Így aztán az utamra engedtek. Az engem kísérő afrikai katonáim meg heteken keresztül azon röhögtek, hogy biztos azért engedtek el, mert sem etetni, sem ruházni nem lettek volna képesek. Egyébként az ő feladatuk lett volna, hogy megvédjenek, de ha lőttek ránk, ők voltak az elsők, akik fedezékbe menekültek...

A másik eset december 24-én Karácsonykor történt, amikor elhagyni készültem a missziót. Mindenki tudta, hogy lejárt a vezénylésem és hazamegyek. Az előtte való este elbúcsúztattak, majd másnap kimentem az összes csomagommal a repülőtérré, ahol közölte velem az egyik afrikai tiszt, hogy ma csak afrikaiak használhatják a gépet, nekem nincs helyem rajta. Így hát kénytelen voltam visszamenni a táborba. Nem telt el fél óra és lélekszakadva rohantak az emberek a reptér felől. Kérdeztem, mi történt és kiderült, hogy a helikoptert ismeretlen fegyveresek lelőtték. Másnap érdekes módon rajtam kívül senki sem akart a Khartúmba tartó helikopterrel utazni, amit így teljesen egyedül használtam. Szerencsére semmi gond nem volt az oda úton.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra?

Az, hogy egyedüli magyarként szolgáltam a misszióban. Senkire nem számíthattam, hisz több ezer kilométerre voltak az otthoniak. Bármit is tettem, rajtam keresztül a magyarokról alkottak véleményt. Szóval oda kellett figyelnem arra, mit csinálok.

Hogy tartottad a kapcsolatot a családdal?

Kaptam ugyan a Honvédségtől egy mobiltelefont, de mivel nem volt Szudánnal roaming megállapodásunk, nem tudtam vele hívást kezdeményezni vagy fogadni. Így alkalmanként más tanácsadók engedélyével használtam az ő szolgálati telefonjukat egy-egy rövid hívás erejéig. Így tudtam jelteni a hazai elöljáróknak és beszélni a fiaimmal. Később az EU biztosított egy szolgálati telefont, amelyet – korlátozottan – magáncélú hívásokra is használhattam. Az internetes kapcsolat működött valamilyen módon, de a táborban lévő 700 főre összesen két internetes gép jutott. Általában 15 perces géphasználatra lehetett feliratkozni, amit be is tartattak, mert ott állt mögöttünk a sorban a következő igénylő. A két gép éjjel-nappal elérhető volt, de a lassú működés miatt legfeljebb egy vagy két levelet voltam képes elküldeni rajta. A postai levelezést megpróbáltam, de gyorsan kiderült, hogy a szudáni titkosszolgálat felbontja azokat, így nem írtam több levelet.

Mi volt a legérdekesebb, ami történt veled?

Több történetem is van, de ebből kettőt szeretnék elmesélni. Egyszer lementünk a világ végére, egy nyomorúságos településre, ahol az egyik kunyhóban egy fehér orvosnő élt. Amikor megtudtuk, hogy ott él, beköszöntünk neki. És ekkor jött a meglepetés! Kiderült, hogy magyar! A férje nálunk tanult, majd összeházasodtak és Szudánba költöztek. Orvosként praktizáltak mind a ketten,

felnevelték a gyerekeiket, majd a férj meghalt, a hölgy pedig egyedül maradt, de már nem akart hazatérni. Találkoztam egy másik magyar hölgygel, Vigh Alexandrával, aki épp ott tanult a helyi egyetemen. Egy bevásárlóközpontban vásároltunk a ciprusi kollégánkkal, amikor két leplekben burkolt hölgy állt meg mellettünk, akiknek csak a szemét láttuk. Az egyik megkérdezte tőlem magyarul, hogy Ön magyar katona? Hát majd leültem a meglepetéstől... Mint később kiderült, nagyon sokan beszélnek Szudánban magyarul, sőt magyar alapítványi kórház is működik a fővárosban, illetve egy olyan klub, ahová a Magyarországon végzetek járnak.

Fel tudad használni a kint szerzett tapasztalataidat?

Igen, mivel az afrikai békefenntartással kapcsolatos témából – a nyugat-szaharai konfliktus – írtam az egyetemi diplomámat, illetve ezt továbbfejlesztve szereztem doktori fokozatot. Számos alkalommal meghívtak, hogy a rendőrség vagy a honvédség által afrikai műveletekbe tervezetteknek tartsak előadásokat, valamint óraadóként több főiskolán és egyetemen is tartok az afrikai békefenntartással kapcsolatos előadásokat.

Kimennél ismét egy afrikai misszióba?

Igen. Szerintem a közeljövőben az EU és a NATO is több műveletet fog az afrikai térségben indítani, amikben Magyarország is részt fog venni. Gondolom, akkor elsősorban azokat fogják megkeresni, akik már rendelkeznek afrikai tapasztalatokkal, ezért számolok egy újabb misszió lehetőségével.

Barátkozás

Bombázás után

Vízhordó fiú

Segélyszállítás az egyik menekülttáborba

Rakodás

Vízvétel

Építkezés, Haskenita

Nagymosás

SLA-fegyveresek Nertiti környékén

Járőr Tawia településnél

Járőr

1987-ben végezte el a Kossuth Lajos Katonai Főiskola rakéta- és tüzérparancsnoki szakának rakéta- és sorozatvető ágazatát. Első tiszti beosztását a tatai 31. Harcászati Rakétaosztálynál indítóállvány-parancsnokként töltötte be, majd ugyanennél az alegységnél ütegparancsnok-helyettes lett. Az alakulat Tapolcára történő diszlokálásával párhuzamosan kinevezték az 5. Önálló Rakétadandár 2. harcászati rakétaosztály 2. rakétaüteg parancsnokának. 1991 nyarán részt vett az alakulat felszámolásában, majd áthelyezték a tatai Klapka György harckocsi-dandár önjáró tüzérosztályához tűzszakasz-parancsnoki, ütegparancsnoki, majd osztály-törzsfőnöki beosztásba.

Az MH Központi Gyakorló- és Lőtérparancsnoksághoz 1996. szeptember 1-jén került az alkalmazásbiztosító főnökség kidolgozó és ellenőrző alosztály ellenőrző tisztjeként. Később ellenőr főtiszt, hadműveleti biztosító főtiszt, hadműveleti és kiképzési alosztályvezetői, kiképzési főnöki, majd a közben névváltozáson átesett katonai szervezet (MH Bakony Harckiképző Központ) harctámogató döntnöki alosztályvezetői beosztását látta el. 2003 elején megszerezte az angol STANAG 3.3.3.3. nyelvvizsgát, majd 2004 tavaszán elvégezte a 9. Nemzetközi Katonai Megfigyelő Tanfolyamot. Ezután került ki Nyugat-Szaharába, ahol egy évig szolgált a MINURSO állományában. 2007-ben nyugállományba helyezték, majd 2008-tól közalkalmazottként visszahívták a Lőtérparancsnoksághoz.

Hogy lettél békefenntartó?

Bár nagy szavak, de a missziós felkészítés valamikor hat éves koromban kezdődött, amikor olajmérnök édesapámmal, egészségügyi dolgozó édesanyámmal és testvéremmel két évet Libanonban töltöttem édesapám tartós kiküldetése miatt. Az akkor éleződő konfliktusokból még semmit sem értettem, de az arab környezet, a szokások, a francia nyelv, az iskola nemzetközisége akarva-akaratlanul mind részévé vált a felkészülési folyamatnak.

A valódi felkészülésem 2004. április 19. és május 7. között kezdődött, amikor beiskoláztak a 9. Nemzetközi Katonai Megfigyelő Tanfolyamra, a szolnoki MH Béketámogató Kiképző Központban. Ilyen kurzusokon készítik fel az ENSZ, az EU és az EBESZ által működtetett, több nemzet részvételével fegyvertelen katonai megfigyelőként missziókban szolgálókat.²⁵ Mindenképpen meg kell említeni, hogy a Magyarországon megrendezett nemzetközi tanfolyamok csak alapfokú kurzusok. Minden országnak kötelessége, hogy katonáinak a hadműveleti területre történő kiutazás előtt egy-egy ún. „célfelkészítést” is szervezzon, amely az adott céllal és a misszióval kapcsolatos legfontosabb ismereteket tartalmazza. A háromhetes kurzus megadta a kellő általános ismereteket – túlélési, egészségügyi, műszaki,

²⁵ International Military Observer Course – A világ több országában folyó, az ENSZ által akkreditált képzés, amely az ENSZ katonai megfigyelőként történő szolgálatteljesítés alapvető követelménye.

tárgyalástechnikai, nemzetközi együttműködési, híradó stb. – a későbbi célfelkészítés megalapozására. Természetesen a felkészülés szerves részét képezték azok az angol nyelvi tanfolyamok és vizsgák is, amelyek végeztével megszereztem a katonai szakanyaggal bővített felsőfokú nyelvvizsgát (STANAG 3.3.3.3.).

A sikeresen elvégzett tanfolyam után 2005. július elején jelentkeztem az ENSZ nyugat-szaharai missziójába, amire a Művelet Irányító Központ írt ki pályázatot. A jelentkezési feltételek az alábbiak voltak: a békefenntartói tanfolyam elvégzése, alegység-parancsnoki tapasztalat, századosi, őrnagyi vagy alezredesi rendfokozat, „B” kategóriás gépjárművezetői engedély, legalább középfokú angol nyelvvizsga, számítógép-felhasználói szintű ismeretek, valamint a nemzetbiztonsági ellenőrzésről készült érvényes szakvélemény. Előnyt jelentett még a spanyol vagy francia, és bár a pályázat nem említette, az arab nyelv ismerete is. Mindezek persze csak arra nyújtottak belépőt, hogy eljussak a következő lépcsőfokra: a fizikai felmérésre és egészségügyi szűrésre, ahol ugyancsak alkalmasnak találtak.

Mi történt ezután? Mennyire volt használható az IMOC tanfolyamon megszerzett tudás?

Miután a pályázatomat elfogadták, szinte azonnal – 2005 augusztusában – megkezdődött a célfelkészítem, mivel már akkor folyamatos hiány volt békeműveletekre jelentkező tisztekből. A célfelkészítés elég összetett folyamat, nemcsak az adott misszióval kapcsolatos konkrét ismeretek megtanulását foglalja magába, hanem az egészségügyi felkészítést, az oltások megszerzését, a ruházati anyagokkal és egyéb felszerelésekkel történő ellátást, illetve a kiutazással kapcsolatos másfajta teendőket is.²⁶ Természetesen volt mentális felkészülési időszak is a család „hátrahagyására”, de erre sohasem lehet teljes mértékben ráhangolódni, nem lehet mindent előre elrendezni egy félévre vagy egy évre. A célfelkészítés során alkalom nyílt a missziót már megjárt kollégákkal való konzultációra, így friss ismeretek megszerzésére, bár az átadott – általánostól eltérő, tehát az adott, konkrét bázisra vonatkozó – ismeretek hasznossága eltérő volt. Évek óta hét magyar tiszt teljesít szolgálatot a misszió kilenc bázisának valamelyikén, általában szétszórta. Azt, hogy a kiutazó személy kilenc tábor közül melyikbe kerül, csak a kiérkezést követően, a helyszínen határozzák meg. Ezért is mondtam, hogy egy adott bázisról szóló konkrét ismeret nem minden esetben releváns a kiutazónak, főleg akkor nem, ha végül egy másik táborba kerül, és ott szolgálja le az egy évét.

A másik befolyásoló tényező a missziós tapasztalat. Aki járt már bármilyen misszióban, az rendelkezik valamilyen általánosan hasznosítható, nemzetközi tapasztalattal, ami nagymértékben elősegítheti a felkészülést. Az első misszióra készülő azonban sokszor azt sem tudja, hogy mit kérdezzon az adott küldetésre vonatkozóan. Ilyenkor nyújt kiemelt segítséget a személyes kapcsolat – e-mail – az éppen külszolgálatot teljesítő kollégákkal.

²⁶ Ide tartozik a diplomata vagy szolgálati útlevelek elkészítése, a repülőjegy beszerzése, átvétele, a készpénz, illetve az előleg felvétele, a menetparancs elkészítése stb..

A célfelkészítésen rajtam kívül még két másik tiszt volt: Juhász Zoltán százados és Bíró Sándor százados, akikkel már ekkor jó kapcsolatot alakítottunk ki, és ez a misszióban tovább erősödött. Miután befejeződött a célfelkészítés, parancsot kaptunk, hogy készüljünk fel a mielőbbi utazásra, de ez végül egy kicsit elhúzódott. Tapasztalataim alapján egyébként a felkészítés nem volt rossz, bár volt olyan terület, amivel érdemes lett volna jobban foglalkozni, de más nemzetekkel összehasonlítva a felkészültségünk megfelelő volt.

Mikor utaztatok ki?

2005. szeptember 15-én hajnalban indultunk a Ferihegyi repülőtérrel az észak-afrikai Laayoune felé. Az első nehézséggel már itt szembesültünk, mivel a nekünk biztosított katonai felszerelés súlya több mint 100 kg volt, a repülőjegyünk alapján pedig csak 20 kg-os csomagot vihettünk magunkkal. Noha a hajnali órákban a repülőtér alkalmazottai nem voltak túl barátságosak, és a bürokratikus szabályokon sem voltak hajlandók változtatni – csak forinttal fizethettük ki a túlsúlyt, annak ellenére, hogy a Honvédség csak dollárt biztosított –, végül sikerült mindent megoldanunk, és valahogy feljutottunk a repülőgépre. Itt gondolkodtam el először a felszerelés összeállításáról, hogy mit érdemes kivinni a kiadott anyagokból és mit nem – hihetetlen, de a télikabát béléssel nagyon hasznos volt a sivatagi éjszakákban –, valamint melyek azok a dolgok, amelyek megléte könnyebbé teszi egy békefenntartó életét. Itt említeném meg, hogy a kézipoggyász összeállítása során hasznos, ha egy három-négynapos „*túlélőcsomaggal*” készül az utazó arra a gyakori esetre, amikor a csomag csak napokkal később érkezik a célállomásra.

Az útvonal Milánó–Casablanca–Laayoune volt. Casablancába érve hatalmas vásári forgatagban érzi magát az ember. Nemcsak a repterekre amúgy is jellemző multikulturális hangulat érintett meg bennünket, hanem a földrészek közötti átmenet is rögtön tapasztalható volt. Természetesen újra előkerültek a csomagjaink, az ügyintézők közölték velünk, hogy túlsúlydíjat kell fizetnünk, de csak marokkói dirhamban fizethetünk. Ismét rohanhattunk a pénzváltóhoz, ahol átváltottuk a dollárunkat, majd befizettük a csekket, azt a csomagbeadásnál bemutattuk, így végül a csomagjaink is felkerültek a gépre, és végül mi is... Itt persze rögtön szembesültünk néhány új dologgal. Új földrész, új szabályok. A repülők menetrendje alapvetően tájékoztató jellegű. Vagy úgy lesz, vagy nem, de inkább nem. A casablancai átszállóidő elég rövid volt, így a csomagok ismételt feladásával megkezdődött a gépre való becsekkolás. Az agadíri repülőtérre érkezést követően az utasokat tankolás miatt leszállították a repülőgépről. Visszaszállásnál nagy öröm volt látni a csomagokat. Az egyetlen gond csupán az volt, hogy nem átrakták, hanem kirakták azokat a végállomás előtt. A pilótával történt egyeztetésnél derült ki, hogy a többi utas poggyásza került fel a katonai csomagok helyett, és szállítókapaacitás függvényében ezeket a csomagokat három-öt napon belül szállítják csak utánunk. Persze ez se a magyar módi szerint működött. A Laayoune-ba érkezést követően naponta egy-két csomag érkezett csak meg, így négy napot kellett várnunk, hogy minden felszerelésünket megkapjuk.

Mi történt veletek, miután megérkeztek?

Szerencsénk volt, mivel a misszió parancsnokságán szolgált Göcze Béla őrnagy, aki kijött elénk a reptérre, elvitt a szállásunkra, majd – amiben csak tudta – segítette a beilleszkedésünket, ami a misszió belüli felkészítéssel kezdődött. Ez egy speciális felkészítést takart a misszió központjában, amely magában foglalt egy angol nyelvi felmérést, az ENSZ-gépjárművezetői engedély megszerzését, jó néhány előadáson való részvételt – misszióval kapcsolatos általános és szakmai ismeretek – és egyéb, bürokratikusnak tűnő – ENSZ-igazolvány elkészítése, fizetéssel kapcsolatos pénzügyi dolgok, különböző elismervények, nyomtatványok kitöltése stb. –, de mégis hasznos dolog elintézését. Ez mintegy három-hat napig tartott. Ezek után osztottak be bennünket a korábban már említett kilenc tábor valamelyikébe.

Téged hová helyeztek? Mit kell tudni a táborról, milyen környezetbe, körülmények közé kerültél?

Smarába kerültem, ahol az első öt hét alatt – a munka és a szolgálati feladatok egyidejű ellátása mellett – megtörtént a járőrparancsnoki felkészítem. Egy vizsgán adtam számot a megszerzett tudásanyagról. A vizsga nem csak nekem, de a „szponzoromnak” is fontos volt, mivel a felkészítés időszakában rendszerint egy tapasztaltabb békefenntartó segíti az „újonc” beilleszkedését, felkészülését. A vizsgáig a járőrözéssel kapcsolatos beosztásokhoz fűződő ismereteket kellett elsajátítanom, amely magában foglalta a tábor felelősségi körzetében elhelyezkedő marokkói csapatok fegyverzetének, létszámának és működésének ismeretét is. Kiemelt figyelmet fordítottunk a felkészülés időszakában a misszió működését szabályozó utasítás, a Hadművelési Parancs, valamint a Katonai Egyezmények megismerésére és elsajátítására. Alapvető feladatunk a járőrözés volt. Ennek több változata is volt: például gépjárműves járőrözés nappal és éjjel, éjszakai megfigyelőhely üzemeltetése, előre bejelentett kiképzési tevékenységek céllenőrzése vagy helikopteres ellenőrzés. Legjellemzőbb tevékenységünk a gépjárműves járőrözés volt, amelynek hossza gyakran elérte a több száz kilométeres távolságot, nem ritkán rendkívüli időjárási körülmények között. Nem számított, hogy homokvihár, hőség, téli esőzések vagy éppen aknaveszély leselkedik ránk, nekünk ki kellett mennünk, járőrözni.

Hogy működött a táborotok? Ezzel kapcsolatosan milyen feladatokat kellett végezned?

A táborok ugyanúgy működnek, mint más katonai objektum, ezért a nap 24 órájában állandó ügyeleti szolgálatokat láttunk el. Ilyen volt az ügyeletes tiszti, a repülést biztosító tiszti, a komendánsi vagy éppen a koordinátori szolgálat.

A misszió katonai jellegéből adódóan további olyan beosztásokat hoztak létre, mint a táborparancsnok, a táborparancsnok-helyettes, személyügyi tiszti, felderítő tiszti, hadművelési tiszti, logisztikai tiszti, ellátó, a kultúra, a sport, a szabadidő megszervezéséért felelős tiszti, híradó és informatikai tiszti. A logisztikai tiszti alárendeltségében voltak az élelmezési, a technikai, a higiénés, a tűzvédelmi és a generátoros szakterületek, amelyeket ugyancsak a békefenntartó tiszteknek kellett működtetniük.

A fentiek felül olyan további tevékenységek jelentkeztek, mint például a tábor és a gépjárműpark karbantartása, logisztikai teherszállítványok átcsoportosítása, küldöttségek fogadása, összekötő és kísérő járőrözés végrehajtása, segítségnyújtás az ENSZ más szervezeteinek – UNHCR –, együttműködés a tábor felelősségi körzetében elhelyezkedő katonai parancsnokságokkal, fel nem robbant lövedékek és aknák megsemmisítésének ellenőrzése.

Smara ekkor még nem csak egyszerű táborként, hanem a misszió északi szektorának parancsnokságaként is működött. Azonban az ENSZ költséghatékonysági okokból jelentősen átszervezte a misszió struktúráját, és 2005. december 1-jével felszámolták a korábban működő két szektorparancsnokságot. Bár a feladatokat hivatalosan a misszió központja vette át, mégis sok – elsősorban logisztikai – feladat maradt a két korábbi szektorparancsnokságon, Smara és Dakhla városokban. Ilyen feladat volt például a helikopter és technikai kiszolgáló állomás személyzetének, valamint a nemzetközi gépjárművezetői állománynak az ellátása, segítségnyújtás az északon található táborok – ivóvíz, üzemanyag és háztartási gázpalack stb. – ellátásában.

Az első beosztásom az élelmezési tiszti volt, amihez akkor még egyáltalán nem értettem, mivel itthon hadműveleti és kiképzési beosztásokat láttam el. Ekkor tanultam meg ténylegesen elismerni és megbecsülni a logisztikai állomány munkáját. 2006. január végén az állomány rotációja következtében a megüresedett hadműveleti tiszti helyre kerültem, majd április közepétől a táborparancsnok helyettese lettem. Lényegében ezt a beosztást töltöttem be missziós szolgálatom utolsó napjáig. Habár a misszió félidejében lehetőségem lett volna a táborok közötti „állomáshelyváltásra” – időszakonként ezt kötelezővé is teszik a túlzott rutin és a berögződött megszokások elkerülése érdekében –, nekem sikerült végig Smarában maradnom. Mivel a parancsnokaim elégedettek voltak a munkámmal, így lehetőséget kaptam, hogy maradjak még akkor is, amikor a tábor parancsnokának személye megváltozott.

Ezt miért tartod fontosnak kiemelni?

Tudni kell, hogy a táborok működtetése a mindenkori parancsnok anyagi és erkölcsi felelőssége. Részben ezért a parancsnokokat nagyrészt demokratikus alapon választják ki. Először egy belső választást rendeznek az adott táborban, amikor is a megfelelő feltételekkel rendelkező – minimum örnagyi rendfokozat, sikeres járőrparancsnoki vizsga, megfelelő mennyiségű hátralévő missziós szolgálati idő, személyi és parancsnoki képességek stb. – potenciális parancsnokjelöltekre szavaznak a táborban szolgáló békefenntartók. A legtöbb szavazatot szerzett aspiráns nevét terjesztik fel aztán a misszió katonai parancsnokának. Amennyiben ő nem él semmilyen kifogással, a jelöltet kinevezik. Az átadás-átvételt követően az új parancsnok dönt az egyes beosztásokat ellátó személyekről, kiválasztja helyettesét, de gyakran előfordul, hogy változatlanul hagyja az aktuális beosztási rendszert. Mivel folyamatosan gondoskodni kell a távol lévő személyek – szabadságok, összevonások, többnapos járőrfeladatok miatt – beosztásainak ellátásáról, így kiemelt fontosságú a helyettesítések rendszerének kialakítása, tisztázása. Mindezek következtében nem ritka, hogy egy-egy személy akár több beosztásban is képes kell, hogy legyen a szakfeladatok ellátására. Már csak ezek miatt is elismerésnek számított, hogy a parancsnok-helyettesi posztot – mint bizalmi pozíciót-, ilyen sokáig töltöttem be.

Volt lehetőség pihenni, kikapcsolódni?

Az előzőekben taglalt feladatok ellátása táboronként a 17–21 fős megfigyelő állományt terheli, de ez az állomány különböző okokból – szabadságolás, betegségek stb. – általában csak 70–80%-ban használható. A napi 24 órás, illetve a heti hétnapos szolgálat – „Every day is not Sunday!” – kompenzációja az ENSZ által biztosított szabadság, valamint a pihenőnapok lennének, amelyeket csak a sikeres járőrparancsnoki vizsga után lehet kérvényezni. Az évente 18 nap szabadságot és kb. 56 szabadnapot alkalmanként – műveleti terület elhagyása esetén – egy-egy nap utazási szabadság és egy-egy adminisztrációs nap – a táborból a parancsnokságra történő, illetve visszautazás – egészíti ki. Általános szabály, hogy 29 napnál többet nem lehet távol tölteni a műveleti területről. Ezért egy békefenntartó három esetben tud hosszabb-rövidebb szabadságra utazni. Az utaztatások ügyében nem túl bőkezű az ENSZ, csak a misszióba való kiutazás és a befejezést követő hazautazás költségeit téríti meg. A szabadságok, szabadnapok alkalmával történő hazautazások, „kirándulások”, „országjárások” mind a békefenntartók egyéni ügyének számítanak. A misszió központjában lehetőség van a szabadság letöltésre – ingyenes szállással és étkezéssel –, ez azonban nem minden esetben meríti ki a regenerálódás fogalmát. Anyagilag gazdaságosnak nevezhető, de mentálisan nem hoz felfrissülést, sőt, bizonyos tekintetben a feltételek kevésbé biztosítottak, mint ha a saját táborában maradna a békefenntartó. A környező országok – Kanári-szigetek, Marokkó stb.-adta lehetőségek azonban alkalmasak arra, hogy a családoknak, a hozzátartozóknak felejthetetlen kikapcsolódási élményeket szerezzenek.

Te kivitted magadhoz a családot?

Ez egy vissza nem térő alkalom, amit nem szabad kihagyni. A családom Bécsből, én Laayoune-ból indultam a Spanyolországhoz tartozó Kanári-szigetek Gran Canaria szigetére. Az arab légiközlekedés – európai ember számára – kiszámíthatatlanságát beszámítva két nappal hamarabb érkeztem Las Palmasba, mint a családom. A szállást és az autókölcsönzést interneten keresztül már előzetesen elrendeztem. Két napot töltöttem Las Palmason egy katonai szállón, amellyel a misszióknak is kapcsolata van.

A feleségemnek és a fiamnak felejthetetlen élmény volt már a kiutazás is (azt hiszem, ezzel mindenki így van, aki először repül). A ház, amit béreltünk, egy Tauro nevű településen volt, nem messze az Atlanti-óceán partjától. Az együtt töltött két hét, a helyiek barátságos viselkedése, vendégszeretete, nem utolsósorban a csodálatos klíma – nincs zsákbamacska, bár a pechesek figyeljenek, a tájékoztatók azt írják, hogy évi 10–15 nap van „rossz idő” – és környezet máig szóló emlékeket nyújtottak.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra?

A legnagyobb kihívás a bizonyítás volt. Bizonyítás magamnak, a családomnak, parancsnokaimnak, munkatársaimnak. Már a misszió kiválasztásakor is az volt az egyik szempont, hogy olyan szolgálatot keressek, ahol meg tudom mérni magam. Ehhez egy olyan misszió kellett, ahol nem magyar kontingensben veszek részt, hanem önálló beosztást látok el. Nemzetközi környezetben, munkával, tudással, emberi mentalitással és szakmai ismerettel kivívni azoknak a kollégáknak a

megbecsülését, akikkel együtt szolgál az ember. Mindezt számos befolyásoló tényező mellett; például a különböző nációk – beleértve a helyieket is – kulturális és vallási szokásaiban fellelhető, a hétköznapi tevékenységeket is befolyásoló eltérések, szélsőséges időjárási körülmények között.

Természetesen minden nap egy kihívás volt. Mindig, mindenhol a legjobbat nyújtani abban a beosztásban – szolgálatban, járőrben –, amibe éppen beosztottak. Így utólag már úgy gondolom, hogy sikeresen bizonyítottam, bár ez akkor, a misszió elején – amikor az embernek még néha eszébe jut, hogy „mit keresek én itt?” – még nem tűnt ilyen egyértelműnek.

Mi volt a legemlékezetesebb esemény?

2006 tavaszán a Marokkói Királyi Hadsereg megalakulásának 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségre kaptunk meghívást, amelyre Smara bázis állományából öt fő volt hivatalos a helyi katonai körzetparancsnokságra. A megtiszteltetésen túl hatalmas kulturális és gasztronómiai élményben volt részünk.

A megérkezésünket követően 10–15 nagyméretű kerek asztalt láttunk, asztalonként 12 ülőhellyel. Mint jó ENSZ-katonák, úgy döntöttünk, hogy egy asztalhoz ülünk le, legalább egymást ismerjük. Időnk sem volt kihúzni a székeket, máris ott termett a marokkói összekötő tisztünk, és mire hármat számoltunk volna, már szét is voltunk ültetve úgy, hogy alig láttuk egymást a hatalmas rendezvénysátorban. Az asztalomnál a marokkói haderő több tisztje, a helyi önkormányzat, a berberiek képviselői és számomra – de egymás számára is többé-kevésbé – idegen emberek ültek. 12 ember 10 teríték... mi lesz ebből? Először teát és süteményt hoztak. Második fogás gyanánt megérkezett – asztalonként! – egy sült kecske. Mint később kiderült, a tányérok csak a fűszerek kivételére szolgáltak. Látva zavaromat a berber „kolléga” kitepelt egy húsosabb falatot a kecskéből és a kezembe nyomta, majd maga is tépett egy nagyobb falatot, és elkezdtünk egy tálból fűszerezni. Persze ez rögtön oldotta is a feszültséget. Kecske után kuskusz, utána gyümölcs, utána vissza az elejére (tea és sütemény). Az est során, a színpadon táncok és énekek, különböző kulturális programok zajlottak. A mintegy három–négyórás időtartamú rendezvény közös imádsággal ért véget, ahová a parancsnok magához szólította a teljes meghívott állományt. Katolikus, de vallást nem gyakorló ember létemre megkapónak találtam ezt az iszlámhoz kapcsolódó jelenetet, és örültem, hogy részese lehettem.

A rendezvény után hosszasan beszélgettem az egyik francia kollégámmal. Az ő érzései is hasonlóak voltak. Abban a pillanatban nehezen értettük azt az előítéletet, amelyet az európai átlagember érez az „arab” szó hallatán. Talán a média, talán a politikusok, talán... A motorkerékpárján békésen háztartási gázpalackot szállító helyi lakos teljesen hétköznapi látvány volt Smarában. Mit szólnál ugyanehhez a képhez Párizsban!? Érthetetlen.

Hogy fejezted be a missziót?

A misszió végén került sor a leszerelésre a táborban, ahol átadtam a beosztásom az utódoknak, majd elutaztam a misszió parancsnokságára, Laayoune-ba. Itt került sor a különböző elszámolásokra és az alakulatelhagyó lap kitöltésére, aláírására.

Felhasználták itthon azt a tudást, amit Nyugat-Szaharában megszereztél?

Szerencsére volt lehetőségem, hogy az összegyűjtött tapasztalatokat hasznosítsam, kiadhassam magamból. Már a kint tartózkodásom alatt megkerestek a következő váltás célfelkészítésén részt vevők, hogy válaszoljak néhány kérdésükre. Hazaérkezésemet követően pedig megoszthattam tapasztalataimat a munkatársaimmal is, egy kisebb (szakmai) élménybeszámoló keretében. Két volt kollégám is részt vett a MINURSO-misszióban, így alkalmam nyílt az ő felkészítésüket is segíteni, támogatni a megszerzett ismereteimmel.

Gyakran tapasztaltam, és magam is úgy éreztem, hogy a missziókból (bármelyikből) visszatérő állomány részére nem mindig biztosított, hogy „kiadja” magából azt a szakmai ismeretet, amely az adott külszolgálat alatt felhalmozódott. Otthon, családi körben az élmények megosztása során nem szakmai tapasztalatok kerülnek előtérbe. Ezen felismerés és egy, a 2008 őszén a várpalotai Helyőrségi Művelődési Otthonban megrendezett „Misszióban jártam” kiállítás hatására létrejött nálunk a „Missziós Klub”, amely évente öt alkalommal ad lehetőséget a külszolgálatról visszaérkező katonáknak „kiadni, ami még bennük van”. Szerencsésnek nevezhetem magamat ebből a szempontból is, hiszen én tartottam a Klub első ilyen előadását. Két alkalommal tartottam általános iskolás diákoknak is rövid előadást, amelyet nagy élvezettel hallgattak. A pozitív példák ellenére a Honvédség részéről hivatalosan senki nem volt kíváncsi a kint szerzett tapasztalataimra, pedig azok jó részét be lehetne építeni a missziós felkészítésbe, illetve használhatók lennének a katonai kiképzés több területén is. Ennek ellenére nem vagyok elkeseredve, saját lehetőségeimhez mérten igyekszem minél többet megismertetni a „hétköznapi” emberekkel a magyar katonák nyugat-szaharai tevékenységéről.

Pakolás

Légijárőr előtt

Járőrben

Kitelepülés a sivatagba

Smara tábor

1994-ben kezdte meg a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola, vegyvédelmi szakát, amelyet négy év múlva sikeresen befejezett. 1998-ban avatták hadnagynak, majd a Havária Laboratóriumhoz került, amely alapvetően vegyi- és nukleárisbaleset-elhárítással foglalkozik, és azóta is ugyanott dolgozik, különböző beosztásokban. 1998-ban laborvezető-helyettesként dolgozott, majd 1999-ben laborvezetőnek nevezték ki. 2001-ben a Nukleáris Balesetelhárítási Technikai Osztály osztályvezetője, majd 2003-ban a Vegyvédelmi Támogató Részleg részlegvezetője lett. 2007-ben a szervezet az MH Görgei Artúr Vegyvédelmi Információs Központ (MH GAVIK) alárendeltségébe került, ahol a Mintavevő Csoport parancsnoki beosztását látta el. A laborhoz tartozó szakmai terület a mérgezőharcanyag-kémia és a nukleárisbaleset-elhárításba elsődlegesen beavatkozó személyek védelmi felkészítése. 2008-ban adódott először lehetősége, hogy külszolgálatra kimehessen, mert korábban a parancsnokai – a munkája miatt – nem támogatták a missziókba beadott pályázatait. Azért választotta Nyugat-Szaharát, mert távoli és érdekes területnek tűnt, ahol úgy érezte, érdemes kipróbálnia magát. A MINURSO szervezetében először megfigyelőként dolgozott Mijekben, majd felkerült a misszió parancsnokságára Laayoune-ba, ahol a felderítési részleg főtisztjeként szolgált. Hazajövele után visszatért eredeti beosztásába, majd 2009-től egy évig tartó fizetés nélküli szabadságot vett ki. Ez idő alatt Angliában dolgozott a Thermo Fisher Scientific cégnél, amely egy sugárázsmérő műszereket gyártó vezető világcég. Jelenleg az MH GAVIK Mintavevő Csoport parancsnoki beosztását látja el és egy afganisztáni műveletre készül.

Hogy került a látókörödbe Nyugat-Szahara?

Ez érdekes dolog. Lehetőségem volt részt venni a Magyar Honvédség által szervezett IMOC – International Military Observer Course – tanfolyamon, ahol felajánlották, hogy kimehetnék katonai megfigyelőnek Nyugat-Szaharába. Én pedig elfogadtam. De aztán az élet közbeszólt, mert a parancsnokom azt mondta, hogy abban az évben nem, majd csak a következőben mehetek. Akkor úgy voltam vele, ha már ezt ajánlották, akkor nem fogok mást keresni. Akkoriban Grúzia meg Nyugat-Szahara között lehetett választani, hát akkor inkább legyen Nyugat-Szahara. Miután letelt az egy év, mehettem Nyugat-Szaharába. Felkészítést külön már nem kaptam, hisz a megfigyelő tanfolyamot sikeresen elvégeztem, de részt vettem egy teljes körű orvosi kivizsgáláson, és kaptam egy halom különféle oltást. Ezután kaptam meg a misszióba szükséges ruházati és egyéb felszereléseket, majd a repülőjegyet és a menetparancsot. Előzetesen egyeztettünk a misszióban kint lévő egyik magyar tiszttel, aki megígérte, hogy elrendezi a szállásunkat, illetve bevisz a reptérről a parancsnokságra. A misszióba akkor ketten utaztunk ki Magyarországról, és amikor megérkeztünk végre Nyugat-Szaharába, ott álltunk egyedül a reptéri váróban, mivel senki sem jött értünk. Aztán nagy nehezen bejutottunk a parancsnokságra, szállást is kaptunk és megkezdtuk a felkészülést.

Mi volt az első benyomásod, amikor kinyílt az ajtó és kiléptél a gépből?

Korábban már jártam Afrikában, voltam Egyiptomban meg Izraelben is – búvárkodom ugyanis –, tehát az éghajlattal nagyjából tisztában voltam, és igazából nem tűztem magam elé semmilyen elvárást, hogy ne csalódjak, vagy ne lepődjek meg. A misszióban már kezdtem érezni, hogy a munkatempó kicsit kényelmesebb, mint amihez mi szoktunk. Kissé furcsa volt, de gyorsan megszoktam. Aztán amikor kikerültem az egyhetes felkészítés után, a táborban az elején nagyon hektikus volt. Ott nulla felkészítés nélkül rögtön bedobják az embert a mély vízbe.

Mit tartalmazott az egyhetes felkészítés a parancsnokságon?

A szokásos dolgokat. Végigvezettek bennünket minden részlegen, és bemutatták a munkájukat, működésüket. Szerintem elég általános volt. Túl sok információt ott nem szedtem fel, illetve sok mindent zúdíttak az ember nyakába, így valójában nem sok dolog maradt meg. Ami érdekes volt, hogy le kellett vizsgáznunk gépjárművezetésből, de ez egyikünknek sem okozott gondot. A sikeres vizsga után közölték, hogy délre, a mauritániai határ közelében lévő Mijek táborba kerülök. Akkor még nem tudtam milyen a hely, de utólag elmondhatom, nagyon megkedveltem a tábort és az ott lakókat.

Amikor én szolgáltam Nyugat-Szaharában, Mijek büntetésnek számított, mivel az volt az egyik legelhagyottabb hely a misszióban...

Igen, Mijek valóban csak pusztaságnak számított... a közelben települő saharávi zászlóalj kivül civil lakosság is szinte alig, egyedül a kutak környékén laktak. Tényleg a világ vége. Egyébként nem rossz, ha az ember ezt megszokja, elkezd magával foglalkozni, és akkor el lehet viselni azt a környezetet is.

Mit jelent, hogy „magával foglalkozni”?

Sok tulajdonságomra rájöttem, a korlátaimra, meg olyan jó dolgokra, amelyekre itthon az ember igazából nem is gondol, nincs ideje kipróbálni magát, és nincs lehetősége olyan helyzetbe kerülni, ahol ilyen módon tudná tesztelni, megismerni magát.

Mi volt az első beosztásod a táborban?

Az aggregátorok működéséért felelős tiszt, mivel a szakmai tudásom eleinte nem is igen tudták használni. Ezért lettem aggregátoros, amit egészen egy hónapon keresztül csináltam, amikor is jött egy újonc, így kapta meg ezt a feladatot. Utána rögtön rövid ideig a tábor felderítő tisztjeként szolgáltam. A szakmám egy része a felderítés, tehát főleg az elemző részben voltam viszonylag jó, úgyhogy az alatt a fél év alatt, amíg kint voltam, gyakorlatilag felderítő tisztként vittem ezt a vonalat. Nagyon jó dolog volt. Különösen szerettem, amikor hírszerzési célból kellett egy-egy járőrt megszervezni, hogy egy bizonyos felderítési adathoz hozzájussunk. Ilyenkor – ha csak lehetett – magam is elmentem a járőrrel, hogy a saját szememmel lássak bizonyos dolgokat. Nagyon szerettem ezt a munkát, mert így szinte állandóan el tudtam foglalni magamat.

Hogy nézett ki a tábor?

Korábban ez egy nyílt, kerítés nélküli tábor volt, de az elmúlt években a Maghreb-régióban jelentősen romlott a biztonsági helyzet, és ezen a környéken is feltűnt az AQIM nevű szalafita terrorszervezet, akik a hozzánk nagyon közel lévő mauritániai területeken már embereket gyilkoltak, illetve raboltak el. Ezért egy magas kőfalat építettek a tábor köré, a tetején szögesdróttal. A táboron belül sátrak voltak, illetve volt egy régi típusú lakókonténer. De például a logisztikai konténerek nem fértek el a kerítésen belül, úgyhogy sokat lapátoltuk a környéküket. A tábor minimális szinten volt lakható. Amikor odakerültem, az első három hónapban még mi takarítottunk magunk után mindent; a vécét, a konyhát. Ami szerintem jobb volt, mert utána sok olyan nemzetiségű békefenntartó került oda, akik rálöcsölték ezeket a Polisario embereire, akik nem takarítottak rendesen. Aztán jött egy olyan társaság, amelyik nem volt hajlandó takarítani. Mert hogy olyan kultúrában – muzulmánok – éltek, ahol ezzel a rendfokozattal ők már nem takarítanak. Sajnos, ez nálunk nagyon élesen jelent meg. Egy pakisztáni főtiszt egyenesen közölte, hogy ő nem hajlandó sem más, de maga után sem takarítani. Több más muzulmán békefenntartó azonnal csatlakozott hozzá. Ez nekem és több más nemzetiségű békefenntartónak is furcsa volt. Én például magam után a szobám, a vécét és más közös helyiségeket is kitakarítottam, ha kellett, vagy ha nem voltam elégedett azzal a színvonallal, amit a helyiek csináltak. De hát nem vagyunk egyformák.

Adódott bármi problémátok vallási vagy nemzetiségi kérdésből?

Bár a muzulmánok többségben vannak a misszióban, ahogy az országban is, nem voltak komolyabb problémák, de néha előfordultak kisebb összeütközések. Én nem vagyok vallásos, így különösebben nem okozott gondot. Októberben mentem, a karácsonyt még kint töltöttem a táborban, és teljesen normális dolog volt, hogy felállítottunk egy karácsonyfát. Egy maláj tiszt rakta fel rá a díszeket. Tehát nálunk, a táborban nem jelentkezett olyan súllyal. Persze hozzá kell tenni, hogy viszonylag kis létszámú tábor voltunk, ha volt valami ellenségeskedés, az inkább azért volt, mert egyes személyek apróbb dolgokon összekaptak.

Az alatt a fél év alatt, amit ott voltam, végig bangladesi volt a parancsnok, aki hosszabbított is, így egy évig volt a tábor parancsnoka. A helyettese egy paraguayi, a hadműveleti tiszt horvát nemzetiségű, a felderítést meg én vittem.

Nem volt szokatlan egy többnemzetiségű közegben dolgozni?

Nem, mert annak ellenére, hogy addig magyarokkal dolgoztam, nagyon sokat jártam külföldre, rengeteg munkacsoportban dolgoztam. Nem okozott gondot, hogy külföldiekkel dolgozzak együtt. Európaiként nyilván azt mondom, hogy az európaiak meg a dél-amerikaiak mint nép nem hajtósak, de ott kint az a cél, hogy a feladat meg legyen oldva. Vannak országok, ahol inkább a munka elkerülésére fordítanak több energiát. Ezt mi viszonylag jól megoldottuk. Hamar észre lehet venni az emberen, hogy nem szeret dolgozni, akkor annak olyan feladatokat adtunk, ami kellően lekötötte, nem kellett mindig döntéseket hoznia, és nem tőle függött a többi ember munkája... Ezt meg tudtuk oldani.

A kezdetekben az én életem sem volt túl egyszerű, mivel egy hónapom volt a járőrvizsga letételére, és emellett, hogy generátoros volt az ember, folyamatosan ment járőrbe. Az első két hét java a vezetésre ment el, de mellette volt heti két-három szolgálat, ami aztán lecsökkent egyre. Nyilván voltak létszámproblémák is, mivel akkoriban kevesebben voltunk. A hivatalos létszámunk ugyan 22 fő volt, de 18 főnél többen sosem voltunk a táborban, sőt, általában ennél is kevesebben voltunk, mondjuk 10–12 fő. Teljesen normális esetnek számított, hogy ha kiment a két járőr – nyolc fő –, akkor ottmaradt a két szolgálat. Általában a szabadságok, meg az egyéb leterheltség miatt ilyen létszámmal működtettük a tábor.

Beszélnél még Mijekről?

A tábor a misszió dél-nyugati részén, a Polisario oldalán található. A mauritániai határ alig három kilométerre van a tábortól. Alapvetően homokos talaj, bár vannak viszonylag köves részek, illetve pár száz méter magas dombok is. A távolban például egy nagyon szép hegy látszik, a hegyek között völgyek, nagy részük az év adott időszakában jól járható. A tábor közelében található a szaharái felkelők egyik zászlóalja, ahol egy-két család is élt, illetve egy kiszuperált hűtőkamion-konténerben működött egy bolt is. Ezen kívül más nem is nagyon volt a környékünkön.

A legtöbb gondot számunkra a homok okozta, aminek egy része már a viszonylag kis szélben is megmozdult, így aztán a nagy dűnék vándoroltak, és gyakran a járőr munkáját is tönkre tudták tenni. Kimentél reggel, és lehet, hogy délután már nem azon az útvonalon jöttél vissza, mert egyszerűen nem lehetett átjönni a dűnéken. Eső, amíg én ott voltam, nem volt, a sár tehát nem okozott gondot. A velünk szemben lévő oldal az Oum Dreyga volt, és viszonylag sokszor mentünk át a marokkóiak által épített erőrendszeren – „Berm” – keresztül. Az a rész viszont sokkal kövesebb, sziklásabb, tehát gondjaink voltak a gumikkal, mivel mi alapvetően homokra való gumikat használtunk, amik a köves talajon kiszakadtak.

Mijek viszonylag távol volt mindentől, emiatt az ellátásunk néha nehézkes volt, sokszor a magas hőmérséklet miatt – 40 fok felett nem repülhetnek a helikopterek – nem tudott jönni helikopter, így kéthetente nekünk kellett elmenni Awsardba az ellátmányért. Ilyenkor aztán a tojásokat meg a gyümölcsöket úgy 300 kilométeren át kocsival, utánfutóval, hűtés nélkül kellett szállítani, ami bizony nem mindig volt egészséges.

A helyiek, a civilek alapvetően vendégszeretők voltak, de mi is sok mindenben segítettünk nekik. Teljesen normális volt, ha mentünk, vizet, élelmiszert vittük nekik. En például még gyerekszülésen is voltam kint hajnalban.

Mit csináltál te a gyerekszülésen?

Az orvost kellett kivinni, és én voltam a tiszt a táborban, aki kapcsolatot tartott a helyiekkel, úgyhogy én mentem velük. Meg nekem van egészségügyi képesítem is, mivel egészségügyi oktató, mentőbúvár vagyok. Magán a szülésen nem vettem részt, mivel azt a maláj orvosnők vezették le, akik nem engedtek oda férfiakat. De a vajúdástól a szülésig ott voltam. Még hajnalban gyorsan levágtak egy birkát, hogy ünnepelni tudjunk, mert azon ott lehettem. Nagyon érdekes, egyéni

tapasztalat, ilyenekkel nem sok ember dicsekedhet. Persze ehhez az kellett, hogy a szaharávikkal viszonylag jó volt a kapcsolatunk. A Polisario összekötőnk nagyon együttműködő volt, ami szerintem sokat javított a dolgon, nekünk csak annyit kellett bejelenteni, hogy melyik irányba megyünk. Hallottam olyan híreket, hogy meg kellett mondani, mikor akarunk alakulatot látogatni, mert nálunk ez nem úgy megy, hogy elmegyünk északra. Pár évvel ezelőtt Mijekben sem volt felhőtlen a viszony a Polisario fegyveresei és a békefenntartók között, mivel egy francia helikopter anélkül repült át a szaharávik területe felett, hogy szólt volna. Marokkót sem értesítette, a Polisariót sem. Mauritániába ment egy gyakorlatra. Ezt a Puma típusú helikoptert mi is láttuk, 200 méterre ment a tábor felett, amikor majdnem lelőtték őket a Polisario fegyveresei.

Ment erről a szokásos csatornán jelentés New Yorkba? Lett belőle diplomáciai vihar?

Nem, bár Mijekből elment a részletes jelentés a misszió parancsnokságára, onnan New Yorkba már csak nagyon szűrtén jutott el bármi is. Ugyanis a missziót irányító tábornok azt akarta láttatni – ami végül igaz is volt –, hogy maga a misszió jól működik. Nincsenek problémák, nem sérülnek meg a missziós katonák, de civilek sem, nincs sok közlekedési baleset, jó a viszony mindenkivel, és amikor ilyen dolgok közbejöttek, ezeket igyekeztek elhallgatni, vagy jelentéktelenként feltüntetni. Ez a konkrét eset sem került be a jelentésbe. Mondták, ez olyan apró dolog, hogy tulajdonképpen nem történt semmi. Így erről az esetről csak a misszióban tudtunk, máshol senki.

Éppen a kiérkezésemet megelőzően történt, hogy az al-Kaida ottani részlege – az Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén (AQIM²⁷) nevű terrorszervezet – elrabolt néhány mauritániai katonát, és lefejezte őket. Akkor öt-hat hónapig a Polisario minden idegen autót ellenőrzött. Voltak állandó ellenőrző pontjaik, és ha nem úgy közelített az ember, akkor bizony ráhúzták a géppuskát. De ezen kívül nem okozott gondot sem a szabad mozgás, sem az, hogy a feladatunkat ellássuk.

A Polisariót gyakran vádolják, hogy kapcsolatot tart az al-Kaidával, esetleg a radikálisabb fiatalok részt vesznek különböző tiltott dolgokban, például csempészet, embercsempészet és egyebek. Erről tudsz valamit?

Szerencsére igen jó kapcsolatot ápoltunk az ottani Polisario zászlóalj-parancsnokával, illetve amikor Rabouniból jött a Polisario felső vezetése, velük is beszélgettünk, így a személyes tapasztalatom az, hogy az al-Kaidát és az általuk elkövetett terrorakciókat mindig is elítélték. Azt tapasztaltam, hogy a csempészetben részt vettek, de ezek nem fegyver- meg kábítószer-csempészetek voltak, hanem cigaretta, bőraru, cipő és más kereskedelmi termékek. De a csempészet a szaharai nomádok között szinte természetes dolog. Illetve működött az adományba adott élelmiszerek feketekereskedelme is, de azt, hogy fegyvert csempészték volna, nem tapasztaltuk. Hallottunk arról is, hogy illegális bevándorlók érkeznek Mauritánián keresztül, de soha nem találkoztunk velük. Valójában a Polisario sem szerette őket.

²⁷ Al-Qaida in the Lands of the Islamic Maghreb.

Azért nem, mert azt mondták, hogy ezek a menekültek fegyvert, kábítószer csempésznek, meg az al-Kaida emberei. Tehát ők már tudták, és igyekeztek ezt meggátolni.²⁸

Milyen volt egy járőrötök, végeztél korábban ilyen tevékenységet?

Hasonlót igen, hiszen amikor kint voltam a Balkánon, én vezettem a csoportot, amely a NATO-egységek által használt urántartalmú lövedékekkel kapcsolatos eseményeket vizsgálta ki. Ugyanis a balkáni műveletek során a szövetséges erők többször is használtak olyan lőszeret, amelyek szegényített vagy gyengített uránt tartalmaztak. A lényege, hogy egy nagyon kemény fém, így a páncélatűrő képessége sokkal nagyobb, mint a hagyományos lőszernek. A szegényített urán enyhén alfa-sugárzó, így ha kemény tárggyal ütközik, befröccsen, és belélegezve egészségkárosító lehet. Az 1990-es évek második felében jöttek haza olyan magyar katonák a Balkánról, akik megpróbáltak egészségügyi vonalon leszerelni, sőt be is perelték a Honvédséget, hogy ők a sugárfertőzés miatt rákot kaptak.

Volt ennek alapja?

Nem. Én végigjártam az összes helyet, ahol magyarok dolgoztak, hidat építettek, vagy mértek valamit a parton; a hidakat megnéztük, a táborokat megnéztük, mintákat vettünk, ezután folyamatosan telepítettek sugárázsmérő műszerek Koszovóban, Pristinában, de semmi sem igazolta, hogy a magyarok közül bárkit is sugárfertőzés ért volna.

Hogy ment a járőrözés?

Szerencsére nekem már volt némi tapasztalatom nagy távolságú vezetésben, és nagyon szeretek vezetni, így szívesen jártam járőrözni.

Nem okozott gondot a homokban vezetés?

Hasonlít ahhoz, mintha a hóban vezetnél. Én pedig viszonylag sokat vezettem hóban, mert gyakran járunk síelni a családdal. Az autók szerintem nagyon jók voltak, motorikusan jól fel voltak készítve, karban voltak tartva, és ha elakadtunk, az mindig az út hibája miatt volt. A többi meg ugye gyakorlás és tapasztalat kérdése. Alapvetően az volt a felállás, hogy két autó ment járőrbe két-két emberrel, elől a járőrparancsnok, a sofőr, hátul a járőrparancsnok helyettese és egy másik sofőr, és óránként jelentettünk vissza a táborba. Napközben elég nehéz volt rádiózni a leárvékolás miatt, így teljesen megszokott volt, ha egy másik tábor rádiósán keresztül kommunikáltunk a saját táborunkkal. Alapvetően nagy távolságú vezetéseink voltak, mindenki által elhagyott, kihalt területeken keresztül. Erre voltak a tartalék ENSZ-helikopterleszállóhelyek is, ahol gyakorlatilag semmi nem volt, se az oda úton, se vissza. Senkivel nem találkozott az ember, így nálunk még az is bekerült a járőrbe, ha tevéket meg mindenféle állatokat láttunk, mert semmi mást nem tudott az ember beírni azon kívül, hogy milyen volt az idő, milyenek az útviszonyok.

²⁸ A Polisario fellépését az illegális migránsokkal szemben több ENSZ-dokumentum, határozat is megerősíti.

Milyen állatokat láttatok?

Rengeteg tevét, gyíkokat, kígyókat. Ha gyalog mentünk, akkor gyakran találkoztunk sivatagi rókával. Vonuló madarakat – köztük gólyákat és fecskéket is – rengeteget láttunk, meg különféle bogarakat, sáskákat. Azt egy időben jelentenünk is kellett, mivel akkoriban több sáskajárás is érintette Nyugat-Szaharát. De másfajta bogarak is voltak. Amikor elkezdődött az igazi őszi, tehát november közepén, kétnaponta különböző állatok különböző irányokból megszállták a táborot. Persze esténként mi egyetlen óriási fényforrás voltunk, jöttek, és akkor mindig nézegettük, hogy ezek milyen állatok, honnan jöhetnek.

Hogy tudtátok megszokni egymást a kollégákkal? Hiszen egészen más, ha elmesz egy konferenciára, és két-három napig „jaj, de barátságosak vagyunk”, de tartósan összeforva annyi nemzetiség, vallás, kultúra, szokás...

Nálunk ez nem okozott problémát. Voltak állandó programjaink péntek, szombat, vasárnap este. Mindig volt valakinek születésnapja, névnapja, valaki mindig jött, vagy eltávozott, és akkor mindig parti volt. Ez abból állt, hogy mi főztünk és nem a szakácsok. Meg volt szabva feladatként, hogy ki készíti a levest, ki a húst, ki készíti a tortát. Senki nem érezte ezt nagy kinnak, ebben mindenki önként vett részt. Aki például a szórakoztatásért felelt, az hozott filmeket, zenéket. Előfordult – jó értelemben vett – klikkesedés; nyilván az európai kultúrkörhöz tartozó többet volt az európaival, a muszlimok meg természetesen együtt imádkoztak. Ebből aztán néha adódtak problémák, hogy kinek a szobájában imádkozzanak, meg lehet-e imatermet csinálni. Elvileg ugyan nem lehetséges, de nálunk például ezt is meg tudták oldani; létezett egy olyan szoba, amit nem használt senki, és azt mondtuk, hogy ez nekünk nem jelent gondot, legyen imaterem.

Ami még jól összekovácsolta a társaságot, az a sportolás. Foci, röplabda. Rengetegen futottak együtt, a konditerem – ami egy sátor volt – mind lehetőséget biztosított arra, hogy a teljesen különböző nemzetiségek összejöjjenek. Igazi nagy konfliktus, míg ott voltam, nem nagyon fordult elő. Nyilván az előfordul, hogy az ember rosszul kel fel, és akkor egy-egy mozdulatra rosszul válaszol vagy rosszul szól oda, esetleg megszólja a másikat, ha az nem takarítja ki maga után a fürdőt, de igazán komoly dolgok nem voltak.

A családdal hogy tudtat tartani a kapcsolatot?

Telefonon, illetve interneten, általában heti rendszerességgel. Nyilván időnként többször is próbálkozott az ember, mert néha a homokvihár, meg egyéb dolgok miatt nem működött a kapcsolat. Amikor bekerültem a parancsnokságra, már a saját szolgálati telefonom használtam, tehát ez egyáltalán nem jelentett gondot.

Hogy kerültél a parancsnokságra?

Megpályáztam a Felderítő Főnökségen egy beosztást, amit első körben el is nyertem. Ez a beosztás az Adatgyűjtő és Feldolgozó Központban (Information Collection Center – ICC) volt, ahol egy egyiptomi alezredes vezetésével négy fő dolgozott együtt. Ebben a szekcióban mindig kellett, hogy legyen olyan megfigyelő, aki arabul, franciául és spanyolul beszél, így szerencsésnek tarthattam magam, hogy idekerültem. Igaz, hogy beszélek egy kicsit spanyolul, de abban az időben még nem

volt rá olyan nagy szükség. Akkor kezdtek el igazán működni a Polisario spanyol nyelvű honlapjai, meg a tévéje, és mivel nem nagyon frissítették őket, ha kéthetente megnézte az ember, akkor is rögtön látta az újdonságokat. Az a spanyol tudás, ami nekem volt, elég is volt. Alapvetően abból állt a feladatunk, hogy a táborok felderítő tisztjei által beküldött jelentéseket gyűjtöttük; külön kitértünk a tűzszüneti egyezmény megszegésére, az aknákra, illetve a különböző bejelentésekre, amelyek az építkezésekre, csapatmozgásokra, a gyakorlatokra vonatkoztak. Naponta kellett készíteni egy helyzetértékelést, ami kiment a táborokba, illetve egy külön anyagot, amelyben az aktuális dolgokra hívtuk fel az ott szolgáló békefenntartók figyelmét. Készítettünk heti jelentést is, valamint bedolgoztunk a misszió parancsnoka által az ENSZ-központnak készített havi jelentésbe is.

Miben volt más a munka a parancsnokságon, mint a táborban?

A táborok és a parancsnokság közötti körülmények összehasonlíthatatlanok. A parancsnokságon szállodában laktunk, minden részlegnek volt két autója, így könnyebben közlekedhettünk. És hát maga a város adta könnyebbség, éttermek, az óceán a közelben van, hétvégeken könnyített szolgálat a parancsnokság állománya. Ez azt jelentette, hogy egy embernek kellett benn lenni délutánonként, így egy délutánja mindenképpen szabad volt az embernek. Hétvégén, ha ott van az autó, adott a lehetőség, hogy az ember körbenézzon, kiránduljon egy kicsit, így még inkább megismerhettem Nyugat-Szaharát. A napi munka is sokkal érdekesebb volt. Egy csomó dolog, amit a táborban nem értett meg az ember, esetleg félreértett vagy másként gondolt, a parancsnokságon egészen más formában jelent meg. Tulajdonképpen az ember átül az asztal másik oldalára. Lent sokszor érezte az ember, hogy az ENSZ magára hagyja; tehát adott egy probléma, az bekerül a jelentésbe, aztán a következőbe, aztán következő héten is, aztán a következő hónapban is bekerül, és nem oldódik meg semmi, vagy nem jól oldódik meg. Amikor „fent” van az ember, látja, hogy rangsorolják a problémákat. Tehát bejön 11 táborból 11 különféle jelentés, illetve a környező országokból – Marokkó, Mauritánia, Algéria – bizonyos jelzések, elvárások. Valakinek a végén ki kell mondani, hogy ezzel nem foglalkozunk, mert van fontosabb. De ha a parancsnokság kommunikálna, akkor a „lenti” emberek is elfogadnák, hogy nem azért nem foglalkoznak velük, mert ők az utolsók a sorban, hanem mert van másik, fontosabb, sürgősebb ügy is. Később aztán lehet foglalkozni a többivel. Úgy gondolom, a parancsnokság és a táborok közötti kommunikáción szükséges lett volna javítani, ezért amíg fent szolgáltam, igyekeztem minél körültekintőbben egyeztetni a táborokkal. Az ellenben nagyon pozitív tapasztalat volt, hogy láttam, ha az embernek problémája volt – akár szakmai, akár személyes –, azt a parancsnokságon hamar megoldották. Az biztos, hogy több esetben sokkal diplomatikusabban kellett eljárunk, mint ahogy azt a táborokban, egy járőrözés alkalmával tettük volna.

Mire gondolsz?

Például egyszer Oum Dreyga tábor közelében a marokkóiak a tűzszüneti előírások megszegésével építették át a Polisario ellen létrehozott erődrendszer egyik részét, mégpedig úgy, hogy a Polisario területéből elvettek egy nagyobb területet.

Természetesen a felkelők tiltakoztak, jegyzéket adtak át a misszió vezetésének, amely tárgyalásokat kezdett a marokkóiakkal. Persze addigra ők befejezték a falakat, de a megegyezés után visszavonultak eredeti állásaikba. A Polisario eredetileg fegyveres erővel akarta elűzni a marokkóiakat, de végül meggyőztük arról, hogy a politikai rendezésnek van csak létjogosultsága. Kicsit tartottunk is egy összecsapástól, mert korábban – még a tűzszünet életbe lépése előtt – a Polisario egységei több esetben is sikeres támadásokat hajtottak végre a marokkói erődrendszerben állomásozó katonák ellen. Amikor ez a probléma zajlott, magam is több marokkói katonával beszéltem, akik az erődrendszerben szolgáltak, és azt mondták, hogy ők bizony nem alszanak este. Félnék attól, hogy a Polisario megtámadja és elragadja őket.

Ennyi év után is?

Ennyi év után is. Mi azonnal tudtuk, ha valaki aknára lépett a „Berm” közelében, vagy illegálisan vadászott, mert minden egyes lövésre figyeltek, és azonnal panaszt tettek a misszió parancsnokságán. Mi ugyan kiküldtük a járőröket, de csak a Polisario vagy más beduin csoportok által használt Land Roverek csapásait láttuk. Visszatérve az eredeti kérdésre; azt láttam akkor (és szerintem most is így van), hogy a Polisariónak az a legfőbb gondja, hogy az a többség, amely végigharcolta a háborút most viszonylag vezető beosztásban van, kényelmes, egyszerű életet él – már amilyet egy sivatagban élni lehet –, és ők már nem fognak fegyvert fogni. Alattuk viszont ott vannak a menekülttáborokban élő fiatalok, akik lelkesek, radikalizálódtak, nézik a tévét, nézik az internetet, unatkoznak, nem járnak iskolába, és ebből többször is volt gond, és most is van. Ők azok, akik nekimentek a marokkóiaknak, kövel dobálták a katonai őrhelyeket, viszont az öregek nem nagyon tudják megfogni őket.

Ennek a függvényében nem következhet be egy vezetőváltás?

Van ilyen irányú törekvés, bár évek óta pletyka, hogy a Polisario vezetője, Abdelaziz rákos, és az év nagy részében a Kanári-szigeteken van gyógykezelésen. Nyilván kell vezetőváltás, viszont ha váltás lesz, akkor ugyanezeket a dolgokat már nem lehet eladni. Az újabb réteg nem lehet vezető azzal a szöveggel, hogy maradjon még így, aztán majd csak megoldást talál az ENSZ, hiszen az ENSZ azt a feladatot, amit el kellene látnia, nem látja el. Ha megnézzük, hogy mi a misszió neve – ENSZ Nyugat-Szaharai Népszavazással foglalkozó Missziója –, kiderül, hogy mennyi mindennel foglalkoztunk, csak azzal nem. Szerintem ők is tudják, hogy a népszavazással, összeírással kapcsolatban az ENSZ csak félmunkát végzett, nem is lépett tovább. Ugyan az ENSZ a szavazásra jogosultak nyilvántartásba vételét megcsinálta, de el is vitték gyorsan Genovába. Úgy gondolom, rövidesen nem csak Egyiptom vagy Szíria fog szerepelni a világhíradókban, de nagy valószínűséggel Nyugat-Szahara is, ha az ENSZ nem talál megoldást a több mint három évtizede fennálló konfliktusra. Én épp akkor jöttem el, amikor a Gdem Izik menekülttáborban egy komolyabb összecsapás történt a saharávi fiatalok és a marokkói rendőrség között. Ugyan akkor még nem eszkalálódott a helyzet, de hogy mikor történik robbanás és hol, még senki sem tudja. Azt már az én időmben is láttuk, hogy a feszültség egyre növekszik. 2008–2010-ben folyamatosan voltak alacsony megközepes szintű tárgyalások a két fél között, amiben az ENSZ nem vett részt.

De tudtunk róla. Akkor a Polisario vezetői ki is mondták, hogy ők már elmentek a végsőkéig, nekik már nincs mit ajánlaniuk, már nem tudnak másról lemondani, és nem is tudják visszafogni az embereiket. Tehát már nincs mit veszíteniük.

Mi az a minimum, amit a Polisario akar?

Egy népszavazást, ahol eldönthetik, független állammá váljon-e Nyugat-Szahara.

Mit akar a marokkói oldal?

Ők hallani sem akarnak erről, azt mondják, hogy majd valamikor legyen egy népszavazás, nem határozzák meg az időpontot. De azt azért tudjuk, hogy északról mindenféle kedvezményekkel telepítik be a marokkóiakat. Még 2009-ben is sorra húzták fel a lakótelepeket Laayoune nyugati részén, oda költöztették a betelepülőket. Úgy gondolom, hogy ez a helyzet az ENSZ-nek nagyjából jó, a marokkóiaknak természetesen jó, a Polisariónak, az öregebbjének talán jó, hisz ők már nem fognak háborúzni. Amikor évfordulók voltak, rendszeresen nekimentek a marokkói erőrendszereknek, tüntettek. A marokkóiak az önálló szaharái nemzetről hallani sem akarnak, legfeljebb korlátozott autonómiát adnának.

Mennyire radikalizálódtak a szaharávik a megszállt területen?

Nagyon nehéz megmondani. A heti rendszerességű szerdai tüntetés valójában arról szól, hogy nem kapták meg a segítyt, amit meg kellett volna kapniuk.

Mi volt a legnagyobb kihívásod a misszió alatt?

Valójában nem volt olyan gondom, problémám, amit ne tudtam volna megoldani. A parancsnokságon először nehéz volt elfogadtatnom magam, mivel mérnök vagyok, mindent aritmetikai szemmel nézek. Az volt a probléma, főleg a már említett tűzszünetértéseknél, vagy egyéb kérelmeknél, hogy ha valamelyik nem egyezett szó szerint az ENSZ által előírtakkal, akkor én arra nemet mondtam. Ez eleinte gondot okozott, mert akik korábban ott voltak, kicsit lazábban kezelték a dolgot. De belátták, hogy igazam volt, tehát szerintem nem személyemnek szólt ez az idegenkedés. Magát a rendszert próbáltam kicsit változtatni, és ez nyilván mindig nehézségeket okoz. Sikerült rendbe tenni évekre visszamenőleg – a 2008–2009-es évre is –, az összes bejelentést, karbantartást és építkezést fel tudtuk tenni térképre a térképészekkel, aknatérképet tudtunk frissíteni. Elkezdtünk egy újfajta helikopteres megfigyelő-felderítő módszert, mert ugyan rengeteg kép jön be a felderítésekről, de aki kint van a táborokban, nem mindig tudja felismerni, mit is lát. Tehát létrehoztunk egy fájlszerkezetet, amivel megszabtuk, hogyan nevezzék el az adott képeket, hogyan fénypépezzenek, hová rakják be az adott dolgokat. Így aztán egy részüket meg tudtam győzni, hogy van értelme annak, hogy bizonyos munkákat pontosan, precízen végezzünk. Akkor ezeket az újításokat már elfogadták.

Mi volt a legviccesebb vagy leghumorosabb élményed?

Idővel minden megszépül, még ami akkor nem is volt az. Volt egy, azon végül én is nevettem. Az ötezer literes vízkonténert kellett takarítanunk. Az alján már igencsak zöld volt a dolog, és azt mondták, hogy menjek be én, mert én voltam a legkisebb, meg hát csak vegyész vagyok... Hát jó, bemegyek, semmi gond.

Csináltunk egy maszkot rongyból, sósavaztunk, meg minden. Bemenni viszonylag könnyű, mert csak belebújik az ember, belefeszeti magát, de kijönni egyedül nem tud. Akit én megkértem, hogy segítsen, egy idő után úgy gondolta, ő bizony nem fog ott állni a napon, úgyhogy ott hagyott! Én meg vagy egy órát ott ordibáltam a semmi közepén a tartályból kifelé, mire valaki arra járt. Elég vicces volt. Akkor ugyan nem éreztem annak, de utólag visszagondolva vicces lehetett.

Volt kalandod kígyókkal, skorpiókkal?

Több olyan megfigyelőpontunk volt, ami a hegytetőn állt, és többször másztunk felfelé, ilyenkor láttuk is őket. Egyszer az egyik békefenntartó véletlenül lerántott egy kígyót, mert nem nézte meg, hogy hová rakja a kezét. Gyűjtöttünk skorpiókat meg pókokat is, és kis üvegekben tartottuk őket, kicsit érdekesebbé tették a tábori életet. Sokat haza is hoztam, kiszárítottam őket, és a fiókomban kis emlékként ott vannak.

Betegségek, problémák? Kígyómarás?

Mijekben kétszer volt, hogy gyerekeket mart meg a szarvasvipera, mind a kettő meg is halt, nem lehetett rajtuk segíteni. Illetve amikor bent voltam a táborban, akkor halt meg az ENSZ egy civil alkalmazottja maláriában. De nem ott kapta meg, hanem egy közép-afrikai misszióból hozta, a második vagy harmadik fertőzése volt.

Milyen volt az egészségügyi ellátásokat?

Az ENSZ-es jól működött, mivel egy maláj orvosegység tagjai feleltek az ellátásunkért. Ahogy én láttam, nagyon felkészültek voltak, értették a munkájukat. Iszonyú mennyiségű gyógyszerrel rendelkeztek, bármi gond merült fel, azonnal megoldották. Csak betelefonáltál, és a következő szállítmányban már ott volt a gyógyszered. Ellenben a civil egészségügyi intézmények hihetetlenül rossz állapotúak, koszosak, mocskosak voltak. Egyszer be kellett mennem valamiért a Laayoune-i kórházba, ahonnan fejvesztve menekültem.

Aknákkal mennyire volt problémátok?

A misszió által ellenőrzött területén még mindig sok akna kerül elő, pedig évek óta folyik a terület aknamentesítése. Ahogy a homok mozog, úgy kerülnek elő. Sok olyan akna szerepelt az adatbázisban, ami már nem volt ott, és ez azért zavaró, mert nagyon meghatározza a GPS-ben lévő aknajáratot, hogy merre mész járőrbe. Az utánam jövő magyar békefenntartónak – aki akkor került ki –, a járőrvizsgálója fordult éles aknajelölő, illetve jelentő feladatba. Mi azt csináltuk, hogy megtöltöttünk egy flakont kavicssal, és mielőtt kiment a járőr, kivittük egy viszonylag sík területre. Ott a járőr megtalálta, és jelentette a tábor ügyeletes tisztjének a szükséges információkat az „aknáról”. Utána jöttek a kérdések: Mi van, ha nem működik a rádió, illetve mi van, ha valaki ráment? Hogy tudjuk kihozni? Ez a járőrvizsga kötelező része, és ment is a kolléga, hogy majd ő ledobja szépen az ürített aknát. Ahogy ledobta, elszállt a homok egy ott lévő éles harckocsi aknáról... Mióta az ENSZ működteti a mijeki tábor, mindenki biztos volt benne, hogy bárhol lehet akna, csak ezen a részen nem! A táborban szolgáló békefenntartók mindig ezen

a területen szoktak futni... Szóval a gyakorlatból hirtelen éles helyzet lett. Az aknát megnézve derült ki, hogy egy harckocsi-aknát telepített oda valaki, ami komoly pusztítást végzett volna, ha nem fedezzük fel időben. Persze a magyar tiszt vizsgálja sikerült.

Az a baj, hogy a szemben álló feleknek kellene az aknákat és a fel nem robbant lövedékeket megsemmisíteni, de azt általában csak a marokkóiak végzik el. A Polisario oldalán ezt a feladatot a Land Mines Report nevű szervezet hajtja végre, főként Mehaires környékén. Előfordult olyan eset, hogy napi 200 aknát találtak és semmisítették meg. Nyilván ez egy olyan hely volt, ahol sok aknát helyeztek el, de máshol is elég sokat találtak. A mai napig is komoly gondot okoznak Nyugat-Szaharában az aknák, minden hónapban van egy-két komolyabb balesetünk emiatt.

Ki ellenőrzi, hogy a talált aknákat tényleg megsemmisítik, és esetleg nem használják fel újra egymás ellen a szemben álló felek?

Ez a gyakorlatban úgy működött, hogy szóltak, ma itt megsemmisítés lesz. Kiment a járőr, megszámolta, hány akna van, robbantottak, aztán átment lefotózni, és utána készült az eseményről egy jelentés. Laayoune-ból mi magunk is többször mentünk ki a marokkóiakhoz. Az egyszerű dolgokhoz nem hívtak ki, de amikor tömeges megsemmisítések voltak, a felderítő és a hadműveleti részlegnél szolgáló tisztek általában hivatalból kimentek a megsemmisítés helyszínére.

Milyen volt a magyar katonák elismertsége a misszióban? Emlékeztek még Száraz Györgyre?

Igen. Sokan emlékeztek rá, még a civilek is kedvelték. Ahogy visszaneéztem a régi riportokat, jelentéseket, karakán, katonás ember volt. Mindenféle szempontból. Tudom, hogy megkövetelte az ENSZ-től is, hogy a járőr az legyen járőr, öltözzön fel, végezze normálisan a feladatát, illetve a szemben álló feleket is úgy kezelte, hogy kérem szépen, itt van a megállapodás, ezeket kell betartani, mi ezért vagyunk itt. A magyarok mindenhol jó beosztásban voltak, akár táborban szolgáltak, akár bent a parancsnokságon. Nem vagyunk sokan, ezért megjegyzi az embert, hiába csak egy pici ország. Úgy gondolom, hogy jól teljesítünk odakint.

Amikor hazajöttél, fel tudtad használni ezt a tudást? Kérdezett bárki az ottani tapasztalataidról?

Nem nagyon kérdeztek, még azt sem kérték, hogy a szokásos missziós jelentést készítsem el. Bár nekem kissé más a szakmám, a felderítő részlegnél az analitikai képességeimet tudtam használni, és nagyon jó volt, hogy láttam egy rendszert alulról is meg felülről is. Most már másképp közelítek egy csomó olyan problémához, amihez korábban másképp álltam volna hozzá. Azt gondolom, mint ahogy téged, vagy több más békefenntartót is, engem is elkapott ez a missziós láznak nevezett „betegség”, így most azon gondolkodom, hogy Afganisztánban szeretnék megpályázni egy beosztást a NATO-erőknél.

ENSZ-tábor, Mijek

Érkezik az ellátmány

MINURSO törzs, Laayoune

Szaharávi tüntetők Laayoune-ban

A sivatagban talált lövedékek

Aknamegsemmisítés

MINURSO-járőrök és nomádok

Sáskajárás

1999-ben végzett a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán híradó tisztként, ahonnan a veszprémi 1. Logisztikai Ezredhez került, ahol – bár az alakulat megnevezése többször is változott – 11 éven át az alakulat információvédelmi központ parancsnokaként szolgált. 2001-ben tízhónapos intenzív angol nyelvtanfolyamra küldték, ahol angol középfokú nyelvvizsgát szerzett. 2003-ban elvégezte a 8. Nemzetközi Katonai Megfigyelő tanfolyamot, és még az év augusztus 11-én kiutazott az ENSZ nyugat-szaharai missziójába katonai megfigyelőnek. Hazaérkezése után ismét az információvédelmi központban folytatta pályafutását, majd négy különböző szaktanfolyam elvégzése után 2006-ban hat hónapon keresztül Afganisztánban szolgált az ISAF-misszióban, személyügyi tisztként. 2011 augusztusában léptették elő őrnaggyá, és kinevezték az MH 54. Veszprém Radarezred híradó és informatikai főnökévé. Jelenleg GYES-en van, második gyermekét várja.

Hogy kerültél be a békefenntartók társadalmába?

A főiskola elvégzése után, mint rengeteg frissen végzett fiatal, a párommal együtt jelentkeztem az ENSZ ciprusi missziójába, ahol egy magyar század teljesített szolgálatot. Sajnos akkor semmi sem lett az egészből, de bizonyos munkahelyi követelmények miatt viszonylag hamar sikerült bekerülnöm egy angol nyelvtanfolyamra, ahol középfokú nyelvvizsgát szereztem. Ezután olvastam a felhívást a Magyar Honvéd című lapban arról, hogy lehet jelentkezni az akkor kezdődő Katonai Megfigyelő tanfolyamra, melynek elvégzése után a Magyar Honvédség lehetőséget biztosít külföldi szolgálatteljesítésre. A kiírt feltételeknek megfeleltam, így ismét jelentkeztem.

Hogy történt a kiválasztás, a válogatás, a felkészítés?

Ez elég érdekes történet. Az első bökkenő a személyi beszélgetésen volt. Mert ugyan mit is akar egy nő ezen a területen?! Én meg teljesen ledöbbsentem, mivel eszembe nem jutott, hogy ez csak férfiaknak szól. Amikor az ember bekerült a Magyar Honvédség állományába, attól kezdve mindig katonáról volt szó, így nekem teljesen természetes volt, hogy a katona az lehet férfi és nő is. Ezt egy hosszabb beszélgetés után végül a bizottság tagjai is akceptálták, és „megengedték”, hogy részt vegyek a tanfolyamon.

Az előadások angol nyelven folytak, lévén ez olyan nemzetközi tanfolyam, amely nemzetközi szinten elfogadott végzettséget ad. A későbbiekben igen hasznosnak bizonyult. A záróvizsga után felvázolták, hogy kinek milyen esélyei vannak a missziós szolgálatteljesítésre. Ezen sokan megdöbbsentünk, és el is keseredtünk, hiszen a tanfolyamra főhadnagytól lehetett jelentkezni, a misszióba pedig minimum századosi rendfokozat kellett, én pedig még csak főhadnagy voltam. Nagyon úgy nézett ki, hogy többünk egyelőre sehová sem utazhat.

Itt jött az a híres katonaszerencse, ami – szerintem – igen fontos tényező lehet egy katonai pályafutás során. Ugyanis néhány nappal a tanfolyam befejezése után kaptam egy telefont Solti István alezredestől – akinek nagyon sokat köszönhetek –, hogy azonnal kell valaki Nyugat-Szaharába, mivel az oda tervezett személy nem volt képes szolgálatba állni. Azt mondta, ha vállalom az azonnali kiutazást, és azonnal beszerzem az ehhez szükséges papírokat, akkor enyém a beosztás. Mondanom sem kell, hogy igent mondtam. Két nap alatt megvolt az összes papírom, javaslatom, engedélyem; minden, amit akkor egy katonai alakulatnál be kellett szerezni ahhoz, hogy az ember misszióba mehessen. Egy, a katonai adminisztrációban dolgozó ismerősöm szerint ilyen gyorsan senki sem vergődött még át a bürokrácia útvesztőin, mint én... Ezután részt vettem az egyéni felkészítésen, megkaptam a szükséges oltásokat, megfeleltem az előírt orvosi szűrésen és fizikai állapotfelmérésen, majd átvettem a misszióban szükséges összes felszerelést. Egyszerűen május végére kész voltam a kiutazásra. Sajnos, hiába, ugyanis csak hosszú, idegőrlő várakozás után, augusztus 11-én indulhattam el végre Nyugat-Szaharába.

Milyen volt a felszerelések, megfelelt a követelményeknek?

Szerencsére az akkori ellátmány még teljesen különbözött a ma misszióba utazó katonák ellátmányától. Az akkori szabályok szerint 100 kg-ot lehetett kivinni, aminek a költségét teljes egészében az ENSZ fizette. A komplett felszerelést a Honvédség biztosította, nem a saját pénzemből kellett megvásárolnom egy részét, mint mostanában. Természetes, hogy a kiadott egyenruházati cikkekkel és felszerelésekkel a visszaérkezésem után el kellett számolni, majd pedig leadni a Központi Ruházati Raktárba. A Honvédség egészségügyi ellátmányt – gyógyszert, kötszert stb. – is biztosított, az utazás idejére pedig hideg élelmiszersomagot adtak. Mire mindent összepakoltam, két nagy tengerészcsáknyi felszereléssel indultam Veszprémből a Ferihegyi repülőtérre.

Hogy kerültél ki a műveleti területre?

A repülőjegyet Budapesten vettem át, majd Casablancán keresztül teljesen egyedül kellett kiutaznom a misszió területére. Ott elég sokat – több órát – várakoztam az átszállásra. Mondanom sem kell, nagyon elveszettnek éreztem magam. A reptéren, amit nem egy nagy, nemzetközi reptérnek kell elképzelni – még ha hivatalosan az is –, géppisztolyos katonák járőröztek, akik rám, mint egyedülálló fehér nőre elég gyanakodva néztek. Semmilyen üzlet nem volt nyitva, még kijelző sem igen működött, amiről tájékozódni tudtam volna. Már nem is emlékszem, hogy keveredtem fel a megfelelő gépre. A kellemetlen élmények hatására aztán szabadságra már nem is ezen az útvonalon mentem, hanem a Kanári-szigetek felé. Ez elég felvágósan hangzik, de ez volt a megszokott irány Európa felé. A Kanári-szigeteken kellett átszállni, ahol akár meg is szállhattunk a spanyol haderő kissé puritán üdülőjében, amit békefenntartóként kedvező feltételekkel vehettünk igénybe.

Mi volt az első gondolatod, amikor végre kiszálltál Laayoune-ban a repülőgépből?

Ahogy szállt le a gép, egyre közelebb és közelebb a földhöz, nem is éreztem, hogy milyen magasan vagyok. Csak a homokdűnéket láttam, és olyan volt, hogy ha kinyújtanám a kezem, elérném. Persze ez csak érzéki csalódás volt... Aztán

amikor leszállt a gép, mintha visszakerültem volna az időben. Nagy nehezen átvégződtem az útlevélvizsgálaton. Elfoglaltam a helyem a szállodában, és ahogy kinéztem a szálloda ablakán, mindenütt ENSZ-kocsik jöttek, mentek. Olyan érzésem volt, mintha egy megszállt területen lennék, mondjuk, ahogy Saigonról olvastam valamelyik regényben. Érdekes volt.

Mi történt veled, amikor megérkeztél?

A repülőtéren a misszió parancsnokának francia segédtsíztje várt. Eredetileg ugyan minden nemzet köteles a saját tsíztjeit beszállítani a reptérre, majd segíteni őt a felkészítési időszakban, de a tábornok – Száraz György vezérőrnagy – magyar segédtsíztje nem tartózkodott a parancsnokságon, így francia kollégáját kérte meg, hogy jöjjön ki értem. Már a repülőtéren gyorsan kiderült, hogy az itthon megszerzett középfokú nyelvvizsgám bizony még csiszolásra szorul. A francia tsízt elvitt egy átmeneti szállásra, ahol a misszióba érkezőket, távozókat és az átutazókat helyezik el. Másnap reggel kellett megjelennem a parancsnokságon felkészítésre és a személyügyi dolgok elintézésére, különböző előadásokat kellett végighallgatnom, meg vagy ezerféle nyomtatványt kitöltenem. Mondtam is magamban, az ENSZ bürokráciája is van olyan, mint a magyar... Ezután vezetési gyakorlaton vettem részt, és csak a sikeres vizsga letétele után kaptam meg az ENSZ-gépkocsi vezetéséhez szükséges engedélyt. A felkészítés végén, miután a kezemben volt az összes ENSZ-dokumentumom, közölték velem, hogy a rotációs terv alapján a déli szektorban található Awsard táborban kezdem meg a szolgálatomat. Mivel én augusztus 11-én érkeztem Laayoune-ba, az augusztus 20-ai magyar nemzeti ünnep miatt csak augusztus 21-én kellett leutaznom a táborba. A Világszervezet műveleteiben az a szokás, hogy az ott szolgáló nemzetek ünnepeit – legalábbis a legfontosabbat – a misszióban is megtarthatják. Arra a napra szolgálatmentességet kapnak, illetve lehetőséget arra, hogy a parancsnokságon tölthessék el az ünnepet. Ennek én is nagyon örültem, mert így lehetőségem nyílt, hogy találkozhassak a misszióban szolgáló összes magyar katonával, és megismerhessem őket. Egyébként nagyon ritka alkalom, amikor a misszióban szolgáló magyarok mindegyike összegyűlik. Igazán megható volt, ahogy augusztus 20-án, a misszió parancsnokságán felsorakozott az ott szolgáló teljes állomány, majd Szomolányi Sándor, Szili Zoltán és Besenyő János századosok az ENSZ zászlaja mellé felhúzták a magyar lobogót. Ezután a misszió és a helyi közigazgatás vezetői tartottak beszédet, majd az ünnepi állománygyűlés után szabadnapot kaptunk, és elkezdtük a felkészülést az esti magyar vacsorára. Ezt az egyik szállodában tartottuk, ahol Besenyő János százados – aki a civil életben szakács – készített az összes ott szolgáló katonának, rendőrnek és civilnek gulyáslevest. Hatalmas sikere volt. Másnap pedig indultam a sivatagba.

Nyugat-Szaharában a leggyorsabb közlekedési eszköz a repülőgép. Az ENSZ An-26-os típusú gépekkel szervezte meg a teher- és személyforgalmat. Persze emellett, bár kisebb távolságra, Mi-8 és Mi-17 típusú helikoptereket is használtak. Én egy An-26-os géppel utaztam a táborba, ami kora hajnalban indult, mivel a napi hőmérséklet szinte állandóan 40 fok felett volt, ezt pedig ezek a gépek nem szerették. Korábban a misszió egyik gépe azért zuhant le, mert a parancsnokság nem vette figyelembe a gép technikai terhelhetőségét, és 50 fokos melegben indították útnak. A gép nem bírta az igénybevételt és lezuhant. A rajta utazó légénység és a békefenntartók – egy fő kivételével – az életüket veszítették. Szóval

azóta csak 40 fok alatti hőmérsékleten repülhetnek a gépek. Az utazás eseménytelenül telt, majd szólt a pilóta, hogy készüljek, mert mindjárt leszállunk. Amikor megérkeztünk, és kinyílt a gép hátulja, szinte hátralökött a gépbe betóduló forró levegő. A reptéren ott állt a táborban szolgáló összes békefenntartó; mindannyian nagyon kedvesek, segítőkészek volt. Megkaptam a szobám, és aznap már nemigen volt más feladatom a kicsomagoláson és a délutáni eligazításon való részvételen kívül.

Mit tudtál a misszióról?

Nem sokat... A felkészítésen nem kaptunk erről a területről túl sok információt, de igyekeztem utána olvasni, illetve minél több adatot összeszedni a helyről, az itt élőkről, meg arról, hogy egyáltalán mit keres itt az ENSZ. Mint megtudtam, ez a misszió a nyugat-afrikai állam függetlenségéért küzdő Polisario Front és Marokkó közötti közel 35 éve tartó konfliktus „féken tartására” jött létre. Fegyvertelen ENSZ katonai megfigyelők teljesítenek szolgálatot az erre kijelölt területen. Ellenőrzésük alatt tartják a két terület között kijelölt minősített területet és az ezen belül található ütközőzónát – a „buffer zone”-t. A zóna két oldalán helyezkednek el a békefenntartók táborai, ahonnan a megfigyelők rendszeresen járőröznek. Fő feladatuk a tűzszünet betartásának a megfigyelése és a terület ellenőrzése.

Már a Laayoune-i felkészítésen tudtam meg, hogy ebben az időben a misszió két nagyobb területre, északi és déli régióra volt osztva. Az északi régió parancsnoksága Smara, a déli Dakhla városában működött. A misszió parancsnoksága Laayoune városában volt. Azóta – takarékosági okokra hivatkozva – az ENSZ átalakította a misszió szerkezetét, csökkentette a vezetési szinteket és a táborok számát is. Ezzel ugyan sikerült lefaragni valamennyit a misszió működési költségéből, de a békefenntartók munkája jelentősen megnehezedett. Valójában az ottani szolgálatom alatt ismertem meg Nyugat-Szaharát.

Milyenek voltak az első benyomásaid?

Minden új volt! Nekem akkor még szokatlan volt, hogy a tábor csak sátrakból állt, a szállás, az irodák, a konyha és étkező-társalgó... igaz, hogy légkondicionált, de csak sátor volt. Volt ugyan néhány konténerünk, de azokban a logisztikai részleg anyagait tároltuk. A táborban szabályozott élet folyt, mintha csak a laktanyában lettünk volna. A járőrszolgálatba indulók minden reggel tartottak egy gyors megbeszélést, ahol a járőr kijelölt parancsnoka ismertette az útvonalat, a feladatot, hogy ki, milyen szerepet tölt be az aznapi megfigyelés során. Egy járőrbe két gépkocsi tartozott, mivel egyedül egyetlen békefenntartó sem indulhatott el, így nem fordulhatott elő olyan, hogy valakivel történik valami, és nem tudunk segíteni neki. Ez azért is volt nagyon fontos, mert sok veszély leselkedik az ott szolgálókra: fel nem robbant lövedékek, aknák, mérges kígyók, skorpiók, és az utóbbi időkben az Al-Kaida az Iszlám Maghreb Földjén (Al-Qaida in the Lands of the Islamic Maghreb – AQIM) fegyveresei is elő-előfordulnak a területen. Minden embernek megvolt a maga feladata, amit pontosan kellett végrehajtani, hiszen szinte minden téren egymástól függtünk. Volt, aki az autók karbantartásáért felelt, más az aggregátorokat üzemeltette, más meg a konyha működtetését végezte; egyszóval mi

üzemeltettük a tábor. Ez sokaknak új, más volt a korábbi feladataihoz képest, de igyekeztünk mindent a lehető legjobban csinálni. Pihenőnk nem nagyon volt, szinte állandó szolgálatban voltunk. Igaz, minden héten volt egy nap, amikor nem mentünk járőrbe, de ekkor karbantartó nap volt, és ilyenkor az egész napot a járművek és a tábor rendberakásával töltöttük.

Mint mondtam, az egyik fő tevékenységünk a járőrözés volt. Éppen ezért mindenkinek járőrparancsnoki vizsgát kellett tennie, ami magában foglalta a járőrvonalak ismeretét, navigációs, elsősegély-nyújtási és műszaki ismereteket. Erre minden táborban tanfolyamot szerveztek, ahol ezeket az ismereteket elsajátították, majd hivatalos vizsgát tettek belőle, és csak utána vezethettek önállóan járőrt. Ez persze hosszabb folyamat volt. Első lépésként megtanultam, hogy kell megfelelő módon felkészíteni a gépjárműveket a sivatagi igénybevételre. Ekkor sofőrként még csak a második kocsiban utazhattam, majd később ugyanebben a kocsiban, mint navigátor. A következő szakaszban már az első jármű vezetője lettem, majd ezután gyakorló járőrparancsnokként már én feleltem a járőr tevékenységéért. Persze ekkor még volt mellettem egy olyan tapasztaltabb békefenntartó, aki az esetleges hibáimat kijavította. Amikor úgy találta, hogy képes vagyok önálló munkára, letehettem a járőrparancsnoki vizsgát. Hála az akkori mentoromnak, már az első alkalommal sikeresen teljesítettem a járőrparancsnoki vizsga követelményeit, így a továbbiakban önállóan dolgozhattam.

Hogy nézett ki egy járőr?

Általában naponta két járőr ment ki a táborunkból, bár volt olyan is, hogy több. A járőrözés során egyaránt ellenőriztük a területünkön végbemenő katonai és civil mozgásokat, a megfigyelési körzethez tartozó katonai alakulatok fegyverzetét, azok számát, változását. Ha valami változás történt, rendelkeznek-e a szükséges engedéllyel. Ha szállítási nap volt, akkor kipakoltuk az érkezett dolgokat, továbbítottuk a postát, amit a régiókban közlekedő Mi-8-asok szállítottak tovább.

Általában már az előző napon tudtuk, hogy ki vesz részt a járőrben, így mindenkinek volt ideje felkészülni. A járőrparancsnok megtervezte a másnapi útvonalat, egyeztetett az összekötő tiszttel és a tábor parancsnokával, kiszabta a feladataikat. A gépjárművezetők felkészítették a járműveket, megtankoltak, berakták a szükséges felszereléseket, élelmiszert és ivóvizet, a navigátorként szolgálók pedig a GPS eszközöket készítették elő. Reggel korán keltünk, majd a reggeli után a járőrparancsnok – a tábor parancsnokának jelenlétében – megtartotta az eligazítást. Itt végigbeszéltük a járőrrel kapcsolatos összes feladatot, majd elindultunk. Egy ilyen járőr az egy-két órától akár kétnapos időtartamig is eltarthatott. A többnapos járőrözés során a sivatagban, tábori körülmények között pihenhattunk is. Amikor aztán a járőr visszaérkezett a táborba, gyors megbeszélést tartottunk, ahol értékeltük az aznapi megfigyelés eredményeit. Ezután a járőrparancsnok megírta a jelentését, amit a délutáni eligazításon ismertettek a tábor összes lakójával. A járőr tevékenységét a tábor parancsnoka, valamint a hadműveleti és felderítő főnök is értékelte, illetve a tapasztalataik fényében újabb feladatokat szabtak meg a következő járőr számára.

Járőrözési útvonalaink sokszor érintették a sivatagban élő nomád beduinok sátrait. Ők sokszor invitáltak bennünket beszélgetni, egy-egy pohár teára, amit mi élelmiszerrel, ivóvízzel vagy apróbb ajándékokkal viszonztunk. Mindig nagyon kedvesek voltak, és sok mindent megtudhattunk tőlük az adott területről. Érdekes volt látni, hogy élnek nomádként a forró sivatagban, ahol szinte semmi sincs. Egyszer például arra lettem figyelmes, hogy a semmi közepén jön szembe velünk egy ember, és céltudatosan tart valamerre. Először azt hittem, hogy képzelődöm, vagy délibábót láttunk, de aztán kiderült, hogy hús-vér ember. Megálltunk, elbeszélgettünk vele, azután ki-ki ment a dolgára. Számomra teljesen megfoghatatlan volt, hogy miként tudnak ezek az emberek boldogulni abban a környezetben. Persze nem csak gépjárművekkel járőröztünk. Sokszor helikopterekkel kellett ellenőriznünk a szemben álló felek egységeit, aegységeit, illetve hogy betartják-e a tűzszüneti megállapodás előírásait.

Említették az aknaveszélyt. Mennyire jelentettek gondot az aknák, aknamezők?

A háború során a marokkóiak és a mauritániaiak jelentős mennyiségű aknát raktak le a területen. A rendelkezésünkre álltak bizonyos térképek, amelyek azt mutatták, hogy merre található jó néhány aknamező, de sajnos sohasem lehetett tudni, hogy ezeken kívül még hol rejtőznek fel nem derített aknák, fel nem robbant lövedékek. Ráadásul a laza szerkezetű talajban az aknák mozogtak is, ami ugyancsak veszélyt jelentett emberekre és állatokra egyaránt. Az aknamentesítés szerencsére nem tartozott a misszió feladatai közé, azt a helyi mentesítő csapatok végezték, már ha végezték. Sok útvonalunk vezetett a különböző színekkel megjelölt aknamezők között, ez néha rémisztő volt. Főleg akkor estem pánikba, amikor egy-egy vakmerőbb társam, elveszítve a GPS mutatta útvonalat, nekiállt az ismeretlen homokmezőkön lavírozni. Néha tényleg a frászt hozták rám. De velünk, szerencsére, nem történt baleset. Más békefenntartók nem voltak ennyire szerencsések, hiszen a misszió működése során többen is aknára futottak és megsérültek. A helyiek közül pedig a mai napig is több ember – főként gyerek – veszíti életét aknabalesetek során. Az aknák mellett rengeteg mást is lehet találni a sivatagban. Lezuhant repülőgépeket, fegyvereket, egyenruhákat, elhagyott eszközöket. Nagyon érdekesek voltak az egykori, ma már elhagyott idegenlégiós erődök vagy a spanyol „végvárok”. Így már el tudtam képzelni, milyen lehetett a Rejtő könyvekben leírt élet, vagy a francia légiósok mindennapja.

Nem nagyon illik megkérdezni, de megfizették ezt a munkát? Hogy ilyen körülmények között voltál távol egy évig a családotól?

Nincs ebben semmi különös... Az akkori ellátmányunk összege napi 50 dollár volt. Ez nem volt túl sok, de itthon még mindig elég jó pénznek számított. Odakint az ENSZ biztosított számunkra mindent. Érthető is, hisz aki kint volt a sivatagban, szinte nem is igen tudta elkölteni a pénzét. Bár emlékszem, voltak olyan srácok, akik többet telefonáltak egy hónapban, mint a fizetésük, pedig nem volt túl drága a telefon. Sőt, mire én kimentem, már minden táborban volt internet-összeköttetés is. Amikor a városba kerültem, ott már nehezebb volt spórolni, mivel elég sok bolt és piac is volt.

Hogy tartottatok kapcsolatot a családjaitokkal?

Akkoriban már senki sem használta a postát, főleg úgy, hogy tudtuk, hogy a marokkóiak ellenőrzik a postai küldeményeket. Szerencsére abban az időben már elég jól felszereltek voltak a táborok, így mindenki hozzá tudott jutni internethez, telefonhoz. Abban az időben építettek egy mobilátjátszó tornyot is a parancsnokság mellett, csak sajnos, horribilis összeget kellett fizetni a telefonálásért. Talán egyszer próbáltam ki, aztán soha többet.

A járőrözésen kívül mi volt a misszióban a feladatod?

Több mint négy hónapot töltöttem el a sivatagban található Awsard táborban, ami a déli szektor logisztikai ellátó táboraként működött. Mint korábban említettem, a járőrözési feladatok mellett mindenkinek volt egyéb beosztása is, ami a tábor életének fenntartásához volt szükséges. Először az aggregátorok működtetésével és karbantartásával foglalkoztam, majd kineveztek a tábor élelmezési tisztjévé. Az én feladatom volt a szükséges élelmiszerek megrendelése, a menü megtervezése, illetve a szakácsok munkájának irányítása, ellenőrzése. Viszonylag hamar sikerült ebbe a munkakörbe beletanulni, sőt mondhatom, hogy meg is szerettem ezt a korábban ismeretlen szakmát.

A negyedik hónap után megpályáztam a misszió parancsnoka mellett megüresedő asszisztensi beosztást, amit sikeresen meg is nyertem, így kerültem Száraz György vezérőrnagy mellé. Azt hiszem, nagyon szerencsés voltam, hiszen ez a beosztás a napi élet szempontjából nagyon sok előnnyel járt. Ez nem azt jelentette, hogy nem kellett dolgoznom! Sőt, szinte minden percem be volt osztva, és nem lehetett hibázni, mert akkor nem volt pardon. Száraz tábornok nagyon korrekt, emberséges, de sokat követelő parancsnok volt, akinek csak a legjobb volt a jó. A parancsnoki irodában együtt dolgoztam a tábornok francia nemzetiségű segéd tisztjével és a titkárnőjével, Leilával, aki egy nagyon kedves palesztin hölgy volt. Ők mindketten nagyon sokat segítettek nekem, hiszen nagy előnyben voltak velem szemben, mivel mind az arabot, mind a franciát anyanyelvi szinten beszéltek. Fő feladatom a parancsnok útjainak koordinálása, a különböző rendezvények megszervezése és lebonyolítása volt. Napi kapcsolatban álltam a békefenntartó táborokkal, ismertem a problémáikat, napi feladataikat. Szinte mindenhová elkísértem a tábornokot, és persze részt vettem a különböző megbeszéléseken is, ahol az emlékeztetőket készítettem.

Hány magyar katona szolgált a nyugat-szaharai misszióban?

Abban az időben összesen nyolc magyar katonai megfigyelő teljesített szolgálatot, beleértve Száraz tábornok urat is, de ő hivatalosan nem a magyar kontingens tagja volt. Egyébként ő volt a misszióban a leghosszabb ideig szolgáló parancsnok, a munkájával a Világszervezet és a szemben álló felek is nagyon elégedettek voltak.

Veszélyesnek számított a kinti munkátok?

Szerencsére ez egy fegyver nélküli ENSZ-misszió, ahol katonai megfigyelők teljesítenek szolgálatot. Tartózkodni kellett minden lehetséges erőszaktól. A legnagyobb veszélyt a betegségek és a különböző balesetek jelentették. Ilyen több is

történt, de elmondható, hogy mindet a felelőtlenség és emberi balgaság okozta. Ez egy többnemzetiségű misszió, ahol a különböző országokból érkező békefenntartók felkészültsége nagyon eltérő. Több súlyos autóbaleset következett be azért, mert vagány katonák azt hitték, erősebbek, mint az autójuk. Láttam képeket porrá zúzott autókról, ahol csodával határos, hogy egyáltalán nem halt meg az illető. Éppen abban az időben történt egy sajnálatos baleset az egyik ukrán helikopter személyzetének egy tagjával, aki műszaki karbantartást végzett a helikopteren. Egyedül dolgozott kint a gépen, amikor megcsúszott, és olyan szerencsétlenül esett le a gépről, hogy nem tudott felállni. Senki nem volt a közelben és esteledett. Hason kúszva tudott csak eljutni a táborba, ahol észrevették, hogy baj van. Sajnos, soha többet nem térhetett vissza, és ha jól tudom, a sérülése miatt otthon sem repülhetett többet. Szerencsére magyar katonát nem ért komolyabb baleset. Leginkább a gyomrunk volt veszélyben higiéniai problémák miatt, de ha az ember odafigyelt, az sem okozott maradandó gondot.

Milyen volt nőként Nyugat-Szaharában szolgálni?

Én, mióta elvégeztem a katonai főiskolát, folyamatosan szembesültem azzal a ténnyel, hogy a „rég” katonák nem fogadják el a női katonát. Pedig más országokban hagyománya van a koedukált szolgálatnak, teljesen megszokott dolog a nő a haderőben.

Mikor kikerkeztem a misszióba, mindenki nagyon kedves, segítőkész volt. A helyiek és a katonák is. Nem éreztem semmiféle hátrányát annak, hogy nő vagyok. Amikor kikerültem a táborba, nagyon jól éreztem magam. Senki nem volt túl közvetlen, nem éreztették a különbséget. Ugyanúgy el kellett látnom a feladatomban, ahogy mindenki másnak, és ugyanúgy számon is kérték, ha valami nem volt jó. Aztán később azért elkezdődött az ellenségeskedés, és érdekes módon épp az európaiak kezdték, hogy én miért nem velük barátkozom, miért a többiekkel. Pedig az ember csak megpróbált kijönni mindenkivel. Az akkori táborparancsnok elmesélte, hogy nagyon féltek attól, hogy nő jön a táborba, de hamar megnyugodtak, amikor látták, hogy minden gond nélkül beilleszkedem, és hogy nem jelent különösebb problémát a feladatok ellátása. Sokszor inkább a beosztásom miatt voltak barátságtalanok velem, nem azért, mert nő vagyok. Az infrastruktúra szerencsére adott volt, mert a koreai orvosok és felcserek között is voltak nők, akik rendszeresen látogatták a táborokat.

Aztán, amikor már a parancsnokságon dolgoztam és elkísértem a parancsnok urat az útjaira, akkor szembesültem igazán a ténnyel, hogy milyen szerencsés voltam, hogy abban a táborban és azokkal az emberekkel szolgálhattam, akik ott voltak, legyenek bármilyen nemzetiségűek és vallásúak. Sokszor kaptam azt a kérdést, hogy mi magyarok minek jöttünk ide, és mi dolgunk van a parancsnok mellett?

Mindenesetre örülök, hogy magyar volt a parancsnok, mert úgy érzem, ő egyfajta védőháló volt nem csak nekem, de valamilyen módon a többi magyarnak is. Pedig sohasem kivételezett velünk, sőt, többet követelt a magyaroktól, mint másoktól.

A szerzett tapasztalatok birtokában nem biztos, hogy még egyszer bele mernék vágni, hogy egyedül legyek 10–14 különböző nemzetiségű férfival egy elszigetelt helyen, mivel egy táborban egyszerre csak egy magyar katona szolgált, így senki sem volt, aki megvédett volna, ha szükségem lett volna rá.

Mi volt számodra a legkedvesebb a misszióban?

Azt nem mondanám, hogy legkedvesebb. Voltak nagyon jó élményeim, de mind más és más jellegű. Például, amikor egy új vagy egy átutazóban, látogatóban lévő katona érkezett hozzánk, vagy valaki elhagyta a tábort, akkor üdvözlő vagy búcsúztató ceremóniát tartottak neki. Ezek táboronként különböző, de mégis nagyon kedves dolgok voltak. És hát nagyon megszínesítették a tábori életet... Mesélni kellett magadról, viccet mondani, énekelni vagy különböző fizikai feladatokat végezni. Egyik kedvencem az egyik déli tábor feladata volt, ahol álarcban kellett egy talicskába homokot lapátolni és tolni, majd nyújtón húzódkodni. Persze nekem nem nagyon ment ez a feladat, de azért mókás volt.

Aztán ott voltak a szolgálati utak, ellenőrzések a parancsnok úrral. Némelyik bizony nagyon fárasztó, hosszú út volt, de mégis felejthetetlen. Amikor meglátogattuk a déli körzetet, majd leautóztunk egészen Mauritánia fővárosába, Nouakchottba. Ott láttam olyan vonatot, ami csak rácsokból áll, és emberek utaznak rajta. Mint egy nagy ketrec. Sajnos a több kilométer hosszú híres vasércszállító szerelvényt nem láttam.

Többször voltam Algériában is, ahol Tindoufban van az ENSZ-nek egy tábora. Meglátogattuk a menekülttáborokat, ahol több mint százezer menekült él már 35 éve, egyre reménytelenebb helyzetben. Éppen akkor engedték el az utolsó marokkói hadifoglyokat a szaharávik, így az ő kiszabadulásukat is „élőben” nézhettem végig. Vagy ott volt a 2004. évi Párizs–Dakar rally. Szerencsésnek tartom magamat, mert ott lehettem Mauritániában azon a napon, amikor a rally áthaladt. Ez volt az az év, amikor nem akarták átengedni az autókat, csak ha fizetnek. Ott álltak felfegyverkezve a helyiek, fenyegetve a rally résztvevőit, akik teljes pánikba estek. Az egész világ meg volt döbbenve. Azóta nem biztonságos Mauritánia felé menni. Már előző este letáboroztunk a helyszínen. Sátorban aludtunk és vártuk a reggelt. Nagyon érdekes és felejthetetlen élmény volt, ahogy a kamionok, a terepjárók és a motorosok elszáguldanak mellettünk. Rengeteg fényképet készítettünk. Ott találkoztam a versenyen részt vevő magyar versenyzőkkel, akikkel még közös fényképet is készítettünk.

Azután meglátogattunk egy gyönyörű oázist is Tengritben, ami nagy ritkaság a sivatagban. Sajnos, aznap 38 fokos lázam volt, de azért igyekeztem kiélvezni a kirándulás minden percét.

Ezek mind olyan élmények, amiket sohasem fogok elfelejteni. Egyszeriek és megismételhetetlenek. A mai napig hálás vagyok, hogy ott lehettem.

Mi volt a legkellemetlenebb élményed?

Talán leginkább az, hogy nagyon nehéz volt elviselni az egyedüllétet. Persze mindenkinek meg kellett küzdenie a család távollétével, a távolsággal. De úgy gondolom, hogy nőként nehezebb volt, mivel nem volt kivel megosztani a

gondolataimat, problémáimat. Vannak dolgok, amiről az ember férfiakkal nem beszél. De ez benne van a pakliban. Ha sikerült az embernek lefoglalnia magát, akkor nem volt probléma.

Milyen volt a magyar katonák felkészültsége a külföldiekéhez képest?

Nem gondolom, hogy nyelvtudásban sokkal rosszabbak lettünk volna, mint bárki más, alkalmazkodóképességben pedig szerintem sokkal jobbak vagyunk más nemzeteknél. A tapasztalat feldolgozása, az adatgyűjtés nekünk valamiért nem volt annyira fontos, mint például a franciáknak, de ez valamilyen szinten érthető, hisz nekünk, magyaroknak nincsenek igazi érdekeltségeink Afrikában. Voltak más nemzetiségű kollégáim is, akik mindent összegyűjtöttek a sivatagban, és állandóan jelentéseket írogattak mindenről és mindenkiről. Ezzel azonban komoly feszültséget keltettek a tábor lakói között. Nálunk, magyaroknál ez nem éleződött ki ennyire.

Vége lett a missziónak, hazajöttetek. Mi történt veletek?

Részt vettem egy visszafogadó ünnepségen, és ezzel kb. be is fejeződött az egész. Szerencsére később lehetőségem volt részt venni egy STANAG 3.3.3.3. nyelvtanfolyamon, amihez a Szaharában szerzett nyelvtudás nagyon jó alapot adott, így könnyebben megszereztem a felsőfokú nyelvvizsgát.

Amikor visszajöttetek, a Honvédség felhasználta az általatok megszerzett tudást?

Sajnos nem! Az én életemben azonban a mai napig sokat jelent az a tapasztalat, amit Nyugat-Szaharában megszereztem, hiszen ott indult el az út, ami a következő misszióig vezetett. Két évre rá fél évig Afganisztánban, Kabulban, a NATO által működtetett Kabul Nemzetközi Repülőtéren szolgáltam, személyügyi tisztként. Itt fel tudtam használni mindazt, amit tanultam, tapasztaltam. Sőt, több más nemzetiségű ismerőssel is találkoztam, akikkel korábban együtt szolgáltam Nyugat-Szaharában.

Kollégákkal

MINURSO-parancsnokság, Laayoune

MINURSO-tábor, Awsard

Hungarian National Day, 2004

Magyar megfigyelők csoportja, 2003. augusztus 20.

Katonai pályafutását 1992-ben kezdte a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán, ahol a rádióelektronikai felderítő szakot végezte el. A diploma megszerzését követően 1996-ban az MH Távközlési és Ellenőrzési Intézet állományába került. Innen szinte rögtön Debrecenbe vezényelték egy angol nyelvtanfolyamra, amelynek sikeres elvégzését követően beiskolázták a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem biztonság- és védelempolitikai szakértői szakára, amit 1999-ben fejezett be. Innen bekerült a Katonai Felderítő Hivatalba. 2000-ben mehetett ki először magyar katonának a Nyugat-Szaharába, ahová ő is jelentkezett, majd 2002 és 2003 között egy évig teljesített szolgálatot a MINURSO műveletben. Hazaérkezése után a beosztása megszűnt a Katonai Felderítő Hivatalnál. Ekkor beadta a leszerelési kérelmét, amit nem fogadtak el, így került át az akkor alakult Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ (CIMIC) állományába. Az itt eltöltött évek alatt maga is aktív dolgozója volt a Magyar Honvédség CIMIC képességeinek, majd az itt megszerzett tudását 2005-ben a NATO Iraki Kiképző Missziójában kamatoztathatta, mint kiképzőtiszt. Hazaérkezését kérte leszerelését a Honvédség hivatásos tiszti állományából. 2006 óta családi vállalkozását vezeti.

Honnan jött az ötlet, hogy a Szaharába menj békefenntartónak?

Amióta csak az eszemet tudom, vonzott a sivatag, ráadásul gyerekkoromban pár évig Algériában éltem, ahol édesapám építészmérnökként dolgozott. Annak idején több száz magyar család volt kint különböző megállapodások keretében, így kerültem ki én is, és a 4., 5., 6. osztályt kint végeztem el, arab iskolában. Kint megtanultam franciául, és az arab nyelvből is ragadt rám valami. Tudok írni és olvasni is arabul, és ha kell, megértem magam a helyiekkel is. A munkám során is foglalkoztam a területtel, sőt a szakdolgozatomat is ilyen témában írtam. Már főiskolás koromban kiszúrtam a nyugat-szaharai missziót, de akkor még csak rendőrök voltak kint. Attól kezdve bennem volt, ha lehet, visszamegyek valahogy a sivatagba, amiért a végtelenségig rajongok. Tudod, a sivatagot valaki vagy nagyon szereti, vagy utálja... Aztán már katonaként beadtam a pályázatom a MINURSO műveletbe, de sokáig nem kaptam választ, így azt hittem, hogy nem lesz lehetőségem a külszolgálatra. Aztán egyszer csak szóltak a Műveleti Központból, hogy mennem kellene Nyugat-Szaharába, de minél hamarabb. Kérdezték, hogy fenntartom-e még a jelentkezésemet? Igent mondtam, így bekerültem a felkészítésre tervezett csoportjába, akiket az akkor zajló missziókba terveztek kiküldeni.

Hogy zajlott a misszióra történő felkészítésed?

A felkészítés Szolnokon történt. Ez egy általános kiképzés volt, ami híradótól kezdve mindenfélét tartalmazott. Egy általános békefenntartói (International Military Observer Course – IMOC) tanfolyam volt. A tanfolyamon a gépjárművezetés oktatására nem nagyon volt szükségem, mivel már előtte is vezettem, tehát nem volt gond.

Az egészségügyi felkészítés ellenben nagyon jó és hasznos volt, bár a kinti viszonyokkal csak korlátozottan foglalkoztak. Ott megvolt az egészségügyi ellátás, minden, ami kellett, úgyhogy – hála Istennek – nem volt rá szükség. Azt azonban el kell ismerni, hogy a tanfolyamon több olyan ember is tartott előadást, akik már korábban szolgáltak különböző békefenntartó műveletekben, így tőlük sok hasznos ismeretet szereztünk. Illetve akkor volt itthon Szomolányi Sándor százados, aki éppen Nyugat-Szaharában szolgált. Ő ugyan nem tartott előadást, de magánemberként megkerestem és minden kérdésemre válaszolt. Végül is, ennél jobban már nem lehetett felkészülni... Utána megkaptam a védőoltásokat, majd felvettem a misszióra biztosított felszereléseket, aminek egy részét magammal sem vittem, mert semmire sem tudtam volna azokat használni. Kaptam egy elég jó egészségügyi egységcsomagot, valamint élelmiszerkonzerveket, amit aztán itthon hagytam, mert nem gondolom, hogy a sivatagban, hogy a töltött káposzta lett volna a legmegfelelőbb étel... Aztán összeraktam a felszerelésemet és vártam az indulási parancsot.

Hogy történt a kiutazásod?

Ketten utaztunk együtt a misszióba Szili Zoltán századossal Franciaországon keresztül, először Casablancába, majd onnan egy helyi járáttal Laayoune-ba. A reptéren már várt bennünket egy magyar repülőtiszt, aki korábban Szili Zolival dolgozott, ő vitt el minket a szállodába, ahol kipakoltuk a dolgainkat. Ezután bementünk a parancsnokságra, majd jelentkeztünk a személyügyi főnöknél, akinek a munkatársai egy néhány napos célfelkészítést szerveztek a számunkra. Több előadáson vettünk részt, ahol a misszióval kapcsolatos információkat osztottak meg velünk. Le kellett vizsgáznunk ismét autóvezetésből, rádióforgalmazásból, valamint egy angol nyelvű tesztet is kitöltettek velünk, hogy meggyőződjünk az angol nyelvtudásunkról. Aztán olyan, a misszió parancsnokságán szolgáló katonák tartottak előadásokat, akik már több hónapot eltöltöttek a sivatagban, így jelentős tapasztalattal rendelkeztek a nyugat-szaharai műveletről.

Mi történt veletek a tanfolyam befejezése után?

A tanfolyam sikeres befejezését követően Mehaires táborba vezényeltek, ami a marokkóiak ellen harcoló szaharávi őslakosok által ellenőrzött területen volt. Először kicsit tartottam a táborban szolgálóktól, de egy nagyon jó társaságot találtam, mindenki szeretettel fogadott. A környék is gyönyörű volt, legalábbis annak, aki szereti a sivatagot. Nem volt túl sok ember, illetve az ott élő nomádokkal nagyon jó kapcsolatot alakítottunk ki.

Amikor helikopterrel megérkeztünk a tábor közelébe, az orosz fedélzeti technikus megkérdezte tőlem: „*Tudod, hogy hová mész?*” Mondtam, hogy csak annyit tudok, hogy Mehairesbe. Akkor kimutatott az ablakon: „*Ott az a pár fehér pötty, amit látsz, az lesz, ahol lakni, meg ahol élni fogsz. Egy sátoztábor a nagy büdös semmi közepén...*” Ez tetszett, jópofa volt. Először ilyen „hű hová kerültem”, hangulatba kerültem, de ez nagyon gyorsan eltűnt. Gyorsan belerázódtam a mindennapi életbe. Nem okozott gondot az sem, hogy sátorban kellett élnem, hiszen sosem voltak luxus igényeim. Ennek ellenére nagyon jó elhelyezésünk volt ahhoz képest, ami lehetett volna. Az étkezés kicsit egyhangú volt, pedig a helyi szakácsunk,

Mahdi nagyon próbálkozott a főzéssel. Sajnos csak próbálkozott, mert szaktudása az nem volt. Így néha csak találgattunk, hogy mit is eszünk...

Amikor kiérkeztem, egy uruguay-i őrnagy volt a tábor parancsnoka, akit azonban pár napon belül egy kenyai őrnagy váltott le, majd egy szenegáli tiszt, Sadik, akivel nagyon jó barátságba kerültem. Egyiptomi, pakisztáni, hondurasi, kínai, maláj és francia katonák is szolgáltak a táborba, akikkel mind jól kijöttem. Egyetlen emberrel nem sikerült megtalálnom a közös hangot, egy afrikai tiszttel. Alapvetően semmi bajunk nem volt egymással, csak nem igazán beszélte az angolt, így gyakran kerültünk félreérthető helyzetbe. Az első két nap után ő vezetett körbe a táboron, meg elmondott mindent. Az első eligazítás után megkérdezte tőlem a tábor parancsnoka, hogy mire lennék kíváncsi. Erre azt válaszoltam, mindenre, mert szinte semmit sem értettem abból, amit Augustino elmondott. Ekkor mondták a többiek, hogy ne izgulj, hónapok óta együtt vagyunk vele, és mi sem értjük, hogy mit mond. Sajnos emiatt a hiányossága miatt több olyan tevékenység is volt – jelentések megírása, rádiózás stb. –, ahol nem tudott részt venni, így sokszor kellett helyette is dolgoznunk.

Mi volt az első beosztásod a táborban?

Első beosztásként – mint a frissen érkezettek többsége – az aggregátorok működéséért felelős tiszt lettem. Ez az egyik legtöbb fizikai munkával és kosszal járó beosztás, de az aggregátorok létfontosságúak a sivatagban, mivel ezek nélkül a táborok képtelenek működni. Gyakorlatilag mindenünk arról működött, a világítástól a légkondicionálásig, az összes rádió. Mindennek áram kellett, mivel áram nélkül legfeljebb gyertyával világíthattunk volna. Egyszer egy néhány kilométerrel távolabb lakó helybelinél tettünk látogatást, és ő mondta, hogy tudja, mikor van a váltás, mert tőle nagyon szépen lehet hallani a generátort. De ezt a zajt a táborban néhány napon belül megszoktad, és már nem is hallottad. Sőt, akkor kezdtl el figyelni, ha valamilyen okból kifolyólag elhallgatott az aggregátor duruzsolása. Egyébként két aggregátorunk volt, azokat kellett karbantartani, üzemanyaggal feltölteni, illetve hetente kitakarítani, rendbe rakni és váltogatni, hogy amíg az egyik dolgozik, a másikat pihentetni, kikapcsolni.

Nehéz volt beleilleszkedni a tábor életébe?

Szerencsére nem. Hál' Istennek ilyen problémáim sosem voltak, mert nagyon könnyen összehaverkodok bárkivel. Elég hamar el is fogadtak, fiatal voltam, a pakisztáni, meg egy-két srác idősebb volt, de ők is látták, hogy értek a munkámhoz, így nem volt gondom senkivel. Ez azért is ment könnyen, mert az első időben az előírt 12–15 helyett összesen hat–nyolc ember szolgált a táborban, így nem csak hogy több munka jutott mindenkire, hanem segítenünk is kellett egymásnak, mivel egyedül nem lettünk volna képesek határidőre befejezni az elvégzendő feladatokat. Így történt, hogy az aggregátorok üzemeltetése mellett megkaptam még a konyha felügyeletét, valamint a beszerzéseket, hogy mikor mit rendeljünk meg. Aztán lett volna lehetőségem a tábor felderítő tisztí posztját megkapni, de akkor érkezett egy francia tiszt, aki megkapta ezt a beosztást.

Ez nem tetszett a táborparancsnoknak, hisz szerintem én már bizonyítottam a rátermettségemet, a francia meg csak akkor érkezett. Mivel a szektorparancsnok is francia volt, kénytelen volt beletörődni ebbe. A szektorparancsnok több esetben is segített a francia tiszteknek, ami számunkra kivételezésnek tűnt, ezért bármilyen rendesek is voltak a franciák, a békefenntartók többsége nem igazán rajongott értük. De a Polisario oldalon sem kedvelték különösebben őket, sőt több esetben is megvádolták a franciákat, hogy kémkednek Marokkó javára. Ez azonban soha nem nyert bizonyítást.

A tábor működtetésén kívül milyen feladataitok voltak még?

A fő feladatunk a tüzzszünet betartatásának ellenőrzése volt, a táborok működtetése meg csak „extra” feladatként jelentkezett. Ahhoz, hogy a feladatainkat elvégezhessük, folyamatos járőrözést – földi és légi – végeztünk. Persze ez nem úgy működött, hogy beültél a kocsiba és mentél. Minden újonnan érkezett békefenntartót beosztottak egy idősebb mellé, aki mentorként felelt a beilleszkedéséért, valamint a járőrparancsnoki vizsgára való felkészítéséért. Természetesen a többiektől is sok segítséget kaptam. Ez gyakorlatilag úgy történt, hogy amikor járőrbe mentünk, a járőrparancsnok mindig elmondta, hogy éppen merre megyünk, milyen útvonalakon, ellenőrző pontokon megyünk végig, nézünk át. Eközben én voltam az, aki figyel és tanul, és akkor így szépen, apránként mindent megismertem. Az elején nem én vezettem, csak hátul ültem bent a második autóban, másodnavigátorként és követtük az elsőt. Ekkor tanultam meg a katonai GPS használatát, bár azért térkép és tájoló is volt nálam, a könnyebb tájékozódás miatt. Utána már én vezettem, általában azt a kocsit, amiben a járőrparancsnok ült, aki további információkat osztott meg velem. Illetve ott volt még egy összekötő tiszt, Salek, a Polisario oldaláról. Ő sokat segített, főként a körzet és az ott élők megismerésében, de nagyon sokat tanultam tőle Nyugat-Szahara történelméről és a helyi szokásokról is.

Ahhoz, hogy valaki a járőrparancsnoki vizsgát sikeresen teljesíthesse, minden vonalon végig kell mennie legalább egyszer, és meg kell tanulni, hogy mi a konkrét feladatunk, és ha ezzel meg a misszió hátterével nagyjából tisztában van, akkor van egy vizsga jellegű beszélgetés a táborparancsnokkal, majd az egyik járőr során a gyakorlati ismeretekből is le kell vizsgázni. Például navigációs készségekből, elsősegélynyújtásból, vagy éppen „eljátszani” egy evakuálást, vagy az aknamezőről történő mentést. Amikor az én vizsgáztatásom zajlott, éppen a táborban tartózkodott a francia szektorparancsnok, Alain Richair ezredes, aki a sikeres vizsgát követően maga adta át számomra a végzést bizonyító oklevelet. Amikor franciául köszöntem meg, teljesen megdöbbsen a nyelvtudásomon, aztán hosszasan elbeszélgetett velem és a végén megkérdezte, hogy lenne-e kedvem Tindoufba átkerülni, ahol a misszióknak volt egy állomása. Mivel Mehairesben nem volt lehetőségem azzal foglalkozni, amihez érttem – felderítés –, örömmel elfogadtam az ajánlatát.

Milyen volt az együttműködésetek a Polisarióval?

Jóban voltam velük, ugyan érezni lehetett némi sértettség, mert kevésnek tartják a békefenntartók által elérteteket. Habár barátságosak voltak velünk, bizony feszültségek is elő-előfordultak. Több esetben megtörtént, hogy akadályozták a munkánkat, nem engedték ellenőrizni az alakulataikat, állásaikat. Sőt olyan is

történt, hogy fenyegetőleg léptek fel a békefenntartókkal szemben. Egyszer az egyik táborunkat fegyveresekkel vették körbe és csak napok után, a tárgyalások befejeztét követően oldották fel a blokádot. De ez az ő szempontjukból érthető, hiszen nagyon elkeseredettek, évtizedek óta menekülttáborokban vegetálnak. Bár a nemzetközi jog mellettük áll, úgy érzik, hogy a világ magukra hagyta őket. Sokan azt állítják, már azért, hogy nincs itt háborús cselekmény, megérte a missziót fenntartani. Ezzel én nem értek egyet. Szerintem inkább rendezni kellene a dolgokat, de hát ez már politika. Bár néha a Polisario oldalán – véleményem szerint – úgy tűnik, hogy sokaknak nem érdeke a konfliktus lezárása...

Megfogalmaznád ezt érthetőbben? Mire gondolsz pontosan?

Szerintem megvan a saját kis bizniszük. Többször megtörtént, hogy az ENSZ által adott segélyekből származó élelmiszert árusítottak a tindoufi piacokon, tehát ott egész biztos, hogy működik a feketepiac. De hát ezt tudtuk, hogy ha a segélyeknek csak a 30%-a célba ér, akkor már jók vagyunk. Egyébként azt tapasztaltam, hogy a misszióban igencsak gondatlanul használták fel az ENSZ által biztosított pénzeket. Szóval nem csak a helyiek tekintették jó üzleti lehetőségnek a missziót, hanem a benne dolgozó civil alkalmazottak is. Véleményem szerint bizonyos beszerzések már a bűncselekmények kategóriájába tartoztak, hiszen általában nem a legjobb és legolcsóbb ajánlat nyert. Ezeket a törvénytelenéseket nem a katonák követték, hanem a civilek. Leginkább az dühített bennünket, katonákat, hogy ebből nem is csináltak nagy titkot.¹

Említetted, hogy szereted a sivatagot. Ahol szolgáltál, mennyire volt sivatag?

Igazából inkább kősvivatag volt. Azon a területen sok homok nem nagyon van. De hát a sivatag azért ilyen kietlen, hogy nyugodt legyél, és ezt vagy szereti valaki, vagy utálja. Sokan megkérdezték tőlem, hogy mit szerettem a sivatagban. Erre válaszolni nem könnyű, ezt vagy érzed, vagy nem érzed. Ezt így nem lehet elmondani... Az alapállás, hogy gyönyörű, az, hogy a szél végigsimítja az arcod, az, hogy érzed, a nagy bűdös semmi közepén te egy icipici porszem vagy... Megszűnik a tér, az idő, minden...

Mit csináltál a nagy kietlen semmiben?

Járőröztünk a „Berm” mentén. Meg volt határozva, hogy ki mekkora erőt állomásoztathat a fal mentén. Az volt a mi egyik feladatunk, hogy figyeljük, vannak-e csapatmozgások, illetve volt még humanitárius feladatunk is, például polio vakcinát kellett szétosztanunk a helyieknek. Jöttek a szaharavik részéről az orvosok, majd a hűtőnkben tárolt vakcinákat átvették és beadták a helyieknek. Volt egy érdekes esetem, ugyanis jött egy orvos a Polisario részéről, aki magyarul köszönt rám. Hát majd lefordultam meglepetésemben a székről... Mint kiderült, annak idején itt tanult Magyarországon, és a Szent István Kórházban dolgozott.

¹ Később ezt az állítást belső ellenőrzések is megerősítették, így néhány évvel később néhány, a vitatott beszerzésekért felelős polgári alkalmazottat elbocsátották a Világszervezet állományából, másokat pedig más missziókba helyeztek át.

Ezen kívül a helyiekkel tartottuk a kapcsolatot. Voltak látogatásaink a felelősségi körzetünkben élő beduin családoknál, vagy elmentünk a Polisario táborokba elbeszélgetni a parancsnokkal. Korábban említettem, hogy a velük való kapcsolat kissé hektikus volt, de ez sokban függött a területükön található ENSZ tábor parancsnokának személyiségétől is. Ha normálisan viselkedett velük és betartotta a megfelelő udvariassági formákat, akkor nagyon jó kapcsolatot lehetett velük kialakítani, de nagyon rosszat is. Náluk arra kell figyelni, hogy nem szabad őket megsérteni. Főleg mások előtt nem szabad belegázolni a lelkükbe, mert akkor ott tesz keresztbe, ahol lehet. De ha megtartjuk azokat a protokollokat, amit kell, akkor nagyon pozitív kapcsolatot lehet kialakítani.

Mennyire volt ott erős a Polisario? Milyennek láttad a két szemben álló oldalt?

Én főleg csak Polisario oldalon voltam, illetve amikor mentem haza, vagy éppen Laayoune-ban volt dolgom, akkor lehetett látni, hogy marokkói haderő technikailag sokkal jobban el van látva. A szaharávik fő fegyverzetét a terepjárókra feltett géppuska jelentette, illetve találkoztam még egy-egy tankkal, de ősrégiek voltak. Sok a francia felszerelés, illetve amit innen-onnan be tudtak szerezni, főleg a marokkóiaktól zsákmányolt fegyverek. Meglehetősen szedett-vedett társaság, náluk inkább a lelkesedés az, ami nagyon komoly. Velük szemben azonban ott állt egy nagyon jól felszerelt, kiképzett marokkói haderő, legalább 140 000 katonával.

A marokkóiak és más szervezetek gyakran megvádolják a Polisariót, hogy kapcsolatban állnak az al-Kaidával és más terrorszervezetekkel. Mi erről a véleményed?

Az biztos, hogy részt vesznek a csempészetben, ami a cigarettára, illetve mindenfélére kiterjed. De hát az ott élők már évszázadok óta ezt csinálják, és ebben sem az ENSZ, sem más nem tudja megakadályozni őket. Nem csak azért, mert a kereskedelem, csempészet egyfajta életforma a Szaharában, hanem mert az itteni országok nem képesek hatékonyan ellenőrizni az igen porózus határaikat. Azt meg nem tudom elképzelni, hogy az al-Kaidához vagy más terrorszervezethez csatlakoznának, mivel a vallási fundamentalizmus teljesen idegen tőlük. Nem fanatikusak a vallásgyakorlás terén, sőt kifejezetten toleránsnak ismertem meg őket ebben a kérdésben. A szaharávik egyébként sok mindenben különböznek a környező országokban lakóktól.

Ezt miből gondolod? Sokan azt is vitatják, hogy létezik-e szaharávi nép...

Szerintem nagyon is léteznek! Nekik is megvan a maguk történelme, hogy hány törzs hogyan és mikor egyesült, és miért nevezik magukat szaharávinak. De ránézésre is mások, mint a marokkóiak vagy az algériaiak. Ha több időt eltölt köztük az ember, akkor meg tudja mondani, hogy ő a marokkói, ő az algériai, tehát mindegyik más. Az, hogy az arabok mind hasonlóak, csak itt Európában általános szemlélet, de ott is van akkora különbség a nemzetek között, mint Európában. Én úgy tapasztaltam, hogy a menekülttáborokban élő szaharávik mindazzal az ismervvel rendelkeznek, ami miatt népek nevezhetjük őket. Szóval nekem ők egy nép.

Ha jól tudom, a kenyai parancsnok távozása után magyar tiszt lett a tábor vezetője.

Igen, talán két hétig még ott voltam, de utána már átkerültem Tindoufba, mert nem szerették, ha egy nemzethez tartozó katonák szolgáltak egy helyen. Legalábbis ha a kontingensük létszáma olyan kicsi volt – hét fő –, mint a mienk. A franciákkal, egyiptomiakkal, oroszokkal és kínaiakkal ezt nem lehetett megcsinálni, de velünk igen és ehhez az elvhez amennyire csak lehet, ragaszkodnak az ENSZ-missziókban. Az akkor éppen fegyelmi problémákkal küzdő tábor élére Tamási Béla őrnagy került. Tudod, ha hónapokig ott vagy egy sátoztáborban, egy idő után a fegyelemtől kezdve nagyon sok minden lezüllik. Emberek vagyunk, különböző népcsoportokból, különböző szokásokkal, kulturális háttérrel stb. Voltak ott afrikaiak, olaszok, vagy éppen dél-amerikaiak, akik egy kicsit lazábban veszik a dolgokat. Akikre komolyan lehetett számítani, azok a pakisztániak, az oroszok és a franciák voltak. Rajtuk lehetett érezni, hogy katonák, de a többinél nem annyira. Amikor kiértem, akkor még az uruguayi Bautista őrnagy volt a parancsnok, aki kiállt az autóval egy meghatározott helyre, nem mesze a tábortól, onnan rádió felhívta az otthoni bázisát, ahová bement a felesége és órákon át beszélgettek. Ez szenzációs volt. Érdekes volt, hogy nyolcvan kilométerről nem tudtál visszaszólni a tábor ügyeletes tisztjének mindenféle technikai gond miatt, de Uruguayjal tudott beszélni. Hát mondjuk mással nem is foglalkozott... A kenyai sem volt túl katonás vezető, de csak elműködte valahogy a tábort, bár ami igaz, volt min javítani. Béla ugyanúgy került ki Mehairesbe, mint én, végigszolgált a különböző beosztásokat, majd amikor a kenyai őrnagy befejezte a missziót, ő vette át a tábor parancsnokságát. Ekkor én már Tindoufban voltam és onnan követtem végig, hogy micsoda változtatásokat csinált a táborban. Hamarosan Mehaires lett a misszió legtisztább, legélhetőbb tábor, a legfegyelmesebb katonákkal. Ezt pedig még a magyarokat különösebben nem szeretők sem tagadhatták.

Milyen beosztásban szolgáltál Tindoufban?

Éppen akkor ment el az akkori felderítő főnök, egy hondurasi százados, így azt a beosztást kaptam meg. Főleg a nyelvismeret volt, ami sokat számított, de lehet, hogy a szakmai előéletem. Tudták rólam, hogy beszélek franciául. Márpedig ez sokat számított, hiszen itt található a Polisario központja, a katonai és politikai vezetés, és ami itt történt, az egész misszió biztonságára kihatott.

Említetted, hogy oroszok voltak a pilóták. Milyen tapasztalataid voltak velük?

Sokan nem tudják, hogy az ENSZ műveletek többségében – így az afrikaiakban is – orosz és ukrán társaságok működtetik a repülő eszközöket. Valószínűleg azért, mert részben ők a legolcsóbbak és rendkívül tapasztaltak. Hihetetlen körülmények között tudnak le-, illetve felszállni.

Felderítő főnökként mi volt a feladatod Tindoufban?

Sok minden, de ahhoz, hogy megértsd, tudnod kell, miért is fontos ez a város és az itt található ENSZ összekötő iroda. Ugyan a város Algéria területén található, de a környékén vannak a szaharái menekültek által lakott menekülttáborok és a Polisario adminisztrációs központja. Ami úgy működik, mint egy önálló állam.

Az összekötő iroda szerepe gyakorlatilag az, hogy az algériaiakkal tartsa a kapcsolatot – mert elég szép számmal vannak ott algériai erők, és még ott egy félig civil, félig katonai repülőtér is –, valamint a menekülttáborok vezetőivel. Az irodában főleg civil ENSZ-alkalmazottak, néhány katona és rendőr dolgozott, ezen kívül az UN UNHCR, World Food Program és más humanitárius szervezetek emberei is gyakran megfordultak ott. A mi feladatunk volt megfigyelni az itt állomásozó fegyveres erőket és szavatolni a civil ENSZ-alkalmazottak biztonságát. Bár nekik és a humanitárius szervezeteknek is volt civil biztonsági szolgálatuk, de ha evakuálni kellett volna őket, akkor azt mi katonák végeztük volna.

A menekülttáborokról tudni mondani néhány szót?

Még Mehairesben, a Polisario által delegált összekötő tiszttel nagyon sokat beszélgettünk. Ő mondta, hogy szeretné, ha egyszer elmennék Rabouniba, vagy csak úgy a környékére megnézni a menekülttáborokat. Sosem értettem, hogy miért. Mi olyan fontos benne!? Miért különleges? Aztán ha valaki egyszer kimegy egy ilyen táborba, sok minden elgondolkodtató benne. Például ha végiggondoljuk, hogy hány éve vannak ott... Itt, a menekülttáborokban azok az emberek laknak, akiknek annak idején el kellett hagyniuk a lakóhelyeiket. A táboroknak is ugyanúgy megvannak a városneveik – Laayoune, Dakhla, Smara, Awsard –, ahonnan elűzték ezeket az embereket. Viszonylag jól kiépített, jól szervezett táborok, de még mindig az ENSZ támogatására szorulnak, mert a segélyek nélkül nem élének meg. Az ottani állapotok!? A nagy része vályogból, sártéglából épített kunyhó. Nagyon picikék. Nagy a szegénység, de hát ők mindig nomád népek voltak, tehát annyira nem is nagy a különbség. Ők „el vannak itt”, de európai szemmel döbbenet, hogy milyen körülmények között élnek.

Mit tudnak ott csinálni a menekültek?

Próbálnak szerveződni, vannak iskoláik is, ahol különböző képzésekben vesznek részt. A nagy részük főleg ott, helyben próbál munkát találni. Tindouf környékén azért vannak lehetőségek, például mehetnek építkezésekre. Hasonlóan mint nálunk, segéd munkásnak mennek ide-oda. Amit még tudnak csinálni a fiatalok, az a katonáskodás. Mindenki a Polisario tagja lesz, ahol kapnak valamilyen kiképzést és minimális fizetést. Illetve elmennek Spanyolországba, Mauritániába vagy Algérián belül valamerre, de ott azért a hatóságok igyekeznek őket visszakényszeríteni a táborokba. Vannak ugyan próbálkozások, főként a segélyszervezetek bevonásával. Kutakat, meg internet-pontokat próbálnak kiépíteni, mert akiknek sikerült elmenni, azok megpróbálnak kommunikálni az otthoniakkal. Aztán kísérleteznek a földműveléssel is a táborokban. Általában mindenhol van egy kis zöldségeskert, amit azzal a kevés vízzel próbálnak locsolni. A segélyszervezetek különböző technológiák meghonosításával próbálkoznak – csöpögtetési, meg mindenféle módszer –, de alapvetően az a baj, hogy sós a víz és kevés van belőle. Lehet látni, ahogy locsolás után a só fehér foltokban mindenfelé megmarad. A segélyszervezetek azonban nem dolgozhatnak önállóan, a munkájukat a Polisario koordinálja, felügyeli. Ezt azzal magyarázzák, hogy így tudják garantálni a segélyszervezetek munkatársainak biztonságát. Ennek ellenére több különböző

szervezet dolgozik a táborokban, például kubai orvosok is a helyi kórházban. Vagy volt olyan csoport, amelynek tagjai a marokkói hadifoglyokon próbáltak segíteni.

Hány hadifogoly volt? Róluk mit tudtál?

Korábban több ezer marokkói hadifoglyot őriztek, akikből időről-időre elengedtek valamennyit, hogy ezzel is bizonyítsák a békefolyamat iránti elkötelezettségüket. Tudtunk róluk, de én nem találkoztam velük. Nem engedtek a közelükbe, de egyes elbeszélések szerint némelyik már több mint 20 éve élt a táborokban. De az is a tudomásunkra jutott, hogy nem igazán hadifoglyokként kezelik őket. Volt, akinek ott volt a családja, szabadon mozoghattak a táborokban. Meg ugyanúgy dolgozhattak, pénzt kereshettek, mint a szaharávik. Tehát nem olyan hadifoglyoknak kell őket elképzelni, akik be voltak zárva egy pincébe és ott sínylődtek. Hallottam arról, hogy több nemzetközi szervezet – főleg a franciák –, például a Francois Mitterand felesége vezette szervezet, azzal vádolta a Polisariót, hogy kényszermunkára hajtották a hadifoglyokat. Ezek a vádak azonban nem bizonyosodtak be.

Tudatok róla, hogy atrocitás érte volna ezeket a foglyokat?

Nem hallottunk és nem is tapasztaltunk semmi ilyet. Ha bármi ilyen történt volna, akkor az ENSZ biztos, hogy keményen fellépett volna ellene.

Mi volt a legemlékezetesebb élményed Tindoufban?

Több érdekesség is volt, de a legjobb szilveszterem például ott volt. Elég nemzetközi társaság jött össze. Képzeld el egy olyan szilvesztert, ahol a civil biztonsági főnök – aki a származását tekintve csecsen volt – az Iroda orosz katonai vezetőjével barátságosan együtt iszogat. Akkor a pakisztáni tiszt együtt főzőcskézett az indiaival. Az első, aki táncra perdült, a pakisztáni volt, egy rendőr az északi területről. Számomra megint bebizonyosodott, hogy a politika okozza a legtöbb konfliktust, mivel az egyszerű emberek – nemtől, kortól és vallási háttérüktől függetlenül – olyan vígan elváltak egymással.

Néha azért adódott kemény helyzet. Egyszer az orosz ezredessel mentünk az egyik táborba, ahol az egyik ellenőrző pontnál az ott őrködő fiatal katona csőre rántotta, majd rám fogta a fegyvert... de ennyi volt. Az orosz pár szóval elintézte. Ez azért történt, mert valami miatt nem akarták, hogy odamenjünk. Hivatalosan azért keménykedtek, mert nem az előre egyeztetett irányból jöttünk. Ezért atrocitásnak nem lehetett nevezni az esetet, csak sajnálatos félreértésnek, amiért mi is és ők is elnézést kértünk. Bár amikor kint voltunk, illetve amikor már jöttünk haza, az algériaiak bekeményítettek kicsit.

Mit jelentett ez?

Addig teljesen szabadon mozoghattunk mindenhol, még a polgári–katonai repülőtéren is. Volt egy kis kapu oldalt a reptéren, ahol bejárhattunk az ENSZ járművekkel, amit aztán megtiltottak. Onnantól kezdve úgy kezeltek minket, mint bárki mást. Emlékeim szerint Irakkal kezdődött minden. Akkor voltam kint, amikor az amerikaiak a légicsapásokat elkezdték, és biztonsági okokra hivatkozva az

algériaiak szereztek egy nagy szkennert, és mindent be kellett oda tenni, minden csak azon keresztül mehetett a reptérre. Jól megnehezítették a mozgásunkat, és nem értettük, hogy miért. Bár az orosz ezredesünk jó kapcsolatot ápolt az algériaiakkal, ebben a kérdésben nem voltak hajlandóak engedményt tenni. Aztán amikor jött a misszió akkori parancsnoka, Száraz György vezérőrnagy, még a szíját is levették, mert az is csipogott...

Te milyennek láttad Száraz vezérőrnagy munkáját?

Lehetett látni, hogy az ENSZ-nek ez egy civil missziója, tehát a referendumon alapult az egész. A civilek szerint a katonák „csak úgy” ott vannak, de semmi szerepük nincsen. Persze ez nem igaz. A civilek a nagyvárosokban dolgoznak, a sivatagba csak ritkán mennek. Ők ott, a városban nagyon jól elvannak, jól érzik magukat és a katonákkal nem foglalkoztak. Amikor én kimentem, a tábor egy éppen alig működő internet-kapcsolattal rendelkezett. Ezen kívül semmi! DVD-ket vagy videokazettákat lehetett rendelni, ennyi volt a szórakozási lehetőség. Illetve tévét nézhettünk, ami kártyával működött, amely időnként lejárt és kínszenvedés volt, mire kaptunk újat. Az élelmezésünk is nagyon rossz volt, és az ellátásunkkal kapcsolatban is több probléma merült fel. Ráadásul a civil alkalmazottak, akik ezért feleltek, világosan a tudunkra adták, hogy nem igazán érdekli őket, hogy mi van velünk. Azt mondták örüljön, hogy egyáltalán foglalkoznak velünk és alkalmanként igen lekezelően viselkedtek. De ezt meg nem mindenki tolerálta.

Emlékszem egy esetre, amikor egy civil szerelő bejárta a táborokat, hogy elvégezzen valamilyen munkát. Mindenhol elég lekezelően viselkedett a katonai megfigyelőkkel, mígnem belekötött egy oroszba, aki erre bevágta a kocsijába, majd kivitte a sivatagba valahová és egyszerűen kidobta... Alig tudott visszatalálni a táborba. Ezzel a civillel több hasonló probléma is volt, így nem indítottak eljárást a békefenntartó ellen, és a civilt jó ideig nem látták szívesen abban a táborban. Korábban az ilyen esetekben mindig a katonákat vonták felelősségre, de ezt Száraz tábornok nem tűrte. Nagyon tisztességesen viselkedett, láthatóan a szívéen viselte a sivatagban szolgáló katonák érdekeit. Azt pedig mi is tapasztaltuk, hogy a vezetése alatt sokat javult az ellátásunk színvonala és kezdtük érezni, hogy mi is számítunk valamit.

Ezt hogy tudta megítélni?

Én még akkor érkeztem ki, amikor a missziót egy belga vezérőrnagy irányította, aki egy év alatt nem járt kint annyit a terepen, mint Száraz tábornok egy hónap alatt... Jó ember volt ugyan, de korántsem törődött annyira velünk, mint Száraz tábornok Úr.

Hogy tudta kapcsolatot tartani az itthoniakkal?

A táborban ez komoly gondot jelentett, de Tindoufban már volt rendes internet-kapcsolat, illetve az algériaiak biztosítottak nekünk egy telefonvonalat, amin időnként haza tudtunk telefonálni. Más kapcsolattartás? Főleg levélben tudtunk kommunikálni, de az meg négy-hat hetet vett igénybe, szóval csak ritkán vettük igénybe ezt a lehetőséget.

Amikor hazajöttél, megkérdezték, hogy milyen tapasztalatokat szereztél?

A hazajövetelem nem volt túl sikeres. Szinte rögtön megkaptam, hogy én csak nyaraltam ott kint. Csak hát nem tudom, miért került több mint fél évembe, mire vissza tudtam szokni. Képzeld el, hogy állsz a pesti utcán és nézed a járókelőket. Milyen problémáik vannak itt nálunk az embereknek? Nyugat-Szaharában az a napi probléma, hogy mit esznek, meg mit isznak. Nálunk meg... Félelmetes különbség! Talán az a baj, hogy azért nem kérdezik meg, mert nem akarják megkérdezni. Még ha meg is kérdeznék, nagyon más világ. Nem tudnád elmondani. De gondolom, ezt te is tapasztaltad. Aztán ismét jött egy átalakítás, amikor megszűnt a beosztásom. Ekkor még úgy éreztem, van értelme annak, hogy katona legyek és szolgáljam a hazámat, így sikerült helyet találnom a CIMIC Központban. De már ekkor is egyértelmű volt számomra, hogy a kint megszerzett tudásom, tapasztalatom nem sok embert érdekel! Ahhoz képest, hogy a felkészítésemkor még szinte semmit sem tudtak erről a területről, nem igazán kérdeztek a tapasztalataimról. De ugyanez történt velem akkor is, amikor Irakból hazatértem. Én úgy gondoltam, az lett volna a Honvédség érdeke, hogy minden, a misszióban megszerzett információt megszerezzenek és beépítsék a kiképzésbe. De ez akkor nem történt meg...

A pályafutásod alatt tudtad használni a kint megszerzett tudást?

Végül is igen, mivel így kerültem át a CIMIC Központba, de hasznosítani csak kevésbé tudtam. Például volt egy olyan, az Ökumenikus Szeretetszolgálat által szervezett projekt, amiben együtt dolgoztam a Szahara Alapítvány vezetőjével, Szlimán Ahmeddel. Aztán a Baptista Szeretetszolgálattól keresett meg egy hölgy, hogy ők ott valami halakat akarnak telepíteni, mert úgy tudják, hogy van ott valami tó. Volt is valamikor, de az már évekkel ezelőtt kiszáradt, illetve a tó vize egyébként is túl sós volt ahhoz, hogy halat lehessen benne tartani. Így ebből a projektből semmi sem lett. Aztán amikor Irakban szolgáltam, szintén hasznát vettem a saharai tapasztalataimnak, amikor az ENSZ Menekültügyi Irodájának munkatársával kellett együtt dolgoznom.

Visszamenneél Nyugat-Szaharába, ha lehetőség lenne rá?

Persze, nagyon szívesen. Nyugat-Szaharába is, meg máshová is. Érdekes, hogy ha bárkit megkérdezel, mindenki szívesen visszamenne. Talán úgy érzed, hogy odakint több értelme van annak, amit csinálsz. Katonailag Nyugat-Szahara inkább egy ENSZ-misszió, ahol megtapasztalhattam, hogy milyen katonával dolgoznék együtt. Összegezve: konkrétan katonailag sokat nem nyújtott a dolog, azonban a kiképzés, felkészítés és a CIMIC területén bizony lehetett volna hasznosítani, csak az akkori nagy átszervezések miatt nem érdekelt senkit. Szerintem hatalmas vétek, hogy a külszolgálatokban lévő tapasztalatait egyáltalán nem, vagy csak korlátozottan használják fel.

Ha kérnék, megosztanád a tapasztalataid a Honvédség szakembereivel?

Természetesen, ezért is beszélgetek veled... Ugyan már nem vagyok katona, de minden olyan információt, tapasztalatot szívesen átadnék, ami segítheti a külszolgálaton lévő magyar katonák munkáját.

Békefenntartók a szaharávi Honvédelmi Minisztérium bejárata előtt

ENSZ-katonák a Bir Moghrenben székelő mauritániai kormányzóval

Járőrben Ben Tili közelében

Elismerő oklevél átvétele

ENSZ-katonák és -rendőrök közös járőre Algériában

A Polisario kórházában, Tifaritiben

1972–1976 között a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán tanult csapatfelderítő szakon, majd a sikeres végzést követően Szolnokra, a 34. Önálló Felderítő Zászlóaljhoz került, ahol öt éven keresztül mélységi felderítő csoportparancsnokként szolgált, majd további három évet töltött mélységi felderítő századparancsnokként Szombathelyen. 1984–1987 között elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát, majd visszatért Szolnokra, ahol a felderítő zászlóalj törzsfőnöke lett. 1991-ben, a budapesti terrortámadások után a Belügyminisztérium vezetése létrehozott egy rendőri antiterrorista egységet, oda hívták. Rövid töprengés után igent mondott, majd 1997-ig a Rendőrség Különleges Szolgálatának parancsnokhelyetteseként dolgozott. 1992 májusától 1993 júliusáig az ENSZ kambodzsai békemissziójába kiküldött 129 fős magyar rendőri egység és Prey Veng tartomány ENSZ rendőri parancsnokának nevezték ki. Hazatérése után a Különleges Szolgálat parancsnok-helyetteseként folytatta munkáját, innen küldték ki 1994-ben Mozambikba, ahol a magyar rendőri kontingens parancsnokaként és a Déli Régió ENSZ rendőrfőnökeként szolgált. 1995-ben megszerezte egyetemi doktori fokozatát, a felsőfokú angol nyelvvizsgáját és teljesítette az 1000. ejtőernyős ugrását. 1995-ben felkérték a Bosznia-Hercegovinába küldendő rendőri kontingens parancsnokának, amit elfogadott, majd 1996 márciusától 1997 szeptemberéig megyei és régió szintű ENSZ rendőri parancsnoki beosztásokat töltött be. Missziós szolgálata alatt megszűnt a beosztása, ezért hazaérkezése után a Nemzetközi Rendészeti Akadémiára – közismertebb nevén FBI Akadémia – nevezték ki magyar igazgatónak, és egyidejűleg előléptették ezredesnek. 1999 márciusában az akkori belügyminiszter utasítására felállította a Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központját, ahol nem csak magyar, hanem külföldi rendőröket is képeztek. A BM NOK ekkor vált a rendőri békeműveletek fellegváraivá, ahol a kiképzés mellett nem csak komoly kutatások folytak, de egy nemzetközi szakmai műhely is működött. 2004 novembere és 2006 decembere között pályázat alapján az ENSZ grúziai missziójának (UNOMIG¹) rendőri főtanácsadói beosztását töltötte be. 2010. január 1-jével az igazságügyi és rendészeti miniszter utasítására megalakította az IRM Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központját, és január 7-ével kinevezték rendőr dandártábornoknak. 2010. július 1-jén a belügyminiszter javaslatára kinevezték a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatójának. Azóta ezt a beosztást tölti be.

Hogy kerültél ki a mozambiki misszióba?

Amikor 1993. július végén megérkeztem Kambodzsából, parancsnok-helyettesként tértem vissza a Rendőrség Különleges Szolgálatához. Igen ám, de alig telt el két hónap, kerestek a belügyből, hogy lenne-e kedvem kimenni Afrikába, az oda kiküldendő magyar rendőri csoport parancsnokaként. Jelezték, hogy az ORFK akkori parancsnoka, dr. Pintér Sándor altábornagy személyesen hozzám ragaszkodott, mivel elégedett volt a magyar rendőri kontingens kambodzsai munkájával. A főkapitány

¹ UNOMIG – United Nations Observer Mission in Georgia.

úrnak az volt a véleménye, hogy a magyar rendőrök elég jól képzettek ahhoz, hogy külföldön is bárhol megállják a helyüket, illetve az akkori kormányzat is igyekezett minél jobb pozíciókat szerezni a Világszervezetben; így elhatározták egy 25 fős rendőri kontingens egység kiküldését Mozambikba.² Azt mondtam a személyügyeseknek, hogy szívesen vállalom, de akkor az ORFK személyügyi vezetője beszélje ezt meg a parancsnokkal. Ő ugyanis korábban már jelezte, hogy a közeljövőben nem fog elengedni újabb misszióba, sőt, amikor említettem a felkérést, megfenyegetett, hogy kérni fogja a beosztásom alóli végleges felmentésemet. Bár a parancsnokomat, Berkesi Ferenc r. ezredest emberileg is és szakmailag is nagyon tiszteltem, ezzel a döntésével nem értettem egyet, így írtam egy levelet Pintér tábornok úrnak. Ebben megköszöntem a bizalmát, hogy engem jelölt a kontingens parancsnokának, és egyben jeleztem, vállalom a megbízást, de kértem, biztosítsa, hogy a távollétem alatt ne szűnjön meg a beosztásom. A főkapitány úr megígérte, hogy a továbbiakban is számít rám a Különleges Szolgálat kötelékében, ha pedig vállalom a mozambiki kiküldetést, garantálja, hogy a beosztásom megmarad. Erre a bizalomra csak annyit tudtam mondani, hogy vállalom és megkezdtem a rendőrök toborzását. Amikor visszajöttem Mozambikból, korábbi parancsnokom már a Köztársasági Őrezredet vezette, az új parancsnokunk pedig dr. Bökönyi István r. ezredes lett, aki mellett szintén parancsnokhelyettesként dolgoztam 1997-ig.

Mi volt a mozambiki misszióba kiküldendő rendőrökkel szembeni követelmény?

Mindegyiküknek legalább öt év tényleges rendőri gyakorlattal kellett rendelkeznie, zászlósok vagy tisztek – hadnagytól őrnagyig – lehettek, járatosnak kellett lenniük a térképolvasásban is.³ Angol nyelven folyamatosan kellett tudni írni, olvasni és tárgyalni, hiszen a jelentéseiket angolul kellett megírni, rádión továbbítani. Előnyt jelentett a portugál vagy spanyol nyelv ismerete, de ilyen rendőrünk sajnos nem volt. Minden rendőrnek a normál sebességváltós gépjárművek vezetésében legalább kétéves tapasztalattal és érvényes hazai és nemzetközi jogosítvánnyal kellett rendelkeznie. Ugyancsak elvárták a kiváló egészségi állapotot, hiszen nagyon sokszor gyalog kellett lefolytatni a vizsgálatokat az úthálózattal nem rendelkező, nehezen járható terepen. Ezekkel szerencsére nem volt gond, hiszen az első tíz rendőrt én választottam ki szakmai tapasztalatuk és felkészültségük alapján. Velük nem is volt semmilyen gond a misszióban, de sajnos, a hozzánk később csatlakozó tíz fő közül kettőt idő előtt haza kellett küldeni. Velük kapcsolatban nem szakmai, hanem fegyelmi és emberi kifogások merültek fel.

Milyen felkészítést kaptatok?

A rendőrségnek már volt afrikai tapasztalata, hiszen 1989–1990 között Namíbiában három rendőrünk teljesített szolgálatot, közülük Varsányi Zsolt r. őrnagy Mozambikba is velünk tartott, ahol a helyettesem lett. Az előkészítést 1993 novemberében kezdtük meg, és decemberre már az első csoportban kiutazó állomány kiválasztása is megtörtént. Ezeket az embereket azután én magam

² Ez a létszám csak tervezet maradt, mivel végül csak 20 fő utazott ki Mozambikba.

³ Ez alapvetően a katonákkal szemben támasztott követelmény, de a szolgálatteljesítés speciális volta – dzsungel, sivatag stb. miatt – a rendőröknek is tudniuk kellett jól tájékozódni, térképet olvasni.

készítettem fel és vizsgáztattam le az ENSZ követelményei szerint. Felmértem az angol nyelvtudásukat, szakmai tapasztalatukat és egyéb – a misszióban megkövetelt – képességeiket. Elkészítettük a felkészítési tervet, majd miután azt az országos rendőrfőkapitány jóváhagyta, megkezdjük a felkészülést. A Kerepesi úton található rendőrségi objektumban tartott háromhetes felkészítés során foglalkoztunk országismerettel, rádiózással, gépjárművezetéssel, az ENSZ műveletekben alkalmazott eljárásokkal. Az előadókat a BM, a HM és a KÜM bocsátotta a rendelkezésünkre; közülük korábban többen szolgáltak Afrikában, némelyikük éppen Mozambikban. Igyekeztünk a kiutazó állomány részére a lehető legalaposabb felkészítést megszervezni. Terepgyakorlatot is szerveztünk a Pilisben, ahol a rendőrök különböző, a túléléshez szükséges technikákat sajátították el. Amikor az ENSZ által szervezett mozambiki célfelkészítésen vettünk részt, több kollégám is megjegyezte, hogy „ezeket mi már tanultuk otthon”. A felkészítés során teljes körű orvosi vizsgálaton estünk át, valamint megkaptuk a misszióba menők számára előírt összes védőoltást, amelyeket a nevünkre kiállított nemzetközi oltási bizonyítvány is tartalmazott. A malária ellen Paludrine és Lariam tablettákat kaptunk, amelyeket az orvosok által előírt időszakonként kellett szednünk.

Úgy tudom, a rendőrségnek ebben az időszakban nem volt missziós egyenruházata. Milyen egyenruhát vittetek magatokkal?

Az ENSZ által biztosított repülőjeggyel 120 kg-os csomagot vihettünk magunkkal, amelynek nagy részét a rendőrség által biztosított egyenruházat, felszerelések tették ki, kisebb részét pedig saját használati tárgyaink (mint például könyvek, sporteszközök stb.).

Mivel a magyar rendőri gyakorlóruha teljesen alkalmatlan volt a trópusokon végzett munkára, amerikai típusú kék színű bevetési gyakorlókat vásároltunk, valamint vittünk az itthon használt köznapi öltözetből – fehér ingblúz, rövid ujjú, kék inges változat – is. Emellett – figyelembe véve a korábbi namíbiai rendőri misszióink és a Honvédség afrikai tapasztalatait – vittünk még magunkkal bakancsot, hálósákokat, moszkítóhálót, pulóvert, kést, kulacsot és még sok minden más felszerelést. A misszióban az ENSZ további felszerelést – barett sapka, kék ellenzős sapka, jelvények, válljelzések stb. – biztosított nekünk, amelyet Maputóban vettünk át. Összességében elmondható, hogy a rendőrség mindent megtett azért, hogy a legjobb felszerelést kapjuk a mozambiki feladat ellátásához.

Mi történt, miután megérkeztetek?

A kiutazásunk kissé bonyolult lett megszervezve, mivel először Svájcba utaztunk, majd onnan Rómába, végül pedig Mozambikba. 1994. január 13-án érkezünk meg Mozambik fővárosába, Maputóba. Leszálltunk a repülőtérre, ahol már vártak bennünket az ENSZ képviselői és a már ott szolgáló magyar katonák, akiknek a többségét – a több évtizedes katonai múltamnak köszönhetően – jól ismertem. A hivatalos fogadási procedúra után elvittek bennünket abba a szállodába, ahol a felkészítés ideje alatt laktunk, mivel az ENSZ is szervezett a számunkra egy célfelkészítést. Ez az „inprocessing” néven ismert felkészítés minden ENSZ-misszióban kötelező, ugyanis a békefenntartók ezeken tanulják meg az adott művelettel kapcsolatos ismereteket. Meg aztán, valljuk be őszintén, nagyon sok

nemzet úgy küld katonákat és rendőröket, hogy nem tudnak gépjárművet vezetni, angolul kommunikálni. Ez a hét alkalmas arra, hogy a nem megfelelő személyeket kiszűrjék, és komolyabb gond nélkül visszaküldhessék a hazájukba.

A gépjármű-vezetési és rádióforgalmazási vizsgán már az első alkalommal mindenki átment. Ez idő alatt a rendőri kontingens tagjai összebarátkoztak a misszió parancsnokságán szolgáló magyar katonákkal, akikkel közös programokat is szerveztünk. Minden rendőrnek felejthetetlen emlék maradt, amikor kivittek bennünket a közelben lévő tengerpartra fürödni. Volt köztünk olyan, aki életében akkor látta először a tengert... A misszió során a magyar rendőrök és a katonák között például együttműködés volt, mindenben segítettünk egymásnak, amiben csak tudtunk. Én például nagyon jó, baráti kapcsolatot alakítottam ki Papp István alezredessel, aki a katonai kontingens parancsnoka volt, valamint Urvecki Imre őrnaggyal és Jónás János századossal; Boldizsár Gábor századossal meg korábban együtt szolgáltam Szolnokon. Az itt kötött barátságok közül több azóta is tart.

Volt még egy érdekes esetünk. Amikor a parancsnokságra mentünk a reptérrel, a tömegből ránk kiabáltak, hogy „jó napot, jó napot!”. Kerestük, melyik magyar katona szórakozik velünk, de csak feketéket láttunk, akik közül ketten nagy mosolyogva integettek. Kiderült, hogy Magyarországon, a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán tanultak híradó szakon, ahol igen jól elsajátították a nyelvünket. Egész jól összebarátkoztunk velük, és a későbbiekben több alkalommal is segítettek nekünk. A sikeres vizsga után az ONUMOZ különböző szektoraiba osztottak szét bennünket, és megkezdődtek a dolgozók hétköznapi munkái.

Hogy nézett ki akkor a misszió? Hová kerültek a magyarok?

Ekkor már több mint egy éve működött a misszió, amelyet addig azok a katonai megfigyelők működtettek, akik a Békemegállapodás előírásainak betartását ellenőrizték; részt vettek a különböző katonai és félkatonai egységek lefegyverzésének megfigyelésében, a fegyverek összegyűjtésében majd megsemmisítésében, valamint egy közös demokratikus haderő létrehozásában és kiképzésében.

Az ONUMOZ három régióból állt: az északiból, Nampula központtal; a déliből, Matola központtal és a központiból, Beira központtal. Ehhez a struktúrához csatlakoztak – részben – a rendőrök, mivel a mi szervezeti felépítésünk inkább az ország belső felépítéséhez – közigazgatási rendszeréhez – alkalmazkodott.⁴ Azaz a régiókon belül tartományokra (ezekből 11 volt), a tartományokon belül pedig rendőrállomásokra tagozódott. A katonai megfigyelő csoport létszáma ekkor 345 fő, a rendőrök létszáma 128 fő volt, amit később 1144 főre növeltek. Elmondható, hogy a misszió működése alatt szinte folyamatosan hozták létre az újabb rendőrállomásokat, a nemzetek által felajánlott rendőri egységek érkezésével összehangoltan. A misszióban szolgáló rendőrök parancsnoka egy egyiptomi rendőrtábornok, Ali Mohamed Mahmoud volt, rendőr főfelügyelő beosztásban. Ő közvetlenül az ENSZ főtitkár különleges megbízottjának, Aldo Ajellónak tartozott elszámolással. Az itt

⁴ Mozambikban 10 közigazgatási egység van, amelyből az egyik Maputo, a főváros. A 9 tartomány és székhelyük: Gaza (Xai-Xai), Inhambane (Inhambane), Manica (Chimoio), Sofala (Beira), Tete (Tete), Zambezia (Quelimane), Nampula (Nampula), Cabo Delgado (Pemba) és Niassa (Lichinga).

szolgáló ENSZ rendőrök nem hordhattak magukkal fegyvert, sőt, saját tulajdonú fényképezőgép sem lehetett náluk. Persze ezt az előírást többen is kijátszották, és nagyon sok képet készítettek.

A felkészítés után a magyar kontingens tagjait az ENSZ előírásoknak megfelelően kettesével küldték különböző parancsnokságokra, állomásokra a misszió mindhárom régiójába. A magyar rendőrök közül Varsányi Zsolt r. őrnagy a maputói parancsnokság törzsébe került szállítási főtisztnek, Soós Károly r. főhadnagy a déli régió parancsnokságára, Matola városába, ahol törzstisztként dolgozott velem, Patz András r. hadnagy pedig járőrként szolgált ugyanebben a régióban. Hodosi Gábor és Pável Tamás r. hadnagyk (Chongoene) Ressano Garcia városában, Rosta Gábor r. százados és Treiber Miklós r. hadnagy Beira városában, Balatoni Zoltán r. főhadnagy és Majoros Gábor r. hadnagy Inhambane városában, Hajdú Sándor és Kiss József r. hadnagyk Nampula tartomány Nacala városában, Debreceni Nándor r. százados, Kovács Zsolt, Vasas László és Benkő János r. főhadnagyk Tete tartomány Quelimana városában, Varga Zoltán r. főhadnagy és Szabó Miklós r. hadnagy Pemba városában, míg Ábel Zoltán főhadnagy és Szentesi Zoltán törzsszázlós Lichinga városában szolgáltak. Jómagam a déli régió parancsnoka lettem Matolában. Miután kiérkeztünk az állomáshelyeinkre, néhány napon belül teljes erőbedobással kezdtük meg a munkát. Megismerkedtünk a rendőri megfigyelő testület szervezeti felépítésével, infrastruktúrájával, valamint részt vettünk a működési feltételek technikai–taktikai kidolgozásában.

Milyen feladatai voltak kint a rendőröknek?

Az első időben az ONUMOZ rendőreinek először fel kellett térképezniük a helyi körülményeket, a parancsnokságoknak, rendőrállomásoknak alkalmas épületeket, majd azokat berendezni, működőképessé tenni. A mi szektorunkban néhány rendőrállomás igen mostoha körülmények között működött. Sokszor még a fővárosban sem volt áram vagy víz. Ha volt is vízünk, az ihatatlan volt... Amikor megérkeztünk a misszióba, a munkavégzés feltételei még csak korlátozottan álltak rendelkezésre, nem volt elegendő gépjármű, rádió, számítógép és más eszközök. Amikor már mi is kaptunk elegendő felszerelést, tudtunk valamennyit a helyi rendőröknek is biztosítani, akik minden segítséget nagy örömmel fogadtak. Szóval a fő feladatunk az ENSZ rendőri erőinek felépítése, majd a mozambiki rendőrség feltérképezése, megismerése, a velük való együttműködéshez szükséges kapcsolatrendszer megteremtése volt. Ugyanis mi végeztük a helyi rendőrség tevékenységének, létszámának, fegyverzetének, felszerelésének teljes körű ellenőrzését. Persze csak akkor, ha ők is együttműködtek velünk. Eleinte gyanakodva fogadtak minket, de amikor látták, hogy értünk a szakmánkhöz és tényleg segíteni jöttünk, egyre inkább elfogadtak bennünket. Így alapvetően könnyű volt velük kijönni, szívesen fogadtak bennünket, minden információt, amire szükségünk volt, megosztottak velünk. Csupán egyetlen rendőrfőnökkel nem tudtunk teljes mértékben együttműködni, az pedig a főváros, Maputó rendőr-főkapitánya volt, aki Istennek vagy legalábbis hozzá igen közelállónak érezte magát... Még a misszió rendőri parancsnokával sem nagyon akart szóba állni... Sajnos, bárkihez is fordultunk ezzel a problémával, senki sem tudott rá hatni. Volt még néhány apróbb kellemetlenségünk a helyi rendőrökkel, de az inkább félreértésből vagy a nyelvi problémákból adódott. Ugyanis nem volt elegendő olyan tolmácsunk, aki egyaránt beszélt volna angolul is és portugálul is.

Volt ugyan több rendőrünk Portugáliából, Braziliából és Bissau-Guineából, akik anyanyelvi szinten beszéltek portugálul, de angolul – annak ellenére, hogy ezt megkövetelte tőlük az ENSZ – egyikük sem tudott. A Déli Régió parancsnokságán összesen egyetlen tolmács dolgozott. Ez a tolmács korábban vadászpilótaként szolgált a mozambiki haderőben, és a misszió vezetése kivételesen engedélyezte, hogy esetenként alkalmazzuk. Ezt sosem bántuk meg, mivel nagyon megbízható, jó tolmács volt.

Az emberi és polgári szabadságjogok biztosítását, valamint a börtönökben fogva tartottak körülményeit is mi ellenőriztük. Mivel a mozambiki emberek egy véres polgárháború után voltak, ezekre a dolgokra sokkal jobban igyekeztünk odafigyelni. Azt azonban el kell mondanom, hogy utoljára Kambodzsában láttam olyan nyomorúságos körülményeket, mint az ottani börtönökben. Egyszerűen félelmetes volt! Jellemző volt a helyi állapotokra, hogy a kisebb súlyú bűncselekményeket elkövetők a fogdában csak akkor kaptak enni, ha a hozzátartozóik vitték nekik, vagy naponta arra a célra, hogy ennivalót szerezhessenek maguknak, rövid „eltávozást” kaptak. Volt köztük persze olyan, aki nem tért vissza a fogdába, de olyan is, aki az eltávozás alatt újabb bűncselekmények elkövetésével szerezte meg az ennivalójára valót.

Emellett részt kellett vennünk a különböző panaszok és bejelentések kivizsgálásában is, amelyekben gyakran a helyi rendőrök is érintettek voltak. Sajnos nagyon rosszul fizették őket, így a köreikben a korrupció és más tiltott tevékenység teljesen megszokott volt. Aztán segítséget nyújtottunk a helyi rendőröknek szakmai kérdésekben, és ha igényelték, akkor képzéseket is szerveztünk nekik. Ezekre nyitottak voltak, láttuk, hogy a rendőri munkából szeretnének tőlünk minél többet tanulni. Ez azért sem volt problémás, mert a helyi rendőrök voltak azok, akik biztosították számunkra a fegyveres támogatást, ha szükséges volt. Szóval, amikor igényeltük, a járőrözésekre is elkísért néhány helyi, fegyveres rendőr. Igen komoly tekintélye volt akkoriban ott az ENSZ rendőröknek. Talán ezért biztosította a nemzetközi rendőri erő a maputói dél-afrikai nagykövetség épületeit a dél-afrikai választások idején. Ezért a munkánkért az ENSZ főtitkár különmegbízottja írásos dicséretben részesített bennünket.

Nagyon sokat kellett járőröznünk önállóan is, folyamatosan ellenőriztük a repülőtereket, kikötőket, a határátkelők forgalmát a helyi rendőrökkel együttműködve. Később részt vettünk a választásra jogosultak összeírásában, majd a választások előkészítésében. Itt például kimentünk a városokba, falvakba felmérni az infrastruktúrát, hogy alkalmas-e a választásokra, majd létrehoztuk a választási körzeteket, irodákat. Itt figyelniünk kellett arra, hogy az adott helyszínen működjön a rádió, a telefonszolgáltatás, biztonságos legyen a környék, vagy ha kell, legyenek biztos menekülési útvonalak. Szóval, elég sok mindenre... Amikor pedig megkezdődött a választási időszak, mi feleltünk a választási bizottságok vezetőinek és tagjainak biztonságáért. Ebben az időszakban az összes politikai rendezvény biztosításáért is mi voltunk felelősek. Arra külön kellett figyelniünk az akkori igen feszült időszakban, hogy a kormánypárti és az ellenzéki választók ne ugorjanak egymásnak. Szerencsére az ellenzék tiszteletben tartotta a választások eredményét, a kormány meg volt olyan okos, hogy beemelte őket az új kabinetbe, jóval a létszamarányukon felül. Azóta a korábbi lázadók „normális” ellenzékként funkcionálnak, és Mozambikban senki sem próbált ismét fegyverhez nyúlni.

Ezzel kapcsolatosan volt még egy nagyon érdekes feladatunk. Az ENSZ speciálisan felkészült rendőreiből létrehozta egy különleges egységet, amely a Mozambiki Nemzeti Ellenállás (RENAMO) vezetőjének, Alfonsó Dhlakamanak egyfajta testőrségeként funkcionált. Ez az egység is a Déli Régió irányítása alatt állt. A Világszervezet és a mozambiki kormány számára is nagyon fontos volt, hogy a lázadók vezére életben maradjon, hiszen a halála újabb háborút robbanthatott volna ki. Ezt a csoportot egy egyiptomi őrnagy vezette. Magyar rendőr nem került közéjük.

Az utolsó, de szintén fontos feladatunk volt az ENSZ-misszió tagjai által elkövetett bűncselekmények, balesetek és szabálysértések kivizsgálása. Sajnos, az igen rossz útviszonyok miatt elég sok balesetünk volt, de ezekben magyarok szerencsére nem voltak érintettek.

Azt még tudni kell, hogy a misszióban a katonák és a rendőrök is folyamatos szolgálatot adtak, azaz a nap 24 órájában és a hét minden napján bevethetőnek kellett lennünk. Persze ezt időről-időre kompenzálták egy-egy szabadnappal, amit, ha több összegyűlt, kivehettünk. Ilyenkor Mozambikban (meglátogattuk egymást vagy a magyar katonákat), esetleg a környező országokban tettünk kirándulásokat.

Milyenek voltak az életkörülményeitek? Hol laktatok?

Az érvényes előírások szerint a rendőrök maguk fedezték a helyi lakosoktól bérelt szállások költségét. Ettől abban az esetben tértünk el, ha valaki járőrszolgálatot teljesített, vagy valamelyik elhagyott helységben vagy határállomáson szolgált, ahol az ENSZ – térítés ellenében – sátrat biztosított számunkra. Én Maputóban béreltem – két kollégámmal közösen – egy, a szovjetek által épített lakótelepen lévő tízemeletes házban egy lakást, amely alapvető szükségleteimet megfelelő módon kielégítette.

Említetted, hogy két magyar rendőrt haza kellett küldeni a misszióból. Mi történt pontosan?

A második rendőrcsoportot nem én válogattam ki, így olyanok is belekerültek, akik bár megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkeztek, de nem voltak képesek érett módon gondolkodni. Ez abból is látszott, amit csináltak. Ők fent szolgáltak az Északi Régióban, a határ közelében az egyik állomáson. Többször nyílt arra lehetőségük, hogy a szomszédos Bostwanába átjárjanak, és megvásárolják a nekik szükséges dolgokat. Volt hetente egy buszjárat, amelyet a helyi kistermelők is használtak, akik az állataikat és egyéb termékeiket szállították át a közeli város piacára. Talán ezért is volt „chicken bus” a járat neve. No, mármint a két fiatal srác nem hogy nem tartotta tiszteletben a helyieket, de több gúnyos megjegyzést is tett rájuk, sőt, eljátszva a nagy fehér főnököt, megalázó kifejezésekkel illették őket. A rendőreink, miután befejezték a túrát, visszatértek a táborukba, és folytatták a munkájukat, mintha semmi sem történt volna. A helyiek azonban beszéltek az eseményről, ami egy újságíró fülébe is eljutott, aki aztán megírta ezt a sztorit. A cikket pedig valaki eljuttatta az ENSZ parancsnokságra. Ott a politikusok azonnal vért követeltek, és felszólították a rendőri kontingens tábornokát, hogy azonnal statuáljon példát. Ő azonban – mivel igen jó szakmai és emberi kapcsolatban voltunk – azzal adta át nekem az ügyet, hogy a belátásomra bízta, mit teszek a rendőreinkkel.

Miután elolvastam a cikket, elrendeltem az eset kivizsgálást. Úgy döntöttem, hogy nem küldöm őket haza – ahogy a misszió vezetői követelték –, hanem egyszerű írásbeli megrovást adok nekik, amit majd eltörlök, ha a hátralévő időben jól végzik a munkájukat. Amikor megérkeztek, elbeszélgettem velük, és egyértelművé vált számomra, hogy cselekedetüket a fiatalságuk és az ebből fakadó meggondolatlanságuk miatt követték el. Nem voltak rasszisták, ahogy a cikk feltételezte, csak elszaladt velük a ló... A beszélgetés végén közöltem velük a döntésem, amit akkor elfogadtak ugyan, de később írásos panaszt küldtek az országos rendőr-főkapitánynak, amelyben kritikával illették a döntésem. A panaszukat kivizsgálták, és a főkapitány úr úgy döntött, hogy a két rendőr szégyent hozott a magyar rendőrök becsületére, ezért megszüntette missziós vezényletüket, és azonnali hatállyal hazarendelte őket. Sajnáltam őket, mert jó szakemberek voltak, de szerencsések voltunk, hogy a fegyelmetlenségüknek nem lett komolyabb következménye. Belegondolni sem mertem abba, hogy mi lett volna, ha a felbőszült helyiek nekik ugranak... Ettől az egy esettől eltekintve a magyar rendőrök példaértékű munkát végeztek a misszióban, ezt pedig az ENSZ is elismerte.

Mesélnél a Matolában töltött időszakodról? Végig ott szolgáltál?

Igen, a főtiszteket – hacsak nem volt velük gond – nem rotálták. Én is csak egyszer, három hétre mentem fel az Északi Régióba, ahol egy pakisztáni ezredest kellett betanítanom a parancsnoki beosztásba. Mint említettem, egy egyiptomi tábornok volt a misszió parancsnoka, aki nem nagyon szerette a keresztényeket, és ezt a véleményét nem is rejtette véka alá. A rendőri misszió első megbízott parancsnoka pedig egy svéd ezredes volt, aki – a változatosság kedvéért – meg a muzulmánokért nem rajongott különösebben. Amikor az egyiptomi tábornok megérkezett, a svédnek mennie kellett a parancsnokságról. Mivel igen tapasztalt és jó képességű szakember volt, átkértem a Déli Régióba, ahol ő lett az egyik helyettesem a már meglévő brazil őrnagy mellett, aki a műveleti tevékenységért felelt. Egyedül az én szektoromban volt a rendőrpapancsnoknak két helyettese, ugyanis minden egyiptomi rendőrt, akikkel probléma volt a misszióban, hozzám vezényeltek. Sajnos többségük tényleg nem arról volt híres, hogy szeretett volna dolgozni. Érdekes módon nálam valahogy sikerült munkára fogni őket. Meg is kérdezte a tábornok, hogyan tudok velük együttműködni, én miért nem panaszkodom rájuk. Elmondtam, hogy én mindegyikkel leültem, megkérdeztem, mihez ért, és olyanok mellé helyeztem, akik képesek voltak őket tanítani és munkára bírni. Ezért engem az egyiptomi tábornok igencsak kedvelt, így engedélyezte, hogy nálam dolgozzon tovább a svéd ezredes, aki ezért hálás volt, és amikor az Északi Régió parancsnokáról kiderült, hogy nem képes vezetni a rábízott szervezetet, engem kért meg, hogy segítsék neki is. De ez csak három hétig tartott, utána visszatértem Matolába. Meg kell mondanom, nem is vágytam el onnan, hiszen minden időmet kitöltötte az ott végzett munka.

A misszióban szolgáló 1100 rendőrből közel 300 az én alárendeltségemben szolgált, valamint kb. 5000 helyi rendőr munkáját is én irányítottam. A parancsnoki törzsembe brazil, svéd, osztrák, német, bangladesi, norvég, ausztrál és indiai rendőrök tartoztak, de a terepen szolgálók között még további 19 nemzet rendőrei voltak. Azt a gyakorlatot vezettem be, hogy a rendőröknek legalább egy hónapot járőrszolgálatban kellett eltölteniük – ahol hamar kiderültek a képességeik –, majd a

jobbakat felhoztam a parancsnokságra, így nagyon jó törzsem lett. Erre szükség is volt, hiszen az ország fővárosa is a mi régiókban volt, valamint az ország lakosságának harmada is itt élt. Mi ellenőriztük a Dél-Afrikából Maputóba vezető útvonalakat, ahol az ország kereskedelmének jelentős része zajlott, de a határátkelőket is mi felügyeltük. Szóval bőségesen volt munkánk...

A parancsnokságról irányítottad a régiót vagy kimentél terepre is?

Sosem szerettem azokat a vezetőket, akik csak az irodából próbálták meg irányítani a beosztottaikat, úgy, hogy a valós életről nem sok fogalmuk volt. Ezért én, ha csak tehettem, meglátogattam a különböző rendőrállomásokon szolgáló kollégáimat és a helyi rendőröket, függetlenül attól, hogy az városban vagy éppen valamelyik eldugott helyen volt. Persze ez nem volt egyszerű, mivel a helyi rendőrség gyengesége miatt az utakon fellázadt katonák, különböző fegyveres csoportok és rablóbandák garázdálkodtak, akik alkalmanként még az ENSZ gépjárműveit is megtámadták. Ezért szerveztem egy konvojt, amiben fegyver nélküli ENSZ rendőrök, valamint jó pár fegyveres mozambiki rendőr is volt. Ez a biztonsági intézkedés meg is hozta az eredményét, hiszen mindenhol biztonságban eljutottunk. Egyszer azonban egyedül, a feleségem társaságában tértem vissza Ressano Garcia állomásra Maputóba, amikor megtámadott egy helyi rablóbanda. Ez 1994. július 30-án történt, egy szavannás, bokros területen. Éppen egy völgybe ereszkedtem le a terepjárművel, amikor láttam, hogy az úton keresztbe fordulva áll egy gépjármű, előtte több, Kalasnyikovval felfegyverzett alak állt. Az egyikük egyszer csak elkezdett löni a kocsim elé, hogy megállítson. Ebből már sejtettem, hogy nem megölni akarnak, hanem inkább kirabolni. A rendőrség különleges szolgálatánál kiképeztek az ilyen helyzetekre is, így lehúzódtam a kormány mögé, lassítottam, mintha meg akartam volna állni, majd amikor a fegyveres abbahagyta a tüzelést, gázt adtam és elrobogtam mellette. Ő félreugrott, majd folyamatosan lőtte a kocsimat, aminek ki is lőtte a baloldali első kerekét, illetve néhány golyó a jármű karosszériáját is átütötte. Ekkor beugrott a kocsijába és üldözőbe vettek, de közben folyamatosan lőttek rám. Szerencsém volt, mert éppen szembe jött néhány dél-afrikai kamion, így nem üldöztek tovább, én pedig sikeresen visszajutottam a parancsnokságra. Ott rögtön szerveztem egy intenzív járőrt, amelyben helyi és ENSZ rendőrök voltak, majd elkezdtek keresni a rablókat. Szerencsénk volt, mivel azok nem sokkal az ellenem elkövetett támadás után egy dél-afrikait próbáltak kirabolni, neki azonban fegyvere volt és meglőtte az egyik rablót. A rablók gyalog menekültek, így a vérnyomokat követve hamarosan megtaláltuk azt a falut, ahová elrejtőztek. Körbevettük a települést, majd a házakat átkutatva elfogtuk az összes rablót. Amikor hazatértem, ezért az akcióért a belügyminiszter úr a „Bátorság” érdeméremmel tüntetett ki.

Azonban az sem jelentett garanciát, ha felfegyverzett konvojokkal utaztunk, mert így is belefutottunk egy-egy veszélyes helyzetbe. Egy alkalommal a Chokwe településen állomásozó mozambiki Kommandó Zászlóalj fellázadt a tisztjei ellen, majd lezárták a fővárosba vezető egyetlen utat. Én épp a városban voltam ellenőrizni a helyi rendőrörsöt, de csak két ENSZ rendőr volt velem. Elindultunk az útlezáráshoz, ahol a katonák már nagyon sok járművet feltartóztattak. Az útzárnál angolul próbálkoztam, de ekkor még senki „nem értett” ezen a nyelven. Majd cigarettával kínáltam az őrt álló katonákat, ami általában mindig, így itt is, hatott. Hamarosan bevezettek a táborba a lázadók parancsnokához, de csak egyedül, kísérő

és tolmács nélkül mehettem. Láttam, hogy az út mellett két tiszt fekszik összekötözve, a szájuk pedig fel volt peckelve. A táboron belül találkoztam egy mozambiki alezredessel, akit a kormány küldött a fellázadt katonák lecsendesítésére, ami nem egészen sikerült neki, sőt, őt is bántalmazták. Nagy nehezen kiderítettem, hogy már két hónapja le kellett volna őket szerelni, de egyszerűen nem törődtek velük. A legnagyobb gond mégis az volt, hogy a zászlóalj parancsnoka és logisztikai tisztje az elmúlt két hónap során a katonák ellátására biztosított pénzt ellopta, így azok fosztogatásra kényszerültek. Persze ez kiderült és a katonák meg akarták ölni a tisztjeiket. Őket láttam gúzsba kötve odakint. Érdekes módon ekkor már többen is „tudtak” angolul, és rám zúdult a panaszáradat. A lázadóknak elmondtam, hogy én vagyok a Déli Régió rendőrpáncsnoka, illetve látták, hogy tényleg segíteni akarok nekik – leültem velük ugyanis tárgyalni és a jegyzetfüzetembe rögzítettem a követeléseiket –, ekkor már mindenki angolul beszélt. Ígéretet tettem nekik, ha átengednek az útzáron, és eljutok a maputói főparancsnokságra, akkor másnap az ENSZ parancsnokság küld valakit, aki érdemben tud reagálni a követeléseikre. Miután ez megtörtént, beszéltem az ENSZ katonai parancsnokának helyettesével, egy botswanai dandártábornokkal, aki másnap hivatalos tárgyalókat és élelmet küldött hozzájuk. Ezután viszonylag gyorsan leszerelték a katonákat, és végre hazatérhettek a családjaikhoz.

Egy másik esetben a fővárosban, Maputóban fellázadt a 6. páncélos ezred, akikkel szintén nekem kellett tárgyalnom. Amikor látták, hogy nem a nagy fehér főnököt játszom, sokkal könnyebben tudtam velük szót érteni. Az is sokat segített, hogy a mozambiki rendőröktől tudták, hogy a helyieknek mindig csak segíteni próbáltam, így nem tekintettek ellenségnek. Végül meg tudtunk egyezni, így visszavonultak a laktanyáikba. Az az időszak nagyon kaotikus volt, szinte minden napra jutott fegyveres támadás, fosztogatás, emberrablás és ilyesmi.

Ti is célpontnak számítottatok?

Előfordult ellenünk is néhány támadás, ahogy ez látható az én példából is. Lőttek ránk többször is, de szerencsére egyetlen magyar rendőr sem sérült meg. Emlékszem, a választások időszakában komolyan tartottunk attól, hogy kiújulhat a polgárháború, de ez nem történt meg.

Mi történt a választások idején?

Addigra már megtörtént a szemben álló felek lefegyverzése, majd jelentős részük visszatért a civil életbe. Bár egyszer-egyszer volt olyan fenyegetőzés, hogy a RENAMO újrakezdi a harcot, de valójában már nem akartak háborút. Kivétel nélkül mindenki békét akart. Valamikor október végén tartották a választásokat, de előtte már elkezdődött a kampányidőszak, amikor vagy 20 kisebb-nagyobb politikai formáció szállt ringbe a választók kegyeiért. Előtte természetesen felmérték a szavazásra jogosult lakosságot, felvették az adataikat, rögzítették az ujjlenyomataikat, majd elkészítették a szavazólapokat. Ebben a munkában az ENSZ katonák és a rendőrök is tevékenyen részt vettek, bár az ENSZ közigazgatási feladatot nem vett át. Valamikor augusztusban elkezdtek érkezni a választási megfigyelők a világ minden tájáról, hogy ellenőrizzék a választások törvényességét. Volt köztük talán hét vagy nyolc magyar is, akik közül ketten korábban éppen Mozambikban voltak nagykövetek.

Ez az időszak azért is emlékezetes, mert Maputóban ekkor tartottuk a magyar napot, amikor az összes magyar rendőr részvételével programokat, Magyarországot bemutató vetítéseket és egy vacsorát szerveztünk, ahol a missziót vezető polgári, katonai és rendőri vezetők is a tiszteletüket tették. Több humanitárius szervezet képviselői, köztük választási megfigyelők is eljöttek. Nekünk is, nekik is nagyon emlékezetes volt ez a rendezvény.

A választások végül különösebb atrocitások nélkül – egy-két kisebb szabálytalanságot nem tekintve – zajlottak le, és a korábbi elnök, Joaquim Alberto Chissano került hatalomra. Ezután a misszió – mivel elérte a célt, amiért létrehozták – megkezdte az országból való kivonulását. A magyar kontingens szinte az utolsó percig szolgálatban volt. 1994. november 18-án Matolában tartottuk meg a kontingens búcsúztatását, majd a következő két hét során átadtuk a helyi rendőröknek az állomásokat, leadtuk az ENSZ anyagokat, majd végül több mint tíz hónap külszolgálat után, december 2-án hazaindultunk Magyarországra.

Mennyire ismerték el a magyarok munkáját?

Nagyon! Ugyan haza kellett küldenem a már említett két tisztet, de a többiek kiválóan megállták a helyüket. A szakmai tudásunkat, tapasztalatunkat, kitartó munkánkat nagyon értékelték. Itt is – mint más missziókban is – kiderült, hogy a magyar rendőrök igen alapos szakmai képzést kapnak itthon, valamint a mentalitásuk miatt a problémamegoldó képességük is átlagon felüli volt. Ha gond adódott a kocsival, mi nem szerelőt hívtunk, hanem megjavítottuk azt, illetve igyekeztünk minden esetben megoldani és nem a szőnyeg alá söpörni a problémákat. Ez pedig imponált a rendőröket vezető egyiptomi tábornoknak, de a missziót vezető civil politikusoknak is. Ezt tükrözték a nekünk adott beosztások is. Én például a nemzetközi rendőri erőket irányító öt rendőr főtiszt közé tartoztam, a véleményemet nagyon sokszor kérte ki a rendőri misszió parancsnoka is. Varsányi Zsolt r. őrnagy a misszió parancsnokságán végzett munkájáért szintén elismerésben részesült, illetve a Mozambikban szolgáló 18 magyar rendőrtiszt közül tíz került magas parancsnoki vagy törzs beosztásba. Azt hiszem, ez mindent elmond.

Mi volt a legnagyobb kihívás számotokra?

Erre nem lehet egy mondattal válaszolni. A munkavégzés, úgy gondolom, senkinek sem okozott gondot... Először: szinte mindenkit megviselt a családtól távol töltött időszak. Talán sokkal jobban, mint az életveszélyes helyzetek. Tudod, nem könnyű dolog, hogy a családtól elszakítva több ezer kilométer távolságra kell dolgoznod, és mindennap le kell tenned az asztalra 100, de inkább 110%-ot, mert kint nem magadat képviseled, hanem az egész magyar rendőri állományt, Magyarországot. Legalább egy hónapig tartott, míg egy levél hazaérkezett, illetve megkaptuk rá a választ. A telefon ugyan drága volt, de többünk számára megoldható volt, hogy alkalmanként hazatelefonáljunk; internet pedig akkor még nem nagyon volt. Szóval nem volt egyszerű kapcsolatot tartani a családdal. Már említettem a különböző veszélyes helyzeteket, a rablótámadásokat, túszejtéseket és más erőszakos cselekményeket. Ugyancsak komoly veszélyt jelentett a kint szolgálók számára a rengeteg akna, amelyet a mai napig sem tudtak teljes egészében felszedni, megsemmisíteni. Több aknabaleset történt kint, de szerencsére magyar rendőr egyszer sem sérült meg. A helyi fauna egyes tagjaival is vigyáznunk kellett.

Többször ütöttünk agyon veszélyes kígyókat és skorpiókat a szállásunkon. A reggelt mindig azzal kezdtük, hogy kiráztuk a ruháinkat, bakancsainkat, hogy az abban esetleg elrejtőzött veszélyes élőlényeket eltávolítsuk. Ami pedig mindenkit kellemetlenül érintett, az a malária. A kontingens 70%-a megkapta. Szerencsére csak a gyors lefolyását, amiből a helyi orvosok viszonylag gyorsan kikezeltek bennünket. Egyszóval mindenkinek más és más...

Hogy fogadtak itthon benneteket?

Azt kell mondanom, hogy nagyon jól. December 2-án 14.00-kor érkeztünk meg Ferihegyre, ahol már várt bennünket az ORFK képviselője. A megérkezésünket követő napokban a BM Alkalmasságot Vizsgáló Osztály munkatársai elvégezték rajtunk a szokásos orvosi vizsgálatokat, de szerencsére senkinél sem találtak komolyabb egészségügyi problémát, majd leadtuk a felszereléseket, mindenki jelentkezett a korábbi munkahelyén, és ezután a Belügyminisztériumban szerveztek nekünk egy visszafogadó ünnepséget. A magyar rendőrség teljes felső vezetése ott volt. Többünket kitüntettek, illetve közülünk néhány főt előléptettek. Minden Mozambikból visszajött rendőrrel érezte a vezetés, hogy elismerik és értékelik a kinti munkáját, helytállását.

Felhasználták itthon a kint megszerzett tudásod, tapasztalatod?

Igen, bár nem rögtön. Ugyan elkészítettem a jelentésemet, amelybe a kint szerzett tapasztalataimat is beleépítettem, de a következő munkám nem Afrikával volt kapcsolatos. Nem sokkal később ismét felkértek egy rendőri kontingens parancsnokául, amit a Balkánra küldtünk. Miután visszajöttem a Balkánról, olyan beosztásba kerültem, ahol az afrikai tapasztalataimat többekkel megoszthattam nem csak az élmény szintjén, hanem oktatási tematikába beépítve, és az ott szerzett ismereteket alkalmaztam az általam vezetett Nemzetközi Oktatási Központban is. Később pedig szinte az összes olyan békeművelet megtervezésébe bevontak, ahol magyar rendőrök és civilek szolgáltak.

A parancsnoki irodában

A háború nyomai

Piactér

A magyar rendőri kontingens

Magyar rendőrök

1989-ben végzett a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán felderítő tisztként, ahonnan a szolnoki Mélységi Felderítő Zászlóaljhoz került, majd 1991-ben intenzív angol nyelvtanfolyamon nyelvvizsgát szerzett. 1992 telén jelentkezett az akkor induló mozambiki ENSZ-misszióba, ahová 1993. április 20-án utazott ki. Az egyéves missziós szolgálata után az MH 88. Gyorsreagálási Zászlóalj századparancsnok-helyetteseként folytatta pályáját, majd 1997-ben a Honvéd Vezérkar Nemzetközi Kapcsolatok Csoportfőnökség kiemelt főtisztje lett. Onnan még az évben átkerült a Műveletirányító Központba, ahol két évig a misszióban szolgálók munkáját szervezte. 1998–2002 között elvégezte a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet, majd a HM Védelmi Tervezési Koordinációs Irodán kiemelt főtisztii beosztást kapott. Onnan került át 2003-ban a MH Civil-katonai Együttműködési Központba, ahol először csoportparancsnok, parancsnokhelyettes, végül az egész szervezet parancsnoka lett. 2011-től a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem mb. katonai főigazgatója, majd 2012. január 1-jétől a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánja.

Hogy kerültél a mozambiki misszióba?

1992 telén megtudtuk, hogy Magyarország egy 20–25 fős csoportot küld a mozambiki ENSZ-misszióba, ahová csapatgyakorlattal és angol nyelvismerettel bíró tisztek jelentkezését várták. A pályázatot és a misszióval kapcsolatos összes tevékenységet Bíró József vezérőrnagy, az akkori vezérkari főnök első helyettese – mint nemzetközi ügyekért felelős – fogta össze.

Hogy történt a kiválasztás, a válogatás, a felkészítés?

A kiválasztás, illetve a szűrés, beillesztés nagyjából ugyanúgy történt, mint ahogy ma is történik, azaz egy igen alapos orvosi vizsgálattal kezdődött. Ugyanúgy vérvételekkel, HIV-teszttel és sok más vizsgálattal, hiszen ennek ENSZ standardoknak megfelelő orvosi vizsgálatnak kell lennie. A felkészítés az akkori Katonai Akadémián történt, ahol szállást és egy tantermet kaptunk. Felkészítés... hát nem azt tükrözte, mint ami ma történik... Ezt a parancsnokunk, Miklós Ferenc alezredek, az Akadémia Híradó Tanszékének vezetője szervezte. Az egyik felkészítőnk, Csák Márton őrnagy akkor jött haza Angolából, ami szintén portugál gyarmat volt hasonló konfliktussal, és az is olyan második generációs békefenntartó művelet volt, mint a mozambiki. A másik felkészítőnk Papp István százados volt, aki a Honvédelmi Minisztérium részéről koordinálta az egész felkészítést. Ő korábban az Irak–Irán közötti tűzszünetet ellenőrző ENSZ-misszióban szolgált. Papp százados a missziót irányító indiai tábornok szárnysegédjeként jelentős tapasztalattal rendelkezett az ENSZ berkein belül. Ismerte a működési mechanizmusokat, a döntés-előkészítést, a döntéshozatalt, az eljárási rendeket; illetve némi oktatási segédanyaggal is rendelkezett. Tehát a felkészítés nagyjából e három ember köré csoportosult. Persze voltak speciális, szakmai felkészítések is, mint az egészségügyi

felkészítés, amelyet az akkori Honvédségi Egészségügyi Központ Gyáli úti járványügyi szervezetének szakemberei tartottak. Az országismeret, hadszíntér- ismeret oktatói pedig főként katonák voltak, akik a rendelkezésre álló információk alapján készítették el az oktatási anyagokat.

Véleményed szerint miért éppen Mozambikba küldtünk békefenntartókat?

Természetesen nemzeti érdekekből, hiszen akkor igyekeztünk kilépni a hidegháború utáni bezártságból, el kellett magunkat fogadtatnunk az addig „ellenséges” világgal. Ehhez kedvező lehetőséget nyújtottak a békeműveletek, amelyek relatíve veszélytelennek számítottak. Az ENSZ örömmel vette a felajánlásunkat, nekünk meg költségvetésileg semmibe nem került a katonák kiküldése, hiszen a telepítést, visszatelepítést, a ruházatot, az orvosi díjakat mind az ENSZ fizette. Az afrikai missziók fontosak voltak az ország külpolitikai érdekei miatt is. A mozambiki műveletben 23 magyar katona szolgált, így 1995-ig ez számított a legnagyobb ENSZ vállalkásunknak. Sajnos, később egyre inkább alulértékelődött számunkra a Világszervezet, hiszen az 1990-es évek után Magyarország jó néhány egyéb speciálisabb szervezetnek – EBESZ, NATO, EU – is a tagja lett, így máshová is kellett katonákat küldenünk. Azonban az ENSZ az egyetlen olyan szervezet, ahol a küldő ország pénzt – és nem keveset! – kap a kiküldött katonáiért és az azok által használt felszerelésekért, míg más szervezeteknél minden, misszióval kapcsolatos költség Magyarországot terheli.

Nektek milyen felszerelést biztosítottak?

Ha jól emlékszem, majd 120 kg-os csomaggal utaztam ki Mozambikba. A Magyar Honvédség látott el bennünket felszereléssel, a sisaktól kezdve a 11 kg-os kevlar betétes repeszálló mellényig, illetve teljes gyakorlóöltözettel. Ezek többsége akkor a Magyar Honvédségben rendszeresített felszerelés volt, de kaptunk kísérleti sivatagi gyakorlóruhát – amit mi csak sivatagi dzsungel-gyakorlónak hívtunk, mert mind a két színvilág keveredett benne – és más, nem rendszeresített felszerelési tárgyakat is. A későbbi misszióimban már sokkal kevesebb felszerelést biztosított a Honvédség. Mozambikban még zseblámpát, cipőtisztító készletet, kanálgépet és ki tudja, még mi mindent kaptam. A gyógyszer-, kötszerellátás szintén biztosított volt, elég komoly mennyiségben adtak a malária elleni mindhárom típusú megelőző, illetve kezelő gyógyszerekből, sőt, az utazáskor élelmiszer-csomagot is kaptam, amit szigorúan fel kellett venni és aláírással ellenjegyezni. Nagyjából két nagy tengerészszáknyi felszerelés volt, amivel elindultam.

Hogy kerültek ki a műveleti területre?

Az ENSZ New York-i központja telepítette a repülőjegyet, amit Budapesten vettünk át, majd ezután történt meg a kiutazás. Valamilyen okból azonban normál jegyet kaptam, amivel nem vihettem volna ki az egy évre szükséges katonai felszerelésemet. Ezért Ferihegyen azzal kezdődött az április 19-én induló kiutazásom, hogy jó másfél órát osztozkodtunk a csomagfelvételnél, a túlsúly díjának kifizetésénél. A svájci légitársaság, a Swiss Air grátisz adott 40 kilónyi szállítást, mert azt mondta, hogy a békefenntartó misszióba sok cuccot kell vinni, de a maradékot azért ki kellett fizetni. Persze Párizsban már nem volt ilyen probléma, ott elég lazán mentek a dolgok, úgyhogy végül a felszerelés megérkezett.

A kiutazás a Budapest–Zürich, Zürich–Párizs, Párizs–Maputo útvonalon történt. Én egyedül mentem, mert akikkel előzőleg felkészültem, azok valamikor február végén, egyszerre kerültek kitelepítésre, s Angolából is átcsoportosítottak több magyar katonai megfigyelőt Mozambikba.

Mi történt, amikor kiérkeztél?

A repülőtéren várt Pallos László őrnagy, aki a misszió személyügyén dolgozott, s akinek közreműködése a magyar kontingens tagjainak hatalmas segítséget jelentett. A repülőtérről a „Magyar Ház”-ba mentünk, ahol a parancsnokságon szolgáló magyarok laktak. Ott voltam az ötnapos felkészítés alatt, ez idő alatt elkészült az azonosítási kártyám, illetve vezetési gyakorlatot hajtottunk végre. Nem volt túl bonyolult, mert délelőtt elvitték a kocsit, délután meg levizsgáztunk, tehát kaptunk jogosítványt is, amivel vezethettük az ENSZ gépjárműveit. Felkészítést kaptunk a betegségekről, a mindennapi élet túlélési lehetőségeiről, pókokról, skorpiókról, aknákról és más veszélyekről. Elég sok információt kaptunk a helyi szokásokról, a misszió feladatairól, a mandátumról, küldetésről is. A foglalkozások nagyjából fél napokat vettek el minden napból, a maradék időben pedig akklimatizálódtam. A sikeres vizsgák után, a megérkezést követő második héten kerültem kitelepítésre a középső régióba, aminek Beira volt a központja. Ez nem helikopterrel történt, hanem – mivel ez egy induló misszió volt, és ekkor kapták meg a táborok a gépjárműveket – földúton, gépjárművekkel. Ez a távolság kb. 1300 kilométer volt, amit csak nagy nehézségek árán tudtunk megtenni. Az út maga három napig tartott. Útközben ott éjszakáztunk, ahol éppen helyet találtunk. Beirában Kövér István őrnagy, a logisztikai főnök helyettese fogadott, aki gondoskodott az elszállásolásunkról is. Ebben a városban is béreltek egy házat a magyarok, így az elhelyezési körülményeink – a helyiekéhez képest – viszonylag jók voltak.

Beszélnél egy kicsit a misszió körülményeiről?

Mozambik korábban portugál gyarmat volt, amit az 1975-ös „szegfűs forradalom” után a gyarmatosítók elhagytak. A hatalomátvételt követően azonnal megkezdődött a polgárháború a portugálok ellen korábban egységesen fellépő ellenzéki szervezetek között. Mozambik hivatalosan szocialista beállítottságú ország volt, tekintettel a brezsnyevi szovjet külpolitikára, miszerint a világ óceánjainak kulcspontjain kellenek a baráti országok, hogy azok kikötőit az orosz flotta egységei szabadon használhassák. Persze nem mindenkinek tetszett Mozambik szocialista kormánya, így ellene az ellenzék közel 17 évig tartó fegyveres harcot indított. A polgárháború több ezer halottat és hárommillió menekültet „eredményezett”. Az egyik oldalon Szovjetunió, majd Kína volt a támogató, a másik oldalon az Egyesült Államok, illetve később Dél-Afrika. Hiszen Dél-Afrikának elemi érdeke volt, hogy környezetében ne legyenek szocialista országok, amelyek saját állami érdekeit, biztonságát fenyegetik. A dél-afrikaiak ellen Mozambikból és Angolából is több támadást hajtottak végre különböző fegyveres csoportok, így azok végig aktívan részt vettek a két ország eseményeiben. Például sokszor hallunk a berlini falról, meg az izraeli kerítésekről, amelyek a palesztin területektől választják el az izraelieket, de szinte senki sem tud arról, hogy Mozambik és Dél-Afrika között is létezett ilyen kerítés, amibe még áramot is vezettek a dél-afrikaiak. Így próbálták az ellenséges

fegyveresek beszivárgását megakadályozni. A polgárháború a hidegháború megszűnésével fejeződött be, hiszen a szovjetek egyre kevesebb támogatást adtak, és a szovjet katonai tanácsadókat is kivonták a térségből, így magára maradt a két ellenség.

1992. október elején Rómában a szemben álló felek vezetői – olasz közvetítéssel – tűzszünetet kötöttek, majd elindult a békefolyamat az ENSZ felügyelete alatt, amely békeműveletet indított az országban. A misszió mandátumának célja a szabad és szabályos, nyilvános választások megtartásának megfigyelése volt, ezután az ENSZ befejezi ottani tevékenységét. Természetesen segélyezéssel, támogatással, felkészítéssel, oktatással, tanácsadással továbbra is ott maradt a szervezet, de a leszerelésben és a választások előkészítésénél adódó feladatokkal a továbbiakban már nem foglalkozott. Annak érdekében, hogy a választások megvalósuljanak, fontos volt, hogy a fegyvereseket, a szemben álló erőket, csoportokat a kormányzat ENSZ támogatással ellenőrzés alá vonja, illetve ezeket leépítse, leszerelje, „visszaintegrálja” a civil társadalomba, majd pedig létrehozza az új haderőt. A misszió katonai része, beleértve a katonai megfigyelőket, alapvetően a fegyveres egységek és csoportok megfigyeléséért felelt. Tevékenységük a kijelölt működési területekre, az ENSZ által kijelölt gyülekezési pontokra korlátozódott. Ilyen táborok egyaránt működtek a kormányerők és a lázadók oldalán is, annak függvényében, hogy mennyi fegyverest kellett leszerelniük. Egy ilyen táborban általában négy-öt főnyi civil ENSZ-alkalmazott, négy katonai megfigyelő, illetve egy logisztikai szakember dolgozott. A táborokat a Világszervezet a saját eszközeiből hozta létre, illetve tartotta fenn. Persze fő tevékenységük mellett a táborban szolgálók járőrbe jártak, felderítő tevékenységet, konvoj kísérést és más humanitárius feladatokat is végeztek.

A fegyveresek jöttek hozzátok leszerelni, vagy ti kerestétek meg őket?

Is-is. A kormányoldalon azért működött a vezetésirányítási rendszer, persze úgy „afrikásan”. Ott könnyebb volt leszerelni a katonákat, mert tudtuk, hol vannak az alakulatok; a kimutatások többé-kevésbé pontosak voltak, így a regisztrációjuk viszonylag egyszerű volt. Persze velük sem mindig volt egyszerű. Például nekünk nagyon szokatlan volt, hogy míg itthon egy zászlóalj 6–800 főből áll, addig egy mozambiki sokszor csak 27–28-ból. A 7. Lövészdandár – ahol én később 6 hónapot töltöttem Milangeban, a Malawi határ mentén – összesen négy harci járművel és 97 katonával rendelkezett. Ez is jelezte, hogy mennyire kifulladásig az ottani polgárháború. Ha jól emlékszem, a mozambiki haderő akkor 150 ezer szárazföldi katonából, nagyjából 20–30 ezres légierőből és 100–150 ezres tengerészeti erőből állt. Ezek nem voltak komoly tengerészeti erők, hiszen alapvetően csak a part menti biztosításokra, valamint a mozambiki csatorna, Mozambik és a madagaszkári terület ellenőrzésére voltak korlátozottan alkalmasak.

Milyen erőt képviseltek a lázadók?

A lázadók alapvetően kézfegyverekkel, aknavetőkkel, illetve innen-onnan szerzett járművekkel voltak felszerelve. Valós létszámuk sosem derült ki, a becslések szerint talán 30 ezren lehettek. Harcértékük nem volt jelentős, egy klasszikus hadműveletben esélyük sem lett volna a kormányerőkkel szemben.

Inkább az ország északi részén voltak erősebbek, illetve azokon a kevésbé lakott területeken, ahová a kormány nem tudta a fennhatóságát kiterjeszteni, mert például a mozambiki haderő egységei a nagy távolság miatt nem érték el a táborait. Ezek az elhagyott helyeken pár száz főnyi települések voltak, amit a RENAMO fegyveresei ellenőriztek. Jellemző, hogy a RENAMO főhadiszállása a Gorongoza Nemzeti Parkban volt, ahol legfeljebb az ott élő állatok felett lehetett hatalmat gyakorolni. Lehet, hogy nagy területet fedtek le, de a lakosság befolyásolása, véleményformálása nem volt túl erős. Ezt megerősíti az is, hogy az 1994-ben tartott választásokon 85%-ban a szocialisták, a korábbi kormányzópárt győzött, de egy nagyon ügyes politikai húzással az ellenzék politikai vezetőjét is beemelték a hatalomba, miniszterelnök-helyettesi pozícióba. Ezután komoly gazdasági fejlődés kezdődött, ami a GDP jelentős növekedését hozta magával. Persze ehhez hozzátartozik, hogy Dél-Afrika akkor szakított az apartheid rendszerrel, s azért a mozgó tőke az instabilnak látszó térségből azonnal átáramlott a stabilizáció útjára lépett Mozambikba. Ráadásul ott a fekete-fehér rasszkülönbségek nem voltak olyan markánsak. Eleinte Mozambikban és Angolában is voltak skandalumok, amikor például a kettős állampolgárokat, akik zömében félvérek és fehérek voltak, felszólították, hogy mondjanak le állampolgárságukról. Aki nem mondott le az állampolgárságról, annak 24 óra alatt 20 kg felszereléssel el kellett hagynia az országot.¹ Néhány embert – aki nem volt hajlandó ezt megtenni – meglincseltek, de ennek ellenére nem volt annyira mély az ellentét a fehérek és a feketék között. Ez pedig kedvezett a gazdaságnak.

Milyen tapasztalatokat szereztél a misszióban?

Mivel ez egy induló misszió volt, az elején nem volt rendes felszerelésünk, de jó szándék annál inkább. Beirában például olyan kevés ENSZ jármű volt, hogy sokáig bérelt taxikkal és mindenféle helyi járművekkel közlekedtünk. Bár a táborok kiépítése megkezdődött, a munkájukat – felszerelés hiányában – csak nagy nehézségek közepette voltak képesek elvégezni. Az ENSZ a Kambodzsában bezárásra, illetve leépítésre kerülő ENSZ-misszió anyagait próbálta meg áthozni Mozambikba. Volt szerencsém a Kilimani város mellé kitelepült csoportban dolgozni, ahol ilyen eszközökkel kellett a tábort létrehozni. A Kambodzsából áthozott katonai sátorban nem csak kiszáradt kígyót találtunk, de annyira elrongyolódott, hogy használni sem tudtuk rendesen. Német katonai háti rádiók lettek volna a kommunikációs eszközeink, de azok sem működtek... Úgyhogy az első kitelepülési kísérletünk csúfos kudarcba fulladt, ráadásul a helyiek nem is tudták, hogy megyünk. Végül szereztünk olyan kis, még turistának sem nevezhető sátrakat, amelyek inkább kutyaólnak voltak alkalmasak, és azokban laktunk egy ideig. A tábor vezetője egy brazil katonatiszt volt, a helyettese pedig egy spanyol, rajtuk kívül egy spanyol és egy perui társaim is volt. A perui kollégánk, sajnos, később az idegrendszerét megtámadó maláriában meghalt.

Kilimani volt az első állomáshelyem, ahol viszonylag rövid időt töltöttem. A város a zimbabwei határtól alig 60–80 kilométerre, magas hegyek között, viszonylag kellemes klímájú helyen volt. Nemcsak a táborban folyt a leszerelés, hanem kijártunk a környező településekre is. Ez azt jelentette, hogy hat órát utaztunk

¹ Ezt a módszert 24/20-asnak hívták Angolában, onnan került át Mozambikba.

ki és ugyanannyit vissza, közben ledolgoztuk a nyolc-tíz órákat. Erre azért volt szükség, mivel még mindig nem volt megfelelő felszerelés, amivel kitelepüljünk. Ezeken a helyeken ugyanazt a WC-t használtuk, amit a helyiek: a földbe vájt lyukat. Ők romos házakban, kígyók, skorpiók között éltek, mi inkább maradtunk a kutyaól sátrakban. De élhető volt, lehetett vásárolni szinte mindent, az ásványvíztől kezdve a kenyérig, sőt sört és csirkét is tudtunk szerezni. A helyi kereskedő rögtön kiszagolta, hogy pénzünk van, kiderítette, mit akarunk, és azonnal volt fagyasztott csirke, fagyasztott hús, ez, az, amaz... Zimbabwe Afrikában akkoriban olyan hely volt, mint mondjuk a 80-as évek elején-közepén Bécs a magyaroknak. Átestünk a határon, és Nickelsdorf volt a határ menti bevásárlóközpont. Itt pedig a Mutera nevezetű városka a határtól négy kilométerre a másik oldalon; lakkeszmes rendőr, zebra, közlekedési lámpa, speciális helyi hamburger, finom ételekkel, Boss öltönnel, boltban megvásárolható Panasonic videokamerával. A hentesek utcájában 20 hentesüzlet; körömpörkölő, disznókörmet lehetett venni jó minőségben. Csülköt tudtunk főzni, sőt virágcsokrot is vehettünk, ha éppen arra támadt gusztusunk. Szabad az átjárás, illetve a közlekedés, persze a megfelelő úti okmányokkal. Persze virágozott a csempészet és a feketekezelkedelem is. Hasonló tapasztalataim voltak Milangeban is a malawi határ mentén, ahol ugyancsak vásárolhattunk mirelit csirkét, amit a muzulmán kollégáink is fogyaszthattak. Például Malawiban volt a Carlsberg Sörgyárnak licences sörgyára, így az a helyzet állt elő, hogy olcsóbb volt a sör, mint az ásványvíz. Sokkal nehezebb volt Coca Colát venni, ezért ha találtunk, annyit vettünk belőle, amennyit csak tudtunk. Nagy ritkán társadalmi életet is élünk, persze csak az afrikai normák szerint. Ekkor zajlott az Afrika kupa egyik focimeccse, mi, békefenntartók pedig összegyűltünk ott a helyiekkel – hisz kis családként élt ott a helyi értelmiség –, akik között volt indiai, portugál kereskedő, svéd építészmérnök és egy olasz lelkész is, és együtt néztük.

Kilimani után hol volt a következő állomáshelyed?

Visszakerültem a központi régió központjába, Beirába, és onnan jártunk ki különböző településekre. Beiráról tudni kell, hogy Kelet-Afrika második legnagyobb kereskedelmi kikötője, és onnan egy 300 kilométeres aszfaltos út vezetett Zimbabweba. Ez volt Zimbabwe köldökszinórája az óceánhoz, a kereskedelem oda-vissza ezen áramlott. Ennek megfelelően a zimbabwei haderő a polgárháború alatt megszállta ezt a folyosót (Beira Corridor), még a mi időnkben is a zimbabwei katonák járőröztek ott.

A legelső utam Chimoio városba vezetett, ahol a helyi lövészdandár katonáit vettük nyilvántartásba. Ez abból állt, hogy a helyi katonák személyes adatait rögzítettük egy hat-nyolcoldalas kérdőívben, majd ezután indult – személyre lebontva – a leszerelés és a társadalomba történő visszaintegrálás, hiszen itt a családtagoktól elszakítva 10–15 évet is szolgáltak. Többségüket a RENAMO fegyveresei rabolták el a kormányerők által ellenőrzött településekről. Igazából ezek az elrabolt gyerekatonák azt sem tudták, hogy az ország melyik részén vannak. Ma már viccesnek tűnik, de Chimoioiban a „Moulen Rouge” nevű helyi szállodában laktunk, ezt itthon nem igazán hívtuk volna annak.

Visszatérve a regisztrációra, komoly gondot jelentett, hogy nyilvántartás nem nagyon volt, és mi is a sajátunkban bízunk. Több esetben előfordult, hogy az angol–portugál tolmács mellett használnunk kellett portugál–törzsi tolmácsot is, amiből aztán komoly félreértések keletkeztek, hiszen a többszöri fordításból inkább ferdtetés lett. De a végén nagyjából sikeresen megoldottunk mindent. Reggelente a helyi szállodából mentünk a helyi laktanyába, majd ha az adott településen végeztünk, visszamentünk Beirába.

Mennyire volt eredményes az ENSZ-békefenntartók tevékenysége?

Az eredményességnek az a fokmérője, hogy a polgárháború nem újult ki. Valóban tudtuk regisztrálni és leszerelni a szemben álló felek katonáit, tehát megvolt a hajlandóság bennük. Tényleg belefáradtak a 17 éves polgárháborúba, nem kaptak már külső támogatást sem, és az itteniek nem etnikai alapú konfliktus alapján éltek. Persze nem nevezhetjük őket egységes népnek, de nem a törzsek közötti gyűlöletről szólt a háború. Talán ezért is volt egyszerűbb a megegyezés, mint Angolában. Patthelyzet alakult ki, a nagyvárosok és a fontosabb területek a kormány kezén voltak, míg a lázadók csak a gyéren lakott, kevésbé fontos területeket ellenőrizték. A nemzetközi közösség egyes országainak támogatásával elindult a rendezés, és ez gazdasági fejlődést, stabilitást hozott. Másrészt nem volt rossz a módszer, ahogy leszereltük a fegyvereseket. A regisztráció úgy zajlott, hogy a szemben álló felek mindegyikétől 20–20%-ot szereltünk le. Például a kormány csak akkor ment bele a 20%-os leépítés megkezdésébe, ha az ellenzék is lefegyverezte a maga 20%-át. Az új haderő katonáit Zimbabwéba vitték, és ott a britek képezték ki őket, így onnan már egy egységes hadsereg jött vissza. Bár az elején tartottunk tőle, hogy kiújulnak a harcok, de a szemben álló felek tényleg eldöntötték, hogy részt vesznek a leszerelési folyamatban. Rajtuk kívül azonban volt még három kisebb politikai tömörülés, fegyveres csoport is, de ők nem voltak részesei a békefolyamatnak, ezért voltak kisebb-nagyobb fegyveres összecsapások. Például az egyik politikai fegyveres csoportot – UNOMOS – hasonlóan hívták, mint a mi misszióinkat. Többször volt vizsgálat, mivel az UNOMOS a fegyvereket és a segélyeket a piacon árulja, olyanokat, amire rá volt írva, hogy nem árusítható és nem forgalmazható piacon. No de kiderült, hogy ez egy politikai tömörülés, és nem a misszió – ONUMOS –, de ők nem rendelkeztek komoly erővel. A három szervezet együtt sem érte el a RENAMO létszámának a felét. A zavarkeltésen kívül mást nem is tudtak elérni. Szóval a leszerelések rendben folytak tovább, bár egy-egy incidens azért történt.

Milyen incidensek?

Ezek mind az időhúzásról szóltak, hiszen látszott, hogy a fegyveres küzdelemből a politikai megoldás felé haladt az ország. Ekkor már látszott, hogy itt a politikai rendezésben a RENAMO-nak nem lesz nagy szerepe, hiszen a nagyvárosok a kormány kezén voltak, a stabilitást ők biztosították. A propaganda szerint minden, ami rossz volt, az ellenzék miatt volt. Ők robbantották fel az erőművet, ők zárták el az utat, miattuk nem lehet behozni az élelmiszerszállítmányt a településre stb. Ezért a RENAMO-nak időre volt szüksége ahhoz, hogy politikai erőt kovácsoljon magának. A leszerelési folyamat lépésről-lépésre haladt – egy-egy eleme két-három hónapig is eltartott –, viszont ha azt felrúgták, vagy egy balhét

csináltak, az eljárást ismét előről kezdték úgy, mintha korábban semmi sem történt volna. Például volt olyan, hogy feltörték a fegyverraktárt, és elvitték az ott lévő fegyvereket, majd egy nap múlva visszajöttek ugyanazokkal a fegyverekkel, mintha most kezdenék meg a leadásukat. Így fordulhatott elő, hogy egy két hónapig tartó tevékenységet akár négy-öt hónapig is képesek voltak elhúzni. A tábor elhagyó fegyveresek egyébként már sehová sem tudtak menni, hiszen már senki sem harcolt a kormány ellen, így pár napon belül visszatértek a táborba, ahol naponta biztosítva volt az étkezésük. Volt egy érdekes esetünk nekünk is. A malawi határtól 45–50 kilométerre volt a Buffaloken nevű RENAMO tábor, ahol 3000 katona tartózkodott éppen. Ide kellett kiszállítanunk 55 tonna élelmiszert, ugyanis a táborokban tartózkodóknak a leszerelési időszakban a regisztrációs folyamat végéig az ENSZ biztosította az étkezést, az orvosi ellátást és a szállást. A táborokban összegyűjtött fegyveresek közül azokat, akik eldöntötték, hogy visszatérnek a civil életbe, az ENSZ a leszerelés után visszaszállította a családjukhoz. Előtte kaptak egy ún. életkezdő csomagot, amiben két váltás ruha, két pár cipő, mezőgazdasági szerszámok – balta, macheta, ásó, kapa, lapát – és 10 kg különböző fajta vetőmag volt. Ez arra volt elég, hogy valamelyik falu szélén egy kunyhót építve el lehetett kezdeni a civil életet. Az ő értékrendjük szerint ez egy nagyon-nagyon komoly támogatás volt. Tulajdonképpen erre vártak. Várták, hogy befejeződjön a regisztrációs és leszerelési folyamat, és elhagyhassák a tábor. Mivel a folyamat elhúzódott, az emberek egyre türelmetlenebbekké váltak, ráadásul az esős időszak miatt a táborba nem tudtunk elegendő élelmiszert szállítani, mivel az ENSZ konvojai képtelenek voltak áthatolni a dzsungelen. Az általunk vitt élelmiszert egy négykerék-meghajtású teherautóval szállítottuk, amivel csupán 50 kilométert tudtunk megtenni két óra alatt, rendkívül nehéz körülmények között. Előző éjszaka borzalmas esőzés volt, és a tábortól nem messze lévő Binga-hegy – Mozambik legmagasabb hegye – vízgyűjtő területéről akkor ért oda az ár, ami tízszeresére duzzasztotta a folyót, így mi a táborban ragadtunk, az élelmiszer pedig a folyó túlsó partján. Három oldalról aknamező, negyedik oldalról pedig a megáradt folyó zárta el a tábor, élelmiszerünk nem volt, de volt 3000 igen mérges és éhes ember. A felbőszült tömeg tagjai különböző lehetőségeket villantottak fel, hogy mi fog velünk történni a következő 48 órában. Végezni kívántak velünk, de végül sikeresen megoldottuk.

Hogy sikerült megúszni a lincselést?

Addig tárgyaltunk és húztuk az időt, míg leapadt a folyó, és át tudtuk hozni az élelmiszert. Azt hiszem, ekkor raktuk le a CIMIC alapjait.² Igen meleg helyzet volt... Innen Mokutuba mentünk át, ahol két hétig tartott az ott összegyűlt katonák leszerelése. Utána Katandinka településen folytattuk ezt a programot, majd Magundéban, ellenzéki területen dolgoztunk. Az itteni táborunk nagyjából a semmi közepén, egy 2x2 kilométeres területen helyezkedett el. Gépjárművel nem tudtunk rendesen közlekedni, mert aknamező volt a területen. Ez volt az a hely, ahol a nap 24 órájából 20-at alvással töltöttünk. Semmit nem lehetett csinálni. Összesen 50 fegyveres érkezett ide, akik a kezüket feltartva várták a leszerelést. A környéken lévő nagy kiterjedésű dzsungelben olyan sok krokodil és kígyó tanyázott, hogy

² CIMIC – Civil Military Cooperation – Polgári és katonai Együttműködés.

szinte ki se mertünk menni a táborból. Itt együttműködtünk még az Orvosok Határok Nélkül Szervezet munkacsoportjával, akik egy oltási program keretében közel kétezer embert oltottak be egy nap alatt. Innen Tete városába mentünk át, ami nemcsak nagyváros, de ott található a haderő haditengerészeti kiképző központja is. Bár a város az óceántól 600 kilométer távolságra van, a Zambézi folyó itt olyan nagy, hogy a katonák a folyón gyakorolhatják a tengerészeti alapfogásokat. Egy lövészdandár laktanyájában dolgoztunk, igen nehéz körülmények között. Általában délelőtt 10 órakor beállt az 55 fok meleg – száraz meleg, szerencsére – és úgy este 8–9 óráig kitartott. Az itteni repülőtéren állomásozott még egy botswanai zászlóalj, akik fegyveres békefenntartók voltak.³

Tetéből hová kerültél?

Tete után a Malawi határ mentén található Milange következett, ahol a tábor egy gyors döntést követően állították fel. Itt hat hónapot töltöttem. Szép hely, kedvező klíma, alig 35 fokos meleggel. Mivel ez hegyvidék, nem volt gondunk a maláriás megbetegedésekkel sem, tehát élhető hely volt. Itt ezer főt szereltünk le. A laktanyát a portugál határőrség számára építették, és elég elhanyagolt állapotban volt. A sors iróniája, hogy később Cacosóban szolgáltam ENSZ összekötő tisztként, és az ottani portugál vezérőrnagy első tiszti beosztása Mozambikban volt, sőt három hónapot éppen ebben a laktanyában szolgált. A másik portugál parancsnokom pedig Mozambikban született, ahol kormányzó volt az apja, és csak 18 éves korában hagyta el Mozambikot, amikor Lisszabonba ment a katonai főiskolára.

Milangebán először a saját táborunkat kellett felépítenünk, meg kellett teremteni a mindennapi élet feltételeit. Szerencsés helyzetben voltunk, mert a hegyek között volt saját forrás, ami alkalmas volt az ivásra. Tehát a vizünk megvolt, áramot meg kaptunk az aggregátorokból. A városnak volt működő elektromos rendszere – mint kiderült, az áramot Malawiból lopták –, volt három–négy boltocska, egy étterem, ami panzióként is működött. A tulajdonostól szinte mindent meg lehetett szerezni. Kockás füzetben írta fel a rendelést. Itt akár videokazettát is kölcsönözhettem Kilimániból, amiket a hetente érkező repülőjáraton hoztak el. Hetente két járat volt, az étteremben lehetett feliratkozni rá, repülőjegyet ott lehetett venni, ami ugyan csak egy papírzacskó letépett sarka volt, de működött, senki nem maradt hoppon. A várostól pár kilométerre volt a malawi határ, illetve egy menekülttábor. A határon csak gyalog mehettünk át, mivel a gépjárművek mozgását a határőrök nem engedélyezték. A határállomáson – már a malawi oldalon – volt egy posta, ahonnan többszöri kapcsolat után lehetett hazatelefonálni Magyarországra. A telefon nem volt olcsó – öt dollár volt egy perc, amit saját pénzből, saját zsebből kellett kifizetni –, de legalább működött. Ez pedig nagyon fontos volt. Az itteni postafiókon keresztül tíz nap alatt megérkezett Magyarországra a levelem, míg ez Mozambikból legalább egy hónapba telt.

³ Az ONUMOZ Központi Régiójában (Chimoyo) volt egy uruguay-i lövészzászlóalj, egy argentin katonai kórház, egy indiai műszaki század, egy olasz zászlóalj. Ezen kívül Tetében volt a botswanai zászlóalj, az Északi Régióban, Nabalában, pedig egy bangladesi zászlóalj. A misszió teljes létszáma 1800 fő körül volt ebben az időben, ebből 130–140 volt a fegyvertelen katonai megfigyelő, a többiek fegyveres katonák voltak. Később jelentek meg ENSZ rendőrök is, akik között magyarok is szolgáltak.

Mennyi volt akkor a havi fizetésed?

Az akkori ellátmányunk összege 145 dollár/nap volt, mivel egy induló misszió költségei mindig nagyobbak, és a megélhetés is nagyon drága egy polgárháború által sújtott országban. Később, amikor a misszió már rendesen működött, a fizetést lecsökkentették 105 dollár/napra. Ebből kellett a teljes ellátásunkat biztosítani, mivel az ENSZ semmit sem juttatott nekünk. Semmi sem volt olcsó, de a telefonálás hihetetlenül drága volt, még a nálunk jobban kereső kanadaiaknak is. Ekkor találtuk ki azt a módszert, hogy a rövidhullámú rádióon felhívtunk Hollandiában egy állomást, ahol egy hívójelet kaptunk, amin be tudtak azonosítani minket, majd rátettek az európai telefonrendszerre R beszélgetésre, amit a hívott fél fizetett. Tulajdonképpen európai tarifát kellett fizetnünk, de a kapcsolásig minden ingyen volt. Éppen ezért a hivatalos jelentéseket nem telefonon oldottuk meg, hanem a nemzeti rangidősök faxon küldték haza a heti és havi jelentéseket.

Hová kerültél a Malawi határtól?

Onnan már haza! A fél év alatt, amit Milangeban töltöttem, felépítettük és berendeztük a táborot, majd később egy másikat is; leszereltünk 1000 fegyverest, sőt részt vettünk az aknameztelési programban is, a Hello Trass nevezetű szervezet munkatársaival. A szervezetet leszerelt brit százados képviselte, aki egy szakadt Land Roverrel megérkezve helyieket toborzott, és gyorsan kiképezte őket aknameztelőnek. Kaptak ruhát és felszerelést, majd megkezdték a Kilimánit Milangeval összekötő út megtisztítását.

Mennyire jelentettek gondot az aknák, aknamezők?

A polgárháború során – de már azt megelőzően is a portugálok is – jelentős mennyiségű aknát raktak le nem csak a határon, de az ország szinte teljes területén. Sajnos használható térképek nem voltak az aknamezőkről, sőt a laza szerkezetű talajban az aknák mozogtak is, ami szintén veszélyt jelentett az emberekre. A polgárháború után főként a hollandok vállalták az aknameztelési feladatokat, majd megjelentek a különböző civil szervezetek is. A munkát egyébként a mai napig sem tudták teljesen befejezni, így még több tíz-, vagy százezer akna heverhet Mozambikban.

Beszéltél korábban a gyerekkatonákról. Róluk mit lehetett tudni?

Akkoriban ezt az ENSZ még nem tekintette akkora problémának, mivel nem volt olyan látványos, mint más afrikai országban. Mozambikban általában 12–13 éves korukban rabolták el a gyerekeket. Én találkoztam Magundéban olyan katonával, akit 1000 kilométerrel távolabbról, Nampullából raboltak el az iskolából, amikor hazafelé tartott. Megállt mellette egy teherautó, kapott két nagy pofont, behajtották a teherautóba és elhozták Magundéba. Nem is tudta, hogy merre van. Ha megszökik sem tudta volna, hová menjen, mit csináljon. Gyerekkatonával nem sokkal találkoztunk, de azokra is azt mondták, hogy 18–20 évesek. Persze tudtuk, hogy ez nem lehet igaz. Ha számot kellene mondanom, hogy hány gyerekkatonával találkoztam, akkor legfeljebb ötvennel. Láttunk női katonákat is, igaz csak a kormányoldalon, mivel a lázadóknál valami miatt nem harcolhattak.

Hány magyar katona szolgált Mozambikban?

Az első nyolc magyar békefenntartó 1992 végén Angolából került át, majd 1993 februárjában további tíz fő utazott ki. Én áprilisban váltottam egy társam, és 1993 októbertől-novembere környékén mentek haza, akiket Angolából csoportosítottak át. Ekkor jött ki az ő váltásuk, meg a februáriakat is váltották, sőt helyettem is jött valaki áprilisban. 1994 végére azonban befejeződött a misszió, így minden magyar hazajött. Megközelítőleg 50 magyar katona szolgált kint Mozambikban.

Volt közöttük olyan, aki megbetegedett, sérülést szenvedett? Mennyire volt ez kockázatos a magyaroknak?

Mindenféleképpen kockázatos volt a misszió, hiszen előfordultak fegyveres összecsapások, lőttek ránk, volt aknaveszély, szélsőséges időjárási körülmények, de leginkább a betegségek jelentettek számunkra veszélyt. Ezért is történt, hogy amikor hazajöttem, a repülőtérrel azonnal a karanténba vezettek, még mielőtt találkozhattam volna a családommal. A tranzitban várt egy kolléga, aki mondta, hogy van egy jó és egy rossz híre: a jó, hogy Isten hozott itthon, a rossz a karantén. A Szent László Kórház fertőző elkülönítőjébe zártak be. Szerencsére csak öt napig tartott. A probléma inkább az volt, hogy a család várt Ferihegyen, megjöttem, hajrá megyünk haza, és nem ez történt. Nem tudtam róla. Nem volt olyan ruhám, felszerelésem, amiben a kórházban lehessek. Ráadásul épp egy 36 órás repülőút után voltam, ami elég fárasztóra sikeredett. Ekkor jöttek meg az irakiak is, de őket nem a reptérről vezették el, hanem megkapták az estét és csak másnap kellett bemenniük. Mindent végigvizsgáltak velünk kapcsolatosan, sokszor duplán. Amikor hazajöttem, akkor volt kolerajárvány Zimbabweban, tehát még alaposabban megnézték. A HIV-teszt kivételével öt napon belül meglett minden eredmény, elengedtek. Persze úgy engedtek el, hogy a HIV-teszt is meglesz, de hát teljesen mindegy, mi lesz az eredménye, lehet azzal együtt élni és korszerű gyógyszerek vannak... Az első három ősz hajszálamat akkor szereztem. Pár embernél találtak bizonyos betegségeket, de mindenkit sikerült kikezelni.

Jelentett-e veszélyt a malária?

Igen, többen is kaptak maláriát, de mindenki kigyógyult belőle. Itthon háromféle gyógyszert kaptunk, a Lariam volt nálunk a betegséget kezelő gyógyszer, ha már megvan a fertőzőtség, akkor először hármát, nyolc óra múlva kettőt, újabb nyolc óra múlva egyet kell bevenni. Volt egy gyógyszer, amit naponta kétszer kellett bevenni, de volt, amit hetente egyszer. Az egyik a Paludrin nevezetű volt, a másikra már nem emlékszem. Mivel sok mellékhatása volt ezeknek a gyógyszereknek, én úgy döntöttem, hogy nem használom egyiket sem.

Milyen volt a magyar katonák felkészültsége a külföldiekéhez viszonyítva?

Abban az időben az ENSZ-békefenntartás még őskorát élte, hiszen a hidegháború alatt alapvetően a „semleges és el nem kötelezett országok” vettek részt a békeműveletben. Így beszélünk tradíciós békefenntartó nemzetekről, mint amilyen például Kanada vagy Ausztria. Abban az időben összesen 13 misszió volt, míg a hidegháborút követő öt évben újabb 13 missziót kellett indítani, ahová hatalmas mennyiségű ember kellett. Nem gondolom, hogy nyelvtudásban sokkal rosszabbak

lettünk volna, mint bárki más, hisz itthon az is presztízskérdés volt a kiválogatás során, hogy képesek legyünk angolul kommunikálni. Más nemzetek sokkal rosszabbul beszélték az angolt, sőt Mozambikban valamiféle angol–portugál „békefenntartó nyelv” alakult ki. Nekem a mai napig problémát okoz a kecskét angolul goat-nak hívni, mindig a portugál cabrito szó jut eszembe. Szakmai felkészültségünk nem mindig érte el a klasszikus békefenntartó országokét – hisz ők a tapasztalat-feldolgozásban sokkal jobbak voltak, mint mi –, de az improvizálás nekünk sokkal jobban ment.

Hazatéréseket után felhasználta a Honvédség az általatok megszerzett tudást?

Hivatalosan nem, bár élménybeszámolók szintjén a következő felkészítésnél természetesen megjelent. Publikációban sajnos nem, legalábbis nem rögtön. A misszióból hazajötték többsége – főleg a nyelvismeret és a nemzetközi tapasztalat miatt – magasabb beosztásba került, illetve voltak páran, akik a NATO békepartnerségi programokban tudták kamatoztatni a tudásukat. Az én egyéni életemben a mai napig sokat jelent az a tudás, amit Mozambikban megszerkeztem, hiszen ott indult el az út, amin – azt lehet mondani, hogy – járok. Ha ma tekintek vissza Mozambikra, amikor én a CIMIC Központhoz kerültem, parancsnok-helyettesnek, majd parancsnoknak, akkor is azt néztem, hogy mi az a műveleti környezet, amiben dolgozunk. Ez egy multikulturális terep, ahol különböző szervezeti kultúrával és lehetőségekkel rendelkező szervezetek helyezkednek el, amelyek egy cél érdekében próbálják megoldani a válságot, saját eszközeikkel. Ezt pedig nekünk valahogy össze kell hangolnunk. Ez kint katonai megfigyelőként is feladatunk volt, hiszen nem csak az ENSZ, de más helyi és nemzetközi szereplők is részt vettek a mozambiki műveletben. A CIMIC is ugyanerről szól, azzal a különbséggel, hogy az mindig a parancsnok munkájának támogatása érdekében működik, de maga a műveleti környezet, a megoldandó problémák ugyanazok. Ugyanúgy menekülttáborokról, leszerelésről, krízisekről, civilekről, infrastruktúráról, civil szolgáltatásokról kell gondoskodnunk, mint ahogy ezt katonai megfigyelőként tettük Mozambikban. Az itt megszerzett tudást felhasználtam a doktori fokozat megszerzésekor és az oktatási munkám során is.

Leszerelő kormánykatonákkal

ENSZ-tábor, Catandinka

Magyar békefenntartók a beirai repülőtéren

A „Magyar Ház” Beirában

Kitüntetett magyar és jugoszláv ENSZ-megfigyelők

MOZAMBIK

Győrben végezte el a Jedlik Ányos Gépipari Technikumot, majd 1968–1972 között a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán tanult. 1972-ben Szabadszálláson kapta meg első tiszti beosztását, majd ugyanott a Kiképző Központ parancsnoka lett. 1991-ben középfokú nyelvvizsgát tett, majd átkerült a Védelempolitikai Főosztályra, ahonnan néhány hónapon belül kikerült Mozambikba, ahol egy évet töltött el békefenntartóként.

1993-ban rendelkezési állományba helyezték, ezalatt részt vett az MH Békekiképző Központ létrehozásában. Ezután 1994–1995-ben az ENSZ kuvaiti missziójában teljesített szolgálatot, az egyik szektor parancsnokaként. 1995-ben, a Daytoni szerződés aláírása után, a Kaposvárra települt amerikai 21. Területbiztosító Támogató Parancsnoksághoz vezényelték összekötő tisztnek, ahol 1996-ig szolgált. Innen Sarajevóba küldték, ahol a Támogató Parancsnokságon parancsnokhelyettesi feladatokat látott el. 1997 júliusától a HM Védelempolitikai Főosztályára került, majd pár hónapon belül a Védelmi Hivatal állományába vezényelték át. Egy pályázatot megnyerve 2001 márciusában került Gödöllőre, ahol a HM Currus Rt. haditechnikai igazgatójaként – vezérigazgató-helyettes – dolgozott tovább. Innen került ki Macedóniába 2001 szeptemberében, ahol egy 40 fős csoport vezetőjeként az „Essential Harvest” művelet keretében a békefenntartók által összegyűjtött fegyverek megsemmisítésében vett részt. Jelenleg mint nyugdíjas katonatiszt, a HM Currus Rt. Vezérigazgatója.

Hogy kerültél ki Mozambikba?

Kiírtak egy pályázatot a mozambiki misszióval kapcsolatosan, és az akkori védelempolitikai főosztályvezető megkérdezte, hogy hajlandó lennék-e kimenni. Mivel akkor fegyverzetellenőrzési feladatokkal foglalkoztam, nem esett a nehezemre egy missziót bevállalni, így rövid hezitálás után igent mondtam. Ezután volt egy nagyon komoly egészségügyi szűrővizsgálat, ahol a jelentkezőknek több mint a fele kihullott, meg néhányan meggondolták magukat és visszaléptek. Végül maradtunk vagy húszan, akiknek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián tartottak egy kéthetes felkészítést.

Mondanál valamit a felkészítésről?

Papp István őrnagy volt a felkészítés menedzsere, mivel már rendelkezett ENSZ műveleti tapasztalattal, valamint Szabó László alezredek és Török Árpád őrnagy a Vezérkar részéről. Véleményem szerint a felkészítés hatékony volt, majd ezután újabb egészségügyi vizsgálatok következtek, megkaptuk a kötelező oltásokat, felvettük a felszereléseket. A Honvédség – az akkori lehetőségeket figyelembe véve – komoly mennyiségű felszerelést biztosított a számunkra. Nem az ő hibájuk, de a ruházati anyagok egy része nem volt alkalmas a missziós tevékenységre. Főleg a műszálas ruhák. Ezek után összecsomagoltuk a felszereléseinket és vártunk az indulásra, ami rövidesen be is következett.

Milyen útvonalon mentetek ki Mozambikba?

Budapestről először Párizsba repültünk, majd onnan a Mozambiki Nemzeti Légiközlekedési Vállalat gépével – leszállás nélkül – Maputóba. Amikor kiszálltam a gépből, az első gondolatom az volt, hogy itt tényleg polgárháború volt. Másutt általában autók parkolnak, meg a járataikra várók sétálgatnak, itt meg egy két–három méteres büzlő szemétdomb terpeszkedett közvetlenül a parkoló kellős közepén. Emellett iszonyatos meleg volt, nagy páratartalommal, és bennünket is rögtön kiveret a víz. Láttuk a repülőtér túlsó sarkában a hadsereg rozsdásodó MiG–21 és MiG–17 típusú vadászpilótáit, amelyek alkatrész és javítóképesség hiányában nem repülhettek. Szóval vizsgálatlanul egy látvány volt...

Ekkor tréfából annyit mondtam a többieknek, „fiúk, ez a mi jövőnk is.” Nem sokat tévedtem, mert gyakorlatilag 10–15 évvel később szinte ugyanez az állapot következett be nálunk is... Innen bevitték minket Maputóba a parancsnokságra, ahol bejelentkeztünk, majd elfoglaltuk a szállásainkat a Rovuma Hotelben és kipakoltunk. A hotelt ne magyar mércével gondold. Képzeld el egy egyszerű épületet, ahol sem ivóvíz, sem pedig áramszolgáltatás nincs, illetve magadról gondoskods minden másban is. Voltaképpen az alvóhelyet fizettük meg.

Ki fogadott benneteket?

A reptéren azok a magyar békefenntartók fogadtak bennünket, akiket az ENSZ angolai missziójából vezényelték ide, az itteni műveletet beindítani. Pallos László alezredes a misszió személyügyén dolgozott vezető beosztásban, Kövér István őrnagy pedig a Beirai körzetparancsnokság logisztikai tisztje volt. Ők ketten szervezték meg, hogy az első napjainkon minden gördülékenyen menjen. Mivel az ENSZ által kijelölt szállás nem volt megfelelő számunkra, hamarosan közösen béreltünk egy házat, ahol mindenkinek saját szobája lett.

Milyen állapotok voltak, amikor megérkeztek? Folyt még a háborúskodás vagy béke volt?

Többé-kevésbé béke volt, de mint kiderült, csak a fővárosban, mivel csak Maputót és közvetlen környezetét tartotta szilárdan uralma alatt a központi kormány. Arról, hogy a várostól 15–20 kilométerre a dzsungelben, valamelyik eldugott helyen mi történik, még csak nem is tudtak. De erejük sem lett volna befolyásolni az eseményeket. Az egész misszió az volt a szerencséje, hogy a kormányt már nem támogatta a Szovjetunió és az ellenzék mögül is kihátrált Dél-Afrika. Így mindkét szemben álló fél úgy legyengült, hogy nem volt más megoldás számukra, békét kellett kötniük. Az ország infrastruktúrája teljesen tönkrement, pénz pedig nem volt a karbantartására. Egyedül a három tengeri kikötőbe vezető vasútvonal működött, mert a környező államok is ezeken keresztül jutatták ki a termékeiket az óceánra. Mivel ezek működése létfontosságú volt számukra – akár fegyveres erővel is – rávették a szemben álló feleket, hogy ne rombolják le. Persze ennek ellenére több támadás is érte a vasútvonalat, ami ellen akna elleni védelemmel ellátott, erősen páncélozott kocsikkal és gyorsreagálású erőkkel harcoltak ezek az államok. Mivel jobban felszerelt és kiképzett fegyvereseik voltak, mint a kormányerőknek és a RENAMO-csapatoknak, képesek voltak szavatolni a termékek biztonságos kijutását a mozambiki kikötőkbe. A vasútvonalak mindenkinek fontosak voltak, francia

segítséggel elkezdtek a felújításukat, korszerűsítésüket, amit a francia idegenlégió egységei biztosítottak. Velük szemben a fegyveres csoportok labdába sem rúghattak, egyre inkább az utakon járókat – köztük az ENSZ békefenntartóit – kezdték el fosztogatni. Ha ellenállást tapasztaltak, gondolkodás nélkül használták a fegyvereiket. Ottlétem ideje alatt az ONUMOZ tíz Toyota és Nissan Patrol típusú terepjáróját rabolták el, amiket aztán Dél-Afrikában értékesítettek tovább. Mint később kiderült, néhányat megtalált a dél-afrikai rendőrség, majd visszajuttatták a missziónak. A különböző összecsapások és a rossz közbiztonság ellenére az ENSZ megkezdte a munkát. Először csak Maputóban működött a parancsnokság, majd ahogy megérkeztek a békefenntartók, lassan a környező területeken is elkezdtek a járőrözéseket. Persze csak azután, hogy túljutottunk a célfelkészítésen és az azt követő vizsgákon, ahol elméleti és gyakorlati ismereteket is számon kértek rajtunk. A célfelkészítés egy hétig, de inkább tíz napig tartott. Tapasztalatom szerint a magyar felkészítés itthon nem volt rossz, de a helyi viszonyokra, a mozambiki helyzetre nem tudtak megfelelően felkészíteni, hisz maguk sem rendelkeztek azokról megfelelő információval. Persze ott sem volt minden egyszerű, hisz senki sem tudta pontosan hogy fog valójában működni a misszió, milyen elemei lesznek, mivel menetközben alakultak a dolgok, hogy mi is a teendőnk. A célfelkészítésben nagyon jók voltak a gyakorlati kérdések, például a vezetéstechnikai ismeretek, vagy az aknákról adott átfogó előadás.

Ennyire komoly veszélyt jelentettek az aknák?

Igen, talán az egyik legnagyobb veszélyforrásoknak számítottak, mivel a portugál haderő több mint 2,5 millió aknát telepített le, nem csak az országhatárokon, de magában a belső területek, városok, fontosabb települések környékén is. Aztán ugyanezt csinálta a RENAMO is a dél-rhodesiai katonai egységek közreműködésével, és kisebb mértékben a kormányerők is. Persze térképeket egyik fél sem készített az elaknásított területekről, akik meg lerakták, azoknak jó része meghalt a háborúban vagy elmenekült.

A célfelkészítés után hová kerültél beosztásba?

Eleinte a parancsnokságon dolgoztam, főként a főváros környékén járőröztünk, terveket készítettünk a misszió kiterjesztésére, valamint ügyeletes tiszti szolgálatokat adtam. Ekkor a brazil Da Silva tábornok által vezetett misszióban alig 300 fő szolgált, így szinte mindenki mindent csinált. Ez volt a misszió hőkorszaka... A katonai megfigyelők munkáját egy egyiptomi ezredes irányította, illetve később fegyveres katonák is érkeztek, akiknek szintén saját parancsnoka volt. Ebben az időszakban állítottuk fel a szektorokat, majd kezdtek kiépülni a táborok. A misszió parancsnokságáról az északi szektor parancsnokságra, Nampula városba kerültem, ahol másfél hónapig teljesítettem szolgálatot, főként a szektor ügyeletes tisztjeként, valamint a különböző utak, hidak műszaki felderítését végeztem. Ebben az időben azért bizonytalan volt a sorsom, mert arról volt szó, hogy átküldenek az ENSZ grúziai missziójába parancsnokhelyettesnek, de ebből végül nem lett semmi.

Ebben az időben a misszió legfontosabb feladata a békeszerződésben foglaltak megfigyelése, az esetleges szerződéssértések jelentése volt. Ilyenekből – főleg a misszió kezdetén – viszonylag sok volt. A helyiek nem csak egymást

lőtték, előfordult, hogy a fegyver nélküli katonai megfigyelőket is bántalmazták. Szerencsére magyarokat nem, bár a mi irányunkban is voltak fenyegetések. A másik fontos feladat a szemben álló felek leszerelésének megfigyelése, a fegyverek begyűjtése volt. A fegyvereiket leadó katonákat a nemzetközi migrációs szervezet (International Organization of Migration – IOM) szervezet munkatársaival regisztráltuk aszerint, hogy kiválogatásra kerültek-e az új haderőbe, vagy nem. Aki nem, az megjelölhette a helyet, ahová költözni szeretett volna, az ENSZ meg oda szállította őket. Akik vállalták a további katonai szolgálatot, azokat a kiképző központokba szállították. Bár a RENAMO szervezetéből többen is szerettek volna belépni a hadseregbe, csak a felnőtteket vették át, a szervezet fegyvereseinek jelentős részét adó kiskorúakat leszerelték. Ilyenekkel én is találkoztam, amikor Namicundeba kerültem.

Namicunde volt az első beosztásod?

Igen. Miután kiderült, hogy nem megyek Grúziába, kineveztek az akkor létrejövő Namicunde tábor parancsnokának. Ez a hely a RENAMO által ellenőrzött területen található, ahol egy tábort hoztak létre a leszerelésre váró ellenzéki fegyveresek számára. A mi táborunk és a leszerelőké egyidejűleg épült fel. Nampulában bepakoltuk a helikopterbe a sátoranyagot, valamint a tábor felállításához szükséges felszereléseket, majd az általunk korábban felderített területre, egy portugál farmra mentünk, Namicunde mellé. Itt egy nagyon rossz állapotban lévő, használhatatlan épület – ajtó-ablak nélkül – fogadott minket. Mellette viszont volt egy mangó-ültetvény, meg egy kis vízhozamú kút, ahol végül felállítottuk a tábort. A tábort a közelben szolgáló bangladesi katonák segítségével kezdtük el felépíteni, úgy, hogy magam is keményen részt vettem a fizikai munkában. Nem számított, hogy én vagyok a tábor parancsnoka, sőt, éppen ezért példát kellett mutatnom. Az első nap végére már felállítottuk a sátrakat, amikor igazi afrikai zuhé kerekedett, olyan, hogy tényleg folyt a víz, mintha leszakadt volna az ég. Mire az égszakadásnak vége volt, már a mentőakciót kellett szerveznünk, mivel mindenünk elúszott. Újra kellett az egészet cövekelni, rögzíteni, de most már egyedül, mert közben a katonák elmentek. Igyekeztünk minél hamarabb befejezni a munkát, majd körbekerítettük a tábort.

Mekkora volt ez a tábor?

Megközelítőleg egy 100x100 méteres terület lehetett, de nekünk elegendő volt. Úgy alakítottuk ki a tábort, ahogy annak idején a katonai főiskolán megtanultuk: itt lesz az aggregátorod, a vizesblokk, a pihenősátor, a szolgálati helyiség stb. A tábor egy aggregátor látta el árammal, ami reggel héttől este tízig működött, majd éjszakára leállítottuk. De az elég is volt, mert a hűtőszekrény reggelig nem olvadt ki, mi meg éjszaka nyugodtan tudtunk aludni. Mellette volt az üzemanyagtartály, majd a vízutánfutó, amivel a közeli folyóból hordtuk a vizet. Ez azonban csak tisztálkodásra volt alkalmas, így a viszonylag közeli Quamba városból hordtunk palackozott vizet. Ez azonban elég drága volt, így feltérképeztük a helyi vízvételési lehetőségeket. Találtunk egy kutat az egyik közeli faluban és onnan hordtuk a vizet, amit utána leszűrtünk, majd forraltuk, végül pedig Neomagnol tablettát raktunk bele. Pocsolyavízből, iszapos, sárga kútvízből csináltunk iható vizet. Építettünk egy zuhanyzót is a saját kezünkkel, így nem kellett hordóból mosakodnunk.

Aztán építettünk egy konyhasátort, ahol gázpalackkal főztünk, amit az ENSZ időről-időre kicserélt. Általában akkor, amikor hetente egyszer jött az ellátmányt, postát szállító helikopter. A raktársátrunkban a leszerelő katonák számára szükséges anyagokat, eszközöket tároltuk, és persze a saját sátraink, amikben aludtunk.

Mi volt a munkátok, hogy teltek a mindennapjaitok?

Ebben a táborban több mint 1200 katona gyűlt össze, akiknek különböző civil oktatást szerveztünk. Ezen kívül többüknek adtunk ruházatot, felszerelést, vetőmagot és némi pénzt, hogy új életet kezdhessenek. A táborban hét fő szolgált, akik közül öt főnek folyamatosan jelen kellett lennie. Ez úgy igen nehéz volt, hogy mindig volt beteg – főként maláriás – közöttünk, illetve szabadságra vagy hivatalos ügyintézésre is el-elment egy-egy fő. Az állomány elég heterogén összetételű volt. Szolgált velem keresztény, muzulmán, hindi, svéd, zambiai, bangladesi, chilei, bissau-guineai, de már nem emlékszem mindenkire...

Ez persze azzal járt, hogy a kommunikációnk a kezdetekben kissé nehézkes volt. Akkor már az angolom elég jó volt, a svéd és a bangladesi is nagyon jól beszélt angolul, a bissau-guineai tisztünk ugyan jól beszélt portugálul, de az angol nyelvtudása az alapfokot is alig érte el. Szerencsémre Odesszában végzett lövész szakon, és kiválóan kommunikált oroszul. Szóval vele – ha csak lehetett – oroszul egyeztetttük a feladatokat. A chilei kollégánk angolul nem értett, csak spanyolul, így közte és köztünk a bissau-guineainak kellett tolmácsolnia. A RENAMO által biztosított összekötő tiszt egyáltalán nem beszélt angolul, csak valamennyire portugálul és a helyi törzsi nyelven, a makondin. Nem volt egyszerű dolgom, egy-egy eligazítás szó szerint bábeli nyelvzavart eredményezett, de aztán szép lassan megismertük egymást, kialakult valamiféle közös nyelv és egész jól elműködöttünk a tábor. Ennek ellenére elkezdtem portugálul tanulni az egyik brazil megfigyelőtől, így nemsokára már a helyiekkel is meg tudtam magamat értetni. A nyelvi sokszínűség persze más esetekben is okozott meglepetést. Orosz katonai megfigyelők is voltak ott, akik szintén több nyelven beszéltek, illetve igen képzettek voltak. Például egyikük készítette pár évvel korábban Mozambik tengerparti és tengeri térképeit. Egyszer egy kormányalakulat leszerelésében vettünk részt, ahol a helyi parancsnok meghívott bennünket az egyetlen étterembe. Ülünk ott és békésen iszogatunk, amikor látom, hogy a csoportunkhoz beosztott orosz békefenntartó figyel a mellettünk lévő asztalt, ahol három helybéli fekete beszélget. Szinte elmosolyodtam magamban, hogy ugyan mit érthet az orosz a beszédükből, amikor számomra érthetetlen nyelven megszólalt. Erre a három fickó hanyatt dobta magát a meglepetéstől, majd a hahotázástól. Kiderült, hogy az orosz Etiópiában szolgált attasétikárként, ahol tökéletesen megtanult szuahéliül, amivel aztán remekül meglepte a helyi kereskedőket.

Alkalmanként együtt dolgozott velünk egy amerikai orvos, aki az Orvosok Határok Nélkül (Médecins Sans Frontieres – MSF) szervezet munkatársa volt. Ő vizsgálta meg az általunk leszerelt katonákat, majd erről jegyzőkönyvet állított ki, aminek az egyik példányát mi is megkaptuk. Megőriztem a jelentését arról, hogy az első 18 katona milyen betegségben szenvedett. A kigyóharapástól kezdve a szifiliszig szinte minden előfordult... Ha a hölgy nem tartózkodott a táborban, akkor

helyi orvosoktól kértünk segítséget, de kisebb eseteket a saját orvosi felszereléseinkkel, gyógyszereinkkel mi magunk is megoldottunk.

Egyszer jött hozzánk egy lázadó katona, aki hosszú ideje nem látott orvost, malária és vérhas gyötörte egyidejűleg és kérte, hogy segítsünk rajta. Orvos egyáltalán nem volt akkor a környéken, így én magam kezdtem el kezelni azzal a gyógyszer-csomaggal, amit még itthon kaptunk. Volt benne malária elleni gyógyszer, széntabletta és sok más minden, amit beszédtem a fekete barátunkkal. Négy nap múlva érkezett meg az amerikai doktornő – akit Mariann Rebbernek hívtak –, hogy megvizsgálja a táborban lévő katonákat. Amikor megtudta, hogy – orvosi képzettség nélkül – én kezeltem az egyik RENAMO-fegyverest, megdöbben, de amikor elmondtam neki, hogy mit tettem és hogyan, megnyugodott. Azt mondta, hogy ő orvosként még ennyit se tudott volna tenni, mert neki akkor ott nem volt megfelelő gyógyszere. Volt olyan esetünk, hogy egy gyereket hoztak be, akinek a kezébe mart egy mérges kígyó. Hogy mentse, egy bozótívágó késsel levágták a karját, és a 12–14 éves gyerek úgy jött be hozzánk, hogy az orvosnak már csak le kellett kezelnie a csonkot.

A tábori körülmények gyakran hoztak elő olyan helyzeteket is, amivel itthon nem igazán szoktunk szembekerülni. Például nagyon óvatosan kellett mozognunk, mert a környék teli volt mérges kígyókkal. Videó-felvételeim vannak arról, hogy másfél méteres kígyót csapnak agyon a kollégáim a sátorban. Komoly gondot okoztak a különféle rágeszálók – főként a patkányok, amiket nem zavart az emberek jelenléte –, mert nem csak az élelmiszert dézsmálták meg, de a felszereléseinket is megrágták. Nagy állatokkal nem igazán találkoztunk, bár amikor a folyóra mentünk vízért, a parton láttunk krokodilokat sütkérezni, meg majmokat... Rengeteg majommal találkoztunk a környéken, akik borzasztóan féltek az embertől. Egyszer járőrben mentem, amikor találkoztam egy majomcsapattal, amit egy nálam majd másfélszer nagyobb hím vezetett. Bent ültem a Nissan Patrolban, és azon reménykedtem, hogy nem áll le az autó... A többi majom elszaladt, illetve felugrottak a fára, de ő megállt az út közepén és úgy nézett rám, hogy csak na. A majmok egyébként elég kiszámíthatatlanok és nem szerettem volna majomharapással orvoshoz kerülni. Láttam több sakált is a táborunkhoz közel, a hulladékokat próbálták meg összeguborékolni. Elefántot helikopterről láttam járőrözés közben, egy majd 150 fős csordát. De a polgárháború miatt a vadállomány komoly károkat szenvedett. Volt olyan békefenntartó, aki a szolgálata alatt állatot nem is látott. Szóval ilyen módon is szerencsésnek mondhatom magam. Bár ellenkező példa is akadt: Palicz Győző kollégánk említette, hogy őket oroszlan támadta meg egyszer egy ösvényen, és bár elzavarták, az egyik kísérőjük megsérült.

Egyébként teljesen önellátók, önfenntartók voltunk. Szinte minden munkát mi végeztünk a tábor működtetésével kapcsolatosan. Az ENSZ ugyanis kifizette nekünk a megszabott napidíjat és onnantól ránk bízta, hogy látjuk el magunkat. Nekem, mint parancsnoknak ezért komoly kihívást jelentett, hogy ne csak én, de a velem szolgálók is képesek legyenek megfelelő mennyiségű és minőségű ételhez jutni. Illetve alkalmazkodnunk kellett egymáshoz is, hiszen hiába tudtam volna disznóhúst venni, amikor rajtam kívül minden békefenntartó muzulmán volt a táborban... Így kb. két hónapig csak kecskehúson éltem.

Térjünk vissza a leszerelési folyamathoz. Említetted, hogy 1200 fegyverest szereltek le. Hogyan és kiket?

Ezek a katonák igazi dzsungelharcosok voltak, a szó szoros értelmében. Bár sokan nem voltak túl nagy véleménynyel róluk, a táborunkban lévők igen fegyelmezettek voltak. A tábor parancsnoka egy őrnagy volt, aki az egyeztetéseknek megfelelően minden másnap elküldte hozzánk 25 emberét. Őket regisztráltuk, elvettük a fegyvereiket, majd átadtuk nekik az első ellátmányt, azaz kaptak egy saját sátorra való felszerelést, amit a mi táborunk mellett állítottak fel, így a táborunkat hamarosan egy másik tábor vette körül.

A regisztrációra beérkezett katonákat kikérdeztük és rögzítettük a személyes adataikat, majd fényképet készítettünk róluk és levettük az ujjlenyomataikat. Ekkor kellett eldönteniük, hogy mit akarnak. Vállalják a szolgálatot az új, közös haderőben, vagy leszerelnek és visszatérnek a polgári életbe. A leszerelésre várók átlagosan három–négy hónapot töltöttek nálunk, ez idő alatt szerveztük meg számukra a polgári életbe visszaillesztő tanfolyamot. Ebben volt sport, játék, de ugyanakkor a családi életre való felkészítés, életvezetési tanácsok, földművelési ismeretek, és még sok más minden. Voltak olyan előadások is, amelyek a biztonságos nemi életet propagálták, mivel akkor már terjedőben volt az AIDS, bár nem okozott akkora gondot, mint most. A katonák között nagyon sok szifilisz, és más nemi betegségekkel szennyezett volt. Ezért az ENSZ küldött vagy 7000 óvszert a táborba, amiről nem tudtuk elképzelni, mi értelme van egyáltalán... Végül kiderült, hogy nekünk kell őket felvilágosítani a helyes használatról, majd amikor elhagyták a tábor, kiosztani számukra. A tanfolyamok szervezésével és lebonyolításával kapcsolatosan a táborparancsnokok – ez esetben jómagam – szabad kezet kaptak, bár a témaköröket egy központi tematika alapján oktattuk. A képzések mellett igyekeztünk anyagi segítséget is nyújtani nekik, ezért a helyi szövőipar által készített nadrágokkal, ingekkel és alsóneművel láttuk el őket. Ezzel az ENSZ a mozambiki textil- és kézműipart támogatta, azzal a céllal, hogy ha munkához és keresethez juttatja a helyieket, azoknak nem éri meg fegyvert fogni és visszamenni a dzsungelbe harcolni. A leszerelési folyamat ideje alatt, amíg a táborban tartózkodtak, az ENSZ, valamint a FAO gondoskodott az étellemezésükről. Ez kicsit egyhangú volt, mivel ezek a szervezetek főként kukoricát, rizst és más száraz élelmiszert biztosítottak a számukra, húst vagy más fehérjedús táplálékot nem igazán. Ezért a katonák megfogtak és megettek mindent, ami élt és mozgott – például a nekünk annyi gondot okozó patkányokat is – a táborok környékén található erdőkben. Talán ez is hozzájárult az állatállomány megfogyatkozásához.

Namicundében kilenc izgalmas és kihívásokkal teli hónapot töltöttem el, majd mivel letelt az egyéves szolgálati időm, visszatértem a parancsnokságra, ahol megkezdődött az én leszerelésem is.

Te is említetted, meg mások is, hogy Mozambikban több gyerekkatonával is találkoztatok. Az ő leszerelésük hogy történt?

Teljesen elfogadott dolog volt, hogy a RENAMO fegyveresei egy-egy településen összegyűjtötték a fiatal gyerekeket, akiket erőszakkal elhurcoltak az ország másik részébe, ahol kiképezték, majd harcra kényszerítették őket. Alkalmanként a

kormányoldal is csinált ilyen, de ez inkább a felkelőkre volt jellemző. Amikor elkezdtek a leszerelési folyamatot, hozzánk is kerültek be ilyen gyerekkatonák. Akkor számomra ez borzasztó érzés volt, hiszen magam is egy 12 éves fiút hagytam otthon, itt meg ilyen korú gyerekeknek volt fegyvere. Talán ezért is voltam fogékonyabb a problémákra és igyekeztem minden tőlem telhető módon segíteni rajtuk. Többükkel beszélgettem először tolmács útján, később, amikor megtanultam portugálul, már önállóan is. Egyszer az egyikük elmesélte, hogy három–négyéves korában lopták el úgy, hogy lázadók egyik egysége átkelt a Mozambikot Tanzániától elválasztó Rovuma folyón, felégették a falujukat, kirabolták a helyieket – néhányukat meg is ölték –, majd összeszedték a gyerekeket, akiket magukkal hurcoltak. Aztán, mint valami modern janicsáriskolában, elkezdtek kiképezni őket.

Amikor vége lett a háborúnak, sokuk azt sem tudta honnan származik, csak tengtek-lengtek. A mi táborunkban is voltak ilyen gyerekek, akiket igyekeztem magam köré gyűjteni, lekötni őket hasznos tevékenységgel. Volt köztük egy, aki jobban ragaszkodott hozzám. Alkalmanként hozott nekem mangót vagy más gyümölcsöt, amiért pénzt adtam neki, vagy ha bementünk a városba, hoztam neki szappant, édességet és más apró dolgokat. Ezzel a gyerekekkel készítettem egy riportot, amiben elmesélte, hogy rabolták el és mit csinált a lázadókkal töltött időszakban. Eleinte nem volt könnyű beszélgetni vele, mivel nem csak analfabéta volt, de portugálul sem tudott. Az egyik törzsi nyelvet, a makondit beszélte, amit a környező országokban ugyan 15 millió ember használ, de kis nyelvnek számított. Az egyik bissau-guineai megfigyelő portugálul kommunikált azzal a felkelővel, aki értette a makondi nyelvet és közvetlenül tudott beszélni a fiúval, majd utána lefordította nekem angolra az elmondottakat. Erről az interjúról még videó-felvételt is készítettem, amit a mai napig őrzök. Szóval, leültettem a gyereket a táborban, talán életében akkor ült először asztal mögött, tányért adtam elé, megettettem, elbeszélgettem vele és kérdeztem mindenféléről, ő meg válaszgatott. Aztán egyszer csak megkérdeztem tőle, hogy használta-e az AK-47-es géppisztolyát, ölt-e embert valaha. Elkomorodott, és nagy nehezen kinyögte, hogy nem tudja... Mert ha parancsot kapott, akkor lőtt, mint a többiek, de azt nem tudja, hogy meghalt-e valaki emiatt... Elég őszintének tűnt, de lehet, hogy volt benne egy kicsi szabadkozás is.

Mennyi gyerekkatona lehetett ott?

Ha a 14 év alattiakat számoljuk, akkor nem túl sok, alig néhány tucat, de a 16–18 éves korosztályból annál többen voltak. Talán a 15–20%-ot is elérte az arányuk. Mint mondtam, ezek a fiatalok a felkelők fegyveres csoportjaiban nőttek fel, ahol nem volt könnyű életük. Ott lettek felnőttek, azaz még gyerekként rabolták el őket, gyerekként harcoltak, de nagyobb részük már fiatalemberként került hozzánk. Persze nem volt egyszerű eldönteni, hogy ki hány éves, de az orvosi vizsgálatokat végzők azért ki tudták deríteni. Az ENSZ akkor még kevésbé tudta kezelni a gyerekkatonák kérdését, mint most, akkoriban a leszerelésük szinte teljesen megegyezett a felnőttekével. Nem igazán különböztettük meg őket, csak annyiban, hogy őket az új haderőbe nem vehették át, bármennyire is szerették volna. Ugyanis többségük már arra sem emlékezett, hogy honnan rabolták el őket, kik a rokonaik.

Sikerült őket visszailleszteni a civil életbe?

Erre sajnos nem tudok válaszolni, mi nem tudtuk a sorsukat nyomon követni. Amint elhagyták a tábort, eltűntek a szemünk elől...

Találkoztál magyarokkal is Mozambikban?

Mozambikban több magyar is dolgozott. Többségük a magyar és a mozambiki kormány által kötött egyezmények alapján dolgozott ott, főként mezőgazdasági projekteken, mint például dr. Bíbor Lajos, aki a kormány mezőgazdasági tanácsadójaként hét évet töltött Mozambikban. Vele többször is találkoztam, a barátságunk a mai napig is tart. Aztán voltak ott orvosok is, akik közül párral szintén összejártunk. Néhányan tartósan is letelepedtek Mozambikban, nekik már a gyerekeik is ott születtek.

Ugyan nem magyarok, de találkoztunk több mozambikival is, akik korábban Magyarországon tanultak, többségük beszélt is a nyelvet és nagyon segítőkészek voltak a magyar békefenntartókkal. Emlékszem, például az északi vasútvonal igazgatója a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett mérnökként és gyönyörűen beszélt magyarul. A lakásába is meghívott Illés Béla kollégámmal együtt. Vele történt egyszer egy érdekes esetünk. Jött a parancs, hogy Marupában részt kell vennem egy magas rangú delegáció fogadásán. Felöltöztem megfelelő módon, kimentem a helikopter-leszállóhelyhez, ahol már ott várakozott a misszió vezetésének egy része, köztük a katonai megfigyelők egyiptomi parancsnoka is. Tisztelegtem neki, majd félreálltam, hisz a delegáció vezetői úgysem velem akarnak majd találkozni, gondoltam. Leszállt a helikopter, majd kiszállt belőle az északi vasútvonal parancsnoka, aki nem törődve a misszió vezetőivel, odajött hozzám és elkezdett ölelgetni, hogy barátom így, barátom úgy... A főnökeim meg rögtön hanyatt vágták magukat, hogy honnan ismerjük mi egymást. Egyébként a helyiek – legalábbis a tanultabbak – tudták, hogy merre van Magyarország, kik a magyarok. Sőt, alapvetően jó hírünk volt, mivel mindig csak civil projekteken vettünk részt, sosem katonáiban. Ezt pedig nagyon értékelték.

Egészségügyileg hogy bírtad a missziót?

Szerencsére nem jelentett komolyabb problémát, bár hasmenésem nekem is volt többször, de mivel szedtem a malária elleni gyógyszereket, a maláriát nem kaptam meg, ellentétben a többiekkel. Például Gulyás Tibor őrnagy magas lázzal jött haza szabadságra Budapestre, de eltelt vagy három–négy nap, amíg felfedezték, hogy maláriája van. Nálunk ugye nem szokványos dolog a malária, és amíg nem mondta meg, hogy a trópusi Afrikából jött, senki sem gondolt erre a betegségre. Miután rájöttek, megpróbálták valamivel kezelni, de nem voltak túl sikeresek. Amikor Tibi másfél hónap után visszajött, azt mondtam neki, hogy figyelj ide, a maláriát Magyarországon otthon nem igazán tudják kezelni, de itt van a bangladesi orvos, aki profi a malária kezelésében, mivel náluk ez folyamatosan gondot okoz. Akkor elment hozzájuk, ők pedig meggyógyították. Gondot okoztak a különböző rágcásalók által terjesztett betegségek is, ami miatt szintén többen kaptak valamilyen fertőzést. Tizennégyünkől, amikor hazajöttünk, nyolcan vagy tízen a Szent László Kórház fertőző osztályára kerültek azonnal, különféle fertőző betegségekkel.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra a misszió során?

Tulajdonképpen az egész misszió kemény volt, de számomra leginkább az egészségügyi kockázatok jelentettek kihívást. Ha nem figyeltél oda magadra, nem gondoskodtál arról, hogy milyen élelmiszert fogyasztasz, szinte rögtön összeszedtél valami ismeretlen baktériumot, vagy vírust, ami komoly veszélyt jelentett. Vagy a malária... Nagyon oda kellett figyelni, hogy az ember ilyen körülmények között is el tudja végezni a munkáját.

Szolgáltál muzulmán és hindi vallásúakkal is. Ez okozott bármi problémát?

Mi ott katonák voltunk és egy közös feladatot kellett végrehajtanunk. Bár különböző nemzetektől és háttérből jöttünk, bennünket, katonai megfigyelőket több minden kötött össze, mint ami elválasztott. Ezért itt soha nem foglalkoztunk sem politikai, sem pedig vallási kérdésekkel, ezek miatt soha semmilyen összezördülés nem volt. Volt, hogy a muzulmán bangladesi kollégám elkísért a helyi katolikus templomba, máskor meg én kísértem el a muzulmán imahelyre.

Hogy tartottad a kapcsolatot a családdal?

Főként telefonon, ritkábban levélben, mert az négy-hat hét alatt fordult meg. Nem volt egyszerű időszak, hiszen akkor volt a beiskolázási időszak itthon, a gyerekeim meg iskoláskorúak voltak. A nagyobbik fiam akkor volt 14 éves, a másik 12, a kislányom meg akkor töltötte be a hét évét. A nevelésükkel kapcsolatos összes problémát a feleségemnek kellett megoldania, de amiben tudtam – még ilyen távolról is –, igyekeztem segíteni.

Megviselte őket az egyéves távolléted?

Igen, nagyon hiányoztam nekik. Egyszer tudtam hazajönni, valamikor hat hónap után. Igazából nem volt könnyű, és vártak haza nagyon. Szomorú tapasztalat a missziókban, hogy ha nem elég erős a család, akkor ez egy alkalom arra, hogy szétmenjenek. A velem szolgálók közül is többen kerültek ilyen helyzetbe. Az én esetemben a misszió csak megerősítette a kapcsolatunkat a feleségemmel és a gyermekeimmel is.

Milyen volt a kapcsolat a magyar katonák között?

Bár sokan azt mondják, ha sok magyar van egy helyen, abból mindig vita van, itt nagyon jól együtt tudtunk működni egymással. Igaz, két magyar csak nagyon ritkán volt egy helyen, mert az ENSZ szabályai szerint szétszórtak bennünket a misszióban. Talán ezért is volt, hogy mindenki mindenben igyekezett segíteni a másoknak. Például Pallos László százados, aki a misszió parancsnokságán, a személyügyi dolgozott, a személyügyi feladatokon felül a repülőjegy-rendeléseinket, apróbb vásárlásainkat is rendezte. Nagyon hálásak voltunk neki ezért. Aztán ha valakinek honvágya volt, vagy megbetegedett, mi többiek tartottuk benne a lelket, ugyanis az ENSZ-rádiókon használtunk egy speciális frekvenciát, ahol egy megbeszélt időpontban minden magyar bejelentkezett, és ott beszéltünk egymással.

Volt valamilyen érdekes eseted, történeted?

Egyszer a táborban lévő fegyveresek egyike felajánlott a számomra megvételre egy kisebb majmot öt dollárért, amit nagyon szerettem volna hazahozni a gyerekeimnek. Felhívtam a feleségem, hogy van itt egy nagyon szép kis majom, mit szólna hozzá, ha hazavinném? Ő pedig teljesen felháborodva közölte velem, hogy döntsem el, ki megy haza, én vagy a majom, mert csak egyikünk számára van hely. Szóval döntöttem és a majom maradt Mozambikban.

Volt egy másik esetem, az is majommal kapcsolatos... Egyszer, rövid időre lekerültem Marupába az egyik táborba, ahol a parancsnokot kellett helyettesítenem. Itt szolgált egy egyiptomi őrnagy, aki igen tehetségesen főzött. Mondtam is neki, pályát tévesztett, nem katonának, hanem szakácsnak kellett volna mennie. Amikor megérkeztem, ő mutatta be nekem a tábort és a közvetlen környezetét. A tábortól kb. 100 méterre volt egy dombos rész, tele majommal. Vettem a távcsövemet és elkezdtem nézni őket. Erre az egyiptomi őrnagy megkérdezte tőlem, hogy ezredes úr szereti-e a majmokat? Mondom neki, hogy persze, szeretem. Erre lefagyott az arcáról a mosoly és teljesen zavarba jött. Aztán teljesen felháborodott és kétségbe esett, hogy én meg akarom enni a majmokat, akik a legközelebbi rokonaink... és hogy még ő is főzze meg? Egyébként is, a majmok után mi következünk... Mondtam neki, hogy félreértett engem, mert én arra a kérdésre, hogy szeretem-e a majmokat, azt értettem, amit egy átlagos európai ember, aki bemegy egy állatkertbe és azt mondja, szereti, meg érdekes a majom. Szóval el kellett magyaráznom, figyelj, én nem úgy szeretem őket, mint tányérra valót, mivel én soha nem bántanám őket. De ez is csak azért történhetett, mert a polgárháború a helyiek a majmokat is megették, ha tudták.

Mi történt veled, amikor befejezted a szolgálatod?

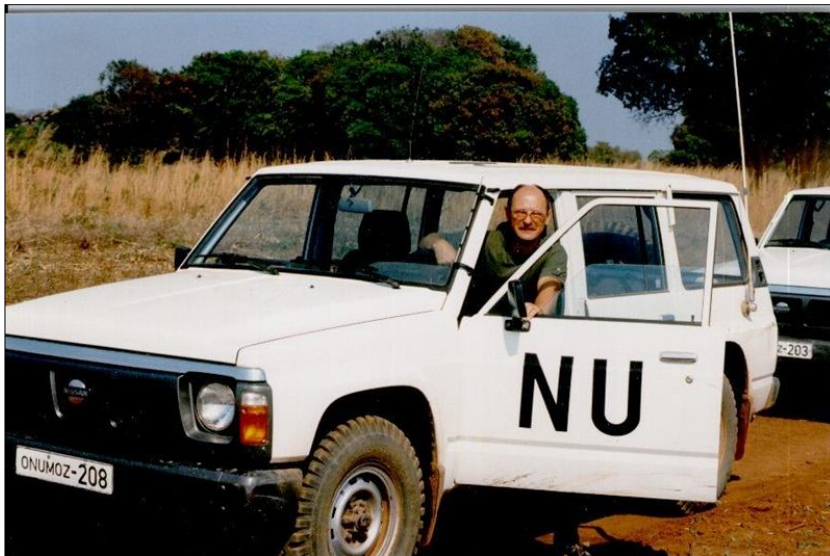
Visszautaztam a misszió parancsnokságára, ahol leadtam az ENSZ által számomra biztosított anyagokat, aláírtam a leszerelő engedélyemet azokkal, akikkel kellett, majd a többiekkel együtt vártam a hazautazást. Ekkorra már mind a 14 magyar békefenntartó fent volt Maputóban, ahol még vásároltunk ezt-azt, majd amikor megkaptuk a jegyeinket, hazautaztunk.

Amikor visszajöttetek, rögtön karanténba kerültek?

Nem, először hazamehettünk, majd megjelentünk a kötelező orvosi vizsgálatokon, ahol a 14 hazaérkezett tisztből tiznél találtak valamilyen betegséget, rendellenességet. Őket bent tartották gyógykezelésre, majd amikor meggyógyultak, hazaengedték őket. Igaz, később hallottam, hogy volt olyan békefenntartó – Angolából jött haza –, aki a malária egyik veszélyesebb fajtájával fertőződött meg, és emiatt éveken keresztül kellett kezelni, mire rendbejött.

Amikor hazajöttél, kérdezett valaki a kinti tapasztalataidról?

Nem igazán, bár később néhány alkalommal részt vehettem a katonai megfigyelőknek tartott felkészítéseken, ahol előadást tarthattam a kinti tapasztalataimról.

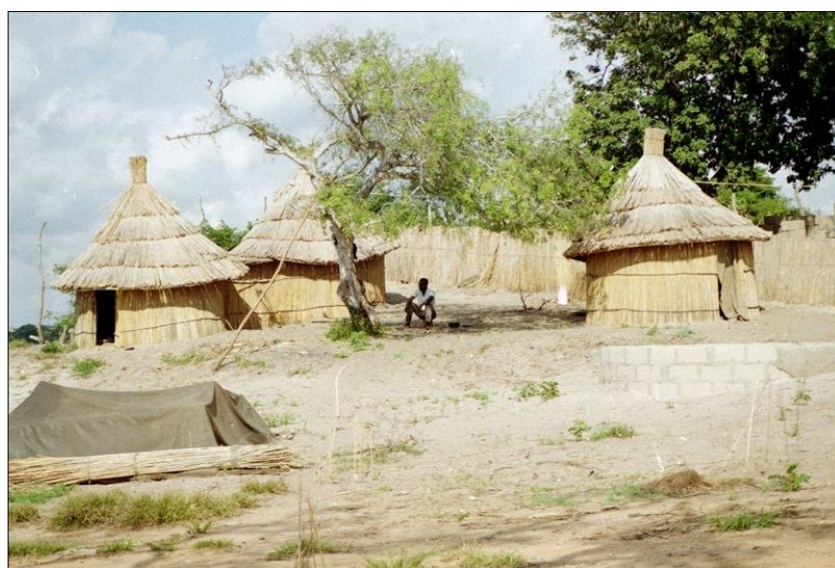
Járőr Namicunde közelében

A luandai repülőtér épülete

Az ENSZ középső szektorparancsnoksága Mozambikban

Mozambiki falu

ENSZ-békefenntartók Nampullában

ENSZ ellenőrző-átesztő pont

1969-ben, a sikeres érettségi vizsga után felvételezett a Tiszti Főiskolára, de mégsem Budapesten, hanem Szovjetunióban, Penzában, a Tüzérfegyverzeti Főiskola tüzérfegyverzeti szakára iskolázták be. A főiskolát 1975-ben fejezte be, amikor tüzérfegyverzeti szakon, mechanikus területen fegyverzeti mérnöki diplomát szerzett. Első hazai beosztásában a Luna-M, valamint a 8K14-es harcászati-hadműveleti rakétákat üzemeltető alakulathoz került. Három év után átkerült a Kaposvári Hadosztályhoz, ahol a fegyverjavító zászlóalj fegyverjavító részlegénél volt másfél évig, majd a hadosztálytörzsben fegyverzeti főnök-helyettes beosztást kapott. Itt nyolc évig szolgált, majd átkerült a pécsi Tüzérezred – később Tüzérdandár – anyagtechnikai főnökének. Abban az időszakban történt, hogy a hadtápot, illetve a haditechnikát összevonták, és akkor ott lett – fegyverzeti szakemberként – anyagi-technikai főnök. 1992-ben, többszöri jelentkezés után beiskolázták angol nyelvtanfolyamra, ahol középfokú nyelvvizsgát tett. 1993 szeptemberében bekerült a Magyar Honvédség által szervezett ENSZ-misszióra felkészítő tanfolyamra, amelynek befejezését követően egy évig Mozambikban szolgált. 1995-ben, hazatérése után rendelkezési állományba került, majd a Honvéd Vezérkarnál felállított integrációs munkacsoportba helyezték, ahol a NATO-csatlakozással kapcsolatos tevékenység folyt. 1996 szeptemberétől 1997 szeptemberéig a grúziai ENSZ-misszióban szolgált, majd hazaérkezése után a Honvéd Vezérkar Vezetési Főcsoportfőnökségén folytatta munkáját, ahol a NATO és a nemzetközi kapcsolatok szervezését végezte. 1999-ben beiskolázták Garmis-Partenkirchenbe egy biztonságpolitikai tanfolyamra, majd 2000 júniusától 2003-ig a logisztikai és szabványosítási főtishti beosztást töltötte be a brüsszeli katonai képviseleten. Hazaérkezése után az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokságra került, ahol a törzsfőnök integrációs helyettese lett és előléptették ezredessé. 2006-ban, az MH ÖLTP felszámolásakor nyugállományba helyezték.

Hogy kaptál lehetőséget a mozambiki békefenntartó műveletben való részvételre?

A HM akkor szervezett egy ENSZ-missziókra felkészítő négyhetes tanfolyamot, amire egy ismerősöm rábeszélésére én is jelentkeztem. Viszonylag rövid tanfolyam volt, ahol az akkori ismereteink szerint próbáltak bennünket felkészíteni egy békefenntartó műveletre. Azóta többször is jártam Szolnokon, az MH Béketámogató Kiképző Központban, ahol láttam, hogy milyen a békefenntartó tanfolyam mostanában. A miénk még nagyon gyerekcipőben járt... Volt egy kis brossúra arról, hogyan kell rádiózni, mik a szabványszövegek, milyen rendszerben épül fel az ENSZ. Abban az időben alapvetően csak a Világszervezet működtetett békefenntartó műveleteket, így érthető módon azzal foglalkoztunk, hogyan épülnek fel ezek a missziók, milyen mandátummal rendelkeznek, mik a feladataik és lehetőségeik. Őszintén szólva addig, míg ki nem mentünk és élőben nem tapasztaltuk meg a békefenntartók életét, eléggé száraz volt az ismeretanyag, amit

nekünk oktattak. Igaz, igyekeztek minél több ismeretet megosztani velünk. Olyan tisztek is tartottak nekünk előadást, akik korábban az ENSZ valamelyik missziójában szolgáltak, így jelentős gyakorlati ismeretekkel bírtak. Sajnos afrikai tapasztalatokkal rendelkező tisztek akkor még nem nagyon voltak, illetve kint szolgáltak Angolában. Ugyan előttünk már szolgáltak kint magyar katonák Mozambikban, akiket Angolából irányítottak át oda, de velük csak kint tudtunk találkozni, így az itthoni felkészítésünkben érdemben nem tudtak részt venni. A felkészítés novemberben befejeződött és mivel akkor váltam el, azt kértem Varga László ezredestől, a Nemzetközi Főosztály vezetőjétől, hogy minél messzebbre küldjön misszióba és minél hamarabb. Decemberben kiment öt fő, a többi tizenegy főt – köztük én is – januári időpontban tervezték kiutaztatni, ez azonban különböző adminisztratív okok miatt csak március elsejével történt meg.

Milyen felkészítést, felszerelést kaptatok?

A felkészítés után, teljes körű vizsgálaton vettünk részt, majd még itthon megkaptuk a sárga könyvünket, és mivel Afrikába mentünk, kaptunk sárgaláz meg egy csomó más betegség elleni védőoltást, megkaptuk a malária elleni gyógyszereket. Amikor kimentünk, az ottani orvosok azt tanácsolták, hogy ne szedjük ezeket, hanem használjuk inkább a Lariamot, mert az volt az ENSZ „kísérleti” gyógyszere, ott kint mindenkinek ezt adták. Nekünk viszont mást adtak a magyar orvosok, én eltettem a Lariamot, és szedtem tovább, amit a magyar orvosok mondtak, mert megkaptuk itthon az egész évre szóló adagot.

A felszereléssel kapcsolatosan az a véleményem, hogy a Honvédség túlbiztosított minket. Talán azért, mert még nem volt elegendő tapasztalat, hogy kint pontosan mire is lenne szükségünk, valamint meg akartak felelni az akkori politikai elvárásoknak. Rengeteg ruhát, sivatagi, trópusi és mindenféle más típusú ruhát kaptam... a vattabéléses téli nadrág annyira nem kellett a trópusokra. Mindenesetre a Honvédség által biztosított felszereléssel bárhová, a világ bármelyik tájára elmehettünk volna. Akár az Északi-sarkra is... Abban az időben még úgy volt, hogy az ENSZ egy bizonyos összeget fizetett a Magyar Honvédségnek, vásároljanak be, és megadta, hogy milyen felszerelése legyen a magyar katonának, mit kell venni annak, aki kimegy. Akkor az egész felszerelés a miénk volt, a bőröndöktől kezdve a sportszatyorig, meg a szabadidőruháig, és a misszió befejeztével minden nálunk is maradt. Utána ez már finomodott, nem adták az embereknek, hanem vissza kellett adni őket a ruházati raktárakba. Összességében nagyon jó ellátmányt kaptunk. Megmondom őszintén, annak idején nem ehhez voltam szokva, mert a Magyar Honvédség csak a legszükségesebbeket adta.

A bőség zavara és a tapasztalatlanságom miatt minden ruhát, felszerelést elvittem magammal, de sokan mások is. Úgy mentünk ki Afrikába, hogy ezeket adták, ezeket vittük, mert azt sem tudtuk, mit mire kell használnunk. Sokunknak ez volt élete első missziója. Nekem is volt vagy hat zsákom, nagy tengerészzsák, amibe belegyömöszöltem a felszerelésemet, aminek a felét nem is használtam soha. A misszióban az volt az egyik problémánk, hogy hová tegyük a felesleges dolgainkat akkor, amikor kint vagyunk a bázison.

Mint említettem, volt egy-két olyan felszerelésünk, ami nem igazán volt praktikus és egy-két „fejlesztőmérnöki” vénával megáldott kolléga átalakította azokat. Például az egyik magyar békefenntartó, Braun László őrnagy levágta a nadrágja szárát, így lett egy olyan rövidnadrágja, amelyet a franciák és a lengyelek is használtak. Ez ugyan nem volt rendszeresített felszerelés, de sokkal kényelmesebb viseletet tett lehetővé. Voltak azonban olyanok is, akik egyszerűen csak lazábbra vették az öltözködési fegyelmet, például volt olyan tisztünk, aki strandpapucsot hordott az egyenruhájához, mert az kényelmesebb... Na, ő egy kicsit ráfaragott erre a módira, ugyanis valamilyen állat belerakta a petéit a sarkába, amiből fereg alakult ki. A tiszt megbetegedett és magas lázzal érkezett haza szabadságra. Az orvosok hiába vizsgálták, nem tudták megállapítani, hogy mitől van folyamatos láza, míg egyszer észre nem vették, hogy a sarkában valamilyen fereg mozog. Miután azt eltávolították, elmúlt a láza, teljesen meggyógyult. Ha megfogadta volna a felkészítéseken hallottakat, hogy ne fürdjünk az állóvizekben, meg zárt cipőben közlekedjünk, elkerülhette volna ezt a problémát.

A megérkezések után kaptatok célfelkészítést?

Igen, kb. két napig tartott. Megismertették velünk az országgal kapcsolatos fontosabb tudnivalókat, a rádiózás szabályait, megbizonyosodtak az angolnyelvtudásunkról, majd le kellett vizsgáznunk gépkocsivezetésből, mivel Mozambikban „fordítva” van a vezetés. A felkészítés során mindent elmondtak, ami ahhoz kellett, hogy a misszióban eredményesen tudjunk tevékenykedni. Természetesen, ha ezt valaki összeveti egy kötelékben végrehajtott magyar, illetve NATO-misszióval, jelentős különbségeket talál, mivel azokban a teljes ellátást a misszió biztosítja – így a katonáknak csak a szakfeladataikra kell koncentrálni –, míg Mozambikban nekünk kellett saját magunkról gondoskodnunk. A napidíjunk 145 dollár volt, ebből fizettük a szállásunkat, a napi étkezésünket, biztosítottuk a megélhetésünket.

A célfelkészítésen felmérted, hogy milyen volt a magyar felkészítés?

Az igazság, hogy ezekben a missziókban mindenféle ember van. Tehát a magyart tiszt nagyon jól felkészült volt. Az, hogy milyen volt az itthoni felkészítés?! Mindannyian általános felkészítést kaptunk, amiben a térképészettől a túlélő ismeretekig szinte minden volt, tanultuk a különböző NATO-térképeket, vetületeket, azt, hogy milyen éghajlat van, de kaptunk orvosi felkészítést is. A magyarországi felkészítés arra volt jó, hogy a felkiáltójeleket kitegye az embernek. De amikor kimentünk, a misszió belülről mindenkinek az volt a saját, egyéni érdeke, hogy minél jobban utánanézzon a dolgoknak, megtanulja a gyakorlatban azokat az ismereteket, amelyek a misszióban elengedhetetlenek voltak. A célfelkészítés során Maputóban laktunk, majd átvezényelték a középső szektorparancsnokságra Beirába, ahonnan hamarosan kikerültem az egyik megfigyelő táborba.

Mi volt az első beosztásod?

Először a középső régió északi felében található Dundeban, egy RENAMO-táborban szolgáltam katonai megfigyelőként, kb. egy hónapig. Ebben a táborban 800–900 lázadó katona volt, akiknek a lefegyverzését végeztük. Ugyanis a RENAMO-parancsnokság folyamatosan küldött be embereket a táborba, akiket nyilvántartásba vettünk, majd beszovaltatták nekünk a fegyvereiket, lőszerüket,

amit egy fegyverraktárban tároltunk. A lázadók által leadott fegyverek igen változatosak voltak, a régi colttól kezdve a RPK géppuskáig minden volt. Azzal, hogy milyen fegyverek voltak, nem foglalkoztunk, bár hallottuk, hogy magyar gyártmányú fegyvert is szolgáltatottak be, bár én azt nem láttam. Tudomásom szerint a mozambiki polgárháború során a szembenállók egyikét sem támogattuk fegyverrel.

Amikor a lázadók leadták a fegyverüket, kaptak helyette élelmiszer, ponyvát – zöld Graboplast anyagot, amiből sátrat csinálhattak maguknak – és néhány alapvető felszerelést, amelyek megkönnyítették számukra a tábori életet. Amíg a táborban tartózkodtak, mi adtunk nekik vizet, de élelmiszerrel saját magukat látták el az erdőből vagy akárhonnán, ahonnan tudták. Sajnos nem volt könnyű velük boldogulni, mivel fegyelmetlenek voltak, gyakran fosztogattak, garázdálkodtak. Egyszer például, amikor mentünk volna vissza a táborba, blokád alá helyezték az odavezető utat és nem engedtek át bennünket. Az egyik lázadó úgy tárgyalt velem, hogy ott volt a kezében egy kibiztosított gránát. Azt hiszem, arról is van fotóm, hogy gránáttal a kezében tárgyalunk, hogy mehetünk-e vagy nem, visszaforduljunk-e vagy nem. Jó, rendben, ha nem lehet, akkor nem megyünk és kész. Visszafordultunk. Aztán jelentettük a misszió parancsnokságára, hogy itt vagyunk és várunk, csináljanak valamit. Ők akkor kiküldték a fegyveres beavatkozó egységet, hogy menjen ki rendet tenni, és biztosítsa a táborba való szabad eljutásunkat. Már csak ezért is igyekeztünk minél több embert leszerelni, hogy minél kevesebb fegyver maradjon kint.

Mennyi ideig tartott egy ilyen leszerelési folyamat?

Ez teljesen változó volt, attól függött, hogy a RENAMO vagy a kormány katonáit kellett leszerelnünk, illetve hol helyezkedett el a tábor, könnyen odajutottak-e az emberek, vagy a vezetők mennyire akarták egyáltalán a leszerelést végrehajtani. Sokan véglegesen ott akarták hagyni a fegyveres csoportokat, de ez nem mindenkinek sikerült. Ugyanis a mozambiki kormány arra készült, hogy a választások után megalakítja az új haderőt. Hogy minőségi embereik legyenek, ha valakinek használható képessége volt – mondjuk géppuskairányzó vagy netán rádiókezelő –, próbálták bent tartani a seregben, illetve rábeszélni, hogy maradjon bent. Ehhez alkalmanként aljas trükköket is képesek voltak bevetni. Volt, hogy az egyik lázadó bejött májusban és júliusban vagy augusztusban már leszerelték, a másik meg jött márciusban, és augusztusban még mindig nem volt leszerelve, mert olyan tudással rendelkezett, amivel az új haderőben akarták tartani, hogy ne menjen vissza a civil életbe. Úgy gondolták, meg tudják győzni őket arról, hogy lépjenek át az új haderő állományába. Ők persze nem tudták, miért nem szerelik le őket, csak azt vették észre, hogy akik később jöttek be, előbb leszereltek, mint ők. Aztán fellázadtak, hőzöngtek, hogy a mi hibánk, hogy nem tudnak elmenni, hogy nem szerelték le őket, és nem teszünk semmit annak érdekében, hogy az ő papírjaik elmenjenek. Volt olyan körzet, ahol bántalmazták is a békefenntartókat, sőt tönkretették az autójukat, kilyukasztották a kerekét, beverték a szélvédőt, hogy amíg őket le nem szerelik, addig nem mennek sehová, és azonnal küldjék a papírokat. Ezekre a lázadásokra számított az ENSZ is, és nagyon jól tudták, hogy az elkeseredett emberek mit csinálnak, így ilyenkor azt a parancsot kaptuk, hogy amennyire csak lehet, teljesítsük a követeléseiket. Nálunk is volt egy kisebb lázadás, amikor a leszerelésre várók tétleg is bántalmazták a tábor brazil parancsnokát, meg a segítségére siető uruguayi kollégánkat. Ez úgy történt, hogy a parancsnokunk

megpróbálta lecsendesíteni a hőzöngő katonákat, akik közül az egyik megütötte őt, majd a segítségére siető dél-amerikai békefenntartót is. Utána meg elvitték az összes élelmiszerünket, a ruhákat, meg annyi vizet, amennyit csak tudtak. A szektorparancsnok azt az utasítást adta, hogy ne csináljunk semmit, maradjunk nyugton, nem lesz semmi baj. Amikor vége lett a konfliktusnak, a két kollégánkat kivonták onnan, és áthelyezték más táborokba őket. Erre azért volt szükség, mert a lázadók szemében többé nem volt tekintélyük, de más táborban tiszta lappal kezdhettek, mivel ott nem tudta senki, hogy bántalmazták őket. Az uruguayit talán haza is küldték, mert azt hiszem, az volt a baj, hogy az ENSZ kambodzsai missziójában a vörös khmerek túszul ejtették, majd eljátszották vele a kivégzését, amitől teljesen megzakkant. Aztán itt megtörtént a lázadás, amit már nem tudott elviselni. Annyira félt, hogy pszichikailag alkalmatlanná vált a békefenntartói munkára, így hazaküldték.

Hogy tudtátok kezelni a különböző lázongásokat?

Igyekeztünk minél hamarabb felterjeszteni a leszerelési okmányokat, és állandó rádióösszeköttetésben voltunk a parancsnoksággal, hogy meggyorsítsuk az alkalmanként túlságosan is bürokratikus ügyintézést. Az volt az elv, hogy a hangadókat szűrjük ki, a papírjaikat minél előbb terjesszük fel, így őket igen gyorsan, általában három nap után leszerelték. Miután ezek az emberek távoztak, elült a nagy lázongás. De előfordult olyan eset is, amikor nem volt elegendő víz, vagy élelmiszer a táborban, a leszerelésre várók szétlopták, elvitték az egész raktárkészletet. Történt olyan is, hogy kimentek a faluba, ahol loptak, fosztogattak. Bementek a családi házakba, amiket szétverték és elvitték, amit tudtak. Bántották a lakosságot, és nekünk kellett kimenni, hogy kivizsgáljuk, mi történt pontosan. Gyakorlatilag akkor szembesültem azzal, hogy a gyerekeket elhurcolják katonának. Emlékszem, annak idején tanultam történelemből, hogy a törökök a 8–10 éves gyerekeket elvitték magukkal és belőlük neveltek janicsárokat, akik aztán gyakran a hazájuk ellen harcoltak a későbbiek folyamán. Ez akkor hirtelen valósággá vált számomra.

Harcoltak a polgárháborúban gyerekkatonák?

Szerintem nem igazán gyerekkatonák voltak, hanem a RENAMO elvette a családoktól a gyerekeket, és amikor összegyűjtöttek nyolc–tíz gyereket, azokat egy fegyveresektől álló csoport elkísérte 400–500 kilométerrel odébb, ahol elcserélték őket másik nyolc–tíz gyerekért. Így a gyerekek nem tudtak hazaszökni, hiszen azt sem tudták, hol vannak. Magam is jártam RENAMO-táborban, ahol láttam ilyen elrabolt gyerekeket, de hogy ők harcoltak-e, voltak-e bevetésen vagy nem, nem tudtam kideríteni. Úgy láttam, hogy inkább mindenféle munkát végeztek velük a táborokban... Akkoriban még nem ismerték fel, hogy a gyerekkatonák lefegyverzése teljesen más megközelítést igényel, mint a felnőtteké, így az ENSZ sem foglalkozott különösebben a kérdéssel. Dundéből egy hónap után átkerültem a kormányerők felügyelete alatt álló Mocuba településre, ahol a kormányerők leszerelésével foglalkoztunk. Ez a település is a középső régióban volt, a Zambézi folyónál, Quelimane felett.

Mennyivel volt más a kormánykatonák leszerelése a lázadókéhoz képest?

Valamivel egyszerűbb volt, fegyelmezettebbek voltak, mint a felkelők, nem nagyon lázongtak, nem voltak olyan önfejűek, de azért ott is voltak problémák.

Például amikor este elmentek, elvették a lakosságtól azt, ami nekik nem volt. Általában így egészítették ki a kormány által adott nagyon alacsony fizetésüket. Őket is hasonló protokoll alapján szereltük le, mint a lázadókat. Bejöttek a táborba, ahol felvettük az adataikat, amit bemondtak, de sokuk azt sem tudta, hogy honnan jött, mikor született, hány éves. Ilyenkor ránéztünk, te ennyi éves vagy és kész... Ők is kaptak életkezdesi csomagot, amiben volt élelmiszer, nadrág, cipő, kapa, sőt valamennyi vetőmag is, valamint egy képes útmutató, hogy amikor a nap felkel, vagy így áll a nap, vagy úgy áll, akkor kell elvetni, akkor kell kapálni. Az akkori lehetőségekhez képest igyekeztek segíteni a leszerelésüket. Aztán elvitték őket autóbusszal a szülőhelyeikre és a sorsukra hagyták őket. A polgári életbe való visszaillesztésükre ekkor még nem helyeztek akkora hangsúlyt, mint mostanában. Az ENSZ csak leszerelte a fegyvereseket és kész...

Milyenek voltak a mindennapi körülményeitek?

Teljesen önellátók voltunk. Emlékszem, volt négy sátrunk, amelyből egy irodaként, egy konyhaként, kettő pedig hálókörletként működött. A hálósátrakban különböző tábori ágyakat voltak, azokra helyeztük a gumimatracunkat, a különböző talpfákra pedig a tengerészzsakokat, amiben a cuccunk volt, így próbáltuk megvédeni a dolgainkat a különböző rágcslóktól. Ez nem sikerült, ugyanis a rágcslók azt a műanyagot, amiben a sátraink voltak, nagyon szerették, így belementek a zsakokba, kirágták, alulról felrágták, a végén már olyan volt, mint szita. Bennünket ugyan nem bántottak, de én inkább úgy aludtam, hogy baldachint csináltam magamnak a sátorban is. Mindenütt megcsináltam, hogy mielőtt lefeküdtem, a felfűjt gumimatracra lepedőt tettem, különben pedig mindent kiráztam, mindent megnéztem, így az ágyamba nem tudtak beférkőzni. Persze idegesítő volt, hogy azt kellett lesnem, mikor mászik be hozzám egy patkány, de egy idő múlva hozzászoktunk, így már nem zavart az éjszakai randalírozásuk.

Ami nagyon érdekes volt, hogy Mozambikban nem nagyon láttunk állatot, szinte semmit. Ha állatot akartál látni, át kellett menni Dél-Afrikába. Később kiderült, hogy ennek az évtizedek óta zajló polgárháború az oka. Először nem értettem, hogy mi a fenéért ég az erdő. Ha mentünk valahová, láttuk, hogy távol az erdőben kis pamacsok égnek, és nem tudtam elképzelni, mi lehet az. Végül elmondták, hogy a helyiek egy bizonyos területet kör alakban felgyújtanak, egyre jobban összeszűkül a tűz, és ott várják a tűz szélén, hogy az állatok kijöjjenek. A patkányok, meg kis, picike állatok, nyest, nyuszt és egyebek jöttek, megfogták, megnyúzták, kiálltak az út szélére és árulták. Ezeknél nagyobb állatot nem is láttam a kintlétem alatt.

A sátorban nyolcan aludtunk, de ez nem okozott problémát, hiszen az ember katonaként itthon sem szállodában lakott, meg annak idején húszan, harmincan voltunk egy légtérben, így aztán békésen aludtunk minden további nélkül.

Ellátási szempontból különböztek a táborok. Amikor a kormányoldalon szolgáltam, a táborunk a város közelében volt, ahol volt piac, el lehetett menni krumplit, zöldséget, vagy éppen üdítőt vásárolni. Könnyebben lehetett ivóvízhez jutni, nem úgy, mint a RENAMO-táborokban, amelyek általában elhagyott területeken működtek. A lázadók táborra úgy nézett ki, hogy a dzsungel közepén kijelöltek egy területet, ahová odamentünk mi békefenntartók, levertük a sátrainkat,

majd odatelepültek mellénk a leszerelésre várók, a Graboplastból épült sátraikkal. Volt például egy katona, ő volt az örünk, ő őrizte a tábor, de kb. 20–30 kilométernél közelebb nem volt semmi, tehát a vízért is 70 kilométerre kellett elmenni, ott volt az első vízvételési lehetőség. Itt a lázadás is azért tört ki, mert nem volt vizük. A lázadás után az ENSZ-erők hoztak egy nagy víztartályt, amit onnantól kezdve mi töltöttünk fel nekik.

Magunknak is úgy hoztunk vizet, hogy volt egy Nissan Patrolunk, utánakötöttünk egy lajtos kocsit, amit a folyónál feltöltöttünk, majd beledobtuk a fertőtlenítő tablettát, az összerántotta a vízben a trutymókat, amit utána batisztkendőkön megszürtünk. Amikor láttam, hogy azt a vizet iszom, utána nem is akartam többet inni belőle, inkább narancslevet meg sört ittam, azt hozattam magamnak rekeszsámra. Amikor hozták repülővel vagy helikopterrel az ellátmányt, mindig megrendeltem négy-öt rekeszt, és ha már nagyon nagy baj volt, nem volt se söröm, se narancslevem, felforraltam a vizet, csináltam belőle teát, és betettem hűtőszekrénybe. Ez azonban nem mindig volt jó megoldás, mert a hűtőt nem csak a békefenntartók, de a leszerelésre várók is használhatták. Egyszer az egyik mozambiki betette oda a szőrös kecskelábat... Levágta valami vadállatról azt a patás lábat, becsomagolta egy újságpapírba, majd bedobta a hűtőszekrénybe. Nyitom ki a hűtőt, nézem, mi ez benne, hát kiderült, hogy micsoda.... Egészségügyi okokból inkább maradtam a narancslé és a sör mellett.

A tisztálkodás sem volt egyszerű, ugyanis a folyóból származó vízben kellett fürdenünk. Szerencsére mi nem magában a folyóban fürödtünk, hanem lajtos kocsival hordtuk a táborba a vizet, és ott használtuk fel. Persze fürdés után le kellett mosakodni hipermangános vízzel is, nehogy valami fertőzést kapjunk. Annyira tartottam ettől, hogy a természetes vizeket messze elkerültem, még attól is óvakodtam, hogy belehajtsak az autóval. Amikor elmondták, hogy mindenféle élőlények vannak a vízben, csak bakancsban mentem be, és betartottam mindent, amit még itthon tanácsoltak az egészségügyi felkészítésen. Hogy nem szabad fürödni, csak a kijelölt helyeken, a tengerben is, édesvízbe meg bele se menjünk. Én ezeket mind betartottam. Látsz itt olyan fényképet, ahol szakállam volt, azt azért csináltam, mert amikor a lázadók által ellenőrzött területen szolgáltam, rájöttem arra, hogy ha megborotválkoztam, hiába kentem be magamat arcszesszel, nem tudtam rendesen fertőtleníteni, és ha akkor rászállt a légy vagy valami, azonnal elgennyesedett az arcom. Így meghagytam a szakállamat és csak akkor vágtam le, amikor már jobb körülmények közé kerültem, ahol normálisabban tudtunk tisztálkodni.

Milyen orvosi ellátást kaptatok?

A táborunktól kb. 150 kilométerre, Chimoioiban volt egy olasz tábori kórház, ahová egyszer maláriagyanúval kerültem be. 38 fokos lázam volt, és azt hitték, hogy maláriát kaptam, de végül nem az volt, hanem valami másik nyavalyát szedtem össze, két nap alatt túl voltam rajta. Rögtön kaptam egy nagy adag gyógyszert, és azt mondták, figyeljem, lázas vagyok-e. Egy éjszakára bent tartottak a kórházba, majd a következő nap megjött a laboreredmény, megnézték, és mivel negatív volt, azt mondták, menjek vissza a táborba, aztán ha valami bajom van, akkor jelentkeznek újra.

Gyakori volt köztetek a malária?

Jó páran elkapták közülünk a maláriát, főleg azok, akik az északi régióban szolgáltak. Némelyikük három-négyszer is megbetegedett. A Nampula-i régió ebből a szempontból a misszió legveszélyesebb területe volt. De véleményem szerint nem csak ezen múltott, hanem az emberek ellenállóképességén is. Volt köztünk olyan, aki egyáltalán nem szedte a gyógyszereket, amiket adtak. Nem foglalkozott vele, azt mondta, inkább whiskyt iszik helyette, és tényleg nem is szedett össze semmit. Én inkább rendszeresen szedtem a gyógyszert. Emlékeim szerint Paludrint és Delagilt kaptunk, illetve aki tudott, szerzett az ENSZ orvosaitól Lariamot. Később azonban erről a gyógyszeréről kiderült, hogy öngyilkossági hajlamot hoz elő, meg alvajarást, így azóta már nem szedik. Úgy tudom, abban az időben ENSZ tesztelésre vitte ki. Nem mondták meg, csak később tudtam meg. Én ezért azt szedtem, amit a magyarok adtak. El voltam látva mindenféle orvossággal, többek között vízfertőtlenítővel és minden mással is. Itt is működött egyfajta túlbiztosítottság.

Említetted, hogy önellátók voltatok. Hogy oldottad meg az étkezésed?

Ez számomra nem volt egyszerű, mivel nagyon kényes ízlésem van. Én soha nem ettem meg azt, amiről nem tudtam, hogy micsoda, tehát csak azt ettem, amit előtte láttam. Még kiskecskét se, amit levágtak a gyerekek és megcsinálták, pedig még a kést is megtörölték, meg imádkoztak, hogy kioltják szegény kis kecskének az életét. Ettem a krumpliból vagy rizsből egy kicsit és kész. Ezért vittem ki magamnak Herbalife porokat, tablettákat, meg olyan porokat, amit tejben kellett oldani; eper, vanília meg csoki ízűek voltak. Az a poén, hogy nem lefogytam – mint ahogy gondoltam eleinte –, hanem híztam ezen az étrenden. 75 kilóval mentem ki és 82-vel jöttem haza. Azokon a konzerveken éltem, amit kivittem, meg krumplin vagy csirkén, amit a helyi piacon vettem, aztán Zimbabweból hozattam hosszú lejáratú tejet, narancslevet vagy sört. Néha sült krumplit tudtam csinálni magamnak vagy tejberizst, esetleg tojásrántottát, mert tojás az volt. Így oldottam meg az ételmezt. Ha nagyobb városba mentünk, mindig igyekeztem étteremben enni, de ez sem jelentett életbiztosítást. Egyszer Bozsik Józival együtt elmentünk egy étterembe Quelimaneban, ahol egy tízemeletes épület aljában volt az étterem. Úgy ettünk, hogy megrendeltük az ételt, de nem bent ettük, mert bent ott futkostak a patkányok, így kiültünk az épület elé az asztalhoz, és megrendeltük a csirkét sült krumplival. A csirkét ott úgy csinálják, hogy roston sütik. Levágják a csirkét, félbevágják, egyik felét, másik felét... és utána odateszik eléd. Annak a csirkének még a tokja is benne volt a bőrében, szóval még a sült csirkét is meg kellett pucolnom... Épp annyit ettem, hogy ne haljak éhen. De volt jobb élményem is. Éppen Maputóban voltunk december végén, amikor már jöttünk hazafelé. Ebben a városban hatalmas piac volt. Olyan piacot képzelj el, ahol a tenger állatai meg minden ki vannak téve... a zöld legyeket meg levelekkel hajtják, hogy menjenek el. Amikor megláttam, hogy milyen legyek vannak rajta, már nem kértem semmiből. Mentünk az úton valahová, és megláttuk, hogy az út szélén tartott a gyerek egy pörölycápát, ami úgy jó méteres volt. Akkor, ott eldöntöttük – voltunk bent akkor Maputóban a „Magyar Ház”-ban vagy ötven –, hogy gyerekek, mi csinálunk halászlét cápából. Bozsik Józsi is ott volt velünk, aki nagyon szeretett és tudott is főzni. Megvettük hát a cápát és hazavittük, majd kint az erkélyen Molnár Laci vezérletével – én nem tudtam, hogy úgy kell lefejtetni a cápáról a bőrt, hogy szózd, és akkor jön

le magától –, megpucolták a halat, majd megcsináltuk halászlének. Tettünk bele tésztát is. Szóval bajai cápahalászlévet ettünk, meg sütöttünk még mellé a cápából. Nagyon jó volt a cápa, én azelőtt még soha nem ettem. Ezek után annyira megjött a bátorságom, hogy még a pacalt is hajlandó voltam megkóstolni, amit egyébként itthon sosem ettem meg. A srácok megcsinálták a piacon vett pacalt, én meg mondtam, jó, rendben gyerekek, én nem rajongok a pacalért, de a szaftjából ide, a makarónira tegyetek, és akkor ettem valamennyit belőle. De nem ez volt a jellemző, mert hiába kínáltak bármilyen helyi különlegességgel, semmit sem voltam hajlandó még megkóstolni sem.

Milyen nemzetiségű emberekkel szolgáltál együtt a táborban?

Bissau-guineaitól kezdve az indiaiig volt mindenféle. Volt lengyel, cseh, indonéz is...

Összehasonlítva a nemzetközi gárdával, a magyarok milyen szinten álltak?

Amikor kimentem, az angol nyelvet elég rosszul beszéltem, éppen hogy sikerült a középfokú nyelvvizsgát letennem. Az elején gondom volt a társalgásban, vagy a feladatok megértésében. De végül mindent megcsináltam. Tapasztalatom szerint, minket magyarokat bármilyen feladattal meg lehetett bízni, megcsináltuk a lehető legjobb tudásunk szerint. Sajnos ez nem mondható el mindegyik nemzetről. Elég vegyes volt a színvonal, de nekünk nem is az volt a lényeg, hogyan oldjuk meg... hanem az, hogy jelen legyünk, állandóan lássanak bennünket, képviseljük Magyarországot. Ráadásul igyekeztünk szakembereket küldeni, nem csak „általános” katonákat. Én például fegyverzeti szakember vagyok, ezért a lőszer-megsemmisítések területén a hasznomat vette az ENSZ. Amikor először láttam egy megsemmisítést, teljesen elhültem... nem tudom, mit csináltak volna velem, ha úgy kezelem itthon a lőszereket, ahogy ott egy-két „szakember” csinálta. Aztán belerázódtam az ottani munkába, bár nem az itthon megszokott körülmények között láttam el a feladatom, a misszió parancsnoksága elismerte a tudásomat, a szakmai hozzáértésemet.

Mennyire volt veszélyes a lőszer-megsemmisítés?

Azért volt veszélyes, mert semmiféle biztonsági rendszabályt nem tartottak be, dobálták a különböző lőszereket, robbanóanyagokat, illetve a korábbi tárolásuk sem volt megfelelő. A raktárakban például kupacba dobálva heverték a lőszerek. Tudok neked videofelvételt mutatni, hogy milyen volt egy lőszerraktár, ahová megsemmisíteni, illetve begyűjteni mentünk, és ott a helyszínen semmisítettük meg. Ástunk egy nagy gödröt, kijött egy szakasznyi brazil katona – brazilok voltak a misszióban a fegyveres biztosítást végzők –, voltunk hárman ENSZ-megfigyelők, és nekünk csak annyi volt a dolgunk, hogy jegyzőkönyvezzük, mit semmisítettünk meg. Ők meg kiásták a nagy gödröt, beledobálták a fegyvereket – még a lőszereket is csak úgy vödörből öntötték bele –, az indiai tűzszerészek rátették a begyűjtött hadianyagra a robbanóanyagot meg a hatásnövelőket, aztán csináltak egy nagy robbanást.

A megsemmisítés vagy a tárolás következtében volt baleset?

A megsemmisítők mind indiai tűzszerészek voltak, akik szakszerűen semmisítették meg a begyűjtött fegyvereket. De ahogy tárolták és kezelték a lőszereket, az rettenetes volt. Bárki odatévedt, minden további nélkül el tudott volna vinni egy

kézigránátot vagy egy RPG löszert. Akár a BM 21 löszert is, ami egy két méter hosszú három részből álló rakéta. Ezt szétszerelve vitték oda, külön a hajtó, külön a fej, és úgy tárolták lenn a földön. Annak idején éppen azért csináltam ilyen felvételt, hogy lássák, mi minden van még kint az embereknel. A kormány a választások idején ezért is tartott az ellenségeskedések kitörésétől, mert tudták, milyen sok fegyver van még kint. Akkor meghirdette az ENSZ, hogy nem tudom, hány dollárt ad, ha valaki fegyvert szolgáltat be. Most aztán persze jöttek a fülesek, hogy hol van fegyver elásva, hogy hol mennyi fegyver van, és akkor jelöltek ki bennünket a fegyverbegyűjtő csoportokba. Én két ilyen fegyverbegyűjtési akcióban voltam. Volt, hogy bejött egy helyi lakos, aki elmondta, elásott valahol egy gépkarabélyt és kész átadni a megfelelő összegért. Utána elvezetett bennünket a dzsungelbe elkezdett ásni egy bottal, majd kikaparta és előszedte a fegyvereket. De volt olyan is, hogy egy 200 literes acél üzemanyagos hordó tele volt dobálva az RPG-től kezdve a TT pisztolyig, gépkarabélyig mindenféle fegyverrel. Sokszor olyan volt a helyzet, hogy nem tudtuk elhozni a fegyvereket, akkor meg kellett jelölni a helyét. Volt GPS-ünk, megadtuk a koordinátáinkat, ahol ez a fegyver van, visszatemettük, és utána mentek a tűzsereszek, és elvitték megsemmisíteni. A lényeg, hogy az ENSZ tudott róla, hogy milyen helyeken, hol vannak ezek elásva.

A fegyverbegyűjtések ugyan nem voltak veszélytelenek, de az ENSZ jó felszerelést biztosított számunkra és nem volt muszáj belemenni olyan dologba, ami túl veszélyes lett volna. Ezért ha elküldtek bennünket fegyverbegyűjtésre, akkor azt küldtük előre, aki elmondta nekünk, hol vannak a fegyverek. Megtartottuk mögötte a távolságot, aztán oda léptünk mi is, ahová ő. Így elkerülhettük, hogy valamilyen csapdába essünk, vagy aknára lépjünk. Azokat az aknákat, amiket megtaláltunk, a velünk lévő tűzsereszek szedték elő vagy semmisítették meg.

A napi munkavégzés során akna okozott problémát?

Engem különösebben nem is zavart, bár a misszióban nagyon sok jelöletlen aknamező volt, de én olyan helyre nem mentem. Ha elküldtek valahová bennünket, akkor saját felelősségre csináltunk mindent. Azt nem mondták, hogy menjek be olyan helyre, ami el van aknásítva. A helyi lakosokat figyelve, viszonylag gyorsan rájöttünk, alá van-e aknázva egy terület vagy nem. Ha az alapvető biztonsági rendszabályokat betartottuk, nem igazán kerültünk veszélybe. Az is igaz azonban, hogy nagyon sok civil – főleg gyerek – szenvedett aknabalesetet. Ezért ha mentünk valahová, akkor körültekintően mentünk, figyeltünk. Amikor bementél a dzsungelbe, fűcsomókkal volt jelezve, hogy merre kell menni. A fegyverraktár helyét is úgy jelölték meg, hogy különböző száraz fűcsomókat kötöttek a fák ágaira. Én nem is vettem volna észre, hogy az valami jelzés. Erre a helyi vezetőnk hívta fel a figyelmünket, amikor a kormányerők egyik fegyverraktárát mentünk felszámolni.

A pihenőidőtkben mit csináltak?

Mivel folyamatos munkarendben dolgoztunk, heti hét napon voltunk szolgálatba. Ezért természetesen időről-időre szabadnap járt számunkra, amiket összegyűjtöttünk. Amikor összejött egy vagy két hét, felutaztunk Beirába, ahol az ott szolgáló magyarok béreltek egy házat és ott töltöttük el a pihenőnapjainkat.

Lejárhattunk az óceánpartra, bejártuk a várost, ehettünk éttermekben, egyszóval egy kis időre visszakerültünk a civilizált világba. Persze olyanok is voltak, akik a környező országokba utaztak ki, hogy jobban megismerhessék az afrikai kontinenst. Én például egyszer voltam Zimbabwében, kétszer pedig Dél-Afrikában.

Mi volt a legemlékezetesebb élményed Mozambikban?

Szinte minden, de leginkább a túlélés. Maga az, hogy hogyan éli túl az ember ezt az egészet, mert én – megmondom őszintén – amikor kimentem, azt sem tudtam, hová megyek... De amikor megkaptam az első fizetésem, és láttam, hogy háromszor annyi, mint az itthoni, akkor azt mondtam, mégiscsak megéri kockáztatni a bűnöt.

De azért párszor elgondolkoztam, hogy hol is vagyok. A helyi katonák, amikor megkapták a fizetést, képesek voltak egész éjjel inni – nem tudom, mit ittak, egyfajta erjesztett, zavaros, fehér lötytyöt – és képesek voltak táncolni, hogy a végén már nem a lötytyől, hanem magától az ütemes zenétől lettek mámorosak. Ugráltak, pörögtek, forogtak, kezükben a bozótvágó késekkel... Akkor nem lehetett velük beszélni, tehát a legjobb volt, ha elkerülted őket, mert akkor veszélyesek voltak.

Egyszer emlékszem, belekerültem egy olyan szituációba, ami nagyon megmaradt bennem. El kellett mennem egy börtönbe, hogy összeírjuk a foglyokat. Érdekes, hogy ott lényegesen értelmesebb emberekkel találkoztam, mint kint. Többen beszéltek angolul, sőt volt, aki oroszul is tudott. Még olyannal is találkoztam, aki magyarul beszélt, mert Magyarországon, a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, híradós szakon végzett. Nem sokat beszélt már magyarul, de azért értette. Ez a quelimane-i börtönben volt, ahol 80–100 embert tartottak fogva, de hogy miért, senki sem tudta megmondani. Az volt a feladatunk, hogy vegyük őket nyilvántartásba, hogy ők is kaphassanak személyi igazolványt. De maga az a hely... én nem is tudom, hogy lehet ott élni, mert ott étkezési vagy tisztálkodási lehetőség szinte semmi nem volt. Volt egy gyékényük, azon feküdtek, a döngölt padlón... nem is szoba volt az, hanem egy romos ház. Körül volt véve két-három méter magas kerítéssel, felül szögesdróttal és fegyveres őrséggel. Szerencsétlenek nem tudtak menni sehová...

Találkoztatok kint magyarokkal?

Hallottam, hogy éltek kint magyarok, de nem találkoztam velük. Gondolom azért, mert Mozambik elhagyottabb részein teljesítettem szolgálatot, ők meg a fővárosban, vagy a nagyobb településeken laktak. Ellenben magyar rendőrökkel néha találkoztunk egy-egy járőr során, illetve néhány olyan helybelivel, akik korábban Magyarországon tanultak.

Mennyi ideig szolgáltál Mocubában?

Áprilisban érkeztem meg a táborba, ahol annak felszámolásáig, azaz augusztus végéig tartózkodtam. Ekkor már készültünk a választásokra, így bementünk Quelimaneba, ami a középső régió egyik alrégiója volt, ahol a Világszervezet három–négy tábora működött. Innen elküldtek, hogy vegyek részt a választások szervezésében,

lebonyolításában. Kaptam egy terepjárót, amellyel a választási bizottság tagjait kellett szállítanom, így egyfajta „választási sofőrként” dolgoztam. A választási megfigyelők csak a választásra érkeztek oda, egy-másfél hónapra, és mi mindenhová velük mentünk. Quelimaneból kb. 300–400 kilométerre autóztunk három autóval, amelyből az egyik az enyém volt. Minden csoportban volt öt-hat választási megfigyelő, és mindenkinek volt egy-egy sofőrje, két-két emberre jutott egy sofőr. A katonai megfigyelőknek segíteniük kellett a civil választási megfigyelők munkáját, elvinni őket különböző helyekre, tárgyalásokra, biztosítani számukra az élelmiszert, a vizet, egyszóval a munkafeltételeiket. Gyakorlatilag egy csapat voltunk, felvertük a sátrakat, együtt éltünk. Az én csoportom Chinda tartományba került, ahol valamennyien sátorban laktunk két hétig egy elhagyott helyen, mert a választás ott két vagy három napon keresztül tartott, mivel messziről kellett idejönniük az embereknek. Volt, aki két napig gyalogolt, hogy egyáltalán eljusson a szavazóhelyiségig.

Hogy ment maga a szavazás?

Először a misszió alkalmazottai összeírták az embereket, hogy személyi igazolvánnyal láthassuk el őket. A katonák a leszerelés után kapták meg okmányaikat. Az ENSZ civil alkalmazottai a civil lakosságot látták el papírokkal. A katonákat pedig azokkal az iratokkal vették nyilvántartásba, amiket mi adtunk számukra. Aztán az emberek eljöttek szavazni, bemutatták a papírjaikat, utána belemártották az ujjukat a tintába, majd odanyomták ahhoz a névhez vagy zászlóhoz, amelyre szavaztak. A választás 1994. október végén került lebonyolításra, ahol tudomásom szerint semmilyen komoly atrocitás nem történt. A választás két hét alatt lezajlott, majd novemberben elkezdtek felszámolni a misszió táborait, és december 5-én be is fejeződött a békeművelet. Akkor már folyamatosan vonták ki az embereket a művelési területről. Én december 28-án hagytam el Mozambikot.

Mi történt veletek a hazaérkezést követően?

A reptérről egyenesen hazamehettünk, majd pár nap múlva megkezdődött az orvosi visszaszűrésünk, ahol alaposan megvizsgáltak bennünket, hogy egészségesek vagyunk-e. Volt egy orvos ezredes, ő foglalkozott az Afrikából hazatértekkel, aki a lelkünkre kötötte, hogy még két-három év múlva is, ha bármilyen bajunk van, akár gyomor- vagy más jellegű probléma, ne felejtjük el közölni az orvossal, hogy Afrikában jártunk. Mert akár a bélbolyhokban is megbújhatnak különböző paraziták, és ez okozhat gondot. Figyeltünk is rá sokáig, mert a csoportunkban legalább ötven voltak maláriások – volt, aki többször is –, ez pedig később is kockázati tényezőnek számított. Utána kivettük az összegyűlt szabadságainkat, majd elkezdtünk újra dolgozni a korábbi munkahelyeinken.

Tudtat hasznosítani az afrikai tapasztalatot, kérdezett-e bárki bármit?

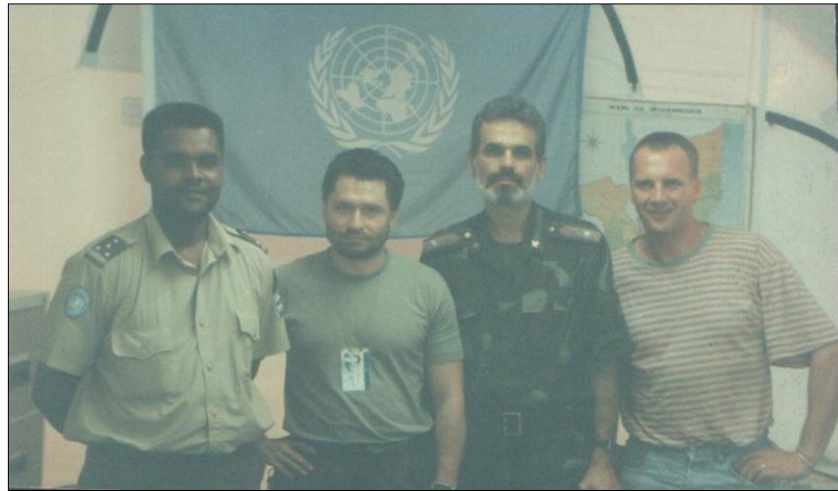
Senki nem foglalkozott vele, hogy merre voltunk. Az volt, hogy örüljete, hogy ott voltatok, kaptatok sok pénzt, aztán viszontlátásra. Még a NATO-beosztás után sem volt olyan, hogy a tapasztalatainkat kérték volna.

Megbántad valaha, hogy kimentél Mozambikba?

Egyáltalán nem. Utána, amikor Grúziában voltam, az veszélyesebb volt, mert ott az emberek már jobban ismerték a fegyvereket. Itt, Mozambikban az volt a jó, hogy a fehér embereket tisztelték a helyiek, és ha még szakállad is volt, akkor szinte mindent megtehetted... A mozambikiak egyszerű emberek voltak, akik nem jelentettek annyi veszélyt a katonai megfigyelőre, mint Grúziában, ahol már értettek a technikához, tudták, hogyan kell csapdát állítani, fegyvereket kezelni. Állítom, a mozambikiak közül sokan még azt sem tudták, hogy a pisztoly hogyan működik. Abban jók voltak, hogy az úttestre egy aknát telepítsenek, vagy egy fegyveres kíséret nélküli szállítmányt kiraboljanak. Ez úgy történt, hogy nagyon sok helyre az ENSZ szállította ki a rengeteg terményt az éhező embereknek. Lehetőség szerint összerék-meghajtású teherautókon vitték ki a szállítmányokat, mert az esős időszakban – Mozambikban az utaknak zöme földút – más járművek képtelenek lettek volna célba juttatni a rászorulóknak az élelmiszert. A helikopteres szállítás meg nagyon drága volt... A banditák a földúton ástak egy 30 cm mély, fél méter széles nagy gödröt. Amikor a sofőr meglátta, hogy előtte gödör van, ki van ásva a föld, lassított, hogy át tudjon rajta menni. Aztán amikor annyira lelassított, hogy szinte már majdnem állt, akkor felléptek az autó hátuljára, bevágták az ablakot, vagy ha nyitva volt az ablak, odatartották a kést a vezető torkához, és azt mondták, álljon meg, szálljon ki az autóból, aztán menjen, amerre akar. A sofőrök persze mind kiszálltak, hiszen el voltak igazítva, hogy nem kell velük ellenkezni. Így otthagyták nekik az autót, azok meg mindent elvittek.

Kimennél-e ismét Afrikába, ha felkérnének rá?

Természetesen igen, és az általam megszerzett tudást is bármikor a Honvédség rendelkezésére bocsátanám, ha szükség lenne rá.

CG 19 Team, Macuba

AZ ENSZ-tábor bejárata

Lőszer-megsemmítés

CR 10 tábor

Lázadás a CR 10 táborban

Ruhaosztás a RENAMO-táborban

Olasz tábori kórház, Chimoio

1972-ben végzett a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola vegyvédelmi szakán. Első beosztása Székesfehérváron a Komendáns Ezrednél volt, ahol vegyisugár-felderítő szakasz- és feladatkiállító FUG századparancsnokként szolgált. 1977-ben beiskolázták a Frunze Katonai Akadémiára Moszkvába, összefegyvernemi szakra, amit 1980-ban fejezett be. Az Akadémia elvégzése után visszakerült Székesfehérvárra, a hadsereg törzsbe, ahol a hadművelleti osztály tervező alosztályán tervező főtiszt beosztásban szolgált 1984-ig, majd parancsnokai javaslatára a Vezérkar Hadművelési Csoportfőnökségére került, ugyancsak tervező területre. 1982-ben részt vett a Varsói Szerződés tagállamai által Bulgáriában szervezett Pajzs, valamint 1984-ben az akkori Csehszlovákiában tartott hadgyakorlaton. 1992-ig a Vezérkarnál dolgozott tervező főtisztként, és az akkori kabinettitkár, Hende Csaba főmunkatársává nevezték ki. Itt 1994 elejéig dolgozott, ekkor jelentkezett a HM által szervezett ENSZ-missziós felkészítésre. Miután elvégezte a tanfolyamot, 1994-ben kikerült Afrikába, az ENSZ mozambiki békefenntartó műveletébe. Hazaérkezése után Fehér József államtitkár titkárságvezetői posztot kínált fel neki, amit 1996-ig töltött be. 1996-ban a Védelmi Hivatal osztályvezetőjévé nevezték ki, ahol 2005. október 1-jéig ott teljesített szolgálatot, amikor nyugállományba helyezték.

Hogy kerültél ki Mozambikba?

Jelentkezni lehetett, aminek a feltétele az angol nyelvtudás volt, nekem pedig ekkor már megvolt a középfokú nyelvvizsgám, így jelentkeztem a pályázatra. Pár hónappal később értesítettek, hogy megfeleltem a követelményeknek, így bekerültem a mozambiki békeműveletre tervezett állományba. Nem sokkal később a HM szervezett egy békemisszióra felkészítő tanfolyamot, ahová én is beiskolázásra kerültem. Az összevonás helyszíne a Katonai Akadémia volt, ahol három héten keresztül, reggeltől estig különböző, speciálisan Afrikával kapcsolatos előadások hangzottak el. Volt kolléga, aki Mozambikból, az első váltásból jött, éppen a szabadságát töltötte, ő is tartott tájékoztatót, de a különböző fegyvernemektől, szakcsapatoktól is voltak előadók. Ahogy visszaemlékszem, ami a leginkább megfogott, az egy műszaki tiszt aknákról és különböző robbanószerkezetekről tartott előadása volt. Mint kiderült, nem véletlen, hisz nagyon sok, sőt talán most is több százezer, ha nem millió taposóakna van szerteszét szórva Mozambikban és máshol a világon. Emlékezetesek voltak még a felkészítés gyakorlati foglalkozásai is. Solymárra, a Kossuth Lajos Katonai Főiskola gyakorlóterére mentünk ki különböző térképészeti foglalkozásokra, sőt, a gépjármű-vezetést is gyakoroltuk, mert Mozambikban „fordított” a közlekedés rendje, és jobboldali kormányval ellátott autókat kell vezetni. Ez visszatért odakint is, mert addig nem is engedtek kocsiba ülni, amíg ott is le nem vizsgáztunk jobbkormányos vezetésből. Ezt követően jelölték ki a csoportokat.

A felkészítés tapasztalatait hogy tudta hasznosítani Mozambikban?

Kint dőlt el, hogy jó volt-e a felkészítés, illetve melyik része volt gyengébb, melyik volt erősebb. Úgy emlékszem, hogy a tanfolyamon tanultakat, elmondottakat tudtam hasznosítani, bár ahogy visszaemlékszem, a más nemzetektől jött katonákkal, kollégákkal való kapcsolattartásra jobban oda lehetett volna odafigyelni. Több mint fél évet voltam kint én is táborban, ahol különböző nemzetek katonái voltak Ázsiából, Amerikából, Afrikából. Megszokni a szokásaikat, hozzájuk igazodni, ez azért problémát okozott. Az előadásban elhangzott ugyan, hogy a helyi lakossággal tartsuk a kapcsolatot, és nagyon hasznos volt, hogy az előadó mesélt Mozambikról, az ottani emberekről, a helyi szokásokról, viszonyokról. Ennek ellenére volt, amikor főleg az okozott gondot, hogy Afrika más országaiból, teljesen más civilizációból jött katonák más szokásokkal, más normákkal dolgoztak. Néha nehezen lehetett velük szót érteni, volt, aki az angolt szinte nem is beszélte. Kommunikálni alig tudtunk velük, ami az első időben problémát okozott.

Amikor vége volt a felkészítésnek, mi történt veled?

Kijelölték a kiutazó csoportokat, majd megkaptuk a misszióba szükséges ruházati és egyéb felszerelést. A felszerelésben nagyon sok mindent kaptunk, aminek jó része teljesen felesleges volt, mert nekünk, akik Mozambikba mentünk – Dél-Afrikába, más viszonyok közé, nem pedig Kuvaitba, vagy valahová a Szaharába –, ugyanazokat az anyagokat adták oda, mint akik a sivatagi vagy más éghajlati viszonyokkal bíró helyekre mentek. Mintegy 192 000 forint értékben kaptunk anyagot. De mint mondtam, egy részét teljesen feleslegesen adták oda. A sivatagi cuccok semmire sem voltak használhatók, a mikádó viszont jól jött, mert volt, amikor még Mozambikban is – hiába voltunk Afrikában –, épp a nevem napján, június 29-én 2 fokot mértem éjjel egy órakor. Tehát igen le tudott hűlni ott is a levegő.

Az itteni felkészítéshez még hozzátartoztak az egészségügyi felkészítő előadások, és az oltásokat is meg kellett kapjuk. Talán életemben akkor volt először 40 fok feletti lázam. Azt hiszem, hat- vagy hétféle oltást kaptunk, ebből a tífusz és a tetanusz elleni igencsak megviselte az embert, mert napokig lázasak voltunk. Oltásokat ennek ellenére odakint is kaptunk, például hepatitisz ellen még kint, az olasz táborban háromhavonta szurkáltak.

Mennyire voltak tisztában egészségügyeseink az ottani körülményekkel, helyzettel? Milyen volt az egészségügyi ellátásokatok?

A magyar egészségügyesek nem sok mindent tudtak az ottani betegségekről, de ez érthető, hiszen nekünk, magyaroknak nem volt túl sok Afrika tapasztalatunk. Ennek ellenére az egészségügyi ellátásunk kint jónak volt mondható, mert az olaszok tábori kórházat vittek ki, az pedig Beirában működött, a mi központunkhoz közel. Azt tudom, hogy malária ellen Lariamot kellett szednünk, és hetente egyszer egy másik gyógyszert. Emlékszem – mert annak idején vegyipari technikumot végeztem –, az 1960-as években még Delagilt gyártottunk, ami jobb minőségű gyógyszer volt. Azt nem tudni, hogy én vagy esetleg más kollégám megkapta-e volna a maláriát, ha nem szedjük a gyógyszert. Viszont volt, aki nem szedte, ivott egy fél konyakot – vagy másfelet –, esetleg whiskyt, és akkor vagy elkapta, vagy nem.

Hogy zajlott a műveleti területre történő kiutazásokat?

A felszerelésünket az Akadémiára kellett bevennünk, mert voltak köztünk vidékiek is, de az ENSZ szervezte a kiutazásunkat. Reggel nyolcra már kint voltunk a Ferihegyi reptéren, és úgy mentünk Dél-Afrikába, hogy elindultunk Amsterdam felé, onnan Rómába, ott este valamikor kilenc, tíz órakor szálltunk fel a Maputóba induló mozambiki repülőgépre. Állítólag az volt az ország egyetlen nagyméretű gépe, amivel leszállás nélkül el tudtunk repülni egészen Maputóig. Így egy napot Európában keveregtünk, hogy kijussunk Dél-Afrikába. Jó volt a repülőgépen, Papp István alezredes volt a csoportvezetőnk, és közben kellett járnia, hogy a kapitány engedélyével az egyenruhában lévő magyar ENSZ-katonák sört kaphassanak a gépen. A mozambiki szabályok szerint ugyanis tilos volt alkoholos italt felszolgálni egyenruhás személyeknek. A kiutazás már azért sem volt egyszerű, mert három csoportban kellett kiutaznunk. Így történt, hogy voltak olyanok, akik már decemberben kimentek váltani az első turnusból hazautazók egy részét, míg mások csak január végén vagy márciusban érkeztek ki. Én például a márciusi csoporttal mentem, mert a februárra jelzett kiutazásunk két hetet késett. Gondolom, főleg azért, mert a repülőjegyeket New Yorkból intézték. De végül mindannyian megérkeztünk.

Amikor leszálltunk Maputóban, az első és maradandó élményem az volt, ahogy kiléptünk a repülőből és megcsapott a páradús, meleg levegő, amitől egy percen belül folyt rólam a víz. Nagyon meleg volt! Akik bennünket vártak, mondták, hogy ez nem is annyira meleg, mivel még tél volt odakint.

Kaptatok kint missziós célfelkészítést?

Maputóban még egy hétig a különböző feladatok ellátására készítettek fel minket. Ott is tartottak különböző előadásokat a területről, Mozambik történetéről, a 15 éves polgárháború pusztításáról, hogy hogyan él a nép, hogy tartsuk a kapcsolatot a helyi lakosokkal, mik lesznek a feladataink. A mozambiki jobb és baloldal majd két évtizeden keresztül háborúzott egymással, ami iszonyatosan sok szenvedéssel járt. Végül – bizonyos kényszerítő okok hatására – békét kötöttek egymással. A megkötött szerződésnek megfelelően megpróbálták az ENSZ segítségével szétválasztani a két felet, leszerelni őket, hogy majd eljussanak a demokratikus választásokig. Főleg erről folytak az előadások, de volt egészségügyi is. Ott is, ahogy itthon, az Akadémia felkészítésén, külön felhívták a figyelmünket a taposóaknákra. Ez tényleg nagyon fontos volt, a táborban nem egy katonát láttunk fél lábbal, de országszerte, amerre jártunk, a polgári lakosok között is. Gyereket is, felnőtteket is, akik a taposóaknáktól lettek sérültek. Azt is elmondták a felkészítésen, hogy az ENSZ egyik kocsija nem sokkal korábban futott aknára. Szerencsére a békefenntartók közül senki sem halt meg, de komoly sérüléseket szenvedtek. A tanfolyam végén gépjárművezetésből vizsgáznunk is kellett. Ott, Maputóban történt a vizsga, ahol ott ült mellettünk a vizsgáztató, aki kipipálta, hogy ezen a vizsgán is túl vagyunk. Kaptunk helyi jogosítványt is. Szerencsére minden magyar katonának sikerült levizsgáznia, ellentétben más nemzetek katonáival, akik közül párat megbuktattak és hazaküldtek. A vizsgák után dőlt el, hogy melyikünk hová kerül. A misszió három régióból (északi, középső és déli) állt, amelyekben az ENSZ 45 kisebb-nagyobb tábort működtetett.

A középső régió parancsnoksága Beira városában volt. Mi, idősebbek (voltunk négyen) idekerültünk, ugyanis megbeszéltük, ha lehet, akkor egy területre megyünk. Az nyilván köztudott, hogy az ENSZ századosi rendfokozattal kérte a békefenntartó katonákat. Aki fiatalabb volt, az megkapta a századosi rendfokozatot, mi meg néhányan idősebbek, noha itthon már alezredesként szolgáltunk, őrnagyként utaztunk ki a misszióba.

Mit jelentett ez az „idősebbek”?

Ez a 40 feletti korosztályt jelentette. Én például a 45. születésnapomat éppen odakint töltöttem Beirában, ahová a maputói felkészítés után kerültem. Maputóból repülőgéppel vittek minket Beirába. Nagyon érdekes és felejthetetlen élmény volt az Indiai-óceán partja felett végigrepülni! Négyen kerültünk Beirába, ott is tartottak egy rövidebb felkészítést, majd elosztottak bennünket, hogy ki hová megy. Én a Magunde nevezetű, RENAMO által vezetett táborba kerültem, ami Beirától kb. 250–260 kilométer távolságra található. Érdekessége, hogy a kelet-nyugati főútvonal, amin Zimbabweba lehet menni, mintegy 130 kilométerig jó állapotú, de utána dél felé már nagyon rossz, szinte járhatatlan volt, mert a 15 éves polgárháború alatt tönkretették az infrastruktúrát, nem csak az épületeket, de a vasúthálózatot is. Amit nem robbantottak fel az aknák, bombák, azt a műszaki alakulatok tették használhatatlanná, helyenként úgy, hogy tízméterenként keresztben árkokat robbantottak, amit még mindig nem hoztak helyre. 1994-ben, amikor mi kint voltunk, ettől az úttól még 30–32 kilométert kellett megtenni a szavannában, ott volt maga a tábor. Amikor kiszállítottak Magundéba, a táborba helikopterrel vittek, így csak később derült ki, hogy milyenek az útviszonyok, amikor először kellett Beirába kocsival élelemért, vízért menni.

A magundeai tábor azért volt érdekes és nevezetes, mert az ott töltött fél évem alatt például csak háromszor láttam kígyót, azok közül kettő kicsi volt, egy volt talán fél méter felett. Ami még nagyon kellemes volt, hogy nem volt sok szúnyog. Tehát a malária kevésbé fertőzhetett meg, habár a maláriát terjesztő szúnyogoknak több száz fajtája létezik. Ugyan az ENSZ misszióiban az a szokás, hogy a békefenntartó katonákat félévente, vagy háromhavonta rotálják, én annyira jól éreztem magamat ott, hogy jeleztem a parancsnokságra, ha lehet, én szeretnék ott maradni, mert jó a környezet, jók a kollégák, nincs sok szúnyog, és a katonákkal is lehet bírni. Ugyan a békefenntartók nagy része nem akart Magundéban szolgálni, de hivatalosan akkor sem maradhattam volna ott tovább, mint hat hónap, így egy kis cselhez folyamodtam. Beirában a parancsnokságon két kollégánk dolgozott, Bozsik József és Pintér István őrnagyok. Pistával megbeszéltük, hogy elmegyünk a központi körzet személyügyi főnökéhez, aki egy cseh alezredes volt, és megpróbáljuk rábeszélni, hogy engem ne rotáljanak, ha lehet, hadd maradjak Magundéban. Majd félórát alkudoztunk, még egy üveg pálinkát is vittünk neki, hátha így hatásosabb lesz, s a végén azt mondta, jól van. Felírta, megjelölte X-szel a nevemet, hogy akkor maradhatok. Utána felbontottuk a pálinkát, és akkor elkezdte mesélni, hogy milyen jól érezte magát a családjával, feleségével Balatonkenesén, a honvédüdülőben, mivel minden második évben ott nyaraltak. Ettől függetlenül nem vagyok benne biztos, hogy első szóra is segített volna...

Milyen volt az életek Magundéban?

Említettem, hogy helikopterrel jutottunk Magundéba, ahol egy hajdani portugál misszió területén lévő romos kolostorban került kialakításra a tábor. Itt volt összegyűjtve 847 katona, akik a RENAMO soraiban harcoltak. Annak idején, még a 1970-es években, a portugálok ellen indított függetlenségi harcot ez a szervezet. Mozambik 1975-ben vált függetlenné, azonban 1977-től kezdve a RENAMO mindent elkövetett, hogy az akkori kormány munkáját nehezítse, majd pedig fegyveres felkelést szervezett ellene. Végül a 15 évig tartó polgárháború után 1992-ben az ENSZ közreműködésével megkötötték a békét, szétválasztották a csapatokat, és több tucat tábort létesítettek, ahol megkezdték a fegyveres csoportok lefegyverzését. Volt, amelyikben a kormánycsapatok katonáit szerelték le, volt, ahol a lázadókét.

Én márciusban kerültem Magundéba, amely hivatalosan a központi körzet kilences számú tábora volt, ahol 847 leszerelésre váró lázadót gyűjtöttek össze. A feladatunk abból állt, hogy biztosítsuk a mindennapi életüket. Ehhez hozzátartozott az élelmezés, de a kulturális, a sport és az egészségügyi ellátásuk is. A tábor közepén volt az ENSZ-tábor, itt különböző országokból öt katonai megfigyelő teljesített szolgálatot. Amikor odakerültem, éppen egy bangladesi tiszt volt a parancsnok, egy cseh őrnagy a helyettese, ő azonban egy hónap múlva eltávozott, így én lettem a helyettes. Az ötfős csoport mellett volt még két egészségügyi alkalmazott, ők helyi lakosok voltak, egy gazdasági főnök, aki egy civil srác volt Angliából, de szerencsénkre a portugált is nagyon jól beszélte, így tudott értekezni a helyiekkel is, és volt még egy kultúros is. Ő szintén fekete srác volt, néha rá kellett szólni, mert reggel a felkelés után rögtön bekapcsolta a zenét a mikrofonba. Szerencsénkre tíz óránál tovább nem tudott hangoskodni, mert este tízkor lekapcsoltuk az aggregátort, akkor megszűnt a világítás és a zenének nevezett ricsaj is.

A katonák leszerelésének előkészítése abból állt, hogy kéthetente 100–150 katonának elő kellett készíteni a csomagokat, hozzá a felszereléseket. Ebben segédkeztek a helyi polgári szervek is, mindenki kapott utazási csekket, pénztalványt és egy csomagot, amiben vetőmag volt, kapa, ásó, vízfertőtlenítő tabletták és még sok minden más is volt.

Az első leszerelés nálunk volt a központi körzetben, és mivel szinte népiünnepélynek számított, a dél-afrikai TV stábja is megjelent, akik riportot készítettek a leszerelő katonákkal. Általában a környékről bevonultatott katonákat gyűjtötték abba a táborba, és ilyenkor megjelent több száz civil családtag, és várta, hogy leszereljék a hozzátartozójukat, a férjet, az apát vagy a gyereket. A mi feladatunk volt még, hogy toborozzuk őket az új hadseregbe, mert a békeszerződésben a két fél abban állapodott meg, hogy a kormánypárt, illetve a RENAMO közösen hoznak létre egy új haderőt. A korábban ellenforradalmároknak, banditáknak kikiáltott RENAMO-fegyveresek azonban nem igazán hajlottak arra, hogy az új haderő tagjai legyenek. A fél év alatt talán ha két tucat katona jelentkezett. Ez gondot is okozott, mert nem hetente, hanem havonta egyszer-jegyszer jöttek az új haderő vezetéséből toborozni, de a katonák köszönték, inkább elmentek civilnek, dolgozni. Ez részben azért is történt így, mert korábban a

RENAMO-fegyveresek úgy gyűjtöttek katonákat a lázadó egységekbe, hogy bementek az üzemekbe vagy az iskolákba, és rámutattak, hogy te meg te, és vitték szó nélkül. Szinte elrabolták az iskolából és a munkahelyről az embereket, hogy elvigyék katonáknak. Ezek után érthető, hogy akinek lehetősége volt megszabadulni a katonáskodástól, az ment is.

Voltak gyerekkelőkatónák Mozambikban?

Gyerekkelőkatónákat nem láttam, de voltak fiatal fegyveresek, 18–20 évesek. Idősek nem annyira, inkább fiatalabbak voltak, akiket gyerekkelőként raboltak el, de tudomásom szerint nem harcoltak, csak dolgoztatták őket. Általában ezek a fiatal katonák okozták a legtöbb problémát. Volt, hogy lázadást robbantottak ki az ellátás miatt. Júniusban ugyanis lehűlt a levegő, és tüntetésbe kezdtek, hogy kellene nekik még takaró, mert megfágnak. Mint korábban említettem, a hőmérséklet két-három fokra csökkent. Ezt a problémát úgy tudtuk megoldani, hogy másnap helikopterrel hozattunk több száz takarót, amit szétszöttünk a katonák között. De történtek más esetek is. Például tiltva volt nekik, hogy az ENSZ-táborba bejöjjenek. Ennek ellenére tucatszám ott toporogtak, hangoskodtak a táborunk mellett, de különösebb atrocitás nem történt. Ilyen előtte nem fordult elő, ezért nagyon meglepett bennünket, mivel félelemkelő tud lenni, ha több száz ember hangoskodik és fenyegetőzik körülöttem. Történt egy hasonló esetünk júliusban, amikor újra kitört a zavargás a táborban, mert szerettek volna minél előbb leszerelni. 100–150 főt tudtunk csak leszerelni egyszerre, és aki nem mehetett el, ottmaradt. Lázongtak is ez ellen, hogy nem akarnak az új haderőbe menni, őők le akarnak szerelni... Én meg pont akkor mentem vissza Beirából élelembeszerzés meg ivóvíz-vételezés után, a tömeg meg majdnem ott volt a táborban... A szóvivőjük közölte velünk, hogy ha három napon belül nem szereljük le őket, akkor az ENSZ-katonáknak is elvágják a torkukat. Ez kicsit megrémített. A gazdasági felelősünk próbált velük szót érteni, meg csitítani őket, hogy ez így nem működik, de megszervezzük, megoldjuk. Amikor megláttak engem, és kiderült, hogy miket mondott, akkor azt mondták, hogy „senor Paolo – ez voltam én – téged nem bántuk, te nagy amigo vagy”. Ehhez hozzátartozik, hogy én ott több száz katonát lefényképeztem, és készíttettem nekik Beirában fényképet, és akinek kellett, fejenként egyet-kettőt szétszöttünk közöttük. Ezzel úgy beloptam magamat a szívükbe, hogy én voltam nekik a „nagy amigo.” Végül megnyugodtak, mert ígéretet kaptak, hogy minél előbb leszerelünk mindenkit, akit tudunk, így abba is hagyták a fenyegetőzést.

Másik érdekesség a táborral kapcsolatban, hogy a kígyók ellen félméteres árokkal volt körbevéve, hogy ne juthassanak be a sátrainkba. Sportfoglalkozásokat is szerveztünk a katonáknak – erről több fényképem is van –, amit nagy lelkesedéssel fogadtak, csinálták a különböző gyakorlatokat, mászni, ugrani, dobni, futni kellett. A kultúros srác a mindennapi zene biztosítása mellett hétvégeken a tábortól nem messze még diszkót is rendezett. A katonáktól begyűjtött fegyvereket konténerekben tároltuk, és volt – a központban vagy nem jól koordináltak, vagy bennünket nem értesítettek –, hogy ugyanaznap volt a leszerelés, amikor a fegyverekért jöttek, sőt még a gázolajat is aznap hozták. A tábor körül ott volt a több mint 100 főnyi civil lakosság, akik várták a családtagjaikat, mi pedig helyettük a fegyverekkel foglalkoztunk. Ez egy kis gondot okozott ugyan, de a rakétákat, fegyvereket, lőszeret csak akkor tudták elszállítani, így a leszerelők kénytelenek voltak várni.

A táborba havonta egyszer a Vöröskereszt alkalmazottai is eljöttek. Akinek gondja, baja volt, kivizsgálták, mindamellett a kétfőnyi egészségügyi személyzet látta el az ott lévő katonákat, meg a környék lakosait is. Naponta mentek ki, a tábortól olyan 200 méterre volt egy kis bungalójuk, ahol a helyi lakosság egészségügyi ellátását biztosították. Ami még megható volt és emlékezetes, az a sok kisgyerek. Készítettem fényképet róluk is eleget. Hozzá tartozott még a tábori élethez az általam Lolkának és Bolkának nevezett két kis srác, akik kaptak néhány száz, vagy ezer metikest, amiért cserébe mosogattak, takarítottak a tábor körül, illetve hordták a vizet. Lolka a kisebbik, éppen akkor lett 15 éves, és ottani szokás szerint a fekete gyermekek ekkor kapnak önálló fűkunyhót, és meghívtak minket is a fűkunyhó-avatására, amihez komoly ünnepséget rendeztek. Az volt az érdekes, hogy megvárták az éjfélt, majd imádkoztak a Holdhoz. Nagyon emlékezetes és megható volt ez a pillanat.

Hogy működött az ellátásokat?

Magunknak kellett megszerveznünk, ugyanis az ENSZ semmit sem biztosított. Onnan szereztük be az élelmiszert és az ivóvizet, ahonnan tudtuk. Hetente egyszer bementünk Beirába, a központba vízért és élelemért, ahol az ott szolgáló magyarok béreltek egy házat egy svéd szállítási vállalatától. Az ottani vizet – még a vezetékes vizet is – csak szűrés, fertőtlenítés után használtuk főzéshez és iváshoz. Ezt Magundéban is meg kellett csinálni, ott is felforraltuk és fertőtlenítettük. Még a fürdéshez használt vizet is, amit a közeli Burzi folyóból nyertünk, abba is klóros fertőtlenítőszerrel öntöttünk az utánfutóba és úgy használtuk. A folyóhoz tartozik, hogy én láttam azt a katonát felkötött kézzel, akinek a karját leharapta a folyóban lévő krokodil, mert nem vette észre szegény. Mi szerencsére nem találkoztunk egy hullóval sem, pedig naponta, kétnaponta kellett a partra mennünk, hogy az utánfutóban felvigyük a vizet a táborba. A Beiráig tartó út megtétele több órába telt, részben a rossz utak, részben pedig a kisebb-nagyobb rablóbandák támadásai miatt. Ugyan tiltották, hogy egyedül közlekedjünk, de ezt nem tudtuk mindig betartani, mert a csoportból öten voltunk ENSZ-békefenntartó katonák, és közülünk valaki vagy beteg volt, vagy otthon volt szabadságon, vagy a parancsnokságon, így csak ketten-hárman voltunk az egész táborban. De azt sem lehetett megoldani, hogy csak egy valaki maradjon a táborban, mert élelem meg víz kellett. Ezért jó párszor egyedül mentem be Beirába a szükséges dolgokat megvásárolni. Ilyenkor előfordult, hogy megdobálták, megütögették az autót a helyi suhancok. Ebben az esetben más történt. Az út jobb oldalán álló 20–25 fős fiatal társaságból kilépett egy srác, és valamit a kocsira hajított. Nem láttam, hogy mit, csak behúztam, lehajtottam a fejem. A végén derült ki, amikor a nagy csörömpölésre, roppanásra néhány száz méterrel odébb megálltam, hogy egy székláb repült be a szélvédőn keresztül. Ha tíz centivel lejjebb megy, akkor most nem ülnék itt, mert éppen fejbe talált volna. De szerencsésen túléltem, utána a szervizben kicserélték a szélvédőt... Nem mondom, hogy utána nem fordult elő, hogy egyedül utaztam volna, de ott teljesen mindegy volt, hogy öten ültünk a kocsiban, vagy egyedül. Szóval már a közlekedés sem volt veszélytelen a misszióban. Volt még egy hasonló sztori, ami szintén veszélyesnek mondható. Ugye, fordított közlekedés volt, én mentem szépen bal oldalt a jobboldali kormányval, és láttam, hogy egy nagy, hosszú platós teherautó közeledik. Csak a füstjét lehetett látni, mert csak az látszott ki az elefántfü

mögül és szépen vágta le a kanyart... Ő nem látott engem, és arra már nem volt időm, hogy kitérjek előle az út másik oldalára, ezért puff, behajtottam az elefántfübe, és ott el is tűnt az autóm. Még szerencse, hogy nem borultam fel! A teherautó meg elhúzott mellettem, kis híján összeütköztünk.

Egyszer utaztam a bangladesi parancsnokkal Beirába meg vissza a Nissannal. Akkor már az újabb kocsink volt, és ahol még jó volt az út, ahol lehetett menni, mentem. De 110–120 kilométernél soha nem nyomtam tovább, mert szerettem volna épségben hazaérni, és ezt elvártam a többiektől is. Ekkor azonban az ártatlan kinézetű kis bangladesi vezetett, nem én. Egyszer csak azt veszem észre, hogy megyünk, mint a szélvész. Nézem a kilométerórát, 150–160 km/óra. Mondom neki: „figyelj, vedd le a gázt, szeretnék ugyan odaérni, de nekem három gyerekem maradt otthon.” Megkérdeztem, hány gyereke van. Neki még egy sincs... Mondom, nekem már három van, és mind hazavár. Jó, visszavette. Aztán mentünk megint vagy 140 kilométerrel. Mondtam neki: „őreg, akkor cserélni fogunk, nem fogok itt ülni melletted.” Nevetett, hogy jó, ezentúl lassabban megy. Kértem: „otthon mit vezettél, milyen kocsit?” „Kocsit nem, csak robogót”, mondta. Kiderült, otthon nem is volt autója, itt meg élvezte, hogy kedvére száguldozhat...

Említetted, hogy a vizet a helyi folyóból hordtátok. Nem volt kockázatos azt inni?

De, ezért csak a városból hozott vizet ittuk, ám aki csak tehette, sört ivott. Persze főzésre használtuk a vizet, de így is sokszor előfordult hasmenés, bélfertőzés és más egészségügyi probléma. Egyébként nem csak önellátók voltunk, de mi magunk is főztünk, úgy, hogy beosztottuk egymás között a napokat. Hetente egyszer került rám sor a konyhában, minden szerdán. A feleségem javaslatára kivittem magammal Túrós Lukács szakácskönyvét, és abból próbáltam főzni. Az első nap paprikás csirkét ebédre, marhapörköltet vacsorára, ami nagyon ízlett a társaságnak. Kérdeztem a következő szerdán, hogy na, fiúk mi legyen az ebéd? Ami a múlt héten volt – mondták. Szóval fél éven keresztül a bevált receptet kellett főznöm: paprikás csirkét marhapörkölttel, valamint marhapörköltet paprikás csirkével. Az volt a szerencse, hogy nem mindennap, mert ha csak hárman voltunk a csoportban, akkor nem volt csirke, csak valami saláta, mert három ember részére nem lehetett egy csirkét felbontani. Egy csirkét felvágunk tizenvalahány részre, akkor mindenkinek jutott egy-két darab belőle. Érdekes, hogy a két fekete közül az egyik, Artúr, valami maputói szállodában dolgozott szakácsként. Ő jól fűszerezett, jól készített el bármilyen ételt, de a másik, az idősebb fekete kolléga, amikor főzni akart, elkezdte vagdosni a csirkét, hát azt hittem, rosszul leszek. Mintha kenyeret vágott volna, így, szépen szeletelte... Képzeld el! Alig lehetett rábeszélni, hogy ne úgy, hanem nézze meg, mi hogyan csináljuk. Vele volt még egy afférunk. A reggelit mindenki saját maga készítette. Én vittem pár tucat zacskó tejport, mert reggelente kakaót iszom, ő meg sütögetett magának tojást reggelire. Egyszer csak látjuk, hogy a literes olívaolaj majdnem a felére csökkent. Hát kiderült, hogy ez az úriember a reggelijét az olívaolajjal készítgette. Alig tudtuk meggyőzni, hogy ne ezt használja főzéshez, hanem a rendes olajat, ez pedig maradjon meg a salátához.

Ami még sztori a konyhával kapcsolatban, hogy nem csak az általam elkészített ételek voltak sikeresek, de én is tanultam főzni másoktól. Például az uruguayi kollégámtól lestem el a rizs elkészítését, curryvel meg fokhagymával. Megpirította egy kicsit a rizst, és még szép színt is kapott a currytől. Amikor hazajöttem, és itthon először így készítettem el, a fiaink azt mondták, hogy apu, legközelebb is te csinálod a rizst. Ehhez hozzátartozott, hogy ott a tíz hónap alatt annyi rizst ettem, hogy amikor visszamentem a minisztériumba dolgozni, a főszakácstól, Rózsa István mesterszakácstól, aki az ottani konyhát irányította, külön engedélyem volt, hogy rizs helyett sült krumplit kaphassak.

A már említett bangladesi csoportvezetővel is volt egy emlékezetes esetem. Mozambikban is használnak a főzéshez olyan nagyon erős paprikát, mint a mi „macskapöcse” paprikánk, amit náluk piri-piri néven ismernek. Egyszer elmentünk egy helyi étterembe, ahol polki-polki (kicsike) piri-pirivel kértük a bébi csirkét. A felszolgáló kistányérban odatett még öt–hat ilyen egész paprikát, amit a bangladesi kollégám szinte mind megevett. Én is megkóstoltam, de hihetetlenül erős volt, így nem erőltettem különösebben. Őt azonban megkérdeztem, „hogya a nyavalyába bírod ezt?” Felnevetett, és azt mondta, a felesége otthon kétszer annyit eszik. Kiderült, hogy az asszonyka tíz évvel fiatalabb nála. Ez is érdekes volt, más az étkezési kultúrájuk.

Milyen volt a helyiekkel a kapcsolat?

A kisebb konfliktusok ellenére jó kapcsolatot alakítottunk ki velük, mivel néhány szót megtanultunk a helyi sana nyelvjárásban, például azt, hogy „jó napot!”, „jó reggelt!”, „köszönöm.” Amikor lementünk a folyóra vizet vételezni, ott voltak a helyi lakosok is, vitték a vizet, meg mostak a parton. Üdvözlöttük őket, hogy „jó napot!”, meg „hogya van?”, ennek úgy megörültek, hogy szinte tapsoltak meg nevettek örömeikben. Érdekes volt az is, ahogy az edényeket a fejükön hordták tele vízzel, szinte hordónyi volt, és úgy tudtak pukedlizni, hogy az edény nem esett le a fejükről. Már akkor is fontos volt a békefenntartók és a helyi lakosság közötti jó kapcsolat, ezért ha csak lehetett, igyekeztünk a helyiek rendezvényein megjelenni, részt venni. Egyszer például elmentünk egy ördögűzésre, ahol egy sámán táncolt arra a ritmusra, amit az ott ülő dobosok vertek. Egy idő után olyan transzba esett, hogy a végén szinte a földön fetrengett. De arra már nem emlékszem, hogy belőle üzték-e ki az ördögöt, vagy ő üzte ki valakiből, de valami hasonló történhetett. A helyiek körbeállták, tapsoltak a tamtam dob ritmusára, majd szinte maguk is extázisba, transzba kerültek és ők is elkezdtek táncolni.

Aztán a tábor mellett, ahogy már meséltem, hétvégén diszkókat szerveztünk, amin nemcsak a katonák vettek részt, hanem a környéken lakók is eljöttek és táncoltak, énekeltek a katonákkal, sőt egy idő után velünk is. Ennek azonban vége szakadt, amikor átvezényelték a Chimoio nevű városba, ami a zimbabwei határtól nem messze található.

Milyen feladatokat végeztél az új beosztásodban?

Chimoio-ból szinte naponta mentünk ki a környékre, akár 100–120 kilométer távolságra is, mivel mi gyűjtöttük össze a be nem szedett és le nem adott fegyvereket. Azaz itt nem arra vártunk, hogy majd a leszerelésre várók behozzák és

leadják a fegyvereiket. Itt is voltak érdekes eseteink. Volt, hogy egy T-34-es harckocsi ott rozsdásodott valahol. Ami emlékezetes volt számomra, hogy találtunk légvédelmi gépágyúkat magyar kezelési utasítással! Úgy tudtam, mi egyáltalán nem vettünk részt egyik fél oldalán sem a konfliktusban. Ezért is lepödtünk meg, hogy ilyet láttunk. Ezért utánaolvastam, hogy annak idején, amikor a portugálok 1977-ben kivonultak és magára hagyták az országot, a Szovjetunió, illetve Bulgária sietett a segítségükre. Valószínű, hogy ők látták el őket fegyverrel. Ők pedig a Varsói Szerződés tagállamaként vásároltak a magyar fegyvereket, amiket így továbbadhattak.

Visszatérve Magundéra, mi volt ott a legemlékezetesebb eseted?

Amint meséltem, a tábor úgy került kialakításra, hogy volt két pihenősátor, egy ügyeletes, egy egészségügyi, egy konyha- és egy raktársátor. Aludni lehetett, sőt sokszor még a nagy csend is „fárasztó” volt, mert tíz órakor leoltottuk a villanyt, kikapcsoltuk az aggregátorokat, ám úgy éjfél, egy óra felé egy bizonyos fajta rovar, a fűrőbogár zendített rá. Hát a tücsökzene kutya füle hozzá képest! Az a szerencse, hogy nem mindig, de a sátortól 10–20 méterre fűrták bele magukat a homokba, ami szinte fülsiketítő zajjal járt. Ezt leszámítva nagy csend borult a tájra, és lehetett rendesen pihenni. A leszerelésre váróknak minden reggel kiosztottuk az élelmiszert – egy kiló ételmezt fejenként –, amit sok katona összegyűjtött, és amikor jöttek a családtagjaik, elküldték velük. Az első időben több száz kiló élelmiszert kellett kiosztanunk, ami elég sokáig tartott. Hetente hozták a táborba a világelelmézési program keretében a rizst, meg mindenféle babot, lencsét, amit mi raktároztunk. Érdekes, hogy hetente egyszer kaptak húst – ez hús- vagy halkonzerv volt –, de a katonák megkapták naponta a fél kiló rizst, és kis, házilag eszkábált konyhákban maguknak főzőcskézték.

De mivel ez elég kevés volt, szinte minden állatot megfogtak, ami élt és mozgott. Például összegyűjtötték a mezei pockokat, egereket, amiket nyársra húzva sütöttek meg, illetve voltak páran, akik íjjal-nyíllal jártak vadászni. Volt egy idős ember, aki rendszeresen kijárt vadászni a táborból, akitől megpróbáltuk megkérdezni, hogy hány éves. Elmondtuk, hogy mi hány évesek vagyunk, lerajzoltuk, de ő rázta a fejét, nem tudta megmondani, mert nem tudta szegény. Elég idősnek nézett ki, de ha azt vesszük, hogy a férfi lakosságnak az 1990-es években még 47–48 év volt az átlagéletkora, a nők is csak épp, hogy az 50-et elérték, lehet, hogy nem volt a bácsi olyan idős, mint amilyennek látszott. A táborlakók jó párszor bennünket is megkínáltak az általuk készített ételekkel, amit – ha csak tehetünk – visszautasítottunk. Egyszer azonban erre nem volt lehetőség, így részt kellett vennünk egy „csirke” vacsorán. Fogtak valamilyen csirkének hívott jószágot, ami inkább a varjúra hasonlított... Borzalmas volt, de a civil kollégáink vásároltak néha belőle és megették. Én inkább a Beirából vitt ételmezt fogyasztottam, mivel ott a piacon szinte mindent megvásárolhattunk. Különböző külföldről származó fagyasztott termékeket, jófajta portugál borokat, sőt még magyar kacsát is lehetett kapni.

Chimoioiban, a fegyverbegyűjtés során történt valami emlékezetes veletek?

Egyszer elmentünk Tete városba, ami már az északi körzethez tartozott, és több mint 300 kilométerre volt tőlünk. Úgy mentünk oda, hogy ott is éjszakázunk. Az éjszakázás abból állt, hogy bent a Nissanban aludtunk, mert azt be tudtuk csukni.

Nem mondom, hogy légmentesen zárt, de biztosítva volt, hogy bogár, kígyó, ilyesmi nem mászott be közénk. Az oda- és a visszavezető utakon készített fényképekből lehetett látni, hogy milyen helyeken kellett menni. Emlékezetes volt, mivel épp ezen az úton fordult elő, hogy jó egy, másfél órát kellett ácsorognunk, mert aknaszedő katonákkal találkoztunk. Az argentin katonák azt mondták, hogy ne menjünk tovább, várjunk még, mert egy-két nappal ezelőtt itt, az úton aknára futott egy gépkocsi, és nem szerették volna, ha minket is ilyen baleset ér. Kivártuk, amíg megtisztítják az utat, majd nagyon óvatosan folytattuk az utunkat.

Chimoióban hogy nézett ki a táborotok?

Nem volt külön tábor a békefenntartóknak, így mi a Vöröskereszt táborában, egy kőépületben kaptunk szállást, a körzetben települt katonai egység parancsnokságához közel. Először valami rossz panziót jelöltek ki, de azt nem fogadtam el, ekkor mondták, hogy menjek a Vöröskereszthez, akik szerény, de tiszta szállást tudtak biztosítani. Általában reggel hatkor már indultunk a fegyverbegyűjtő útjainkra, és valamikor este hét körül értünk haza. Többnyire két kocsival mentünk, ott már a helyi, illetve az új haderő katonái is részt vettek ezekben az expedíciókban. Ami még plusz feladatként jelentkezett, az a választásra való felkészülés, mivel október végén tartották meg a választásokat. Az ENSZ-nek úgy szólt a mandátuma, hogy ha sikeresek a választások, akkor utána kivonul, és ezért sikerült úgy, hogy decemberben már haza is jöttünk.

Chimoióban is önellátók voltunk, a már említett beirai piacra jártunk továbbra is. Itt váltottunk be a pénzünket is, mivel az állami bankban egy dollárért 6000 metikest adtak, a piacon pedig 7000–8000 metikest. A piacon szinte mindent meg tudtunk venni, például főzött fagylaltot ettünk az afrikai nyár közepén... Egyébként nem csak az élelmiszert, de a hazahozott ajándékainkat is itt szereztük be. Több műhely is volt itt az út mentén, ahol a helyiek főként fafaragással foglalkoztak, de nagyon sok elefántcsontból készített tárgyat is láttam náluk. Például vettem egy faragott női arcot az egyik műhelyben, amit a „művész” ott előttem készített el, azóta is igen kedves emlék számomra. Meg az ében- és szantálfa faragások, az afrikai maszkok. A kígyó- és krokodilbőrrel nem is beszélve. Talán ezek miatt is örültem, hogy a központi régió táborában tölthettem le a missziós szolgálatomat. Innen még a hazautazás is könnyebbnek tűnt, mint északról, vagy délről.

A választásokban hogy vettél részt?

Minden békefenntartót „átminősítettek” választási megfigyelővé, így magam is aktívan részt vettem a választásokban. A választások tétje az volt, hogy a korábban egymás ellen harcolók közül ki vezeti majd az országot az ENSZ jóváhagyásával. Az egyik jelölt a 16-ból Joaquim Chissano elnök volt – 1986-tól vezette az országot –, aki a korábbi egypártrendszer, az ottani szocializmust akarta megdönteni. Ezért is írták ki a demokratikus választásokat, hogy a többpártrendszer létrejöhesse. A választások után újra Chissano lett az elnök, de a tizenhat pártból, talán ha hat került be a parlamentbe. Szóval engem delegáltak az egyik választást biztosító csoportba, ahol a különböző országokból érkező választási megfigyelőkkel,

a helyi katonák segítségével biztosítottuk a választás zavartalan lefolyását. Az én feladatom a megfigyelők szállítása és kísérése, valamint a választások lefolyásának ellenőrzése volt. A választás előtti napokban a környező falvakból, településekből gyűlt össze a nép, és meglepő nyugalommal, mondhatni birkatürelemmel várták a sorukat, hogy a választáson sorra kerüljenek. A helyi asszonyok százai kapulánába – ez a nemzeti viseletük, főleg Indiában készült, és mindenre használták, nemcsak öltözetnek, ebbe rakták a hátukra felszerelt csomagokat, de még a kisgyereket is azzal kötötték magukhoz – burkolózva várták, hogy bejussanak a szavazóhelyiségbe. A szavazás előtt mindenki igazolta magát, majd odanyomták a tintába nyomott ujjukat az általuk preferált jelölt fényképe és neve mellé. A választásokon csak kisebb rendbontások történtek, annak eredményét a szemben álló felek és a nemzetközi megfigyelők is elfogadták, érvényesnek tekintették. Így a missziókat az ENSZ befejezettnak tekintette és lassan megkezdődött a művelet felszámolása, a békefenntartók hazaszállítása.

Hazautaztál, vagy kint töltötted a szabadságod?

Nem, én kint maradtam, bár volt olyan magyar katona, aki három–négyhavonta hazajött, de olyan is, aki másik országba, például Hongkongba, Tunéziába vagy Dél-Afrikába utazott. Mi azt beszéltek meg Ágnessel, a feleségemmel, hogy nem utazom haza, ha lehet, inkább ő jöjjön ki. Ez egy olyan alkalommal történt, amikor másik három kolléga feleségével együtt kiutaztak Zimbabwebe, ahol együtt tudtunk tölteni két hetet. Elutaztunk a Karibi-tóhoz, a Viktória-vízeséshez és részt vehettünk egy szafarin is, ahol tényleg lehetett látni vadállatokat, zsiráfot, elefántot, ezt-azt. De voltak olyanok is, akik a szabadságukat csak Beirában töltötték, ahol a magyarok által bérelt házban laktak, onnan jártak a piacra, a városba, vagy az óceánpartra fürdeni, esetleg horgászni. Volt egy-két vállalkozóbb kedvű, akik még a helyi diszkókba is kijártak táncolni. Nem mondom, hogy minden alkalommal, de többször én is velük tartottam. Meglepő, de a kiszolgálás és a zene is teljesen európai színvonalú volt, így lehetőségünk volt rendszeren kapcsolódni. Beirába az őserdei táborokból a magyar katonák pihenni, sportolni és kapcsolódni jártak be. Egyszer Pintér Pistával még teniszezni is eljutottunk. Az a terület, ahol a „Magyar Ház” is volt, nem mondom, hogy egy villanegyed, de élhető hely volt. A ház Beira külvárosában, a központtól kb. három–négy kilométerre van, ahonnan ötperces séta megtétele után le lehetett menni a tengerpartra, és ott lehetett az óceánban fürdeni is.

A magyar napot azonban augusztus 20-án nem Beirában, hanem Maputóban, a misszió parancsnokságán tartottuk meg. Aki tudott, bement az északi és a középső körzetből is. Ez tényleg nagyszabású rendezvény volt, mert többeket meghívtunk nemcsak az ENSZ vezetéséből, hanem az ország vezető állományából is, és nagyon-nagyon jól sikerült. Az ENSZ-ben az a szokás, hogy aki fél évet már eltölt ENSZ-misszióban, megkapja a békefenntartásáért emlékérmét is, amit mi itt kaptunk meg a magyar nemzeti napon. Erről fénykép is készült, amin a 23 Mozambikban szolgáló magyar katona közül az akkor megjelent 21 mind rajta szerepelt. Ami még nagyon jó volt, hogy külön magyar ételeket is készítettünk, palacsintát süttünk, amit nem csak mi, de a vendégeink is nagy élvezettel fogyasztottak.

Hogy tudtál kapcsolatot tartani a családdal?

A kapcsolattartás főleg levélben, illetve telefonon történt. Megbeszéltük, hogy mely nap mely időpontjában hívjuk egymást, és akkor feltétlenül bent kellett maradni a „Magyar Ház”-ban, ahol volt egy vezetékes telefon. Ezen bonyolítottuk le a hívásainkat, amiket később a szolgáltató felé kifizettünk. Nem volt olcsó mulatság... Mások ügyesebben oldották meg a kérdést. Például volt egy uruguayi srác Magundében, akit Tonymak hívtak. A nagyapja egy burgenlandi magyar paraszt bácsi volt, aki kivándorolt Uruguayba, Tony tudott is néhány szót magyarul. Ez a Tony (ahogy az uruguayi ENSZ-katonák) úgy tartotta a kapcsolatot a családjával, hogy a tábortól néhány száz méterre, a Nissan rádióján keresztül kapcsolatot teremtett az uruguayi haditengerészettel, akik valamilyen módon összekötötték a családjával, és így órákon keresztül ingyen tudott beszélgetni velük. Mi sajnos nem tudtuk ezt megoldani.

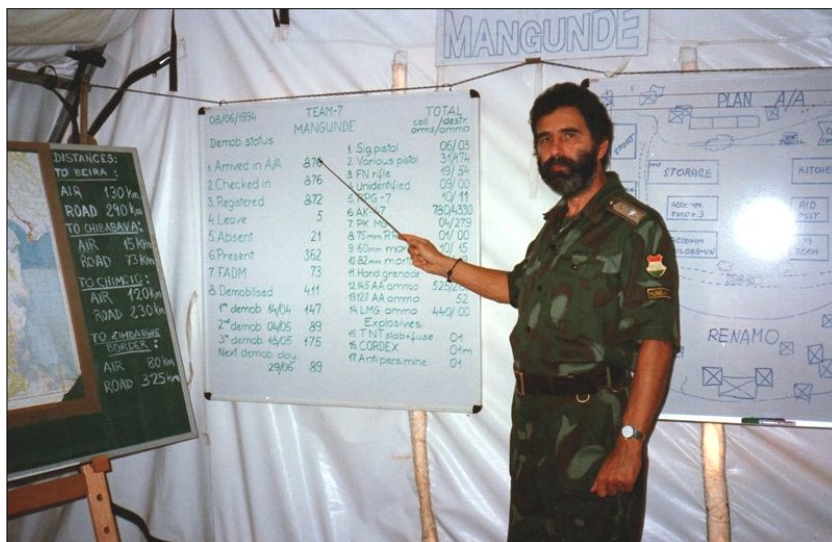
A misszió befejezése után hogy fogadtak itthon?

Amikor hazajöttem, a repülőtérrel egyből a Szent László Kórházba, a fertőző osztályra vittek bennünket, mert nem tudták, hogy egészségileg milyen állapotban kerülünk haza. Az egészben az az érdekes, hogy pénteken érkeztünk meg, és a karanténban csak a vidékiek közül maradt ott egy-két srác. A többiekkel aláírtak az orvosok egy papírt, hogy hétvégére saját felelősségünkre hazamehetünk, de vasárnap visszajövünk. Ez azért is volt furá, mert ha tényleg hazahoztunk volna valami egzotikus fertőzést, akkor a hétvégén lazán továbbadhattuk volna a családjaiknak... Ettől függetlenül mindenki vállalta ezt a furcsa karantént, így még egy hétig ott vizsgáltak bennünket. Hát nem olyan srácnál találtak fertőzést, aki egyszer sem volt kint a terepen, hanem folyamatosan Maputóban, a fővárosban szolgált, egész idejét ott töltötte? Hogy pontosan mit, nem tudom. Az biztos, hogy nem maláriát, de valami fertőzést. Most lekopogom, nem kaptam maláriát. Bár dr. Rókus László ezredes, aki most a Magyar Honvédség fő belgyógyásza, egy közös utazásunk során azt mondta: „Palikám, ne félj, akármit szedtél, ha maláriát kaptál, az szépen elraktározódik a májban, és van, amelyik 15 év után aktivizálja magát.” Ez azért bennem maradt valahol és számoltam az éveket, hogy teljenek már. 10, 12, majd letelt a 15. év is, sőt azóta újabb két év eltelt, de nem jött elő semmi. Remélem ez így is marad...

A kinti tapasztalataimról, senki sem kérdezett meg, igaz azt sem vágták a fejemhez – mint több más kollégámnak –, hogy csak nyaralni és pénzt keresni voltam kint. Igaz, mire hazajöttem, elvesztettem a korábbi beosztásomat, de ennek ellenére sem bánom, hogy kimentem. Élveztem majdnem minden percét a kintlétemnek. Visszamenőleg csak a szépre emlékezem, de néha arra is, hogy volt egy-két olyan szituáció, amiben majdnem otthagytam a fogamat.

Visszamennél újra egy afrikai misszióba?

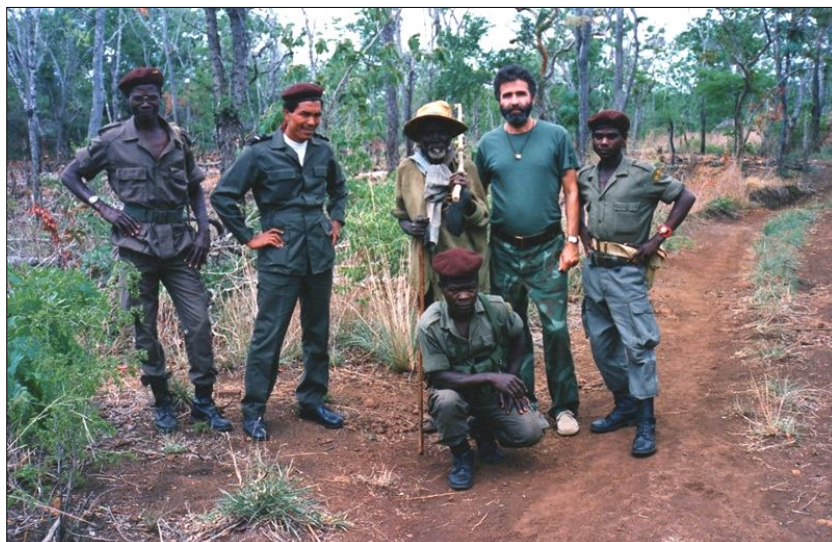
Ha hívnának, bármikor!

Eligazítás

Titkos fegyverraktár felszámolása

Mozambiki kormánykatonákkal

ENSZ-tábor, Magunde

ENSZ-békefenntartók

Városközpont, Beira

1974-ben kezdte meg tanulmányait a szentendrei Kossuth Lajos Katonai Főiskola gépesített lövész szakán, ahol tanári, valamint gépesített lövész tiszti végzettséget szerzett. 1978-ban gépesített lövész századparancsnokként Mezőtúrra került, majd hat hónap múlva beiskolázták Szolnokra, felderítő századparancsnoki képzésre. Az egyéves tanfolyam után visszakerült Mezőtúrra, ahol felderítő századparancsnoknak nevezték ki. Onnan két év elteltével Kiskunfélegyházára került a hadosztályhoz felderítő századparancsnoknak, majd kommandáns századparancsnok lett. 1984-ben innen Budapestre ment, a Szabályzatkiadó Intézetbe, ahol szerkesztőként hagyományos olvasószerkesztői, lektori tevékenységet végzett. Innen küldték el orosz nyelvtanfolyamra 1986-ban, majd rá két évre megszerezte az angol középfokú nyelvvizsgát is, ami után jelentkezhetett a Honvédség által szervezett békefenntartói tanfolyamra. Ezután Mozambikban, majd Angolában, 2000-ben pedig Grúziában szolgált békefenntartóként. 2005-ben Szarajevóban az Európai Haderő (European Union Force – EUFOR) parancsnokságán személyügyi törzstisztként dolgozott. A missziós szolgálatai között eltelt időszakban az MH Szabályzatkiadó Intézet és Központi Nyomda állományában szolgált törzsszázályvezetőként, majd a szervezet felszámolásakor 2007-ben nyugállományba helyezték.

Hogy kezdődött a békefenntartó pályafutásod?

Miután megszereztem az angol nyelvvizsgát, megkaptam a lehetőséget a Honvédség által szervezett békefenntartói felkészítésen való részvételre. Itt a legalapvetőbb feladatokkal ismerkedtünk meg. Maga a tanfolyam a mostaniakhoz képest még gyerekcipőben járt, de próbáltak olyan előadókat összeválogatni, akik már szolgáltak valamilyen békeműveletben. Igaz, akkor még nem szolgált túl sok ilyen katona. Volt előttünk egy váltás Angolában, illetve az iraki ENSZ-misszióban is szolgáltak páran, valamint a 70-es évekből még néhány vietnámi tapasztalattal rendelkező tiszt.

Nemzetközi volt ez a tanfolyam?

Teljesen magyar szervezésű volt, és több mint nyolc hónapig tartott. Szóval elég hosszú volt. Gondolom azért, mert igyekeztek minél több ismeretet átadni. Például megtanultuk, hogyan lehet fűkunyhót építeni, megszervezni a híradást, hogyan tájékozódjunk a terepen, vagy éppen hogyan vezessünk jobbkormányos gépkocsit. Nem is tudom, honnan szereztek ilyen kocsikat, de például az automata sebváltós kocsikat a kormánygarázból hozták a vezetési gyakorlatra. Nagyon kezdetleges volt, de valamennyire hasznát tudtuk venni. Kint Mozambikban rögtön jobbkormányos autót kellett vezetnünk, és jobbra tartás volt, nem pedig az itthon megszokott balra tartás. A tanfolyam végén minden „tantárgyból” szabályos vizsgát kellett tennünk, angol nyelven. Még olyat is megkérdeztek, alkalmi eszközökkel hogyan készítek el ételeket.

Pontosan mikor volt ez a békefenntartó tanfolyam?

A nyelvtanfolyam után, valamikor 1994 tavaszán. Akkor már tudtam, hogy Mozambikba vagy Angolába megyek, de bármelyik misszióba szívesen mentem volna.

Pályázat vagy kijelölés alapján lehetett bekerülni a misszióba?

Akik megfeleltek a feltételeknek, beadhatták a pályázatot, majd behívtak bennünket a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára, ahol különböző bizottságok ellenőrizték a felkészültségünket, tudásunkat. Előtte volt egy zárthelyi tesztvizsga is, így a bizottságoknak már volt információja rólunk, és célirányosan kérdeztek a szóbeli interjú során. Természetesen emellett volt orvosi, pszichológiai vizsgálat is. Akik ezeken megfeleltek, még részt vettek egy célfelkészítésen. Ezután már csak arra vártunk, hogy megkapjuk az utazási parancsot. Decembertől egészen márciusig ültünk úgy a bőröndökön, hogy tudtuk, ha jön a parancs, azonnal indulnunk kell. A várakozást a többség nehezen viselte, mivel a kiutazás napját általunk nem ismert okok miatt többször is elhalasztották.

Térjünk vissza a célfelkészítésre, milyen volt?

A célfelkészítés tulajdonképpen arra az adott országra történt, ahol a misszió zajlott. Ez ebben az esetben Mozambik volt. A felkészítők a mozambiki nagykövetségről, a Külügyminisztériumból és a Honvéd Vezérkar 2. Csoportfőnökségről érkeztek.¹ Különböző előadásokat tartottak az éghajlatról, a vallási szokásokról, a polgárháború utáni körülményekről, az ottani helyzetről, az emberek viselkedéséről, hogy hogyan fogadják a fehér embereket, azaz mire számíthatunk majd ott. Kaptunk egészségügyi kiképzést is. Tulajdonképpen az önmenedzselést próbálták elmagyarázni, hogy hogyan éljünk túl különböző váratlan helyzeteket... Az igazság, így utólag, hogy azokra a konkrét esetekre, amelyek kint történtek, soha nem tudtak felkészíteni. Ott az ember találékonyságán és lélekjelenlétén múlott, hogy megoldja a problémákat. Végül is többhónapos várakozás után, márciusban kikerültünk végre Mozambikba.

Milyen volt az akkori mozambiki helyzet?

Amikor kimentünk, előttünk már szolgált ott egy magyar csoport, akiket Angolából helyeztek át. Ekkor állt fel a misszió, így még nem tudtunk kimenni a táborokba. Egyelőre Beirában maradtunk, a körzetparancsnokságon, ahol mi, magyarok béreltünk egy házat. Ezt később mindenki csak „Magyar Ház” néven ismerte. Két hétig laktunk itt, megkaptuk a Világszervezet által biztosított anyagokat, felszerelést, illetve itt is kaptunk a későbbi munkákkal kapcsolatos felkészítést. Természetesen ennek a végén is vizsgáznunk kellett.

Mennyire volt komoly a vizsga?

Komolyan kellett venni, mivel az ENSZ minden szívfájdalom nélkül hazaküldte azokat, akik nem voltak képesek teljesíteni a követelményeket. Mozambikban is történt ilyen, de nem velünk, mivel a magyarokat itthon rendszeren

¹ A katonai felderítéssel foglalkozó szervezet.

felkészítették. Persze ettől még nagyon sok olyan dolog történt, amire nem tudtak bennünket felkészíteni.

Mi történt a felkészítés és a vizsga után?

Miután megtörtént az újonnan érkezett békefenntartók elosztása, repülőgépre szálltam, és elutaztam az egyik távoli régióba. Az ottani reptérrel pedig további 600 kilométert tettem meg a dzsungelen keresztül, míg megérkeztem a kormányellenes erők – a RENAMO – táborába. Ebben a táborban az ENSZ katonák és a felkelők fegyveresei együtt éltek, de mégis elkülönülve. A mi feladatunk volt az itt szolgálók lefegyverzésének megfigyelése, majd regisztrálása.

A „világ végén” található táborban négy különböző nemzetből származó békefenntartó, néhány rendőr és polgári alkalmazott szolgált, igen szélsőséges körülmények között. A lázadókkal jó kapcsolatokat alakítottunk ki, de mindvégig ki voltunk szolgáltatva nekik, kényük-kedvük szerint bántak volna velünk. Sajna, bántak is. Többször volt problémánk velük. A közlekedés, az élelem beszerzése sem volt olyan egyszerű feladat, mint itthon. Hetente egy alkalommal az 500 kilométerre lévő városba utaztunk beszerezni az élelmiszereket, illetve Beirából kéthetente tudtunk rendelni, amit helikopteren szállítottak nekünk. Voltaképpen nem volt okunk panaszra, mert ha volt pénzünk, szinte mindent megszerezhettünk, a fagyasztott csirkétől kezdve a tengeri halig, csak sok utánjárásba került. Párszor a helyiektől vettünk egy-egy pár csirkét vagy kecskét, amit aztán mi magunk főztünk meg. Gyorsan kialakultak azok a szokások, amelyek szükségesek voltak a mindennapos túléléshez.

Említetted, hogy a lázadókkal voltak problémáitok. Miben jelentkezett ez?

Főleg a lázadók fegyelmezetlenségéből adódtak problémák. Egyszerre előzőnlötte a tábornak a több száz fegyveres, akik dobálták le a fegyvereket, a különböző robbanóanyagot, kézigránátokat, aknavetőket és mindenféle kézigyvert. Csak kiöntötték a zsákból, összevissza. Sokszor a gyalogsági taposó aknában nem is volt benne a szállítási biztosító, így az bármikor felrobbanhatott volna... Egyszóval rettenetes körülmények voltak. A behordott anyagot mi beládoztuk, majd letároltuk. De nekünk fegyverünk nem volt, hogy biztonságosan őrizhessük. Magunkat sem tudtuk megvédeni, és ezt ők pontosan tudták. Ezért többször provokáltak összeütközéseket, ha valami nem úgy történt, ahogy ők szerették volna. Tudták, hogy bármelyik pillanatban kinyithatták volna a ládákat, és magukhoz vehették volna a fegyvereket. Erre egyszer volt is példa. A táboron belül elterjedt az a rémhír – lehet, hogy volt alapja is –, hogy a lázadók kevesebb segínyt kapnak, mint a kormánykatonák.² Néhány hangadó pillanatok alatt feltüzelt az ott tartózkodó közel 1000 főt, akik először csak egymás közt pusmogtak, majd egyre hangosabban kiabáltak, végül nekiálltak szétszedni a tábornak. Ekkor érkezett meg a haderő egyik tábornoka, aki maga is a RENAMO soraiban harcolt korábban. Összehívatta a katonákat, akiket egy hangzatos beszéddel kívánt megnyugtatni. Épp elkezdte a beszédet, amikor rárohant a tömegből néhány ember, azonnalmód leütötték. És akkor

² A kormányzat által létrehozott segélyezési formában a volt katonák – kormánypártiak és lázadók egyaránt – számára az alapján állapították meg a segély mértékét, hogy ki milyen súlyos sérülést szerzett a háború során. A segélyt pénzben, illetve élelmiszerben biztosították.

elkezdődött a balhé. A helikoptert, amivel a küldöttség jött, nem engedték felszállni, az összevert tábornokot pedig felkötözték a fára. Két napig lógott ott kikötve, de túlélte. A felbőszült tömeg nem engedett bennünket kocsikba szállni, nem engedték, hogy használjuk a rádiót. Azt követelték, hogy közvetítsünk köztük és a kormány között. Ez azonban megghiúsult, mivel a kormányfő éppen az Amerikai Egyesült Államokban volt valamilyen tárgyaláson.

Fegyver volt náluk?

Természetesen. Amikor az egyik sátorban a lázadók küldötteivel tárgyaltunk, körbefogtak bennünket, majd elvagdalták a zsinórokat, és ránk omlott az egész sátor. Valahogy kimásztunk alóla, akkor a lázadók a saját tábornokaikat – akik velünk tárgyaltak, éppen az ő érdekükben – ejtették túsul, majd elvitték őket valahová. Minket nem bántottak, hál' Istennek, mert jó viszonyban voltunk velük, együtt fociztunk, sokat beszélgettünk egymással. De akkor senkiben sem lehattunk biztosak... majd ezer felbőszült ember, akikkel nem hogy tárgyalni, de beszélni sem lehetett értelmesen. Feszült volt a helyzet, úgy éreztük, hogy nem sok remény van. Sehová nem mehettünk egyedül, még a táboron belül sem, mivel attól féltek, hogy elszökünk. Ekkor cselhez folyamodtunk. Amikor elfogyott a tábor vize, elengedtek vízért engem és egy másik békefenntartót – négy fegyveres kíséretében – a közeli folyóhoz. Amikor odaértünk, mondtam nekik, hogy menjetek le a folyóhoz, én itt megvárlak benneteket. Lementek a vízpartra megtölteni a vízutánfutót, én meg ez idő alatt elrohantam a tábor közelében állomásozó fegyveres botswanai ENSZ katonákhoz. Tudták, hogy lázadás tört ki a táborban, ezért nem mertek közelebb jönni, nehogy bajunk essen, de készek voltak akár fegyveresen is beavatkozni, ha parancsot kapnak. Megbeszéltem velük, hogy senki sem bánt bennünket, ezért ne jöjjenek be, mert ha ők bejönnek, akkor biztos, hogy ellenük fordulnak. Akkor pedig használni kell a fegyverüket és vérontás lesz. Mondtam, hogy megpróbáljuk a lázadókat valahogy lecsendesíteni. Az ő rádiójukon felhívtam a misszió parancsnokságát is, röviden jelentettem az eseményeket, majd visszarohantam a folyópartra, ahol már majdnem megtöltötték a vízutánfutót. Amikor visszaérkeztünk, követelték tőlünk, hogy a rádiónkon keresztül közvetítsük a követeléseiket a kormány szerveknek. Ezt megígértük, de mivel nem bíztak bennünk, ki kellett hangosítanunk a rádiót, hogy ők is hallhassák a beszélgetést, amíg a kormánnyal tárgyaltunk. Másnap délutánra aztán megoldódott a probléma, a kormány teljesítette a lázadók követeléseit, kifizette őket. Azt tudni kell még, hogy az ENSZ irodában több láda készpénz volt, amiről a lázadók nem tudtak. A lázadás kitörésekor én voltam a tábor parancsnoka, így az én felelősségem volt azt megőrizni. Nappal ez még könnyűnek tűnt, de éjjel már azokra kellett megágyaznom. Persze nem sokat aludtam, mert arra számítottam, hogy majd jönnek a pénzért. Nem jöttek, mert az ENSZ-alkalmazottak közül szerencsére senki sem árulta el, hogy mennyi pénz van a táborban. Ettől függetlenül kemény volt ez a három nap...

Említetted, hogy a folyóból hordták a vizet.

Ebben a táborban csak a helyi folyó vizét tudtuk inni. Voltak különböző vízfertőtlenítő szerek, illetve mindent forraltunk, ezért a víztől nem kaptunk fertőzést. Ettől függetlenül több más betegséget sikerült összeszednünk. Sok magyar katona kapta meg a maláriát, de annyira súlyos eset nem volt, amit itthon nem tudtak

volna meggyógyítani. Néhányan ugyan komolyabb trópusi betegségeket szedtek össze, de őket is sikerült a Szent László Kórház fertőző osztályán rendbe hozni.

Hogy derültek ki ezek a betegségek?

Amikor hazajöttünk, azonnal karanténba raktak bennünket, ahol teljes körű kivizsgálásban részesültünk. Szó szerint 24 órás megfigyelés alatt voltunk. Többségünket gyorsan hazaengedték, de volt olyan is, akinek még hat–nyolc hónapig is vissza kellett járni széklet-, vér- vagy vizeletmintával. Volt egy magyar tiszt, akinek a sarkán volt egy bőrrepedés és abba a repedésbe valamilyen rovar belepetézett. Amikor hazajött szabadságra a kolléga, nagyon beteg és lázas volt. Senki sem tudta megállapítani, hogy mi baja van. Bement a kórházba, vért vettek tőle, mert mindenki a maláriára gyanakodott, de nem maláriás volt. Otthon ápolták és egyszer, amikor hason feküdt, a felesége észrevette, hogy a sarkában valamilyen élőlények motoszkálnak. Tulajdonképpen ezek az élősködők okozták ezt a rettenetes lázat. Akkor kitisztították a lábát és utána visszatért a misszióba. Persze voltak más betegségek is, például többünknek a hasmenés okozott gondot, de abból nem is csináltunk ügyet, mert annyira mindennapos dolognak számított. Ezért is igyekeztünk minden egészségügyi rendszabályt betartani. Például kint az emberbe beleivódott az óvatosság, hogy vizet nem iszom csapból. Viccesnek tűnik, de amikor hazajöttem és ittam az otthoni csapvízből, szinte azonnal kiköptem a feleségem megrökönyödésére. Vagy itthon volt olyan, hogy éjszaka a szobában arra ébredtem, hogy egy szúnyog döng a fülemben. Addig kerestem, míg meg nem fogtam, mert egyszerűen odakint erre vigyázni kellett, mivel ők terjesztették a maláriát.

Mondanál valamit azokról a táborokról, ahol dolgoztatok?

Az ENSZ táborokat általában katonai táborokban, laktanyákban hozták létre, hiszen a legfontosabb feladatunk az ott szolgálók leszerelése volt. Persze, amennyire lehetett, elkülönültünk. A sátorokból álló táborunkban volt egy ügyeletes tiszti szoba – benne rádió, meg különböző vezetési eszközök –, valamint konyha és a pihenősátrak. A táborokhoz tartozott a WFP – World Food Programme – szervezet sátra is, ahol a demobilizációs folyamatban részt vevők élelmiszerét tárolták. A sátrak minden kényelmet nélkülöztek, nem volt légkondicionálás, nappal majdnem megsültünk a 40–45 fok melegben, éjszaka, illetve hajnalban meg majdnem megfagyunk. Vaságyakon aludtunk, kempingágyakon, magunknak bambusznádból meghosszabbítottuk a négy végét és erre kötöttük fel a szúnyoghálót. A hajnali hűvös idő miatt nagyon praktikus volt a hálósák használata. A zuhanyzókat lavóról, bambusznádból, ócska ponyvából és olajoshordókból eskábáltuk össze. Szóval elég spártaiak voltak a körülményeink... Persze voltak más táborok, ahol jobb körülmények fogadták a békefenntartókat, például lent a tengerparton, ahol még a portugálok által épített villákat sikerült megszerezni.

Ahogy korábban említettem, egy héten egyszer tudtunk elmenni bevásárolni. Ez is úgy történt, hogy mindenki leadta a vásárlási listáját, majd két személy – két megfigyelő, vagy egy megfigyelő és valamelyik civil alkalmazott – beült a kocsiba, és reggel öt óra felé elindultunk az 500 kilométerre lévő városba. Az utak nagyon rossz állapotban voltak, sok helyen pedig aláaknázták őket, így fokozott figyelemmel kellett közlekednünk. Amikor megérkeztünk, gyorsan bevásároltunk, és már fordultunk

is, hogy sötétedésig visszaérjünk, mivel sok fegyveres bandita garázdálkodott a környéken.

Ki főzött rátok?

Általában mi magunk. De ez inkább az európaiakra vonatkozott, mivel az afrikai megfigyelők inkább fogadtak egy helyi alkalmazottat és azok főztek nekik. De mi ezt nem kockáztattuk meg, inkább főztünk. Nálunk főleg én főztem, de rövidesen csatlakoztak hozzánk a svéd rendőrök is, akik nagyon szerették a magyaros főztömet. A reggelijét általában mindenki maga szerezte be, az ebédet meg a vacsorát pedig közösen vásároltuk és készítettük el. Itt ugyanis nem az ENSZ látott el bennünket élelmiszerrel, hanem a napidíjunktól mi oldottuk meg ezt a kérdést. Szerencsénkre volt aggregátorról működtethető hűtőszekrényünk, hűtőládánk és gáztűzhelyünk is, így gázzal főztünk. Egyébként a táborban minden munkát nekünk kellett elvégezni, amit a tábor parancsnoka osztott be. Az egyik legfontosabb feladat a napi vízszállítás volt, amire külön személyt jelöltek ki. Mi kezeltük az aggregátorokat, javítottuk a kocsikat, adtuk a szolgálatokat, regisztráltuk a leszerelőket, begyűjtöttük a fegyvereket, egyszóval mi működtettük a tábor. Egy ilyen táborban pihenésre nem nagyon volt idő. Folyamatosan szolgálatban voltunk.

Beszéltél a lefegyverzési programról. Hogy működött ez valójában?

Háromhavonta a kormányerők és a RENAMO is behívtak egy bizonyos létszámú állományt ezekbe a táborokba, hogy leszereljék őket, illetve hogy – akik vállalták – az újonnan felálló haderőbe toborozzák őket. Ezek az emberek a környező falvakban vagy az erdőben éltek, és amikor megkapták az utasítást, teljes felszereléssel, a családjuk kíséretében érkeztek meg a táborba. Mindegyikőjük hozta magával a fegyverét, lőszert, robbanóanyagot és más dolgokat. A lázadó vezérek a helyi rádióadást felhasználva juttatták el parancsaikat az embereiknek, akiknél mindig ott volt a zsebrádió, így tudták melyik táborokba kell leadni a fegyvereiket. A RENAMO szinte minden parancsot így küldött ki: ha valakit el kellett fogni, aláaknásítani egy útszakaszt vagy éppen bevonulni a leszerelő táborokba... A teljes kommunikációjuk a civil rádióadáson keresztül történt. Persze nem direktbe mentek az utasítások, nehogy a kormány vagy az ENSZ ellenőrizhesse őket, hanem valamiféle virágnyelven, kódolva érkeztek egymással. Csodálkoztunk is, hogy mennyire kezdetleges ez a módszer, és mégis milyen jól működik. Egyszóval beérkeztek a katonák, gyalogszerrel vagy kocsival, bejelentkeztek nálunk, a kapunál felállított ellenőrző-áteresztő pontnál. Volt egy ENSZ-alkalmazott, aki angolul és portugálul is értett, ő beszélgetett velük, rögzítette az adataikat, majd regisztrálta őket. Ezután a katonák leadták a fegyvereiket, amelyeket mi – részben saját tapasztalataink alapján, részben az erre a célra készült kiadványból – beazonosítottunk, hogy melyik micsoda. Főként kínai és orosz fegyvereket adtak le, de kisebb számban nyugati fegyvereket is találtunk. Meglepődtünk, de magyar gyártmányú fegyverek is voltak köztük. A begyűjtött fegyvereket aztán szétválogattuk, majd fajtánként csomagoltuk, és eltároltuk az erre a célra kialakított raktársátorban. A katonák ezután beköltöztek a táborba, ahol elkezdődött az átképzésük kormánykatonának, vagy pedig a civil életbe való visszailleszkedésüket készítették elő. Ugyanis a katonáknak két választásuk volt: a kiképzés után beálltak az új haderőbe, vagy kaptak tornagatyát, tornacipőt, atlétatrikót, egy machétát,

valamennyi étolajat – bizonyos fejkvóta alapján, a családtagokat is figyelembe véve –, vetőmagot, meg néhány más dolgot, és visszamentek a civil életbe. Amikor a regisztrációs folyamat és az átképzés befejeződött, a kormány a civil életbe visszatérőket hazaköltöztette, illetve megkezdte a haderőben maradók igen kemény katonai kiképzését.

Hogy néztek ki ezek a táborok?

Elég vegyes képet mutattak. Voltak az ENSZ által biztosított, kék színű rafiaanyagból készült sátrak és a katonák által saját maguknak épített fűkunyhók. Meglehetősen puritán körülmények között éltek, szinte mindent saját maguk készítettek. Sokszor sajnáltuk őket.

Miért érte meg nekik ilyen körülmények között ottmaradni?

Szerintem nem azért jöttek be, mert megérte nekik ott lenni, hanem mert a RENAMO vezetősége megállapodott a kormánnyal, hogy nem harcolnak tovább. Valahogy olyan tekintélye volt a vezetőségnek, a tiszteknek, hogy senkinek sem jutott eszébe, hogy ne hajtsa végre azonnal az utasításait. De nem is volt más választásuk. Itt még érvényben volt a testi fenyítés, az ujjlevágás és egyebek. Például ha valaki ellopott valamit, akkor levágták az ujját. Tapasztalatom szerint a RENAMO fegyveresei sokkal fegyelmezettebb katonák voltak, mint a kormányerőknél szolgálók. A fegyverhez jobban értettek, teljesen vakon, buzgón mindent végrehajtottak, amit parancsba adtak nekik. Egészen másként működtek, mint a „profi” katonák, más volt a szervezeti felépítésük. Nem is igazán tudtuk kiismerni a szisztémájukat, de egy biztos, hogy mindenhová vitték magukkal a családot; egyfajta kolóniában éltek.

Hogy élted meg a békefenntartó létet kint a dzsungelben?

Igen nagy kihívás volt! Az első egy-két hónap rettenetesen stresszes volt, de végül belerázódtunk. Mindennap korán reggel kezdtük a munkát, és késő este fejeztük be. Valamit ettünk vacsorára, de utána már nem volt túl sok mindenre időnk, este 9-kor az aggregátor leállt és csak elemlámpával világíthattunk. Elemlámpa mellett vetettük meg az águnkat, olvastunk vagy írtuk haza a leveleinket. Az életkörülményeink is szokatlanok voltak, szinte mindent mi magunk csináltunk, amit meg kaptunk, abban sem volt köszönet. Volt a sátorban egy gallyból, meg nem tudom még miből összetákolt asztal, aminek kihúztam a fiókját, hogy kivegyek belőle néhány papírt. Hát amint kihúztam a fiókot, egyszerre három patkány ugrott ki belőle... Majd infarktust kaptam! A legnagyobb gond az volt, hogy a dögök csak nappal rejtőztek el, éjszaka bátran garázdálkodtak. Az első két hónapban – őszintén megmondom – csak fildugóval és altatóval ment az alvás, mert a patkányok ott rohángáltak rajtunk, verekedtek egymással, próbálták kiszedni zsákjainkból a nekik tetsző dolgokat... Ez rettenetes élmény volt. Akkor láttam, hogy a patkány úgy megy a ruhaszáritó kötélén, mint a kötélháncos. Életemben nem láttam még ilyet. Meg mindenbe belemásztak. Amikor elhagytam a tábor, a zsákjaimat össze-vissza rágták, több volt rajta a lyuk, mint az anyag.

Hogy védekeztetek ellenük?

Én például három kölyökmacskát vásároltam. Felnevelgettük, aztán eltelt egy-két hónap, ezek ott voltak mindig körülöttem és rettenetesen fogták a patkányt. Azzal szórakoztunk éjjel, hogy a szűnyogháló alatt felültünk törökülésben, elemlámpát elő – a fényre ugyanis nem reagált a patkány, ugyanúgy ment tovább, csinálta a dolgát – és néztük, hogy hadakoznak a patkánnyal. Ez néha cirkuszosra sikeredett. Egyszer a patkány az egyik macska elől beleszaladt a bakancsomba. A macska meg utána rohant, egyenesen bele a bakancsba, ami rászorult a fejére... A patkány visitott, a macska meg csak rohangált körbe-körbe a bakancsossal a fején. Végül aztán az orránál fogva kihúzta, megrázta, megfojtotta és megette a patkányt.

Mi lett a macskáiddal?

Az egyik macskám egészen az utolsó sorozásig, a leszerelési programig megvolt. A másik kettőt – mert ezek hárman testvérek voltak – egymás után ellopták. Később az egyik bizalmasom elmondta, hogy a lázadó katonák ették meg őket. Szimplán húsnak, fehérjeforrásnak tekintették őket. Ezek meg kezesek voltak, mert mi mindennap ott kényeztettük őket, neveket kaptak, egyszóval hozzánk nőttek. Láthatólag jobb húsból is voltak, mint a többi macska, ezért megkívták őket. A harmadikat a táborban töltött utolsó éjszakámon lopták el. Azt megsirattam, mert az annyira hozzám nőtt. De egy macskának nem sok reménye lehetett ebben a táborban...

A lázadáson kívül kerültél más, veszélyes szituációba?

Több veszélyes szituációnk is volt, mert mindenkinél, a legkisebb tizenéves gyereknél is fegyver volt. Mi egyenruhában jártunk ugyan, de nagyon jól tudták, hogy nekünk nincs fegyverünk, ezért potenciális pénzforrást láttak bennünk. Ezért nagyon óvatosnak kellett lennünk velük. Szigorúan betartottuk, hogy a kéregető gyerekeknek semmit nem adtunk. Nagyon mogorván kellett velük viselkedni, mert ha szóba álltunk velük, akkor a következő lépés az volt, hogy kért valamit. Ha nem adtál, akkor pedig erőszakkal, akár fegyverrel elvették tőlünk. Volt olyan, hogy a parancsnokság előtt az egyik békefenntartó kezéről letépték a karóráját, másokat kizsebeltek vagy fegyverrel kényszerítettek az értékeik átadására. Ezért az utánunk kijövőknak azt üzentük, hogy a legvacakabb órát hozzák magukkal, és ha lehet, ne a karjukon viseljék. Nyakláncot, karkötőt, ilyesmit meg egyáltalán ne hozzanak, mert ez mind támadási felületet jelent.

Milyen más veszélyforrás volt még?

Mivel az erdő közepén voltunk, rengeteg rágcsáló volt a táborban, utánuk pedig jöttek a kígyók. Ez ellen úgy védekeztünk, hogy körbeásattuk a sátrakat, és reggel a helyi alkalmazottak azzal foglalkoztak, hogy egy bottal szedegették ki a kígyókat az árokból. Skorpió is volt, az egyik magyar származású brazil orvosnak meg is marta a nyakát, de szerencsére olyan pici skorpió volt, hogy nem került túl sok méreg a véráramba. Azért majd egy hónapig nem tudta forgatni a nyakát... Szerencsére azonnal elsősegélyben részesítette saját magát, beadta az ellenszérumot és így megúsza. Ezen kívül különböző pókok is borzolták az idegeinket. De a

legnagyobb veszélyt a kígyók jelentették. Voltak nagyobb vadállatok is, azok főként éjjel mozogtak, illetve elkerülték a tábor.

Milyen volt a kapcsolatok más nemzetiségű békefenntartókkal?

Én ebben a táborban először svéd, zöld-foki-szigeteki, maláj és bangladesi katonákkal szolgáltam együtt. Nem számított, hogy ki keresztény, muzulmán vagy éppen ateista, mivel az összezártság meg a közös munka összehozott bennünket. Az itteni munka nagyszerű lehetőséget biztosított arra, hogy az angol nyelvet gyakoroljam, mert például az indiaiak, a malájok, a bangladesiek nagyon jól beszéltek angolul, és sokat lehetett tőlük tanulni. Én például azt a módszert választottam a nyelvtudásom tökéletesítésére, hogy akivel együtt voltam szolgálatban, megkértem, hogy ha valamit nem helyesen mondok, legyen szíves, javítson ki. Mondja meg, hogy jól mondtam-e, vagy lehet-e így is mondani, vagy ez most abszolút nem jó. Szóval menet közben is tanultunk egymástól. Persze ehhez az is hozzájárult, hogy senkivel sem tudtam magyarul beszélni, mivel a többiek más táborokban szolgáltak.

Végig ebben a táborban voltál?

Nem, csak hat hónapig szolgáltam itt, majd az utolsó két hónapra be kellett mennünk Beira közelébe, ahol a választások megfigyelésén vettünk részt. Ugyan továbbra is katonai megfigyelők voltunk, de beosztottak a választási ellenőrök mellé, akiket a dzsungelben lévő, elhagyott szavazóhelyekre kísértünk. Mi voltunk a gépkocsivezetők, a testőrök és a kalauzok, hiszen mi ismertük a területet, ők pedig nem. Kaptunk választási megfigyelő igazolványt, de nem civilben, hanem egyenruhában vettünk részt a választások megfigyelésében. Két hónapig tartott ez az időszak. Reggel mentünk, ellenőriztük a választási központokat, hogy rendben van-e minden a civil megfigyelőkkel, biztosított-e a zavartalan munkavégzésük. Megvoltak a saját szabályaink, például mennyire közelíthetik meg a helyi katonák a megfigyelőket, milyenek legyenek az urnák, hogyan legyenek lezárva, illetve a szavazás során milyen színű festéket lehet használni; a szavazáskor ujjlenyomatot vettek mindenkitől. Az alapvető feltételek ugyan teljesültek, bár a kormányerők alkalmanként manipulálták a helyi választási csoportok munkáját.

A választások után mi történt veled?

A választások után bevontak minket. Egy-két napig még ott voltunk a Beira melletti táborban, Kilimanóban, onnan bementünk Beirába, ahol leszereltünk, majd repülővel hazatértünk. Így az első misszióm nyolc hónapig tartott. A hazaérkezésünk valami fantasztikus érzés volt! Amikor a gép leszállt Ferihegyen, láttuk, hogy a családtagjaink kint állnak a tetőn és várnak bennünket. A gépen érkező 22 katona és 22 rendőr többségének elszorult a torka, és láthatóan meghatódtak. Nem tudom, hogy örömeben vagy meghatottságában, mindenkit sírógörcs kerülgetett, nem is tudom, mi volt ez. A repülőtéren, amikor kijöttünk a várakozó oldalra, a kislányom úgy a nyakamba ugrott, hogy majdnem megfojtott szegény. Akkor volt három éves, a fiam pedig éppen nyolc. Ő már jobban tudta kezelni ezeket a dolgokat, de a hazaérkezésünk felejthetetlen volt. Az azonban mindenkit rosszul érintett, hogy nem mehettünk haza, hanem be kellett mennünk a Zách utcai laktanyába, ahol egy előzetes orvosi vizsgálaton vettünk részt. Az egészet

azzal kezdték, hogy elvették tőlünk az útleveleket, majd utána orvosi vizsgálat volt; vizeletet, vért vettek és a szokásos. Három napig voltunk bezárva a laktanyába, felügyelet alatt és onnan mentünk ki a vizsgálatokra. A visszaszűrés után hazamehettünk, majd a szabadság letöltése után kerültünk a csapatokhoz.

Te abba a kategóriába tartoztál, aki még akart misszióba menni? Mert sokan vannak, akik azt mondják, soha az életben misszióba nem megyek...

Engem megfertőzött a missziós élet. Tényleg úgy van, hogy amikor hazajössz, vagy kint ott vagy a problémák közepében, azt mondd, soha életben nem mész ki újra. Aztán eltelik három hónap, elkezded nézegetni a pályázatokat, majd hívogatód a haverokat, akikkel kint voltál, hogy nem tud-e valamilyen új misszióról. Biztos, hogy valahogy megfertőződik az ember ott kint... Ez hivatástudat.

Véleményem szerint a missziók titka a kihívás. Amikor eléd állítják, azt mondd, hát nem hiszem, hogy meg tudom csinálni. Valamiért mégis kimész, és rájössz, hogy meg tudod csinálni... nem vagy egy nyámnyila ember. Megcsináltad! Ez büszkeséggel tölti el az embert. Utána valahogy ez már hiányzik. Amikor visszajössz, hazajössz szabadságra, akkor egy kicsit felnéznek rád az itthoniak... Persze olyat is kaptam, hogy nyaralni voltam Afrikában, míg az itthoniak helyettem dolgoztak... Ezek az emberek azt sem tudták, mi van odakint, így a véleményükre nem sokat adtam. De volt olyan munkatársam is, aki azt kérdezte, hogyan tudna ő is kijutni. Mondtam neki, hogy először végezd el a nyelvtanfolyamot, menj el az alkalmassági vizsgálatokra. Mert ezeket végig kell csinálni, ebben nem tud neked senki más segíteni, csak te magad. Ha van 15–20 kg súlyfelesleged, akkor már most kezdj el futni, napi rendszerességgel eddz. Felelj meg a követelményrendszernek, mert ez másként nem fog menni.

Ahogy látom, nem is olyan lassan, egy éven belül már indultál is a következő misszióba, Angolába. Ez hogy történt?

Tulajdonképpen egy véletlennek köszönhettem, mivel valaki kiesett az angolai misszióból – UNAVEM III. A két parancsnok, Kiss Ernő ezredes és Pávits Sándor alezredes még Mozambikból ismertek, és megkérdezték, lenne-e kedvem kimenni velük. Utána beadtam a pályázatot, aztán ugyanúgy átestem az orvosi és alkalmassági vizsgálatokon, mint korábban, majd bekerültem a csoportba. Annak ellenére, hogy volt békeműveleti tanfolyamom és missziós tapasztalatom, a célfelkészítésen nekem is részt kellett vennem a többiekkel, de ez nem okozott gondot. A céltanfolyam után 1996 decemberében utaztunk ki Angolába.

Angolában hová kerültél?

A megérkezés után elvégeztük a kötelező helyi felkészítést, majd a sikeres vizsgát követően Quitoba kerültem. Ez a teljesen rommá lőtt település olyan 2800 méter magasan volt, egy fennsíkon. Valamikor gyönyörű szép város lehetett. Az ottani táborban egy orosz, egy bolgár és egy dél-amerikai rendőrrel szolgáltam együtt. Hatalmas kiterjedésű területen gyalog és terepjárókkal járőröztünk, illetve segítettük az ott dolgozó civil segítségsszervezetek munkatársait. Amikor megérkeztem, a tábor az orosz főtiszt irányította, aki három hónap után más táborba került, így én lettem a parancsnok.

Milyen felelősséggel járt ez a beosztás?

Tulajdonképpen a táborban mindenért én feleltem. A szolgálat beosztásáért, a szolgálat ellátásáért, a tábor működtetéséért, a járőrözésért vagy akár az előírt jelentések meglétéért, elkészítéséért. A táborban állandóan 24 órás ügyeleti szolgálatot tartottunk, reggel, délben, este meghatározott időközönként jelentéseket – és alkalmanként igényléseket – adtunk a misszió parancsnokságára. Volt egy tábori repülőterünk, amit mi működtettünk. Ez azt jelentette, hogy a gépek biztonságos leszállításáért is mi feleltünk. Ha jött az ENSZ vagy valamelyik civil segélyszervezet gépe, kimentünk a tábor elé, onnan megnéztük a tábor feletti hegycsúcsot – ebből következtettünk a látási viszonyokra –, majd jelentettük a gép pilótájának, hogy milyenek lent a látási viszonyok. Ezután összeszedtünk a leszállópályán mindent, ami a repülőgép motorjába kerülhetett volna, elzavartuk az állandóan ott lebzselő kecskéket és birkákat. Volt, amikor úgy kellett letolni őket a pályáról. A reptéren volt egy gumitartályunk, amiből meg tudtuk tankolni az érkező gépeket. A repülőgépek léte létfontosságú volt a számunkra, hiszen mindent ezek szállítottak a békefenntartók táborába, amelyeknek nagy részét közúton nem lehetett megközelíteni nagyobb járművekkel. Persze kisebb kocsikkal felkerestük a környező településeket, de onnan csak a legszükségesebb élelmiszereket tudtuk beszerezni.

Mennyire voltak mások a körülményeitek, mint Mozambikban?

Talán – mivel már kőépületben laktunk, nem pedig sátrakban – biztonságosabb és kényelmesebb körülmények között élhettünk. Ugyan Mozambik szomszédos ország, de a két ország nagyon sok mindenben különbözött, így az ott működő ENSZ-missziók sem hasonlítottak egymásra. Bár ha belegondolok, voltak hasonló dolgok. Például az aknamezők ugyanolyan veszélyt jelentettek számunkra mindkét országban. Mozambikkal ellentétben azonban Angolában sosem éreztük magunkat biztonságban az orvlövészek miatt, szinte mindig volt valamilyen rajtaütés, lövöldözés. Volt olyan esetünk, hogy a gépkocsivezető mellől kilőtték a megfigyelőt. A rablás is sokkal gyakoribb volt. Angola a természeti körülmények miatt nekem sokkal jobban tetszett. Hihetetlenül gyönyörű vidék, nagyon gazdag természeti kincsekben. A gyémánttól kezdve szinte minden értékesebb ásvány megtalálható itt, talán ezért is harcoltak keményebben az itt élők egymás ellen. Itt is tapasztaltam – ahogy Mozambikban is –, hogy a földönfutó, szegény emberek pénzszerzési lehetőséget láttak az ENSZ katonákban. Szóval itt is óvatosan kellett viselkedni velük.

Végig ebben a táborban szolgáltál?

Nem, voltam még fent, Cabindában, ami az ország északi-északnyugati részén található. Ezen a területen sok olaj, gyémánt és más ásványi kincs található. Itt nem az UNITA, hanem a Cabindai Ellenállási Front uralma alá tartozott a terület, ahol a kormányerők csak névlegesen irányítottak bármit is. Itt is főként bizalomerősítő járőrözést végeztünk, mivel itt még nem működött a leszerelési program. Az itteni táborban is parancsnokként tevékenykedtem, egyszóval hasonló feladatokat kellett ellátnunk, de kicsit más körülmények között és más fegyveres csoport területén.

Mennyire kedvelték a magyarokat?

A magyaroknak nagyon jó híre volt a misszióban, és szerettünk is dolgozni, nem íygekeztünk kibújni a munka alól. Többen kerültek be a misszió különböző törzseibe – parancsnokság, régiós parancsnokság –, ahol vezető beosztásokat láttak el. Volt, amikor a misszió személyügyi főnöke, a logisztikai főnök helyettese és az egyik régió parancsnoka is magyar volt. De több kihelyezett táborban is magyarok voltak a parancsnokok. Szóval a számarányunkhoz képest több lehetőséget biztosítottak nekünk.

Ha összehasonlítod a két missziót, neked melyik jelentette a nagyobb kihívást?

Hát... Mozambikban estem át a tűzkeresztségen, ott voltak olyan váratlan fordulatok, ahol a túlélés a találékonyságomon múltott. Angolában egy kicsit már jobban lehetett számítani arra a tudásra, tapasztalatra, amit Mozambikban megszereztem. Az éghajlati viszonyok már nem jelentettek olyan kihívást, az utazási feltételek szinte ugyanazok voltak. Egyetlen légitársaság volt, akik annyiért adták a jegyet, amennyiért akarták. Mondjuk Angolából nem is tudtam hazajönni. Karácsonykor kimentem és egy év múlva karácsonykor hazajöttem. Ez egy kicsit kemény volt... Szerencsére a feleségem ki tudott jönni húsvétra úgy, hogy kint, Dél-Afrikában találkoztunk. Ott is volt egy érdekes esetünk, ugyanis ki akartak rabolni bennünket.

Mentünk a feleségemmel Johannesburgban az úton, amikor találkoztunk egy divatosan öltözött fekete úrral, aki megkérdezte, honnan valók vagyunk. Mondtam, hogy Magyarországról. Erre meglepődött, és javasolta, hogy ne járkaljunk ezen a környéken, mert esetleg kirabolhatnak bennünket. Szinte abban a pillanatban mellénk érkezett két fekete siheder, akik hátracsavarták a kezemet, betuszkoltak az egyik kapualjba, ahol két másik, hasonló korú srác csatlakozott hozzájuk. Szemben volt egy benzinkút, ahol egy fekete taxis tankolt, de sem ő, sem a kutas nem látott semmit. A feleségem rémülten jött utánam, nem tudott mit csinálni, szinte teljesen sokkot kapott. A kapu alatt az egyik siheder egy indiánfejes hosszú fanyelű bicskával fenyegetett, hogy hasba szúr, ha nem adom oda a pénzemet. Egyikük sem tudta, hogy önvédelmi sportot űztem, és azt hitték, hogy félek tőlük. Kiszabadultam a fogásból, majd a késes bűnözőt sikerült hatástalanítani, úgy, hogy majdnem kivitte a kirakatot. Ezek után, mivel a kés már az én kezemben volt, a többiek elfutottak... Szegény feleségem, azóta is emlegeti ezt az esetet.

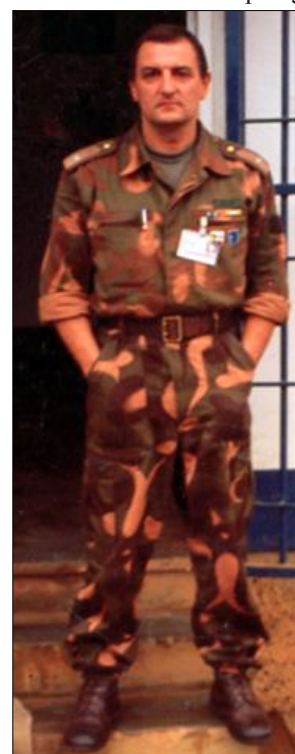
Gondolom, Angolában nem történt ilyen.

Nem teljesen ilyen, de hasonló... Angolában ugyanis helyi, fegyveres rendőrök posztoltak az ENSZ táborok bejáratánál. Hivatalosan azért, hogy segítsenek nekünk, de inkább szemmel tartottak bennünket. Mindennap jöttek a rendőrök, akik reggel váltották egymást. Az egyik rendőr nem szerette az itteni szolgálatot, 24 órás volt, unatkozott, ezért eljárógatott piálni, mint később kiderült. Már délutánra igen keményen berúgott, tiszta vér volt a szeme. Mi éppen akkor szedtük össze a hétre szükséges étkezési pénzt, amivel készültünk kimenni a piacra bevásárolni. Beleraktam egy borítékba a pénzt és a vásárlási listát, amikor megszólalt a rádió. Valamiért kerestek a parancsnokságról, így bementem a rádiószobába. A pénzt a nagy rohanásban az asztalon hagytam, és amikor visszaértem, a pénz eltűnt.

Az egyik ott tébláboló helyi kisgyerek mutatta, hogy a rendőr vitte el. Erre én odahívtam a rendőrt, kivettem a zsebéből a pénzünket, majd mondtam neki, hogy ilyet ne csináljon és bementem a táborba. A rendőr megszégyenült, és dühében újra elment inni. Mint kiderült, bosszút forralt ellenünk. Amikor legközelebb kimentem az utcára, az a kb. 15–20 helyi kisgyerek, aki állandóan ott lödörgött a tábor körül, szétrebbent, és mutogattak nekem valamit, kiabáltak. Én ugyan portugálul nem értettem, de volt valami vészjósló az egészben. Ekkor láttam meg a rendőrt, aki velem szemben ott állt az út közepén, kb. három–öt méterre, csőre töltötte és rám fogta a gépkarabélyát. Átfutott az agyamon, hogy el kéne venni tőle a fegyvert, de tudtam, hogy mire odaérek, biztosan lelő. Ezért szépen úgy csináltam, mintha semmi nem történt volna, megfordultam, és elindultam a táborunk nagy vasajtaja felé, ami nyitva volt. Úgy éreztem, mintha egy örökkévalóságig tartott volna az út... Bementem, behúztam a vasajtót – egy L alakú folyosóról nyílt –, gyorsan ugrottam egy csukafejest a folyosóra, majd berohantam a szobámba, aminek ablaka odanézett az utcára. Megnéztem, hogy mit csinál. Hát fogta és földhöz vágta a fegyvert, majd földhöz vágta a sapkát, letérdelt, és elkezdte ütni a fejét, de hullá részeg volt. Szerencsénkre fél órán belül jött a váltást hozó autó, és elvitte. A tolmácsunk pedig megmondta a gépkocsivezetőnek, hogy szeretnék beszélni a rendőr parancsnokával a következő váltáskor. Amikor kiérkezett a parancsnok, tájékoztattam, hogy mit tett a beosztottja, és követeltem, hogy vigyék el innen, mert többet nem szeretném látni. Elvitték, és később megtudtuk, hogy szinte rögtön agyonlőtték. Nekem ezt az esetet jelentenem kellett a misszió parancsnokságára, ahol úgy döntöttek, hogy más beosztásba helyeznek, nehogy a rendőr rokonai bosszút álljanak rajtam. Akkor már csak pár napom volt a misszió befejezésig, ezt a parancsnokságon töltöttem el. Visszatekintve, érdekes szituáció volt, de azért nem kívánom senkinek azt a három–öt métert, amit a vasajtóig kellett megtennem...

Felhasználták itthon a két afrikai misszióban megszerzett tapasztalataidat?

Engem nem kértek fel, hogy mondjam el a kimenőknek, mi volt kint. Az MH Békétámogató Kiképző Központot akkor hozták létre Szolnokon, amikor Szarajevóba készültünk. Ott a korábban Balkánon szolgált tiszteket, katonákat felkérték, hogy tartsanak előadást a célfelkészítéseken, az én váltásomban szolgálókat nem. A saját pályafutásom során szerencsére felhasználtam az afrikai tapasztalataimat, mert újabb missziókba mentem, illetve Pécsen 2000-ben elvégeztem az egyetemet, ahol a szakdolgozatomban sikerült bemutatni ennek a két afrikai misszióknak a tapasztalatait. A bírálóim kiválóra minősítették a diplomamunkát, amit egyszer szeretnék majd könyv formában is megjelentetni.

A tábor környékén talált fegyverek

Leszerelésre váró RENAMO-katonák tábora

Magyar békefenntartók Beirában

Az ONUMOZ fegyveresei egy ellenőrző pontnál

Eligazítás a leszerelők részére, Kilimaniban

Az ONUMOSZ műveletben szolgáló magyar kontingens tagjai

1971-ben kezdte meg tanulmányait a Zalka Máté Katonai Főiskola híradó szakán, amelyet 1975-ben fejezett be, majd szinte rögtön átképezték rádiófelderítőnek. 1975–1985 között a Budakeszi úton található tiszthelyettes-kiképző zászlóaljánál, majd annak kiképzési osztályán szolgált. 1985-ben áthelyezését kérte a Posta Katonai Szolgálat Frekvenciagazdálkodási Osztályára, ahol különböző kidolgozó tevékenységekben vett részt. 1986-ban megkezdte a Katonai Akadémiát, amelyet 1989-ben elektronikai hadviselés szakon sikeresen elvégzett. Utána visszatért a Frekvenciagazdálkodási Osztályra, majd 1992-ben egyéves angol nyelvtanfolyamra iskolázták be a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára. A tanfolyamon középfokú angol nyelvvizsgát szerzett, majd 1993–1994 között Mozambikban szolgált az ONUMOZ műveletben. 1995 tavaszán került a Honvéd Vezérkar Nemzetközi Információs Osztályára, ami később a Nemzetközi Kapcsolatok Főcsoportfőnökség szervezetébe olvadt be. Ott a NATO PfP-gyakorlatok tervezésével, szervezésével foglalkozott. 1995-ben az Amerikai Egyesült Államokban megtartott „Cooperative Nugget-95” gyakorlaton részt vevő magyar állomány parancsnoka volt, ahol a nemzetközi békefenntartásra készültek fel a magyar katonák. Állítólag Koczák alezredes és csapata volt Kossuth után az első, akik fegyverrel jelentek meg az Egyesült Államokban. 1996-ban Rómában a NATO Védelmi Akadémián féléves felsővezetői tanfolyamot végzett. 1997-ben újabb NATO-gyakorlat irányításában vett részt, majd átkerült a Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség Együttműködési és a Doktrinális Osztályára, együttműködési alosztályvezetőnek. Ott főként a NATO-kapcsolatokkal és -kiképzésekkel foglalkozott. 1999. március 1-jén kérte nyugdíjazását, majd közös megegyezéssel kivált a Honvédség állományából, azóta nyugdíjas.

Hogy kerültél a mozambiki műveletbe?

Megjelent egy pályázat, amelyben olyan katonákat kerestek külszolgálatra, akik rendelkeztek csapatgyakorlattal, legalább főhadnagyi vagy századosi rendfokozattal, egészségesek voltak – és ami a legfontosabb – beszéltek angolul. Mivel 1993-ban szereztem meg a középfokú nyelvvizsgát, minden feltételnek megfelelttem, így beadtam a jelentkezésemet, amit hamarosan elfogadtak. Ezután a Honvédség Zách utcai objektumába vezényelték békeműveleti felkészítésre.

Hogy nézett ki a felkészítés? Melyik szervezet tartotta?

Akkor hozták létre a Békefenntartó Erők Kiképző Központját, de mégsem ők, hanem a Széles Ernő ezredes által vezetett Nemzetközi Osztály szervezte a felkészítésünket. Ekkor már szolgáltak kint magyar békefenntartók Mozambikban és Angolában, így a felkészítés során olyanokkal is találkoztunk, akiknek már volt afrikai tapasztalata. Ráadásul abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a szomszédom, Gulyás Tibor alezredes épp akkor jött haza Mozambikból, és nagyon sok hasznos

információt adott át nekem. A tanfolyam három hétig tartott, ahol nagyon sok elméleti foglalkozás mellett gyakorlati feladatokat is végre kellett hajtunk. Szerveztek számunkra lövészetet – mint kiderült hiába, mivel fegyver nélküli katonai megfigyelőnek mentünk ki –, gépjárművezetést, elsősegélynyújtó tanfolyamot és rádiókezelést. A felkészítés egész jó volt az akkori viszonyokhoz képest, de lehetett volna feszesebb is, bár sokkal jobban akkor sem tudtak volna bennünket felkészíteni. Arra azonban, hogy milyen kint a műveleti területen, ott a helyszínen, amikor egyedül vagy, igazából semmilyen tanfolyam nem tud tökéletesen felkészíteni. Arra magad készülsz fel addig, amíg odaérsz, csak még nem tudod, hogy arra készülsz!

Megvolt a felkészítés, megkaptátok az oltásokat, a felszerelést. Milyen felszerelést kaptatok?

Elég sok ruházati és egyéb felszerelést kaptunk, aminek egy részét – annak mérete miatt – nem is vittük magunkkal. A Magyar Honvédség igen komolyan vette a felkészítést és a felszerelésünket is, ezért a lehető legjobbat igyekeztek biztosítani számunkra. Például kaptunk egy zöldes árnyalatú „dzsungelgyakorlót”, ami nagyon kényelmes, vékony nyári viselet volt. Olyan tehén-tarka, háromszínűnyomású. Kaptunk különböző téli ruházatot is, amivel kapcsolatosan még viccelődünk is, fogjuk-e egyáltalán használni. Végül kellett is használnunk, mivel Mozambikban voltak olyan táborok is, amelyek magas hegyek között, felföldön működtek, ahol a nyári ruházatban bizony nagyon fáztunk volna. Emlékszem, élt ott a hegyek között egy finn is, aki ott épített magának házat egy fenyőerdő közepén és képzeld el, senki sem bántotta. Sem a felkelők, sem a kormánykatonák... Ott pedig a vattabéléses kabát nagyon jól jött. A gumicsizmáknak meg a mocsaras területen volt nagy keletje. Kaptunk meleg hálósákat, téli hálósákat. Azt gondolom, hogy a logisztikusok talán túllőttek a célon, de nagyon meg akartak felelni a feladatnak. Ha a költséghatékonyágát nézem, szerintem nagyon drágán szereltek fel bennünket, mert a nekünk adott dolgok közel 20%-a teljesen felesleges volt. Ennek ellenére nem volt gondunk a ki- és visszautazásnál, mert az ENSZ olyan jegyet biztosított, amivel a 120 kilogrammos felszereléseinket minden gond nélkül képesek voltunk magunkkal kivinni.

A család hogy fogadta, hogy kimész misszióba? Hogy álltak hozzá?

Támogattak. Ritkán akartam ilyet, és tudták, hogy nekem ez nagyon fontos.

Miért volt fontos? Miért éppen Afrika? Miért éppen Mozambik?

Mert ez volt az első lehetőségem, és messze volt, távol volt.

Ha azt mondták volna, hogy Irak vagy Kuvait, oda is elmentél volna?

Elképzeltető, hogy igen. Tudod, fontos, hogy a katonának legyen lehetősége kipróbálni magát, utána meg, hogy őt próbálják ki. Azért akartam misszióba menni, hogy tudjam, mennyire vagyok katona a „való világban,” képes vagyok-e a gyakorlatba is átültetni a tanultakat. A többi katonához képest én akkor már kimondottan idősnek számítottam, mivel 41 éves koromban vállaltam a missziós szolgálatot.

Az anyagi megfontolások mennyire játszottak szerepet a döntésedben?

Benne volt az is, de nem vártam, hogy ebből gazdagszom meg. Nem is volt ilyen szándékom. Ugyan nem történtek nagy dolgok, de azt az élményt, amit ott átéltem, nem lehet megfizetni. Azt hiszem, egy életre szól, ez az egyik momentum az életemben, amit nem tudok elfelejteni. Nagyon sok tapasztalatot szereztem önmagamról. A képzésnek, a kiképzésnek nagyon fontos eleme, hogy önmagával legyen tisztában az ember, mert csak akkor tudja, hogy mire alkalmas.

Hogy zajlott az utazásotok?

Összeszedték azt a 15 főt, aki a váltásban volt, majd busszal kivittek minket a Ferihegyi repülőtérre, ahol becsekkoltunk. Először Párizsba repültünk a Charles de Gaulle repülőtérre, onnan közvetlenül a mozambiki légitársasággal mentünk Maputóba, a mozambiki fővárosba. A megérkezéskor a repülőtéren fogadtak bennünket, majd az adategyeztetést követően elvittek az átmeneti szállásra, ahol a célfelkészítés ideje alatt laktunk.

Miből állt a felkészítés és mennyi ideig tartott?

Egy hétig tartott a tanfolyam, ahol megismerkedtünk az ország viszonyaival, történelmével, etnikai és kulturális háttérrel, valamint a szemben álló erők létszámával, fegyverzetével, vezetőivel, a misszió működését szabályozó intézkedésekkel. Egyszóval azokkal, amire itthon nem annyira tudtak minket felkészíteni. Természetesen egy angol nyelvű felméréssel kezdtünk, majd utána egészségügyi, rádióismereti, fegyverismereti, valamint aknákkal kapcsolatos ismeretek voltak. Amit még nagyon komolyan vettek, az a gépjármű-vezetői vizsga letétele. Aki nem tudta végrehajtani, azonnal hazaküldték. Szerencsére közülünk mindenkinek sikerült a vizsgája. Utána készítették el a szolgálati vezénylésünket, majd elkezdtek bennünket kiszállítani a táborokba. Mozambik egy 2700 kilométer hosszú ország, és a főváros a déli csücskében van. A missziót három körzetre osztották fel: az északra, a középsőre és a délre. A parancsnokságon a személyügyesek kitalálták, hogy néhányunk az északi körzetbe megy. Az északi körzetbe a másfél év alatt hárman vagy négyen mentek fel a déli és a középső körzetből, és a rossz híre miatt – a misszióban szolgálók közül mindenki csak rosszat mondott a régióról – nem is nagyon akart ott szolgálni senki. Ugyanis a feltételek messze nem voltak olyan jók, mint a két másik régió táborában, ezért közülünk sokan büntetésként élték meg az odavezénylésüket. Az ide küldötteket nem is nagyon rotálták, ennek ellenére szerettem ott szolgálni, sőt azon kevesek közé tartozom, aki nyolc hónapot kint töltött az erdőben.

Hová kerültél pontosan?

Az északi régió Lurio nevű táborába, ahol Palicz Győző őrnagyot váltottam, aki a tábor parancsnoka volt, és a környékről bevonult fegyveres csoportok fegyvereinek leadását ellenőrizte, az új haderőbe átirányítással, illetve a hadseregből kiváló katonákkal foglalkozott. Győzővel alig másfél órát voltunk együtt, azalatt igyekezett minél több információt átadni. Hogy ne felejtsek el bizonyos dolgokat, sok mindent felírt a sátor falára, amik később nagyon hasznosak voltak számomra. Főleg egy fél év múlva, amikor már én voltam a tábor parancsnoka.

Hogy állt össze a tábor személyi állomány?

A táborban egyiptomi, perui, uruguayi és spanyol kollégáim is voltak, akikkel nagyon jó munkakapcsolatom alakult ki az ott töltött idő alatt.

Ahol éltünk, korábban egy Mozambiki Nemzeti Ellenállás (Resistencia Nacional Mocambicana – RENAMO) tagjai által használt bázis volt, tehát a rebellek, azoké, akik a szocialista kormány ellen lázadtak és fogtak fegyvert. Nem laktanya volt, hanem egy terület volt kijelölve, hogy oda menjenek. Gondolom azért, mert ez a tengerpart és folyópart között elhelyezkedő település volt. Egy kőházat találtunk, régen valószínűleg az egyik portugál telepesé lehetett, azt foglaltuk el, illetve annak a környékét. Ott alakították ki a táborhelyet, ahol a számunkra fehér, kanadai sátrakat állítottak fel, a lázadó csoportokból leszerelők számára pedig kunyhókat építettek, illetve zöld rafiaanyagból készültek a sátrak. A mi sátraink közvetlenül a lerombolt portugál farmépület mellett voltak, míg a RENAMO emberei – érkezés szerint – a mi táborunk körül állították fel sátraikat. A tábor technikai személyzete – helyi alkalmazottak, akik a tábor üzemeltetésében segítettek – állandó volt, ők a kőházban laktak. Mi, békefenntartók többen aludtunk egy sátorban, ahol csináltattam magamnak ágyat, mert szerettem kényelmesen aludni. A többiek az ENSZ által biztosított kempingágyat használták. Volt még külön konyha és raktársátorunk, illetve egy fémkonténer, amibe a leadott fegyvereket gyűjtöttük.

Száraz évszakban lábon is meg lehetett tenni az utat az északi körzet-parancsnokságig, de az esős időszakban csak helikopterrel tudtunk mozogni. A parancsnokságunk, amit egy bangladesi ezredes irányított, Nampulla városban települt. Emlékszem, valamikor januárban érkeztem oda, az esős időszak közepén, ami novemberben kezdődik, és eltart áprilisig. Ebben az időszakban gépjárművel szinte nem is lehetett közlekedni.

Milyen volt a kapcsolatok helyi lakossággal?

Sokan, akik kint szolgáltak – vélt vagy valós okok miatt –, neheztelni kezdtek az afrikai emberekre, illetve jó páran rasszisták lettek. Sokukkal beszélgettem erről a kérdésről, ami nagyon érdekes dolog. Nekik, miután megismerték az afrikaiakat, negatív benyomásaik keletkeztek. Nekem meg azzal, hogy megismertem az afrikaiakat, éppen hogy pozitív véleményem lett róluk. Ezt egy történettel tudom szemléltetni, ami kint történt velem. Egyszer kaptam egy kést, amit az egyik katonatársam édesapja csinált, kimondottan nekem. Csapágyból kovácsolta. Eszembe jutott, hogy kellene neki egy tok, de nem bőrből, hanem fából, és mivel tőlünk nem messze volt egy asztalos, lementem hozzá. Azt mondta, jó, lerajzolja, megcsinálja. Egy vagy két hét múlva jöjjenek, mert elmegy a másik feleségéhez, mivel muszlim volt. Megjelenek a megbeszélt időben, kérdezem az asszonyt, hogy hol az ember. Hát nincs itt, jöjjenek egy hét múlva. Megyek egy hét múlva, megint kérdezem, hol az ember? Hát a másik asszonynál... Mikor jön? Talán egy hét múlva. Eljutottunk egészen odáig, hogy eltelt egy hónap, és az asztalos csak nem jelentkezett. Akkor már érett a kukorica – egyébként nem sok veteményt láttam azon a vidéken. Maniókagyökeret, édeskrumplit, meg kukoricát – és ez az asszony odament a kukoricaszárhoz, letört négy cső kukoricát, amiket nekem ajándékozott. Főzni való kukorica volt, tudta nagyon jól. Azt ugyan nem tudom, tudta-e, hogy én sejtem, mit kell vele csinálni. Ez az asszony biztos

volt benne, hogy én gazdag ember vagyok, mivel én voltam a tábor parancsnoka azon a helyen, és mindenki ismert. Mégis adta. Tudod, mit jelent csak úgy adni? Azt jelenti, hogy nem vár viszonzást, nem kér érte semmit, csak ajándékoz. Kapni sem könnyű, de adni sem. Valaki azt mondja, kapni nehezebb, de adni sem könnyű... Ez az egyszerű asszony úgy volt képes adni, ahogy mi európaiak nem igazán. Látszik rajta a derű, hogy örömmel adta. Aztán egy másik asztalos végül megcsinálta nekem ezt a tokot. Azt az asztalost soha többé nem láttam, pedig a mi táborhelyünkől 500 m-re volt a háza. De soha többé nem került elő... Látod, ez egy negatív élmény, de mégsem lettem rasszista. Sőt, nagyon megszerettem ezeket az embereket.

Hogy nézett ki egy napotok?

Nem volt ébresztő, de reggel mindenki felkelt, majd egyénileg elkészítettük a reggelinket. Aki szolgálatban volt, már akkor ott ült a rádiónál, mert éjszaka nem volt rádiózás, nem tartottunk ilyen szolgálatot. Vagy ha valamilyen különleges esemény miatt úgy alakult, akkor felhangosítottuk a rádió hangszóróját, és mivel a mellette lévő sátorban aludtunk, mindent meghallottunk. Aztán elvégeztük a napi teendőket, ellenőrzéseket; kommunikáltunk a helyi parancsnokkal – aki ezredes volt, és akkor már jól beszélt angolul –, és megrendeltük, amit kellett, például az élelmet.

Nem ti szereztétek be az élelmiszert?

Annyira elszigetelt helyen voltunk, hogy semmit sem tudtunk vásárolni. Így fizettünk a misszió logisztikai részlegének, akik ezért cserébe kéthetente egy alkalommal helikopteren leszállították nekünk az általunk megrendelt élelmiszereket. Ha három hétig vagy egy hónapig nem jött a gép – mert váltás volt a személyzetnél –, akkor megdézsmáltuk azt a tartalékot, amit elraktároztunk. Illetve ott volt még a termény, amit a leszerelő RENAMO-katonáknak osztottunk. Ezzel, ha szűkösen is, de kihúztuk a következő szállításig.

Persze alkalmanként mi is tudtunk egy-két dolgot vásárolni. Például hoztak egyszer egy hatalmas halat a folyóból nekünk, amit a RENAMO emberei fogtak ki. Ezt a halat annyiért akarták nekünk eladni, amennyi akkor egy biztonsági őr havi fizetése volt. Szép nagy hal volt, de mondtuk neki, hogy „ballagjál öreg, mert drága”. Lefényképeztem, mert ilyen nagy halat még nem láttam. Aztán csirkét is vásároltunk, amit a szakácsaink elkészítettek. Volt két szakácsunk, később három. Az egyik meg akart halni, de nem sikerült neki.

Öngyilkos lett?

Nem, a halálán volt. Ez az ember az egyik törzsi uralkodó fia volt. Ott hordozták, már a vállukra is vették az ágyat, aztán egyszer csak felgyógyult. Hivatalosan a „herceg” volt az egyik szakácsunk, de már nem főzött, mert készült a túlvilágra. Így hát felvettünk egy másik szakácsot, de mivel őt sem akartuk elzavarni, három alkalmazottunk lett. Persze volt olyan is, hogy mi főztünk. Egyszer hoztak nekünk egy süldő vaddisznót valahonnan, amit az uruguayi kollégával terveztünk elkészíteni. Én itthon rendszeresen jártam vadászni és akkor még jobban tudtam zsigerelni. Láttam, hogy ott a vaddisznó, hasba vágtam, kibontottam a beleit, kizsigereltem, ahogy kell, és szépen feltettem a dombra, hogy lecsurogjon a vér belőle. Mondtam, hogy: „na, megcsináltam, milyen fájn gyerek vagyok.” Azt

mondja az uruguayi: „én azt le akartam forró vízben fürdetni”. Nézem: „Hát te nem vagy normális, majd én lenyúzom a bőrét, azt is meg tudom csinálni.” Nem, nem úgy akarta. Gondolom, le akarta perzselni a szőrét, és bőrostól akarta megsütni. Pedig az egy vaddisznónál elég veszélyes lehet a különböző férgek miatt, amik benne élősködni. De aztán nem foglalkoztunk vele, úgy ettük meg, ahogy az uruguayi elkészítette. Aztán ettünk még nagyon sok halat, rákot, homárt. Kenyeret sütöttek a szakácsok, de tejtermékhez nemigen jutottunk hozzá, amíg ott szolgáltam. Egyszer azt ettük, amit éppen sikerült beszerezniük...

Hány embert szereltek le?

400–500 fős csoport jött össze, de nem tudom pontosan hány alakulatból.

Hogy történt a leszerelésük?

Emlékeim szerint június 15-ig volt a „gyűjtés”, addig lehetett bevonulni a táborba, azaz az ENSZ által kijelölt gyülekezési körletbe, leadni a fegyvert, valahol a táborban elhelyezkedni, ahol kijelölték – ezt a saját parancsnokuk intézte, nem mi –, és utána már nem fogadtunk újakat. Így valójában már előtte befejeződött. Addig 150–200 főt küldtünk el. Aki haza akart menni, vagy átmenni az új haderőbe, oda irányítottuk.

Mennyien akartak átmenni?

Talán fele-fele. Ezeknek a mezítlásos katonáknak a többsége olyan volt, akit valahol elkaptak és besoroztak. Többségüket ismeretlen helyről rabolták el még gyerekkorukban. Voltak olyanok is közöttük, akik nem is Mozambikból kerültek oda, hanem a környező országokból. Képzeld el, hogy egy 10–12 éves gyerek elmegy az iskolába, ahol beül az órára, majd egyszer csak rájuk tör egy fegyveres banda az ajtót, összeszedik őket, kiterelik az iskola elé, és felrakják az ott álló teherautókra. Azután elviszik őket az ország másik felére, valahová a vadonba, ahol senkit sem ismernek, nincsenek barátai stb. Nem sok választásuk marad, be kell illeszkedniük. Főként a RENAMO rabolt gyerekeket, de előfordult, hogy a kormányerők soraiban is találkoztunk fiatalos katonákkal. Ezek a fiatal katonák, ha lehetőséget kaptak, inkább átléptek az új haderőbe, hiszen nem volt hová menniük. Akiket felnőtként, kényszerből soroztak be, inkább igyekeztek visszatérni a családjukhoz, a civil életbe.

Hogy nézett ki a lefegyverzési folyamat?

Bejött egy fegyveres, majd leadta a fegyverét, regisztráltuk, megkapta az információs könyvét, elmondták neki, mit kell ezután csinálni, milyen lehetősége van. Olyan személyzetünk volt, akit a mozambiki kormány küldött, ő magyarázta el a jogait. Ha azt választotta a katona, hogy hazamegy, kapott egy fél zsák babot, fél zsák sárgaborsót, meg még valami mást – kapát, baltafejet, ruhaanyagot, különböző földművelési prospektusokat stb. –, azzal szépen hazament, otthon vagy megette, vagy elvetette. Igazából nem igazán ellenőrizte vissza senki. Azoknak meg, akik úgy döntöttek, hogy vállalják az új, közös haderőben való szolgálatot, átképzést szerveztek, ahol megtanították számukra mindazt, amire egy reguláris katonának szüksége lehet.

Mennyire voltak együttműködők a leszerelésre várók?

Előfordult, hogy problémánk vagy vitánk volt velük. Egyszer például meg akarták ölni az egyik alkalmazottunkat, Sergiot, ugyanis nem adta oda nekik a késeinket, a mi tulajdonunkat. Ennek az volt az előzménye, hogy a leszerelésre várók valahonnan azt az információt kapták, hogy az ENSZ-békefenntartókat kivonják a táborból, őket meg ott hagyjuk. Igazából nem voltak rendesen tájékoztatva. Azt hitték, hogy a június 15-ei határidő azt jelenti, hogy akkor bezárjuk a táborot. Azt nem tudták, hogy ez csak azt jelenti, hogy addig fogadunk újabb leszerelésre váró fegyvereseket. Azt sem tudták, hogy mi addig maradunk, amíg ők ott vannak. Ezért erős nemtetszésüket mutatták, fellázadtak és elfoglalták a táborot. Mivel a leadott fegyvereket ők őrizték, egy pillanat alatt képesek lettek volna éles fegyverhez jutni. Valamiért azonban nem nyitották ki a konténert, így lőfegyver nem is került elő. De ettől függetlenül egy csoportjuk úgy gondolta, hogy összeszedik azokat a dolgokat – kések, machéták stb. –, amiket fegyverként használhatnának. Bementek a konyhába, hogy elvegyék a késeinket, amit az alkalmazottunk nem volt hajlandó átadni nekik. Erre feldühödtek és meg akarták fogni. Ott kergették a táborban, körbe-körbe. Végül ketten az uruguayival elcsíptük. A srác fogta a két kezével a sátoroszlopot, én voltam a lábánál (azt hiszem), az uruguayi meg a fejénél. Már fogalmam nincs az egésztől, nem emlékszem, de az örjögő mozambikiak az mondták, hogy ez az ember ma meghal. Azért, mert mozambiki és ellenük szegült. Meghal. Mi azonban közöltük, hogy nem hal meg, mert az ENSZ alkalmazottja és nem nyúlhatnak hozzá, mert minden rendelkezésünkre álló eszközzel megvédjük... Meleg helyzet volt!

Gondolom, aztán hálás volt nektek.

Igen, szerencséje volt. De azért elfoglalták a táborunkat.

Meddig tartott a lázadás?

Fél napig.

Te, mint a tábor parancsnoka meg tudtad őket nyugtatni?

Érdekes, a tiszti iskolán ugyan tanultunk katonapedagógiát, kollokváltunk is belőle, de semmire nem emlékeztem. Egyedül arra emlékeztem vissza, amit egyszer a szünetben mondott az oktató, hogy hogyan lehet a tömeget kezelni. Elmesélt egy történetet, és annak analógiájára próbáltam az embereket megérteni már korábban. Kerestem olyan dolgokat, amivel meg lehet őket nyugtatni. A lázongók azt akarták, hogy a kétszáztagos tábornokuk jöjjön oda, ő nyugtassa meg őket. A tábornok meg a fővárosban volt, 2000 kilométerrel arrébb. Ezt nyilván lehetetlen volt kivitelezni. Azt mondtam, csináljuk a következőt. Az uruguayi békefenntartó a spanyol anyanyelvével megpróbált velük portugálul beszélni, míg előtte magyarul megbeszéltem a parancsnokságon szolgáló magyar békefenntartóval, hogy küldjenek egy helikoptert, mert nekünk menekülnünk kell. Megbeszéltük, hogy imitáljanak egy leszállást, de röviddel a leszállás után emelkedjenek fel, mi meg egy másik, megbeszélt helyen fogjuk várni, mert azt tudtuk, hogy ha meglátják a lázadók a helikoptert, akkor mindenki odaszalad. Így mi a másik helyről képesek leszünk elmenekülni. Mindent hagyunk, csak azt az autót visszük, amiben ülünk, meg talán

még egy másikat is. Ha az autóba be tudtunk ülni, akkor képesek leszünk elmenekülni, de ehhez kellett a helikopter. Végül aztán így is történt.

Az volt a helyzet, hogy ott ült körülöttünk kb. 270–310 ember. Felnyitották a tízszemélyes sátor oldalát, azt ülték körül. Egy pár négyzetméternyi területen a rádió meg én, ültem a fotelomban, az uruguayi is ült a székén, és azt mondtam, hogy elaltatjuk őket azzal a módszerrel, hogy felolvassuk mindkét csoport nevét. Azokét, akik az új haderőbe mennek, de azokét is, akik leszerelnek. Azzal – ugye pszichológia –, hogy hallom a nevemet, létezem, megvagyok, törődnek velem. Hogy nyújtsuk az időt, azt mondtam, hogy háromnevenként olvassa fel és kérdezzen vissza. Ismétlje el a delikvens is, és így kétszer hallja a nevét, egyszer itt, egyszer meg a rádióban. Ez nagyon jól ment, és egyszer csak megérkezett a helikopter. Az emberek megnyugodtak. Mondtam, hogy most már menjenek a helyükre.

Másnap reggel, a reggeli sorakozónál megjelentem a tolmáccsal, majd a századossal szemlét tartottunk. Demonstráltuk az erőt, de azt is, hogy ott vagyunk, gondoskodunk róluk, amit megígértünk, az meglesz, a dolgok mennek a maguk útján. Olyat ígértünk, amit meg tudtunk tartani, csak hát kellett hozzá egy kis idő. Ez bizony egy izgalmas, meleg nyári nap volt. Egyébként az itt leszerelésre váró fegyveresek kedveltek bennünket, mivel igyekeztünk hasznos időtöltésekkel lefoglalni őket és emberként bántunk velük.

Milyen programokat szerveztetek nekik?

Például olimpiát rendeztünk Lurióban, hogy szórakoztassuk a katonákat. Nyíllövészet is volt. Az uruguayi szerzett nyilat, és kitűzte, hogy aki jobban tud lőni, mint ő, megnyeri a tornacipőjét. Végül nem nyerte meg senki. Aztán volt röplabda, meg futás, olyan 200 m-es síkfutás, de nem igazán szabványos a pálya, mivel egy gyilkos, lassú emelkedőn kellett futni. Nem látszik, hogy emelkedik, de emelkedik. Csináltuk, mértük az időt, ajándékot kaptak, és azt nagyon élvezték. Ezek a versenyek nagyon tetszettek nekik és a morált is javították valamelyest.

Innen hová kerültél?

Valamikor szeptemberben visszamentem Nampullába, az északi körzet parancsnokságára, ahol beosztottak abba a csoportba, amely az északi szektorban a fegyvergyűjtő helyeket, és a fegyvermegsemmisítést ellenőrizte. Ugyanis több olyan esemény is történt, ami miatt az ENSZ vezetői úgy döntöttek, hogy ideje megsemmisíteni az összegyűjtött fegyvereket, illetve – nagyobb jutalmat ajánlva a beszolgáltatók számára – begyűjteni a még kint lévő fegyvereket.

Ez úgy működött, hogy a szektorparancsnokságon éltem életvitelszerűen, de időről-időre megkaptunk egy-egy feladatot, amit végre kellett hajtánunk. Ezek többnyire csak néhány órát igényeltek. Általában reggel mentünk és este jöttünk. Megkaptuk a titkos fegyverraktárak koordinátáit a RENAMO-tól, majd kimentünk ellenőrizni azokat, utána meg megsemmisítettük a fegyvereket. Csak egy raktárt nem találtunk meg, amit a RENAMO bejelentett. Természetesen ezek mellett ügyeletes tiszti szolgálatot is adtam, ahol a szektor táborainak napi működését figyeltem, valamint kapcsolatot tartottam a misszió parancsnokságával és más karitatív szervezetekkel. Olykor őket el is kísértem egy-egy feladat végrehajtása

során. Például volt egy csoport, akik valamilyen ENSZ-program keretében jöttek a térségbe, a Világélelmezési programban, és a helyi halászattal kapcsolatos vizsgálatokat végeztek, kérdéseket tettek fel. Ezek után következett a választás, amiben mi békefenntartók is szerepet kaptunk. A plurális választás, a többpártrendszeré, így hát nemzetközi választási megfigyelőnek léptünk elő, egyenruhában, az igaz, de kiállították az igazolványt. Aztán egy héttel a választás előtt elmentünk.

Milyen volt a kapcsolatok a humanitárius szervezetekkel?

Nagyon jó volt a kapcsolatunk a francia Orvosok Határok Nélkül – MSF – szervezettel, akik a térségben dolgoztak. Volt egy orvos, az északi körzet egyik alkalmazottja, aki rendszeresen eljött hozzánk a táborba. Meglátogattak bennünket az amerikaiak – pontosabban ENSZ-vezetők –, meg a kanadaiak, akik a tábor közelében található helikopter-repülőteret nézték meg. Sajnos ezen a reptéren csak száraz időszakban tudott leszállni kisgép.

Magyarul tudó helyiekkel találkoztatok?

Igen, találkoztunk egy helyi sráccal, aki Magyarországon végzett a híradótiszt iskolán.

Ő ott harcolt a háborúban?

Nem beszéltünk erről, mármint a háborúról. Nagyon sokat segített abban, hogy jobban értsem az embereket. Beteg lett a testvére, valami agydaganata volt, én el akartam kísérni a varázslóhoz, de nem engedték, mondván, egy hét, amíg odaér. Közben kiderült, hogy nem egy hét volt a távolság, itt van közel. Elmesélte, hogy azért tartott ennyi ideig, mert el kellett valahová menni, ott megállt, várt egy napot. Aztán ment tovább, megint megállt egy helyen, ott is várt egy napot, aztán újra ment tovább. Mire odaért, a varázsló tudta, hogy miért ment, noha nem beszélt senkivel. A varázsló különben teljesen úgy nézett ki, mint a többiek. Hogy meggyógyult-e a testvére, nem tudom, de ez a része is nagyon érdekes volt.

Mi volt számodra a legnagyobb kihívás a misszióban?

Az elején szinte minden, a munkavégzés, a multinacionális környezet, a miénktől eltérő felfogás, a nem mindennapi körülmények, vagy a gyakori malária. Persze ezeket egy idő elteltével meg lehetett szokni...

Megkaptad a maláriát?

Szinte minden magyar megkapta, aki kint szolgált. Én például több alkalommal is. Akkor megtanultam, milyen az. Az elsőnél majdnem meghaltam... A harmadikat vagy negyediket – azt sem tudom, mennyi volt, mert nem számoltam – meg lábon hordtam ki. Az első nyilván nagyon levert. Szerencsére a misszióban olyan brazil katonaeorvosaink voltak, akik nagyon értettek ennek a betegségnek a kezeléséhez. Bementem hozzájuk, levették a vért és nagyon gyorsan mondták az eredményt, majd megkezdték a kikúrálásomat. Amikor hazajöttünk, a mi orvosaink nem is tudták megállapítani, hogy valaha maláriám volt.

Amikor lejárt a 12 hónapod, jött a váltásotok?

Ez volt a vége, akkor mi be is fejeztük a missziót, szeptember végén átadtuk a tábort a rendőröknek. Feltehetően az is valamilyen ENSZ rendőri szervezet volt. Ezután Nampullában voltam egy kis időt, majd az utolsó egy hetemet Maputóban töltöttem és onnan jöttem haza.

Mi történt a misszió befejezése után?

Amikor leszálltunk a Ferihegyen, közölték, hogy a Szent László Kórházba kell mennünk, ahol karanténba helyeztek bennünket. Itt majdnem egy hétig tartott egy teljes körű egészségügyi vizsgálat, ahol nem volt olyan porcikánk, amit az orvosok ne néztek volna végig.

Itthon felhasználták a tudást, amit kint megszereztél?

Engem, amikor hazajöttem, semmire nem használtak. Annyi volt, hogy egy beosztásból kimentem, és ugyanabba visszajöttem. Amit kint megtanultam, elsajátítottam, a rendszer nem használta fel, pedig lehetett volna profitálni belőle. Egyetlen egy afrikai veteránról sem tudok, akinek a tudását szervezetszerű módon feldolgozták volna. Voltak, akik a pályafutásuk során felhasználták az ottani tapasztalatukat – például Papp István, Kovács Tibor –, de a többség erre nem kapott lehetőséget.

Szerinted számít valamit a jövőben Afrika?

Csak meg kell nézni a nemzetközi hírműsorokat és láthatod, hogy szinte minden Afrikával van tele.

Érdemes lenne feldolgozni az afrikai tapasztalatainkat?

Szükségesnek tartom kutatni és kiértékelni az eddigi afrikai műveleteinket, de nem vagyok biztos benne, hogy egyáltalán fellelhető-e bármilyen dokumentum a magyar afrikai szerepvállalással kapcsolatban. Fontos, hogy ne csak ad hoc módon kapcsolódjunk be egy műveletbe, mert éppen rákényszerülünk valami miatt, hanem előre tervezve. Például van egy klub, ahol azok a katonák, rendőrök szoktak találkozni, akik az afrikai műveletekben szolgáltak. Nem kötelező a részvétel, mégis nagyon sokan eljönnek. Ez egy informális kapcsolat, kötelezettség nélkül. Ezeket az informális csoportokat például fel lehetne használni az ügy érdekében. Nagyon sok olyan ember van közöttünk, aki ingyen, bérmentve segítené a Honvédséget, ha például egy Afrika kézikönyvet akarnának készíteni. Ugyanis még mindig nagyon sok ismerettel, kapcsolattal rendelkeznek az afrikai veteránok, amit vétek lenne elpocsékolni.

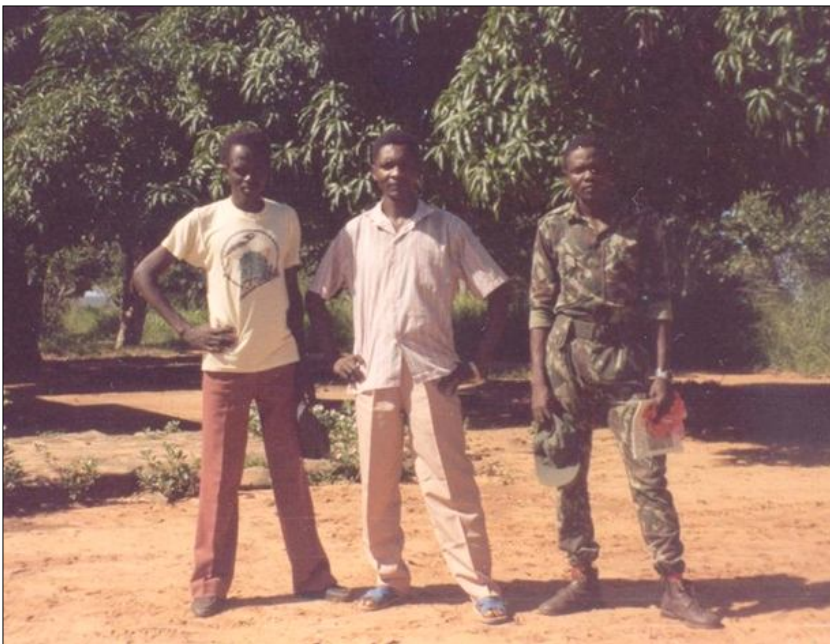
Fegyverbegyűjtő körúton

Fegyverek leadása

ENSZ-tábor, Lurio

RENAMO-katonák

1963 és 1967 között a Magyar Néphadsereg Egyesített Tiszti Iskola Gépjármű-műszaki szakán tanult, majd hadnaggyá avatását követően a MN Rádiófelderítő ezred budapesti bázisán gépjármű-igénybevételi tisztként szolgált. 1971-ben parancsnokai támogatásával sikeresen felvételizett a Budapesti Műszaki Egyetem Közlekedésmérnöki karára, ahol 1976-ban sikeresen elvégezte nappali tagozaton a közlekedési szakot. 1971–1976 között az MN Karikás Frigyes Katonai Kollégium állományába vezényelték, mint ahogy mindazokat, akik honvédségi ösztöndíjjal civil főiskolákon vagy egyetemeken tanultak. Az egyetem sikeres befejezését követően áthelyezték az MN Páncélos és Gépjármű Technikai Főnökség Gépjármű Anyagátvételi Osztályára, alosztályvezetőként. 1995-ig ennél, illetve a jogutód szervezeteknél szolgált, alosztályvezetői, majd osztályvezetői beosztásokban. 1992 áprilisától 1993 februárjáig Angolában szolgált az UNAVEM II műveletben, majd 1993 februárjától 1993 áprilisáig Mozambikban az ONUMOSZ műveletben. 1994 januárjától 1994 novemberéig ismét Mozambikban szolgált, ahol portugálul is megtanult, 1995-ben az MH Katonai Felderítő Hivatalnál kapott beosztást. 1998 áprilisa és 1999 májusa között Kuvaitban az UNIKOM műveletben szolgált. 2001-ben nyugállományba helyezték.

Hogy jött neked Angola, mint lehetőség?

Angola, mint lehetőség, szomorú dologgal kezdődött, ugyanis néhány évvel korábban elváltam, és a helyzetem olyan volt, hogy más irányt és utat kellett keresnem. Akkoriban beszéltem két barátommal, Dékány Istvánnal és Kovács Tiborral, akik azt mondták, ha rendelkezem egy angol középfokú nyelvvizsgálóval, bekerülhetek az angolai misszióba. Akkor ugyanis már tervezték, hogy békefenntartókat küldenek az UNAVEM II műveletbe, így rögtön elkezdtem körbenézni, hogy milyen lehetőségek lennének az angol nyelvtanulásra. A Magyar Honvédség akkor állította fel a Haderőcsökkentési Információs és Ellenőrző Központot (HIEK), ahol egy teljes munkaidős angol tanfolyamot szerveztek. A HIEK parancsnoka, Forgács László ezredes, illetve a saját előjáróm engedélyével bekerültem ebbe a csoportba, de úgy, hogy az akkor már jó ideje működött. A tanfolyam a Honvédség Hűvösvölgyi úti bázisának területén volt. Én később csatlakoztam a tanfolyamhoz, elég sok hátrányt kellett ledolgoznom, mert a csoport tagjai jelentős előnyben voltak velem szemben, mivel már felsőfokra készültek. Elég kemény volt teljesíteni a követelményeket, de 1992 áprilisában sikeresen leveztettem és megszereztem az angol középfokú nyelvvizsga-bizonyítványt. Ezután jelentkeztem hivatalosan is, hogy misszióban szeretnék részt venni. Hamarosan megkaptam az értesítést, hogy bekerültem az Angolába kiküldendő csoportba.

Az itthoni felkészítések hol és hogyan zajlott?

A felkészítésünk alapvetően Kovács Tibor alezredesre és csapatára hárult. Komoly, összefogott felkészítést szerveztek, ahol igyekeztek minden hasznos információt megosztani velünk, és a gyakorlati kiképzésre is nagy hangsúlyt fektettek. Szerencsés volt, hogy akkoriban több magyar békefenntartó jött haza szabadságra, akiket szintén bevontak a felkészítésbe. Tőlük viszonylag pontos képet kaptunk a kinti helyzetről. Akkor Angolát hat régióra osztották fel, amelyekben 40 – vagy még annál is több – ENSZ-tábor működött. A táborokban szolgálók annyira különböző helyeken és feltételek alapján dolgoztak, hogy az általuk megosztott tapasztalatokat más táborokban már csak minimálisan tudtuk felhasználni. Volt, aki elmondta, hogy kint az aggregátortól kezdve mindent nekik kell javítani, ezért javasolta, hogy vigyünk ki magunkkal szerszámkészletet. Mondanom sem kell, hogy több kilónyi, vagy nem is tudom mennyi dróttal, szerszámmal, és egyebekkel mentük ki. Ott döbrentünk rá, hogy teljesen felesleges volt, mert ahová mi kerültünk, ott mindent az ENSZ civil alkalmazottai javítottak. A felkészítés szakmai része, amit akkor a magyarok itthon tartottak, például a missziók természetéről, az ENSZ követelményeiről, eljárási rendjéről stb., mint később kiderült, igen hasznos volt. Természetesen a térségről komoly felkészítést kaptunk: hová megyünk, mi volt az ország történelme, milyen a lakosság összetétele. A politikai, katonai helyzetről is pontos tájékoztatást kaptunk, ez mind a felkészítéshez tartozott, amit a Külügy-minisztérium munkatársai tartottak számunkra. A felkészítés során többször is hangsúlyozták, hogy a megfigyelő státusból semmiféle olyan beavatkozást nem tehattünk, amely bármelyik oldalra bármiféle elkötelezettséget mutat, sem politikailag, sem katonailag. Felkészítésnek elegendő volt az a szakmai és egyéb információ – gépjárművezetés, rádiózás, lövészet, túlélési ismeretek stb. –, amivel kimentünk. A másik fele az egészségügyi felkészítés volt, amit a Szent László Kórház megfelelő osztályán tartottak számunkra, ahol különböző előadásokat tartottak számunkra a különböző egzotikus betegségekről, azok megelőzéséről, vagy kezeléséről. Néhányan fizikailag is rosszul lettek az előadások után... aminek a konklúziója egyszerű volt: meghámozni, megsütni, megfőzni, megenni, majd pedig imádkozni! Ezután megkaptunk minden lehetséges védőoltást, ennek ellenére többen is átestünk malárián és különböző fertőzéseken is. Ennyi év távlatából visszatekintve, a Honvédség igyekezett a lehető legjobban felkészíteni minket az angolai misszióra. Arról már nem a felkészítőink tehetnek, hogy nagyon sok olyan dolog történt velünk, amit előre senki sem láthatott, amikre felkészülni – az akkori körülmények között – lehetetlen volt.

Milyen felszerelést biztosított számotokra a Honvédség?

Az egyenruházatunk megfelelő volt, bár akkor tudatosan még nem készültek arra, hogy egy meleg égővi országba megyünk. Így kaptunk olyan felszereléseket is, amiket inkább a mérsékelt vagy hideg égővi országokban, és nem a trópusokon lehetett használni. Például az akkori bakancsunk alkalmatlan volt az angolai munkavégzésre.

Mi volt a baj vele?

Az, hogy nagyon meleg volt. Előfordult olyan eset, hogy amikor jöttek az esőzések, a sok eső és sár miatt a bakancs talpa egyszerűen levált. Nem egy, de több embernek is... Az ember lába úgy beleizzadt, majdhogynem belerohadt abban a nagy melegben. Hiába hintőporoztuk a lábunkat és váltottunk gyakran zoknit, sokan komoly lábfertőzéseket, gombásodást kaptunk.

Ilyenkor mit tudatok tenni?

A helyi piacon vettünk hasított bőr cipőt és abban közlekedtünk. Volt, aki szandálban, vagy papucsban vezetett... Szóval, ha csak lehetett, ezekben a könnyű, Afrikában vásárolt bőrcipőkben jártunk, de ha olyan feladatot hajtottunk végre, például a dzsungelbe mentünk járőrözni – ahol könnyen találkozhattunk veszélyes élőlényekkel –, akkor bakancsot kellett húzni, mert az viszonylagos védelmet nyújtott.

Mi volt, ami még problémát jelentett?

Az itthonra honosított – már nem emlékszem, hány színnyomásos – egyenruhák, mivel nagyon melegek voltak. Kint a téli időszak tulajdonképpen fordítottan működik, mint nálunk. A téli időszakban az éjszakák voltak hidegek, egyes területeken nulla fok környékére hűlt a hőmérséklet, de napközben 40 fokok meleg volt. Akkor valamennyire elviselhető volt ez a fajta egyenruha, de a meleg időszakokban már nem. Talán ezért is kaptunk később egy „trópusinak” nevezett, vékony anyagból készített, rövidujjas egyenruházatot, amelynek a viselése sokkal kellemesebb volt. Ruházatból bőségesen el voltunk látva, olyan mennyiségben kaptunk alsóneműt, zoknit, meg más egyéb dolgokat, hogy még maradt is. Emlékszem, 120 kg felszerelést vittem magammal a repülőgépen. Ma már sokkal kevesebb holmit kapnak a misszióba menő katonák. Igaz, akkor más időszak volt, akkor csatlakoztunk az ENSZ-békefenntartó műveletekhez, ahol igyekeztünk megfelelni minden követelménynek. Ezért – sokszor teljesen szükségtelenül – túl sok mindent biztosítottunk a kiutazók katonáink számára.

Megvolt a felkészítés, egyenruházattal elláttak benneteket, megkaptátok az oltásokat, és mikor indultatok ki?

Az ötfős magyar kontingens – Balogh Ferenc, Faludi Sándor, Tóth László, Tóth Zoltán és jómagam – 1992. április 16-án utazott ki a Budapest–Bécs–Brüsszel–Luanda útvonalon Angolába. Majdnem két napig tartott a repülőút. Amikor megérkeztünk Luandába, a már ott szolgáló magyar megfigyelők fogadtak a repülőtéren és terepjárókkal szállítottak minket az átmeneti szállásra. Döbbenetes volt a megérkezés, mert itthonról – akkor áprilisban hideg volt – katonai zubbonyban, nyakkendőben indultunk el. Ebben utaztuk végig az egész utat, és amikor megérkeztünk a reggeli órákban, ott már 30 fok feletti, elég párás idő fogadott. Mire az összes dolgainkat, a több száz kiló holminkat a váróterembe, majd a járművekre felpakoltuk, a zubbonyunkból facsarni lehetett a vizet. Teljesen áztunk, de nem mehettünk sehová, mert az adminisztrációs lapokat ott rögtön ki kellett töltenünk. Közben a helyiekből álló hatalmas tömeg nézte, hogy már megint

jönnek ezek a fehérbőrű katonák. Szóval igencsak kaotikusra sikeredett a megérkezésünk...

Innen a parancsnokságra mentetek, vagy a szállást foglaltátok el?

A „Villa Espa” táborba mentünk, amit az ENSZ vett át a korábban ott dolgozó brazil vendégmunkásoktól, majd konténer-táborra fejlesztették. Itt alakították ki a misszió parancsnokságát, itt voltak a különböző irodák, műhelyek, a parancsnokságon szolgálók és a frissen érkező megfigyelők szállása is. A táborban leraktak minket, majd kipakoltunk a számunkra kiutalt lakókonténerekben. Miután elrendeztük a dolgainkat, körbevittek a parancsnokságon és megkezdtük felkészülést, ami több mint három héten keresztül tartott.

Beszélnél bővebben a felkészítésről?

A kinti kiképzés közel hasonló volt, mint amit otthon szerveztek számunkra, de sokkal jobban fókuszáltak a helyi viszonyokra. Megtanították, hogy milyen alapvető viselkedési szabályok vannak, milyen vallású az ország, milyen népcsoportok vannak, illetve megismertettek bennünket a tényleges feladatainkkal. Aztán két hét eltelt, majd a missziót vezető tábornok tollal, ceruzával papíron összeállította a rotációt, és az újonnan érkezetteket is besorolta valamelyik táborba. A második héten dőlt el, hogy ki hová kerül, bár egészen az utolsó hétig történtek változások, aszerint, hogy az adott megfigyelő nemzete mennyire volt erős a misszióban.

Ezek szerint működtek a nemzeti lobbyk?

Például a hollandok nagyon jó pozícióban voltak, illetve a fekete-afrikai országokból érkezett megfigyelők, mivel a missziót egy afrikai tábornok vezette. Ezért ők általában jobb helyekre, jobb beosztásokba kerültek. Nekünk, magyaroknak az volt a szerencsénk, hogy a rotációt a tábornok jobb keze vitte fel számítógépre, aki történetesen egy magyar informatikus tiszt, Nagy Zoltán százados volt. Zoli folyamatosan fent volt Luandában és egyvalakit tudott maga mellé kiemelni, az Andrássy Kálmánt, hogy kell neki a segítség. Mi többiek alapvetően a vidéki táborokban voltunk, de abban igyekezett segíteni, hogy ne a legrosszabb helyekre kerüljünk. Volt még egy dolog, amiben szerencsések voltunk. Azokat, akik oroszul is tudtak, általában a különböző körzetek parancsnokságaira rendelték, mivel nekik kellett tartani a kapcsolatot az orosz pilótákkal, akik a misszió számára szükséges légi szállításokat végezték.

Te hová kerültél?

Az északi régióban található Bungo táborba kerültem, ami a „C” típusú, azaz a legrosszabb körülményekkel rendelkező táborok egyike volt. A szektor-parancsnokságunk egyébként a misszió parancsnokságára, Luandába települt. Ezt a pozíciót kapta meg nem sokkal később Forgács László ezredes.

Mi volt a feladatotok Bungóban?

A tűzszüneti megállapodás megkötése után különböző területekre vonták össze a megbékélt felek katonai egységeit, akiknek a leszerelését végezte az ENSZ. A mi területünkön az ellenzéki UNITA-fegyveresek leszerelése folyt. Bungo egy

viszonylag kis, még a portugálok által alapított falucska volt, amely majdnem 2000 kilométerre volt Luandától. A település az UNITA által ellenőrzött körzethez tartozott, de a megbékélés jegyében a kormánypárt is nyithatott egy irodát. A falu egyik végében az UNITA irodája, a másikban pedig a kormánypárté működött. A településhez közeli fennsíkon alakították ki egy tábor, ahová összevonták a leszerelési folyamatban részt vevő fegyvereseket, akiket a családtagjaik – feleségeik, gyermekeik – is elkísértek. Így kb. 2–3000 fő lakott ott fent, de a katonák nem voltak többen, mint 500 fő. Mi, békefenntartók hetente jártunk fel a táborukba, hogy létszámmellenőrzést tartsunk, ellenőrizzük a fegyverraktárban tárolt fegyvereket, illetve meggyőződünk arról, hogy betartják a tűzszüneti megállapodás előírásait. Nekünk, békefenntartóknak minden szerdán ki kellett menni ebbe a táborba, megszámolni a katonákat, majd tételesen ellenőrizni a fegyvereket. Lementünk a kunyhókba, végignéztük a géppisztolyokat, ágyukat, egyebeket, meg becsúszkáltunk a robbanóanyag, lőszer, meg nem tudom mibe, de ott csak saccoltuk, hogy hány tonna vagy hány mázsa lehet.

Valamilyen ok miatt azonban a katonák létszáma sohasem egyezett meg a nyilvántartásokban lévővel, de nagy ügyet akkor ebből senki sem csinált... Az itt lévő katonák fegyvereinek begyűjtése már az előttünk lévő időszakban megtörtént, de volt az egésznek egy akkor nagyon elrontott része. Ugyanis ahol összevonták az UNITA-katonákat, ugyanabban a táborban tárolták le az általuk leadott fegyvereket, robbanószerkeket is, ami teljesen az ő felügyeletük alatt volt. Később, amikor számukra kedvezőtlen eredmények születtek a választásokon, azonnal felnyitották a raktárt és az ott tárolt fegyverekkel ismét harcot kezdtek.

Mondtad, hogy trükköztek a létszámmal, ez mit jelentett?

Mindig voltak eltérések a létszámnál, mert sosem számolták, akiket kiküldtek járőrbe. Pedig ez tilos volt. Nekik ugyanis bent kellett élni a táborban azt a békességes életet, amire korábban ígéretet tettek. Legalább addig, amíg az új kormány, a közös haderő létrehozásra nem kerül. Volt, hogy átcsoportosítottak, vagy járőrbe mentek, illetve volt egy érdekes fogás, amiről később derült ki, hogy néhány emberüket kivégezték. Például, ha valaki meg akart szökni a táborból, utána küldtek egy járőrt, akik levadászták és nagyon röviden elintézték...

Ti adtatok nekik ellátmányt is?

Nem, bár a Világszervezet az első időkben valamilyen ellátmányt biztosított számukra, de nem rajtunk keresztül. A közelünkben volt Negage, oda mentek ENSZ-szállítmányok, onnan vételezhettek, kaphattak élelmiszert és vizet. Erről leginkább Balogh Ferenc százados tudna beszélni, mert ő ott szolgált. Amennyire emlékszem más humanitárius szervezetek is tevékenykedtek a régióban, tőlük is kaptak alkalmanként ellátmányt.

Hogy nézett ki a tábor?

A falunak két nagy, széles utcája volt, mellettük a házsorokkal. Nem volt több mint 50 ház. A legjobb állapotú ház egy portugál kereskedő háza lehetett, nagy magtárral, mindennel. Ezt átalakították az ENSZ-esek. Amikor úgy döntöttek, hogy itt lesz UNITA összehívási területe, megvásárolták a házat, aggregátorral látták el,

illetve minimális mértékben átépítették. Sajnos a településen nem volt kút, így a fürdéshez és főzéshez szükséges vizet a közeli folyóból hordtuk, amit klórral tisztítottunk. Innivaló vizet Uíge városból hordtunk hetente, ahol a püspökségnek volt egy forrása, amit csővezetéken juttattak el a város házaiba. Ezt a vizet is forralni kellett, amikor hazavittük Bungóba, utána volt csak alkalmas az emberi fogyasztásra.

A táborban ötven voltunk, de a különböző vezénylések, szabadságok miatt általában három ember végezte a munkát. Volt, hogy valaki egy hónapig feküdt maláriával a kórházban, helyette pótlást nem kaptunk, így történt, hogy csak ketten működtették a tábort pár napig. Amikor megérkeztem a táborba, egy argentin tengerésziszt vezette, illetve volt egy arab – jordán – őrnagy, egy szenegáli és egy bissau-guineai százados. Rá két hónapra az argentin alezredes befejezte misszióját, akkor pedig Luandából engem neveztek ki a tábor parancsnokának.

Fegyvertelen békefenntartóként csak megfigyelői feladatokat láttunk el, a feladatunk annyi volt, hogy minden héten felmentünk a táborba, megszámláltuk az ott lévő katonákat, majd aláírtuk velük a jelenléti ívet, a következő hét szerdán pedig a fegyverzetet is megszámláltuk. Így, váltakozva. Erről meg kellett írni – mert akkor én voltam már a táborparancsnok – a jelentést a szektorparancsnokság hadműveleti részlegének. Csütörtökön érkezett mindig Luandából a körutat megtevő helikopter. Ott áadtuk lecsomagolva a bungói heti jelentést, amiben le kellett írni, hogy a térségben észrevettünk-e bármiféle katonai mozgást, láttunk-e szokatlan dolgokat, vagy egyáltalán fent a táborban milyen a hangulat.

Mivel töltöttétek ki a hét többi napját?

Főként az önfenntartással. Járőrözni viszonylag ritkán mentünk, mert az UNITA nem szerette, ha szabadon kószáltunk a területükön. De azért igyekeztünk minél több helyre eljutni. Oda, ahol a katonák voltak, nem mehettünk fel járőrözni, ami fontos lett volna. Hozzájuk hetente csak egyszer mehettünk, szerdai napon, de a falu környékén és a kisebb településeken azért körbenéztünk. Hetente, illetve, kétnaponta el kellett menni a közeli városba, Negagébe élelmiszert vásárolni, vagy Uígebe vízért. Eléggé lekötött bennünket az élelembeszerzést, mivel teljesen önellátók voltunk – mindent a saját fizetésünkől kellett megvásárolnunk – és magunkon kívül másra nem igazán számíthattunk. Szóval nem úgy volt, hogy kimentél a piacra és egy helyen mindent megvásároltál. Volt, hogy az ebédhez szükséges dolgokat hat faluból kellett összevásárolni... Elég nagy problémát jelentett a tábor eldugottsága, a monotónia és az unalom. Ilyenkor előfordult, hogy a megfigyelők klikkesedtek és egymást piszkálták. Én ezekből sikeresen kimaradtam, mivel minden szabadidőmet a sportra fordítottam. Futottam, különböző gyakorlatokat végeztem és igyekeztem az angol nyelvtudásom fejleszteni.

A helyekkel milyen nyelven érintkeztek?

Portugálul. Hivatalosan a bissau-guineai tiszt volt a tolmácsunk, de annyira rosszul beszélt angolul, hogy nem sokra mentünk vele. Csak az alapvető dolgokat tudtuk rajta keresztül elintézni, így magam is megtanultam portugálul – alapfokú nyelvvizsgát is tettem itthon belőle –, így már közvetlenül tudtam tárgyalni az UNITA-parancsnokkal és a helyiekkel. Így aztán már a beszerző körutakra sem kellett tolmácsot vinni, képes voltam ugyanis közvetlenül a farmerokkal alkudozni.

Mi volt a legnagyobb kihívás ebben a nyolc hónapban?

A legnagyobb kihívás az volt, hogy mentálisan az embernek minden napot végig kellett csinálnia. Szerdán elment a napunk az ellenőrzéssel, aztán este a jelentések készítésével, illetve csütörtökön vártuk a helikoptert. Ehhez ugye elő kellett készülnünk. Amikor megjött a helikopter, lelőtték az üzemanyagot, amit mi begurítottunk a helyi alkalmazottal a házhoz, majd átvettük a postát, illetve átadtuk a jelentésünket. De azt, hogy a többi fennmaradó időnket hogy szervezzük a táboron belül, ki megy vízért vagy élelemért a városba – mert mindenki menni akart, és csak egy autó volt – ,nekem kellett eldönteni. Ennek nem mindenki örült, de ez a parancsnoki kinevezéssel járt. Persze igyekeztem úgy megoldani, hogy mindenki bejuthasson a városba.

Míg lent tartózkodtál, volt gondod aknákkal, egyébekkel?

Két alkalommal fordult elő, hogy azon a területen, ahol mentünk fel a hegyi utakon, egy bedrótozott valamit vettünk észre magunk előtt az úttesten. Az UNITA fegyveresei odamentek, lerugdosták – ez inkább csak rossz vicc volt az irányunkba, hogy érezzük a fenyegetést. Éles robbanószerrel, robbanóanyaggal nem találkoztunk. Aknamezőről nem tudtam a környékünkön, és olyan emberrel sem találkoztam, aki ilyen módon sérült volna meg. Ennek ellenére a misszió által hozott biztonsági rendszabályokat maradéktalanul betartottuk. Például szabály volt, hogy a széles földutakról – mert széles afrikai földutak voltak – jobbra, vagy balra már egy méterre nem mentünk be a bozótosba. Semmibe, sem a nádba, sem a fűbe, semmibe. Ha valakinek pisilni kellett, nem volt szégyenérzet, leguggolt és elintézte a dolgát. A helyiek sem mertek beljebb menni. Ezért nem lehetetlen, hogy voltak a környéken elszórva aknák, de mi nem találkoztunk eggyel sem.

Sokkal döbbenetesebb volt a számomra, hogy az egész Bongu térségben egyetlen vadállatot nem láttam. Egyszerűen a vadállatok mintha eltűntek volna, vagy lelővöldözték őket, vagy a háború miatt elmenekültek. Egy-két madarat láttunk a dzsungelban, illetve kecskéket, egy vagy két disznót. A nyolc hónap alatt egyszer láttam egy tehéncsordát, amikor mentem valamerre vásárolni. Ezzel ellenben sok mérges kígyó tanyázott a környékünkön. Még a kertünkben is gyakran előfordultak, ezért nagyon vigyáznunk kellett. Ha este ki kellett mennünk valamiért, akkor csak bakancsban mertünk kimenni, mert ezeknek az állatoknak a marása biztos halált jelentett. Voltak skorpiók és pókok is, de velük csak ritkán futottunk össze.

Hogy tartottad a családdal a kapcsolatot?

Főként levélben, ami általában nyolc hét alatt fordult meg, mivel telefon nem volt a környéken. Csak akkor tudtam telefonálni haza, ha Luandában jártunk valamiért. A parancsnokságon működött egy telefonfülke, onnan lehetett hívást kezdeményezni, amit vagy ott rögtön kifizettem, vagy a fizetésemből vonták le. A misszióban szolgáló magyarokon keresztül sikerült némi információt szerezni a művelet és a világ eseményeiről. Általában ezt úgy oldottuk meg, hogy a misszióban használatos rádión az egyik frekvenciára minden magyar bejelentkezett egy megadott időpontban, amikor kötetlenül beszélgethettünk egymással. Általában ilyenkor mentek az elhagyott vidékeken szolgálók kérései a luandai parancsnokságon lévők felé, hogy borítékot, bélyeget, szappant, ásványvizet vagy éppen csokoládét szeretnének.

Amikor felkerültem Luandába, engem mindig a mogyorós csokoládéért zaklattak, illetve cigarettáért. Mert így működött az ellátásunk nagy része, hogy ami vidéken nem volt kapható, azt rádión bediktáltuk a fent lévőknek, ők összegyűjtötték ezeket az igényeket, beszerezték azokat, majd a következő héten – esetleg két vagy három hét múlva – helikopterrel elküldték. Mi pedig küldtük az áruk ellenértékét. Nem tudok olyan esetről, hogy valaha is vita lett volna az elszámolással. Mindenki becsületesen rendezte az adóságát.

Sokszor jön elő, hogy a magyarok a misszióban, ha sokan vannak, nem tudnak együttműködni. Ez Angolában is igaznak bizonyult?

Angolára úgy emlékszem, hogy elég jó, bajtársias kapcsolat alakult ki a magyarok között. Igaz, hogy egy-két napnál tovább sosem voltunk együtt, mert szétszórtak bennünket a különböző táborokba. Más békefenntartókkal is elég jól kijöttünk, bár előfordult, hogy a brazilokkal alkalmanként összetűzésbe keveredtünk. Ez nem azért történt, mert rosszabbak lettek volna, mint a többiek, hanem az ő sajátos helyzetükből fakadt. Ugyanis a polgárháborúban Brazília a kormány szövetségeseiként katonai tanácsadókat és fegyvereket küldött az UNITA elleni műveletekbe. Érthető módon ezért a lázadók által uralt vidékeken nem igazán kedvelték őket, de a megegyezés miatt eltűrték a jelenlétüket. Amikor Sawimbi elbukta a választásokat és a polgárháború kiújult, a misszió vezetése úgy döntött, hogy a veszélyesebb helyeken lévő táborokból kivonulnak az ENSZ-erők. Több ilyen táborban brazil megfigyelők is szolgáltak – az ENSZ ezeket szüntette meg legelőször –, akik komoly veszélybe kerültek, amire eltérő módon reagáltak. Voltak olyan táborok, ahol az UNITA emberei rájuk döntötték a kerítést, rálőttek a megfigyelőkre, de olyan is, ahol a brazil megfigyelőt úgy megverték, hogy alig élte túl. Szóval ebben a helyzetben a brazilok egy része a tulajdon békefenntartó társaiban sem bízott, mert attól tartottak, hogy azok kiszolgáltatják őket az UNITA fegyvereseinek.

Nálatok hogy jelentkezett a biztonsági helyzet romlása?

November-december környékén az ember már látta a falu lüktetésén, hogy valami baj van. Amikor kinéztünk az utcára, láttuk, hogy csak a férfiak sétálnak. A nők és a gyerekek mind eltűntek. A mellettünk lévő házakba pedig hirtelen UNITA-katonák költöztek, akik látványosan megfigyelés alatt tartottak bennünket. Volt köztük egy százados, akivel már korábban összebarátkoztunk. Egyik nap reggel arra ébredtünk, hogy természetellenes csönd van a faluban. Láttuk, hogy a százados – aki addig fegyvertelen volt – felcsatolta a pisztolyát, illetve a faluból az összes férfi eltűnt. Ekkor még nem tudtuk mi történik, de másnap az UNITA-táborparancsnok összekötők révén megüzente, hogy többet a táborba nem mehetünk, ha csak nem akarjuk, hogy valami bajunk essen. Ekkor gyorsan szerveztünk néhány járőrt, amely során megbizonyosodtunk arról, hogy nem elszigetelt dologról van szó, mivel az összes környező településen ott voltak már a fegyveres csoportok géppisztollyal, és mindenféle fegyverzettel felszerelve.

Fenyegetően léptek fel, vagy akkor még nem foglalkoztak veletek?

A falu térségében nem voltak fenyegetők, szabadon közlekedhettünk, kivéve a táboruk környékét. Eltelt néhány nap ebben a furcsa állapotban, amikor az indiai százados bement vízért Uigébe. Mondta, hogy bemegy, és majd jön vissza

reggel. De nem jött vissza másnap. Akkor tudtuk meg, hogy Uigét és Negagét is megtámadták az UNITA fegyveresei.

Negagében egy a kormányerők által ellenőrzött laktanya volt, illetve Uigében működött a megye adminisztratív központja. Az UNITA rajtaütésszerű támadása során több kormányalkalmazott és katona is az életét veszítette. A lázadók tudták, hogy hol élnek, és módszeresen végigkutatták azokat a házakat, ahol laktak. Jó néhány ilyen épületet egyszerűen felrobbantottak, vagy romboló lövedékekkel semmisítették meg úgy hogy az emberek még bent tartózkodtak. Valószínűleg ezt látva, az indiai kollégánk nem mert visszajönni, hanem elmenekült az egy szem autónkkal és a sorsunkra hagyott minket. Ezután jelentettem a misszió parancsnokságára, hogy autó nélkül maradtunk. Erre megígérték, hogy helikopterrel küldenek egy autót. A tervek szerint ezzel érkezett a Negage táborban szolgáló Balogh Ferenc százados is, akit nekem kellett volna átszállítanom, az akkor már az UNITA kezén lévő városba. Végül két helikopter jött, az egyik hozta a járművet, a másik meg az üzemanyagot, hogy vissza tudjanak menni, mert a járművet szállító sokkal többet fogyasztott. A helikopterek leszálltak, mi pedig kirakodtuk a gépjárművet. A helikopterek távozása után elindultunk Ferivel Negagébe. Amikor beérkeztünk a városba, ott szinte teljesen sötét volt, a közvilágítás egyáltalán nem működött és mindenhol fegyveresek garázdálkodtak. Akkor fegyverropogást már nemigen hallottunk, de az árokba félrelökve több halottat láttunk. Aztán láttuk, hogy az UNITA fegyveresei saját maguk közül valókat is letartóztattak.

Tudni, hogy miért?

Ezek az embereket korábban az UNITA delegálta az újonnan felállított kormányerőbe, majd amikor újrakezdték a harcokat, visszatérésre szólították fel őket. De nem mindegyik engedelmeskedett a parancsnak. Ezeket aztán – ha tehették – elfogták, és ha nem sikerült őket visszafordítani a saját oldalukra, akkor kivégezték őket. Ezt konkrétan tudom, mert amíg Bungóban szolgáltam, összebarátkoztam az ottani UNITA-tábor parancsnokával, Gongo ezredessel, illetve a helyettesével Tujula alezredessel is. Gongo a polgárháborúban olyan atrocitásokban vett részt, ami miatt nem léphetett át az új, közös haderőbe. Egyfajta feketelistán volt. Helyettese, Tujula alezredes azonban csatlakozott a közös haderőhöz, ahol előléptették ezredessé. Amikor megkapta a parancsot, hogy térjen vissza a korábbi társaihoz, metagadta azt. Ezek után elfogták, elvitték a korábbi táborába, ahol bebörtönözték és válogatott kínzásokkal próbálták meg visszatéríteni az UNITA soraiba. Éhezették, verték, sőt a családját túszként tartották fogva. Ezt onnan tudom, mert egyszer kiengedték élelemért, és akkor eljött hozzám, és elmondta ezeket a dolgokat. Egyszóval igen kegyetlen dolgokat művelt az UNITA, még a saját embereivel is. A biztonsági helyzet annyira rossz volt a körzetünkben, hogy a szektorparancsnok már nem is engedett vissza Bonguba, hanem átvettem a negagei tábor parancsnokságát. A korábbi táboromat három héten belül teljesen felszámolták. Az ott maradt két beosztottam mindent átszállított Negagébe, majd néhány nap múlva kivonták őket. Ekkor kaptuk a parancsot, hogy az összes veszélyeztetett tábor fel kell számolni. Ez azt jelentette, hogy a gépjárműveket el kellett hozni mindenhonnan, de minden egyebet szét kellett rombolni. Amikor bennünket is evakuáltak, mi ugyanezt csináltuk Negagében. Megszüntettük az egész rádiórendszert, mindent szét kellett rombolni, el kellett vagdosni, írógépet és minden egyebet megrongálni, iratokat

elégetni. Tehát mindent. Ennek ellenére hatalmas értékek, az aggregátorok, a hihetetlen mennyiségű üzemanyag maradt ott, amit nem lehetett elhozni. De ekkor már csak ketten voltunk egy brazil századossal.

Mi lett a többiekkel?

Miután átvettük a tábor parancsnokságát Negagében, minden nélkülözhető ember elhagyta a területet, így csak egy spanyol, egy brazil és jómagam maradtunk ott, de mi is a tábor felszámolását végeztük nagy titokban. Aztán a spanyol századost elvitték, mert lejárt az egyéves szolgálati ideje, így maradtunk ketten a brazillal, aki ekkora idegileg teljesen összeomlott. Ekkoriban több összeütközésünk is volt az UNITA embereivel, akik egyre fenyegetőbben léptek fel velünk szemben. Abba a sorházba, ahol az ENSZ működött, a vérengzések idején bemenekült 15 kormánykatonára, akiket csak miattunk nem lőttek agyon. Hogy ne szökhessenek el, az UNITA odaköltöztette a fegyvereseit a sorház egyik üres lakásába. Ők figyelték a kormánykatonákat, meg bennünket is, nehogy mi is segítsünk nekik meglógni. Megkérdeztem a várost uraló Gongó ezredest, hogy miért állomásoznak fegyveresek az ENSZ által ellenőrzött területen, Ő pedig azt válaszolta, hogy a mi biztonságunkat akarta szavatolni, hogy ne lincseljenek meg bennünket a felbőszült helyi lakosok. Akiket persze ők uszítottak ellenünk... De azért eladható volt a szöveg. Bármit is mondtunk, az UNITA-fegyveresek ott maradtak. Az egyik éjszaka azonban két kormánykatonára lelépett és másnap reggel kitölt a botrány. Az ott őrködő fegyveresek jelentették Gongónak az esetet, de akkor még semmi nem történt. Következő reggel arra ébredtünk, hogy megjelent két raj géppisztolyos katonára, akik körbevették a házunkat. Erre rohantunk a szolgálati helyiségbe. Amikor ki akartunk menni a házból, géppisztollyal vágtak a hasamba, hogy takarodjak vissza. Ezek az UNITA katonái voltak. Sehol sem tudtuk elhagyni a házat, mindenholnán visszalökdöstek bennünket, hogy nem mehetünk ki. Akkor a maradék 13 embert letartóztatták, elkísérték innen. Hogy mi történt velük, soha nem tudtuk kideríteni.

Nem sokkal később történt, hogy bejött hozzám Tujula ezredes, aki üzemanyagot és élelmet kért tőlem. Le volt fogyva, látszott, hogy nagyon megverték. Csak úgy engedték el, hogy szerez tőlem valamit és visszaviszi az UNITA táborba, hogy ott eloszthassák egymás között. Helyzetét látva felvettem neki, hogy mi van akkor, ha megoldjuk valahogyan a szökését, vagy elbújtatjuk. Erre nemet mondott, mivel a családja – a felesége három gyereke – az UNITA kezében volt, akik nem haboztak volna kivégezni őket, ha megszökik. Szóval nem volt sok választása. Mivel üzemanyagunk és élelmiszerünk is volt bőven, adtam neki mindenből, amit csak lehetett. Nem sokkal Tujula távozása után, jött egy másik UNITA tiszt ugyanebből a táborból, de annyira arrogánsan követelőző, hogy egyszerűen elzavartam. Egyik alkalommal sem kértem a brazil tisztet, hogy tolmácsoljon, mivel ekkor már magam is beszéltem portugálul. Mint később kiderült, ez igen nagy hiba volt, mivel a százados azt hitte, hogy ellene szervezkedek – később ezt le is írta egy jelentésben – és attól félt, hogy az életére törünk. Ezért egy alkalommal, amikor vízért mentem a püspökségre, fogta az egyik autónkat és megszökött. Meg sem állt a misszió parancsnokságáig, ahol aztán a dezertálását azzal próbálta indokolni, hogy attól félt, hogy a saját biztonságos távozásomért cserébe eladom őt az UNITA embereinek. Leírta, hogy mennyire fenyegető volt a

helyzet, mennyire félt attól, hogy megkínozzák, esetleg kivégezzék. Azért tartott ettől, mert esténként a brazilok is beszéltek egymással rádión és elmondták egymásnak, kit, hol és hogyan támadtak meg, lőttek vagy vertek meg. Ezért bepánikolt, mert igencsak messze voltunk Luandától, és úgy érezte, hogy ha bajba kerül, senkire sem számíthat. Szóval megszökött, én meg egyedül maradtam a táborban. Ekkor felhívtam a szektorparancsnokot – Forgács László ezredes –, akinek jeleztem, hogy egyedül képtelen vagyok ellátni öt ember munkáját, küldjön segítséget. Ez már valamikor 1993 januárjában volt. Ekkor helyezték át hozzám Bézi László őrnagyot, akinek a táborát akkor számolták fel. Vele még kb. három hétig működtettük a táborát, amíg parancsot nem kaptunk a kivonulásra.

Hogy telt az a három hét?

Nem ijedtünk meg, a helyiekkel továbbra is normális volt a viszony, még annak ellenére is, hogy Gongo ezredes vette át a térségben a parancsnokságot. Szerencsére az előjárója az az Apollo tábornok volt, akivel Balogh Ferinek nagyon jó kapcsolatot kialakítani sikerült. Egyszer még ebédre is meghívott bennünket Ferivel. Ez a tábornok azt képviselte, hogy szüntessék be az ellenségeskedést, a gyilkolást, és valahogy az ENSZ-szel kapcsolatban is mértéktartóbb volt. Ugyanis ekkor a hangulat már kicsit ENSZ-ellenes volt. Több helyen került sor atrocitásra a békefenntartók ellen, de nem nálunk, mert Apollo tábornok kemény rendet tartott. Olyan büntetéseket szabott ki a saját tisztjeire, hogy döbbenetes.

Egy nap bementünk Lacival Uigébe, amikor rádión parancsot kaptunk Forgács ezredestől, hogy azonnal forduljunk vissza, mert evakuálnak minket, és utasítást adott a tábor felszámolására. Meg is mondta a koordinátákat, hogy kb. mikor érkezik értünk a szállítógép. Ekkor Lacival megbeszéltük, hogy a Negagében működő, mexikói papok által vezetett katolikus misszió számára adjuk át az ENSZ felesleges készleteit, hogy azok ne kerüljenek az UNITA kezére, illetve ne kelljen megsemmisítenünk. Levontuk az ENSZ-zászlót, a rádióárbocot, és mindent összetörtünk. A rádiókat, meg amit lehetett, bepakoltuk a kocsikba. Itt jött az első nagy probléma, mivel kettőnkre jutott négy jármű és egyet sem hagyhattunk ott az UNITA kezében. Megbeszéltük a katolikus misszióval, hogy minden élelmiszert és számukra hasznos dolgot elvihetnek, ha segítenek a kocsikat elszállítani. Az ENSZ-bázis előtt álltak az UNITA fegyveresei, akik csak bámszkoztak, vigyorogtak és iszogattak. Közben jöttek a kispapok targoncával, teherautóval, amijük csak volt, és mindent elvittek. A konyhát teljesen üresre takarították, ott az orruk előtt... Addig mi bent mindent elvagdostunk, mert be nem jöhettek. Aztán két kispap beszállt a két üres kocsinkba és konvojban megindultunk a reptér felé. Közben az UNITA emberei szinte teljesen lerészegedtek a sok sörből, amitadtunk nekik. Azután megérkeztünk a katonai repülőtérre, ahol rádiókapcsolatot teremtettünk Luandával, akik jelezték, hogy kb. egy-másfél órát fog késni az értünk küldött gép. Közben az UNITA emberei észrevették a városban, hogy ezek az ENSZ-esek négy autóval eltűntek innen. Akkor már szálingóztak be a reptérre, jöttek oda körénk. Addigra Laci – aki egy autóval visszavitte a két sofőr papot – is visszaérkezett. Ott voltunk ketten, meg a négy autó, de se szállítógép, se semmi. A rádiót akkor már visszahajtottuk, hogy ne legyen feltűnő. Akkor már a lázadók egyik járőre is odaért, akik rádióztak a parancsnokságukra, ahonnan egy civil ruhás alezredest küldtek ki, hogy mit csinálunk, miért megyünk el? Mondtam, hogy mi ezt a parancsot kaptuk, nem zártuk

be a tábor, tessék csak megnézni. Ott imádkoztunk a Lacival, hogy ne menjen vissza a házhoz, mert akkor látja, hogy az teljesen ki van fosztva, üres minden, a hülye is látja, mi történik... Elment és közben megérkezett a gép. Csinált két kört, később mondta a pilóta meg a fent lévő, hogy valahonnan még géppisztolyropogást is hallottak. Lehet, hogy valami tanyáról elkezdtek lövöldözni.

Szerencsére ez egy nagy gép volt, és leszállt, majd a légénység kidobta a rámpát. Villámgyorsan kiugrott két ember, akik felvitték a két üres autót, mi pedig a másik kettőt. Akkor még kitört egy kisebb vita, mert volt ott két nővér, és könyörögtek, hogy vigyük el őket is, mert a lázadók nem akarták felengedni őket a gépre.

Ők fehér nővérek voltak?

Az egyik mexikói, a másik pedig fekete volt, és az UNITA emberei egyáltalán nem akarták elengedni őket. Mi nem sokat tudtunk tenni az érdekükben, erről a gép parancsnoka döntött, aki elzavarta a fegyvereseket, felszállította a nővéreket a gépre és már repültünk is. De pillanatokon belül. Szerencsére a korábban említett alezredes nem érkezett vissza, így háborítatlanul elhagyhattuk Negagét. Visszavitték bennünket Luandába, kint a reptéren már vártak bennünket. Bevitték a négy kocsit, nekem meg jelentést kellett írnom a történeteikről. Időközben már minden magyar felkerült a parancsnokságra, mert a veszélyeztetett táborokat mind fel kellett számolni. Akik így felkerültek, azokat vagy más missziókba küldték át, vagy a szolgálati idejük lejártáig békén hagyták őket. Engem azonban kineveztek az egész misszió logisztikai főnökének, ami komoly elismerésnek számított. Ekkor azonban behívtak a parancsnokságra, ahol közölték velem, hogy a Negagéből elszökött brazil tiszt különböző vádakkal – itt már gyémántcsempészzel is megvádolt – feljelentett és vizsgálatot indítanak ellenem.

Mi lett a vizsgálat eredménye?

Rizsszemnyi gyémántokat láttunk, de csak annyit. Ez nagyon komoly dolog volt. Lehet, hogy mások felhajtottak gyémántot, de a magyarok közül senki. Egyedül elefántagyarból készült tárgyakat vásároltunk, de az akkor még teljesen legális volt. Szóval a vizsgálat során nekem is le kellett írni mindent, amit tettem. Szépen megfogalmaztam az egész jelentésemet. A Makay Viktor nagyon jó angolos volt, kijavította nyelvtanilag, majd Forgács ezredes is átnézte, jó magyar parancsnok módjára. Leadtuk, aztán volt egy belső vizsgálat, aminek az eredménye minden vád alól tisztázott. Sőt! A vizsgálatot végző főtisztek repatriáltatták a brazil tisztet azonnali hatállyal, méltatlan viselkedésért és hamis vádakért. Ezután született a döntés, hogy a maradék két hónapomat – több más magyar megfigyelővel együtt – Mozambikban, az akkor létrehozott ONUMOZ-műveletben kell letöltenem, mivel az angolai műveletben szolgálókat szinte mind kivonták a műveleti területről. Először elvitték minket Namíbiába, Windhoekba, majd onnan az ENSZ külön gépével Maputóba.

Mit csináltál ott a két hónap alatt?

Egy vagy két hetet bent töltöttem Maputóban, majd onnan felküldtek Beirába, ahol a szektorparancsnokságon kaptam beosztást. Mivel azonban tudták, hogy csak hat hetem van vissza, viszonylag kevés munkát adtak és hagyták, hogy

kipihenjem magam. Ezt igyekeztem maximálisan kihasználni, sportoltam, lejártam a tengerpartra és készültem hazafelé. Amikor lejárt az időm, visszatértem Maputóba, majd miután leszámoltam az anyagaimmal, polgári géppel hazarepültem Magyarországra.

Amikor hazajöttél, a visszaszűrésed hogy zajlott le?

Kijöttek elém a reptérre, ahol leadtam a diplomata útlevelemet, majd hazamentem és egy-két nappal később teljes körű kivizsgálásra jelentkeztem a Szent László Kórházban. Szerencsére semmi problémát nem találtak nálam, így hazamehettem. Utána jelentkeztem a munkahelyemen – Minőségtanúsító Intézet –, ahol éppen az aktuális átszervezés folyt, de végül kaptam beosztást. Ott engedélyezték a szabadságom letöltését, majd utána kezdettem ismét az itthoni munkát.

Kíváncsi volt valaki a kinti tapasztalataidra, akár Angolára, akár Mozambikra?

Nekem úgy tűnt, abszolút senkit sem érdekel, hogy mit tapasztaltam Afrikában. Akkor ezen nagyon bosszankodtam én is, mások is. Később, amikor Mozambikból jöttem haza, már tudatosabban mentek a dolgok. Akkor hozták létre a Műveletirányító Központot, ahol az irányítisztek a missziós „veteránokat” gyakran felkérték, hogy tartsanak előadásokat, osszák meg tapasztalataikat a felkészülőkkel. De ennek ellenére minden missziómnál azt láttam, hogy a misszióspecifikus felkészítéseink nem voltak elég erősek. Az afrikai kontinensen kint szolgálók tapasztalatait senki sem dolgozta fel, azokat nem publikálták. Véleményem szerint ezeket érdemes lenne még utólag is megcsinálni, mert egyre kevesebben vagyunk, akik ezekben a műveletekben szolgáltunk.

Az UNITA-tábor parancsnokhelyettesével

Magyar békefenntartók Angolában

Az UNITA által fogságba ejtett angolai kormánykatonák

1961-ben végezte el az Egyesített Tiszti Iskolát, távolfelderítő rádiólokátor technikusként. 1964–1969 között a Szovjetunióban tanult a kalinyini Légvédelmi Akadémián, ahol rádiólokátor mérnökké képezték ki. Szolgálati ideje jelentős részét az MNVK 2. Csoportfőnökségen töltötte, ahol rádiótechnikai felderítéssel foglalkozott. Az orosz nyelv mellett hamarosan angolul is megtanult, egy a Szolgálat által szervezett tanfolyamon, már az 1970-es években. A tanfolyam végén sikeres szakmai ismeretekkel bővített középfokú angol nyelvvizsgát tett, később pedig hasonló feltételekkel megszerezte a felsőfokú nyelvvizsgát is. Az első missziójára 1988–1989-ben Irakban került sor, ahol az UNIIMOG (United Nations Iran–Iraq Military Observer Group) állományába vezényelt 15 fős magyar kontingens parancsnokaként – ekkor már alezredesként – szolgált. A misszióban hat hónapig a Központi Katonai Szektor parancsnoka volt, ahol két iraki hadsereg – kb. 50–60 000 fő – tevékenységének a megfigyelése tartozott hozzá. A szektorparancsnoki beosztásból később áthelyezték a misszió parancsnokságára, Bagdadba, ahol az egész művelet iraki koordinálásáért felelős perui ezredes helyettesének nevezték ki. Tíz hónap szolgálat után, éppen Nagy Imre temetése napján érkezett haza a magyar csoport, amelynek a munkájáról nem csak a misszió parancsnoka, de az akkori ENSZ főtitkár is elismerően nyilatkozott.

1990-ben kinevezték a HM Haderőcsökkentési Információs és Ellenőrző Központ (HM HIEK) parancsnokának, és egyidejűleg előléptették ezredessé. Ezt a szervezetet a Bécsi Szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítésére, az európai haderő-csökkentési feladatokra hozták létre, illetve ide tartoztak a békefenntartó (ENSZ) műveletek is. 1993-ban az ENSZ felkérésére kiküldték Angolába, ahol az UNAVEM II művelet régióparancsnoka lett, majd Libériában, az ottani ENSZ-missziót irányító különleges megbízott katonai tanácsadójaként szolgált. 1994 januárjában Grúziába (Abházia, Szuhumi) vezényelték az ENSZ-misszió parancsnok-helyetteseként és 1995-ben került Tádzsikisztánba, ahol további hat hónapig az ottani ENSZ-misszió (UNMOT – United Nations Observer Mission in Tajikistan) parancsnokhelyetteseként szolgált. Hazaérkezése után nyugállományba helyezték. Nyugállományba vonulása után az ENSZ polgári alkalmazottja lett először az ENSZ Főhadiszállásán (New Yorkban), később Angolában, majd 1997-ben átkerült az ENSZ mellett működő Vegyi Fegyverek Betiltására létrehozott Szervezet (OPCW – Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons) hágai parancsnokságára, ahol 2004-ig szolgált, először mint a szervezet hadműveleti főnöke, később mint fegyverzeti főellenőr (ellenőri csoport parancsnok).

Hogy kerültél ki Angolába?

1992-ben merült fel a lehetősége az ENSZ New York-i parancsnokságán, a Békeműveleti Igazgatóságon, hogy mi magyarok küldhetünk egy ezredesi rendfokozatú katonát régióparancsnoknak Angolába. Mondtam, hogy nagyon helyes, heuréka! Nagyon jó ötlet, küldjünk egy ezredest. Igen ám, csak egy kis bibije

volt, én voltam az egyetlen olyan ezredes, aki ekkor ENSZ tapasztalattal és felsőfokú angol nyelvtudással rendelkezett. Kérdezték, mi lenne, ha 1993-tól én mennék Angolába az UNAVEM II műveletbe. Mondtam, ha egészséges vagyok, lehet róla szó. Ugyan nagyon szerettem a HIEK-ben dolgozni, ráadásul én hoztam létre a szervezetet, de azt feleltem, hogy megyek, ha ez a magyar érdek. Egészségesnek találtak, kiküldtek Angolába. A tervek szerint úgy volt, hogy a dél-keleti régió parancsnoka leszek, ez Mavingában lett volna. Hat szektor volt akkor Angolában, és 1993-ban erősen folytak a harcok. Elég zavaros volt a helyzet, senki sem tudta mire számíthatunk. A minisztérium képviselői elbúcsúztattak bennünket Ferihegyen – tíz magyar katonával együtt utaztam – és azzal biztattak, hogy olyan kint a helyzet, hogy bármi megtörténhet.

Ez volt az első kiutazó csoport?

Nem, ekkor már voltak kint magyar békefenntartók, bár komolyabb beosztást egyikük sem töltött be, lévén hogy őrnagyi és századosi rendfokozatban szolgáltak. Mint később kiderült, ezért is volt jó egy ezredest kiküldeni, mert a beosztásomra és a rendfokozatomra tekintettel, sokkal több mindent tudtam elintézni a magyar katonáknak, mint korábban bárki. Amikor Luandába érkeztem, a kint lévő bajtársaim közölték, hogy a helyzet változott, Mavingát evakuálni kellett, az állomány pedig Luandában van. Ekkor egy másik beosztást, a Luanda-i (északi) régió parancsnoki beosztását ajánlották fel.

Milyen felkészítést kaptál?

Angolára nem kaptam speciális felkészítést, illetve úgy ítélték meg az előjáróim, hogy a korábbi misszióban megszerzett tapasztalataim miatt nem szükséges egy újabb békefenntartó tanfolyamon részt vennem. Így hát megkaptam az oltásaimat, a felszerelésemet és vártam a kiutazási parancsot. Persze ez nem jelentette azt, hogy nem próbáltam megtudni minél többet Angoláról, illetve az ott folyó műveletekről.

Miért kellett Mavingát evakuálni?

Folytak a harcok, ugyanis az UNITA vezetője, Jonas Savimbi felkelt a tárgyalóasztaltól és újrakezdte a harcot. Az UNITA annyira sikeres volt, elfoglalták az ország majdnem 80%-át. Akkor a „kakasoknak” jól ment; ugyanis a kakas volt a jelképük, ezért mi békefenntartók csak kakasoknak hívtuk őket. A harcok következményeként az ENSZ kivonta katonai megfigyelőinek nagy részét Angola különböző részeiből és csak jelentéktelen erők voltak a különböző körzetekben, főként a parancsnokságokon. Szektorok, megfigyelő őrök nem, ezeket már mind evakuálták. Így lettem én 1993. január végén az Északi Régió parancsnoka. Furcsa feladatom volt, mert ahogy a harcok erősödtek és Savimbiék egyre több területet foglaltak el, az északi katonai körzetet is szinte teljes egészében evakuálnunk kellett. Talán két kisebb táborban maradtak kint katonai megfigyelők. Nagyon érdekes volt az evakuálás is, amit az ENSZ által bérelt (akkor még szovjet/országi személyzet által üzemeltetett) Mi-8-as és Mi-17-es helikopterekkel hajtottunk végre, mivel ekkor már az utak a harcok miatt alapvetően járhatatlanok voltak. Helikopterrel kellett menteni a legtöbb helyen, ki kellett dolgozni az evakuálás rendjét. Legfontosabb az volt, hogy a titkos anyagokat, rádiót, egyebeket meg kellett semmisíteni, és amit

lehet, elhozni helikopterrel. Az orosz pilóták kijelentették, ők csak akkor hajlandók repülni, ha egy magyar katonatiszt megy velük, mert a magyar katonatisztek tudtak angolul is és oroszul is. Ilyenkor leszálltak kereszttűzben is. Volt olyan, hogy leszálltak egy helyre, és az ottani csoport parancsnoka berohant a helikopterbe és ott bújtt el. A magyar katonatiszteknek kellett elvégezni mindazt, amit ennek a parancsnoknak kellett volna, úgy, hogy közben az UNITA fegyveresei már lövöldöztek a környéken. Effektíve evakuáltam a régió katonai megfigyelőit, habár-lehetőségeink szerint – továbbra is fenntartottuk az ENSZ jelenlétet ebben a körzetben. Ebben az időben több atrocitás is érte a békefenntartókat, köztük a magyarokat is. Volt olyan, akire rálöttek, vagy akit puskatussal „siettetek”, hogy gyorsabban szálljon fel a kimentésére küldött helikopterbe. Szerencsére senki sem szerzett komolyabb sérülést. Aztán később megnyugodott minden.

Úgy tudom, az elszakadásért küzdő Cabinda is hozzád tartozott. Hogy tudtál együttműködni az ottaniakkal?

Cabinda – amely Angola egy olajban gazdag beékelődése volt Kongó és Zaire között – hozzám tartozott, és éppen egy magyar őrnagy volt az ottani őrünk parancsnoka. Egyszer jött az üzenet, hogy elraboltak egy jordániai katonatisztet. Ennyi volt a szöveg, amit a rádióján el tudott küldeni. Szinte rögtön kitört a pánik, hiszen azt sem tudtuk, hogy mi van, hol és hogyan történt az esemény, csak a békefenntartó nevét tudtuk. Rögtön indult a keresés, de a kiküldött járőreink nem találtak semmit, még a kocsija is eltűnt. Kiderült, hogy a biztonsági előírásokat megszegve egyedül ment ki, egy az amerikaiak által üzemeltetett üzletbe vásárolni, útközben megállították és elrabolták. Szóval eltűnt ez a katonatiszt, utasítottam az őröt, hogy minden erővel kutassák, és mivel én voltam a régió parancsnoka, rögtön Cabindába repültem helikopterrel. Mire megérkezem, megtalálták a kocsiját, úgy 50 m-re az úttól egy bokorban volt elrejtve, de se vérnyom, se más, az elrablásra utaló nyom nem volt. A kocsijában lévő rádió működött, de a saját, hordozható rádiója nem volt meg... Mit lehetett akkor tenni? Elkezdtünk tárgyalni a kormány és a haderő ottani képviselőivel, akik azt állították, hogy a jordániai tiszt a barátnőjéhez ment és majd előkerül. Néhány angolai alkalmazottunknak azonban volt titkos összeköttetése a Cabindában működő egyéb szervezetekkel, ők próbáltak szerezni további értesüléseket. Ezek az angolaiak azt mondták, hogy ez egy igen szennyes ügylet. Le akarták járatni az ENSZ-t, hogy a nőjével volt, feltartóztatták, elzavarták... szóval minden volt. Kértem, mi van vele, hát ők nem tudják? Közben megszerveztek nekem egy titkos találkozót egy ott lévő pappal – aki a cabindai lázadók összekötője volt –, mert engem az angolai kormányszervek figyeltek. Titokban pár katonatisztemmel elmentem a paphoz, aki megígérte, ha tud valamit, közli velünk. Ennyiben maradtunk, így visszarepültem Luandába. Közben a környező országokkal – Zaire, Kongó – az ENSZ felvette a kapcsolatot. Pár napig semmi nem történt, nem tudtuk, mi van a katonatisztünkkel. Egyszer csak, az ötödik napon, a kinshasai ENSZ rezidens jelentette, hogy megvan a kapcsolat, az egyik cabindai mozgalom tagjai rabolták el a katonatisztet, akik azt követelik, hogy egy magas rangú ENSZ-alkalmazott menjen velük tárgyalni. A legmagasabb rangú személy a missziót vezető Margaret Anstee volt, akit azonban féltünk elengedni. Akkor ki menjen tárgyalni velük? Menjen a katonai régió parancsnoka. Így én mentem el Kinshasába. Egy nappal előbb bejelentettük a repülési és tárgyalási szándékunkat a zairei hatóságoknak, majd odarepültünk. Átrepültük a

határt, és mondták a zairei repülésirányítók, hogy nincs repülési engedélyünk, de folytassuk az utunkat, nem lőnek le. Mondom, azért ez már jó jel... Odaértünk Kinshasa fölé, ahol először nem kaptunk leszállási engedélyt és egy órán át köröztünk, közben felszóltak franciául, hogy mennyi üzemanyagunk van. Hát, mondja a kapitány csak annyi, hogy le tudjunk szállni. Erre azt mondták, jó, akkor szálljunk le. Leszálltunk Kinshasában, és ott tulajdonképpen azonnal le is tartóztattak. Bevittek a VIP-váróba, elvették az útlevelemet és bezártak. „De hát – mondom –, arról volt szó, hogy jövünk tárgyalni ezzel és ezzel... Önök ismerik, Kinshasában van a főhadiszállásuk.” „Mi minderről semmit sem tudunk.” A pilóták nagyon rendesek voltak, mert rádión visszaszóltak Luandába, hogy baj van, intézkedjenek. Ez öt óra után meg is történt. Addig a VIP-váróban ücsörögtünk, alapvetően nem volt semmi probléma. A légkondicionáló működött, üdítőt szolgáltak fel, de ennivalót már nem adtak. Aztán egyszer csak megláttam egy kocsit, amin fűrtökben lógtak a fegyveres katonák, rendőrök. Egyszer csak egy meglehetősen kövér, sötétbőrű ember jön, és engem keres. Mondom, hogy itt vagyok. Azt kérdi: maga jött tárgyalni? Mondom: ki maga? „Hát én vagyok Kinshasa rendőrfőnöke.” Majd azt mondja: „Nézze, nem adunk belépési engedélyt/ vízumot, itt tartjuk a repülőtérén az útleveleiket. Maguk bemehetnek tárgyalni, és amikor visszajönnek, visszaadjuk azt és elrepülnek.” Erről volt szó. Így elmentem tárgyalni, jöttek mindenféle suhancok, mint ahogy az Afrikában lenni szokott, aki már 27 éves, az már dandártábornok. Az egyikük volt a cabindai ellenállási mozgalom katonai szárnyának vezetője. Én a kollégámmal kapcsolatos kérdéseket tettem fel, ő pedig politikai nyilatkozatot adott nekem. „Ez engem nem érdekel, én katonatiszt vagyok, nekem az a feladatom, hogy ezt a jordániai századost épségben hazavigyem.” „Persze meg fogunk tenni mindent, de nekik lenne egy követelményük, és átadnak egy írást, hogy ezt továbbítsuk az ENSZ-nek”. Mondom: „Nézze, én erre nem tudok garanciát vállalni, de arra igen, hogy visszaviszem a főtitkár különleges megbízottjának és beszámolok mindenről, amit beszéltünk.” Erre ő ígéretet tett, hogy egy hét után elengedik a tisztünket. Ez akkor már a második hét volt. Visszarepültem a parancsnokságra, ahol nagy örömmel vártak. Beszámoltam Margaret Anstee-nek, aki ezek után dicsőímtuszt zengett a bátorságomról, diplomáciai érzékemről.

Aztán jött a hír, hogy a katonai szárny összeveszett a politikai szárnnyal, és nem engedik el a katonatisztet. Kimentünk másodszor is, akkor már volt engedélyünk, leszállhattunk, megtárgyaltuk, megbeszéltük, hogy hol adják át a jordániai katonatisztet. Ez a harmadik hét vége felé volt. Ehhez még hozzátartozik, hogy Cabindában nem ez volt az első, s talán nem is az utolsó emberrablás. A legrövidebb emberrablás hat hónap volt, és egymillió dollár váltságdíjat kaptak a fogolyért... Mi nem ígértünk egy fillért sem, mégis három hét után kiszabadítottuk a katonatisztet. Egy követelésük volt, hogy Cabindában és ne Kinshasában tarthassanak nemzetközi sajtótájékoztatót. Mi megküldtük a Világszervezetnek, amit ők írtak, ott azt mondták, hogy rendben van, de hol adják át a békefenntartót? Végül Bomában adták át, ez egy határ menti település, ahol a helyi reptéren a miénk volt az egyetlen repülőgép. Vittünk magunkkal orvost, sajtótisztet, majd bementünk a városba, onnan pedig ki a dzsungel szélén álló sörgyárba. Ott adták át a századost, aki zokogva borult a nyakunkba. Végre megvizsgálta az orvos, és ami egzotikus betegség létezik Afrikába, azt mind megkapta... Később kiderült, hogy maláriája, hasmenése volt és más egyéb betegség is, sőt, a füléből valami százlábút szedett ki az orvos.

Megígértük, hogy Kinshasába megyünk. Elvittük Kinshasába, ahol a felszabadítási front egy nemzetközi sajtótájékoztatót tartott Cabinda felszabadításáról. Erre a nemzetközi sajtó képviselői irtózatosan letolták őket, hogy nem lehet emberrablással szabadságot kikényszeríteni. Ismered ezt a szöveget... Felkérték a századost, hogy nyilatkozzon, majd én is – mint a körzet parancsnoka – nyilatkoztam, végül diadalittasan hazahoztuk. Fogadták, felajánlották neki, hogy evakuálják. Nem kellett evakuálni, mert ott a kórházban a brazil orvosok meggyógyították. Legnagyobb meglepetésemre úgy egy hónap múlva kaptam egy köszönőlevelet, amit maga a jordániai király írt nekem.

Hogy kerültél át Libériába?

Már hat hónapja szolgáltam Angolában, amikor felajánlották, hogy legyek a misszió törzsfőnöke. Igen ám, de a korábbi törzsfőnök, egy indiai ezredes mindent megtett, hogy maradhasson, így az ENSZ parancsnokságáról felvetették, hogy mi lenne, ha én Ugandába mennék az előkészítő csoport parancsnokának, mert ott fel akarnak állítani egy új missziót. Ezt végül egy kanadai alezredes és Makay Viktor magyar százados állították fel. Ekkor kaptam egy telefont New Yorkból, hogy mi lenne, ha Mali fővárosába, Bamakóba mennék, az ENSZ különmegbízottjának katonai tanácsadójaként, mert a libériai béketárgyalások előrehaladott állapotban vannak. Mondtam, semmi probléma, hiszen egy teljes évig az ENSZ rendelkezett velünk, mondhatni a Magyar Honvédség kikölcsönzött az ENSZ-nek. Mondom, rendben van, akkor odamegyünk, persze közben készültem az ugandai misszióra is. De ez se haladt, az se haladt, csak egy helyben topogtunk. Egyszer csak jön a hír, hogy menjek Genfbe. Minek menjek Genfbe?! Genfben lesz a libériai béketárgyalások befejező szakasza, és oda kell mennem az ENSZ különmegbízottja, Sir Trevor Gordon-Sommers katonai tanácsadójaként a libériai béketárgyalásokra. Elvállaltam a feladatot, összecsomagoltam, majd az első géppel Genfbe repültem, ahol már folytak a tárgyalások az ENSZ palotában. Kidolgoztunk egy tűzszünet-ellenőrzési tervet, amibe az ENSZ azért lett bevonva, mert a világszervezet égisze alatt egyeztek volna meg, és ehhez kellett nekem tanácsokat adni. Ezt nagyon jó libériai jogászok készítették elő. Volt még egy-két hozzáfűznivalóm az angolai és iraki tapasztalatok alapján, ezeket bele is vették, majd elfogadták a béketervet. A tárgyalások befejezése után pedig visszamentem Angolába.

Mennyi ideig tartott a genfi tárgyalás?

Egy hétig. Ünneppélyes keretek között írták alá a szemben álló erők, az ENSZ és a tűzszünetet kikényszerítő ECOMOG (Economic Community of West African States Monitoring Group) képviselői. Az ECOMOG szervezetét képviselő nigériai tábornokkal nagyon jól összebarátkoztam, aki sokat beszélt Libériáról. Hát, soha nem gondoltam, hogy én valaha odamegyek. Lezajlott a tárgyalás, visszamentem és készültem az ugandai műveletre, amikor jött egy újabb utasítás, hogy menjek Libériába, mivel az ENSZ előkészítő missziója egy nyugalmazott kanadai dandártábornok vezetésével odamegy, és a tervek szerint én vagyok a katonai megbízott. Tehát menjek az elefántcsontparti Abidjanba, mert ott állítjuk fel ezt az előkészítő törzset.

Tudtad, hogy mi zajlik Libériában?

Igen, hisz a tárgyalásokon is nagyon sok információhoz jutottam, de magam is igyekeztem minél több dolognak utánajárni. A libériai polgárháború 1989 decemberében kezdődött, amikor néhány libériai disszidens felkelést szervezett a kormányzat ellen. A Charles Taylor által vezetett Libériai Hazafias Nemzeti front (The National Patriotic Front of Liberia – NPFL) hamarosan 10 000 fegyverest sorakoztatott fel a kormánycsapatok ellen, és néhány héten belül az uralma alá vonta az ország nagy részét. A lázadók nem tudták megszerezni a teljes hatalmat az ország felett, mivel több kisebb-nagyobb szakadár szervezet vált ki a NPFL szervezetből, akik nem csak a kormányzat, de egymás ellen is véres harcokat vívtak. 1990-re az ország teljes anarchiába süllyedt, ekkor határozta el a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége (Economic Community of West African States – ECOWAS), hogy egy békefenntartó műveletet – ECOMOG – indít az országban, ahol közben azonban kitört a polgárháború. Az országot akkor vezető Samuel Kanyon Doe elnököt elfogta egy az NPFL szervezetéből kivált fegyveres csoport, majd 1990 szeptemberében kivégezték. A polgárháború az ország minden területére kiterjedt, mindenki mindenkivel harcba ált. Az NPFL csoportok az ECOMOG békefenntartóival, a Libériai Hadsereg egységei, a Független Libériai Nemzeti Hazafias Front (The Independent National Patriotic Front of Liberia – INPFL), valamint a Doe híveiből álló a Libériai Demokráciáért Egyesült Felszabadítási Mozgalom (The United Liberation Movement of Liberia for Democracy – ULIMO) fegyveres csoportjai mind egymást, de legfőképpen a védtelen polgári lakosságot irtották.

1991 elején az ECOMOG tartotta ellenőrzése alatt Monroviát, a fővárost, az NPFL pedig az ország nagy részét, míg a többi frakció egy-egy kisebb térség felett diszponált. A kialakult patthelyzet feloldására 1991 októberében az ECOMOG és az NPFL megállapodott a különböző fegyveres csoportok leszerelésében, valamint egy Átmeneti Egységkormány (Interim Government of National Unity – IGNU) létrehozásában, aminek a vezetésével Amos Sawyert bízták meg. A megállapodás azonban megbukott, mivel Taylor nem volt hajlandó lefegyverezni a csapatait, attól félve, hogy az ULIMO-erők bosszút állnak rajta Doe haláláért. Az NPFL 1992 elején megkezdte a csapatai lefegyverzését, de több helyen is harcba keveredtek az ECOMOG-erőkkel, valamint a Sierra Leonéból érkező ULIMO-fegyveresekkel. Ezért az ECOMOG-erők szeptemberben átfogó támadást indítottak. A NPFL fegyvereseinek jelentős része „kábitószerral beütetett” nyolc-tíz éves gyerekek voltak, akik hihetetlen kegyetlenséggel harcoltak az ECOMOG ellen. Azokat a civil lakosokat, akik nem voltak hajlandók „önként” csatlakozni az NPFL szervezetéhez, válogatott kínzásokkal végezték ki. A hónapokon át tartó ostrom során a fővárosban több ezer ártatlan civil vesztette életét, a közműveket lerombolták, a tömegközlekedés megszűnt, az emberek pedig éheztek. Az ECOMOG válaszul lebombázta az NPFL állásait, majd 1993 januárjában megtörte a blokádot és felszabadította Monroviát. Közben az ULIMO megszállta Nyugat-Libéria nagy részét, de nem volt képes hatékonyan fellépni Taylor emberei ellen, mivel – etnikai okokból – kettészakadt. A két új erő, az ULIMO-J és az ULIMO-K véres harcot kezdett egymás és Taylor csapatai ellen is, így lassan felmorzsolódtak.

1993 júliusában az Átmeneti Kormány, az NPFL és az ULIMO-K megállapodott a Libériai Nemzeti Átmeneti Kormány létrehozásáról, amelyet egy öttagú államtanács irányított, amelyben az említett szervezetek egy-egy képviselője, valamint két polgári személy kapott helyet. A szemben álló felek ismét békét kötöttek, de Taylor megint csak nem sietett lefegyverezni az embereit, így próbálva megőrizni hatalmát. 1993 végére két újabb fegyveres csoport tűnt fel. Az egyik csoport a Libériai Béketanács (The Liberian Peace Council – LPC), a másik pedig az ULIMO-ellenes Lofa Védelmi Erők (The Lofa Defense Force – LDF), akik nem tartották magukra nézve kötelezőnek a béke-megállapodást, így újabb harcok robbantak ki. A Rooseveltné Johnson tábornok által vezetett ULIMO-J nem volt hajlandó letenni a fegyvert, így a tűzszünet nem valósult meg, mivel a szemben álló felek ismét harcot kezdtek egymással, az ország pedig újra káoszba süllyedt. Ekkor kapcsolódott be közvetítőként az ENSZ, amely létrehozta az UNOMIL missziót (the United Nations Observer Mission in Liberia), amelynek a felállításában, majd működtetésében magam is részt vettem.

Hogy kerültél ki Libériába?

Megkaptam a repülőjegyet, majd Ruandán keresztül Etiópiába repültem, aztán megérkeztem Elefántcsontpartra, a reptérre, amikor látom, hogy egy ENSZ sapkás integet – én magyar katonai egyenruhában és kék baretben utaztam –, akinek a segítségével elintéztam a vízumomat, majd tíz dollár kifizetése után elhagyhattam a repteret. No, akkor ülünk be a taxiba, mondta a fogadásomra érkezett úriember, majd elvitt egy szállodába, ott kellett megszállnom. Én egy nappal korábban érkeztem, mint a delegáció New Yorkból. Gondoltam, pihenek legalább egy napot. Valami azonban gyanús volt, így hát felhívtam az ENSZ-missziót, de senki sem vette fel a telefont. Felhívtam az amerikai nagykövetséget, próbáljanak ők segíteni. Kérdezik, ki vagyok, mi vagyok. Ők ilyet nem csinálnak. Egy óra múlva visszahívtak: „Uram, ön rossz helyen van...” Az egész azzal kezdődött, hogy a repülőgép Loméban, Togo fővárosában nem tudott leszállni, mert ott éppen polgárháború volt, úgyhogy egyenesen Abidjanba repült. Így két órával korábban ért oda a repülőgép. Az ENSZ-alkalmazott, aki kijött volna eléem, nem volt ott. Ez a férfi meg úgy átvágott engem, hogy csak na. Nem ENSZ-alkalmazott volt, hanem egy ottani huligán. Mindenkit ismert az ENSZ-nél, tudta, mindenki holnap jön. Ennek ellenére olcsón megúsztam ezt a kalandot.

Aztán végül visszahívtak, jött az ENSZ-alkalmazott, hogy mit keresek én itt, nekem szállás van foglalva, és oda várnak. Ráadásul ő kint is volt a repülőtéren, de addigra a repülőgép elment... Hát ez Afrika! Átvittek, másnap találkoztunk, ott felvettük a kapcsolatot az ottani ENSZ szervekkel, majd elrepültünk egy charter-járáttal Libériába. Monroviában mindenkivel felvettük a kapcsolatot, hogy előkészíthessük a majdani békefenntartó missziót. Tárgyaltunk az összes füllel, sőt, még Charles Taylorhoz is elmentünk Grbangába, a főhadiszállására. Egy katolikus misszióban szálltunk meg, ahol személyesen találkoztam Charles Taylormal, aki később a köztársaság elnöke volt, és most Hágában ül a börtönben. Korábban megbeszéltünk egy időpont, ennek ellenére egy órát várazkodtunk, utána jött a testőreivel, akik megmotoztak, majd Taylor felült egy trónusféleségre és beszédet mondott nekünk, hogy mi is lesz majd az ENSZ szerepe Libériában. Végül valahogy megállapodtunk, és életbe lépett a tűzszünet.

Ezután visszamentél Angolába?

Először én is így gondoltam, de aztán mindenfajta előzetes értesítés és egyeztetés nélkül kaptam egy telefont New Yorkból, az ENSZ főtitkár katonai tanácsadójától, aki egy kanadai tábornok volt, hogy Forgács ezredes vállalná-e, hogy ott marad Libériában, és megkezdi a békefolyamatokat, mert a tűzszünet egy héten belül életbe lép. Most mondd meg, mit lehet erre válaszolni... Az összes cuccom Angolában volt, maximum két hétre, tíz napra pakoltam magamnak. Akkor azt mondtam, hogy ha a magyar kormány hozzájárul, ha tájékoztatják a magyar külügyminisztériumot, akkor maradok. Hamarosan jött a válasz: „Jó, akkor maradjon ott.” Így ott maradtam. A World Food Programme és más szervezetek képviselői segítettek nekem szállást keresni, kocsit, irodát biztosítottak. Kaptam egy hordozható számítógépet, egy műholdas telefont és a szállodában ott maradtam a leendő misszió (UNOMIL – United Nations Observer Mission in Liberia) egyedüli képviselőjeként. Én egyedül, hogy beindítsuk a békefolyamatokat... De hogy kell beindítani a békefolyamatokat?! Mindent ott helyben kellett megtanulnom, és nem hibázhattam. A békefolyamatban érintett felek hetente ülészek, amelynek a levezető elnöke minden esetben én voltam, mert a lázadók, a kormányerők és az ECOMOG képviselői is az ENSZ-t választották és hallgattak rám.

Ekkor Monroviát még az ECOMOG-erők tartották megszállás alatt?

Igen, de nem igazán voltak képesek fenntartani a rendet, garantálni az emberek biztonságát. Egyedül a kormány védelmével foglalkoztak. Nagyon kis területen, Monroviától talán 50 kilométeres körzetben tevékenykedtek, ennyi volt az egész. Három részre volt szakadva az ország. Nekem nagyon rossz véleményem volt az akkori ECOMOG-csapatokról, mert kirabolták az országot. Mindent elvittek, amit csak tudtak. Láttam, mert jártam az országot, és láttam, hogy ECOMOG-katonák ülnek a teherautókon, amelyek rogyásig voltak pakolva. Nem tudom, még mit tudtak onnan elvinni, de vittek mindent. Olyan hajókkal mentek el onnan, hogy azok majdnem elsüllyedtek.

Ki vigyázott rád, amikor az országban közlekedtél?

Beültem a fehér ENSZ/UN-feliratos kocsiba és végeztem a dolgomat. Úgy voltam vele, hogy ha vállaltam a feladatot, az azzal járó körülményeket (tisztelet, privilégiumokat, fizetés, megbecsülés stb.), akkor a veszélyekre figyelembe véve sem mondhatok nemet.

A tűzszüneti bizottság milyen munkát végzett?

A tűzszünet megsértésével kapcsolatos ügyeket vizsgáltuk ki, például az egyik fél aknát telepített egy közúton, a másik fegyvereseket állomásoztatott egy civil településen és onnan lötték a szemben állókat, szóval ezek a szokványos feladatok voltak. 11 alkalommal üléseztünk és ebből kilenc alkalommal én vezettem le az ülést, mert elfogadták mindannyian, hogy az ENSZ tényleg semleges. Képzeld el, 25–30 többszörös gyilkossal kellett viaskodnom, majdhogynem törvényt kellett ott ülnöm. Mindig döntenem kellett: ez jó, ez nem jó, vonja vissza, kivizsgáljuk, megnézzük. Meglepő módon mindig elfogadták a döntésemet. A megbeszélések előtt minden alkalommal nekem kellett összegyűjtenem a saját kocsimmal ezeket az embereket.

Volt dolgod gyerekkatonákkal?

Sajnos Libériában rettentő sok gyerekkatona volt, de nem csak a lázadók, hanem a kormányerők oldalán is. Egyszer volt is velük egy érdekes kalandom, amikor éppen a tűzszüneti bizottság tagjait próbáltam összegyűjteni egy tanácskozásra, köztük Charles Taylor embereit is. Tulajdonképpen én biztosítottam, hogy nem tartóztatják le őket, mert rebellesek voltak. Tehát amíg az én kocsimban voltak, addig nem bántották őket, lévén az ENSZ területnek számított. Monrovia környékén minden fegyveres csoport működtetett ellenőrző-áteresztő pontokat, ahol leginkább a helyiek sarcolását végezték. Az egyik ilyen ellenőrző pont kb. 25–30 kilométerre volt a fővárostól, a főútvonalon, Kakata felé menet. Itt azelőtt már átmentünk egyszer, de akkor nem az úton, hanem az őserdőn keresztül hajtottunk vagy 30 kilométert. Most azonban az úton mentem át, és ahogy megyünk, mondják az itt állomásozó nigériaiak, hogy akna van az úton. Mondom, próbáljanak meg intézkedni, mert jön egy dandártábornok Charles Taylortól. A nigériaiak felszedték az általuk telepített aknát és Taylor emberei is, így indulhattam a tábornokért. Az út szélén felsorakoztak a rongyokban lévő gyerekek – ezt gondolom, ismered Afrikából, vadonatúj fegyverekkel, de rongyokban... –, és bemutatkoztak, hogy melyikük százados, őrnagy, vagy éppen alezredes. El tudod képzelni? 10–14 éves gyerekek és volt köztük lány is. Kicsit elbeszélgettem velük és ekkor meg akartak kínálni valami zöld növényvel. „Mivel kínáltok meg?” – kérdeztem. „Itt az erdőben gyűjtöttük...” – válaszolták. Én nem is tudtam mi volt. Nem, mondom, inkább nem... Vittünk magunkkal vizet, élelmet, abból adtam a gyerekeknek és folytattuk a beszélgetést. Ezek a gyerekek soha nem jártak iskolába, és csak egyet tanultak meg: ölni. Engem is bármely pillanatban megölhettek volna, semmi fegyverem nem volt...

Elég sokáig beszélgettünk, mivel a tábornok több órát késett. Ott vártuk, ott ültünk a köveken, pad, vagy más egyéb ülő alkalmasosság nem volt, már mindent elraboltak. Elkészítő volt azt a nyomort, kilátástalanságot nézni. Egyszer aztán jött egy 25 év körüli fiatalember, bemutatkozik ilyen és ilyen dandártábornok... Mondom, hogy vártuk. Igen, tudja, csak neki gyalog kellett jönni, kocsis nincs, a híd meg fel van robbantva. Jó, mondtam, akkor siessünk. Még beszélgettem egy kicsit a gyerekekkel, aztán mentünk a felrobbantott hídig, ott vettük fel a többi tábornokot. Aztán elindultunk vissza az úton Monroviába, de addig ismét át kellett haladnom 11 ellenőrző ponton. Egyik helyen megállunk, és nagyon gyanúsán néznek a gyerekek. Mondom nekik, hogy nemrég jöttem át erre. „Jó, jó, de ki ez?” – kérdik. A saját parancsnokaikat nem ismerték, mert ők a parancsnokságukra soha nem jutottak el. Mondom nekik, hogy velem van, és megyünk Monroviába tárgyalni. Ja, ha velem van, akkor mehet. A saját parancsnokát csak azért engedte át ez a gyerek, mert velem volt! Aztán szerencsére – 11 menet után – átvette tőlem más ezt a feladatot.

Ekkor gondolom, már nem egyedül voltál.

Nem, bár még mindig az előkészítő csoport parancsnoka voltam, de kaptam 30 katonatisztet, akiket más műveletekből vezényeltek át Libériába. Sajnos magyar nem volt köztük, sem akkor, sem pedig később. Bár a munkám miatt a misszió vezetése örült volna, ha jönnek magyar katonák, de a Honvédség ezt egyáltalán nem támogatta. Akkoriban úgy tűnt, hogy nem akarnak katonákat küldeni újabb ENSZ műveletbe. Valamiért mintha már nem lett volna annyira fontos nekünk az ENSZ.

Ezt láttam akkor is, amikor Tádzsikisztánban voltam misszióvezető-helyettes, ott is ezredesként voltam, onnan mentem nyugállományba. Kértem, küldjenek magyar katonákat, de nem küldtek, arra hivatkozva, hogy túl veszélyes a misszió. Visszatérve Libériába, először egy bangladesi katonát kaptam, majd érkezett néhány indiai, pakisztáni és afrikai katona is. Sőt, kaptunk néhány gurkha katonát is. Azok voltak aztán az igazi harcosok.

Amikor megjött az első katonatiszt, egy bangladesi orvos, nagyon boldog voltam! Mondom neki, na, akkor már ketten vagyunk katonai megfigyelők, most már megosztjuk a munkát. Egyszer te mész, egyszer én megyek oda a felrobbantott hidhoz lázadókat fuvarozni. Ekkorra már működött a főhadiszállás is Monroviában, és mindig itt tartottuk meg a különböző egyeztetéseket, illetve egyszer volt kitelepült értekezletünk Kakatában. Aztán egyre több katonatiszt érkezett, jöttek a belga, orosz, francia, amerikai, pakisztáni békefenntartók, de még mindig veszélyes volt a helyzet. Az egyik orosz katonatiszt nagyon rendes volt, vele inkább csak oroszul beszéltem, mert angolul nem nagyon tudott. Valamilyen közelharc mestere volt, állandóan sportolt valamit, ha befejeztük a munkát. Egyszer csak mondják nekem, hogy beszállították a kórházba, maláriája van. Bemegyek hozzá, meglátogatom, elég gyenge állapotban volt. Kérdeztem tőle, hogy mi van? Hát ő bizony nem szedte a malária elleni gyógyszert és megkapta a betegséget. Aztán a szerzetesek kórházában valahogy kigyógyították. Lábadozott egy ideig, majd amikor teljesen felépült, jelezte, hogy szolgálni akar ismét. Erre levezenyelttem Bjukananba, délre, a legtávolabbi állomásra, ahová el tudtunk jutni akkor. Rábíztam az ottani szektort, annak lett a parancsnoka. Pár hét múlva ismét kapom a hírt: kórházban van. Meglátogattam, de nem ismert fel. Beszéltem az orvosokkal, akik azt mondták, ha túléli, azonnal evakuálni kell, mert ez a második malária, a harmadik biztosan elviszi. Garantáltan elviszi, ott nincs vita. Az alezredes két hét múlva kikerült a kórházból, de alig lehetett ráismerni. Kérdezem, mi történt, hát mondja, hogy nem szedte a gyógyszert. Miért nem szedted?! Mert szégyellt kérni, neki meg nem adott a kormány. Nekem meg volt elég maláriaellenes gyógyszerem, sőt az orvostól is kaphatott volna. Nem volt más, megszerveztük az evakuálását, Angliába evakuáltuk, mert ott volt valami rokona. Tiltakozott, könyörgött, hogy tartsuk itt. Mondom, nem tartalak itt!

Az előkészítő csoportban 31-en voltunk és két-három hónapig tartott létrehozni a missziót, majd megérkeztek az ENSZ csapatok. Emlékszem, a 31 főből hat kapta meg a maláriát, mert egyáltalán nem szedték a gyógyszert. Aki szedett gyógyszert, az nem kapott maláriát. De aki nem, az mind elkapta.

Milyenek voltak a szolgálati körülményeitek?

Mindenki saját magát látta el az ENSZ által fizetett napidíjból, és ha pénzed volt, szinte mindent meg tudtál venni, még Libériában is. A szállását is mindenki maga fizette, bár eleinte egy szálláson voltunk mindannyian. Utána a kollégáim kezdtek szétköltözni, mert nem volt kötelező ott lakni. Egy tengerparti szállodában állítottuk fel a főhadiszállást, de először bent voltunk Monroviában, ez pedig Monrovia szélén egy nagyon szép tengerparti szállás volt. Valamilyen afrikai csúcsra építették. Meglepő módon libanoni kereskedők vitték ott az ügyletet, nagyon drágán, de mindent lehetett kapni. Amit én szerettem, a banánt, fürtökben hozták a

helyi farmokról. A szállásért fizettünk, voltak, akik házat béreltek és szolgát fogadtak. Nekem is volt egy segítőm, aki 11 gyerekes apa volt, de csak háromról tudott, a többi elveszett a háborúban. Ő is menekült valahonnan. Nagyon rendes volt, főzött, mosott, vasalt rám. Tisztán tartotta a dolgaimat. Reggel jött, este ment. Minimális összegért, de így is többet kapott, mint a miniszterelnök, mert a miniszterelnöknek szinte nem is volt fizetése. Aztán megérkezett a missziót vezető kenyai Daniel Ishmael Opande tábornok, aki felkért, hogy legyek a törzsfőnöke, amíg le nem jár az egyéves szolgálati időm. Ezt elvállaltam és becsülettel le is szolgáltam az időmet, majd 1993 karácsonykor elhagytam a missziót és hazajöttem Magyarországra.

A hazaérkezésed után hogy alakult a sorsod?

Nem sokkal a hazaérkezésem után tudtam meg, hogy a grúziai ENSZ-misszió parancsnoki posztját felajánlották Magyarországnak, azzal a feltétellel, ha egy angolul és oroszul beszélő dandártábornokot küldünk. Na, de ilyen nem volt! Mondtam a Minisztérium vezetésének, hogy nagyon szívesen kimennék, de ők úgy gondolták, hogy ez a beosztás nem kell nekünk, így nem is töltöttük fel. Hazajöttem, de már akkor megkaptam a következő kinevezésemet. Azt mondták itthon, hogy nem küldünk dandártábornokot, ezért kineveztek egy dán dandártábornokot, aki szintén ezredes volt, csak a misszió idejére léptették elő dandártábornokká, aztán visszatérése után újra ezredes lett. Ja, és csak angolul tudott, oroszul nem. Ennyit erről. Végül 1994. január 20-án én is kimentem Grúziába UNOMIG parancsnokhelyettes/törzsfőnöknek, ahol egy évet szolgáltam le, de onnan nem jöttem haza, hanem egyből Tádzsikisztánba utaztam egy orosz katonai szállító repülőgép fedélzetén, ahol az ENSZ Tádzsikisztáni Megfigyelő Missziójában (The United Nations Mission of Observers in Tajikistan – UNMOT) misszióvezető-helyettesi posztot töltöttem be hat hónapon keresztül. 1995 júliusában hazatértem és szeptember 1-jével nyugállományba helyeztek.

Ekkor megkeresett az ENSZ Békeműveleti Igazgatósága, hogy az öt misszióban összegyűjtött tapasztalataimat írjam meg nekik. Örömmel mondtam igent, már csak azért is, mert hazajövetelem után felajánlottam a Honvédség vezetőinek, hogy a tapasztalataimat – ingyen – a rendelkezésükre bocsátom. Sőt, ha valakiket oktatni kell magyarul, angolul, vállalom. Még csak nem is reagáltak a felajánlkozásomra, így kiutaztam New Yorkba, ahol angolul megírtam „az ENSZ katonai megfigyelők együttműködése a helyi békefenntartó erőkkel” című 52 oldalas tanulmányomat, ami fontos oktatási anyag a mai napig. Hat hónapig dolgoztam kint az ENSZ parancsnokságon, majd utána felajánlották, hogy a békefenntartó műveletek egyikében szívesen alkalmaznának, hiszen ezredesi rendfokozattal mentem nyugállományba, öt ENSZ-misszióban vettem részt, ami jelentős tapasztalatot jelentett, valamint angolul és oroszul folyékonyan beszéltem.

Arra számítottam, hogy Grúziába megyek, mert oda ilyen ember kellett, mert ott is csak olyanok voltak, akik csak angolul tudtak, de az abházokkal, a grúzokkal és az oroszokkal mindig oroszul kellett tárgyalni. Legnagyobb meglepetésemre azt kérdezték, elfogadom-e, hogy az UNAVEM III misszió logisztikai ellátásért felelős főnöke legyek Angolában. Erre igent mondtam és elfogadtam, így kineveztek a Logisztikai Ellátó Részleg vezetőjének, ami az UNAVEM III Központi Logisztikai Főnökség egyik részlege volt. Én láttam el egész Angolát, az ENSZ csapatokat és az angolai menekülteket is különböző dolgokkal.

Ekkor voltak még ott magyar katonák?

Hogyne, sőt az akkor ott szolgálók közül jelenleg is jó kapcsolatban vagyok az egyikkel. Ugyanis amiben csak tudtam, igyekeztem segíteni a magyar békefenntartóknak, akiknek nagy könnyebbséget jelentett, hogy a misszió civil vezetői közül számíthattak egy másik magyar támogatására. Úgyhogy oda kerültem ki, ott voltam hat hónapig. Közben, amikor nyugállományba mentem, a Külügyminisztériumtól kaptam egy felkérést, hogy lehet jelentkezni Hágába, mert felállításra kerül a Vegyi Fegyverek Betiltása Szervezete (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons – OPCW), és javasolták, hogy pályázzak meg ott egy beosztást. Megpályáztam, aztán pedig elmentem Angolába, és ott dolgoztam, mint az ENSZ civil alkalmazottja. Nem telt el hat hónap, szeptemberben jöttem haza szabadságra, akkor kapom a hírt Hágából, hogy interjúra kell menni. Rendben van, Európában vagyok és leszek, tervezzék meg az utat. Megszervezték az utat, de aztán lemondták, mert az USA nem írta alá, nem ratifikálta az OPCW központ alapító dokumentumát. Semmi probléma, ha őhajtanak, engem Angolában megtalálnak, így visszamentem Angolába. Egy hét sem telt bele, azonnal jöjnek interjúra, mert az amerikaiak mégis ratifikálták... Ne haragudjon már, de Angolában vagyok, és összesen heti két járat van, hogy menjek én Hágába ilyen gyorsan? Semmi probléma, ők elintézik. Elintézték. Három napot voltam távol, lejárt a szabadságom, úgyhogy csak a főnököm tudta, hogy és hová megyek. Két éjszakát átutaztam, repültem, egy éjszakát aludtam Hágában, interjú és vissza. Brüsszelen keresztül repültem Amszterdamba, onnan bevitték kocsival Hágába, ott aludtam, másnap interjú. Éjszaka Párizsba repültem, onnan vissza Angolába. Azt mondták, hogy várjak az eredményre. Semmi nem történt. Közben Angolában lejárt a hathónapos szerződése, és a civil részleget irányító vezető megkérdezte, hajlandó vagyok-e egy újabb hathónapos szerződést aláírni. Mivel Hágából semmilyen visszajelzést nem kaptam, azt mondtam, hogy rendben, maradok. Aláírtuk a szerződést és egy hét múlva kaptam a hírt, hogy felvettek Hágába, hadművelési főnöknek, és kéri, hogy töltsen be a státuszt. De ez már egy másik történet. Hágában négy évig voltam ennek a szervezetnek a hadművelési főnöke, majd pedig a főellenőre. Ez alatt szó szerint bejártam a világot! A Johnson-szigetektől (Honolulutól két órányi repülőútra keletre volt az amerikaiaknak egy megsemmisítő bázisuk) Dél-Korea déli csücskéig. Volt olyan év, amikor főellenőrként 180 napot voltam távol az országtól. Általában olyan hathetes missziók voltak a megsemmisítő helyeken, Oroszországban, az Amerikai Egyesült Államokban és más országokban is.

Ezen a helyen is igyekeztem segíteni a magyaroknak is. Angolában, amikor az UNAVEM III misszióban voltam, összeismerkedtem egy magyar katonatiszttel, aki épp ott szolgált, Balczó Bélának hívják, vegyész volt. Kérdeztem tőle, hogy miért nem pályázik oda. Pályázott és egyből kirúgták. Amikor felkerültem Hágába, biztattam, pályázzon újra, és akkor felvették. Így aztán ott szolgált velem együtt. Akkor három magyar katonatiszt volt ott, utána már ketten maradtunk Meglécz Miklóssal, vele még mindig jó barátok vagyunk, nyolc évet voltunk együtt. Béla már Bécsben van, átment az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezetéhez (CTBTO – Preparatory Commission for the Comprehensive Nuclear Treaty Organization). Hát ez volt a világjáró körutam. 1993 elejétől 2004-ig nem éltem Magyarországon, csak szabadságokra jöttem haza.

A családod hogy bírta ezt az életmódot?

Szerencsém van, mert a feleségem nagyszerű asszony, aki minden körülmény között mellettem állt, támogatott. Így az én családom – más missziós kollégákkal szemben – nem esett szét, együtt maradtunk. A gyerekeim mostanra felnőttek, családot alapítottak, így már az unokáimmal játszom, amennyit csak lehet.

Az afrikai tapasztalataidról kérdezett itthon valaha valaki?

Soha senki. A nejem győzködött, meg akinek beszéltem róla, mind azt kérdezte, hogy miért nem írom meg. Hadd mondjam, öt fiú unokám van, úgyhogy van elég dolgom. 71 éves vagyok, hál' Istennek, kórházban még nem voltam, maradjon is így, jól bírom magamat. Szívesen csináltam volna, és még mindig szívesen átadnám a tapasztalataimat, de senkinek sem kellett. Pedig gazdag tapasztalataim vannak a haderőcsökkentéssel, az ENSZ-szel, a békefenntartással, sőt a békétárgyalásokkal kapcsolatban is. Sajnos semmit, de semmit nem kívántak erről tudni. Hogy most mi van a Honvédségnél, nem tudom, de akkor, amikor én elmentem nyugállományba, senki sem gyűjtötte össze, dolgozta fel a missziókból hazajövők tapasztalatait. Akik akkor kint szolgáltak az afrikai műveletekben vagy máshol, nagyrészt elhagyták a Honvédséget, a tudásuk így elveszett, pedig szerintem megosztották volna másokkal is szívesen.

Ha felkérnének, hogy oszd meg a tapasztalataidat a most szolgáló katonákkal, megtennéd?

Természetesen, bármikor.

Magyar békefenntartókkal

Magyar rendőrökkel

Magyar békefenntartók, UNAVEM III

Monrovia

Piac, Monrovia

Charles Taylor milíciája

Gyerekkatonák

1972-ben végzett a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, páncélos technikus szakon. Utána Szabadszállásra került, ahol a Páncélos és Gépjármű Technikai Kiképző Központnál szolgált. Magyarország részt vett a vietnami Békemegállapodást Felügyelő Bizottságban 1973–1974-ben, ezért több katonatisztet angol nyelvtanfolyamra küldtek, köztük a fiatal páncélos tisztet is. A tanfolyam elvégzése után – a vietnami békekötés miatt – nem utazott ki, újra Szabadszálláson töltött be különböző beosztásokat. Közben levelező tanulmányokat folytatott a Budapesti Műszaki Egyetemen. 1985–1989 között Nigériában szolgált műszaki tanácsadóként, ahol a nigériai haderő orosz gyártmányú páncélos eszközeinek üzemeltetésére oktatta az ottani katonákat. 1989–1991 között a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, a Páncélos Tanszéken tanított szakcsoportvezetőként, majd onnan került ki az ENSZ angolai – UNAVEM II – műveletébe, ahol 14 hónapig szolgált katonai megfigyelőként. Hazaérkezését követően a Honvéd Vezérkarhoz került, ahol különböző beosztásokat töltött be. Beosztásának megszűnése után, 1997-ben egy évre a kuvaiti ENSZ-misszió – UNIKOM – állományába vezényelték, ahol a magyar kontingens parancsnoka volt. 1998-ban került a Honvédelmi Minisztériumba, ahol különböző főosztályokon szolgált osztályvezető-helyettes, osztályvezető, főosztályvezető-helyettes, főosztályvezető beosztásokban. 2005-ben főosztályvezető-helyettesként került nyugállományba. Ezt követően kb. két és fél évet civil tanácsadóként dolgozott a védelempolitikai helyettes államtitkár mellett.

Hogy sikerült kijutnod Angolába?

A rendszerváltás után a politikai döntéseknek megfelelően lehetőségünk nyílt több misszióban való részvételre. 1991–1992-ben több ENSZ- és EBESZ-misszió is indult különböző időpontokban például Grúziába, és akkor kezdtük az angolai missziót is. Persze ez nem ment olyan könnyen, mivel az angol nyelvet beszélő tisztek száma véges volt, így nyelvtanfolyamok indultak, ahol viszonylag gyorsan, sok ember tanulhatott meg angolul. 1991-ben az akkori MH Személyügyi Főcsoportfőnökség próbált angolul tudó embereket összeszedni, így kerültem be a misszióba tervezett csoportba. Aztán volt egy felvételi eljárás, nyelvi és egészségügyi felméréssel, majd ezt követően kerültem be az angolai UNAVEM II műveletbe kiutazó első csoportba. Fontos megjegyezni, hogy a részvétel az összes békemisszióban kizárólag önkéntes alapon történhetett, ezért általában pályázni kellett a beosztásokra.

Igaz, hogy a missziókba főként felderítő végzettségű emberek kerülhettek ki?

Nem igaz, már az 1973–1974-ben működő vietnami misszióba is különböző helyekről kerültek be, nem csak a vezető szervektől, de csapatoktól is, például tüzér, hadtápos, repülő, pilóta, repülő mérnök szakemberek, sőt voltak tartalékos tisztek

is. Nagyon-nagyon különböző háttérrel, nyilván voltak a felderítéssel foglalkozó szervezetektől is, de nem mondanám, hogy túlsúlyban voltak.

A kiválasztást követően hogy történt a felkészítések?

A felkészítést a Honvédség egyik bázisán tartották, ahol különböző, más missziót már megjárta tisztek, illetve különböző helyekről, például a Külügyminisztériumból vettek részt szakemberek. A Magyar Honvédség akkor még nem rendelkezett afrikai tapasztalatokkal, ezért elsősorban a külügyes szakemberek afrikai tapasztalatait igyekeztek beépíteni a felkészítésünk során. Ők tartották nekünk az ország-felkészítést is, míg a katonák az ENSZ-eljárások ismeretét. Annyiból szerencsénk volt a felkészülésnél, hogy az első kiutazó kontingensben két külügyes tartalékos tiszt – százados – vett részt. Az egyikük nem sokkal előtte Angola fővárosában, Luandában, a követségen szolgált. Így friss tapasztalattal és megfelelő helyismerettel rendelkezett.

Az utazás hogy történt?

1991. augusztus elején a 15 fős kontingens első öt tagja kiutazott, a maradék tíz fő – köztük én is – egy hónappal később, augusztus végén indult volna. Azonban valamiért nem kaptuk meg a repülőjegyeket New Yorkból, így csak szeptember elején utaztunk. Emlékezetes volt, hogy ott ültünk a málhazsákokon, hogy indulunk, majd az indulás előtt pár órával közölték velünk, hogy nem jött meg a repülőjegy, az utazást elhalasztották. Erre nagy boldogan visszamentünk a családjainkhoz, azzal, hogy kaptunk egy kis haladékokot. Aztán szeptemberben végül megérkeztünk Luandába.

Mi történt a megérkezések után?

A reptéren fogadtak bennünket, majd elvittek a Luanda mellett található „Villa Espa” nevű helyre, ami egy régi, nagy portugál villa volt, hatalmas udvarral. Ott rendezte be az ENSZ a parancsnokságát, ahol sátrakat és konténereket állítottak fel a frissen érkező békefenntartók elhelyezésére. Ezen a parancsnokságon történt meg az eligazításunk, célfelkészítésünk, majd innen küldtek ki bennünket a különböző megfigyelő csoportokhoz. A célfelkészítés három napig tartott, ahol átismételtük az ENSZ-eljárási szabályokat, rövid tájékoztatást kaptunk Angoláról, az éppen aktuális helyzetről. Azután ellenőrizték a felszerelésünket, az oltásaikat, majd az utolsó nap megkaptuk a rotációs listán, hogy ki hová kerül. Mint említettem, a magyar kontingens 15 főből állt, parancsnoka az a Török László alezredes volt, aki később a grúziai ENSZ-misszióban vesztette életét. Ő az első ötfős csoporttal érkezett ki és ők 1992 márciusában hagyták el a misszió területét, tértek vissza Magyarországra. Onnantól én vettem át a kontingens-parancsnoki beosztást. A 15 főt az ENSZ-műveletekben bevett szokás szerint úgy osztották el, hogy lehetőleg két magyar ne szolgálhasson egy helyen.

Te hová, milyen beosztásba kerültél?

Az első állomáshelyem az Luandától 100 kilométerre lévő Cabo Ledo nevű halászfalu volt. Itt az ENSZ kétfős megfigyelő állomást működtetett, ahová egy holland tisztt és jómagam kerültem. Érdekes volt, hogy a korábban két ellenséges tömbhöz – NATO, Varsói Szerződés – tartozó tisztt a közösen eltöltött idő alatt

milyen hamar megismerte egymást és megtanulta értékelni a másik tudását. Ezen a településen a háború vége felé a kubaiak építettek egy nagyon hosszú, több kilométeres kifutópályával rendelkező repülőteret, ezt kellett nekünk ellenőrizni.

Azért építették a repteret ebben a kis faluban, mert mindentől távol, a tengerparton volt, így jobban el tudták szeparálni, mint a luandait, ahol a felkelőknek könnyebb volt megfigyelni a gépek mozgását. Így el tudták rejteni, hogy milyen eszközöket, felszereléseket hoznak. De mire a repülőtér elkészült, a kubaiak kivonultak. Mi ezt ellenőriztük, mivel a repülőteret csak előre bejelentve használhatták még a kormányerők is.

Az 1991-ben megkötött békeszerződésnek az volt a lényege, hogy az egymás ellen harcolók – a kormány és az UNITA – fegyveres erői azokon a helyeken maradnak, ahol a békekötés ideje alatt tartózkodtak. Így az országban voltak kormánycsapatok által megszállt területek, illetve a Jonas Sawimbi által vezetett ellenzéki szervezet, az UNITA által megszállt területek. Ez a repülőtér a kormányerők kezében volt.

Mennyire működtek együtt veletek és egymással a korábban egymás ellen harcolók?

Együttműködtek, de már akkor voltak bizonyos jelek, hogy ez csak addig tart, amíg az érdekeik úgy kívánják. Legfőképpen Sawimbi volt probléma, mivel nagyon bízott abban, hogy a választások során hatalomra kerülhet, de ez nem így történt, a választások végeredménye más lett. Ekkor az UNITA újra harcot indított a kormányzat ellen, ami igazából csak akkor fejeződött be, amikor évekkel később Sawimbit lelőtték a kormánycsapatok.

A megfigyelő őrök – ahová a szemben álló erők egy-egy képviselőjét is delegálták – megfigyelték az egész békeprocedúrát, azt, hogy hogyan történik a csapatok összevonása, a fegyverek begyűjtése. Érdekes, de a felesleges fegyverek megsemmisítése nem történt meg, amiről később kiderült, hogy hibás döntés volt. A fegyvereket raktárakban a korábban azt birtokló alakulat őrizte, meglétüket hetente egy alkalommal, számlálással ellenőriztük. Amikor kiújultak a harcok, az alakulatok leverték a lakatokat a raktárakról, majd az ott őrzött fegyverekkel kezdték újra a harcot egymás ellen. Úgy tudom, hogy azóta az ENSZ igyekszik megsemmisítteti a béketámogató műveletek során begyűjtött és az új, közös erők által nem használt fegyvereket.

Hadd mondjak el egy érdekes történetet a két ottani fél együttműködésére. Megérkezés után az első az volt, hogy bemutatkoztunk a helyi parancsnoknak. Ott egy nagyon kis alakulat szolgált, amely valamikor a repülőteret őrizte. Az első megbeszélés előkészítése során leültünk külön-külön mindkét fél – kormányerők és az UNITA – megfigyelőivel és eldöntöttük, hogy tartunk egy közös értekezletet, ahol megbeszéljük, hogyan működjön az ellenőrzés, mikor járjuk be a területet, hová rakjuk az ellenőröket stb. Minden rendben volt, megkezdődött az értekezlet, de nagyon furcsa volt, hogy a kétfős UNITA-csoport vezetője nagyon hallgatott. Kérdezem a tolmács útján, hogy egyetért-e az addig elhangzottakkal, de csak hallgatott. Mondom, hogy mi a probléma, megegyeztünk, hogy így lesz és te egyetértettél vele, de továbbra is hallgatott. Egyszóval hallgatásba fulladt az

értekezlet. Javasoltam, hogy tartsunk egy rövid szünetet. Kimentünk és kérdeztem, hogy mi a probléma? Azt mondta, láttam-e, hogy a parancsnoknak – mert a megbeszélésen a reptér parancsnoka is részt vett – az oldalán pisztoly van? Tudni kell, hogy a szerződés értelmében a katonák nem hordhattak fegyvert, kivéve az alakulat parancsnokát, aki egy oldalfegyvert viselhetett, így ennek megfelelően azzal jött be. Emlékeztettem a megfigyelőt a szerződésre. A válasz az volt, hogy igen, a parancsnok természetesen viselhet fegyvert. Akkor mi a probléma? Értsem meg, hogy ő most attól fél, hogy ha ellentmondana a parancsnoknak, akkor a parancsnok előkapja a fegyverét és lelövi őt. Hiába mondtam, hogy már abból is nemzetközi botrány lenne, ha a parancsnok a pisztollyal megfenyegetné őt. Végül nagy nehezen sikerült meggyőzni és folytatni a tárgyalást. Ezt csak egy adalék arra, hogy a több évtizedig tartó véres polgárháború után milyen nagy volt a bizalmatlanság, az egymás iránti ellenérzés.

Milyen kapcsolatokat alakult ki a reptéren állomásozó kormánykatonákkal?

Igen jó, sok segítséget kaptunk tőlük, de mi is segítettünk nekik, amiben tudtunk. A polgárháború utáni országban még mindig gond volt az élelmezés. Hivatalosan ugyan önellátók voltunk és az ENSZ által biztosított napidíjból fizettük az ellátásunk minden költségét, de ez annyira kis falu volt, hogy szinte semmit sem tudtunk vásárolni. Az ENSZ úgy próbált segíteni, hogy igény alapján a legutolsó megfigyelőőrsre is kiküldtek élelmet, amit általában Namíbiából hoztak be. Itt hiába mentem ki a piacra, legfeljebb csak halat kaptam. Így mindent az ENSZ szállított nekünk, majd az ellenértékét levonta a fizetésünkből. A szállításokat hetente egy alkalommal An-26-os géppel, illetve később C-130 Herculessel oldották meg. Ez a rotációs járat ment a hat regionális parancsnokságra, onnan pedig helikopterekkel szállították ki a kisebb táborokba, megfigyelőpontokra az utánpótlást, és mindent, amire szükségünk volt. A kormány által ellenőrzött területeken viszonylag jobb volt az ellátás, ott egyszerűbben jutottunk hozzá bizonyos élelmiszerekhez. Itt a katonáknak jobb volt a kapcsolata a helybeliekkel, így könnyebben tudtunk halat venni a segítségükkel. Sokszor lementünk a partra reggelente, amikor megérkeztek a halászok és gyönyörű halakat vásároltunk tőlük. Életemben nem ettem annyi halat, mint ott Angolában.

Hogy nézett ki a táborotok?

Egy szilárd épület volt, amit korábban a kubaiak raktárként használtak és annak egy lekerített részében laktunk a holland kollégával. El kell mondanom, hogy az első időszakban elég problémás volt az elhelyezésünk mindenhol. Nagyon sokan laktak fűkunyhóban, ami nem igazán nyújtott védelmet számunkra. Amikor átvezényeltek a második állomáshelyemre, egy Mussende nevű helyre, ott még álltak ezek a fűkunyhók. Aztán szép lassan kiépült a misszió és klimatizált lakósátrákat sikerült minden táborba felállítani, amik komfortosabbak voltak. Az igencsak eltérő életkörülmények miatt a misszió vezetése három–négyhavonta rotálta a békefenntartókat. A rotáció lényege az volt, hogy az összes megfigyelőőrsöt kategóriába besorolták. Amelyek a nagyvárosokban voltak, ahol a szállás és az ellátás minősége jó volt, az I. kategóriába, míg a világ végén található, ellátásilag problémás helyek a III. kategóriába kerültek. Közöttük volt a II. kategória. Arra mindig ügyeltek, hogy aki az I. kategóriájú helyen szolgált, az a

következő vezénylésekor a II. vagy a III. kategóriájú táborba kerüljön, és fordítva. Cabo Ledo I. kategóriás tábornak számított Luanda közelsége és a reptér miatt, így három hónap elteltével az UNITA által ellenőrzött területre, egy III. kategóriás táborba, Mussendébe kerültem. Mussende mellett egy jól megépített UNITA-tábor volt az őserdőben, ahol a parancsnok valami hihetetlen fegyelmet tartott. Egy komoly probléma volt, hogy a tábor környéke még alá volt aknázva. Egy tisztáson szállásoltak el bennünket, ahol az ENSZ lakósátrakat állított fel a megfigyelők számára.

Bent voltatok a laktanyában?

Mi teljesen függetlenül, kb. két kilométerre voltunk a tábortól. A megfigyelőpontunk egy tisztáson volt, körben pedig aknamező, egy út volt az UNITA-táborig. A többi út alá volt aknázva, így helikopteren szállítottak mindent. Elmenni máshová nem tudtunk. Az aknamezőt az UNITA fegyveresei telepítették régebben és a szerződés értelmében csak egy hónap múlva kezdték el felszedni az utakról, hogy egyáltalán kijuthassunk a közeli településre vásárolni. Az UNITA-táborba hetente egyszer mentünk, amikor meg kellett számolnunk a fegyvereket, majd az eredményeket jegyzőkönyvben rögzíteni. A katonák lerakták a raktárakba a fegyvereket – kivéve a parancsnokot –, amiket mi időről-időre ellenőriztünk. A fegyverek száma és az emberek létszáma be volt jelelve. Persze mindig minden megvolt, ennek ellenére a táborlakók rendszeresen kijártak vadászni, ami tiltott volt, mert nem lehetett volna náluk semmilyen fegyver. De vagy felnyitották a raktárt, vagy voltak elrejtett fegyvereik. Egyik sem volt számunkra biztató lehetőség... Ahol közelebb voltak az ENSZ-békefenntartók, ott esetleg meg lehet akadályozni a fegyverek kilopását a raktárakból. Az ellenálló szervezet esetében ki tudta megmondani, hogy mennyi fegyvert szereztek különböző támadások és illegális beszerzések során? Tehát nem tudtuk, pontosan mennyi fegyverük volt. Csak azokat tudtuk ellenőrizni, amit bevallottak és leadtak. Később kiderült, hogy Mozambikban és Angolában is voltak rejtett fegyverraktárak, amiről az ENSZ nem tudott. A békefenntartók nem mehettek csak úgy be a dzsungelbe, mert sosem tudtuk, hogy az ember mikor lép aknára, tehát maradhattak kint fegyverek. Ráadásul mi csak klasszikus megfigyelő tevékenységet folytattunk, azaz nem volt fegyverünk.

A fegyverek regisztrálása és a leszerelési procedura csak később kezdődött?

Igen, a békeszerződésnek megfelelően elkezdődött egy közös kormányerő kialakítása, de ez a választásokig nagyon vontatottan haladt. Azaz mindenki kívárt. Mondhatnám, mindkét fél fékezte az egészet. Az ENSZ is abban bízott, hogy meglesznek a választások és lesz egy új, közös kormány és ők folytatják a közös hadsereg kialakítását. Bár látszólag mindkét fél részéről egyetértés volt, tudni kell, hogy végig megmaradt a bizalmatlanság.

Ez veletek szemben is megnyilvánult?

Velünk szemben talán nem, de mint fegyvertelen katonai megfigyelő azt látod, amit hagynak, hogy láss. Mi ugyan próbáltunk információkat gyűjteni, de a tábort az elején el sem tudtuk hagyni. Nem volt lehetőség és azt tanácsolták, hogy aknamezőn ne nagyon sétálgassunk. Cabo Ledóban még nyilván tartottuk a

kapcsolatot a helyi lakossággal. Ott a helyi polgármester – akié a halászhajók nagy része volt – meghívott bennünket vacsorára. Kellett tartani a kapcsolatot a helyi lakossággal is, így elmentünk a lakására, ahol sült halat ettünk. A vendéglátónk mutatta, hogy a nappalijában egy géppisztoly-sorozat nyoma látszik a mennyezeten. Mondja, hogy egyszer még a polgárháború alatt egy UNITA-alakulat feljött egészen idáig, ami akkor katonai bravúrnak számított. Éjszaka autókat rekviráltak, úgy jöttek ide és megtámadták a repülőteret meg a falut. A lázadók információkat próbáltak kiszedni az emberekből és miután a polgármester nem volt hajlandó együttműködni velük, a parancsnokuk a mennyezetbe lőtt. Amikor elkerültem Mussendébe, az ottani UNITA-parancsnok kérdezte, hogy honnan jöttem, hol voltam előtte. Mondtam, hogy Cabo Ledóban, mitr ő bólintott. Kérdeztem, hogy ismeri-e azt a helyet? Hát igen, járt arrafele az alakulatával. Igen, mondom biztos, hogy jártak ott, mert láttam a nyomokat, amit otthagyt az épület mennyezetén. Tágra nyílt szemmel kérdezte, hogy milyen nyomokat. Mondom, voltam abban a házban, ahol a portyázó csapatok vezetője a mennyezetbe lőtt, még most is látszanak az AK lövedékek nyomai a mennyezetben. Megdöbbenő volt számára, hogy olyat is tudunk, amit ő nem mondott el.

A másik dolog, amivel elismerést szereztem, a fegyverismeretem. Ugyanis, amikor mentünk fegyvert számolni, mutattak egy-két olyan fegyvert is, aminek nem volt belseje. Állítottuk, hogy ezekkel nem harcolhattak, erre azt válaszolták, hogy ez a fegyver ilyen. A parancsnok ezredes volt. Mondtam, hogy ezredes úr hadd mutassam meg, hogy láttam már ilyen fegyvert. Levettem egy AK-t, mondtam, most behunom a szemem, szétszedem darabokra, majd összerakom a fegyvert. Utána soha többé nem volt kérdés, hogy a fegyverek műszaki állapota jó vagy nem jó.

Hányan voltak ebben a táborban?

Öt tiszt volt – norvég, brazil, indiai, nigériai és jómagam –, de már jobb elhelyezési körülmények között, mint az elődeink, mivel ekkor építették fel a fent említett kanadai típusú sátrakat, így mi már nem fűkunyókban laktunk. Persze azért bizonyos problémák ezzel az elhelyezéssel is adódtak, például a skorpiók. Az alapszabály azt volt, amikor az ember reggel felkelt, hogy lenyúlt és kirázta a surranót, majd megnézte, nem ment-e bele skorpió vagy valamilyen más féreg. Szerencsére kígyó vagy más veszélyes állat a táborban nem került a szemünk elé, bár a környező dzsungelben viszonylag sok vadállat tanyázott. Ebben a táborban rangidősként én voltam a parancsnok, később, amikor alezredesként a magyar kontingens vezetője lettem, szintén parancsnoki beosztásokba kerültem.

A következő beosztásomat Huambo szektorban, N'gove nevű helyiségben kaptam. A szektorparancsnokság Huambóban működött, ami valamikor Angola fővárosa volt. Ez az angolai középső fennsíkon helyezkedik el, több mint 1000 m magasan van, kellemes éghajlattal. Tehát míg Luanda csúnya trópus, igen magas páratartalommal, itt teljesen olyan volt, volt mintha idehaza lett volna az ember. Talán annyi különbséggel, hogy télen nem volt hó.

Gondolom, itt már nem okozott gondot a malária.

Már nem, de az első helyemen, Cabo Lédóban én is megkaptam a maláriát. Persze nem egyedül, hisz a legtöbben megkapták ezt a betegséget, én például kétszer is, itt és az utolsó helyemen. Adtak ugyan tablettát, védekezni lehet ellene, de ez olyan, mint az influenza elleni oltás: véd ugyan, de azért megkapod, csak sokkal enyhébb a lefolyása. Én „malária szakértőnek” tekinthetem magam, mert már hatszor estem át rajta, az angolai kettő mellett Nigériában is voltam maláriás, négyszer. Sokszor már a jellegzetes tünetekről és a kollégák szeméről meg tudtam mondani – mielőtt a vérvizsgálat megmutatta –, hogy megkapták a maláriát. Azt tanácsolták az orvosok idehaza, hogy szedjük a malária-ellenes készítményeket, de a kinti orvosok azt mondták, hogy ha valaki hosszabb távon van kint, nem túl jó szedni megelőzőként a malária elleni tablettát, annak lehetséges mellékhatása miatt.

Ti milyen tablettát szedtetek?

Akkor még Tindurint használtak, meg egy másik is volt, de már nem emlékszem a nevére. Az ENSZ orvosai azt tanácsolták, ha megkapod a maláriát, csináltass egy vérvizsgálatot és szedd be a szokásos adagot. Különböző gyógyszerek voltak, az igazság az, hogy amikor az utolsó maláriám kaptam, csak a legdrágább, svájci gyártmányú gyógyszer hatott. Ez egy erős hatású tablettát volt, mert egyet kellett csak bevenni és meggyógyultam. Utána két hónapig nem lehetett ezt a gyógyszert újra beszédni.

A magyarok közül sokan megkapták a maláriát?

Az egyik magyar békefenntartó majdnem belehalt a misszióban megkapott maláriájába, mert az elején nem megfelelően kezelték, ezért Dél-Afrikába kellett szállítani repülőgépen gyógykezelésre. Lényegében megkapta a maláriát, de csak későn vették észre, illetve nem a megfelelő módon kezelték, ami az én esetemben is gond volt. Az a gyógyszer, amit a misszióban szolgáló brazil egészségügyi személyzet alkalmazott, valamilyen nem hatott. Túl későn csinálták meg a kontroll-vérellenőrzést és nagyon komoly májkárosodása lett. Annyira, hogy először felvitték Luandába, de olyan kritikus állapotba került, hogy a helyi kórház nem tudta kezelni. Az ENSZ először haza akarta szállítani az őrnagyot Magyarországra, de addigra olyan állapotba került, hogy nem élte volna túl a hazautat. Végül a Világszervezet bérelt egy mentőrepülőgépet, majd megbeszélték az egyik dél-afrikai kórházzal – ahol volt speciális malária elleni kezelés –, hogy fogadják a békefenntartót, akit közbe felraktak a gépre és elindultak vele Johannesburgba. Itt volt egy kis vita, mert az ENSZ azt akarta, hogy a magyarok fizessék az őrnagy szállításával, kezelésével kapcsolatos összes költséget, az itthoniak pedig a Világszervezettől várták volna ugyanezt. Végül a bérelt gép pilótája megunta az alkudozást és a saját költségére szállította be a kollégánkat a kórházba. Később aztán az ENSZ megtérítette a kiadásait. Persze nem volt ilyen egyszerű a helyzet, ugyanis a dél-afrikaiak először nem akarták beengedni a repülőgépet. Erre a gép kapitánya közölte, hogy egy életveszélyben lévő békefenntartót hoz, aki azonnali orvosi ellátásra szorul. Azok így sem engedélyezték a gép leszállását, erre a kapitány közölte, hogy a saját felelősségére leszáll. Közben a magyar békefenntartó kómába esett már a repülőn, úgy kellett újraéleszteni. Amikor leszállt a gép, azonnal egy olyan kórházba

szállították, ahol volt megfelelő szakmai tapasztalat felszerelés, és elkezdték a kezelését. Az őrnagy napokig lebegett élet-halál között. Forgács László ezredes, aki akkor a békeműveletekért felelt, naponta hívta fel Magyarországról a kórházat, hogy mi van vele. Az afrikai orvosok napokon keresztül azt mondták, hogy még ne szóljanak a családnak, mert nem biztos, hogy életben marad, aztán pár nap múlva szóltak, hogy most már talán megmarad. Közben mi is megtudtuk, mi történt és páran megkerestük a pilótát, majd megköszöntük neki, hogy mennyire karakán volt és hogy kiállt a magyar békefenntartóért.

A magyar katonák hogy tudták tartani egymással a kapcsolatot a műveleti területen?

Minden héten volt egy magyar nap. Megegyeztünk, hogy melyik napokon, melyik frekvencián tudunk egymással beszélni, mivel minden őrsön volt rövidhullámú rádió adó-vevő, illetve kijelölt frekvenciák. Kerestünk egy olyan frekvenciát, amit az ENSZ általában nem használt. Minden tábornak öt frekvenciája volt, azok közül kijelöltünk egyet és a frekvencia a megbeszélt időpontokban a magyaroké volt, és aki csak tudott, bekapcsolódott a beszélgetésbe. Volt, akivel elsőre fel tudtuk venni akár 1000 kilométerre is a kapcsolatot, aztán egy óra múlva már nem értettünk semmit a légköri viszonyok miatt.

Ha egymással rádión tartottátok a kapcsolatot, a hazaiakkal hogy kommunikáltatok?

Ez nagyon nagy probléma volt, tudta a misszió vezetése is, ezért olyan döntés született, hogy minden kontingensből egy fő Luandában, a parancsnokságon szolgált. Nagy szerencsénk volt, mivel Nagy Zoltán százados informatikus volt és a misszióban szükség volt számítógépes szakemberre. Annyira jó szakember volt, hogy később, amikor leszerelt, New Yorkban, a Világszervezetnél kapott munkát. Ő volt az, aki segített a távoli körzetekben szolgáló magyarok ügyeinek intézésében. Haza úgy tudtam jelteni a Honvédség vezetésének, hogy az ENSZ engedélyével havonta egy faxot ingyen elküldhettem New Yorkon keresztül, amiért később már saját zsebből kellett fizetnem. Tudniillik az elején mi még nem gondoltunk arra, amire később a magyar rendőrök már igen, hogy a kontingens-parancsnokot ellátták egy bizonyos költséggel, és abból fizette a hivatalos kiadásokat. Hozzá kell tenni, hogy amikor hazajöttem, a benyújtott számlákat – az ENSZ-nél mindig adtak számlát a hívásokról – a Honvédség visszafizette. A fenti problémák miatt, mint kontingens parancsnok csak úgy tudtam jelteni Magyarországra, hogy lediktáltam az üzenetet rádión Nagy Zoltánnak, aki faxon továbbította.

A kapcsolattartás a családdal nagyon nehéz volt, mert akkor még nem volt mindenhol internet. Ha levelet küldtem, az általában egy hónap alatt fordult meg. Az ENSZ-parancsnokságról lehetett műholdas telefonnal telefonálni, percenként három dollárért, de ide vidékről csak havonta egyszer jutott el az ember. Volt Belgiumban egy segélyszervezet, amely afrikai segélyezéssel foglalkozott, és ha rádión sikerült elérni őket, megtették, hogy rákapcsoltak a telefonrendszerükre, ahonnan elértük az otthoniakat. Egy darabig ingyen működött, aztán valószínűleg túl sokan használták, így a szervezet megszüntette ezt a lehetőséget.

Erről a helyről hová kerültél?

Mint már említettem, a következő állomáshelyem N’gove volt, ami Huambótól kb. 150 kilométerre van. Ez a hely arról volt nevezetes, hogy itt egy völgyzáró gátat és hozzá kapcsolódó elektromos erőművet építettek a portugálok. A polgárháború alatt az UNITA ezt felrobbantotta. Megkérdeztem az UNITA-ellenőrtől, hogy miért robbantottátok fel? Ha ti győztetek volna, ugyanúgy nem tudtátok volna használni a völgyzáró gátból kirobbantott rész miatt. Erre nem volt válasz. A területet egyébként a kormányerők ellenőrizték. Mint az itteni ENSZ-tábor parancsnokának, időnként be kellett menni Huambóba, a regionális parancsnokságra. Ott szolgált Braun László őrnagy, akivel érdekes eset történt. Ő az egyik, elég rossz állapotú helybeli szállodában lakott, ahol a vizet kannában kellett felhordani, időnként nem volt áram stb. Szóval Laci egy reggel ment be a parancsnokságra, amikor megállt mellette a kormányerők egyik dzsipje, amiből a helybeli ezredes kiszólt, hogy hová mész te magyar? Így, magyarul. Az őrnagy úr, akinek a gondolatai valószínűleg otthon jártak, először azt hitte, még mindig nem ébredt fel, álmodik. Később elbeszélgetett a tiszttel. Amikor legközelebb bementem Huambóba jelentéstételre és eligazításra, Laci elmesélte, hogy mi történt. Mondtam, hogy ha ilyen jól beszél magyarul, kíváncsi lennék a tiszt nevére. Megmondta a nevét és kiderült, hogy a tiszt 1989–1990-ben a Kossuth Főiskolán, a Páncélos Tanszéken tanult és én voltam az osztályfőnöke. Később megkerestük a tisztet. Kiderült, hogy a körzetparancsnokságon igen magas beosztásban szolgált. Kölcsönösen megörültünk egymásnak és az összes helyi előkelőségnek bemutatott, mint a volt „professzorát” Magyarországról...

Találkoztatok kint magyarokkal?

Magyarokkal nem, de nagyon sok magyarul jól beszélő emberrel igen. Luandában is megszólítottak, de vidéken is találkoztam olyan tisztekkel, tiszthelyettesekkel, akik valamikor Magyarországon tanultak. Volt, aki Budapesten, de olyan is, aki Debrecenben tanult. Sok érdekes történetet hallottam ezektől az emberektől, de abban mind egyetértettek, hogy a hazánkban töltött időszak életük egyik legkellemesebb emléke volt. A misszióban több jugoszláv tiszt szolgált, köztük egy Kovác nevű is, akinek a rokonsága horvát, de a nagypapája magyar volt. Ő azonban már nem tudott magyarul. Ebben az időszakban zajlott Jugoszlávia szétválása, ami a misszióban is problémát okozott, mivel a szerb, horvát és bosnyák származású tisztek elkezdtek nemzetiségek szerint szétválni. Hihetetlen módon megváltozott a légkör a korábbi bajtársak között. Elkezdtek mondani az egyiknek, hogy veled nem beszélek, mert te csetnik vagy, meg usztasa vagy, és szétbomlottak a barátságok, többé nem beszéltek egymással. Ennek a tisztnak a legjobb barátja egy szerb volt, aki egy idő után nem volt hajlandó szóba állni vele. Egyébként ez a tiszt leszerelése után kint maradt az ENSZ állományában. Ebben a körzetben is három hónapig szolgáltam, majd átkerültem Namibe városába.

Pontosan hová?

Namibe városába, amit szintén a kormányerők ellenőriztek. Ez a város az ország déli részén található, ott, ahol a Namíbiai sivatag benyúlik Angolába. Namibe egy kikötőváros. Ha az ország belseje felől mész ide, először egy 2000 m magas hegy van, amelynek a tenger felőli oldala meredek, majdnem 1000 méter esésű,

függőleges sziklafal. A hegy azon a részén egy hágó volt, amit a kormánycsapatok erősen védtek. Utána 100 kilométer sivatag volt, ahol egy-két helybéli kóbor törzs kivételével senki sem élt. A fentiek miatt az UNITA nem tudott idáig eljönni. Gyalog át tudtak volna szivárogni a hegyeken, de a sivatagban nem tudtak volna elrejtőzni. A városban katonai repülőtér volt. Az ottani katonák elmondása szerint katonai helikopterekkel állandóan a sivatagban járőröztek, így komolyabb erő soha nem volt képes megtámadni a helyőrséget. Ezért itt viszonylag minden nagyon szépen megmaradt, nem rombolták le, mint Huambót, vagy más városokat. Itt majdnem hat hónapig szolgáltam, mivel a választások miatt már nem rotáltak bennünket. A tervek szerint, ha a választások sikeresen lezajlanak, az ENSZ-művelet felszámolásra került volna. Sajnos nem ez történt, mivel az UNITA nem fogadta el a választási vereséget és újra polgárháborúba kezdett. Így később az UNAVEM II nagy részét ki kellett vonni a műveleti területről, amíg a harcok le nem csendesültek. Összesen 14 hónapot szolgáltam Angolában.

Hogy-hogy ilyen sokáig maradtál kint?

A választások miatt nem csináltak még egy rotációt, ezért irigyeltek is többen, hogy öt hónapot egy teljesen nyugodt helyen tölthettem. A portugálok idejében itt egy üdülőközpont létesült, ami még ekkor is működött. Képzeld, még disco is volt a településen. A tábor az eddigi körülményeinkhez képest fejedelminek hatott, mivel itt már lakókonténerekben éltünk.

Ez a tábor rendelkezett a legnagyobb járőrözési területtel a misszióban. Ha ezen a 45 000 km²-es területen bármilyen rendőri akció, vagy katonai mozgás történt, arról nekünk tudni kellett, illetve ellenőrizni kellett. Ha volt egy lopás vagy rablótámadás, akkor a helyi rendőrség kivonult, de mindig ment vele az ENSZ-rendőrség is. Az ENSZ-rendőröknek az volt a feladata, hogy ellenőrizzék, tényleg semlegesek-e a helyi rendőrök, nem részrehajlók-e. Egyébként a felelősségi körzetünk nagy része járhatatlan sivatag volt, ahol csak helikopterrel tudtunk közlekedni. Ennek ellenére nagyon szerettem ott szolgálni.

A 15 magyar békefenntartó mind 14 hónapot töltött kint Angolában?

Ez változó volt, ugyanis a legkorábban kiérkezett embereket már márciusban leváltották, de akik az ő pótlásukra jöttek, azok egy része is velünk, október végén hazatért. Így fél évet sem töltöttek odakint. Amikor kiújult a polgárháború és az ENSZ nagyarányú létszámcsökkentést hajtott végre, sok embert haza vagy más misszióba küldtek. Október végén a hazautazó magyar kontingens tagjait is visszavonták Luandába. Este összegyűltünk egy kis kantinszerű helyen, megittunk egy sört és készültünk a másnapi utazásra. Ekkor már elég sötét volt, és hallottuk, hogy a városon kívül dörögnek a fegyverek. Az UNITA-erők már beszivárogtak a főváros közelébe. A közeli repülőtéren egy polgári repülő szállt fel, és csak azt hallottuk, hogy a motorok teljes gázzal dolgoznak, szinte remegett a gép, így húzott felfelé, a világítása le volt kapcsolva és láttuk a felé tartó nyomjelző lövedékeket. Az UNITA nem volt ugyan elég közel, de lőtte a gépet. Szerencsére nem találták el, de azért katonaként is rossz volt arra gondolni, hogy másnap mi lesz, mert ugyanebben az időben, tehát este kilenckor száll fel velünk a SABENA járat. Mi lesz, ha a mi gépünket is így lövik?

Másnap dél körül éppen ebédelni indultunk a tábori étkezdébe, amikor egy ENSZ-alkalmazott kiabált, hogy azonnal szedje össze mindenki a felszerelését, aki utazni készül, mivel összesen 20 percünk van az elkészülésre. A busz pedig már ott várt a parancsnoki épület előtt. Emlékszem, minden felszerelésünk szét volt még pakolva a konténerben, azzal, hogy majd estig mindent szépen elrendezünk. Mindent szó szerint bedobáltunk, még egy búcsúfotót sem tudtunk csinálni. Rohantunk a buszhoz, kivittek bennünket a repülőtérre. Ott kiderült, hogy a SABENA nem vállalta az éjszakai felszállást, ezért kettőkor már indul gép. És kettőkor valóban felszállt a repülőgép, így megúsztuk a lövöldözést.

Hogy fogadtak itthon benneteket?

Akkor tulajdonképpen egy váltás már hazajött, nem voltunk újak. Közben beindult Grúzia, meg más missziók is. Nem hősökként tértünk vissza, hanem olyan katonákként, akik ugyanazt csinálják, mint a többiek, csak külföldön. Először arról volt szó, hogy karanténba zárnak bennünket, mert olyan területről jövünk, ahol fertőző betegségek is lehetnek, de végül nem került rá sor, így rögtön hazamehettünk a családjainkhoz, majd csak utána mentünk orvosi vizsgálatra. Később elszámoltunk a számunkra kiadott felszerelésekkel, majd visszatértünk a korábbi beosztásunkba. Nekem annyiból is szerencsém volt, hogy a Vezérkarnál már vártak, mivel angolul jól beszélő, missziós tapasztalattal rendelkező tisztet kerestek. Onnantól kezdve békeműveletekkel foglalkoztam.

Hivatalosan kíváncsiak voltak az afrikai tapasztalataidra, vagy csak a saját életedben használtad fel azokat?

Igazából nem, bár amikor már békeműveletekkel foglalkoztam, igyekeztünk minél többet megtudni a műveletekről, a rendszer azonban elég nehézkesen működött. A kontingensparancsnokok írtak ugyan jelentést a missziókról, de ez nem volt elég. Papp István alezredessel azért küzdöttünk évekig, hogy legyen egy békefenntartó adatbázis, egy rendszer, ahová az összes olyan művelet anyagai – jelentések, térképek, fényképek stb. – bekerültek volna, ahol magyar békefenntartók szolgáltak. Ez akkor nem történt meg, időközben viszont létrejött a Békefenntartó Központ Pákozdon, ahol ez a tervünk részben megvalósult. Ott nekem is vannak fényképeim.

Ugyan létrehoztunk egy nyilvántartásfélét – kik és hol szolgáltak, milyen tapasztalattal, nyelvismerettel rendelkeznek –, ez azonban a sok átszervezés során nem bővült, illetve megszűnt. Az afrikai békefenntartás mindig „mostohagyerek” volt, annak ellenére, hogy tizenvalahány műveletben több száz katona és rendőr szolgált kint. Igazán nem jöttem rá az okára, úgy gondolom nem tartották fontosnak, hogy az afrikai tapasztalatokat feldolgozzuk. A többi misszióból öntevékeny módon gyűltek az anyagok, amiket a kiképzések során felhasználtunk. Később ugyan több békefenntartással foglalkozó szervezetet is létrehoztak, amelyeket mindig akkor építettek le vagy szerveztek át, amikor összegyűlt volna a tapasztalat, összeszedték volna a szakembereket. Ezzel olyan emberek kerültek ki a rendszerből, akiket nem, vagy csak nehezen lehetett pótolni.

A Honvédelmi Minisztériumban majdnem végig ugyanezekkel a békeműveletekkel foglalkoztam, ott is hozzám tartozott ez a terület. Rengeteg átszervezés volt, és hiába próbáltuk a békefenntartás rendszerét egyben tartani, az

állandó váltások miatt – sajnos ez a dolog rákfenéje, ha átszervezel, mindig elvesznek az információk – az információ nem maradt meg a szervezetnél, mert az a személyeknél maradt. Ezeket az információkat kellene valahogy a Honvédségnek összegyűjteni és beleépíteni a felkészítésbe, kiképzésbe. Ahogy egykor mi csináltuk.

Mi volt a legnagyobb kihívásod a misszióban?

Parancsnokként összefogni a csapatot. Te voltál misszióban és tudod, hogy ha a világ végén össze van zárva néhány ember különböző országokból, ott óhatatlanul sűrűlődések alakulnak ki. Hadd mondjak egy példát! Szolgált velem egy indiai és egy nigériai tiszt, akik összevesztek azon, hogy a nigériai vagy az indiai katonai felsőoktatásban jobb a képzés. Ezen veszekedtek! Az indiai 60 kg volt vasággal együtt és 160 cm magas, a nigériai 100 kg és 190 cm magas. Szó szerint oda kellett állni és szétlökni őket, hogy állj! Min veszekedtek? Hisz mindketten hasonló rendszert használtak és látom, hogy mindketten nagyon jól képzett tisztok vagytok. Nagy nehezen sikerült őket egymással kibékíteni.

A namibei ENSZ-tábor volt a legnagyobb a misszióban, ahol öt katonai megfigyelő, öt rendőr és öt választási megfigyelő szolgált, akik mellé a választások idején további emberek érkeztek. Ezt a tábort kellett működtetni, összetartani. Amikor odakerültem, láttam, hogy 15 ember használ három autót, de nem megosztva, hanem az erő elvén. Ez azt jelentette, hogy aki először megszerezte a kocsit, az vitte el, a többiek meg ott maradtak jármű nélkül. Sőt, az is előfordult, hogy járőrbe is alig tudtunk emiatt kimenni, ha meg visszakerültek a kocsik, vastagon állt rajtuk a kosz, mocsok. Mert ugye mindenki ment, senki nem tankolt, senki nem akart karbantartani. A rend kialakítása során a katonákkal, rendőrökkel nem volt gond, ők egyből követték az utasításokat. Így egy idő után a civilek is beálltak a sorba és látványosan megjavult az együttműködés a táborban szolgálók között.

Kerültél életveszélybe a misszió során?

Amikor Cabo Lédóba, az első állomáshelyemre utaztam a holland kollégával, azt mondták, hogy a békefenntartóknak szabad mozgása van, illetve diplomáciai védeltséget élveznek. Egy fehér ENSZ-autóval mentünk, amin egyértelműen rajta volt minden az azonosításunkhoz. Luanda határában az angolai rendőrség működtetett egy ellenőrző pontot, hogy a fővárosba tartókat megsűrűhessék. Mi éppen ezen akartunk átkelni. Az ellenőrző pont el volt torlaszolva, és előtte ott álltak a fegyveres rendőrök. Mondtam a holland tisztnek, hogy az ellenőrző pont előtt egy kicsit lassítsunk, hadd lássák, hogy a békefenntartók is betartják a szabályokat, illetve legyen idejük felismerni a járművet. Ő azonban úgy gondolta, hogy „törvény felettiként” nem fog lassítani és egy nagy swunggal áthajtott az ellenőrző ponton. Szerencsénkre nem volt szöges deszka, vagy lánc kitéve, így keresztül tudtunk hajtani. Azonban a rendőrök lekapták a vállukról a géppisztolyokat és csőre töltötték. Valakinek közülük jó szeme volt és észrevette, hogy ENSZ-es az autó, így nem lőttek ránk. Hát belénk szorult a zabszem... Utána próbáltam elmagyarázni a holland kollégának, hogy nem így működik a rendszer, mert ha véletlenül valakinek gyorsabban mozog az ujja, mint az esze és belénk lő, akkor belőlünk sem sok marad. Az akkor létező aknamezőkről, a rendszertelenül telepített aknákról most nem is beszélek. Végül én is és a magyar kontingens minden tagja épségben hazatért.

Nemrégiben hozták létre a műveleti tartalékos rendszert, amelynek keretében tartalékos és nyugállományú katonák is szolgálhatnak béketámogató műveletekben. Kimennél újra egy afrikai misszióba?

Korom miatt én már nem vállalnám a szolgálatot, de mások valószínűleg igen. Sok komoly tapasztalattal, nyelvtudással rendelkező katona került ki a honvédelem rendszeréből önhibáján kívül, akik képesek lennének helytállni a békefenntartó műveletekben. Véleményem szerint, ha ez a rendszer tényleg működni fog, a korábban már elvesztett tapasztalatok egy részét vissza lehet nyerni a műveleti tartalékosoktól.

Létszámenőrzés az UNITA táborában

ENSZ-konvoj járművei

Unita tábor, Mussende

Mussendei békefenntartók

Garázs, Mussende

Háborús mementó

Katolikus templom Beirában

Hősi emlékmű Maputoban

1975-ben került a Zalka Máté Katonai Főiskolára, ahol a rádiófelderítő szak elvégzése után 1979-ben hadnaggyá avatták. Ezután a felderítő ezredhez került, később a felderítő dandár állományában szolgált. 1986–1989 közötti elvégezte a Katonai Akadémiát, majd egy öthónapos angol nyelvtanfolyamot Debrecenben, ahonnan a Haderőcsökkentési Információs és Ellenőrző Központ állományába került. Innen került ki az UNAVEM II műveletbe, ahol egy évig szolgált különböző beosztásokban. Hazatérése után visszakerült a dandárhoz. Ezt követően a Nemzetközi Kapcsolatok Csoportfőnökségre vezetett az útja, ahonnan átvezényelték a Békekiképző Központba, ahol a missziókban szolgálókkal kapcsolatos feladatokat látta el. Innen került ki ismét Angolába (UNAVEM III, illetve MONUA), ahol a korábbi tapasztalatai miatt kontingensparancsnokként szolgált. A misszió után a Kiképzési Csoportfőnökségen, az Elvi Kidolgozó Osztályon a NATO-doktrínák magyarra fordítását végezte. 1999-ben Veronába került NATO-beosztásba, ahonnan Koszovóba vezényelték fél évre. 2002-ben ismét a kiképzésben dolgozott, majd mivel a 2004-es átszervezésnél megszűnt a beosztása, nyugállományba helyezték. Már nyugdíjasként hívták vissza az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság Kiképzés-technikai alosztályára, ahol szintén kiképzési feladatokkal foglalkozott. Az ÖLTP megszűnése után a jogutód szervezeteknél dolgozott egészen 2012 februárjáig, amikor is végleg kivált a Magyar Honvédség szervezetéből.

Hogy kerültél ki misszióba?

A Magyar Honvédség szervezett egy felsőfokú angol nyelvtanfolyamot Debrecenben, és megtudtam, hogy a hallgatók közül fogják kiválogatni azokat, akik Angolába mehetnek misszióba. Mivel középfokú angol és német nyelvvizsgám már volt, jelentkeztem, és bekerültem a csoportba. A tanfolyam elvégzése után bejutottam az angolai műveletbe tervezett állományba, majd miután sikeresen elvégeztem a felkészítő tanfolyamot, az UNAVEM II első váltásába kerültem. Mivel ez volt a Honvédség első afrikai missziója, így kitüntetésnek éreztem, hogy bekerülhettem a csoportba, ráadásul az elsők közé. Az indulásnál négy fő ment ki, majd négy és fél hónapos csúszással követte őket a többi 11, mert az akkori magyar kontingens 15 fős volt.

Milyen volt a felkészítésetek?

A felkészítés nem volt rossz, bár a kinti tevékenységre csak korlátozottan tudtak felkészíteni bennünket. Szerencsére az angolai nagykövetségünkről naprakész információkat kaptunk az ország eseményeiről, így a helyszínen már könnyebben boldogultunk, mint azok, akiknek nem volt kint követsége. Azt mondom, az induló misszió felkészítése tulajdonképpen sikeres volt, mert amikor megérkeztünk, tudtuk, hogy ki hol van. Személyes tapasztalatunk ugyan nem volt, de más országbeli békefenntartóknak sem volt, kivéve azokat, akik az UNAVEM I-ben már Angolában voltak. (Az UNAVEM I művelet volt az, amely többek között a kubai csapatok

kivonását ellenőrizte.) Az egészségügyi felkészítés is alapos volt; az oltásokat rendben megkaptuk, így senki sem lett beteg. Ami ellen nincs oltásunk – a malária –, azt jó páran megkaptuk. Sajnos az akkori magyar maláriaellenes szer olyan volt, hogy naponta kellett szedni, és erősen meggyötörte a májat.

Mi volt ez?

Nem tudom... Arra emlékszem, hogy akkor még nem a Lariam nevű gyógyszer volt. Azt később kaptuk, és havonta csak egyszer kellett bevenni. Amikor kiértünk a misszióba, az ottani brazil orvosok azt mondták, hogy ezt is dobjuk el, és adnak nekünk mást. Mivel a brazilok komoly tapasztalattal rendelkeznek a malária gyógyításában, többségünk megfogadta a tanácsukat.

Milyen volt a felszerelések, a ruházat?

Az akkor rendszerben lévő magyar egyenruházattal mentünk ki, de megkaptuk az akkoriban még kevésbé ismert sivatagi felszerelést is. Még nem volt tapasztalatunk, hogy mi válik be kint. Angola pedig elég nagy ahhoz, hogy mindenféle klimatikus viszonyok előforduljanak. Az északi részen, Cabinda és Ujics tartományban – ahol a gyémántmezők is találhatók – esőerdők voltak. Szinte mindennap esett, ezért trópusi viselet, esőálló ruházat kellett. De az Ujics tartomány melletti több mint 1500 méter magas hegyekben száraz, kontinentális időjárás is előfordult, amikor +5, +10 fokokat is megértünk. Itt esténként és a hűvös időszakokban szükség volt a bélelt kabáttra is. A sivatagi felszerelést főként azok használták, akik délen, a Namib-sivatagban teljesítettek szolgálatot. Ide tartozott Cuando Cubango tartomány – ami az UNITA egyik fő bázisa volt –, illetve a tengerparti rész és Namibe tartomány. Ez a rész félsivatagos, minimális csapadékkal. Egyszóval a nekünk biztosított ruházat nagy része hasznos volt.

Milyen volt kint az akkori helyzet?

Az angolaiak 1960-ban kezdték meg felszabadító harcukat a portugál gyarmatosítók ellen. 1975-ben megbukott a portugál kormány, és elengedte a gyarmatait, de előtte egyesítette a korábban különálló két koronagyarmatot, Cabindát és Angolát. Ezzel megteremtette a későbbi konfliktusok alapját, bár végül aztán nem emiatt robbant ki a polgárháború. Angolában a portugálok elleni felkelés idején három felszabadítási szervezet működött. Az első kormányt adó Angolai Népi Felszabadítási Mozgalom (Movimento Popular de Libertação de Angola – MPLA) szervezetét az oroszok támogatták, a Nemzeti Egység A Teljes Felszabadításért (União Nacional para a Independência Total de Angola – UNITA) szervezetét a kínaiak, míg az Angola Felszabadításának Nemzeti Frontja (Frente Nacional de Libertação de Angola – FNLA) az amerikaiak támogatását bírta. Az MPLA a nagyvárosokat és tengerpart vidékét – kivéve az északi olajmezőket – uralta. Az északi olajmezőket Sojó központtal az FMLA birtokolta. Ez a terület Sojó és Uige tartomány azon része, amely Luandától észak, észak-keletre található. Az UNITA bázisát pedig az ország keleti része adta, Namíbiától felfelé, egészen a gyémántmezőkig. Tehát mind a három frontnak megvolt a saját bázisa, és amikor „megkapták a függetlenséget” – így mondták –, megindult közöttük a harc. Mivel az MPLA szállta meg Luandát, ők alakítottak kormányt, ezután szinte rögtön kirobbant a polgárháború. Így az új ország a háborúból nem békébe, hanem újabb háborúba

került. Később a kubaiak is megjelentek, a segítségükkel a kormánycsapatok felszámolták az FMLA szervezetét, és megszerezték az angolai olajmezők nagy részét. Az olajmezők másik része Cabindában volt, de azt a Cabindai Felszabadítási Szervezet uralta és uralja ma is.

***Ártott vagy használt, hogy korábban a Varsói Szerződéshez tartoztunk?
Nem vádoltak minket részrehajlással?***

Nem csak a kormányerők, de a lázadók is elfogadtak, sőt – merem mondani – szerettek bennünket, magyarokat. Ugyanis azt tapasztalták, hogy Magyarország Angolában csak épített, iskolákat, kórházakat, városi infrastruktúrát fejlesztett. Követségünk, kereskedelmi kirendeltségünk is működött kint, de a korábbi magyar kormány csak gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat ápolt az angolaiakkal, fegyvert nem adtunk el nekik, bár a katonai tanintézetekben angolai katonák tanultak. Ezt bizonyítja, hogy a leszerelési folyamat során egyetlen magyar fegyvert sem találtunk, mivel az ott használt fegyverek főként cseh, orosz, kínai és ukrán gyártmányúak voltak.

Mi történt veletek, amikor megérkeztetek?

A reptéren vártak, majd regisztráltak bennünket a misszió parancsnokságán. Meglepődni sem volt időnk, hiszen a magyar télből az afrikai nyárba csöppentünk. Olyan 38 fok volt a repülőtéren, közel 100%-os páratartalom. Aznap négyszer cseréltünk ruhát, mert mind a négy váltás lazán leolvadt rólunk... Szállodába mentünk, mert akkor még a Központban nem épült fel az a konténerváros, ahol később elszállásolták a békefenntartókat. A szállodából jártunk be mindennap a parancsnokságra, ahol egy egyhetes felkészítő tanfolyamot szerveztek nekünk. Itt a katonai földrajztól kezdve a politikai ismeretekig szinte mindennel foglalkoztunk. Az itteni felkészítés alapján egyértelműen meg tudtuk ítélni, hogy a magyar felkészítés is jó volt.

Tehát ez már speciális missziós felkészítés volt?

Igen. Itt volt olyan katona, aki az UNAVEM I-ben is szolgált, így a helyi ügyekben megfelelő tapasztalattal rendelkezett. Szigorúan ENSZ-alkalmazottak készítettek fel minket, tehát nem volt semmiféle politikai oldal vagy más részt vevő ország valamilyen reprezentánsa, aki bármilyen módon is beleszólhatott volna a felkészítésünkbe. A felkészítés után az egyenlő rotáció alapján, különböző táborokba kerültünk. Ez úgy működött, hogy az évet négy háromhónapos időszakra osztották fel, amelyet mindig más és más táborokban kellett eltölteni. Így egy békefenntartó négy különböző táborban szolgált. Erre azért volt szükség, mivel a táborokat három kategóriába sorolták. Az „A” kategóriába tartoztak a városok, ahol az infrastruktúra adott volt, mindent be lehetett szerezni, egyszóval ez volt az „első osztály”. A „B” kategóriás táborok még élhetőek voltak, de az itt szolgálók élete már sokkal nehezebb volt. A „C” kategóriás helyek a legelhagyottabb területeken voltak – sivatag vagy dzsungel – mindenféle infrastruktúra nélkül, szinte teljesen elzárva a világtól teljesítettek szolgálatot, és fűkunyhóban vagy sátorokban éltek. Csak rádióval tudták tartani a kapcsolatot a külvilággal, fehér embert pedig hős számra nem láttak. Az volt a szabály, hogy úgy kellett váltogatni a beosztásokat, hogy mindenki mindegyik kategóriába bekerülhessen. Az én rotációm úgy alakult,

hogy kormányoldalon Lubangóban, egy „A” típusú táborban kezdtem meg a munkát. Ez a város Angola harmadik legnagyobb települése, és két dologról volt híres: az egyik, hogy Quambo után ez a második legmagasabban fekvő város. A másik pedig, hogy három nagy portugál Jézus kereszt van a világon: az egyik Portugáliában, a másik Brazíliában, Rio de Janeiróban és a harmadik itt, Lubangóban.

Mi volt itt a feladatod? Mit csináltatok?

Lubangóban a törzsben dolgoztam, egy háromfős gyorsreagálási csoportban, ahol főként ügyeletes tiszti szolgálatot adtam, illetve amikor valamelyik táborban – a rotáció vagy a szabadságok miatt – nem volt elegendő ember, akkor odautaztunk kisegíteni. Ez persze azt jelentette, hogy az „A” kategóriás ellátás nem minden esetben működött... A várost a kormányerők két lövészezrede tartotta ellenőrzése alatt, így itt nem voltak fegyveres összecsapások, rablások, amelyek az elhagyottabb területekre jellemzők voltak. A parancsnoksághoz 10–12 tábor tartozott, ezeknek a hadműveleti irányítása, felügyelete tartozott hozzánk. Itt főként törzsmunkát végeztem, nagyobb rálátással a misszió tevékenységére. Habár a parancsnokaim elégedettek voltak a munkámmal, három hónap után átkerültem Jambába, az UNITA főhadiszállására.

Ez a beosztás „C” típusúnak számított, részben az elhelyezkedése, részben az ottani körülmények miatt. Egy ír ezredessel – aki az UNAVEM II összekötő tisztje volt az UNITA parancsnokságán – és egy spanyol őrnaggyal szolgáltam együtt. Itt négy hónapot töltöttem, és mivel karácsonykor senki sem hagyhatta el a beosztását, egy hónappal később kerültem az új beosztásba. Az ír ezredes munkája egy hónap után befejeződött, így a spanyol őrnaggyal ketten maradtunk a táborban, amit a parancsnokság átminősített katonai megfigyelőponttá. Ezeket a megfigyelőpontokat fontosabb helyeken – repülőterek, hadikikötők, országúti ki-belépő állomások – hozták létre, az ott szolgálók csak ellenőrző, megfigyelői feladatokat láttak el. Ellenőrizték a bejövő forgalmat, hogy érkezik-e az országba hadianyag vagy bármi más, amit a békeszerződés tiltott. No, ez nagyon érdekes volt, mert Jamba volt az UNITA főhadiszállása; a szervezet parancsnoka, Jonas Sawimbi és a többi vezető is rendszeresen ott tartózkodott, az ENSZ mégsem vette annyira komolyan az itteni tábort. A tábort úgy helyezték el, hogy a repülőterre ne lássunk rá, sőt még az odajutás is nehézkes volt, mivel 17 kilométert kellett addig vezetnünk. Már ha az UNITA fegyveresei kiengedtek bennünket a táborból... akkor pedig nem volt tanácsos hőzöngeni, mert előbb lőttek, mint kérdeztek. Később is tapasztaltuk, hogy az UNITA által felügyelt helyeken mindig mellénk raktak egy összekötő tisztet, aki mindenhol velünk mozgott. Ő volt a testőrünk, és ő volt a kémünk is.

Találkoztál a hírhedt Sawimbivel?

Többször is. Például együtt ünnepeltük a mozgalom megalakulásának évfordulóját és a felszabadítás napját is, de más ünnepekre is meghívtak bennünket. Készült közös fotónk is, ami sajnos elkeveredett valahová. Érdekes, de a kényelmetlenségek ellenére szerettem Jambát, ami nagyon érdekes város volt. Fű-, illetve sárkunyhókból álló település, amit Bofors légvédelmi ütegekkel védtek. Négy, egyenként hat ütegből álló egység védte a várost, még hozzá úgy, hogy kettő a város mellett helyezkedett el, a többi meg körben. Kvázi, amikor az ütegek lőtték az

odaérkező MiG–21-eseket, akkor azok – vakon – az ütegek közé dobták le a bombáikat, nem pedig a városra. A Bofors 40 mm-es légvédelmi ágyúja elég hatásos ahhoz, hogy legalább három kilométer magasra felküldje a MiG–21-et, így az onnét semmit nem lát. Ráadásul a vadászgépek a Menong katonai repülőtérrel indultak, ami – figyelembe véve a MiG–21-es hatótávolságát – Jambától elég távol volt, így összesen kb. öt percre való üzemanyaguk maradt, utána pedig vissza kellett menniük, mert nem tudtak volna biztonságosan leszállni. Így a várost sosem érte támadás, csak az ütegeket.

Milyen volt együtt dolgozni az UNITA fegyvereseivel? Sokan a kiszámíthatatlanságuk miatt panaszkodtak rájuk.

Tudok róla, hogy több békefenntartót megtámadtak, bántalmaztak, de bennünket ilyen inzultus nem ért. Inkább lelki alapon próbáltak minket terrorizálni. Tudtak nagyon „pofátlanok”, és tudtak igen nagylelkűek is lenni.

Miben merült ki ez a lelki terror?

Egyszer például meghívták a katonai körzetparancsnokunkat ebédre, aki akkor Mawingában székelt. Természetesen az ételhez szükséges nyersanyagot tőlünk vitték el, majd az ebéd után bezsebelték a körzetparancsnoktól kikövetelt köszönetet. Ezután elmeséltük a körzetparancsnokunknak, hogy a mi, saját pénzünkből vásárolt kajánkat ették, ezért utána kaptunk egy kis lelki terrort. Azzal kezdték, hogy a spanyolt legyarmatosították. „Te piszkos gyarmatosító vagy, veled többet nem beszélünk.” Megpróbáltak velem beszélni, én – kapásból – nyilván a kolléga mellé álltam. Ettől kezdve három–négy hétig szinte alig tudtunk kimozdulni a táborból, mert nem voltak hajlandók kiengedni bennünket. A táborról tudni kell, hogy 10–12 ember számára felépített fűkunyhókból állt, ahol a szállások mellett konyha és rádiós szoba is volt. Ebben a táborban velünk volt az UNITA összekötő tisztje is, aki folyamatosan figyelte a rádióforgalmunkat és mindent, ami a táborban történt. Ezt úgy próbáltuk meg kijátszani, hogy ha fontos információt akartunk közölni a parancsnoksággal, kerestem egy magyart, és neki mondtam be rádión a jelentést, ő pedig továbbította azt a parancsnokságra.

Ezek szerint nem értettek magyarul?

Több angolai is végzett Magyarországon, akik nem felejtették el a nyelvünket. Például találkoztunk is Lubango-ban egy UNITA-ezredessel, aki tökéletesen, ízes tájszólással beszélt magyarul. Ez úgy történt, hogy békésen sétálunk a városba, amikor egyszer csak megszólal valaki: „Hová megy, katona?” Senkit sem láttunk, csak egy angolai ezredest. Látva a csodálkozásunkat, nevetve mesélte el, hogy Debrecenben végezte el a Légvédelmi Tiszthelyettesképző Iskolát, utána hazakerült – eredetileg a szocialista kormány küldte ki –, átállt az UNITA oldalára, ahol ütegparancsnokként kezdte, majd ahogy kihaltak előle az emberek, úgy lépkedett egyre feljebb a ranglétrán. Végül ő lett az UNITA légvédelmi főnöke.

Komolyabb kapcsolat nem szövődött közöttünk. Egyszer leültünk vele, megittunk egy italt, és elbeszélgettünk a régi időről. Nagy nosztalgiával emlegette a Kossuth Laktanyát Debrecenben. Mi meg elmeséltük neki, hogy ott kaptuk a nyelvi felkészítést, illetve beszélgettünk a debreceni lányokról és ennyi volt.

Másoknak is voltak hasonló eseteik, mint kiderült, jó pár angolai értett magyarul. Itt, Jambában találkoztam először mérges kígyóval. Egy éjszaka arra ébredtem, hogy a Rafael Rupero de Olivar nevű spanyol kollégám veszettül veri az ajtómat, és kiabálja: „Lajos! Gyere, hozzál napszemüveget, zseblámpát és botot!” Mondom: mi van?! Éjszaka napszemüveg, elemlámpával!? Megbolondult ez a spanyol?! Erre elmondta, hogy a szobájában van egy köpő kobra, amitől nem mer elaludni, segítsék azt agyonverni. Az épület ugyanis egy döngölt falú kunyhó volt, elefántfűből készült tetőzettel, bárhol be tudott jutni a kígyó. Mint kiderült, ez a kígyó nem harap, hanem mérget köp ki nagy távolságra, azért kellett a napszemüveg, hogy ne kerülhessen a szemünkbe a méreg. Tehát zárt szájjal, lehajtott fejjel, napszemüveggel berohantunk a házba, hogy kitessékeljük a kígyót. Az ugyan leköpte és járomcsonton találta Rafaelt – ez is bizonyította, mennyire jól céloz –, de azon nyomban agyonvertük, így több gondot már nem okozott.

Magyarok éltek ott?

Jó páran 1956-ban – vagy még korábban – elhagyták az országot, majd Portugáliába és Brazíliába utaztak, onnan pedig Angolába mentek. A brazilok igen jó kapcsolatot ápoltak Angolával, részben a közös nyelvi gyökereik miatt, illetve mert azok nem voltak gyarmatosítók. A brazilok ezt keményen ki is használták. Több cégük dolgozott kint, komoly megbízásokat szerezve. Az egyik cég lakónegyedeket épített az angolai felső tízezernek, illetve megpróbálta átvenni a városüzemeltetést Luandában. Képzeld, három hónap alatt kitisztították a fővárost! Amikor elutaztam szabadságra, mindenhol szeméthegek voltak, a város olyan afrikai volt... Mire visszamentünk, olyan tiszta volt, hogy már európainak látszott. Ezeknél a cégeknél is dolgoztak magyarok, akik családotól itt telepedtek le. Többször találkoztunk velük, de szorosabb kapcsolat nem alakult ki közöttünk. Persze itt is volt érdekes történet. Egyszer sétáltam az egyik piacon, a kandongán, ahol a homokon leterítenek egy rongy- vagy papírdarabot és azon árulják a gyümölcsöt, húst meg minden mást. Szóval nézelődöm, amikor egyszer csak valaki vigyázzba vágja magát, és elkezd magyar himnuszt énekelni. Teljesen meglepődtem és meghatódtam. Kiderült, hogy 1950 óta folyamatosan kint élt Angolában.

A háború alatt nem bántották?

Fehérek ellen atrocitás igazából nem nagyon volt, csak azok ellen, akik fegyvert fogtak. Egyébként Angolában sosem volt apartheid rendszer. A portugál gyarmatosítás más volt, mint a búr vagy az angol, azaz nem éreztettek akkora kasztbeli különbséget. A portugálok családi gyarmatosítást folytattak, ami azt jelenti, hogy ott éltek a nép között, ugyan jobb házban, de velük. Megtanították a helyieket földet művelni, sőt, engedték, hogy földet birtokoljanak. Más területeken is hagyták érvényesülni a helyieket, bár az is igaz, amikor kivonultak a portugálok, lassan minden tönkrement. A repülőtereiket és a közútjaikat benőtte a gaz, mivel nem voltak karbantartva, az ipar pedig a polgárháború miatt évtizedekig teljesen megszűnt.

Az UNITA-s területről hová kerültél?

Jambából Cabindába, a Cabinda Enklávét Felszabadításáért Küzdő Front (Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda – FLEC) birodalmába kerültem.

A terület papíron ugyan Angolához tartozik, de létezett egy párhuzamos kormányzás, amire az angolaiaknak egyáltalán nem volt ráhatása. Ahányszor úgymond a „Kormány által” odatelepített alakulatokat meg akartuk nézni, mindig el kellett mennünk egy bizonyos kocsmába, és megbeszélni bizonyos emberekkel, hogy mi most arra megyünk, és ne bántsanak. Ezt mindig meg kellett csinálnunk, mivel a helyiekkel nem lehetett packázni. Találtunk lefejezett embereket, akik eredetileg hozzánk jöttek volna, de eltévedtek, és ezért a tévedésükért az életükkel fizettek, ugyanis a helyiek semmit sem tudtak róluk.

Ért ott hasonló atrocitás békefenntartót is?

Nem, mivel megvolt a kapcsolat az ENSZ és a FLEC között. Magam is többször részt vettem a velük tartott tárgyalásokon, ahol megmondtuk nekik, hogy semmi közünk a felszabadítási küzdelmükhöz, minket konkrét mandátummal küldtek ide, hogy az itt lévő angolai csapatokat ellenőrizzük, és adott esetben leszereljük őket. Ez a helyieknek is jó volt, mivel minden mozgásunkról informáltuk a FLEC képviselőit. Cabindában egyébként csak klasszikus megfigyelői feladatokat láttunk el, mivel a leszerelés még nem kezdődött meg. Az csak a választások után indult be igazán.

A békefenntartók mandátumát a korábban megkötött fegyverszünet szabályozta, ez alapján végeztük a munkánkat. Ebben az időszakban az UNITA és a kormány a gyülekezési körletekbe vonlattatta be a csapatait. Ez a kormány esetében az adott laktanya volt, az UNITA esetében pedig a megfelelően kijelölt körzetek. Itt átmeneti katonavárosokat hoztak létre, ahol például egy dandár – 2000–2500 fő – gyűlt össze, de odamentek a katonák családtagjai is. Így egy ilyen területen 8–10 000 főnyi volt a tömeg. Helyben ellátni őket nem lehetett, ezért az ENSZ segítségére szorultak, s az élelmiszert biztosított a táborban élőknek. A mi táborunk közelében is voltak ilyen laktanyák, amelyekbe minden szerdán el kellett mennünk fegyvert ellenőrizni. Megszámoltuk a fegyvereket, az ott lévő lőszer mennyiségét, és az eredményt jelentettünk a parancsnokságnak. Emellett még a különböző tűzszünetértések kivizsgálásában vettünk részt, amikor például fegyveres összetűzések robbantak ki a leszerelők között.

Gyakran sértették meg a tűzszünet előírásait?

Volt jó pár, de én csak egy ilyen esetet tapasztaltam. Bár jogilag tűzszünet-sértés volt, nekünk mégis viccesnek tűnt. Ez akkor történt, amikor engem Lubangoból ideiglenesen, a létszámbéli pótlására a Kállay László alezredes által vezetett táborba vezényeltek. Így történt az az egyedülálló eset, hogy két hétig csak ketten – két magyar – működtettük a táborot. A közelünkben volt egy UNITA-tábor több ezer emberrel, akiknek az ellátása nem volt túl rózsás... Ekkor kezdődött az esős időszak, amikor a teherautók igazából nem tudtak járni csak a betonúton, amitől még 40 kilométerre volt a táborunk. Az ENSZ küldött egy szállítmányt az UNITA számára, amit nekünk kellett kísérenünk, majd átadni az ottani parancsnoknak kiosztásra. Ki is mentünk a konvoj elé a betonútra, majd onnan együtt indultunk a földúton a tábor felé. Ekkor leszakadt az ég. A talaj annyira felázott, hogy a betonúttól két kilométerre nem csak a teherautó, de a járókocsik is elmerültek a sárban, így nem tudtunk tovább menni. Nem volt más választásunk, ott kellett

éjszakáznunk a kocsikban. Még romantikus is lehetett volna a tábortűz melletti melegedés, de a kocsi tetején ugráló, őrző majom alaposan belerondított ebbe a feelingbe... ennek ellenére egész kitűnő szafarink volt. Az élelmiszer így nem jutott el a táborba. Ettől kezdve több hónapon keresztül csak helikopterrel lehetett élelmiszert szállítani, de ez sem volt egyszerű. Az ENSZ Mi-8-as és Mi-17-es átalakított helikoptereket használt, amiket dupla póttartállyal láttak el, hogy plusz 1000 liter üzemanyagot szállíthasson. Így aztán limitált volt a gép befogadóképessége, így a katonai körzetben lévő helikopterek csak nagy nehézségek árán tudták ellátni az UNITA táborát, ahol emiatt lincshangulat alakult ki. Erről mi is tudtunk, ezért igen óvatosak voltunk velük kapcsolatban. Egyszer ültünk a sátorunk előtt, és fegyverropogást hallottunk. Azonnal hívtuk az összekötő tisztet, hogy mi történik, mert lövéseket hallottunk. Mondja, hogy az ő emberei csak éjjel vadásznak, löfegyvert meg egyébként sem használhatnak a tűzszüneti előírások miatt. Mi azonban kértük, hogy nézzen utána, mi történt. Gyorsan elment, majd egy fél óra múlva megjelent egy impala combbal. Meglepett arcunkat látva szégyenkezve vallotta be, hogy már csak egy kis kukoricájuk van a táborban, az ott lévő 8000 ember pedig éhezik. Így aztán elmentek, és lőttek pár impalát, hogy legalább valami hússal feljavítsák a szegényes kosztjukat. Erre mit tud mondani az ember?! Megegyeztünk Lacival, hogy nem jelentjük az esetet a parancsnokságnak, a lázadók pedig az elhasznált lőszereket pótolták a raktárban, így a szerdai fegyver-lőszer ellenőrzésnél hiánytalan készletet találtunk. Annyi fegyver és lőszer hevert elásva a dzsungelban, hogy azonnal tudták pótolni a hiányt. Volt egy eset, amikor az UNITA fegyveresei szóltak nekünk, hogy le szeretnének adni néhány fegyvert, amit a dzsungelban találtak. Ekkor elkísértük őket egy fűkunyóhoz, ami alatt egy teljes tűzérosztály felszerelése volt! Ez azon a területen volt, ahová mi be sem léphettünk, de akkor valamiért úgy döntöttek, hogy mivel kedvező a helyzet, nyithatnak felénk, és leadhatnak egy egész tűzérosztálynyi anyagot. Később aztán ugyanonnan még sokkal több került elő.

Itt volt még egy nagyon pompás kis esetünk. Gondolom, olvastál Rejtőt, és emlékszel a szegény, kivénhedt cirkuszi oroszlánra. Na, találkoztunk vele kint mi is. Az egyik este Lacival a helyi „Simba” nevű sörből megittunk vagy hármat, így hajnalban felébredtem arra, hogy bizony feszül a hólyag. Hát, ha menni kell, akkor menni kell... Kiléptem az ajtón, Laci meg ott áll, és hangtalanul röhög. Kérdezem tőle, mit röhögsz? Azt mondja, majd meglátod. Egyszer csak velem szemben felbukkan egy hatalmas oroszlán... Hát egy perc alatt elfelejtettem, hová is indultam, szinte lefagytam. Csak tátogtam, és már azon gondolkodtam, hová meneküljek, amikor Laci mérgesen rám piszegett, hogy maradj csendben, mert megijed... Az anyád keservit! Ó?! Hát én kapok mindjárt infarktust... Kiderült, hogy az UNITA – így próbáltak bennünket megviccelni – a tábor helyét azon az ösvényen jelölte ki, ahol a helyi vadállomány inni járt a folyóhoz. Éjszakánként át is vonultak felettünk, amit mi nem láttunk, hiszen aludtunk. Ez az oroszlán azonban mindig külön ment, mert már fogatlan volt, idős és ijedős. Erről Laci akkor már tudott, én meg nem, így érthető volt a riadalmam. Nemi elégtétellel szolgált, hogy pár nap múlva meg én ijeszthettem meg a szegény párát...

A szemben álló felek mennyire voltak együttműködők?

Egymással is és velünk is nagyon pozitívak, együttműködők voltak. Később azonban, a választási időszakban, többször vádolták meg egymást választási csalással. De ez szinte normális... nézd meg akár a magyar példát... Az eddigi négy választáson soha nem volt olyan, hogy a Választási Bizottság ne járt volna csúcsra, mert a pártok egymást jelentgették fel mindenféleképpen. Ugyanez volt Angolában is, csak ott keményebben, élesebben, fegyverekkel támogatva. 1992. augusztus végén, illetve szeptember elején volt a választás, utána rövidesen újra ki is tört a polgárháború. Az UNAVEM II műveletet akkor állították le.

Cabindában fejezték be a missziót, vagy szolgáltál még máshol is?

Cabinda után ismét az UNITA által felügyelt helyre kerültem, Ujics tartományba, egy Kindege nevű településre. Érdekes módon a lakosság egy része ezen a vidéken elég felemásan viszonyult a lázadókhoz. Szerették is, meg nem is őket. Kötelező volt szeretni őket, mert ők voltak az uralmon lévő haderő azon a vidéken. Ugyanakkor nem szerették őket, mivel a portugálok által létrehozott várost teljesen tönkretették, és fantomvárossá vált. Volt itt egy hatalmas ciszterna, amit a portugálok építettek egy szikla belsejében, ahol felfogták az esővizet. Két aggregátorral, hálózatban keringették a vizet, így a város teljesen közművesítetté vált. Ahogy az UNITA megérkezett, a két aggregátort kézigránáttal felrobbantották, majd a lakosságot kitelepítették a városból fűkunyhókba... csak úgy vissza a természetbe. Az UNITA bevezetett egy módszert is – olyan hadi kommunizmus rendszert –, amit ugyancsak nem fogadtak nagy örömmel a helyiek. Ennek ellenére mindenki kénytelen volt csatlakozni a központi ellátó rendszerbe, ahol ők is a beosztásukhoz, fontosságukhoz mértén kapták a fejadagokat. Az egyszerű embereknek az alapellátás járt, a tisztikárnál az alacsonyabb rendfokozatú tiszteknek – hadnagy, százados – az alapellátáson kívül járt tisztiszolga vagy szolgálólány, akik a tiszt családjával laktak, amíg azok háborúztak. A privilégiumuk közé tartozott a napi fél doboz cigaretta – ez egy Jamba nevű, helyben gyártott cigaretta volt –, valamint egy hónapra egy láda sör. A főtisztektől felfelé ez a mennyiség rendfokozattól függően nőtt, de ők már nem a helyben, hanem a Dél-Afrikában készített Gans – ami a Winston dél-afrikai megfelelője – cigarettából kaptak. Egyszóval katonai vagy politikai beosztástól függően jártak a különböző privilégiumok. Ahogy korábban nálunk a párttitkároknak, főtítkároknak...

Találkoztunk a lázadóknál olyan tábornokkal, akinek hat tisztí szolgája volt, és bármit megkaphatott, mert nem volt limitje. Néha mi is kénytelenek voltunk rácsatlakozni a rendszerre, Jambában, mert amikor lezuhant a repülőgépünk – mármint a körzet repülőgépe –, négy hétig nem volt ellátásunk. Ekkor az UNITA automatikusan rákapcsolt bennünket a saját ellátó rendszerére, azzal a különbséggel, hogy mivel mi ENSZ-katonák voltunk, hetente kaptunk egy üveg whiskyt, naponta egy fél doboz cigarettát és hat sört. Ez akkor extra ellátás volt.

Kindegében is megfigyelő tevékenységet folytattunk, de ekkor az UNITA már kevésbé volt együttműködő. Lezajlottak a választások, amit az MPLA, vagyis az addigi kormány nyert meg. Ekkor kellett volna megkezdeni a közös haderő megtervezését, majd létrehozását, de ebből igazából semmi sem lett, mert Sawimbi

választási csalásokra hivatkozva újramezdte a polgárháborút. Ekkor én már bent voltam a főparancsnokságon, mivel lejárt az egyéves szolgálatom, és készültem haza.

Az ellenségeskedések kirobbanása hogyan érintette a hazautazásokat?

Ebben az időben a Sabena volt az egyetlen járat, amely még hajlandó volt Angolában repülni, mivel nem sokkal korábban az UNITA lelőtt egy polgári gépet. De ők is csak napközben. Már reggel beszálltunk abba a repülőgépbe, ami a tervek szerint délelőtt 11.00-kor indult volna, de csak délután öt órakor tudtunk vele felszállni. A gép a kongói Brazavilleben is landolt, ahol nyitott ajtók mellett – hadd izzadjon a kedves utas – vártuk meg a menetrend szerinti felszállást. Ez további órákat vett igénybe, így az egynaposra tervezett repülés majdnem két napig tartott.

Mi történt a hazaérkezések után?

Megköszönték a tevékenységünket, majd szélnek eresztettek. Mentünk vissza dolgozni. Ekkor még senkit sem raktak karanténba, annak ellenére, hogy a kint lévő állomány legalább fele megkapta a maláriát. Kint mi is csatlakoztunk az ENSZ által alapított Malária Klubhoz, ahol a tagoknak „egyenruhája” is volt. Aki megkapta a maláriát, az tíz USD-t fizetett a pólóért, aki nem, az 20-at. Nekem az első missziómban három Malária Klub pólóm volt, a második angolai utamon újabb kettő. Azaz öt alkalommal kaptam meg a maláriát!

Minden egyes maláriás megbetegedésnél vettél egy pólót?

Igen, úgy érzem, a klubtagságból adódik, hogy 50 USD-t tud az ember áldozni a pólókra.

Milyen betegség a malária?

Szűnyog terjeszti és felső légúti megbetegedéssel kezdődik. Ha nem szedsz rá szintetikus kinint vagy Meflokint, akkor belehalhatsz. Az ott élőknek ez olyan, mint nekünk az influenza. Amikor hazajöttem, az itteni orvosok azt mondták, hogy nem is voltam maláriás, mert nem hoztam róla orvosi igazolást. Kérdeztem őket, hogy kiadnának-e egy afrikainak arról igazolást, hogy itt influenzán esett át, ami nálunk egyfajta népbetegség? Azt válaszolták, hogy természetesen nem. Erre azt mondtam nekik, hogy a malária náluk ugyanilyen népbetegség, azzal a különbséggel, hogy a maláriát sokkal hamarabb megállapítják, mint önök az influenzát, és attól kezdve gyógyítható. Bár a malária biztosan csak vérből mutatható ki, de bizonyos jelekből gyorsan beazonosítható. A maláriának – tudomásom szerint – van vagy hat változata. Ebből az egyiket ne kapd el, mert halálos. A másikat meg azért ne kapd el, mert ez az, amit rezisztens maláriának hívnak, és egész életedben benned marad. Ha kinint vagy más gyógyszert érez, akkor betokozódik a májba, és évekig „csöndben” marad. Aztán egyszer, amikor a szervezet legyengül, újra támad. Volt olyan magyar katona, aki ilyen maláriával érkezett haza, és tudomásom szerint többször is visszaesett a betegségbe.

Mi volt benned, amikor hazajöttél? Visszamennél, nem mennél vissza?

Igaz, hogy a körülmények nem voltak európaiak, nagyon sokat kellett dolgozni veszélyes helyzetekben, de az ember látásmódja kiszélesedett – hisz korábban a katonák rezsim okokból nem utazhattak külföldre – és hát valljuk be, az akkori fizetésünkhöz képest sok pénzt kerestünk. Bennem is volt egy egészséges kalandvágy, és úgy voltam vele, ha a rizikó megéri, és a családomnak tisztességes munkával jobb feltételeket tudok biztosítani, akkor miért ne mennék vissza még egyszer. Jelentkeztem is, hogy ha kell, újra kimennék misszióba, de csak 1996-ban került rá sor, amikor ismét Angolába kerestek békefenntartókat.

Akkor ugyanúgy végigcsináltad a felkészítést?

Igen, bár máshogy, mivel a felkészítés egy részét – a hadművelleti felkészítést – alapvetően rám bízta és Bozsik József őrnagyra, aki Mozambikban szerzett hasonló tapasztalatokat.

Mivel már volt angolai tapasztalatunk, rajtam kívül mások is tartottak előadást az ott folyó műveletekről, amivel igyekeztünk minél több releváns információt átadni a kiutazó állománynak. Sajnos abban az időben nem dolgozták fel – elemzés, kiértékelés, tapasztalat feldolgozás – a misszióban megszerzett ismereteket, azok nagy része elveszett a Honvédség számára.

Nem voltak úgymond szellemi kutatóműhelyek?

Sajnos nem volt olyan hely, nem volt olyan szervezet, ahol összegyűjtötték volna a különböző missziókból hazatérteket, és azt mondták volna nekik, hogy gyerekek, írjuk le a mozambiki vagy a nyugat-szaharai magyar missziós tapasztalatokat; de beszélhetünk akár az iraki–iráni békeműveletről is. Tudomásom szerint az iraki szállítózászlóalj vagy az afganisztáni tevékenységünk sem került feldolgozásra. Wagner Péter több információt oszt meg Afganisztánról a blogjában, mint amit mi feldolgoztunk... Ez azért is fáj nekem, mivel a második angolai misszióm után egy évig nem volt beosztásom, nem tudott velem mit kezdeni a rendszer. Ezért különböző polgári cégekhez közvetítettek ki, holott a többiekkel együtt leülhettem volna egy irodában, és leírhattuk volna az angolai magyar tapasztalatainkat.

A második angolai misszióban kontingensparancsnok voltál. Mi volt ott az első beosztásod?

A megérkezés után ugyanúgy átestünk az ENSZ által szervezett célfelkészítésen; meg kellett szerezni a jogosítványt, megvolt a nyelvi teszt is. Sajnos, mivel az egyik magyar tiszt nem tudta vezetni a terepjárót – itthon Trabantja volt csak –, az ENSZ hazaküldte, de ilyen más nemzetekkel is előfordult...

Az első beosztásom rövid, alig egyhónapos volt. Luandától kb. háromórányi útra – 150 kilométer – volt egy közös rendőri–katonai tábor, ahol komoly fegyelmi problémák adódtak. A táborban szolgálók egyharmada nem akart dolgozni, és állandóan Luandában lógtak. Ezt unta meg a misszió vezetése, és odaküldtek, hogy hozzam rendbe a tábort. Ez nem jelentett gondot, hiszen engem a Honvédségnél megtanítottak nemet mondani. Jöttek a katonák meg a rendőrök, hogy nagyon fontos okok miatt be szeretnének menni Luandába. Én meg mondtam, hogy hetente egy autó mehet a fővárosba vásárlás céljából, más esetben csak a főparancsnokság

utasítására. Minden más ügyeteket oldjatók meg helyben, vagy a szabadságotok alatt. Így egy hét alatt megszűnt a folyamatos bejárás, és ismét elkezdtek dolgozni a békefenntartók. Voltaképpen a tábor alapszinten működött, csak az előző parancsnok gyengekezűsége miatt jó páran azt csináltak, amit akartak, így helyettük a többieknek kellett dolgoznia. Ezt szüntettem meg én.

Milyen volt a kapcsolat a rendőri és katonai kontingens tagjai között?

Érdekes, de más missziókkal ellenben itt nem volt komolyabb ellenségeskedés a katonai és a rendőri kontingens tagjai között. Nem is tartoztunk egymás alárendeltségébe, még szakmailag sem. Ugyan a szolgálati beosztást én csináltam, de minden esetben egyeztettem a rendőrök parancsnokával, és a vele megbeszélték szerint mozgattam az állományt. Külön autójuk is volt, bár ahhoz, hogy elhagyják velük a táborn, az én előzetes engedélyem kellett. Egyébként nagyon jól felkészült, képzett rendőreink voltak, és emberileg is jól kijöttünk egymással.

Miután rendbe raktad a táborn, hová kerültél?

Jött a parancs, hogy vegyem át Menong körzetparancsnoki beosztását. Ez volt a régi kedvenc körzetem, ahová Jamba is tartozott. Szóval visszamentem oda parancsnoknak, az UNITA mellé, azzal a különbséggel, hogy Menong az első misszióban még Lubangohoz tartozott, mert akkor a kormánycsapatok felügyelték. Ekkor már a közös haderő biztosította a területet, és nagy erővel folyt a szemben álló felek katonáinak leszerelése. Az ENSZ a körzetparancsnokságot ekkor telepítette át Mavingából Menongba, egy városba. Erre azért volt szükség, mert Mavinga mellett zajlott a legnagyobb harcokocsicsata a kormány és az UNITA egységei között, és a terület szinte teljesen el volt aknásítva. Itt történt, hogy két gépjárművel elindultunk az egyik táborunkba. Az egyik kocsiiban én voltam, míg a másikat Botev, egy bolgár százados vezette. Végig rádióon tartottuk a kapcsolatot, aztán Botev úgy döntött, hogy elvégzi a dolgát az út menti csallitosban. A nálunk lévő térkép szerint biztonságosnak számított a terület, aknamezőről nem tudott az ENSZ. Ekkor jelentkezett be egy aknameztetéssel foglalkozó szervezet képviselője, aki miután megtudta, hol vagyunk, jelezte, hogy a környék alá van aknázva. Na, kiveret a víz, hisz Botev nem vitt magával rádiót a bokorba... Hát mondom, csak megüssza valahogy. Megjött, én erre kivettem egy üveg whiskyt a csomagomból és „Boldog születésnapot!” felkiáltással átadtam neki. Csodálkozva mondta, hogy ő nem ekkor született, miért adok neki ajándékot... Amikor megtudta, mi történt, egy szó nélkül, ott helyben kiitta a teljes üveget. Már csak az ilyen esetek miatt is érdemes volt a katonai parancsnokságot onnan kiemelni és berakni egy városba, normálisabb körülmények közé. Bár a parancsnokság ugyanolyan sátoztábor volt, mint az összes többi, de már voltak boltok, tudtunk kenyert süttetni, nem kellett vele nekünk kínlódni, mint az első misszióban. Innen jobban rá lehetett látni a humanitárius szervezetek munkájára is. Volt egy csomó német, holland szervezet, akik aknameztetéssel foglalkoztak; illetve az „Orvosok Határok Nélkül”, akikkel mind együtt kellett működnöm. Akkor én voltam a körzet legmagasabb beosztású katonája, és mint ilyen, én feletem a körzetben található katonai–endőri táborok munkájáért, a különböző kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolattartásért. Egyszóval klasszikus tervező, szervező, koordináló – törzstiszti – munkát végeztem tíz hónapig.

Itt is történt velem néhány érdekes dolog. Az UNAVEM III misszióban már nem csak fegyvertelen békefenntartók, hanem rendőrök és felfegyverzett katonák is szolgáltak. A korábbi művelet (UNAVEM II) még csak fegyvertelen katonai és rendőri megfigyelő volt, de a polgárháború ismételt kirobbanása után az ENSZ már felfegyverzett katonai alakulatokat – először hat dandárt, majd hat zászlóalj – állomásoztatott Angolában. Az én időmben minden katonai körzetben egy-egy zászlóalj állomásozott, amelyeket századonként telepítettek a fontosabb helyeken a katonai megfigyelőkkel és a rendőrökkel közös táborokban. Persze a fegyveres egységeknek saját parancsnoki rendszere volt, akiknek nem mi adtuk az utasítást, de szorosan együttműködtünk velük.

A feladataim közé tartozott, hogy havi rendszerességgel minden tábor és egységet meglátogassak, ellenőrizzek. Egyszer egy Liqua nevű tábor mentünk ellenőrizni, ahol a katonai megfigyelőkön kívül egy zambiai század teljesített szolgálatot. A csoportomban volt egy zambiai alezredes, a helyettesem és a hadműveleti tisztem, kvázi a teljes parancsnokság. Útközben a helikopterünkkel leszálltunk Mavingában, amikor egyszer csak hallottunk egy nagy csattanást – ekkor tört ki a kerekünk –, majd a gép jobbra behúzott a dzsungelbe. A pilótánk helyből leizzadt, és azt mondta, most kinyitom a repülőgép hátulját, de csak a keréknyomon menjetek kifelé, mert itt még nem szedték fel az aknákat... Na, ez olyan játék – ahogy a régi angol mondás is szól –, hogy „minden fogfájás szombaton kezdődik”. Hát éppen péntek este volt, és szombat, vasárnap nem volt másik helikopterjárat. Ez volt a régió egyetlen gépe, amihez – nem tudom milyen megfontolásból – központilag két pótkereket biztosítottak, de azokat Luandában tárolták. Onnan aztán a nekünk létfontosságú pótkereket először elvitték az egyik katonai körzetbe, onnan átküldték egy másikba, majd egy harmadikba, végül kedd délutánra megérkezett hozzánk. Tehát így péntek estétől kedd délutánig a körzetparancsnokság ideiglenesen Liqua táborban működött, oda érkeztek a különböző jelentések, onnan továbbítottunk őket a főhadiszállásra, Luandába. Az örömben volt azonban öröm is, mivel a zambiaiak nagyon jól elláttak bennünket mindennel.

Persze a visszaút is érdekesre sikerült. Az orosz helikopter pilótája, aki lehozta a pótkereket, azt javasolta, hogy velük utazzak vissza a parancsnokságra, mert az biztonságosabb, mint a mi gépünk. Gondoltam, így gyorsabban hazaérkezem, így velük mentem. Félúton azonban le kellett szállnunk Mavingában üzemanyagot felvenni, ahol feltöltöttük a tartályainkat, és megindultunk vissza a parancsnokságra. A hosszú út azonban az orosz pilótákat egy kis vodkázásra csábította, akik úgy beittak, hogy landoláskor a másik helikopter tetejére akartak leszállni. Ez persze nem sikerült, sőt a gép rotorját is kicsit „összekócolták”, így két hétig nem volt repülőnk. Ezt persze a táborok szenvedték meg, hiszen az ellátmányukat csak légi úton tudtuk biztosítani, mert az utak nem voltak biztonságosak.

Mi történt a pilótákkal?

Kijózanodtak, és minden ment tovább... Őket nem küldhették haza, mert nagy szükség volt a munkájukra. Ha megnézed, szinte az összes ENSZ-misszióban orosz és ukrán gépek és légénység biztosítja a szállítást.

Az itteni megbízatásod lejártá után hazautaztál?

Nem. Ekkor ugyan már nem voltak kötelező rotációk, mint az UNAVEM II műveletben, mivel az azt követő öt-hat év alatt annyit fejlődött a misszió, hogy a táborok közel azonos életkörülményeket tudtak biztosítani a békefenntartóknak, de azért át-áthelyeztek néhány embert. Velem is ez történt. Az első beosztásomban egy hónapot, a másodikban tíz hónapot szolgáltam, majd utána, a hazautazásom előtt egy röpké kis hónapra felküldtek a gyémántmezőkhöz. Ott ugyanis az egyik körzet kormányzója – korábbi UNITA-ezredes – nem volt hajlandó szóba állni a táborunk parancsnokával, mert az csak őrnagyi rendfokozatot viselt. Mivel a kormányzónak jó politikai kapcsolatai voltak, elérte, hogy egy-két hónapos váltásokkal magasabb rendfokozatú körzetparancsnokokat vezényeljenek abba a bizonyos táborba, velük már hajlandó volt tárgyalni. Így kerültem oda. Szép körzet volt, itt magyarral is dolgoztam.

Ennek a missziónak mi volt a legnagyobb tapasztalata?

Ennek a missziónak más volt a mandátuma, és az angolaiak is – főként az UNITA – másképp viselkedtek velünk. Gyanakvóbbak voltak, kevésbé törekedtek a megegyezésre, mindenki csak a saját hasznát nézte. A leszerelési folyamat sem úgy ment, ahogy az ENSZ szeretne volna, és Sawimbi is egyre több teljesíthetetlen feltételt támasztott nekünk. Tulajdonképpen úgy nézett ki, hogy ő volt az igazi akadálya a békének, mert amióta meghalt, béke van. Azóta az UNITA normális ellenzéki szervezetté vált, működik a közös haderő, pörög az angolai gazdaság, egyszerűen minden rendben van. Éppen ezért a misszió röviddel az után, hogy elutaztunk, meg is szűnt.

Kerültél életveszélyes helyzetbe?

Angolában nem. Ahhoz Koszovóba kellett mennem a KFOR-műveletbe.

Összességében milyen volt a magyarok munkája a te idődben?

Mint korábban említettem, egy magyar katonát küldtek haza, illetve egy rendőrtisztet fegyelmi okokból. Ennek ellenére a magyarokról nagyon jó vélemény alakult ki a misszióban. Nem csak az ENSZ, de a helyiek is nagyon pozitívan álltak hozzánk, mindkét oldalon. Becsülték, hogy fegyvert soha nem exportáltunk Angolába, és ha oda is mentünk, akkor is csak építeni. A munkánkat is elismerték, hisz akartunk és tudtunk is dolgozni. Miért? Mert mi egy olyan haderőből mentünk, amelyik már fénykorában is problémákkal küszködött, ezért egy tisztnek jó problémamegoldó képességűnek kellett lennie. Nem lehetett amerikai módra dolgozni: ha megakadok, akkor megvárom a harctámogató, kiszolgáló csoportot. Nálunk ilyen nem létezett. Itthon adott esetben meg kellett oldanunk a problémát; akár kereket kellett cserélni vagy bármi más. A tisztnek értenie kellett ahhoz, amit a tiszthelyettes végez, alkalmanként meg kellett csinálni mindazt, amit a sorállomány csinált, és meg kellett találni azt a problémát, ami a főnöknek nem jutott eszébe. Ilyen szempontból a magyar katonák és a rendőrök univerzálisabbak voltak más békefenntartókhoz képest. Hogy egy magyar olyan helyzetbe kerül, hogy nem tud mit csinálni, nincs ötlete... Nem, ilyen nem volt. Legalábbis az én időszakomban nem. Lehet, hogy valakinél előfordult, hogy életveszélybe került, de az nem azért volt, mert nem értett a munkájához. A kreativitás bennünk volt, és akartuk is csinálni a munkát.

Angolában szolgáló magyar békefenntartók kitiűntetése

Választási megfigyelőkkel

Érkezik az utánpótlás

Fegyverbegyűjtés

1987-ben végezte el a Kossuth Lajos Katonai Főiskola csapatfelderítő szakát. Első beosztása az egri felderítő zászlóaljnál volt, ahol alegység-parancsnokként szolgált. Innen került át a szolnoki felderítő zászlóaljhoz, ahol szintén alegység-parancsnoki beosztást töltött be. 1990–1991-ben az ENSZ iraki békeműveletében, majd hazajövétele után ismét Egerben szolgált. Onnan küldték ki az angolai misszióba, majd Ruandába 1992–1993 között. Az angolai misszió után ismét Szolnok, innen vezényelték 1994-ben törzstiszti tanfolyamra Budapestre, majd 1995–1997 között elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát. 2000-ben a „Stabilizációs Erő” (Stabilisation Force – SFOR) nevű többnemzetiségű NATO-haderőben teljesített szolgálatot, majd a Honvéd Vezérkar Felderítő Csoportfőnökségén töltött be különböző törzstiszti beosztásokat. 2004-ben ismét balkáni hadszíntér, a Koszovóban tevékenykedő, NATO-parancsnokság alatt működő nemzetközi békefenntartó haderő (Kosovo Force – KFOR) következett. Ezután a Honvéd Vezérkarnál, azt követően a NATO egyik parancsnokságán, majd pedig 2009-ben afganisztáni hadszíntéren, az ISAF kötelékében szolgált. Onnan hazatérve az MH Összhaderőnemi Parancsnokság felderítő főnökének helyettese lett. Jelenleg külszolgálatát tölti Afganisztánban.

Hogy kerültél ki Angolába?

1992-ben az egri 24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj állományába tartoztam, majd áthelyeztek a szolnoki gyorsreagálású zászlóaljhoz. A személyi beszélgetést a ceglédi hadtestparancsnokságon folytatták le velem, ezért oda kellett leutaznom. A visszaúton (Cegléd–Budapest–Eger) majdnem két órát kellett várakoznom Budapesten, így bementem a Nyugati pályaudvar közelében található Honvédelmi Minisztériumba. Ott találkoztam Szabó László ezredessel, akivel korábban együtt szolgáltam az iraki ENSZ-misszióban. Akkor ő felelt az ENSZ-misszióért, így volt lehetősége a missziókba kiküldendőkre személyére javaslatot tenni. A rövid beszélgetést követően felkínálta egy újabb külszolgálat lehetőségét Angolában. Felgyorsultak az események. A parancsnoki beleegyezés után a Zrínyi Miklós Katona Akadémiára vezényeltek, egy háromhetes tanfolyamon készítettek fel bennünket, ahol a Külügyminisztérium és a Katonai Felderítő Hivatal munkatársai alapos, szinte minden részletre kiterjedő felkészítést szerveztek, valamint jogi, egészségügyi és minimális szaknyelvi ismeretekkel is felvérteztek bennünket. Akiket az első váltásban vezényeltek ki, még Angolában voltak, ezért a felkészítés során az ő tapasztalataikat nem tudtuk felhasználni. A felszerelésünk az akkori magyar viszonyokhoz képest jónak nevezhető, de el kell ismernem, hogy közülük jó pár alkalmatlan volt a kinti feladatokra.

Mit lehetett tudni akkor az angolai helyzetről?

Angola közel 500 éven keresztül, egészen 1975 novemberéig portugál gyarmatként működött, majd a függetlenség megszerzése után rövidesen kitört a

15 éven át tartó véres polgárháború. Az ország helyzetét két tényező nehezítette meg igazán. Az egyik az ország ásványi anyagokban való mérhetetlen gazdagsága, a másik pedig a képzettség nélküli lakosság, akik igazából nem tudtak mit kezdeni a rájuk szakadt függetlenséggel, és inkább a törzsi-nemzetiségi érdekeik mentén politizáltak, nem pedig egységes országgént. Természetes, hogy a már korábban egymással is ellenséges viszonyban lévő nemzetiségek gyorsan egymás torkának ugrottak, bár ezt igyekeztek ideológiai tartalommal megtölteni. Persze akadt „önzetlen segítség” is, mivel a kétpólusú világrendszer vezető nagyhatalmai – indirekt módon ugyan – megkezdtek Angola folyamatos támogatását. A hivatalos – szocialista háttérű – kormány támogatására a kubai csapatok vonultak be, míg az ország másik részén a dr. Jonas Sawimbi által vezetett árnyékkormány és illegális hadsereg támogatását – a zairei (ma Kongói Demokratikus Köztársaság) kormány felhasználásával, valamint a Dél-Afrikai Köztársaság megszálló csapataival – az USA vállalta magára.

Az országot tönkretévő polgárháború a szemben álló feleknek és az őket támogató nagyhatalmaknak egyre nagyobb gondot okozott, így 1988. december 22-én az ENSZ égisze alatt Angola, az Amerikai Egyesült Államok, a Szovjetunió, Kuba és Dél-Afrika megállapodást kötöttek New Yorkban. A New York-i megállapodás értelmében a dél-afrikai és a kubai csapatok kivonultak Angolából. Ezután, ha lassan is, de megkezdődött az enyhülés, és a Világszervezet létrehozta az ENSZ Első Angolai Ellenőrző Misszióját (UNAVEM I), amely 1989 januárjától egészen 1991. május 25-ig működött.

Ez volt az első angolai misszió. Úgy tudom, ebben magyarok még nem vettek részt.

Igen, jól tudod, de ez is a misszió történetéhez tartozik, a későbbi események tükrében érdemes ismerni, ezért beszéltem róla. De folytassuk... 1991-ben a portugál Bicesse-ben, a „trojka” – USA, Szovjetunió és Portugália – támogatásával végül a szemben álló felek békét kötöttek. A békeszerződés felügyeletét az érintett felek a Világszervezetre bízták. A békeszerződésben – többek között – rögzítették, hogy általános szabad választásokat tartanak, valamint nemzeti haderőt hoznak létre, miután mind a kormány ellen harcoló UNITA – Uniao Nacional para a Independencia Total de Angola – egységeit, mind a kormánycsapatokat felosztatják. A két fél abban állapodott meg, hogy a szemben álló csapatok „munka” nélkül maradt katonáit együttesen integrálják a nemzeti haderőbe. Az ENSZ Második Angolai Ellenőrző Misszióját – UNAVEM II – a Bicesse-i Megállapodás után az ENSZ BT 696. számú határozatával hozták létre 1992. május 30-án. A misszió fő feladata a szemben álló felek lefegyverzésének megfigyelése és a nemzeti haderő létrehozásának támogatása volt. Ezen kívül az ország területének aknamentesítését, a humanitárius segélyek célba juttatását, illetve bizonyos közigazgatási feladatok ellátását végezték. A 175 millió USD költségvetésű műveletben 350 fegyver nélküli katonai megfigyelő, 126 rendőr és 400 választási megfigyelő vett részt. A namíbiai választásokkal ellentétben a megfigyelők az angolai választások megszervezésében nem vettek részt, csak megfigyelőként voltak jelen. A megszokott ENSZ-missziókhöz képest az UNAVEM II ugyan kis létszámmal rendelkezett, de a célt, amiért létrehozták – megfigyelés, ellenőrzés, tanácsadás és nem béketeremtés vagy kikényszerítés – sikeresen megvalósította. Az ENSZ az angolai művelettel kívánta

bebizonyítani, hogy nagy költségvetés és robusztus haderő nélkül is képes lesz az ország helyreállítására, stabilizálására. Ezért is kaptak sokkal kevesebb pénzt, mint a szomszédos Namíbia, amelynek a költségvetése 386 millió USD volt. Talán ezért is hasonlította magát és a missziót az ENSZ-főtitkár különleges megbízottja, Margaret Anstee egy DC-3 szállítógéphez, amely épp csak annyi üzemanyaggal rendelkezik, hogy repülni tudjon.

Az UNAVEM II képviselői az 1992 szeptemberében tartott választást szabályosnak és törvényesnek nyilvánították, amivel az USA, az EU, Dél-Afrika és más nemzetközi megfigyelők is egyetértettek. Ennek ellenére az eredményeket vitató UNITA ismét háborút indított, amely hamarosan lángba borította az országot. Az ENSZ sikertelenül próbált közvetíteni a szemben álló felek között, sőt, a megromlott biztonsági helyzetre hivatkozva a békefenntartók nagy részét ki is vonták Angolából, amit a helyiek többsége igencsak zokon vett. Úgy gondolták, hogy az UNAVEM II misszióknak elég lehetősége lett volna – akár fegyveres erő bevetésével is – békét teremteni. Ezt erősítették meg a kormányzat és az UNITA közleményei is, amelyben egymást hibáztatták a tűzszünet felrúgásáért, illetve – egymástól függetlenül – az ENSZ felelősségét és tehetetlenségét bizonygatták. A feldühödött és egymással harcoló angolaiak több esetben is rálőttek a békefenntartók táboraira és járműveire. Ezután majdnem két évbe telt, hogy a szemben álló erők ismét békét kössenek. Az első egyeztetésekre 1992 novemberében Namibe tartományban, majd 1993 januárjában Addis Abebában, illetve április-május hónapokban Abidjanban került sor, ezek azonban sikertelenül záródtak. A szemben álló felek ugyanis csak akkor voltak hajlandók tárgyalni, ha valami miatt kedvezőtlenebb pozícióba kerültek, egyébként fegyveres erővel igyekeztek a hatalmat megragadni. A Világszervezet sem kezelte megfelelően a kialakult helyzetet, hisz figyelmét ekkor főleg a Bosznia-Hercegovina területén folyó események kötötték le.

Amikor az UNITA – a tárgyalások folytatásáért cserébe – további 1000 békefenntartó kiküldését kérte Angolába, elutasították. Erre a lázadók a főtitkár különleges megbízottjának azonnali leváltását követelték, mivel az szerintük a kormányt támogatta. Margaret Anstee az Abidjanban tartott sikertelen tárgyalások után elhagyta a misszió területét, utóda Mali korábbi külügyminisztere, Alioune Blondin Beye lett, aki az afrikai államok támogatásával 1993 júniusában és novemberében, Lusakában tárgyalóasztalhoz ültette a kormányt és az UNITA vezetőit. A tárgyalások eredményesen zárultak, és a szemben álló felek 1994. november 20-án aláírták a Lusakai Egyezményt, amely november 22-én lépett hatályba.

A békeszerződés ellenére az ország több területén is feszült maradt a helyzet a kormánycsapatok és a lázadók egységei között. A misszió vezetése bizalom erősítési okokból kisebb táborokat és megfigyelőpontokat állíttatott fel az ország több részén, és a békefenntartók gyakoribb járőrözésekkel igyekeztek a polgári lakosság biztonságérzetét növelni. Az UNAVEM II a Lubangóban felállított regionális parancsnokság mellett újabbakat létesített Huambo, Luena, Menongue, Saurimo és Uíge városokban, és egy technikai misszió is érkezett a Világszervezet

New York-i központjából, amely az ENSZ BT számára fogalmazott meg javaslatokat a misszió jövőjével és működésével kapcsolatosan. A misszió jelentését a Biztonsági Tanács 1994. december 4-én elfogadta, majd döntöttek az UNAVEM II létszámának bővítéséről és mandátumának 1995. január 31-ig történő meghosszabbításáról. Habár a szemben álló felek között továbbra is megmaradtak bizonyos feszültségek, a tűzszünetet betartották, a békefenntartók pedig az mandátumuknak megfelelően ellenőrizték a Lusakai Egyezmény betartását, illetve külön-külön is együttműködtek a kormánnyal és az UNITA helyi erőivel is. Ebben a műveletben már szolgáltak magyar békefenntartók is, akik közül többen az UNAVEM III műveletben is részt vettek. Az ENSZ BT ugyanakkor felkérte a főtitkárt, hogy tegyen javaslatot egy új művelet megindítására, amely felválthatná az UNAVEM II műveletet. A főtitkár 1995. február 1-jén tette le az UNAVEM III megalapításával kapcsolatos terveit az ENSZ BT elé, illetve jelentős létszámemelést hajtottak végre az angolai békefenntartók állományában. A tervezetet a Tanács elfogadta, és a 976. számú határozattal, 1995. február 8-ai hatállyal, megalapították az UNAVEM III műveletet, amely a békefolyamat támogatásáért, a Lusakai Egyezmény előírásainak és az ENSZ BT határozatainak betartásáért felelt.

Mi történt a felkészítés után?

1992 decemberében századosként¹ kiutaztam az ENSZ angolai missziójába – UNAVEM II –, ahol az ottani felkészítést követően a mucussoi táborba kerültem, amely az ország dél-keleti részén, az angolai–namíbiai–zambiai hármashatár közelében, az Okavango folyó mellett található. A táborban egy másik békefenntartó katonával közösen ellenőriztük a határforgalmat, illetve a jelenlétünkkel próbáltuk korlátozni a csempészek munkáját. A mavingai szektor parancsnoka egy kanadai ezredes, Cameron Ross volt, akit később felkértek, hogy állítson fel egy kis szakértői csoportot, amely az ugandai–ruandai határőrizeti misszió előkészítő törzseként – UNOMUR – a misszió felállításáért felelt.² A szakértőket az akkori angolai misszió állományából választották ki, és csak a legjobb képességű békefenntartók kerülhettek bele. Ezért úgy gondolom, hogy az afrikai békefenntartásban még kezdőnek számító Magyarország számára komoly elismerést jelentett, hogy személyemben egy magyar békefenntartó került a csoportba.

1993. január elején Angolában eszkalálódott a helyzet, ugyanis a választásokat elvesztő, így ellenzékbe került Sawimbi úgy döntött, visszamegy a bozóthoz, és újrakezdi a harcot a kormányzat ellen. Így az UNITA megszegte

¹ Makay Viktor ekkor valójában még mindig csak főhadnagyi rendfokozattal bírt, de az 1990-es évek elején olyan kevés ember beszélt még angolul, illetve volt képes békefenntartó műveletben dolgozni, hogy a Magyar Honvédség sokszor kénytelen volt alacsonyabb rendfokozatú embereket magasabb beosztásba helyezni. Ezt úgy oldották meg, hogy a misszió időtartalmára ideiglenesen „előléptették” a kint betöltendő rendfokozatba (mission rank) a kiküldött katonákat, majd a szolgálatuk lejártá után visszakerültek az eredeti beosztásukba és rendfokozatukba. Fordított helyzet (magasabb rendfokozatú katona kint kisebb rendfokozatban szolgált) sokkal ritkábban fordult elő. Ennek a gyakorlatnak az 1990-es évek végén vetettek véget, mivel ez akkorra túlhaladottá vált, hisz már elegendő létszámban jelentkeztek missziókba az angol nyelvet jól beszélők.

² Az ezredestől és az általa végzett munkáról említést tesz a ruandai mészárlásról írt könyvében (Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda) a ruandai missziót (UNAMIR) vezető kanadai tábornok, Roméo Dallaire altábornagy is.

a korábbi tűzszüneti megállapodást. Ez nemcsak a kormányerők elleni támadásokat jelentette, hanem a békefenntartók táborait is megtámadták, mivel Sawimbi választási csalással vádolta az ENSZ-t, és nemkívánatos személyekké nyilvánította az UNITA által ellenőrzött területen lévő ENSZ katonai megfigyelőket. A Világszervezetnek ekkor közel 70 tábora és megfigyelőpontja működött Angolában, amelyből rövid időn belül csak öt maradt működőképes (a kormány által ellenőrzött területen), a többiből elűldözték a békefenntartókat. Én is ekkor kényszerültem elhagyni a felszámolásra kerülő mucussoi tábort, majd átkerültem a Luandában található ENSZ-parancsnokságra. A tábor elhagyása, sajnos nem olyanra sikeredett, mint ahogy terveztük. Már a konfliktus újbóli kirobbanása előtt is több helyen érezhető volt a feszültség, de a békefenntartók és az UNITA fegyveresei között szívélyes viszony állt fenn, gyakran találkoztak egymással, kölcsönösen megtisztelték egymás rendezvényeit, és gyakran segítettek a másik félnek, ha gondja adódott. Így volt ez a mucussoi táborban is, ezért is ért bennünket meglepetésként az UNITA-fegyveresek és a helyi lakosság velünk szembeni ellenségesége. A mucussoi UNITA fegyveresei korábban, ha vadászni mentek, mindig adtak az általuk elejtett vadakból nekünk is, mi pedig tisztított ivóvízzel, cigarettával és elektromos áram biztosításával viszonztuk a szívességet. Ezért is volt furcsa számunkra a lakosság hangulatának gyors változása.

Mi történt, hogy hagytátok el a tábort?

Az egyik nap több száz feldühödött helyi jelent meg, akik a tábor körül lévő kerítést kezdték rángatni, majd közúti zúdíttak ránk, ami elől a sátrakba menekültünk, de ott sem voltunk biztonságban, mivel a tömeg a kerítést ledöntve elfoglalta a tábort.³ Látható volt, hogy a „békés” tüntetőket a felfegyverzett UNITA-katonák irányították, akik maguk tevőlegesen is részt vállaltak a tábor megszállásából. A tábort elhagyva csak saját, személyes tárgyainkat vihettük el, minden más felszerelést – sátrak, aggregátorok, járművek, rádiók stb. – a helyszínen kellett hagynunk. Ekkor történt, hogy az egyik lázadó fegyveres puskatussal megütötte a vesémet, mivel szerintem túl lassan haladtam a kimenekítésünkre küldött helikopter felé. Máshol is történtek hasonló atrocitások, például Lubangóban, ahol Hornyacsek Ferenc százados is szolgált. Ott az UNITA-fegyveresek rálöttek a békefenntartókra, de végül nem történt komolyabb sérülés. Az, hogy a helyzet nem durvult el jobban, főként a békefenntartók higgadságának volt köszönhető.

Mi történt ezután az evakuált békefenntartókkal?

Miután a táborok nagy részét az ENSZ kiürítette, a katonák többsége a luandai parancsnokságra került, ahol azonban a feltételek nem voltak alkalmasak a jelentősen megnövekedett létszámú állomány megfelelő ellátására, így csökkentették azt. A „feleslegessé váltakat” Windhoekba, Namíbia fővárosába evakuálták, ahol két-három hetet töltöttek, majd egy részüket véglegesen kivonták, vagy átcsoportosították őket más missziókba. Ekkor került át az ENSZ mozambiki

³ Mivel az UNAVEM egy klasszikus katonai megfigyelői misszió volt, az ott szolgálók semmilyen fegyverrel nem rendelkeztek, a biztonságukat csak a szemben álló felekkel kötött szerződések szavatolták.

missziójába Varjú Gusztáv, Katona István és több más magyar katona is.⁴ A létszámcsoökkentés során haza, Magyarországra nem küldtek vissza senkit, kivéve azt a tisztünket, aki maláriával fertőződött meg, és gyógyulása a vártnál sokkal lassabb volt.⁵

Néhány magyar katonatiszt, mint például Forgács László ezredes, Nyári Dezső őrnagy, Hornyacsek Ferenc százados, Kranczizki József százados, illetve jómagam azonban maradhattunk az angolai misszióban. Engem először Lubangó mellé vezényeltek egy Namibe nevezetű kis tengerparti városkába. Ekkor keresett meg Ross ezredes, aki felajánlott egy szakértői beosztást az ugandai előkészítő törzsben, amit rövid gondolkodás után elfogadtam.

Mit tudtál az ugandai helyzetről?

Itt valójában nem Ugandáról, hanem Ruandáról szólt a művelet, de ehhez ismerni kell az akkori történeteket. Ruandában hasonló események zajlottak, mint Angolában, de ott a Világszervezet teljesen más típusú műveletet indított. A korábban belga gyarmati függésben lévő Ruanda függetlenségének elnyerése óta folyamatos problémákkal küzdött a hutu és a tutszi népcsoportok közötti ellentétek miatt. 1959-ben a hatalmon lévő kormány katonai puccsal megdöntötték, aminek a következtében több tutszinak el kellett menekülnie az országból. Az 1973-as puccs idején hasonló események történtek. A menekültek többsége Ugandába ment, ahol az 1980-as évek végén megalapították a Ruandai Hazafias Frontot (Rwandan Patriotic Front – RPF), amelynek fegyveresei 1990 októberében a határt átlépve több fegyveres támadást hajtottak végre ruandai – hutu – célpontok ellen.

A következő évben a környező államok közvetítésével a szemben álló felek ugyan több tűzszüneti megállapodást kötöttek, de azokat minden alkalommal megszegték, így a harcok tovább folytatódtak. Egy újabb megállapodás nyomán az Afrikai Egységsszervezete (Organization for African Unity – OAU) és az ENSZ BT 846. számú határozata alapján 1992. július 22-én létrehoztak egy 50 fős katonai megfigyelő csoportot, amely azonban képtelen volt megakadályozni a további ellenségeskedéseket. Ezután az OAU ismét tárgyalóasztalhoz ültette a szemben álló feleket, akik 1993 augusztusában ismét békét kötöttek, és aláírták az ezt szentesítő Arusha Megállapodást. Az egyezség megkötése után újabb, afrikai katonákból álló megfigyelő csoport kezdte meg tevékenységét a határon. Azonban Ruanda és Uganda is inkább az ENSZ-katonák jelenlétét preferálta volna, mivel szerintük az OAU nem volt képes hatékonyan betartatni a megállapodásokat. Ezt a kérésüket

⁴ Papp István később alezredesként a Magyar Honvédség egyik legtapasztaltabb békefenntartója lett, akit egy nem kellőképpen átgondolt átszervezéskor korengedménnyel nyugállományba küldtek. Ezután az EU felkérésére majd két évet szolgált Kongóban, ahol a biztonsági szektor reformjában vett részt, majd az ENSZ kérésére Nepálban vállalt beosztást, ahonnan Darfurba küldték át, ahol a lefegyverzési csoport parancsnokhelyetteseként dolgozott. Itt rabolták el, majd később szabadon bocsátották. Jelenleg Haitin dolgozik, a Világszervezet missziójában. Az ENSZ egyébként szívesen alkalmaz nyugdíjas magyar katonákat, mivel rendkívül jó hírük van a missziókban.

⁵ Akkor még viszonylag kevés magyar katona tartózkodott kint, az előírt egy évnél csak a kisebb részét töltötték le, így mindegyik vállalta a további szolgálatot az ENSZ más afrikai missziójában. Ebből a misszióból csak egészségügyi okok miatt repatriáltak (valamilyen okból kifolyólag korábban fejezi be egy adott személy a missziót) tisztet, fegyelmi okokból nem. Egyébként a magyar kontingens tagjai a legfegyelmeltebbek közé tartoztak, ami részben a gondos kiválasztásnak is köszönhető.

hivatalosan is megküldték a Világszervezet képviselőinek, akik 1993. június 22-én elfogadták a 846. számú határozatot, amely létrehozta az ENSZ Ugandai–Ruandai Megfigyelő Misszióját (UNOMUR). A misszió az ugandai–ruandai határ mentén, kizárólag Uganda területén működhetett. A misszió legfontosabb feladata az volt, hogy megakadályozza bármilyen fegyveres erő vagy fegyverzet – könnyűfegyverek, lőszer, illetve bármi, amit a hutu és tutszi népcsoportok fegyverként használhattak volna egymás ellen – bejutását Ruanda területére. Ezért a békefenntartók jogosultak voltak az utakon megállítani és átvizsgálni bármilyen Ruanda felé haladó járművet. Amennyiben tiltott eszközt találtak, azt elkobozták. A misszió tevékenységei közé tartozott még az OAU megfigyelő csoportjának támogatása, amelyet úgy oldottak meg, hogy az UNOMUR két logisztikai szakembere csatlakozott az afrikaiakhoz, és a továbbiakban az ő szervezetükön belül folytatták a tevékenységüket.

Az UNOMUR megfigyelői azonban csak akkor települhettek ki a misszió területére, amikor az ENSZ megállapodást kötött a szemben álló felekkel, akik hozzájárultak a misszió működéséhez, illetve szavatolták a tagjainak biztonságát. A megállapodás megkötése egészen augusztus 16-ig húzódott. A misszió előkészítő törzse két nap múlva már meg is érkezett az ugandai–ruandai határtól alig 20 kilométerre található Kabale városába, ahol megkezdték az UNOMUR-parancsnokság felállítását. Ebben a törzsben szolgáltam én is. A misszió első tagjai szeptember végére érkeztek ki, és október elejére a teljes állomány – 81 fő – elfoglalta a beosztását és megkezdte a munkát.⁶

Mi volt az UNOMUR feladata?

A békefenntartók a két legforgalmasabb határátkelőhelyen, illetve további három helyen ellenőrző pontokat állítottak fel, ahol az átmenő forgalmat ellenőrizhették. Természetesen nem voltak képesek minden járművet átvizsgálni, csak a gyanúsakat. Az ilyen járművek kiszűrését segítették a mobil járőrök, akik dzsipekkel járták a határvidéket, és a főutakat elkerülő csempészekre vadásztak. Az ENSZ-békefenntartók jelenléte miatt nem csak a csempészek száma csökkent radikálisan, de a határ mentén élők is nagyobb biztonságban érezték magukat. A misszió szerepe október 5-én megváltozott, ugyanis az ENSZ létrehozta az ENSZ Ruandai Segély Misszióját – United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR) –, amely az Arusha Megállapodás betartásának megfigyeléséért, a tűzszünet ellenőrzéséért, a misszió területén folyó humanitárius tevékenységért felelt. Mivel a két művelet több területen is lefedte egymás tevékenységét, a Világszervezet vezetői úgy döntöttek, hogy az UNOMUR missziót beleolvasztják az ENSZ Ruandai Segély Missziójába. Erre azonban a ruandai helyzet gyors romlása miatt nem került sor. 1994. április 6-án ismeretlenek lelőtték azt a repülőgépet, amely Juvénal Habyarimana ruandai elnököt, illetve Cyprien Ntaryamirát, Burundi elnökét szállította. A támadást senki sem élte túl. A szerencsétlenséget követően azonnal megindult az a három hónapra keresztül tartó vérengzés, amelynek során a hutu milíciák több mint 800 000 tutszit – köztük nőket, gyerekeket és idős embereket –, illetve mérsékelt hutut gyilkoltak le. A népiirtás csak akkor fejeződött be, amikor az RPF fegyveres egységei elfoglalták a fővárost.

⁶ Az UNOMUR-műveletben négy magyar békefenntartó tiszt teljesített szolgálatot: Józsa László, Kántor János, Szabó László és Labancz Imre.

Amikor a népirtás megkezdődött, az UNOMUR a közös ruandai–ugandai határ teljes hosszára kiterjesztette tevékenységét. A békefenntartók folyamatosan járőröztek, nemcsak gyalog vagy gépjárművel, hanem helikopterrel is, sőt erősítést is kaptak. A műveletben szolgálók fedezték fel, hogy a ruandai kormány a zairei kormánytól kapott fegyvereket Bukavu és Goma városokból a Kivu-tavon keresztül hajókkal szállította Ruandába. Ugyancsak ők jelentették, hogy az ugandai haderő egységei az RPF gerilláinak juttatnak fegyvereket a határon keresztül. A legnagyobb segítséget mégis az ENSZ által magára hagyott UNAMIR békefenntartóinak tudták nyújtani, ugyanis az ugandai Entebbe reptérről biztosították a Ruandában szolgálóknak szükséges logisztikai támogatást. A reptérre érkező élelmiszert, vizet és felszerelést kocsikra rakták, majd a konvojokkal Kigaliba indultak. Ők mentették ki az UNAMIR sérült katonáit és több menekültet is Ruandából.

1994 júniusában az ENSZ-főtitkár javasolta a misszió felszámolását, mivel véleménye szerint egy éppen zajló polgárháborúban a határ menti járőrözésnek nincs sok értelme. A misszió mandátumát szeptember 21-ig hosszabbította meg, de a művelet megszüntetését már augusztusban megkezdték. Augusztus 15-én az UNOMUR létszámát 55 főre csökkentették, majd a hónap végére 46-ra, szeptember 21-én pedig már csak 34 katonára tartózkodott a műveleti területen. Ekkor végleg megszűnt az UNOMUR.

Térjünk vissza az Ugandába történő átvezénylésre. Végül hogy kerültél át?

Természetesen az új misszióba való átvezénylésemhez Magyarországnak is hozzá kellett járulnia, de mivel az áttelepülés összes költségét az ENSZ fizette, a Honvédség nem támasztott akadályt, hanem engedélyezte az áthelyezésem. Végül 1993 áprilisában hagytam el Angolát. Az átköltözés során ért ugyan néhány apró kellemetlenség, amelyek közül leginkább az döböntött meg, hogy 100 kg felszereléssel nem tudtam közvetlenül Ugandába utazni, hanem először Brüsszelbe kellett repülnöm, csak onnan mehettem Ugandába. Brüsszelig civil ruhában utaztam, majd a reptéren öltöztem át egyenruhába. Sajnos, az ENSZ központjából elfelejtettek értesítést küldeni a már Kampalában lévő kanadai tisztnek, hogy pontosan mikor is érkezem, így az ugandai határőrök csak néztek rám, mint tyúk a lila kukoricára, amikor talpig magyar gyakorlóban, kék barettel a fejemen, és persze vízum nélkül, megjelentem az entebbei reptéren. Becsületükre legyen mondván, normálisak voltak, és a végén még taxit is szereztek nekem, ami bevitt a kb. 30 kilométerre lévő fővárosba, ahol aztán megtaláltam a kanadai társam.

Az ugandai–ruandai határőrizeti misszió fontosságával az ENSZ ruandai misszióját vezető Roméo Dallaire altábornagy is tisztában volt, az előkészítő csoport munkájáról a korábban már említett könyvében is megemlékezett. Az előkészítő részlegben ketten voltunk: egy kanadai őrnagy és jómagam. Mindkettőnk az ugandai fővárosban, Kampalában helyeztek el. A kanadai őrnagynak két hónap után lejárt a vezénylése, így hazautazott, őt egy kanadai tengerésztiszt váltotta, aki a misszió létrehozásáig maradt a területen. A csoport első vezetője a kanadai őrnagy volt, tőle – a hazautazása után – én vettem át a parancsnokságot.

Mi volt a pontos feladatotok Ugandában?

Az „előretolt helyőrség” részeként, az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja helyi szervezetének (United Nations Development Programme – UNDP) segítségével a felállítandó misszió logisztikai hátterének biztosítását végeztük. Tárgyalásokat folytattunk több állami szervezettel és magánszeméllyel, akiknek a támogatása elengedhetetlen volt a békefenntartók számára. Összegyűjtöttük a különböző ajánlatokat, amelyek alapján sikerült felmérnünk, hogy megoldható-e a kb. 80 fős misszió logisztikai – szállás, étkezés, üzemanyag, karbantartás stb. – ellátása. Ez a munka sok utazással járt, mivel Kampalában éltünk, de a művelet központjául a fővárostól 300 kilométerre található Kabale városát jelölték ki, így értelemszerűen a helyi ellátórendszert igyekeztünk felmérni, illetve szóban megkötni velük az előszerződéseket. Az ENSZ ellátórendszerének természetesen joga volt felülbírálni az általunk kötött megállapodásokat, de azokat végül mind jóváhagyták.⁷ A Ruvenzori-hegységben található Kabale eszményi hely volt a parancsnokság számára, mivel a magashegyi levegő miatt nem kellett számolni a maláriás megbetegedésekkel, amelyek köztudottan sok problémát okoznak az afrikai békeműveletek során. Az itt eltöltött hónapok során nagyon jó kapcsolatokat építettem ki a helyi katonákkal és civilekkel is, akiktől sok részletet megtudtam a szomszéd országban zajló eseményekről.⁸ Az akkori tapasztalataim szerint az ugandai helyzet összehasonlíthatatlanul jobb volt az angolainál, hiszen a helyiek beszéltek angolul – Angolában a lakosság jelentős hányada portugálul beszélt, amit a magyar békefenntartók akkor még egyáltalán nem beszéltek –, illetve a biztonsági helyzet is sokkal kedvezőbb volt. A fenti okok miatt már-már „unalmasan nyugodtnak” is lehetett volna találni az ugandai munkámat, de azért szerencsére mindig történt olyan esemény, ami rádöbentett arra, hogy mégiscsak egy katonai műveletben szolgálók.

Az előkészítő csoportot kifejezetten katonákból, katonai célból hozták létre, az ENSZ-adminisztráció civil szakemberei csak az előkészítési folyamat lezárultával érkeztek Ugandába, ekkor kezdték meg a határőrizeti misszió tényleges létrehozását. Természetesen az előkészítő törzs munkája okozott egy kis interferenciát, mivel az ENSZ polgári alkalmazottai az általuk kitalált feszes, katonás rendszert az „ENSZ-civilek” eléggé sajátos szájíze szerint alakították át. Ez persze nem egyedülálló jelenség, majd minden békefenntartó műveletben vannak súrlódások a katonai, rendőri és a civil szervezetek között, mert bár azonos a céljuk, a megvalósításhoz használt eszközeik, eljárásaik és kommunikációjuk már jelentősen különböznek egymástól. Az előkészítő munkát nehezítette, hogy nem csak a New York-i

⁷ Hivatalosan az előkészítő csoport tagjainak nem volt semmilyen jogosultsága megállapodást kötni a helyi szervekkel, de az előkészítő folyamat során olyan kapcsolatokat sikerült kialakítani, amelyek a misszió későbbi sikeréhez elengedhetetlenek voltak.

⁸ Ruandában 1994-ben három hónap leforgása alatt legalább 800 ezer embert mészároltak le etnikai gyűlölettől áthatott, szélsőséges hutuk a tutszi kisebbség soraiból, illetve a gyűlölködésre és öldöklésre nem kapható, mérsékelt hutuk közül. A heteken át tartó mészárlásnak az emigráns tutszikat tömörítő Ruandai Hazafias Front (RPF) vetett véget, miután Paul Kagame által vezetett csapatai Ugandából bevonultak Ruandába.

parancsnokság, hanem az ugandai ENSZ Fejlesztési Program munkatársai elvárásainak is meg kellett felelnünk, ez pedig gyakran teremtett kényes helyzetet, de végül a helyiek segítségével minden problémára találtunk kielégítő megoldást.

Több mint négy hónapot töltöttem Ugandában, az UNOMUR-műveletben, ahol még találkoztam az engem váltó magyar katonákkal, majd visszavezényeltek az angolai műveletbe, ahol a maradék három hónapos szolgálati időmet töltöttem el.

Mit csináltál, miután visszakerültél Angolába? Tudtad ott hasznosítani az ugandai tapasztalataidat?

Igen, az ugandai tapasztalataimat a későbbi törzsmunkában jól tudtam hasznosítani, hiszen az UNAVEM II parancsnokságán ügyeletes tisztként felügyeltem a misszió táborokban és szektoraiban dolgozó ügyeletes tisztek munkáját. Ekkor találkoztam kint egy Balmazújvárosból származó magyar hölgygel, aki egy angolai katonához ment feleségül, majd a konfliktus kirobbanásakor már nem tudott hazajutni. A többi magyar katonával együtt, amiben csak tudtunk, segítettünk nekik, majd sikerült megoldást találnunk arra, hogy a hölgy és az ott született gyermekei hazatelepülhessenek Magyarországra. Egyébként Angolában több olyan katona és politikus volt, aki korábban magyar felsőoktatási intézményben végzett, jó páran még magyarul is folyékonyan beszéltek.

Számodra mi jelentett problémát a misszióban?

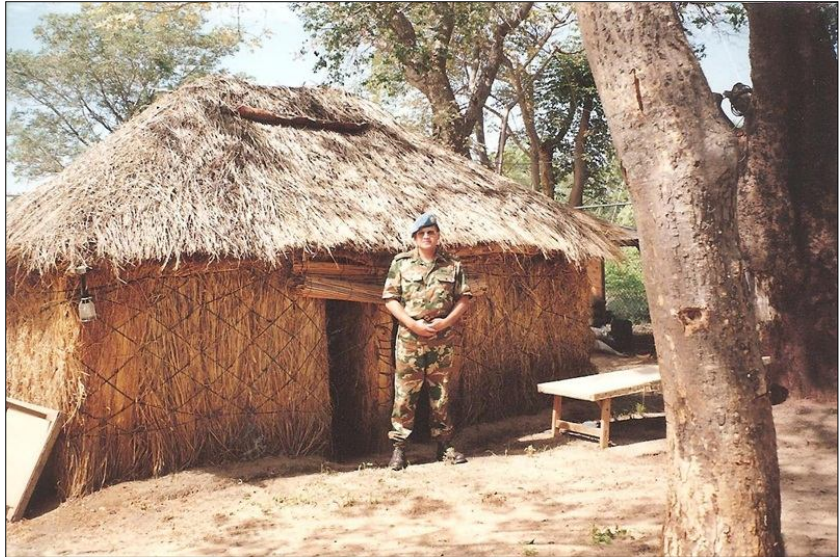
Szolgálatom során a legnagyobb gondot a hazaitól eltérő körülmények okozták, az egészséges víz hiánya, az ételmezés monotonossága, a különböző trópusi betegségek, az UNITA és a többi fegyveres frakciók banditái, a fel nem szedett aknák, a különböző mérges pókok, skorpiók és kígyók. Egyszer Ugandában vétlen autóbalesetet is szenvedtem, amikor a kanadai kollégám elvesztette uralmát a járóautó felett, amely lecsúszott az úton, majd többször megpördülve a tetején állt meg, miközben letaroltunk egy kisebb kukoricást is. A kukoricaföld tulajdonosa eleinte tajtékzott, de végül megegyeztünk vele, és egy róla készített fénykép átadásával megúsztuk az ENSZ-missziókban gyakori kártérítési pereket.

Mi volt a legnagyobb élményed a kint töltött egy év alatt?

Nagy élmény volt, hogy láthattam a Viktória-tavat és a Nílus forrásvidékét, ahová magyarok akkoriban csak nagyon ritkán juthattak el, de természetesen Angolából eljutottam olyan szép helyekre, mint a világhírű Okavango-delta.

A Magyar Honvédség felhasználta a misszióban szerzett tapasztalataidat?

Az akkori átszervezések időszakában nem ez volt a legfontosabb az itthoniak számára. Természetesen a későbbi beosztásaimban sikeresen kamatoztattam az Angolában és Ugandában megszerzett ismereteimet.

Team Site, Mucusso

UNAVEM HQ, Luanda

Team Site, Mucusso

Ugandai–ruandai határvidék

1991. szeptember 1-jével szerelt fel rendőrnek, mint rendőr őrmester a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányságon, az akkor létesült Boszorkány Beavatkozó Alosztály állományába. 1993 márciusában átkerült a Rendőrség Különleges Szolgálatához, a műveleti osztály állományába, mint rohamcsoporthoz. 1996–1997 között Angolában szolgált, majd hazatérését követően a Rendőrség Különleges Szolgálatánál folytatta pályafutását. A Rendőrség Különleges Szolgálatát 1999 januárjában átszervezték, ő pedig a jogutód Terrorelhárító Szolgálatnál kapott felszámoló beosztást. Időközben felvették a Rendőrtiszt Főiskola büntügyi szakára, amit levelezős hallgatóként sikeresen elvégzett. 2000. május 1-jén vezényelték Koszovóba, ahol mint nemzetközi rendőri oktató dolgozott a Vushtriban működő koszovói Nemzetközi Rendőriskolában. Ez a misszió 2000. május 1-jétől 2001. július 31-ig tartott. 2001. augusztus 1-jén visszatért a Terrorelhárító Szolgálat állományába, majd 2002. január 1-jével átkerült a Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ állományába. 2002 áprilisától a szerbiai EBESZ-misszió kötelékében szolgált. Először Dél-Szerbiában, ahol nemzetközi rendőri oktatóként albán és szerb rendőrhallgatók kiképzését, oktatását végezte. A program befejezésével felkerült Belgrádba, majd 2003. január 1-jével kinevezték Montenegróba, az akkor felálló EBESZ nemzetközi rendőriskola vezetőjének. 2003. augusztus 1-jétől ismét a Nemzetközi Oktatási Központ Titkárságán folytatta a munkáját. A Továbbképzési és Koordinációs Osztályon részt vett a nemzetközi missziókra történő képzések tematikájának kidolgozásában, majd oktatásában. 2003 novemberében Svédországban, az ENSZ által akkreditált Svéd Békfenntartási Kiképző Központban – SWEDINT – sikeresen elvégezte az ENSZ Rendőri Vezetők tanfolyamát, majd 2004. augusztus és 2005. február között az iraki rendőri személyvédelmi kontingens parancsnokaként a magyar diplomaták személyvédelméért felelt. Az egységet nem csak hogy ő állította fel és vezette, de az állomány kiválasztását, kiképzését is maga végezte. 2005. június 1-jétől a Terrorelhárító Szolgálat parancsnoka, majd 2007. december 30-án nyugállományba vonult.

Hogy kerültél ki Angolába?

Jelentkeztem a műveletbe, majd ezután behívtak egy angol írásbeli, illetve szóbeli felmérésre, a Rendőrtiszt Főiskolára. Ezen sikeresen megfeleltam, így továbbküldtek a BM kórházba, egy teljes körű orvosi kivizsgálásra. Mivel ott is megfeleltam, kiválasztottak az Angolába induló állományba, és hamarosan megkezdődött a felkészítem, amit egy hét időtartamban az ORFK bázisán hajtottak végre. Itt olyan rendőrök tartottak számunkra előadást, akik már maguk is szolgáltak Angolában, vagy Mozambikban, szóval főleg a használható tudás átadására fókuszáltunk a tanfolyamon. A sikeres vizsgát követően megkaptuk a felszerelésünket is.

Milyen felszerelések voltak?

Az ORFK szerelt fel bennünket, az akkori színvonalnak megfelelően mindazokkal a felszerelésekkel és ruházati anyagokkal, amelyek a missziós feladatok sikeres végrehajtásához szükségesek voltak. Az angolai misszió sajátossága, hogy az ellátás igen nehézkes volt, központi ellátás csak a fővárosban működött. Érdemes volt tartós élelmiszereket, például levespor, rizs, konzervek stb. magunkkal vinni. Éppen ezért a felszerelésünk 60–70%-a élelmiszer volt, a többi pedig ruházati felszerelés. A ruháink igen jó színvonalúak voltak, kaptunk rendőrségi, illetve egy speciális dzsungelmintázatú gyakorlóöltözetet, de vittünk köznapi egyenruhákat is. Bár azok, mivel műszalas anyagból készültek, nem igazán feleltek meg az afrikai körülményeknek. Ezért, ha csak tehetjük, gyakorlóöltözetben teljesítettük a szolgálatot. Miután felvettük a felszerelést, majdnem egy hónapig várakoztunk, mire megkaptuk az indulási parancsot. Az akkori váltásban hat rendőr utazott ki.

Mikor és hogyan utaztatok ki?

1996. január 29-én, először Budapestről repültünk Malévvel Brüsszelbe, onnan egy Sabena járáttal Kinshasába, majd onnan tovább Angolába. Luandában a repülőtéren már fogadott bennünket a misszió egyik személyügyi tisztje, aki megtartotta számunkra az első eligazítást, majd elvittek minket egy átmeneti szállásra, ahol kipakoltunk és másnap megkezdtuk az egy hétig tartó célfelkészítést.

Ez mennyiben volt más, mint az itthoni?

Bizonyos szempontból sokkal specifikusabb volt, mint a hazai, mert teljes egészében csak Angolára fókuszált. Sokkal több konkrétumot megkaptál arról, hogy mi a terület, mi a munkád, mire kell vigyázni stb., a végén pedig volt egy vizsga, illetve nyelvi felmérés is. Akkor ugyanis a Magyarországon letett angol nyelvvizsgákat még nem fogadta el az ENSZ. A hét lezárásaként csináltuk meg a nyelvi felmérést, ahol magnón kellett több szituációt meghallgatni, majd az alapján tesztet kitölteni, illetve egy esszét írni. Ezután jelentést kellett írunk, majd rádión forgalmazni. Nekünk talán ez volt a legnehezebb, mivel akkor a felkészítés során ez a terület nem kapott akkora hangsúlyt, mint manapság. A gépjármű-vezetési vizsgával egyikünknek sem volt gondja, hisz itthon is elég sokat vezettünk. Pedig ijesztgettek minket, hogy a misszió gépjárműfőnöke, egy egyiptomi civil alkalmazott folyamatosan buktatja meg a vizsgán az embereket, akiket ezután hazarepatriáltak. A rossz nyelvek szerint volt olyan nemzeti kontingens, akiknek a felét megbuktatta... Valamilyen szinten érthető volt, sok ázsiai és afrikai tiszt életveszélyesen vezetett, mivel sok afrikai és ázsiai országban az embereknek nincsen gépjárművük, tehát nem tanulnak meg vezetni. A tiszteknek, akiknek meg lenne rá lehetősége, saját tisztí szolgájuk van, aki egyben sofőr is, így ők sem tanulnak meg vezetni.

Küldtek haza magyar katonát, vagy rendőrt vezetési probléma miatt?

Gépjármű-vezetési probléma miatt egy honvéd őrnagyot, bizonyos fegyelmi okok miatt pedig egy rendőrt repatriáltak. De ez a magyar kontingens létszámához képest elenyészőnek tekinthető.

Milyen volt a vizsga?

Nem volt bonyolult, akkor még azért látszott, hogy ez afrikai misszió. Mivel már több missziót is megjártam, össze tudom hasonlítani azokat. Ha egy missziót afrikai vagy ázsiai vezetők irányítanak, általában az összes ilyen vizsga, szabály egy kicsit lazább, mint ha az európai, vagy észak-amerikai személyek által vezetett műveletekben. Ebben a misszióban az összes vezető Ázsiából vagy Afrikából érkezett, ami a szervezethez és a mentalitáshoz is látszott. Ezt nem negatívumként értem, de tudomásul kell vennünk a kulturális és egyéb különbségeket, amelyek egy misszióban a munkavégzés során mindig megjelennek. Ilyen szempontból nem volt bonyolult a gépjárművezetés, mert ott is ugyanúgy baloldali a közlekedési rend, mint Magyarországon.

Sikeres vizsga után hová kerültél?

Az ENSZ-előírásoknak megfelelően minden magyar rendőr más és más táborba került, de nem egy napon utaztunk, hanem eltérő időpontokban. Így, mint a hét kicsi indián, mindennap eltűnt egyikünk, akit a teljes, még meglévő csapat kísért az ismeretlenbe, mert különben szó szerint az ismeretlenbe mentünk. Az utazás hajnalban történt és az utána következő reggelinél már eggyel kevesebben ültünk az asztalnál... Én maradtam utoljára, engem már nem búcsúztatott senki. Az első beosztásom Menongueban, egy tartományi székhelyen található rendőrkapitányságon kaptam. Ez a város Angola délkeleti részén – több ezer kilométerre a fővárostól – található, ami kb. két és félóra repülőút volt C-130-assal, így Lubangoban megálltunk üzemanyagot vételezni.

Ez is az akkori misszió egyik sajátossága volt, mivel a közlekedés nem történhetett gépjárművel, mert a biztonsági helyzet annyira instabil volt, hogy az ENSZ gépjárműveit is sorozatban támadás érte, illetve ekkor újultak ki a harcok a kormányerők és az UNITA között. Az utak állapotáról jobb nem is beszélni. Aszfaltozott út szinte nem is volt, a földutak meg az esős időszakban teljességgel járhatatlanokká váltak. A másik komoly problémát az aknamezők jelentették. Nekünk azt mondták akkor, hogy 30 millió akna van szétszórva Angola különböző részein, azaz abban az időben Kambodzsa után ez volt a világ második legveszélyesebb területe akna szempontjából. A polgárháború miatt a hidak és utak 80–90%-át tönkretették, felrobbantották. Senki sem tudta, hogy hol vannak az aknák, aknamezők, mert ezekről térképet nem csináltak, közben az évtizedekig tartó polgárháború alatt folyamatosan hozták létre az újabb aknamezőket. Így tulajdonképpen majdnem, hogy azt lehetett mondani, tilos volt a közúton közlekedni. Ezért a táborok és a régióközpontok között helikopterrel, míg a régióközpontok, illetve a misszió parancsnoksága között nagyobb légi szállítóeszközökkel közlekedtünk.

Tehát lábon úgymond soha nem is mentetek sehová?

Mentünk, mert rákényszerültünk. De volt olyan tábor, ahová csak helikopterrel mehettünk, mivel egy aknamező közepén volt. Ott leszállt a helikopter és letette az ott szolgálókat, vagy akiknek dolga volt ott, majd elrepültek. Ezekben a táborokban a katonák és a rendőrök együtt éltek és dolgoztak. Mivel én a régióközpontban szolgáltam – itt sokkal több katona, rendőr élt együtt, illetve a

városon kívül volt a fegyveres biztosításunkat ellátó bangladesi zászlóalj tábora is –, a környéket amennyire lehetett, megtisztították az aknáktól. Persze ennek ellenére történtek halálos kimenetelű robbanások. A város környékén megvoltak a kijelölt járőrútvonalak, amelyeken járőrözhattunk, de ezeken is előfordult, hogy aknát találtunk. Szóval a helikopterek használatának volt létjogosultsága, nem csak úri passzióból repkedtünk...

Milyen volt a Menongue-i kapitányságon szolgálni?

Elég sokrétű tevékenységet folytattunk. A kormányerők rendőrségével és az UNITA fegyvereseivel is együtt kellett működünk. Abban az időben ugyanis a kormányerők uralták a régióközpontokat, a nagyobb városokat, viszont az UNITA felügyelte a vidéki területeket, a dzsungelt, a szavannát. Ezért a városon kívül az UNITA saját ellenőrző-áteresztő pontokat hozott létre, így a városba csak azok jöhettek be – vagy hagyhatták azt el –, akiknek ezt engedélyezték. A városban természetesen a kormányerők ellenőrizték mindent. A tűzszüneti megállapodás ezt a kényes helyzetet konzerválta és az volt a feladatunk, hogy a tűzszünet fenntartását ellenőrizzük. Ebbe beletartozott a mindennapi járőrözés a főbb közlekedési útvonalakon. Bár a járőrözés egy békeműveletben általában a katonák feladata, ebben az esetben minket is belevontak. Ilyenkor próbáltuk ellenőrizni, hogy az ellenőrző pontokon tényleg át lehet-e jutni, nincs-e valamilyen fegyveres konfliktus stb. Ha bármilyen bűnügy történt, például gyilkosság, akkor elméletileg a helyi erőkkel mi is részt vettünk a vizsgálatban, hogy ne követhessenek el szabálytalanságokat, vagy legyenek részre hajlók. De ez nem azt jelenti, hogy minket bevontak a nyomozásba, hanem hogy megfigyeltük a munkájukat, majd jelentettük a saját parancsnoki láncolatunkon keresztül az ENSZ felé, törvényesen dolgoztak-e, vagy sem. Rendszeresen látogattuk a börtönöket, figyelve, hogy mennyire tartják be az emberi jogokat és próbáltuk ellenőrizni a rendőrök, vagyis a kormányerők munkáját. Ez volt a fő feladatunk.

Mit jelent a börtönlátogatás?

Ez úgy működött, hogy az ENSZ által delegált rendőrparancsnok – ebben az esetben egy uruguayi rendőr alezredes – a helyi rendőrfőnökkel megegyezett, hogy időről időre szeretnének meglátogatni a városi börtönt, ahol ellenőrizzük a körülményeket, valamint beszélünk a rabokkal a körülményeikkel, elhelyezésükkel kapcsolatosan, illetve meggyőződünk arról, hogy az élelmezésük biztosított-e. Azaz megpróbáltunk valamiféle emberi körülményeket biztosítani a fogvatartottaknak. Továbbá, ha nem volt jogerős ítélet – ami többségében nem volt –, a kiszabadításukra tettünk erőfeszítéseket. Volt olyan, hogy kihoztunk a börtönből egy olyan embert, aki már négy éve ott raboskodott, de mindenféle ítélet nélkül.

Megmondták neki, hogy miért vitték be?

Voltaképpen senki sem tudta, miért van bent, csak bent tartották. Azt sem tudtuk, és az úriember sem tudta már megmondani, hogy melyik faluból és honnan érkezett. Úgyhogy nagy kutatómunka után meg találtuk a családot, akik aztán haza tudták vinni a börtönből. Több ilyen érdekes szituációnk is volt, mivel Angolában akkoriban a jog és a törvény elég furcsa módon működött. Papíron voltak törvények, de azok a számunkra csak portugál nyelven voltak elérhetők. Ahhoz, hogy

értelmezhezzük, mindig tolmács kellett. Ezért is volt, hogy a misszió rádiósai mind portugál nyelvterületről érkezett katonák, vagy rendőrök voltak, rajtuk keresztül tudtunk kommunikálni bármelyik csoporttal. Sajnos nehezítette a dolgunkat, hogy közülük nagyon sokan csak alapszinten beszéltek angolul, így bizony előfordult, hogy félrefordítottak dolgokat, ami egy ilyen helyzetben életveszélyes lehet. Azonban a rádiósok nagy segítséget jelentettek számomra, amikor a többi magyar rendőrrel vagy katonával akartam kapcsolatba lépni. Ekkor bementem a rádiós szobába, ahol megírtam az elküldendő – magyar nyelvű – üzenetet, majd az ott ülő katona szó szerint legépelte az. Tehát teljesen mindegy, hogy te magyarul írtad, akkor is lepötyögte, és továbbította a címzett táborába. Azon a helyen, mondjuk Luandában, minden nemzetnek megvolt a saját fakkja, ahová berakták ezeket az üzeneteket. Tulajdonképpen így tudtunk kommunikálni egymással, mivel a táborok között – a nagy távolságok miatt – nem minden esetben működött a rádió, telefon. Szóval ez a rendszer egyfajta kezdetleges e-mailként működött.

Milyenek voltak az angolai börtönviszonyok?

Szó szerint afrikai viszonyok voltak! A börtönökben szinte semmi nem volt, sőt a raboknak maguknak kellett az ételmezést megoldani. Ugyanis nem volt központi ellátás, ezért az elítéltek családtagjainak kellett behordania a napi ételmet. Ezért, ha nem volt családtagod, akkor majdnem, hogy halálra voltál ítélve a börtönben. A másik dolog, ami megdöbbentett, a börtönök műszaki állapota. Olyan szintű épületekben tartották a foglyokat, hogy nálunk állatot nem tartana úgy egy gazda sem. De ezt csak akkor tudja bárki is megérteni, ha kimegy és a saját szemével látja.

A rabokkal mennyire kegyetlenkedtek?

Ezt igazából nem tudtuk megállapítani, mivel a rabok nem mondták el, hogy bántották-e őket vagy sem. Külsérelmi nyomokat pedig nem igazán láttunk rajtuk. Az biztos, hogy nagyon alultápláltak voltak és egészségügyileg nagyon le voltak romolva, de hogy kegyetlenkedések voltak-e, nem tudom megmondani.

Említetted, hogy bűncselekmények kivizsgálásában is részt vettetek. Ez mit takart?

Ez a klasszikus rendőri munka volt, mint amit itthon is végeztünk, csak jobb feltételekkel. Elsősorban a misszióban történt eseteket – például az egyik katona sátrából elloptak valamit, vagy gyorshajtáson értük, esetleg alkoholos állapotban lépett szolgálatban stb. – kellett kivizsgálunk. A vizsgálatról, ugyanúgy, mint Magyarországon, jegyzőkönyvet kellett készíteni, majd azt elküldeni a központba. Szerencsére a mi régióinkban csak kisebb súlyú bűncselekmények történtek, mivel ilyen szempontból nyugodt, csöndes terület volt. Azt is hozzá kell tenni, hogy tulajdonképpen a körülmények sem voltak túl jók ahhoz, hogy tisztességes nyomozásokat folytathassunk le. Ennek ellenére minden tőlünk telhetőt megtettünk azért, hogy ezeket az ügyeket megnyugtatóan vizsgáljuk, majd zárjuk le. Említettem, hogy a helyi rendőrök által végzett munkát is megfigyeltük, illetve adtunk számukra – természetesen, csak ha igényelték – szakmai tanácsokat is.

Ezért folyamatosan látogattuk a rendőrörsöket, ahol találkoztunk a rendőri vezetőikkel, értekezleteket tartottunk, ahol megismerhettük a helyi rendőröket és ők is minket. Néha úgy éreztem, hogy Angolában abban az időben inkább a jelenlétünk volt fontos, nem pedig a munkánk milyensége. Voltaképpen a jelenlétünkkel őriztük a törekeny békét, egyfajta villámhárítóként funkcionáltunk a kormányerők és az UNITA fegyveresei között. Most már elmondható, hogy a jelenlétünk miatt nem voltak összecsapások a város környékén, de effektíve olyan rendőri munka, mint mondjuk egy másik misszióban, például Koszovóban, vagy bárhol máshol, ott nem igazán volt.

Hogy fogadtak benneteket az angolai rendőrök?

Minket szerettek, és akkoriban ott a Világszervezet békefenntartóinak komoly elismertsége volt, mivel az emberek tudták, hogy mi vagyunk a béke záloga és már ők is elfáradtak az évtizedekig tartó háborúskodásban. Talán ennek is volt köszönhető, hogy velünk szemben sosem ragadtatta magát egyik fél sem atrocitásra. Amikor kint voltunk a területen, a helyi lakosok kimutatták felénk a szeretetüket, olyan örömmel fogadtak, mint a gyerekek. Tényleg respektálták, hogy ott vagyunk. Sőt, engem mint magyart, kimondottan kedveltek, mivel nagyon sok angolai korábban Magyarországon tanult és jó részük úgy tekintett ránk, mint ha egy családból, tehát egy táborból lennénk.

Mint magyaroknak nem kérdőjeleződött meg ezért a semlegességünk?

Ilyenre soha nem volt példa. Sem nálunk, sem pedig a magyar katonáknál nem fordult elő ilyen gyanúsítgatás. Az biztos, hogy amikor meglátták a magyar címet a vállamon, rögtön oroszul kezdtek velem beszélni, mert emlékeztek rá, hogy a szocialista érában az orosz volt a „világnyelv”.

Volt, aki tudott magyarul?

Igen, Luandában találkoztam olyan sráccal, aki egyszerűen csak megszólalt magyarul, hogy „szervusz” és teljes folyékonyan beszélt magyarul mindenféléről, én meg ott padlóztam le, hogy te jó Isten! Az elején fel sem fogtam, hogy magyarul beszél, mert annyira meglepődtem, aztán persze kiderült, hogy öt évig tanult Magyarországon. Magyar származású emberrel, a békefenntartókon kívül nem igazán találkoztunk, bár halottam róla, hogy élt néhány magyar Luandában.

Milyenek voltak a munka- és szálláskörülményeitek?

Az általam megismert missziók közül itt voltak a legrosszabb feltételek. Sőt, meg merem kockáztatni, az összes misszióban, ahol magyar rendőrök szolgáltak! Az elhelyezés elég változatos és különböző volt. Voltak, akik sátorban, kalyibában, vagy éppen faházban, esetleg konténerben, de olyanok is, akik ötcillagos szállodában laktak. Ez attól függött, ki milyen területen, kinek a fennhatósága alatt szolgált. A misszióban három kategória létezett, a nagyon rossz – „A” kategória –, ahol az emberek sátrakban, fűkúnyhókban éltek, távol a civilizációtól, sokszor életveszélyes körülmények között. A közepesen rosszban – „B” kategória – már sátrak és faházak között lehetett választani, valamivel könnyebb volt az ott szolgálók élete is, de még mindig keményen kellett dolgozni a napi létfenntartásért.

A jó helyeken – „C” kategória, főként nagyvárosokban – konténerekben és szállodákban laktak az emberek, ahol a vásárlási, étkezési és egyéb lehetőségek klasszisokkal jobbak voltak, mint az előzőekben említett táborokban. Hivatalosan hathavonta rotálták az embereket, de ennek ellenére bizonyos, jó összeköttetéssel bíró személyek akár az egész egyéves szolgálatukat jó helyen töltötték le, míg mások kevésbé jól. Én jól jártam, mert rögtön egy „C” kategóriás helyre – tartományi székhely – kerültem, bár ilyen szempontból a legrosszabb a tartományi székhely volt, mivel csak egy sátor táborban laktunk. Olyan sátorban laktam, hogy még a cipzárt sem lehetett lehúzni rajta, rendkívül gyorsan felmelegedett és léghő az nem volt... A felszerelés, amit kaptál, egy vaságy, egy vasszék, meg volt egy közös vasasztal a másikkal, mert kettesével laktunk egy sátorban. Néhány helyen, aki tudott szerezni magának, volt bent gáztűzhely, aki nem, az próbált valakitől kuncsorogni, vagy bekönyörögte magát valamelyik csoporthoz főzni.

Jól tudom, önellátók voltak?

Ezért is volt nagyon fontos, hogy be tudj csatlakozni egy főzőközösségbe. Mert ha be tudtál csatlakozni, akkor viszonylag jó ellátást tudtál magadnak biztosítani, ha nem, akkor ugye magadnak kellett mindent beszerezni, tárolni, majd megfőzni. Csapatban pedig lényegesen könnyebb volt. Épp ezért volt egy fontos szabály az UNAVEM-műveletben. Minden nemzetből legalább egy főnek a misszió parancsnokságán kellett szolgálnia, és neki kutya kötelessége volt a misszióban szolgáló társai ügyes-bajos dolgát elrendezni, illetve Luandában mindent meg tudtál vásárolni, míg vidéken szinte semmit. Ezért, ha a táborokban lent lévőeknek élelmiszer, palackozott víz, cigaretta vagy bármi kellett, a fővárosban lévőnek be kellett szereznie, majd az aktuális repülőjáratral leküldeni. Egyszóval a fent szolgáló egyfajta logisztikai utánpótlást biztosított a saját nemzetéhez tartozó békefenntartóknak.

Nem kútvizet ittak?

A legtöbb helyen kútvizet ittak, de több olyan táborunk is volt, ahol nem volt kút, ezeken a helyeken a megfigyelők a folyókból, vagy patakokból hozták a vizet. Abból volt a fürdővíz és az ivóvíz is. Akik azonban ezt nem voltak hajlandók meginni, palackozott vizet vásároltak maguknak, ha volt rá módjuk.

Mit biztosított számotokra az ENSZ?

Hivatalosan a szállást, de oly módon, hogy az bicskanyitogató volt. Ugyanis a napidíjunk úgy volt számfejtve, hogy az eredetileg nekünk járó 120 dollárból 72 dollárt kaptunk kézhez, mivel az ENSZ biztosította a szállást részünkre. Csak hát nem mindegy, hogy én sátorban éltem a tűző napon, a kollégám meg az óceán partján lévő ötszobás szállodában, ugyanezért a 48 dollárért. Ezt sokan nehezményezték, de senkinek sem volt érdeke változtatni ezen a rendszeren, főleg nem azoknak, akik szállodában és nem tábori körülmények között laktak. Étkezést ellenben nem biztosított az ENSZ ebben a misszióban, azt mindenkinek magának kellett megoldania. A vidéken szolgálóknak talán ez volt az egyik legnagyobb kihívás. Ezért hozták létre a főzőközösségeket.

Te tudtál csatlakozni egy ilyen főzőközösséghez?

Igen, hála Istennek az uruguayi katonai megfigyelőkhöz, illetve az uruguayi rendőr alezredes által létrehozott csoporthoz csatlakoztam. Mindennap másnak kellett főzni az egész csapatra. Összegyűjtöttük a hétre szükséges pénzt, együtt elmentünk beszerezni a nyersanyagokat, majd a megbeszélés szerint főztük meg azokat. Tehát ott egy ember főzött tízre, miközben ők dolgoztak, de ez azt jelentette, hogy utána tíz napig mások főztek, te meg intézhatted a dolgaiddat. Hihetetlen leleményességre volt szükség a vásárláskor, mivel nagyon kevés dolog volt elérhető a számunkra. A piacon zöldség és gyümölcs ritkán volt, de az is inkább egy-kétféle, illetve édes krumpli, cukornád, lejárt halkonzerv. Kukoricát, búzát, babot leginkább akkor tudtunk vásárolni, amikor beérkezett az Egyesült Nemzetek Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezetének (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) génkezelt, illetve különböző csíráztatott szállítmánya, bár ezeket eredetileg nem élelmiszerként, hanem vetőmagként küldték. De az emberek inkább megették, hogy ne haljanak éhen... Voltak „nagykereskedők”, akik olcsón felvásárolták a parasztoktól az adományba kapott vetőmagot és drága pénzért eladták a helyi piacokon. Ami még néha feltűnt, az a sütőtök, hogy honnan került elő, nem tudom, de nagyon sokat ettünk belőle. Ebből a korlátozott nyersanyag-készletből olyan kombinációkat kreáltunk, hogy egyszerűen hihetetlen.

Te is tudtál főzni?

Nem igazán, de nekem is főznom kellett valamit. Szerencsére egyszer sem akartak felakasztani, vagy megölni a „kreációim” miatt. Nem azért, mert nagyobb vagy erősebb lettem volna, de alapvetően a többiek is ilyen cipőben jártak, tehát mindenki megpróbálta a legjobbat kihozni a kapott nyersanyagokból. Volt, ami jobban sikerült, volt, ami nem, de mindent megettünk volna, még a vasszeget is, mert állandóan éhesek voltunk. Ami tényleg nagyon finom volt, és mindennap tudtunk frisset venni, az a kenyér. Azt ott sütötték a nyílt tűzön, fatüzelésű kemenceszerűségben és minden reggel jött az árus, egy hatalmas, ronda nylonzsákkal, ami tele volt friss, finom, meleg kenyérrel. Na, ebből jól be tudtunk lakni. Másnapra azonban már ehetetlen volt.

Húshoz nem jutottatok hozzá?

Csak nagyon ritkán. Alkalmanként csirkét és kecskét tudtunk enni. Ha például megvettünk egy csirkét, akkor még csirkének nézett ki – amikor még toll volt rajta –, aztán amikor megpucoltuk, már csak galamb méretű lett. Még a csirkéink sem voltak jól ellátottak... és képzeld el, ezt elosztani igazságosan tíz ember között... Voltak olyanok, akik vadásztak, vagy halásztak a helyiek segítségével. Ez nekünk nem igazán sikerült, mivel Menongue környékén szinte minden állatot kiirtottak az éhezők. Amíg ott szolgáltam, egyetlen állatot sem láttam. Akkor úgy gondoltam, hogy itt Afrikában nincs is állat... Aztán mondták a helyi rendőrök, hogy az állatok a háború miatt elmenekültek, sokat a helyiek vadásztak le és legalább annyi felrobbant az aknamezőkön. Nálunk a környék tele volt aknával, így érthető, miért nem láttunk állatokat. Annyira komoly volt a helyzet, hogy csak a betonúton lehetett közlekedni. Nem térhettünk le se jobbra, se balra, mert az út melletti területeket mind elaknásították. A gyakori robbanásos balesetek gondoskodtak róla, hogy ne feledkezzünk meg az aknaveszélyről...

Nem próbált az ENSZ, vagy valamelyik civil szervezet aknamentesítést végezni?

A misszióban voltak tűzszerészek, de ők csak a bennünket veszélyeztető aknákkal, fel nem robbant lövedékekkel foglalkoztak. A többi területet főként civil szervezetek kezdték el aknamentesíteni. Az egyik legnagyobb csoportot a dél-afrikaiak alkották, akik a helyiek közül is többeket kiképeztek. A helyi aknamentesítők kevésbé voltak gyakorlottak, ezért csak a nemzetköziek felügyelete alatt dolgozhattak, ennek ellenére nagyon sokan felrobbantak közülük. A veszély ellenére állandóan volt utánpótlás az üressé váló helyekre, mivel az angolaiak akkor havi 150 dollárt kaptak ezért a munkáért. Igaz, használható védőfelszerelést nem igazán biztosítottak nekik, ezért is volt lutri ez a munka... Az aknamentesítés sem volt mindig tökéletes. Volt, hogy a dél-afrikaiak aknamentesítettek egy utat, amit aztán megnyitottak. Másnap mentek volna tovább azon az úton, amit ők aknamentesítettek és a szállítójárművükkel rámentek egy harckocsi-aknára, így az egész csapat odaveszett.

Hasonló eset történt egy uruguayi tiszttel, aki már az UNAVEM II műveletben is szolgált, majd visszajött az UNAVEM III műveletbe, ahol az aknamentesítők közé került parancsnokként. Kimentek a területre, ahol éppen aknamentesítést végeztek és rálépett egy aknára, ami letépte a lábát. Egy hétig sem szolgált a misszióban... Rengeteg ilyen balesetünk volt. Ott nagyon beleverték az emberbe, hogy a legfontosabb a biztonsági rendszabályok betartása. Soha ne szállj ki az autóból, ha pisilned kell, akkor az autóban pisilj, ne lépj le, ne tolass le az útról, egyszerűen semmit ne csinálj! Aztán négy hónap után lehetőségem volt tíz napra Namíbiába utazni egy holland kollégámmal. Ez az afrikai ország akkoriban a béke szigete volt, és sok békefenntartó utazott oda regenerálódni a szabadsága ideje alatt. Mi is elutaztunk Windhoekba, ahonnan a repülőtérrel taxival mentünk be a városba. Néztem kifelé a taxiból, gyönyörködtem az ottani hegyekben és arra gondoltam, milyen jó lenne ott sétálni. Megkérdeztem úgy kapásból – nem is gondolkoztam –, hogy itt lehet sétálni a hegyek között? Ekkor a taxis rám nézett, hogy ki ez a hülye? Honnan jött? Mondtam, hogy Angolából jöttem. Erre bólintott, hogy most már mindent ért. Mondta, hogy itt oda megyek, ahová csak akarok. Itt nincs akna. De annyira beleivódott az emberbe a sok biztonsági szabály, hogy nem tudtam csak úgy elfelejteni. Például elmentünk az Etosha parkba kempingezni. A holland kollégám főzött, én meg elindultam tüzelőt szedni. Elmentem a tábor határáig, ahol át kellett bújni egy drótkerítés alatt. Átbújtam és megindultam a fák felé, amikor egyszer csak lemerevedtem. Először nem tudtam, miért álltam meg, majd rájöttem, hogy ott a fa, eddig voltál biztonsági zónában, mert eddig volt a tábor. Most odamehetsz, vagy nem mehetsz oda? Annyira beleivódott az emberbe, hogy hiába tudtam ésszel, hogy Namíbiában biztonságos területen vagyok, itt nincs akna stb., abban a pillanatban, hogy elhagytam a tábor – a biztonsági zónát –, megszólalt a vészcsengő. Olyan nehezen mentem ki a fáért, mintha szülnöm kellett volna... Amikor visszaértem, fellelegeztem, hogy sikerült baleset nélkül megúsznom, aztán röhögtem magamon.

Milyen biztonsági kockázat volt még a misszióban az aknákon kívül?

A különböző trópusi betegségek, mint például a malária. Nagyon sokan megbetegedtek, és néhány embert annyira későn tudtak evakuálni a területről, hogy szó szerint haldokoltak. Több kolléga is meghalt malária miatt a misszióban.

Te megkaptad a maláriát?

Én nem, hála Istennek, de több kollégám elkapta. A malária megelőzésére még itthon kaptunk Lariamot, de arról minden orvos mást és mást mondott. Igazából nem tudtuk, hogy érdemes-e beszélni, vagy nem érdemes. Így mindenki eldöntötte magában, hogy szedi, vagy nem szedi. A gyógyszereszedésen kívül volt néhány dolog, amivel a malária kockázatát csökkenteni lehetett. Például napnyugta után hosszú ujjú ruhát kellett viselni, a fedetlen részekre pedig szúnyogriasztót kenni. Amit ott tanultam meg – ilyen szempontból jó afrikai tapasztalat –, hogy a szúnyoghálót hogy kell kezelni. A szúnyoghálót ugyanis mindig magad alá kell gyűrni, mert ha nem gyűröd magad alá, akkor a szúnyog felmászik az oldalán és bemegy hozzád. Ezért is tartottunk elemlámpát a párnánk alatt. Amikor mentél lefeküdni, kívülről megnézted a hálót, majd lefeküdtél és magad alá gyömöszölted. Mielőtt elaludtál, belülről még végig kellett világítanod a szúnyoghálót, mert alá is bemászhatott a szúnyog. Jártam úgy, hogy kívülről megnéztem a hálót, majd azt mondtam, tiszta, nincs szúnyog. Amikor befeküdtem az ágyba és magam alá gyömöszöltem a hálót, végigzseblámpáztam, és nem egyszer találtam szúnyogot, amit szinte azonnal kivégeztem. Ez a szúnyogkeresés egyfajta rituálé volt, amit mindennap be kellett tartani. A szúnyogháló használata kötelező volt, főleg amikor kint, területen éltél, dolgoztál. Volt egy magyar katonai megfigyelő, aki a fővárosban élt folyamatosan, de az utolsó két hónapjára leküldték vidékre. Oda akartam neki adni a szúnyoghálómat, mondtam, hogy vigye, mert nagyon hasznos lesz. Nem, neki nem kell, hozzászokott már a klímához... Lement a táborba és tíz napon belül evakuálni kellett. Tíz kilót fogyott, mire maláriával fertőzötten felhozták.

Szedted a malária elleni gyógyszert?

A misszió elején – mint tapasztalatlan békefenntartó – még igen. Aztán mivel láttam, hogy azokba is becsap a ménkü, akik Lariamot szedtek, abbahagytam a szedését. Helyette inkább a megelőzésre fektettem a hangsúlyt, figyeltem magamra, illetve alkalmanként ittam egy kis töményt, hogy kipucolja a bensőmet. Magyarországon a felkészítés során mondták az orvosok, hogy a trópusi éghajlatot nem fehér embernek találták ki. Ezért javasolták, hogy minden étkezés előtt fertőtlenítsünk valamilyen égetett szesszel, így elkerülhetjük a különböző gyomorbántalmakat, meg fertőzéseket. Mivel Angola keresztény ország, így sikerült alkoholt vásárolnunk, igaz nem mindenhol, hiszen a dzsungel közepén nincs italbolt. Persze a malária mellett mindenféle belfertőzést is összeszedtünk, éppen ezért az étkezésre is nagyon oda kellett figyelnünk, azaz mindent meg kellett főzni. A víz is problémás volt, mivel tiszta, iható vizet sehol sem találtál. Ezért ami volt, magadnak kellett szűrni. Mi is kaptunk rengeteg fertőtlenítő tablettát, vittünk szénszűrős víztisztítót az egységcsomagunkban. Nagyon kellett figyelni a természetes vizekben – de leginkább az állóvizekben – történő fürdésre, a bilharzia és egyéb trópusi nyaláncságok miatt. Egy ilyen fürdőzés életre szóló betegséget hozhat! Sokan úgy gondolták, hogy a gyorsabb folyású folyókban lehet fürdeni, mert ott ezek a baktériumok, élősködők nem igazán jellemzők. Ugyanakkor viszont a folyókban krokodilok éltek, akik szintén nem szerették a fürdőző békefenntartókat, illetve ha igen, abban nem volt sok köszönet.

Az egyik holland rendőr éppen befejezte a misszióját és készült haza, amikor a barátaival lementek az egyik folyó partjára fürdeni. A többiek a part közelében lubickoltak, ő azonban beúszott a folyó közepére, amikor elkapta egy krokodil. Érdekes eset volt, mivel nem egy tipikus krokodiltámadás volt, amikor az állat megragadja és lehúzza a mélybe az áldozatát, aki megfullad. Ebben az esetben a srác törzsét egyszerűen átharapta, aztán ott hagyta. Ezek után a társai még kihúzták a partra a holland rendőrt, de már nem tudták megmenteni. Úgyhogy egy héttel a hazautazása előtt ilyen szerencsétlen módon veszítette életét.

Nagy krokodilok voltak?

Nem láttam túl sokat belőlük. Az egyik táborban volt egy barátom, ahol a békefenntartók fogtak a folyóban egy krokodilt, amit egyfajta háziállatként, valamiféle látványosságnak tartottak. Az már egészen nagy volt... A krokodiloknál nagyobb veszélyt jelentettek ránk a pókok, skorpiók és különböző kígyófajták. Szerencsére skorpióval és pókkal nem igazán találkoztam, de kígyók azok szinte mindenhol megtalálhatók voltak. Volt olyan hely, ahol halálos kimenetelű kígyótámadás is történt, de olyan is, hogy a békefenntartók kígyókat vadásztak.

Kerültél veszélybe?

Életveszélybe nem igazán, bár még Menongueban evakuáltak minket, mivel a városközpontban lévő klórgázt tartalmazó tartályokból az egyik megsérült. A misszió vezetése utasítást adott az egész tábor azonnali kiürítésére. Akkor ténylegesen veszélyben voltunk, bár én ezt nem éreztem. Sokkal kellemetlenebb volt, hogy három napig tulajdonképpen a zambiaiak táborában éltünk. Az sem volt egy tervezett evakuálás... Ott aztán mindenki vitt mindent, nem voltak megfelelő autók, úgy kellett felkérdezni valamilyenre, hogy kijuss a zambiaiak táborába. Ott meg, akkor nem volt hely számunkra. Ez azért volt kellemetlen, mert volt egy-két maláriás betegünk – köztük egy bangladesi társam –, akiket el kellett volna helyeznünk. Harcoltam, hogy találjanak már a bangladesinek egy helyet, ahol legalább le tud feküdni. Végül nagy nehezen találtak egy sátrat, ahová a katonák le tudták tenni, hogy legalább lefeküdjön. Szó szerint embertelen körülmények között töltöttük azt a három napot.

Ezen kívül nem emlékszem, hogy közvetlen veszélyben lettem volna, nem támadtak meg, vagy próbáltak kirabolni, mint másokat. Bár ami igaz, az igaz, egy ilyen misszióban sosem tudod, mikor vagy veszélyben. Hogy hányszor mentél át egy olyan aknán, ami valamiért nem robban fel nálad, de más alatt igen. Volt kint egy magyar őrnagy, aki úgy járt folyamatosan járőrözni, hogy mindig csak ugyanazt az utat használhatták. Az úton keresztben volt egy gödör, amit nem tudtak kikerülni, így folyamatosan azon kellett áthajtaniuk. Egy hónap múlva a föld kezdett eltűnni a gödörből és egyszer csak megtaláltak két harckocsi-aknát szendvicsben. Csak az volt a szerencsájük, hogy a felsőnek már rossz volt az indítója és mivel nem teherautóval járkáltak, hanem egy könnyebb dzsippel, nem indultak be az aknák. Ők heteken keresztül ezeken hajtottak át... ezért mondtam, hogy nem tudni, mikor és hol lehettem veszélyben.

Menongueból hová kerültél?

Felkerültem a misszió parancsnokságára, ahol a missziót irányító megbízott védelmére létrehozott speciális egységbe. Nem pályáztam meg ezt a beosztást, egy véletlennek köszönhetően hívtak oda. Egyszer találkoztam egy holland rendőrrel, aki a holland királynő védelméért felelős katonai rendőregység tagja volt, Angolában pedig a misszióvezető védelmét biztosító hatfős különítmény tagja. Luandában volt a misszió egyik rekreációs központja, ahol volt egy kis úszómedence is. Itt találkoztunk össze, majd szóba elegyedtünk, hogy ki vagy, mi vagy, mit csináltál. Mondtam, hogy most érkeztem, magyar vagyok, és mivel foglalkozom. Ekkor említette, hogy keresnek egy olyan rendőrt, aki valamennyire ért ehhez a munkához – terrorelhárítás, beavatkozási munka, személyvédelem stb. –, illetve európai mentalitással dolgozik. A csapatból ugyanis egy európai rendőr ment el és az ő helyére kerestek valakit. Olyat preferáltak volna, aki az európai kultúrközösségből jön. Említettem, hogy a misszió 70%-a afrikai és ázsiai volt, az európaiak között pedig rajtam kívül nem rendelkezett más ilyen múlttal, tapasztalattal. A beszélgetés végén ígéretet tett, hogy kezdeményezik a speciális egységbe történő átvételemet, de erre csak négy hónap után került sor. Addig Menongueban voltam. Aztán megkaptam a vezénylési parancsot és a misszióm végéig ennél az elit rendőri alakulatnál teljesítettem szolgálatot.

Pontosan mi volt a feladatotok?

Kivontak bennünket a misszió rendőri kontingensparancsnokának irányítása alól, és egy teljesen független egységbe – hivatalos nevén „TASK FORCE” – szervezte, amelynek feladata az ENSZ-főtitkár különleges megbízottjának a védelme volt. Ő adta a számunkra az utasításokat, biztosítottak a programjait, éjjel-nappal kísértük. Egyszóval a hivatalához tartoztunk. Persze a szakmai munkánkba nem szólt bele, azt az egység parancsnoka irányította. A csapatot a lehetőségekhez képest elég jól felszerelték, volt rendes irodánk, felszerelésünk és biztosítottak a számunkra két Land Rover Discoveryt, zászlóval, megkülönböztető jelzéssel – kék lámpa – felszerelve. Ha bárhová ment a megbízott, a mi autóink kísérték. Egyetlen negatívum volt, hogy fegyvert nem biztosítottak számunkra, mivel a megbízottnak volt egy négyfős testőrcsapata, illetve még néhány katonai rendész, akik mindannyian rendelkeztek lőfegyverrel. Ők hivatalosan nem tartoztak a mi állományunkhoz, de ők is állandóan ugyanazokat a személyeket küldték, így elég jó együttműködés alakult ki velük.

Ez a beosztás kiváltságos státuszt is adott, például az ENSZ-műveletekben csak a „fontos” embereknek walkie talkie-ja, saját hívójellel, ami akkor egyfajta státuszszimbólumot jelentett. Hát mi is kaptunk. Ráadásul nekünk nem kellett állandóan egyenruhában járnunk, mint a többi rendőrnek, vagy katonának. Irigyeltek is érte a rendőr kollégák, de persze a munkánkat már annyira nem, mert állandó pörgésben voltunk. De így legalább gyorsabban telt az idő. Persze ez nem mindenkinek tetszett, például a már említett egyiptomi gépjárműves főnök hónapokon keresztül harcolt azért, hogy elvegye tőlünk az autóinkat – nekünk voltak a legjobb gépjárműveink az egész misszióban –, de végül kudarcot vallott. Nem csak hogy megtarthattuk az autókat, de nem kellett este leraknunk azokat a központi telephelyen, hanem magunknál tarthattuk azokat állandó használatra.

A család hogy viselte a távollétedet? Hogy tudtál velük kapcsolatot tartani?

Elég nehezen, mivel problémás volt a velük való kapcsolattartás. Ez is egy nagy különbség volt a hollandok és a mi ellátottságunk között. A hollandok folyamatosan, minden héten kaptak diplomáciai postát, ahol leveleket, csomagokat kaphattak a családjuktól és mindezt ingyen, a saját államuk költségére! Mi a rendes, térítésköteles angolai vagy a Világszervezet által üzemeltetett postai szolgáltatásokat használtuk. Ebben az esetben kb. négy hét alatt fordult meg egy levél. Persze aki vidéken szolgált, annak a leveleit előtte fel kellett juttatni a parancsnokságra, mert a táborokban nem üzemelt posta. Ez volt a másik indok, hogy miért legyen minden nemzetből legalább egy fő a misszió parancsnokságán, mivel ő segíthetett a táborokban szolgálóknak. Persze ez sem volt biztosíték. Ha ugyanis a fent lévő nem törődött a többiekkel, nagyon könnyen pórul járhattak. Például ha kifogytál az élelmiszerből, jelezted neki, hogy mit küldjön számodra, mert mindig csak egy hét múlva jött a repülő. Egyébként vagy jött a repülő, vagy nem... ráadásul el kellett érni a csatlakozást is. Ez úgy történt, hogy tudtuk, mikor megy a repülő mondjuk Menongue irányába, majd ki kellett vinni a cuccot a repülőtérre és feladni egy kartondobozban. De ha a fent szolgáló lusta volt, csak egy hét múlva tudta leküldeni a csomagot, te pedig addig várhattál. Egyszer én is jártam hasonlóképpen, feljöttem másfél-kéthónapos vidéki szolgálat után a fővárosba, valamilyen hivatalos ügyben és akkor megtaláltam a fent szolgáló srácnál egy köteg levelet, ami nekem szolt. Közben lent meg azon csodálkoztam, hogy miért nem kapok levelet otthonról... A telefonálás sem volt egyszerű, mert azt is csak a fővárosban tudtad intézni, ahol működtek nyilvános telefonfülkék. Az ottani boltokban vehettél a saját költségedre telefonkártyát és azzal telefonálhattál haza. Volt egy ötdolláros kártya, amiért egy percet beszélhettél, a tízdolláros kártyáért két percet, a 15 dolláros és a 20 dolláros kártyáért meg talán négy percet. De ez nagyon drága volt...

A megvett kártyáról le kellett kaparni a számot, majd azt beütnöd a készülékbe és akkor kaptál vonalat, majd tárcsázhattál. Az elején még mindenki próbált telefonálni, de nagyon rossz volt, hogy olyan kevés idő állt a rendelkezésünkre, ami alatt szinte semmit sem tudtunk megbeszélni a családdal. Igazából rosszabb, mintha nem telefonáltál volna. Egy idő után az egész csapaton látszott, hogy mindenki kezd leszokni erről a lehetőségről. Így maradt a levelezés. Igaz, hogy lassabban járt, de minden gondolatodat leírhattad és jelentősen olcsóbb volt, mint a telefon.

Szabadságra haza tudtál jönni?

Én nem jöttem, bár voltak, akik nagy költségek árán két-három hétre hazautaztak. Úgy döntöttem, azt az időt inkább kihasználom és szétnézek Afrikában. Így egy év után jöttem először haza két hétre, majd utána még visszarepültem Angolába, mert három hónapos hosszabbítást kaptam.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra a misszió időtartama alatt?

Az, hogy megfelelő módon képviseljem Magyarországot. Ott volt a magyar címer a válladon, mindenki tudta, hogy magyar vagy és a te teljesítményed, viselkedésed alapján mondtak véleményt a magyarokról. Ezért nekem, mint első missziósnek, tényleg nagyon fontos volt, hogy Magyarországot, a magyar rendőrséget – ezen belül a saját egységemet és magamat – jól képviseljem. A másik legfőbb kihívás

az volt, hogy a különleges rendőri egységben elvárt szakmai követelményeknek és a különmegbízott elvárásainak megfelelek. Ez úgy vélem sikerült, mivel egy idő után én lettem az egység helyettes vezetője. A harmadik, hogy a magyar rendőrök és katonák elvárásainak megfelelek, mivel én a misszió parancsnokságán szolgáltam, így a vidéki területen szolgáló összes kollegám tőlem várta a segítséget, az ellátási gondjaik megoldását. Igyekeztem mindent megtenni, hogy megkapják minden levelüket és mindazokat az élelmiszereket, gyógyszereket beszerezsem nekik – és persze időben lejuttassam a táborokba –, amiket tőlem kértek. Ilyen szempontból nagyon jól jöttem el, mert sok elismerést kaptam tőlük, mivel tudták, hogy mennyit dolgoztam és tettem értük. Volt, amikor én hívtam fel a kedvesüket, feleségüket, mert ők nem tudták őket felhívni, így gyakran köszöntöttem őket a kollégák nevében a születésnapjukon vagy éppen a házassági évfordulón. Ha pedig bármelyik magyar békefenntartó feljött, akkor nálam aludt a konténeremben. Volt, amikor négyen aludtunk az egyszemélyes konténerben. Ha fent voltak, programot szerveztem nekik, illetve igyekeztem elintézni mindent, amit kértek. Például elmentem nekik a vízumot intézni, mert ők vidékről ezt nem tudták megoldani, vagy kimentem velük a luandai piacra, hogy ne vágják át őket. Emlékszem, a szállásom mindig teli volt különböző méretű kartondobozokkal, mert azokba csomagoltam mindent, amit a táborokból kértek. A repülőtéren a pilóták már mindennapi ismerősként üdvözöltek. Az összes rádióüzenetet összegyűjtöttem, amit a táborokból kaptam, ugyanis azt terveztük, hogy egyszer könyv formában ki kéne adni... Vannak közöttük viccesebbek, szomorúbbak, néha torokszorítók, vagy éppen megdöbbentők. Jól tükrözik, hogy mi megy végre egy békefenntartóban távol mindenkitől, akit szeret, milyen dolgok töltik ki a mindennapjaikat és milyen kihívásokkal kell szembesülniük.

Mi volt a legnagyobb sikered a misszióban?

Szerintem az, hogy az emberek tényleg úgy érezték, minden körülmény között számíthatnak rám. Hiába volt a kontingensparancsnok Luandában, mégis hozzám fordultak a rendőrök és a katonák is, ha valami gondjuk akadt, amiket persze igyekeztem a lehető legjobban kezelni.

Amikor befejeződött a misszió, mi történt veled?

Mint említettem, egy évet és három hónapot töltöttem kint műveleti területen, majd utána hazatértem. A reptéren senki sem várt, de önállóan megoldottam mindent. Elszámoltam a számomra kiadott felszereléssel, a BM kórházban teljes kivizsgáláson estem át, hogy meggyőződjek róla, nem hoztam magammal semmilyen egzotikus parazitát, betegséget. Hála Istennek semmit sem találtak, aztán kivettem az összegyűlt szabadságom és rögtön jelentkeztem a Rendőrtiszti Főiskolára. Közben hat hónapot a Csongrád Megyei Beavatkozó Alosztály vezetőjeként dolgoztam, majd visszatértem Budapestre. Sajnos azzal én is szembesültem, hogy a régi munkahelyemen nagyon sok irigym támadt hirtelen, mert kint voltam külföldön, ahol „iszonyatosan sok pénzt kaptam a semmiért”. Persze közülük egyik sem vállalta, hogy kimenne egy afrikai misszióba szolgálni. De bármit is mondtak ezek az emberek, az igazság, hogy ez a misszió egy újfajta szemléletet, más világlátást adott. Rájöttem, hogy a világ máshogy működik, mint amit az ember itt lát. Sokkal árnyaltabb, színesebb minden. Hogy a világ kétharmada teljesen máshogy értelmezi azokat a dolgokat, amit mi itt európai értékeknek

hiszünk. És onnan Európa olyan pici... bármennyire is azt hisszük, hogy Európa a világ közepe. Pedig nem az! A világ 70%-a azt sem tudja, hol van Európa, vagy milyen értékeink vannak. De arra is rájöttem, hogy sok szempontból nagyon szerencsések vagyunk. Olyan nyomorral szembesültem kint, amelyet a magyarok többsége legfeljebb a tévében, ismeretterjesztő filmekben láthat. Angolában olyan kórházat láttam, amihez képest a magyar egészségügy egy hétszelliges szálloda! Az ottani tapasztalataim alapján biztosan mondhatom, az ember a legalkalmazkodóbb állatfajta, hiszen bármilyen rossz körülményeket meg tudunk szokni, el tudunk viselni. Ilyen szempontból szerencsém volt, mert nyitott szívvel és elmével mentem ki misszióba, nem a „nagy pénzért”, hanem a feladat és a szakmai kihívás miatt. Hihetetlenül sokat jelentett számomra, hogy „válogatott” vagyok, hivatalosan viselhetem a magyar címet, valamint világot láthatok. Ezért is igyekeztem a legrosszabb helyzetben is mindig megtalálni a jót, és nem a rosszat. Volt olyan magyar katona, aki úgy kelt fel minden reggel, hogy már csak 256 nap 14 óra 30 perc 18 másodperc van hátra... Mi meg csak néztük, hogy mire a misszió végére ér, a meg fog örülni számolástól. Javasoltuk neki, hogy próbálja meglátni a szépet itt is. Erre azt mondta, hogy itt nincs semmi szép, itt csak szar van, bűdös van stb. Neki szörnyű lehetett. Nekem az egyik legnagyobb élményem volt Angola, pedig azóta jó pár másik misszióban is voltam. Soha nem bántam meg, hogy kimentem.

Felhasználta bárki az afrikai tapasztalatodat?

Eleinte nem, de később Boda József tábornok beosztást ajánlott számomra a Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ (BM NOK) állományában, ahol a missziós felkészítésekbe magam is aktívan bekapcsolódtam. Akkoriban több missziós munkával kapcsolatos előadást tartottam, amelyek a kint szerzett tapasztalataimra alapultak. Remélem, a rendőrség egyszer feldolgozza majd az afrikai missziók tapasztalatait is, amihez természetesen minden segítséget megadnék én is.

Járőrben

UNAVEM III tábor, Menongue

A konvoj indulásra kész

A speciális rendőri egység tagjai

Magyar katonák és rendőrök az UNAVEM III műveletben

Krokodilok a folyóparton

A holland békefenntartó krokodiltámadásának helyszíne

1985-ben végzett a Kossuth Lajos Katonai Főiskola csapatfelderítő szakán. A főiskola után két évig az egri felderítő zászlóalj rajparancsnok-képző századánál szolgált, századparancsnoki beosztásban. Az ott töltött kétéves csapatszolgálat után a katonai elhárításhoz, a Katonai Biztonsági Hivatal elődjéhez került.

1986–1987-ben elvégezte a katonai biztonsági átképzőt, majd azt követően a Katonai Biztonsági Hivatal állományában szolgált, 1996-ig. Dolgozott biztonsági tisztként különböző alakulatoknál, az iparbiztonság területén, majd később a Hivatal műveleti igazgatóságán, ahol 1996-ban fejezte be katonai pályafutását. Leszerelése óta egy multinacionális cég biztonsági igazgatójaként dolgozik.

Hogy került szóba, hogy misszióba menj?

Több katonatársam, barátom szolgált misszióban, akiknek a példája inspirált, illetve megvolt bennem a megfelelő motiváció, hogy mindazt a tudást és tapasztalatot, amit katonaként szereztem, egy külföldi szolgálat során kamatoztassam. Volt bennem egy kisebb kalandvágy is, de az kell is, hogy az ember 30 éves kora környékén úgy érezze, meg kell próbálnia mindazt, amit az élet adhat.

Ebben az anyagiak is közrejátszottak?

Az anyagiak is számítottak, akkor még olyan napidíjakat fizettek, ami mindenkinek vonzó lehetett, aki a Honvédség kötelékében dolgozott. Sokan voltak olyan katonák és rendőrök, akik bevallottan az anyagi lehetőség miatt vállalták az egyébként nem veszélytelen missziókat. Így lehetőségük volt anyagiilag kicsit jobb körülményeket biztosítani a családjuknak. Szerintem ez teljesen normális. Benne van az emberek többségében ez a késztetés, még ha egy részük nem is ismeri ezt el.

A családod mit szólt hozzá, hogy misszióba jelentkezél?

A feleségem és két gyermekem – kisebb gyerekeim voltak, négy és hét évesek – igazából nem gördítettek semmiféle akadályt ez elé a terv elé. Megértették, hogy erre nekem szükségem van, ezért nem volt gond. Nagy becsülettel és kitartással csinálták végig ezt az egy évet. Meg kell mondanom, hogy az életemnek az a része nagyon jól sikerült, amire a mai napig büszke lehetek.

Hogy kerültél ki misszióba?

A Katonai Biztonsági Hivatalnál nem sok lehetőség volt, hogy kimenjek, de előnyt jelentett, hogy a főiskolától kezdve használtam az angol nyelvet, és sikerült a felsőfokú nyelvvizsgát is megszereznem. Éppen abban az évben, 1993-ban hirdetett meg a Honvédség egy pályázatot, és az ott kiírt kritériumok alapján bekerültem abba a kontingensbe, amiből az ezzel foglalkozó szervezet – elméletileg – a missziókba kiküldendő katonákat válogatta. Azt, hogy melyik misszióba mehetek majd, senki nem tudta, így lehetséges jelöltként szerepeltem nem csak az afrikai műveletekben,

de a más földrészeken indítottakban is. Valamiért – ma sem tudom miért – a mozambiki misszióba terveztek. Gondolom, az ottani váltást megoldandó, lévén az egy nagy létszámú kontingens volt, így oda több ember kellett. Az volt a lényeg, hogy megfeleltem a különböző követelményeknek. Az orvosi vizsgálaton is túlestem, a szükséges felszereléseket és ruházati anyagokat is felvettem, amikor jelezték, hogy Ugandába kellene utaznom.

Kaptál felkészítést Mozambikra, vagy még el sem kezdted?

Igen, de ezt, mint említettem, az élet felülírta, így Ruandába kellett mennem. A beszélgetésen mondták az előjárók, hogy kis létszámú misszió lesz, ahová négy magyar katonai megfigyelőt küldünk, akik közül az egyik a misszió katonai parancsnoka lesz. Végül a parancsnoki helyet nem Magyarország kapta meg, de négy főt kijelöltek, majd egy gyorsított felkészítés után kiküldtek Ruandába.

Ki volt ez a négy ember?

Józsa László ezredes, Szabó László alezredes és Kántor János alezredes volt rajtam kívül a csoportban, aminek én voltam akkor a legfiatalabb és legalacsonyabb rendfokozatú – százados – tagja. Éppen akkor töltöttem be a 31. életévemet és a születésnapomat már Ruandában ünnepeltem.

A felkészítések hogy zajlott?

Kaptunk egy általános képet, hogy milyen geopolitikai helyzet jellemzi a térséget, illetve egy rövid tájékoztatót a misszió küldetéséről. Ezután átvettük a szükséges felkészítési anyagokat – milyen eljárások, módszerek, eszközök vannak egy ENSZ-misszióban stb. –, és mindent megkaptunk, ami akkor az általános és a katonai megfigyelők rendelkezésére állt.

Mennyire volt hasznos a felkészítések?

A kollégák, akik már jártak misszióban, el tudják mondani, hogy minden misszió más és más. Vannak persze standardok, amelyek alapvetően mindenhol működnek, de az egyedi jellegzetességek is ugyanúgy megvannak. Az akkori felkészítés még nagyon gyerekcipőben járt, de a katonai vezetés mindent megtett, hogy a békeműveletekbe kiküldött magyar katonák a lehető legjobb felkészítést kapják. Éppen ezért több foglalkozást olyan tisztek tartottak nekünk, akik már szolgáltak misszióban, és volt is fogalmuk ezekről a dolgokról. Arról persze nem tehettek, hogy nem ismerték Ugandát, így csak az angolai és mozambiki tapasztalataikat tudták velünk megosztani, amelyek – ettől függetlenül – értékesek voltak számunkra. Már kint tudtuk meg, hogy az angolai műveletből néhány magyar katona részt vett az ugandai művelet előkészítésében, akik a felkészítésünkben akár segíthettek is volna, de őket senki sem kérte fel erre. Ezek a tisztek, Hornyacsek Ferenc, Makay Viktor és Kranciczki József, mindannyian utánam végeztek a főiskolán. Ők szerencsés kis csapat voltak. Rögtön a főiskola után nyelvtanfolyamon vettek részt, így éppen bekerültek ezekbe a missziókba, mert – főként a nyelvtudás hiánya miatt – nem nagyon volt más alkalmas jelölt. Őket Angolából vezényelték át a ruandai műveletbe, miután ott a Nemzeti Egység A Teljes Felszabadításért (União Nacional para a Independência Total de Angola – UNITA) jóvoltából elszabadult a pokol. Az ugandai misszió ugyanis jóval békésebb és nyugodtabb missziónak

ígérkezett, legalábbis az elején. Később azért itt is történtek keményebb dolgok, de ránk – direktben – nem lőttek, nem próbáltak meg felrobbantani, mint néhány magyar kollégánkat Angolában. Kint, amikor megérkeztünk, a három kolléga nagyon sokat segített nekünk. A mai napig hálás vagyok ezért nekik.

Milyen felszerelést kaptatok? A kiutazásokat hogy történt?

A térségnek megfelelő hadigyakorló öltözetet, ennek minden egyes elemét a mikádótól egészen az alsónadrágig. Bár – hozzáteszem – azért egy olyan bakancsot el tudtam volna képzelni, aminek van egy kis rece a talpán, amiben tudunk hegyet mászni, mert nagyon sok olyan feladat volt, amikor gyalogosan, jármű nélkül kellett járőrözni, mert ott a határvidéken nem lehetett semmiféle járművel elérni azokat a pontokat, amelyeket illeti ellenőriznünk a feladat végrehajtása során. Megkaptuk a felszerelést, egyebeket, megvolt az időpont, mikor kell kiérni a repülőtérre, s a menetrendszerű járással Budapest–London, majd London–Nairobi, Nairobi–Kampala volt az útvonal. Kb. másfél napig tartott. Amikor megérkeztünk Kampalába, már a repülőtéren várt minket Kranciczki József főhadnagy, mi pedig örültünk, hogy olyan valakivel találkozunk, aki magyarul beszél és ismeri a viszonyokat – legalábbis addig sikerült némi tapasztalatra szert tennie. Akkor a három magyar tiszt az előkészítő törzsben, a kabalei parancsnokságon dolgozott. Az első két napunkat Kampalában töltöttük, ahol bevártunk más nemzetiségű békefenntartókat is, hogy majd velük együtt indulhassunk ki a terepre. Mivel ez egy teljesen új misszió volt, meg kellett szervezni azt is, hogy megfelelő létszámú jármű álljon rendelkezésre. Két nap után az első egyszerű szállodából lekerültünk Kabale városkába – nevezhetjük városkának –, ami az ugandai–ruandai határ közelében volt. Eddig tartott a műút, itt volt vége a civilizációnak egyes kollégák szerint. Kabalében egy helyi fogadóban, a „White Horse Innben” szállt meg a misszió egész személyi állománya, és megindult a programszerű kiképzés.

Ez volt az, amit az ugandaiak biztosítottak számotokra?

Igazából az ugandaiak hivatalosan nem adtak semmit, a szállásunk őrzésén kívül, amit az ugandai katonai rendőrök biztosítottak. Minden mást – így a felkészítő tanfolyamot is – az ENSZ kellett, hogy megszervezzék. Később minden katonai megfigyelőpárhoz hozzárendeltek két ugandai katonai rendőrt, akik kísérték bennünket, mivel mi fegyvertelenek voltunk, és ők látták el a tolmácsolási feladatokat is. Ugyanis az ugandaiak nem vették volna jó néven, ha fegyverünk lett volna, de megmondom őszintén, nem is volt rá szükség. Ugyan volt egy-két helyzet, amikor az ember azt hitte, hogy nem ártana, ha lenne, de nem kellett. A fogadóban csak pár hetet töltöttünk, mert utána kitelepítettek minket a szektorokba, ahol sátrakban vagy az általunk bérelt házakban laktunk. Ezeket sem az ugandaiak biztosították, hanem nekünk kellett fizetnünk a napidíjunktól. Akkor még nem nagyon ismerték a Befogadó Nemzeti Támogatást Afrikában, sőt elvárták tőlünk, hogy mindenről mi gondoskodjunk a magunk számára.

Közben végigcsináltuk a majdnem egy hétig tartó ország- és feladat-specifikus felkészítést, ahol a meglévő hiányosságainkat igyekeztünk pótolni. Ott derült ki, hogy nem vagyunk rosszabbak a más nemzetek békefenntartóinál, sőt néhány dologban – például az angol nyelv ismerete, vagy a gépjárművezetés –

sokkal jobbak is voltunk. A felkészítés után éppen ezért minden magyar megfigyelőt kulcsbeosztásokba helyeztek. Józsa László ezredes – a rangidős magyar – például rögtön a misszió hadművelési főnöke lett. Ő már az iraki–iráni háború utáni misszióban is szolgált. Megvolt a kellő tudása és tapasztalata a hadművelési beosztáshoz, amire őt az akkori katonai parancsnok választotta ki. Szinte nem is volt olyan döntése, ami előtt ne kérte volna ki a tanácsát. Szabó László és én táborparancsnoki beosztásban kezdtünk. Ő az „A”, én pedig a „B” szektorban. Kántor alezredes pedig katonai megfigyelőként teljesített szolgálatot. A misszió vezetője a művelet befejezésekor külön kiemelte a magyar békefenntartók munkáját.

Hogy épült fel a misszió?

A misszió civil része, mint mindenhol, különböző beosztásokból állt, ők szervezték a logisztikai háttérrel és minden egyebet. A katonai rész klasszikusan egy parancsokkal és helytesséssel működött, továbbá volt egy kis, szűkebb törzs hadművelési tisztekkel és egyebekkel, nagyjából a NATO-szisztéma – személyügy, felderítés, hadművelet, logisztika, híradó stb. – szerint. Két szektor működött, az „A” és a „B”, az egyik Kabale, a másik Kisolo központtal. A szektorokon belül kisebb táborokat, megfigyelőpontokat létesítettek, amelyekben négy-öt fő dolgozott együtt. Kis létszámmal dolgoztunk, a katonai megfigyelők létszáma sosem haladta meg a 100 főt.

A szektorokban volt egy-egy épület a parancsnokságnak – konténer típusú szolgálati helyiség, amit az ENSZ épített –, ahol napközben dolgoztunk, de a békefenntartóknak a saját szállásukról maguknak kellett gondoskodniuk. Szerencsénkre egy holland missziós kórház mellett találtunk egy a turistáknak kiépített, nagyon egyszerű funkcionális épületet, ahol elég nyomott áron tudtunk szobákat bérelni. Működött ott egy gazdaság is a közelünkben, onnan kaptunk reggelit és vacsorát, félpanziós ellátást. Egy német nő ugandai orvoshoz ment férjhez, és a közös földjeiken gazdálkodtak, illetve takarítottak, főztek ránk. A szobáink elég spártaiak voltak, de legalább senkivel sem kellett osztozni rajta. WC és mosdó nem tartozott a szobákhoz, az épület mögött kerültek kialakításra. A WC – pottyantós kategória – például egy kis dombtetőn lett kialakítva, a közelében állt a zuhanyzó is, ahol egy hordóban gyűjtötték a vizet a fürdéshez. A vizet a szomszédos kórháztól kaptuk. Egy vezetéken keresztül folyt a hordóba, aminek alággyűjtöttunk, így hideg–melegvizes fürdőszobánk lett. Mi így oldottuk meg az elhelyezésünket. De például a bangladesiek, akik imádtak együtt lenni, egy házat béreltek, kommunában főztek, éltek. A szenegáliak és a zimbabweiek már külön házakat béreltek Kisoloban. Nekik ez a közös történet nem volt olyan szimpatikus, meg talán így olcsóbban is kijöttek. A szolgálatba mindenki időben jelentkezett, és akkor a járőrsoportok elindultak a napi ellenőrzéseket végrehajtani. Persze nem mindig laktunk ilyen „fényes” körülmények között. Amikor újra kitört a polgárháború Ruandában, sűrítették a járőröket és az ellenőrzési tevékenységet, fix ellenőrzési pontokat hoztak létre az ugandai–ruandai határon. Nem építettek ki semmit, azt mondták, hogy a felderítési adatok szerint oda kell menni. Ki is vittek bennünket vagy helikopterrel, vagy személyautóval, és akkor ott eltöltöttük egy meghatározott időt, ahol figyeltük az adott határszakaszt, van-e valami mozgás vagy egyéb, amiért végül is ott voltunk. Ebben az időszakban tábori körülmények között, sátrakban laktunk, konzerveken élünk stb.

Létezett „Magyar Ház” a misszióban, ahogy például Mozambikban?

Kabalében volt lehetőség rá, hogy béreljünk egy lakást egy sorházban, amit tulajdonképpen turistáknak tartottak fenn. Ott hollandokkal és szlovákokkal laktunk egy házban, bár hozzáteszem, hogy én az első félévemet Kisoloban töltöttem, a misszió „B” szektorában. Kabalében csak Józsa Laci és Szabó Laci lakott, én fél év után kerültem át az „A” szektorba, akkor én is beköltöztem hozzájuk.

Mondanál néhány szót arról, hogy milyen volt ott akkor a helyzet? Miért kellett ezt a missziót létrehozni?

A misszió feladata a béke-megállapodás biztosítása volt, amelyet az Afrikai Egység Szervezete kezdeményezésére az ENSZ hozott tető alá Tanzániában. Ebben arra vállaltak kezességet a Ruandában lévő pártok, hogy abbahagyják az egymás elleni fegyveres harcot és tárgyalásos úton rendezik a konfliktusaikat. A hutukból álló kormány ígéretet tett arra, hogy nem üldözi a tutszi kisebbséget, míg a főleg tutsziból álló ellenzéki szervezetek felfüggesztették a kormány elleni fegyveres támadásait. A legnagyobb ellenzéki szervezet a tutsziból álló Ruandai Demokratikus Felszabadítási Front volt, amelynek a főhadiszállása korábban Uganda déli részén működött. Az ugandai államfő, Yoweri Museveni, hallgatólagosan támogatta őket, fegyvert, utánpótlást és menedéket biztosított számukra, ők pedig időről-időre támadást indítottak a ruandai kormánycsapatok ellen. A ruandaiak sokkal jobban képzett csapatokkal bírtak, de Ugandában nem üldözhatték a nekik egyre komolyabb fejfájást okozó tutszi gerillákat. Valamilyen módon patthelyzet alakult ki, így az ENSZ és az Afrikai Egység Szervezete vállalta, hogy közvetít a szemben álló felek között, majd rávette őket egy béke-megállapodás megkötésére. Ebben a helyzetben érkeztünk ki, és a mi feladatunk volt, hogy a kongói-tól a tanzániai határig ellenőrizzük az ugandai-ruandai határt. Az volt a lényeg, hogy megakadályozzuk a szemben álló feleket, hogy fegyvert vagy fegyveres segítséget kapjanak a szomszédos államokból. Ebbe beletartozott eszközként a fegyver, a lőszer, a hadianyag, illetve a személyi állomány is, mivel sok ugandai vagy kongói „önkéntes” járt át Ruandába harcolni az ottani kormánycsapatok ellen. Hiszen ha belegondolunk, ott a határoktól függetlenül léteznek most is az etnikumok, főleg a dél-ugandai és az észak-ruandai határterületen. A környező államokban – Uganda, Kongói Demokratikus Köztársaság és Burundi – szintén nagyon sok tutszi élt, akik érthető módon a Ruandában elnyomott rokonaikat támogatták a függetlenségi harcukban. A gazdasági és egyéb érdekek miatt a környező államok abban voltak érdekelték, hogy Ruandában ne rendeződjenek a viszonyok, mert a zavarosban könnyebben lehetett halászni.

Mekkora volt a határszakasz, amit ellenőriztetek?

Emlékeim szerint 120–130 kilométer, és 81 fő volt a katonai kontingens létszáma, míg a polgáriaké 20–30 fő lehetett. Ők részben helyi, toborzott civilek, illetve hivatásos ENSZ-alkalmazottak voltak.

Képes volt ez az állomány hatékonyan ellenőrizni ezt a határszakaszt?

Igazából erre nehéz korrektül válaszolni. Azt mondom inkább, hogy azokat a feladatokat, amiket kiadtak nekünk, maximálisan teljesítettük. Azt, hogy mennyire voltunk hatékonyak, nehéz eldönteni, de a főbb útvonalakat, azokat a határátkelőket,

ahol teherautóval nagyobb mennyiségű eszközt vagy nagyobb létszámú embert lehetett volna szállítani, ellenőriztük.

Jogotok volt kinyitni az autókban szállított dobozokat, illetve átvizsgálni a szállítmányokat?

A mi jogunk arra korlátozódott, hogy megkérjük az állampolgárokat, mutassák meg, mi van az autójukban. De hogy hangsúlyt adjunk ennek, azt a velünk lévő ugandai katonák biztosították, hiszen egy afrikai országban a katonáknak a mai napig komoly tekintélye van. Ha a fegyveres katonák azt mondták, hogy nyissák ki a csomagtartót, akkor megnézhattuk. Például olyan is előfordult, hogy éjjel körül az egyik határátkelőnél megjelent egy teherautó, és tele volt fiatal férfiakkal. Ugandából mentek Ruandába. Megkérdeztük, hogy hová mennek így éjjel körül. Úgy gondoltuk, hogy ezek olyan tutszi önkéntesek, akik a hutuk ellen indulnak harcolni. Ők erre azt állították, hogy éppen ifjúsági kirándulást szerveztek az őserdőbe, ahol ritka növényeket keresnek. Tulajdonképpen ennyi volt, amiről jelentést írtunk a ruandai misszió parancsnokságának

Együttműködtetek a ruandai ENSZ-misszióval?

Igen, mi voltunk az északi sávjuk, akik megpróbáltuk ellenőrzés alatt tartani a határvidéket, de ilyen területen, amit épp említettél, nem lehet 100%-osan ellenőrizni. Figyeltük a határon lévő tevékenységet, elsősorban a forgalmat ellenőriztük, de ha igazán belegondolok, a határ bármely részén át lehetett menni gyalogosan.

Az ellenőrzést mindig kocsival végeztétek?

Volt egy állandó útvonal, amit terepjárókkal végig lehetett jární, illetve léteztek a határszakasznak olyan részei, ahol le kellett parkolni egy kis faluban, és onnan már gyalog kellett felmennünk a járőrözésre kijelölt pontokig. Olyan feladatokat is kaptunk, amikor egy helikopteres kis társaság szállított ki bennünket a határszakasz különböző pontjaira, mondjuk 24 órára. Reggel kitétek bennünket, és estig gyalog jártunk végig egy határszakaszt, aztán ott szedtek fel bennünket, ahová eljuttunk. Tehát ilyen módon is járőröztünk.

Történtek komolyabb incidensek, határsértések?

Igazából egyszer-egyszer a Ruandai Demokratikus Felszabadítási Front katonái jöttek-mentek a határon. Az igazság az, hogy nem tudtuk és nem is akartuk őket megállítani, mivel – velünk ellentétben – ők fel voltak fegyverezve. Néha elment mellettünk egy dzsip jól megrakva katonákkal, mi ott álltunk, próbáltuk őket megállítani, de meg sem álltak, továbbmentek... Örültünk, hogy nem lőttek oda egyet.

Fogtak rátok fegyvert, voltatok veszélyben?

Egy félreértés miatt egyszer életveszélybe kerültünk. Egy helikopteres felderítő utat hajtottunk végre az egyik újonnan megnyitott határátkelőhöz, amit az akkori ugandai katonai vezetés és mondjuk a politikai vezetés számunkra megengedett, mert igazából ők engedték meg, hogy hol és hogyan települjünk. Leszállt a helikopter, kiugrottunk a gépből, mire iszonyatos lövöldözés kezdődött, szinte azonnal, amikor kiugrottunk a helikopterből. Azt hittük, hogy valakik ránk lőnek. Természetesen mindenki megpróbált fedezékbe húzódni... Egy-két ugandai

katona – ez egy határátkelőnél történt, ahová egy ugandai egység települt –, megnyugtattott minket, hogy nem bennünket lőnek, hanem a szomszédban, pár száz méterre a kormányerők és a felkelők éppen egymással harcolnak a határátkelőért, és ennek az utózőngéi ezek a kis lövöldözések. Megnyugodtunk, de azért a fedezék mögött maradtunk, mert az eltévedt golyó is kárt tehet az emberben. Ezen kívül történt egy eset, amikor egy járőr tévedt át ruandai területre, ahol a ruandai határőrök elfogták őket. Egy kicsit leültették őket a maguk kis táborában, de nem bántották őket, az égvilágon semmi nem történt.

Az ugandaiakkal, a kormányzattal, illetve a polgári lakossággal milyen volt a kapcsolatotok?

Nagyon jó, a kormányzat is abszolút mértékben támogatott minket. Szervezték egy ENSZ-napot Kampalában, amikor a misszió képviselői, köztük én is, felutaztunk a fővárosba. Bemutattuk a különböző eszközeinket, felszereléseinket, valamint a misszió tevékenységével kapcsolatos előadásokat tartottunk. Élveztem, hogy hat hét után ki tudtam mozdulni a határvidékről. Nagyon érdeklődők voltak az emberek, az egyszerű emberektől kezdve mindenféle tisztviselőig jöttek, érdeklődtek, és végig azt éreztük, hogy abszolút pozitívan állnak a misszióhoz. A határvidéken az ENSZ minden szempontból komoly vásárlóerőt jelentett, ezért szerettek az ott élők is bennünket. Különösebb problémánk nem volt, az ottani hatóságok is, a kereskedők is korrekt kapcsolatot igyekeztek velünk kiépíteni.

Például Kisolóban barátságos futballmérkőzést szerveztünk a helyiakkal. Működött ugyanis egy középiskola Kisolóban, akik kihívtak bennünket egy nagypályás futballmérkőzésre, ahol gyönyörűen el is kalapáltak minket. A fekete félmeztelen fiúk voltak a helyi, ugandai katonai zászlóalj csapata. Őszintén megmondom, mást nem is csináltak egész nap, csak fociztak. Mi meg egy korban is, nációban is vegyes, holland, brazil, magyar, tehát csupa fantasztikus, a futballban komoly hagyományokkal rendelkező csapat voltunk. Bár az első meccsünket nagy nehezen megnyertük, végül mégis ők győztek.

Találkoztatok a Joseph Kony-féle fegyveres csoporttal, az Úr Ellenálló Hadseregével?

A szervezet fegyveresei Ruanda északi területein harcoltak, amiről mi inkább csak a hírekből értesültünk. Csak úgy, áttételesen találkoztunk velük. Volt egy-két katona, aki velünk egy körletben települt, láttuk, hogy sebeik vannak, és kérdeztük, hogy hol szerezték. Elmondták, hogy ők kísérték az ugandai elnököt az észak-ugandai útjára, ahol ez a társaság megtámadta őket, és volt, aki megsebesült.

Az ugandai katonákkal milyen kapcsolatot alakítottatok ki?

Nagyon kevés kapcsolatunk volt a magasabb beosztású tisztekkel. Igazából az a kontingens, amelyik minket kísért, nem kifejezetten helyi katonákból állt, hanem Uganda minden részéből jöttek. A parancsnokuk egy százados volt, aki gyakorlatilag a beosztásukat koordinálta, hogy ki, melyik járőrrel, hová menjen. Abszolút korrekt módon működött a kapcsolatunk, nem történt köztünk semmiféle konfliktus. A katonákkal pedig a járőrözés során elég jó emberi kapcsolatba kerültünk. Nagyon sok mindent megtudtunk tőlük, mert általában igen jól beszéltek angolul.

A helyi nyelvjárásokat nem beszélték ők sem, és volt, hogy ugyanúgy vakarták a fülüket, mint mi, hogy milyen nyelven is beszélnek az ottani helyi népek... Több olyan emberrel is találkoztunk, aki még életében nem látott fehér embert.

Mi volt a legnagyobb kihívás a misszióban?

Talán a monotónia-tűrés jelentett számomra problémát, magával a fizikai részével nem volt gond. A nyelvi kompetencia is nagyon gyorsan kialakult. Szerencsére a kapcsolatteremtő képességem jó, az egyéniségem miatt nem kerültem összeütközésbe senkivel.

Mennyi ideig voltatok kint?

Pont egy évig, a misszió is addig tartott.

Az ellátásokat hogy történt?

Önellátásra rendelkezünk be. Kijelöltek egy ellenőrzési pontot, ahol az ENSZ kiépített nekünk egy konténerkörletet, és kész, ennyi. Az élelmiszert és minden egyebet nekünk kellett fedezni a napi díjból. Ez nem mindig volt egyszerű, de mivel volt pénzünk, sok mindent meg tudtunk szerezni. Amit nem nagyon, az a tejtermék, a fagyasztott hús, illetve a luxusnak számító cikkek. Általában a marha-, sertés- és szárnyashús elérhető volt, többféle zöldséget és gyümölcsöt is tudtunk szerezni a piacokon, ahol néha „egzotikus” dolgokat is igyekeztek ránk sózni a helyiek. Egyszer éppen sáskarajzás volt, és mindenki nagy szorgalommal gyűjtögette össze a sáskákat, amiket meg is ettek, még hozzá többféle módon elkészítve. Egyszer az egyik vacsora után a velünk lévő ugandai katonák felkínálták – megpirítva olajon –, hogy együnk belőle. Kissé Jelky Andrásnak éreztem magam, akit pattogatott cserebogárral kínáltak a kínaiak... De végül is kipróbáltam. Megmondom őszintén, egy kis sörrel nagyon jól csúszott, olyan volt, mintha snacket ettünk volna. Vagy mint a sós mogyoró...

Egyszer az egyik járőr során találtunk egy kis vadmalacot, amit gondoltuk, felhizlalunk és megeszünk. Ezt azonban Rike Forst alezredes, a holland kontingens a parancsnoka megakadályozta, mert megszerette a kismalacot. A tűzszerésztiszt magához vette a kis disznót és kézzel etette, sőt a szállására is befogadta. Szóval nem lett belőle pecsenye.

Magatoknak főztetek?

Kabalében jó volt, mert a helyi piacot hamar felderítettük. Nagyon örültek nekünk, amikor kimentünk a piacra, már hozták is nekünk a friss bélszint, még meleg volt, és igazából nem is túl drága. Jó vevők voltunk a helyi henteseknek, vagy azoknak, akik ezzel foglalkoztak. Mindegyikünkben volt hajlam a főzésre, és be is osztottuk, hogy az főzött, aki éppen sorra került.

Az itthoniakkal hogy tartottátok a kapcsolatot?

Szerencsére volt lehetőségünk a parancsnokságon lévő kurbli telefonon hívást kezdeményezni. Megtekertük a kart, majd a helyi postán a kezelő felvette a telefont, megkérdezte, milyen számot kérünk és kapcsolta. A hívás díját a napi díjunktól az ENSZ természetesen minden fizetésnap előtt levonta. Ezen kívül

volt egy-két műholdas telefon, de azon nem lehetett beszélni, mert azokat csak szolgálati feladatokra lehetett használni. Annyit meg nem ért meg a használata, hogy utána hazarepatriáljanak. A hollandok ezt úgy oldották meg, hogy interneten kommunikáltak a családjukkal. Hoztak magukkal parabolaantennákat, szépet feltették a tetőre az átjátszókat, a számítógéppel felcsatlakoztak, és minden gond nélkül tudtak az otthoniakkal kapcsolatot teremteni.

Egészségügyileg hogy bírtátok az eltérő körülményeket? Kaptatok bármilyen betegséget?

Igazából nem volt jellemző. Ezen a területen kevesebb volt a szúnyog, lévén a tengerszint feletti magasság igen nagy. Nem sok maláriás megbetegedés volt. Sajnos, nekem sikerült egyszer elkapni, de az első jelekre rögtön mentem az orvoshoz, aki Lariamot adott és egy hét alatt helyre is jöttem. Néha kicsit lázas voltam, fájt a fejem, nem volt étvágyam, lefogytam egy pár kilót, de igazából nem szenvedtem. De volt, aki két-három hétig is benne volt.

Szedtetek maláriagyógyszert?

A brazil orvosok már az elején azt mondták– akik nagy tapasztalattal rendelkeztek ilyen ügyekben –, hogy nincs értelme szedni, úgylis megkapjuk, ha arra kerül a sor, és akkor még erősebb gyógyszerekkel kell kezelni. A májunkat meg elég rosszul fogja érinteni, ha folyamatosan szedünk valamit... Mert úgy szedtük, hogy napi, heti, havi adagban, három ilyen gyógyszerünk is volt, és az elején nem is éreztük magunkat olyan nagyon jól. Itthonról is kaptunk malária elleni gyógyszereket, például Lariamot. Ennek ellenére megkaptuk a maláriát, illetve még előfordult egy-egy hasmenéses eset, de az bárhol előfordul, még Európában is. Szerintem ahhoz képest, hogy milyen területen voltunk, nagyon kevés volt a betegségek száma. Amikor elmentünk erre-arra, időközönként kaptunk oltásokat álomkór, hepatitis ellen, meg különböző emlékeztető oltásokat is.

Kígyó, skorpió, vagy más állatok nem jelentettek veszélyt rátok?

A skorpiók egyáltalán nem, egy-két kígyóval találkoztunk, de csak az év bizonyos időszakában. Volt egy igen kellemetlen esetünk is. Egyszer belépett valamelyikünk a zuhanyzóba, és ott volt egy mérges kígyó. Igencsak kivert minket a víz. Rögtön hívtuk a helyi embereket, mert ők jobban tudják, mit kell vele csinálni, a kígyó meg addigra elment. Az utakon elgázolva sokat láttunk. Ezek után a zuhanyzóba menet egy jó ideig volt bennem egy kis egészséges félelem... Mindig úgy kezdtem a tisztálkodást, hogy körülnéztem, nincs-e ott éppen egy kedves vendég. Te is jól tudod, hogy ha az ember ott van egy adott területen, ott egészen más az élet, mint mondjuk itthonról nézve. A családom... hát ők láttak mindenféle filmeket, eléggé meg is voltak ijedve. Mondták is, mi meg azt mondtuk, hogy itt egészen más a helyzet, higgyék el nekünk, nyugodjanak meg. Például azt hitték, hogy a dzsungel teli van állatokkal, mi meg szinte nem is láttunk semmilyen veszélyes állatot.

Volt valami érdekes, szokatlan eseted a misszióban?

Éppen az igazak álmát aludtuk Kisolóban, amikor iszonyatos lövöldözésre ébredtünk. Puska- és géppisztolyropogás, rettenetes hangzavar. Azt gondoltuk, hogy nincs messze a határ, újra kitört a háború, és megindultak a műveletek. Kiderült,

hogy Uganda nemzeti napja volt, mi meg ott halál meglepetten, hálóruhában álldogáltunk az udvaron... Az ugandai katonák meg jöttek fülig érő szájjal, villogó szemekkel és fogakkal a sötétben. Kérdeztük, hogy mi történt, és mondták, hogy Uganda nemzeti napja van, és ők éjfélkor kezdtek ünnepelni. Talán humorosnak is nevezhető kis történet volt, legalábbis később jót derültünk rajta.

Szabadidőben mit csináltak?

Volt, aki pihent, vagy éppen sportolt. Eleinte nagyon sokat sportoltunk, főleg Kisolóban, ott a csapat jobban együtt volt. Aztán amennyire csak lehetett, igyekeztünk bejárni Ugandát is. Egyszer két szabadnapot kaptunk, akkor elmentünk a nemzeti parkba, ahol éjszakai szállásunk is volt. A szlovákokkal közösen béreltük a kiránduláshoz szükséges buszt. Ezt meg tudtuk oldani hétvégén, vagy a szolgálati időnként alakítottuk úgy, hogy legyen két napunk, és akkor mentünk. Máskor meg főztünk, sportoltunk, és aki nem mosónővel mosatott, mosott... Így töltöttük az időt. De hozzáteszem, Kisolóban elég ingerszegény volt a környezet, nem sok mindent tudtunk csinálni. Működött egy bárszerűség, a szállásunkhoz közel, a helyi lelkész bárja, ahol esténként meg tudtunk inni egy pofa sört, beszélgettünk a helyiekkel, a tisztársakkal, nagyjából így töltöttük el az időt.

Ugandában tudták, kik a magyarok?

Annyira nem, de egyszer Kampalában a Seraton Hotelben elmentünk meginni egy sört. Ott beszélgettünk, amikor odajött hozzánk egy masszív felépítésű, fekete srác, és kérdezte, hogy magyarok vagyunk-e. Mondjuk, hogy igen, de miért? Mert ő súlyemelő volt fiatalabb korában, és járt Magyarországon, a Hungária Kupa súlyemelő versenyen, és hogy Magyarország milyen gyönyörű és hogy a magyar lányoknak nincs párja széles e földön stb. Illetve találkoztunk egy magyar útépítő mérnökkel, aki az egyik városban lakott. Az egyik magyar cég és az ugandai kormány megbízásából a főváros és Kabale között épülő utat ellenőrizte időnként műszakilag. Ő volt, aki végigjárta ezeket az utakat, és erről jelentéseket készített. Vele hamar összeismerkedtünk, és néha át is mentünk hozzá. Élt még ott egy magyar orvos is, aki az egyik város egyetemén tanított, nőgyógyászati praxist is folytatott. Vele is találkoztunk, néha átjött hozzánk.

Családostul éltek ott?

Az orvos felesége abban az időben utazott ki, amikor a nemzeti napot tartottuk. Akkor eljött a feleségével, így velük egy kicsit nagyobb lett a mi létszámunk, mint a többi nációé. Meghívtuk az egész missziót egy pohár pezsgőre és egy kis falatozásra. Rajtuk kívül más magyarokkal nem találkoztunk.

Az esős évszak mennyire nehezítette meg a munkátokat?

Ez olyan terület, mintha állandóan május lett volna. Nagyon kellemes, 25–30 fok, napsütés, az esős évszakban épp, hogy leesett egy kis zápor és már vége is volt. Gyorsan felszáradt, és megint sütött a nap.

Kint voltakotok még, amikor Ruandában megkezdődött a népiirtás?

Az első félév lement minden gond nélkül, és amikor Ruandában kitört a háború, akkor voltunk félidőben. Szeptemberben mentünk ki, és húsvét táján

kezdődött. Akkor a tevékenységünk is megváltozott, már jobban dominált az, hogy a két határon koordináljuk a menekültek jöves-menését, a különböző segélyszervezetek mozgását, mert a tutszi felkelők elég szigorúan vettek mindent. Végül is a háborút tulajdonképpen megnyerték.

A határ túloldalát már a felkelők ellenőrizték, nem a ruandai kormányerők?

Nagyon jól felkészültek, és sokkal jobb katonák voltak, mint a demoralizált ruandai kormánykatonák, és úgy tűnt, fegyverzet és egyéb szempontból is sokkal szervezettebbek. Sőt, ekkor már több helyről is komoly anyagi támogatást kaptak. Tudomásunk volt arról is, hogy a szomszédos országokból áramlott hozzájuk a mindenféle fegyverzet, felszerelés. Ha nem kaptak Uganda felől – mondjuk kivétel a pár teherautónyi fiatal srác –, akkor ott volt még a Kongói Demokratikus Köztársaság, arról az oldalról simán meg lehetett kerülni minket. Nem volt túl nehéz, hogy átvigyék Kongóba, onnan meg pár kilométerrel odébb bemenjenek a ruandai határon.

Olvastam, hogy az UNOMIR evakuálásában is részt vettetek.

Igen, épp ezen a határszakaszon, amikor hozták őket teherautókkal a tanzániai–ugandai–ruandai hármas határhoz, a Kagera folyó partján. Ott hozták őket – mi akkor folyamatosan 24 órás szolgálatot teljesítettünk a határon –, és jöttek értük helikopterekkel, majd vitték őket a fővárosba. Akkor az UNOMIR Nairóbiba települt. A visszahozatalnál is ugyanígy részt vettünk. Az már tényleg erőltetett menet volt, fizikailag nagyon igénybe vett minket. Nem tudtuk igazából kipihenni magunkat, bár ha azt nézzük, még mindig nem olyan volt, mintha harcok közepette kellett volna bármiféle tevékenységet végezni.

Hányan menekültek el Ruandából?

Több százezer emberről beszélhetünk...

Hogy éltétek meg ezt az időszakot?

Lelkileg egy kicsit nehezebben. Addig minden olyan kellemes „szafari” hangulatban folyt, de akkor már éreztük, hogy a szomszédban nagyon komoly népirtás történik. Később megtudtuk, hogy nagyon rövid idő alatt majd egymillió embert gyilkoltak le, mindenféle fegyverrel. Nagyon sajnáltuk a menekülőket, akik elvesztették a családjukat, az otthonukat, és összesen annyi értékük volt, amit elbírtak a fejükön... Egy viszonylag jólétben élő ország katonáiként megviselt bennünket mindaz, ami velük történt. De nem csak minket, láttam a hollandokat is, őket is megérintette lelkileg, ahogy ezek az emberek menekültek a hazájukból.

Megvolt a veszélye, hogy a konfliktus áttérjedhet hozzátok is?

Először is, az ugandai haderő volt annyira erős, hogy megakadályozza a ruandaiak ilyen irányú kísérleteit, illetve a tutszi lázadók kezére került ekkor már a ruandai határvidék is. Valójában ez csak akkor lehetett volna egyfajta lehetőség, ha a kormányerők olyan erősek, hogy visszatolják a fegyveres csoportokat az ugandai határon belülre. De mint mondtam, ez nem így volt. Pár hónap alatt az egész országot elfoglalták a tutszik, ahonnan a vérengzéseket előkészítő és végrehajtó hutuk többsége elmenekült.

Amikor befejeződött misszió, mi történt veletek?

Az egy évünk úgy fejeződött be, hogy kihirdették, a missziónak vége. Leadtuk az eszközöket. Amiben tudtunk, segítettünk, például az ENSZ által telepített eszközök felszámolásában, és volt durván egy hetünk, hogy mindenki megszervezze a hazautazását. Akkor lélekben már mindenki búcsúzott a helytől. Egy év azért hosszú idő ahhoz, hogy az embernek ne alakuljon ki egyfajta érzelmi kötődése. Volt bennünk egyfajta szomorúság, hogy otthagyjuk ezt a helyet, másrészt meg öröm, hogy egy év után azért csak itthon leszünk újra.

Itthon felhasználták az ottani tudásotokat, tapasztalataitokat?

Mivel speciális területen dolgoztam, nekem a nyelvtudásom használták. A gyakorlatban megszerzett nyelvtudás nagyon hasznos volt, mert akkor folyt a balkáni háború, akkor kezdte meg tevékenységét az IFOR és kapott hazánk komoly szerepet az akkori műveletekben. A saját karrieremben mindenképp segített a kint megszerzett nyelvismeret, főként miután leszereltem. 1996-ban, amikor kiléptem a Hivataltól, egy multinacionális cégnél voltam biztonsági igazgató, és nagyon sokat számított, hogy már dolgoztam nemzetközi csapatban. Egyáltalán nem volt számomra nehéz dolog, hogy újra civil területen bizonyítsak. A nyelvtudás nagyon sokat segített, meg egy picikét csak megváltozik ilyenkor az ember képe a világról, amikor kontinensek között utazgat. Mindez sok pluszt adott.

Mi volt a legjobb ebben a misszióban?

Úgy éreztem, hogy mint magyar katona a legteljesebb mértékben megfelelek azoknak az elvárásoknak és kihívásoknak, amit egy ilyen misszió jelentett. Felemelő érzés volt, hogy milyen jó a magyar katonai kiképzés, és hozzáteszem, a magyarok arról voltak ott híresek – lehet, hogy más misszióban is –, hogy nincs olyan dolog, amit nem tudnak megoldani. Ez nekem nagyon szimpatikus volt, és emberileg is sokat adott. Emberi kapcsolatokat, saját magammal kapcsolatos önbecsülést, ilyesmit.

Mi volt a legrosszabb?

A távolság a családtól. A körülmények viszont nem voltak annyira problémásak. Ennek ellenére, ha szükség lenne rá, ismét kimennék egy afrikai misszióba és az akkorit sem bánom, mert nincs miért.

Az Egyenlítőnél

Az UNOMUR megfigyelői

A ruandai határvidék

Járőr a Ruzevori-hgységben

Magyar békefenntartók az UNOMUR Kabalei parancsnokságán

**KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG,
NYUGAT-SZAHARA**

1993–1997 között a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola pénzügyi szakán tanult, majd a diploma megszerzését követően Székesfehérvárra került az MH 47. Fejér Javitó Zászlóalj pénzügyi főnökének. Az alakulat megszűnése után a HM 2. sz. Területi Pénzügyi és Számviteli Igazgatóság Ellenőrzési Osztályára helyezték át, ahol szakellenőrként dolgozott. 2001-től ugyanezen az igazgatóságon már ő volt a költségvetési osztály vezetője. 2004-ben hét hónapot szolgált Irakban, az MH Szállító Zászlóalj pénzügyi főnökeként. Utána visszakerült Székesfehérvárra a korábbi beosztásába, majd 2006. január 13-tól 2007. december 19-ig az Európai Unió kongói missziójában szolgált tanácsadóként. A misszió után a HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség állományába került, ahol 2008. március 1-jétől egészen 2012. január 1-jéig szolgált, mint az Ellenőrzési és Ellenjegyzési Igazgatóság, FEUVE osztály osztályvezetője. Közben 2009–2010-ben egy évet töltött békefenntartóként Nyugat-Szaharában, majd 2012 januárjától a Honvédelmi Minisztériumban teljesít szolgálatot.

Kezdjük Kongóval. Hogy kerültél ki Kongóba, mikor jött a felkérés?

A felkérés 2005 őszén érkezett a Honvédelmi Minisztériumhoz, a Külügyminisztériumon keresztül. Akkor kereste meg az Európai Közösség az Európai Unió tagállamait, hogy delegáljanak katonai, valamint pénzügyi szakértőket az EU Kongói Demokratikus Köztársaságban települt missziójába, amely az országban megkezdett haderőreform és az azzal összefüggő projektek megvalósításához nyújtott támogatást. A 2. sz. Területi Pénzügyi Szolgálat Nemzetközi Osztálya közvetítésével szereztem tudomást erről a lehetőségről, majd a minisztériumon keresztül beadtam a szakmai önéletrajzom és a pályázatom Brüsszelbe. Rövidesen értesítettek, hogy kiválasztottak a misszióba, de igen kevés időt adtak a felkészülésre, kiutazásra. A pályázat beadása után alig telt el három hónap és máris Kongóban találtam magam, az EUSEC DR Congo misszió parancsnokságán, Kinshasában.

Milyen felkészítést, felszerelést biztosítottak?

Igazából különösebb felkészítést Magyarországon nem tudtak biztosítani, hisz én voltam az első és – ha jól emlékszem – az utolsó magyar pénzügyi szakember ebben a misszióban. A műveleti területi felkészítést Papp István nyugállományú alezredes tartotta meg nekem telefonon, hiszen ő akkor már fél éve kint dolgozott a misszióban, amelynek egyik létrehozója is volt. Szóval az itthoni felkészítésem missziós ügyekben nem volt különösebben hasznos, de Szolnokon, az MH Békétámogató Kiképző Központban kaptam általános missziós felkészítést, amely alapvető békefenntartói feladatokkal foglalkozott. A ruházattal kapcsolatban sem volt minden zökkenőmentes, hiszen sivatagi felszerelést is akartak biztosítani, amit át sem vettem, mondván, nekem arra nem lesz szükségem. Így magammal vittem a

négyszínnyomásos terepszínű gyakorlómat és az itthon viselt köznapi öltözetet is, mivel többször jelentem meg különböző katonai rendezvényeken. A számomra biztosított ruházat, felszerelés végül megfelelő volt, bár a kinti munkavégzés során nem minden esetben praktikus. Érdeemes lenne ezen a területen is felhasználni korábbi afrikai tapasztalatainkat, vagy olyan államokét, akik jelen vannak az ottani műveletekben. A felkészítéssel kapcsolatban igazából sokkal többet nem tudok mondani, mert nem nagyon volt.

Hogy jutottál ki a műveleti területre?

Az Air France kinshasai járatával utaztam. Amikor megérkeztem, Papp alezredes várt a belga misszióvezető-helyettessel, majd elvittek a szállásomra, ahol kipakoltam. Már másnap bedobtak a mély vízbe. Azonban az első időben – főleg a pénzügyi területtel kapcsolatos projektekben – csak kapkodtuk a fejünket, mert igazán senki sem tudta, hogy pontosan mit kell csinálnunk, egyáltalán mit fognak nekünk megengedni a kongóiak. Ezeket igyekeztünk kipuhatolni, mert elég jelentős volt az ellenállás a helyi katonai vezetés, illetve néhány politikus részéről. Amikor képbe helyeződtünk, belekezdünk azokba a feladatokba, amelyek a kongói haderő pénzügyi, személyügyi rendszerének fejlesztését szolgálták.

Ezeket a reformokat a kormány kezdeményezte, és a fő eleme az volt, hogy meghatározzák az új haderő létszámát. Ehhez azonban első lépésként valamilyen úton-módon fel kellett mérni a rendszerben lévő összes katonát. Nem csak regisztrálták őket, de azt is felmérték, hogy ki az, aki hajlandó maradni az új kormány hadseregében, és ki az, aki inkább visszatérne a civil életbe. A katonák leszerelésével az ENSZ egy másik program keretében foglalkozott, ebben a mi misszióink csak megfigyelőként vett részt. Az EU vállalta a haderőben maradók felmérését, regisztrációját, valamint katonai azonosító okmányokkal való ellátását.

Hogy működött ez a regisztrációs folyamat?

Ez egy összetett művelet volt, amit a misszió kis létszáma még tovább bonyolított. Például én ugyan pénzügyesként voltam kint, de nem csak pénzügyi jellegű feladatokat kellett végezni – költségvetés tervezése, különböző kalkulációk, a pénz biztosítása, tárgyalás a projektbe bekapcsolódó nemzetközi szervezetekkel, a kongói kormány tisztviselőivel stb. –, hanem logisztikai, személyügyi és másfajta feladatokat is. Munkánk során komoly problémát jelentett az infrastruktúra teljes hiánya, így nekünk kellett megteremteni azokat a technikai feltételeket, amelyek a főként számítástechnikai rendszeren alapuló regisztrációs folyamat sikerét biztosították.

Magát a regisztrációt hosszabb szervezési időszak előzte meg, ekkor képeztük ki a haderő állományából azokat, akik ezt fizikálisan is végrehajtották. Beszereztük az ehhez szükséges eszközöket, felszereléseket. Emlékszem, hogy megszereztük az ENSZ által a választások során használt számítógépeket, de mivel az nem volt elég, mi magunk is vásároltunk. Emellett folyt a Kongói Demokratikus Köztársaság hadereje pénzügyi és személyügyi jellegű belső szabályzóinak a felülvizsgálata, majd átdolgozása, illetve megkezdtek a regisztrációkban részt vevők informatikai képzését. Ehhez persze oktatási tematika, tanárok, felszerelés stb.

kellett. Kiemelkedő logisztikai teljesítménynek számított az is, amit az EU-szakértők már a regisztráció kezdetéig elvégeztek.

Neked nem okozott problémát, kommunikációs gondot, hogy csak angolul beszéltél?

Igazából nem, mert szinte minden kollégám remekül beszélt angolul, úgyhogy nagyon jól tudtunk együtt dolgozni, sőt, a kongói haderőben azokkal a magasabb rangú tisztekkel is, akikkel a projektek kapcsán közvetlen kapcsolatban voltunk. Volt köztük olyan, aki az USA-ban vagy éppen Oroszországban tanult angol nyelven. A franciák úgy álltak a dolgokhoz, ha én nem beszélek franciául, akkor nem vagyok teljes értékű ember, de mivel a szakmai tudásommal sosem volt probléma, így elfogadtak. Persze ehhez az is kellett, hogy én is elkezdtem franciául tanulni. Ők ezt látták, és elismerték az igyekezetem. Később pedig már helyiekkel is képes voltam megfelelő módon kommunikálni.

A valóságban hogy működött a nyilvántartásba vételi folyamat?

Maga a regisztráció biometrikus rendszeren alapult, amelyben ujjlenyomat alapján azonosították a katonákat. Természetesen volt egy adatlap, amit előzetesen ki kellett tölteniük, majd ezeket az adatokat rögzítettük a rendszerben, hogy aztán hozzárendeljük az adott biometrikus azonosítóhoz. Utána elkészültek a chip-plasztikkártyás azonosítók, amire majd, ha feláll a teljes rendszer, a katonák megkapják a fizetésüket. Ez azért is volt fontos, mert az én időmben még zsákokban hordták a pénzt a katonáknak a zsoldfizetési napon. Persze a fizetőtiszteket elkísérték az európai tanácsadók – köztük én is –, hogy megfigyeljék, tényleg megtörténik-e a zsoldfizetés, előfordulnak-e visszaélések. Sajnos, rendszeresek voltak az anyagi visszaélések, mondhatnám, ez náluk teljesen normális volt... Ezt magam is tapasztaltam, amikor leutaztunk Bas Congoba – ez volt a második nagyobb terület, aminek a regisztrációját végre kellett hajtunk –, ahol készpénzben biztosították a projekthez vezényelt tisztnak a nyilvántartási folyamat várható költségeit. Ez az alezredes azonban „lenyúlta” a pénzt, amit a katonák étkeztetésére szántak. A katonák ugyan kaptak ennivalót, de annak az ellenértékét a főtiszt soha nem fizette ki. Ez persze kiderült, de hivatalosan nem vonták felelősségre. Igaz, aztán hirtelen „valahogy eltörte a lábát...” Vagy volt olyan katonatiszt, aki a maga, illetve a családja számára szükséges üzemanyagot a laktanya aggregátorából lopta. Szóval bevett gyakorlat volt a „lenyúlás”. Persze a végtelenségig nem folytathatták ezt a gyakorlatot – főleg mivel az EU és más nemzetközi szervezetek is folyamatosan tiltakoztak –, így azok egy részét, akiket sikkasztáson, lopáson kaptak, megfenyítették, sőt olyan is volt, akit bebörtönöztek. Volt egy tábornok, akit a kongói elnök, Joseph Kabila Kabange azzal bízott meg, hogy számolja fel a hadseregen belüli korrupciót, visszaéléseket. A tábornok hihetetlenül kemény ember volt, egyszerűen rettegetek tőle, és ez ott nagy szó! Magam is hallottam, amikor megfenyegette a minisztériumban dolgozó tábornokokat és főtiszteket, hogy aki hibát követ el, az megy a börtönbe. Persze ennek ellenére továbbra is történtek különböző anyagi visszaélések, csak óvatosabban.

Tanácsadóként mi volt a feladatod? Mennyire vettél részt a regisztráció konkrét feladataiban?

A tanácsadók elkészítettünk egy tervezetet, elgondolást, hogyan lehetne a projektet működtetni, azaz magát a regisztrációt, természetesen a részfolyamatokat is beleértve. De ezek csak javaslatok voltak, amit a helyiek elfogadtak és igazából utána nekik kellett ezeket végrehajtaniuk, mi csak megfigyelők voltunk. Legalábbis ez volt az eredeti terv. Viszont ismerve a hozzáállásukat és a képességeiket, ezt képtelenség volt kivitelezni. Én is voltam úgy, hogy hiába volt ott mellettem két ezredes meg három alezredes a helyi haderőből, nekem kellett utasítanom a katonákat, hogy mit csináljanak, mikor üljenek autóra, melyik autóra hány ember stb. A főtisztek csak a túlélésre játszottak. Kaptak valami kis pénzt a katonáskodásért, de nem akartak bajba kerülni, ezért nem akartak semmilyen döntést hozni. Egyszerűen nem merték vállalni a döntéseik következményeit, ezért történhetett meg, hogy felkértek arra, helyettük döntsek én egy-egy kérdésben. Persze voltak olyanok is közöttük, akik talpraesettebbek, lelkiileg erősebbek voltak, és igen hatékonyan végezték a feladatukat, de a többségük igencsak a kivárára játszott. Voltaképpen mi hoztunk meg olyan döntéseket, amit nekik kellett volna. Az is igaz, ha már döntöttünk, hogy megcsinálunk valamit, akkor azt elfogadták. Nem tudom, ha én így viselkedtem volna a Magyar Honvédség bármelyik alakulatánál, katona lennék-e?! Valószínűleg nem!

Ezért aztán leszabályoztuk azokat a dolgokat, amikbe még belefolyhatunk, hogy menjen a munka. A misszionáriusok voltak a projekthez rendelve autói, mi azokat vezettük, azzal mentünk mindenhová. Ha távolabbra kellett utaznunk, akkor az ENSZ repülőjárataival tudtunk utazni, mivel a kongói belföldi járatokat csak a helyiek és az öngyilkosok használták. Szinte minden hónapban lezuhant egy-egy gépük valahol a dzsungelben...

Azt mondtad, hogy több politikusnak és katonának nem tetszett a tevékenységetek. Mit jelentett ez?

Több katonát, akik benne voltak – és tényleg csinálni akartak valamit – az általunk vezetett projektben, életveszélyesen megfenyegettek, vagy a családtagjaikkal zsarolták őket. Volt, aki megijedt, és attól kezdve nem lehetett rá számítani, de olyan is, aki ennek ellenére folytatta a munkát. Mindenki tudta, hogy a helyi katonai vezetőknek a mi munkánk óriási bevételkiesést jelentett, ezért jó páran mindent megtettek, hogy akadályozzák vagy legalábbis lassítsák a munkánkat, hiszen többségük trükközött a létszámjelentéssel és az „árnyékkatonák” után járó pénzt is felvették. Ezek olyan katonák voltak, akik csak papíron szerepeltek a nyilvántartásban, fizikailag nem léteztek. Volt olyan dandár, ahol az állomány 60%-a ilyen katonákból állt. Ugyan nem kaptak sok pénzt, de havonta a 2–3000 ember fizetése mindig jól jött a parancsnokoknak; közülük jó néhány úgy élt, mint egy kiskirály. A katonáik meg többnyire úgy éltek, mint az állatok... Iszonyatos körülmények között voltak a közkatonák... persze ez a katonai régiótól is függ, hogy milyen infrastrukturális lehetőségeik vannak. A laktanyák többségében – még Kinshasa környékén is – mintha több száz évvel mentél volna vissza a történelemben vagy az időben. A katonák és családtagjaik sárból tapasztott kis kunyhókban éltek, amiben – mondjuk –, inkább egy-két kecske van benn, nem pedig a család. A tiszteknek valamivel jobb

elhelyezési körülményeik voltak. Persze láttunk ellentétes példát is, mivel egyes katonai parancsnokok külön villában laktak, mint nálunk a köztársasági elnök, és saját szolgálattal is rendelkeztek. Volt olyan régióparancsnok, aki mint valami kiskirály, a cipőfűzőjét is a közkatonával köttette be. Ezek az emberek élet és halál uraiként bárkivel bármit megtehettek...

Ezek az embertelen körülmények nem okoztak problémát? Nem vezettek lázadáshoz a katonák között?

Szerintem örültek annak, ha egyáltalán kaptak valamennyi pénzt. De az is igaz, hogy sok kormánykatonára állt át a lázadókhoz pontosan azért, mert azok jobban felszereltek, jobban fizetettek voltak. Ez pedig fontos volt, mivel egy sima közlegény havi 20 dollárból kellett, hogy eltartsa a családját, ami hat-nyolc főből állt. A lázadók meg többszörös pénzt fizettek nekik. Részben ezért nagyon képlékenyek a hovatartozási viszonyok. Nem nagyon lehet tudni, mert valaki az egyik pillanatban még a kormányt szolgálja, de a másik nap már ellene harcol. Az ország keleti felén – ahol mi is szolgáltunk – inkább rendszeresen dezertáltak a katonák. Ott ugyanis nincsenek olyan laktanyák, mint mondjuk itthon Magyarországon, ahol csak ellenőrzött körülmények között mozoghatnak, hanem akkor és oda mennek, ahová akarnak. Egyébként sem becsülték őket semmire, feláldozható figuráknak tekintették őket. A tiszteket talán jobban megbecsülték – főleg ott, ahol sokan voltak, vagy valamilyen hatalom volt a kezükben –, de a közkatonákat a politikusok és a civilek egyaránt lenézték. Persze félték is tőlük, ezért egyfajta „állam az államban” helyzet állt elő, ahol a magas rangú tisztek bármit megtehetnek, és ezt így értsd, bármit.

A regisztráción kívül mi volt még a feladatokat?

A már említetteken felül volt a misszióknak egy olyan területe is, ahol a katonai tanácsadók a katonai struktúra megreformálását készítették elő, valamint kiképzési és oktatási programok megvalósításában segédkeztek. De voltak olyan szakértőink is, akik a leszerelési programok koordinálásában és más humanitárius tevékenységekben vettek részt. Én végig a regisztrációs projekten dolgoztam, ami nem a klasszikus katonai ismereteket, hanem pénzügyi, számviteli, rendszerszervezői és más ismereteket követelt meg.

Mennyire volt más az ottani szolgálati körülményed, mint az itthoni?

Ez kicsit hektikus volt. Ha a parancsnokságon töltött időt veszem, akkor jobb, mint otthon, mivel ott nagyon jó körülmények között, nemzetközi alkalmazottakként éltünk. A munkavégzéshez szükséges összes feltételt biztosította az EU, volt internetünk, számítógépünk, telefonvonal, szóval minden. Az anyagi háttere jobb volt a munkavégzésnek, mint amit itthon a Magyar Honvédségnél megszoktam.

A terepen azonban már más volt. Ott szinte semmi sem volt, sokszor a legalapvetőbb dolgokat sem tudták biztosítani. De katonaként ez nem jelentett problémát. Bizonyos esetekben azt éreztem, hogy a döntések sokkal lassabban mennek, mivel – főleg a jelentősebb ügyekben – ki kellett kérni az Európai Unió véleményét vagy engedélyét. Ha a beszerzéseket európai uniós pénzből vagy

missziónak biztosított költségvetésből akartuk megcsinálni, ahhoz is külön az Unió engedélye kellett. Ez pedig nagyon lassú és bürokratikus folyamat volt. Ha az ember ezeket el tudta fogadni, akkor azért haladt a munka.

A másik probléma az volt, hogy az EUSEC DR Congo misszió egy multinacionális szervezet volt, ezért sokkal finomabban kellett viszonyulni az egyes emberekhez, mint itthon, ahol a parancsnokod megmondja, hogy te ezt csinálod, vagy azt csinálod. Itt figyelemmel kellett lennünk a nemzeti sajátosságokra is.

Egyes nemzetek egyéni érdekei mennyire jelentkeztek a misszióban?

Egyes nemzetek minden fórumon a misszió folytatását támogatták, akkor is, ha a kisebb országok annak bezárására törekedtek. Ezek az országok – főleg az infrastruktúra kiépítése terén és a bányászatban – szinte mindent megszereztek, amit lehetett. Magam is tapasztaltam, hogy Kinshasában is megindultak a nagyobb beruházások: lakóépületek, társasházak építése és a többi. A választások után pedig ez a folyamat jelentősen felgyorsult.

Magyarokkal vagy a magyar érdekek bármilyen formájával találkoztl-e?

Összebarátkoztunk Kovács Józseffel, egy magyar származású kanadai üzletemberrel, aki már évek óta Kinshasában él. Főleg építési vállalkozóként dolgozik, de vannak érdekeltségei a helyi kereskedelemben is. Több nagyobb cégnél is dolgoztak magyarok, bár ők nem jelentek meg olyan markánsan, mint ez a vállalkozó. Aztán találkoztam az Afrikai–Magyar Egyesület képviselőjével, akik iskolát építettek Kinshasában. Ebben a munkában önkéntesként Papp alezredes és magam is részt vettünk. A munkát koordináló hölgygel manapság is tartom a kapcsolatot főként e-mailben, néha pedig telefonon. A helyiek közül – főleg Kinshasában – többen is tudták, hogy merre van Magyarország, illetve kik a magyarok. Természetesen legtöbben Puskás Öcsit ismerték...

Mi volt a szolgálat alatti legnagyobb kihívásod?

Nem is tudom, ilyesmire nem emlékszem, hogy lett volna, mert nagy kedvvel csináltam mindent, nem éreztem, hogy valami a nehezemre esik. Talán az okozott kihívást, hogyan tudnám a helyieket nagyobb együttműködésre bírni, főleg amikor nekik kellett volna dolgozniuk, a saját érdekükben... Ennek ellenére mégis nekem vagy más európai tanácsadóknak kellett mindent csinálni, ha azt akartuk, hogy a projekt egyáltalán meginduljon. Nagyon zavart a bürokrácia és a nemtörődömség, meg ez az „inkább nem mondok, nem csinálok semmit, nehogy valami bajom legyen belőle” hozzáállás is. Ezen néha nagyon felhúztam magam, de végül minden munkánkat sikerült befejeznünk, és talán én is sokkal empatikusabb, toleránsabb lettem.

Mi tetszett a legjobban a misszióban?

Végül is minden, hiszen a fent említettek is csak erősítik az embert... Az ország maga pedig kimondottan gyönyörű volt. Sikerült beutaznom az ország keleti felét, voltam Bukavu, Goma, Lubumbashi, Kisangani városokban, sőt Ugandába is eljutottam. Később az ország nyugati területein is jártam, de leginkább Kinshasát ismertem meg.

Voltál valaha veszélyben?

Volt egy-két meredek helyzet... éppen akkor voltam Kinshasában, amikor a választások után a kongói elnök, Kabila és korábbi ellenfele, Jean-Pierre Bemba fegyveresei egymásnak estek. Napokon keresztül lötték egymást különböző kézfegyverekkel, nehézfegyverekkel, sőt tankokkal, még a mi utcánkban is. Akkor szinte teljesen leállt az élet a fővárosban, senki sem mert menni sehová. A misszió parancsnoka a mi mozgásunkat is letiltotta. Ettől függetlenül egyszer sem éreztem magamat veszélyben.

Volt valami érdekes, humoros vagy emlékezetes eseted?

Az emlékezetes sztori szerintem lehet, hogy bagatell... A misszió nagy részével, vagyis a projektben dolgozó kollegák nagy részével nagyon jó barátok voltunk, vasárnaponként általában összejöttünk, és én mindig bográcsoltam; vittem ki bográcsot. Imádták a magyar konyhát, a főzőtudományomat. Nagyon tetszett, amikor nemzeti napokat tartottunk, ha valaki visszajött szabadságról, hozta a nemzetére jellemző ételeket, italokat, majd megvendégtelt bennünket. A munka mellett leginkább ezek a rendezvények kovácsoltak össze bennünket.

Mikor fejeződött be a missziód, mi történt veled utána?

2007. december közepén jöttem haza, még karácsony előtt megvolt az orvosi vizsgálatom és a visszafogadásom, majd szabadságra mentem, és 2008-ban kezdtem újra dolgozni a HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség (HM KPÜ) állományában. Ott nem nagyon voltak kíváncsiak az afrikai tapasztalataimra, de abban a munkakörben azokra nem is volt szükség. Szóval visszatértem az átlagos magyar katonatiszt életéhez.

Hogy jött az ötlet, hogy újra misszióba menj?

Itthon voltam már vagy két éve, amikor elkezdtem azon gondolkodni, hogy esetleg kimehetnék Irakba kiképző tisztnak. Ki is néztem egy beosztást, de aki ott volt, az nem jött haza, hanem hosszabbított. Ekkor megkerestek a Művelési Központtól, és megkérdezték, hajlandó lennék-e kimenni Nyugat-Szaharába katonai megfigyelőnek. Elgondolkodtam az ajánlaton, megbeszéltem a feleségemmel, majd a parancsnokaimmal, és végül igent mondtam.

Hogy működött a felkészítés?

Éppen belecsöppentem egy akkor induló békefenntartó tanfolyamba, amelyből csak egy-két napot hagytam ki. A tanfolyam két hétig tartott Szolnokon, nagyon sok témából kaptunk felkészítést, a végén pedig egy zárógyakorlaton ellenőrizték a felkészültségünket. Külön tetszett, hogy olyan ember is tartott nekünk Nyugat-Szaharáról előadást, aki korábban kint szolgált. A felkészítésen egyébként nagyrészt azt tanították meg, amit kint a célfelkészítésen az ENSZ is megkövetelt. Nagy könnyebbség volt mindenkinek, hogy elvégezhetjük ezt a tanfolyamot.

Ezután mennyi időbe telt, amíg felszereltek ruhával, megkaptad az oltásokat és elindultál?

A tanfolyam valamikor 2009 tavasza végén, nyár elején volt, és augusztusban már utaztam is Seprenyi Attila kollégámmal együtt. Közben megkaptuk a kötelező oltásokat, majd felvételeztük az előírt felszereléseket és ruházati anyagokat, bár annak már nem örültünk, hogy ezek egy részét a saját pénzünkből kellett megvásárolnunk. A kiutazás Párizson keresztül Rabatba, majd Laayoune-ba történt. A repülőtéren Kalló Kálmán őrnagy fogadott, aki a misszió parancsnokságán, a felderítő főnökségen szolgált mint értékelő-elemző tiszt. Elvitt minket a szállásunkra, ahol gyorsan kipakoltunk, megreggeliztünk, majd indultunk jelentkezni a parancsnokságra. Ott megtartották az eligazítást, majd megkezdtük a céltanfolyamot, amelynek a végén vizsgát tettünk. A tanfolyam egy hétig tartott, aztán kerültünk a táborokba.

Hová, melyik táborba kerültél? Mi volt a feladatod?

Oum Dreiga táborba kerültem, amelyik a misszióban a második legnagyobb járőrözési területtel rendelkezett. Mivel a tábor logisztikai elosztó csomópontként is funkcionált, nagyon sok munkánk volt. A misszió déli területein lévő táborok minden szükséges élelmiszerét, ivóvizét és más felszerelését An-26-os repülőgépeken hozzánk szállították, mi pedig átraktuk helikopterekbe, azok pedig a többi táborba vitték ki. Régebben ezt a déli szektor parancsnokságaként működő Dakhla táborban csinálták, de mivel az megszűnt, átkerült hozzánk a feladat. Persze ehhez nem volt elég emberünk, így igen megterhelő volt a saját munkánk – járőrözés, tűzszüneti előírások ellenőrzése stb. – mellett még ezt a feladatot is elvégezni.

Egyébként a táborban nagyon jó csapat jött össze. A parancsnokunk egy pakisztáni alezredes volt, a helyettese egy görög őrnagy, de voltak egyiptomi, francia, kínai, valamint olasz, horvát, ghánai, nigériai és osztrák kollégáim is. A táborban szolgálók többsége igen felkészült, több missziót is megjárta tiszt volt, így hamar megtaláltuk a közös hangot, jól ment a munka.

Alapvető feladatunk a járőrözés volt, de emellett mindenkinek megvolt a maga munkája a tábor működtetésével kapcsolatosan is, hiszen nekünk kellett azt elvégeznünk. Amikor megérkeztem, a parancsnok a tábor üzemelését biztosító aggregátorok felügyeletével, karbantartásával bízott meg. Általában ez a legkoszosabb, legkevésbé szeretett munka, és ezt mindig az utolsóként érkezett tisztetek kapták meg. Szerencsére ez nem tartott sokáig. Amikor jött egy újabb megfigyelő, rábízták az aggregátorokat, én pedig egészségügyi tiszt, majd élelmezési tiszt beosztásba kerültem. Közben elvégeztem a járőrparancsnoki tanfolyamot, majd a sikeres vizsga után már önálló járőroket is vihettem. Meg kell vallanom, hogy nagyon megszerettem a sivatagot, az ott élő embereket, a hatalmas teret, a szabadság érzetét. Mások is így voltak vele, de előfordult, hogy ebből problémák lettek.

Milyen problémák?

Például gépjármű-balesetek, mivel sokan nem a terepnek megfelelő módon vezettek, vagy éppen túl gyorsan hajtottak. Persze balesetek nem csak ezért történtek, hanem azért is, mert belefásult a monoton munkába, vagy egyszerűen csak figyelmetlen volt, és ráhajtott egy aknamezőre...

Egyszer, vagy két hónappal a táborba kerülésem után, az egyik járőr ilyen balesetet szenvedett, ugyanis nem a térképen is szereplő, kitaposott útvonalon haladt az autó, hanem „csináltak” maguknak egy új utat. A megfigyelők ugyanis siettek vissza a táborba és a velük párhuzamos ösvényre az ismeretlen terepen próbáltak átmenni. Szerencsájuk volt, mivel az akna nem közvetlenül az autó alatt, hanem mellette robbant, így ők néhány karcólással megúszták, viszont az autó totálkáros lett. A baleset után a járőrparancsnok azonnal jelentette rádión az esetet a parancsnokságra, illetve megérkeztek a közelben állomásozó marokkói katonák is, ők segítettek az autó kivontatásában. Én éppen járőrben voltam kint, amikor az eset történt, így azonnal visszarendeltek bennünket, majd kiküldtek egy új járőrt a helyszínre. Mire megérkeztünk, már el is hagyták a tábor, de olyan szerencsétlenül, hogy alig 300 méter megtétele után balesetet szenvedtek. A második autó ugyanis belerohant az elsőbe, mivel egy olyan ember vezette, akire egy vasgolyót sem bíztam volna. Szerencsére nem mentek gyorsan, csak 50–60 km/óra sebességgel, de az ütközésnél kinyíltak a légzsákok, illetve megtörték az autók. Sérülés szerencsére nem történt, de vissza kellett vinni a kocsikat a táborba, újakat felszerelni, majd – már a vétkes gépjármű vezető nélkül – elindulni az aknabaleset helyszínére. Közben Laayoune-ból megjött a repülőgép és rajta a maláj orvoscsoporthoz tagjai, akik ellátták a sérülteket. Az esetet komoly kivizsgálás követte, aminek következtében a táborparancsnokot leváltották, és egy másik táborba helyezték át egyszerű járőrnek. Ezért amikor felkerültem a parancsnokságra hadműveleti tisztnek, az első dolgom az volt, hogy megváltoztassuk a járőrözés alatti navigáció feltételeit, szabályait, illetve új, korszerűbb navigációs eszközöket szereztünk be.

Ennyire komoly veszélyt jelentettek az aknák?

Bár lassan 30 éve működik a misszió, még mindig több millió akna és fel nem robbant lövedék veszélyezteti a békefenntartókat és az ott élő nomádokat. Az aknamezők helyét pedig sokszor a helyiek sem ismerik, mi is csak hozzávetőleges információkkal rendelkezünk róluk.

Úgy tudom, a szemben álló felek kötelesek felszedni és megsemmisíteni az aknákat.

Van ugyan két megállapodás, amiben a marokkóiak és a Polisario ígéretet tett az aknák és a fel nem robbant lövedékek összegyűjtésére és megsemmisítésére, de ezt – igaz, lassan és vontatottan – csak a marokkóiak csinálják, mivel a felkelőknek sem embere, sem pénze nincs a feladatra. Ha bármelyik fél meg akarja semmisíteni az összegyűjtött robbanószereket, értesíti a MINURSO vezetőit, akik kiküldik a békefenntartókat, akik ellenőrzik a megsemmisítést és aláírják az erről szóló jegyzőkönyvet. Ha mi találtunk ilyen aknákat, akkor rögzítettük azok feltalálási helyét, majd értesítettük azt a felet, akinek a területén volt. Az elmúlt években egy civil szervezet is megjelent Nyugat-Szaharában, ők a Polisario által felügyelt területeket próbálják megtisztítani, ezen kívül egy az aknamentesítéssel, aknamezők figyelésével foglalkozó civil szervezet, a „Land Monitoring Team” tart különböző tanfolyamokat az aknaveszélyről.

Mennyire gyakoriak az aknabalesetek?

Sok polgári lakos sérül meg ilyen módon, főleg a Polisario területén. Ezért létrejött egy megállapodás a MINURSO és a Polisario között, hogy az ENSZ – ha éppen van rá kapacitása – helikoptert küld az aknabalesetek sérültjeiért, és megfelelő elsősegélynyújtás után elszállítja őket a kórházba. Volt is ilyen eset az én időmben, amikor egy aknára lépett beduin nekünk köszönhette az életét. De volt olyan ember is, akit megmart egy kígyó, és a mi helikopterünk szállította kórházba. Ő is túlélte az esetet.

Mi volt a legérdekesebb a sivatagban?

A tábori körülmények, a mindennapos járőrözés, maga a terület, a sivatag szépsége vagy a homokviharok, amit egyenesen imádtam. Utólag minden emlékem megszépült, még az is, amiért akkor ott bosszankodtam. Volt egyszer egy járőrünk, amit öt órára terveztünk, de végül 12 órát tartott. Nem is tudom hányszor – de legalább ötször – akadtunk el, hol az egyik, hol a másik autó. Mire kiástuk az egyiket, már el is süllyedt a másik... utána meg nem találtuk az útvonalat, mert a homok betemette, végül néhány beduin kalauzolt el bennünket egy általunk ismeretlen csapásra. Már azt hittük, hogy minden rendben, amikor jött egy durrdefekt. Aztán nagy nehezen kicseréltük a kereket, megindultunk vissza a táborba, amikor kiderült, hogy a navigátorunk egy aknamezőre vitt bennünket... Mindezt olyan 46–47 fokban. Szóval nem unatkoztunk sohasem.

Hová kerültél a táborból?

Az akkori parancsnok épp logisztikai főnöknek akart kinevezni, amikor a parancsnokságon megüresedett egy hadművelleti hely, amit meg lehetett pályázni. A hadművelleti részleg vezetője behívatta a pályázókat, köztük engem is egy meghallgatásra. Kemény és következetes írálevezető volt, aki korábban már több misszióban, katonai műveletben is szolgált. Később nagyon sokat tanultam tőle mind szakmailag, mind pedig emberileg, és nagyon szerettem vele együtt dolgozni.

Akkor azonban tartottam a beszélgetéstől, hiszen nem voltak hadművelleti tapasztalataim a korábbi pályafutásomból. Ő is rákérdezett, hogy nem félek-e ettől. Mondtam, hogy ugyan nincs ilyen művelleti tapasztalatom, de úgy érzem, megfelelnek a poszt betöltőjével szembeni követelményeknek. Ezután azt kérdezte, hogy miért éppen én lennék jó erre a feladatra? Elmondtam neki, hogy úgy gondolom, senki sem születik úgy, hogy mindent tud. Úgy vélem, ezt ugyanúgy meg lehet tanulni, mint bármi mást, ráadásul a többi pályázóhoz képest nagyon jól beszéltem angolul. Ekkor ő és a misszió törzsfőnöke úgy döntött, hogy nekem adják a beosztást.

Mi volt a feladatod a hadművelleti részlegen?

Én lettem a művelleti tervezésért felelős tiszt, azaz az én feladatom volt a járőri tevékenység szervezése, irányítása az egész misszió területén, valamint hozzám tartozott a légi felderítés és mindaz a légi támogatás, ami a művelleti tevékenységgel volt összefüggésben. Legyen az bármi: kutatás, mentés, a helikopterek elosztása, hogy mikor, melyik, hol állomásozzon, mit csináljon. Ekkor a missziónak három helikoptere volt Smara, Oum Dreiga és Awsard táborokban, illetve még további két tartalék Laayoune-ban. Itt állomásoztak az An-26-os gépeink is,

amelyeket orosz (a helikoptereket) és ukrán (az An-26-osokat) légénység működtetett. A pilóták ugyan civilek voltak, de korábban mindannyian az orosz vagy az ukrán légierőnél teljesítettek szolgálatot, sokuk már évek vagy évtizedek óta repült, főleg az afrikai kontinensen. Szóval nagyon tapasztalt, jól képzett csapat volt.

Mennyire volt más a parancsnokságon törzsben dolgozni, mint lent a táborban?

Korábban azt hittem, hogy a táborban sokat dolgozunk, de fent a parancsnokságon tapasztaltam milyen az, ha tényleg állandóan szolgálatban van az ember, és mindig 100%-ot várnak el tőle. A hadműveleti teremben 24/7-es szolgálat volt, mivel a járőrözés sosem állt meg, nekünk is folyamatosan ott kellett tartózkodnunk. Egyedül a vasárnap délutánunk volt hivatalosan szabad, de akkor is elérhető kellett, hogy legyünk. Ha pedig ekkor történt valami – mert ilyenre is volt példa –, akkor azonnal be kellett mennünk a parancsnokságra.

Hogy tartottad a családdal a kapcsolatot?

Általában telefonon, mert sajnos az internet elég hektikusan működött, illetve háromhavonta a saját költségem terhére hazautaztam. Összességében az iraki és a kongói misszió után ez már nem tűnt olyan nehéznek, és a család is könnyebben viselte el a távollétemet.

A magyaroknak milyen híre volt?

Nagyon sokan emlékeztek Száraz György vezérőrnagyra, aki három éven keresztül irányította a misszió katonai egységét. Az egyik civil alkalmazottal sikerült összebarátkoznom, aki szerint talán ő volt a legjobb parancsnok a misszió történetében. Katonai és szakmai téren pedig nem volt semmilyen gond a magyar katonákkal, fegyelmi eljárást tudomásom szerint soha nem is indítottak egyikőnk ellen sem.

Mennyire romlott a biztonsági helyzet?

Szerintem nem különösebben, bár egyre hangosabbak voltak az őslakosokat képviselő szervezetek, több tüntetésre is sor került, amit a marokkóiak gyorsan és hatékonyan feloszlattak, de a misszió relatíve biztonságban működött.

Amikor hazajöttél, kérdezett bárki is az ismereteidről, tapasztalataidról?

Megjöttem, és folytattam a munkám, mintha mi sem történt volna. Ezt egy kicsit sajnálom, mert a missziókban nagyon sok tudást, ismeretet szereznek a kint szolgálók, amiket érdemes lenne összegyűjteni, rendszerezni, majd a különböző képzésekben felhasználni.

Mennyire ítéled hasznosnak ezt a missziót? Három misszióban szolgáltál, van összehasonlítási alapod.

Mindenképpen hasznos, hisz magam is két misszió voltam túl, amikor kikerültem Nyugat-Szaharába, mégis nagyon sok új dolgot, eljárásmodot tanultam. Valójában nem nagyon hasonlítottam össze a missziókat, mivel nagyon különböztek egymástól, mindegyik különböző feladattal, egészen más, különböző körülmények között működött. Irak háborús övezet volt, ahol heti három–négy alkalommal azon voltak a lázadók, hogy megöljenek bennünket; lőttek ránk gránátokkal, rakétákkal,

amit el tudsz képzelni. A Kongói Demokratikus Köztársaság is teljesen más volt, ez egy teljesen fegyvertelen, inkább polgári, mintsem katonai művelet volt, ezért eltérő hozzáállást követelt, még ha alkalmanként veszélyes is volt. Hisz mint említettem, lövöldözések, rablótámadások, tüntetések és más összecsapások színesítették a napjainkat. Nyugat-Szaharában meg klasszikus békefenntartói tevékenységet folytattunk, ott meg az aknamezők, a sivatag, a kígyók, skorpiók és különböző rovarok...

Melyik volt a jobb vagy a könnyebb?

Erre nem igazán tudok válaszolni, mert mindegyikben szívesen szolgáltam. Ilyen szempontból nagyon szerencsésnek érzem magam, mert három különböző misszióban próbálhattam ki magam, és hihetetlenül sok mindent sikerült megtanulnom.

Tervezel még missziót?

Nem szívesen megyek oda vissza, ahol már voltam, de lehet, hogy Nyugat-Szaharába az egyik tábor parancsnokának visszamennék... csak azért, mert tudom, hogy ez a legkeményebb meló, elismerés nincs, pluszjuttatás sincs... De talán épp az lenne a kihívás, hogy összefogjak egy olyan csapatot, ami mindenféle nációból, mindenféle – hol jobb, hol rosszabb – képzettségű, tudású emberből áll. Ezen még gondolkodom...

A Nyugat-Szaharában gyakori aknamezők egyike

Részvétel a magyar alapítású árvaház építésében

Magyar katonai megfigyelők Laayoune-ban

Informatikai képzés a kongói hadsereg katonáinak

Baleset után

Katonai pályára irányításában nagy szerepe volt ugyancsak katonatisztként szolgáló édesapjának, az ő javaslatára végezte el a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola híradó-rádiófelderítő szakát. Első beosztásában a III. Önálló Rádiófelderítő Ezred állományába került, ahol hét éven át különféle beosztásokat töltött be. Ezután felvételizett a Katonai Akadémiára, az általános felderítő szakra, majd végzés után a Katonai Felderítő Hivatalba került, ahol különböző beosztásokban szolgált. 1992–1993 között elvégezte a párizsi Vezérkari Akadémiát. A diplomáciai munka után visszatért a Katonai Felderítő Hivatalba, ahonnan 2003 decemberében létszámleépítés miatt áthelyezték a Művelti Központba, onnan pedig rögtön kiküldték Koszovóba. Hazaérkezése után a Központi Ügyleti Osztály vezetője lett. 2007 szeptemberétől egészen 2009-ig szolgált az Európai Unió kongói műveletében (EUSEC RD CONGO).¹ Hazatérését követően a Művelti Irányító Központban dolgozott, majd a következő leépítés során nyugállományba helyezték.

Honnan jött az ötlet, hogy Kongóba menj?

Nem volt előzmény nélküli a kimenetelem, mivel angol és francia nyelvvizsgával is rendelkeztem, elvégeztem a francia Vezérkari Akadémiát, sőt, az EU képviselőjében korábban már Kongóban is tapasztalatokat szereztem. 2007 tavaszán ugyanis jött egy pályázat a Művelti Központba, amelyben egy angolul, franciául jól beszélő, törzsmunkában járatos alezredest kerestek uniós feladatra, Kongóba. A 2007. április 15. és május 24. közötti időszakban a hat hétig tartó missziót a belgák vezették, amibe több más európai országot is bevontak, mint például Olaszországot, Franciaországot, Portugáliát és Magyarországot. Így kerültem be a műveletbe, ahol négy csoportot hoztak létre, akik az ország négy különböző körzetébe utaztak a kongói integrált dandárok helyzetének felmérését végrehajtani. Jómagam egy 16 fős belga–kongói vegyes csoport parancsnokaként Kelet-Kongóba mentem. Ekkor ismertem meg ezt a hatalmas területet, mivel meglátogattuk az ott állomásozó négy integrált dandárt, valamint az összes, hozzájuk tartozó katonai szervezetet. Érdekes feladat volt, de nem könnyű, hiszen nem volt időnk rendesen átállni az ottani klímára, így az ott töltött idő alatt folyamatos hasmenéssel és más nyavalyákkal küszködtünk. Miután befejeztük a kinti munkánkat, hazaérkeztem, és folytattam az életem, mintha mi sem történt volna. Nem sokkal később a Művelti Központ parancsnoka behívatott magához, és jelezte, hogy a Magyar Honvédség ismét számít rám Kongóban, de már nem hat hétre, hanem legalább egyéves időtartamra. Eleinte nem nagyon akartam menni, mivel az országot már jobban ismertem, mint szerettem volna, meg hát volt elég

¹ Magyar katonák eddig csak a Kongói Demokratikus Köztársaság területén indított műveletekben szolgáltak/szolgálnak, nem pedig a Kongói Köztársaságban (Congo – Brazzaville). Az egyszerűsítés miatt mindenhol a Kongó kifejezést használtuk, ami mindenesetben a Kongói Demokratikus Köztársaságot jelenti.

hasmenésem is... A tábornok úrral történt beszélgetés után mégis vállaltam a külszolgalatot. Végül nem bántam meg, hogy engedtem, mivel ez egészen más természetű munka volt. Olyan EU-beosztás volt, ahol katonai tanácsadóként kellett az Európai Uniót és Magyarországot képviselnem.

Kijelöltek, vagy pályáznod kellett a feladat végrehajtására?

Az egyik vezérkari értekezleten a vezérkari főnök bejelentette, azonnal kell egy angolul–franciául beszélő alezredes. Ilyenből nem sok van a Magyar Honvédségben, így jutottam én az eszükbe. Először azt mondtam, hogy nem, de végül nem kimentem a misszióba. Idő sem volt a felkészülésre, mert már 2007. szeptember 1-jén kint kellett lennem.

Milyen felkészítést kaptál?

Egy hétig tartó egyéni felkészítésen vettem részt a szolnoki MH Békétámogató Kiképző Központban, ahol a szokásos biztonsági, egészségügyi, gépjármű-vezetési ismeretekre oktattak. A misszióra saját magam készültem fel, hisz nem volt olyan szakemberünk, aki igazán ismerte volna a területet. Miután megtudtam, hogy megyek, felkerestem a minisztériumban a Védelempolitikai Főosztály egyik munkatársát, akinél megvoltak Papp alezredes úr jelentései, illetve néhány háttéranyag a misszióról. Sokat jelentettek a korábban szerzett tapasztalataim is, bár a feladatkör nem volt teljesen azonos, mivel ebben a misszióban egy katonai körzetparancsnok tanácsadójaként szolgáltam, és őt–hat dandár tartozott hozzám. A dandárok felépítését, működését, valamint a fennálló problémákat ismertem már. Ezek az ismeretek a későbbiek során sokat segítettek.

Milyen felszerelést biztosítottak a művelet során?

Amennyiben összevetjük az osztrákkal, a belgával, a franciával vagy a svédrel, akkor a Magyar Honvédség által biztosított felszerelés legfeljebb közepes szintű. Egy osztrák főtisztrel szolgáltam öt hónapig, akit az országa teljes mértékben ellátott mindennel. Két hatalmas fémládával érkezett és szinte mindene volt. Ha egészségügyi problémáim adódtak, akkor szóltam neki, hogy: „Rainer fáj ez vagy fáj az...”, ő meg rögtön elővette a megfelelő tablettát. Ezzel szemben a mi orvosi csomagunk igen szegényes volt. Tőlük kaptam olyan maláriagyógyszert, ami – az itthonról kapott Lariammal ellentétben – kevésbé teszi tönkre a májat, kevésbé árt a pszichének.² Szóval az osztrákok sokkal felszereltebbek voltak; olyan dolgaik voltak, amiről egy magyar katona még csak nem is álmodhat. Ennek ellenére azt mondom, hogy a felszerelés, amit kaptam, többnyire használható volt, illetve ami hiányzott, azt saját költségemre beszereztem. Az is sokat segített az összeállításánál, hogy Papp alezredessel e-mailben felvettem a kapcsolatot, ő pedig javaslatot tett, hogy mit vigyek, illetve mit ne vigyek magammal. Ebben fontos volt a különböző helyi előírások ismerete. Például hiába vittem magammal 100 kg felszerelést, ha csak 30 kg-val szállhattam fel az ENSZ repülőre. Ezért segített sokat, hogy István elmondta, mit ne vigyek: például rohamsisakot, golyóálló mellényt stb., mert nehéz,

² Sokaknál pszichés problémákat – álmatlanság, üldözési mánia, depresszió, rosszabb esetben öngyilkossági hajlam – okoz a Lariam szedése.

illetve ha nagyon kell, akkor ott adnak. Ilyeneket nem érdemes vinni. Egy biztos, olyan dolgokat kellett összeválogatni, amelyek a művelet szempontjából fontosak, de amivel nem lépem túl az előírt súlyhatárt. Tudni kell, hogy egész Afrikában igen rossz minőségűek az utak, így az esetek többségében légi szállítással közlekedünk szinte mindenhová, már csak ezért sem léphető át a súlyhatár. Kongóban is csak ENSZ helikopterrel és repülővel utazhatsz, mivel a kongói belföldi járatok gyakran lezuhanak. Utaztam ugyan egyszer az egyikkel, de néhány héttel utána letiltottak róla bennünket. Így aztán csak az ENSZ repülőkhöz voltunk kötve, kénytelenek voltunk az ő előírásait betartani. Ők pedig igen szigorúan betartatták a biztonsági előírásokat, a súlykorlátozást. Egyébként pedig a misszióban rengeteget kellett utazni, repülni.

Hogy fogadta a családot a kiküldetés tényét?

Egyrészt már hozzászoktak, mivel egy évet Párizsban töltöttem egyedül, család nélkül. Utána meg Koszovóban szolgáltam egy évig, így tudták, mire számíthatnak. Azt persze nem mondtam nekik, hogy mennyire nehéz és veszélyes ez a misszió.

Végül miért vállaltad?

Először is a parancsnokom azt mondta, hogy szükség van a munkámra, én pedig katona vagyok, így mentem. Meg azt is szerettem volna kipróbálni, képes lennék-e megfelelni az ottani követelményeknek. Persze az is sokat nyomott a latba, hogy az EU viszonylag jó fizetést biztosított.

Pontosan mikor utaztál ki?

2007. augusztus végén utaztam ki, és szeptember 1-jén jelentkeztem a misszió parancsnokánál a Kongói Demokratikus Köztársaság fővárosban, Kinshasában. Akkor persze még nem gondoltam, hogy egészen 2008. december 20-ig az országban maradok. Ezután részt vettem egy felkészítésen, ami egy hétig tartott. Itt naprakész információkat kaptam a misszió szervezetéről, munkájáról és működéséről, bemutattak a megfelelő személyeknek. Megkaptam a munkavégzéshez elengedhetetlen technikai eszközöket, a laptopot és a mobiltelefont is, ezek jelentősen megkönnyítették a parancsnoksággal történő napi kapcsolattartást. Két hónapot töltöttem Kinshasában, ahol törzstiszti feladatokat láttam el, majd amikor a Kongói Demokratikus Köztársaság hadereje vezérkari főnökének engedélye megérkezett, indulhattam Kisanganiba, ahol akkor hozták létre az ottani állomásunkat. A fővárosban töltött időszak alatt az Európai Unió szakértőjeként részt vehettem a helyi fegyveres erők reformjával kapcsolatos tárgyalásokon.

Ez a szakértői munka pontosan mit jelentett?

Osztárk kollégámmal együtt beültettek a kongói, ENSZ-es, EU-s és egyéb diplomata közé a kerekasztal tárgyalásokra, ahol megfigyelőként lehetőséget kaptunk a helyi haderő megismerésére. Ez azért is volt jó, mert a kongóiak is és a külföldiek is a valós tapasztalatokat mondták el, szállítás nélkül, így a tényleges helyzetet ismerhettük meg. Ebből kiderült, hogy a kongói fegyveres erők igen lepusztult állapotban voltak, úgy infrastrukturálisan, mint személyügyileg, de a kiképzésben is. Az állandó háborúskodások során a katonai képzés gyakorlatilag

megszűnt. Ugyan kiküldtek 300 hallgatót Belgiumba, az ottani katonai főiskolára, de ezeknek a fele egyszerűen megszökött és sosem tértek haza. Ekkor a belgák rájöttek, hogy egyszerűbb, ha tanárokat küldenek Kongóba, és a korábbi katonai iskolákat próbálják felújítani és újraindítani. Erről is szó volt ott a konferencián, s lett is eredménye, mert francia, belga segítséggel kitatarozták, majd megnyitották a törzstiszti akadémiát, ahol egyszerűen az alapoktól kezdték újra a tiszt- és a törzstisztképzést. A tárgyalásoknak ez volt az egyik fontos eredménye. A másik, hogy teljesen átvilágította a fegyveres erőket, így nyilvánvalóvá váltak azok a problémák, amelyekre megoldást kerestek, szinte minden területen. Különféle bizottságok alakultak, amelyek a katonai tevékenység teljes spektrumát – kiképzés, személyügy, egészségügy, logisztika, fegyverzet stb. – lefedték. Én a személyügyi területtel foglalkozó bizottságba kerültem, ahová a személyügy működtetésével, a kiképzéssel, szakkiképzéssel, valamint az összes katonai oktatással kapcsolatos kérdések tartoztak. Ezekre dolgoztunk ki alkalmazható, megvalósítható terveket, amelyek jelentős részét el is fogadták a kongói partnereink.

Milyen volt az együttműködések a tárgyalásokon részt vevő kongóiakkal?

Nagyon jó, mert látták, hogy tényleg segíteni jöttünk. Ők pedig valóban rászorultak a segítségünkre, annak ellenére, hogy az ország különböző értékes ásványi kincsekben igen gazdag. De az évtizedek óta zajló háborúk szinte mindent negatívan befolyásoltak. Így érthető, miért volt fontos számukra, hogy minél több pénzt és fegyvert kapjanak, lehetőleg ingyen, természetesen segélyként. Esetleg elutazhassanak külföldre kiképzésre, de ha másként nem megy, akkor otthon kaphassanak ilyen kiképzéseket, tanfolyamokat. Ugyanakkor mereven elzárkóznak attól, hogy ők segítsenek, vagy a saját forrásaikból biztosítsanak bármit is. Egy kicsit egyoldalú ugyan, de bizonyos mértékig érthető, hiszen nagyon szegények. A kerekasztal tárgyalások egyik pozitívuma éppen az volt, hogy az ott megállapítottak miatt kaptak fizetésemelést a katonák. Addig a tisztek, tiszthelyettesek átlagkeresete 40 dollár volt havonta, amit 60 dollárra emeltek. Ekkoriban egy ezredes keresete alig 80 dollár volt. Ez pedig, valljuk be, még Afrikában is nagyon kevés.

Abból, hogy fehér vagy, nem volt problémád?

Akikkel együtt dolgoztam, tiszteltek a tudásomért, és én is megadtam nekik a kellő tiszteletet. Akik nem ismertek, azok amerikaiak vagy belgának néztek, és azt hitték, hogy milliomos vagyok. A helyiek szemében ugyanis minden fehér ember csakis gazdag lehet. Egyébként van ebben valami, mert ha ő napi két dollárt keres, én meg 80–100 dollárt, akkor tényleg milliomos vagyok hozzá képest. Szóval a szemükben egy „megfejtető” gazdag voltam, de akikkel munkakapcsolatba kerültünk, azok tudták, hogy nem ez a helyzet. Ők már tudták, hogy nem belga nagybácsi vagyok, hanem magyar, és segíteni jöttünk, nem üzletet csinálni vagy kifosztani őket. Ettől kezdve jobban elfogadtak, mint a korábbi gyarmatosító nemzetek tagjait, akikkel szemben a mai napig is igen gyanakvóan viselkednek. Ezért aztán nagyon jó munkakapcsolatba kerültünk velük.

Miután befejeződtek a szakértői megbeszélések, osztrák kollégámmal együtt a kelet-kongói tartomány – Orientale Province – központjába, Kisanganiba vezényeltek. A tartomány akkora, mint maga Franciaország. A tartomány katonai

parancsnoka az ország elnökének, Joseph Kabilának az unokaöccse, Kifwa tábornok volt. Először azt hittük, hogy csak a rokoni kapcsolata miatt kapta meg a posztot, de hamarosan kiderült, hogy iskolázott, igen jó képességű tábornok. Amikor a Mobotu rezsim száműzte a családjukat, ő Portugáliában elvégezte a katonai akadémiát, valamint más iskolákat is, így nemcsak művelt, jól képzett katona, hanem emberileg is nyitott, normális, nyelveket jól beszélő ember volt. Vele és a katonai törzsével kiváló kapcsolatot alakítottunk ki, hiszen öt hónapon keresztül voltunk a tanácsadói. Valóban igénybe vették a segítségünket, és megfogadták a tanácsainkat.

Milyen témakörben adtatok tanácsokat?

Szinte minden témakörben. Mi ugyanis – a kongói tisztek többségével ellentétben – rendelkezünk katonai végzettséggel, katonai főiskolát, akadémiát, sőt vezérkari akadémiát végeztünk, így a tervezési és elméleti felkészültségünk sokkal alaposabb volt az övéknél. Persze nem mindenki fogadta el a javaslatainkat. Volt egy olyan alezredes, aki inkább hibázott, de el nem ismerte volna, hogy valamiben nem ő a legjobb. Ennek ellenére mindkét állomáshelyen – később Bukavuban is szolgáltam – sikerült jó kapcsolatot kialakítanom a felderítőkkal, akik respektálták közel 20 éves felderítői múltamat, tapasztalataimat. Velük nagyon jó volt az együttműködés, és sok olyan adatot megadtak rajtam keresztül a misszióknak, amit egyébként nem kaphattunk volna meg. Így a helyi eseményekből, valamint a különböző szakadárak, katonai szervezetek, fegyveres csoportok tevékenységével kapcsolatosan is állandóan naprakészek voltunk. Mi egyébként csak az integrált dandárokkal foglalkoztunk.³ Akkoriban 18 integrált dandár volt az országban, a mi körzetünkbe négy ilyen tartozott, amelyekből kettőt elküldtek Észak-Kivu tartományba, az ottani lázadók ellen. Később, amikor átkerültem Bukavuba, ott már hat integrált dandár tartozott hozzánk. Sajnos, épp ezekben a régiókban volt a különböző lázadó csoportokkal a legtöbb fegyveres konfliktus. Itt tevékenykedett a Laurent N’Kunda Batware tábornok által vezetett, főként tutsziból álló fegyveres csoport, amely éveken keresztül destabilizálta a régiót. 2005-ben elfoglalta szinte a teljes Észak- és Dél-Kivu tartományokat, sőt Gomát és Bukavut is megszállta a csapataival. Aztán átállt a kormányhoz, tábornokká léptették elő, majd 2008-ban – amikor én ott szolgáltam – fellázadt Kabila ellen. Ekkor a zendülők elfoglalták Észak-Kivu nagy részét, és ostrom alá vették Gomát. Ugyan Bukavut nem szállták meg, de kisebb-nagyobb fegyveres csoportok beszivárogtak a városba, ahol fosztogattak és gyilkoltak. Volt, hogy egy étteremben vacsoráztunk, amikor szólt a tulajdonos, hogy ne menjünk ki az utcára, mert fegyveres katonák lödörögnek arrafelé, és nem szeretné elveszíteni a fizetőképes vendégeit. Több ilyen eset is előfordult, amiket jelentettünk haza és az Európai Uniónak is, hogy mi a helyzet, de nem vették komolyan, mivel közülünk senki sem sérült meg. Később azonban az EU elismerte az itteni szolgálat veszélyességét, és ma már az ide vezényelt tiszteknek veszélyességi pótlékot fizetnek.

³ Az integrált dandárokból egyenlő számmal képviseltették magukat a kormányhoz hű erők és a különböző fegyveres csoportok tagjai. A korábban egymással szembenálló egységek vállalták, hogy az új kongói haderő részeként folytatják katonai szolgálatukat. Az integrálásuk azonban nem minden esetben problémamentes.

Ebben a helyzetben ki szavatolta a biztonságotokat?

Az EU-bázisokat helyi fegyveresek őrizték. Mivel ez egy tanácsadó misszió volt, nem hordhattunk fegyvert magunknál, ezért a bázisainkat magas falakkal, dróthálókkal vették körbe, ami előtt állandóan biztonsági őrök strázsáltak. Az EU civil biztonsági szolgálatot bérelt, amire nagy szükség is volt, mert 2007 márciusában magában a fővárosban is több fegyveres összecsapás tört ki az elnök és az ellenzéki csoportosulások emberei között. Egyik alkalommal a 2006-os választásokon vesztes elnökjelölt, Jean-Pierre Bemba 600 fős testőrsége megtámadta az elnöki palotát és néhány laktanyát. Az összecsapások napokig tartottak, és több mint 600 halottat szedtek össze az utcákról. Ekkor bennünket sem akartak kiengedni a bázisról. Sajnos, a biztonsági embereinkről hamarosan kiderült, hogy szinte mindenkitől féltek, és ők tűntek el legelőször, amikor az utcában kitört a lövöldözés.

Volt olyan európai, akit atrocitás ért?

Egyszer Kisanganiban az egyetemi tanárok valamiért felhergelték az egyetemistákat az ENSZ ellen. Éppen arra ment egy ENSZ-autó, aminek egy nagy kővel bedobták a szélvédőjét. A kocsit vezető tiszt életét veszítette. Aztán pedig Bukavuban az ENSZ egyik újságíróját ölték meg, mert több leleplező cikket írt a helyi hatalmasságokról. Az ő temetésén mi is részt vettünk.

Amikor Bukavuban szolgáltam néhány napra a városba érkezett Kiss Gábor főhadnagy, aki informatikusként dolgozott a misszió parancsnokságán, Kinshasában. A táborban, ahol a napi munkák elvégzésében segített. Egyszer ki kellett mennünk a reptérre egy francia századosért. A reptér vagy 30 kilométerre volt a tábortól, ahová betonút egyáltalán nem vezetett, így órákig tartott az odavezető út. Már úton voltunk, amikor a reptér közelében lévő faluban baleset történt. A településen átvonuló ENSZ-konvoj egyik teherautójáról egy pakisztáni katona leugrott, de úgy, hogy nem biztosította be a géppisztolyát, és épp fejbe lőtt egy arra kószáló kisgyereket. Összegyűlt a lakosság, hogy meglincseli az összes békefenntartót. Murphy törvénye szerint mi épp akkor érkeztünk oda egy fehér színű autóval, ami nagyon hasonlított a Világszervezet által használt járművekre. Igaz, hogy azoknak hatalmas fekete betűkkel rá volt írva az oldalára, hogy „EU”, de hát ilyen apróságokkal a helyiek nem foglalkoztak, hanem azonnal elkezdtek megkövezni bennünket. Na persze nem kis kavicsokkal dobáltak, hanem komoly kövekkel, hiába kiabáltuk, hogy mi nem az ENSZ emberei vagyunk, hanem az Európai Unióé. Szerencsénkre volt köztük egy írástudó, aki megértette a kiabálásunkat, és valahogy lecsillapította a feldühödött tömeget. Szóval sikeresen bejutottunk a repülőtérre, de olyan lincshangulat alakult ki, hogy az ott lévő ENSZ-erők inkább megszerveztek egy fegyveres konvojt, amivel az éjszaka leple alatt mi is visszajutottunk Bukavuba. Mindenesetre a saját bőrünkön tapasztaltuk, hogy az ENSZ mennyire nem képes rendet tartani Kongóban, annak ellenére, hogy ez a legnagyobb létszámú ENSZ-misszió. Bár több mint 20 000 katona és rendőr szolgált a műveletben, annyira szétaprózták az egységeket, hogy azok már nem tudtak hatékonyan működni.

Néhány nemzetnél a motivációval is gond volt, mivel sokan csak azért mentek Kongóba, hogy pénzt keressenek, nem pedig azért, hogy a helyi civilek védelmében agyonlövessék magukat. Sokan még bűncselekményeket is elkövettek. Volt egy ENSZ-vizsgálat, amiben páran lebuktak ugyan, de sokan ugyanúgy folytattak mindent, csak már egy kicsit óvatosabban. Például emlékszem az egyik francia ENSZ-alkalmazottra, aki fiatalok prostitúáltakkal élt nemi életet, amiért senki sem bántotta, pedig egy-kettőt meg is erőszakolt. Ez pedig még Afrikában is gond – bár pénzért ezek a lányok elég olcsón és viszonylag könnyen adták magukat –, mivel ha valaki erőszakoskodik, azt könnyen feljelentik. A franciát hét nemi erőszakkal vádolták meg, amiből kettőt sikerült bebizonyítani, így kapott néhány év börtönbüntetést. Ezt, szerencséjére, Franciaországban kellett letöltenie. Sajnos nem ő volt az egyedüli, akivel ilyen gondok voltak...

Ha jól tudom, a Kongói Demokratikus Köztársaságban a mai napig komoly gondot jelent a nemi erőszak problémája. Ez hogy jelentkezett nálatok?

A nemi erőszak, sajnos, nagyon gyakori az országban, annyira, hogy az Európai Unió és az ENSZ is több olyan szakértőt foglalkoztatott, akik ezt a problémát igyekeztek valamilyen módon kezelni. Bevett szokásnak számít, hogy az egymással harcban álló fegyveresek – mindegy hogy lázadók vagy a kormány oldalán álló katonák, rendőrök – az ellenség megbecstelenítése egyik eszközének tekintik a családtagjaik megerőszakolását. És ezzel az eszközzel nagyon gyakran élnek is. Sajnos annyira primitív módon, hogy nem elégszenek meg ugyanis a megerőszakolásukkal, hanem nagyon sokszor tönkre is teszik a nőket vagy éppen a fiatal fiúkat. Különféle tárgyakat helyeznek fel a hüvelyükbe, végbelükbe, esetleg megcsönkítják őket. Annyira sok az érintett, hogy Panci településen külön olyan kórház működik, ahol csak az ilyen traumán átesetteket próbálják testileg-lelkileg gyógyítani. Egy helybéli orvos irányítja a kórházat, ahol több ezer asszony és lány nőgyógyászati, illetve pszichés rehabilitációját végzik. Több szervezet küzd ez ellen a probléma ellen, próbálják a katonákat is meggyőzni ennek a módszernek az elfogadhatatlanságáról, de ez szinte lehetetlen. Láttam a kongói tévében egy riportot az integrált dandár parancsnokával, aki úgy nyilatkozott, hogy egy fegyveres konfliktusban az ellenség családtagjainak a megerőszakolása teljesen elfogadott, normális dolog. Mit várunk egy egyszerű katonától, ha a parancsnoka, ezredesként így vélekedik?! Volt egy amerikai újságíró, aki ennek az ügynek az élharcosaként szervezett egy nemzetközi konferenciát Bukavuban, ahol őt helyi asszony – akit többször kegyetlenül megerőszakoltak – a TV-kamerák előtt mesélte el, hogy mi történt velük. Egy filmet is készítettek, amelyben az ő interjúikat is felhasználták. Az ilyen események mindenképp segítenek ezt a barbár szokást felszámolni, de sajnos csak nagyon lassan.

Gyerekkatonákkal találkozótál?

Az „Amani” békefolyamat keretében leszereltük a különböző fegyveres csoportokat, köztük a gyerekkatonákat is. 2008 januárjában Gomában tartottak egy konferenciát, ahol sikerült a fegyveres erőket, a különféle nemzetközi diplomátákat, az EU, az ENSZ képviselőit, illetve a szakadár csoportok vezetőit leültetni egy tárgyalóasztalhoz, és ezután megszületett a gómai béke. A megegyezés értelmében a

fegyveresek vagy tovább szolgálhattak az új, közös haderőben, vagy leszereltek. A leszerelők segélyt kaptak – az ottani viszonyok között ez néhány tucat dollárt, vagy egy biciklit jelentett –, illetve átképezték őket, szakmát adtak a kezükbe. Ebben a folyamatban az EU-tanácsadók is részt vettek, én például két bizottságban is dolgoztam. Részt vettem az átképző bázisok kiválasztásában, majd az ENSZ és az EU anyagi támogatásával felépítettük őket, utána pedig átadtuk a kongói haderőnek. Folyamatosan figyelemmel kísértük a fegyveresek leszerelését, a fegyverek begyűjtését, megsemmisítését, a leszereltek képzését, majd visszaillesztését a civil életbe, egyszóval a demobilizációs folyamat egészét.

Hogy működött egy ilyen átképző tábor?

Általában olyan helyszíneken jelöltük ki a táborokat, ahol már voltak kőépületek, laktanyák, iskolák vagy hasonlóak. Ezek mellé építettük a sátoztáborokat a leszerelőknek, illetve megteremtettük azt az infrastruktúrát, ami a tábor működtetéséhez, kiszolgálásához elengedhetetlen volt. Ilyen például az őrzés-védelem, az ivóvíz, egészségügyi ellátás biztosítása, az étkeztetés stb. Külön táborok voltak a polgári életbe visszamenők és a haderőben maradók számára. Akik maradni akartak a haderőben, azok teljes agymosásban és kiképzésben részesültek, hisz többségük azt sem tudta, mi a katonai fegyver, csak gyilkoltak, ha a vezetőik erre utasították őket. Itt volt lehetőségem több gyerekkatonával is találkozni, akik megrendítő történeteket meséltek nekünk. Őket minden esetben leszereltük, nem maradhattak a haderőben. Persze kérdés, hogy mennyire lehetett őket rehabilitálni, meggyógyítani, hiszen annyira tönkrementek az évekig tartó háborúzásban. Sokuknak kiirtották a családját, sokan azt se tudták, mit kezdjenek a frissen visszanyert szabadságukkal. Ezért nekik külön programokat és képzést kellett szerveznünk, és a felügyeletük is szigorúbb volt, mint a felnőtteké. Az integráció során az alakulatok állományát több helyről igyekeztek összeszedni, úgy, hogy a katonák ne egy helyről, ne egy etnikumból, hanem többből származzanak. A belőlük létrehozott egységek parancsnokának Kabilához hű katonákat neveztek ki, majd ezt az állományt kiképezték, hadrendbe állították, és elküldték őket harcolni a lázadók ellen; többnyire Kelet-Kongóba.

Mekkora a veszélye annak, hogy a leszereltek újra fegyvert fognak és harcot kezdenek?

Ez valós veszély, mert ezek az emberek hozzászoktak, hogy nem kell dolgozniuk, az útonállás, rablás és fosztogatás viszonylag könnyű kereset, amit egy-egy nő megerőszakolásával még édesebbé lehet tenni. Gondold el, ezek után újra dolgoznod kell, sokkal kevesebb pénzért, mint amit korábban fegyverrel szereztél. Egy részük éppen ezért ismét fegyvert szerzett magának, és a saját kontójukra garázdálkodni kezdtek. Ilyenekkel én is találkoztam az egyik faluban, ahol egy úttorlaszt állítottak fel, és vámot szedtek az arra elhaladóktól. Akinek nem volt pénze, attól gyümölcsöt vagy más árut koboztak el, ha pedig az sem volt, akkor megerőszakolták az arra utazó nőket. Ezeket a bandákat férfiak és volt gyerekkatonák vegyesen alkották. Sajnos, hasonló fenyegetést jelentettek a polgári lakosságra a reguláris erők – rendőrök, katonák – tagjai is, akik szintén fosztogatással igyekeztek kiegészíteni az alacsony zsoldjukat. Az állami szolgálatban álló fegyveresek és más hivatalnokok ezen kívül komoly részesedést húztak a csempészetből is. Kongó ugyanis igen gazdag ásványi

kincsekben – arany, gyémánt stb. –, amit kis ráfordítással könnyen ki lehet termelni. Itt általában a helyi kormányzó vagy hadúr – néha a kettő egy és ugyanaz – elküldött egy bizonyos számú katonát vagy kényszermunkást, hogy dolgozzanak neki a bányákban. Ezek a felnőttek és gyerekek akár éveken keresztül is robotolhattak mindenféle védőeszköz és megfelelő ellátmány nélkül, hatalmas hasznot termelve modern rabszolgatartóiknak. Ugyanis olcsóbb megvenni a szupravezető anyagát három dollárért a csempészektől, mint 12 dollárért a nemzetközi piacokon. Jártam egy pici faluban Kelet-Kongóban, ahol olyan út volt, amely bármelyik európai nagyváros útjával versenyre kelhetett. Mint kiderült, nem véletlenül, mivel naponta 15–20 repülőgép szállt le erre az aszfaltozott útra, majd zsákszámmra rakodták fel a környéken kitermelt ásványokat, amiből nagyon sokan meggazdagodtak. Ebben az üzletben benne volt szinte mindenki: a helyi polgármester, a rendőrfőnök, a katonai körzetparancsnok is. A csempészek rendőri segédlettel egyszerűen leállították a forgalmat, a gépek leszálltak, berakodtak és felszálltak. Magam is szemtanúja voltam három repülő érkezésének, amit ott rögtön megpakoltak, kifizették a területet biztosító rendőröket, majd mentek is tovább. Le is fényképeztem, majd jelentettem az esetet, de semmi sem történt. Egyébként ma is őrzöm a képeket. Szóval rettentő korruptak, ami talán magyarázható is, hisz ha egy 80 dollárt kereső ezredes egy ilyen bánya működtetésével naponta megkereshet 200–500 dollárt, akkor meg is teszi...

A demobilizáción kívül volt más feladatokat is?

Az utolsó hat hónapomban részt vettem a fegyveres erők személyi állományának az összeírásában is. Ennek az volt a lényege, hogy a haderő reformjának keretében az EU vállalta, hogy felméri a katonák pontos létszámát, majd egyedi – biometrikus – azonosítás után ellátja őket katonai dokumentumokkal. Ez azt jelenti, hogy lefényképeztük őket, ujjlenyomatot vettünk tőlük, majd készítettünk nekik egy chipes, hologramos személyazonosító kártyát, amit helyben – még – nem tudnak hamisítani. Erre azért volt szükség, mert pontosan senki sem tudta, hogy mekkora is a kongói hadsereg, illetve néhány élelmes tábornok komoly bevételt generált magának a tisztázatlan létszámviszonyokból. Több esetben is előfordult, hogy a dandárparancsnokok sokkal nagyobb létszámot jelentettek a főparancsnokságra, mint amennyi volt. A jelentés szerint volt egy 3500 fős dandárja, valójában alig 1500 ember lézengett a táborban. Egy katona havonta 40 dollárt kapott, így minden hónapban a tábornok 2000 katona fizetését, azaz 80 000 dollárt tehetett zsebre. Ez ugye már szép pénz... Bár a parancsnok kapta az összeg oroszlánrészét, de a törzsben dolgozó főtisztek szemét is ki kellett szűrni valamivel. Ez a rendszer nem csak dandár, de ezred, sőt zászlóalj szinten is működött. Hát ezért élt a katonai parancsnokok nagy része úgy, mint egy kiskirály. Persze a segélyeket is ők fölőzték le. Például minden dandár kapott két-két korszerű japán terepjárót az Európai Uniótól, amiket persze csak a parancsnokok használtak. Talán azért is fordult elő gyakran, hogy egy-egy alakulat nem volt hajlandó részt venni a leszerelési folyamatban, és hogy ne indítsanak harcot a kormány ellen, inkább meghagyták őket az adott területen, ahol tovább folytathatták üzlelteiket. Az én körzetemhez tartozott a 87. dandár, amely Valikale városában települt. Ők felügyelték a környék jól jövedelmező bányáit, amely gazdaggá tette a parancsnokukat. Ezért bármilyen parancsot is kapott a fővárosból, nem volt hajlandó elhagyni a területet vagy átadni a parancsnoki beosztást. Mivel a katonák nem a

kormányhoz, hanem hozzá voltak hűségesek, nem tudtak vele mit tenni, békén hagyták. Ő pedig volt annyira okos, hogy névlegesen elismerje a kormány tekintélyét. De hát akkor is csak egy hadúr maradt, hiába hordta a hadsereg egyenruháját. Hasonló volt a helyzet a 86. dandárnál, ahol a parancsnok és a katonák nagy része is muzulmán volt. Ők sem voltak hajlandók részt venni az integrációs folyamatban – vallási okokra hivatkoztak, hogy nem hajlandók keresztényekkel közös egységben szolgálni –, mivel az általuk ellenőrzött területen a parancsnoki kar tagjai villákat építettek maguknak, és a katonák is jól éltek a helyi bányák és a csempészet hasznából. A kormány ezzel a parancsnokkal sem tudott mit kezdeni, hiszen volt vagy 1500 fegyverese, így nem kényszeríthették rá, hogy elhagyja a környéket. Voltam nála vendégségben a villájában. Magyarországon sem találni túl sok helyen ilyet... És akkor még nem beszéltem az olyan teljesen szervezetlen milíciákról, mint a Mai-Mai. Ebben a lázadó szervezetben fanatikus törzsi harcosok találhatók, akik teljes függetlenséget követelnek az általuk ellenőrzött területeknek. Őket sem lehetett integrálni az új, közös haderőbe...

Térjünk vissza a személyi állomány összeírására. Csak a létszámokkal való zsonglőrködés jelentett gondot, vagy más is?

Más gondok is voltak. Éppen Valikalében írtuk össze a katonákat egy belga őrnaggyal, amikor kiderült, hogy több főtisztnek nem is az a rendfokozata, mint amire a fizetését kapja. Az évtizedekig tartó háború ellenére is viszonylag jól működött a katonai bürokrácia, így az előléptetési parancsok alapján egy-egy ember jól nyomon követhető volt. Odaállt elénk egy Obote nevű őrnagy, nyilatkozott, hogy ki is ő, kik a szülei, honnan származik, milyen katonai iskolát végzett, hol szolgált stb. Mi ezeket rögzítettük, majd az alakulat személyügyi tisztjével ellenőriztük a valódiságát. Sokszor be kellett vonnunk a vezérkart és a minisztériumot is, de többnyire hamar kiderült, ha valaki hazudott nekünk. Így tudtuk meg, hogy akivel hónapokig őrnagyként tárgyaltunk, hivatalosan csak hadnagy. Tudod, az volt az érdekes, hogy nemcsak az anyagi előnyökért „léptették” elő magukat, hanem az erkölcsi elismerésért, a nagyobb tekintélyért is. Volt olyan tiszt, aki ugyanabból a törzsből származott, mint a parancsnok, és simán előléptette magát, senki sem vizsgálta meg annak a jogosságát. Egyik alkalommal egy ilyen Mai-Mai őrnagy adatait vettük fel, amikor kiderült, hogy csak százados. Annyira megsértődött – mivel nem maradhatott őrnagy –, hogy elrohant a szállására, magához vett néhány kézigránátot, és visszajött, hogy revánsot vegyen rajtunk. Az egyik vele azonos törzsből származó őrnagy látta, hogy baj van, odament hozzá, és valahogy még az épület előtt lefegyverezte. Ez volt a második eset a misszió során, amikor életveszélyes helyzetbe kerültem. Egyébként az azonosítás során több munkatársamat is életveszélyesen megfenyegették, de szerencsére mindig sikerült diplomatikusan megoldani ezeket a helyzeteket.

Mi történt, amikor kiderült, hogy a 3000 ember helyett csak 1500 van, és mondjuk tíz éve felveszi az utánuk járó pénzt?

Ezeket visszamenőleg nem tudtuk kivizsgálni. Éppen a nyilvántartások pontosítása, illetve a biometrikus személyazonosító kártyák rendszerbe állítása hivatott megakadályozni az ilyen eseteket. Ezekkel a kártyákkal már nem mehet oda bárki csak úgy felvenni a fizetést.

Mennyire volt eredményes a misszió?

Egy párfős misszióból – aminek az egyik alapítója a magyar Papp István alezredes volt – egy jól működő, felfuttatott művelet lett, amely nem csak a fővárosban, de a fontosabb helyeken is működtet irodákat. Korábban franciák, illetve belgák vezették a missziót, de őket a helyiek bizonyos okok miatt nem kedvelték. Ezt az EU is felismerte, így egy portugál tábornokot neveztek ki parancsnoknak.

Sikeres volt a tanácsadói tevékenység is, a leszerelési folyamatban való munkánk, a kongói haderő összeírása, a személyügyi és pénzügyi rendszer kiépítése; de ide sorolom az „Amani” békefolyamatban vagy a gomai békekötésben betöltött szerepünket is. Ezekben mindben tevékenyen részt vettem, és úgy éreztem, hogy hasznos. Ha nehezen is, meg afrikai módon is, de azért mennek a dolgok.

Az ott megszerzett tapasztalataidat itthon hogyan tudtad kamatoztatni?

A tapasztalataimat különféle konferenciákon adtam tovább; közülük három szervezésében magam is részt vettem. Ebben az időben a Művelési Központ békemissziós osztályán dolgoztam, ahol az afrikai kontinenssel kapcsolatos feladatok is hozzám tartoztak. Akkor úgy tűnt, hogy az ország részt fog venni egy EU által indított nagyobb volumenű afrikai műveletben is. Ebből persze semmi sem lett, pedig felvettük a kapcsolatot az osztrákokkal és a franciákkal is, akik nem csak hogy átadták a művelési tapasztalataikat, de további segítséget is ígértek. Közben azonban kormányváltás történt és az új katonai vezetést már nem érdekelte Afrika. Mivel az egyik lehetséges művelet Kongóban lett volna, kétszer is jelentettem írásban és szóban Tömböl tábornok úrnak, az akkori vezérkari főnöknek, így a kint szerzett ismereteimet valamilyen mértékben felhasználhattam. Utána meg már senki sem kérdezett, így elmentem nyugállományba, bár a programok, amiket a franciákkal előkészítettünk, még egy darabig futottak. Például kiment három tisztünk vagy másfél hónapra Dzsibutiba a franciákhoz, tapasztalatszerzés céljából. Végül nem Afrikába mentünk, hanem Afganisztánban növeltük a magyar kontingens létszámát. Ettől kezdve Afrika lekerült a napirendről, pedig az ENSZ, az EU és a NATO is egyre komolyabb szinten kapcsolódik be az afrikai békefenntartásba, amiből mi sem maradhatunk ki túl sokáig.

Véleményem szerint fontos lenne minél több olyan embert beiskoláztatni nyelv- és más tanfolyamra, akik hajlandók kimenni az irodákból az afrikai dzsungelbe vagy sivatagba. Attól azonban nem tartok, hogy ha kimegyünk Afrikába, a mi katonáink rosszabbak lennének, mint más nemzetek katonái, ha megfelelő felkészítést és felszerelést biztosítanak nekik.

A bukavui repülőtéren

Kongói katonák Walikalében

Magyar iskola

A kongói integrált dandárokat ellenőrző csoport

A MONUA misszió pakisztáni békefenntartóival

Minembwe

1984-ben kezdte meg a Zalka Máté Műszaki Katonai Főiskola vegyivédelmi szakát, ahol 1987-ben kiváló eredménnyel végzett, így rögtön főhadnagynak léptették elő. Első beosztását Hatvanban kapta, ahol a vegyi-; sugárfelderítő század parancsnoka lett. 1990-ben került át Szentendrére, a Kossuth Lajos Katonai Főiskolára vegyi kiképzőnek, majd 1992–1994 között elvégezte a Budapesti Műszaki Egyetem vegyészmérnöki karát, illetve 1995–1997 között a Budapesti Műszaki Egyetem Természet- és Társadalomtudományi Kar mérnöktanári szakát. 1995-ben a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola vegyivédelmi tanszékére került oktatónak. Szorgalmának köszönhetően rövidesen adjunktus, majd 1998-tól főiskolai docens lett. Közben óraadó tanárként dolgozott a Budapesti Politechnikum Biztonságtechnikai szakán, a Munkavédelmi Képző és Továbbképző Intézetben, valamint a Petőfi Sándor Gimnázium és Gépészeti Szakközépiskolában.

1996-ban a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen középfokú francia nyelvvizsgát tett, majd 1999-ben kijutott Kanadába, ahol sikeresen letette a felsőfokú francia nyelvvizsgát. Később a középfokú angol nyelvvizsgát is megszerezte. 2002–2005 között elvégezte a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskoláját, ahol lerakta az abszolutóriumot, de a doktori fokozatot egyelőre nem szerezte meg. Ezután nevezték ki a Vegyi- és Katasztrófavédelmi Intézet NBC Laboratórium vezetőjének, ahonnan 2009-ben került ki a Kongói Demokratikus Köztársaságba, az Európai Unió által vezetett misszióba, ahol két évet szolgált katonai tanácsadóként. Hazaérkezése után, 2011-ben, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem megszűnése miatt nyugállományba került.

Hogy kerültél ki Kongóba?

Felkérést kaptam a Műveleti Központon keresztül, akik az angol és francia nyelvtudásom miatt döntöttek mellett. Korábban semmilyen békeműveletben nem szolgáltam, ez volt az első misszióm, és ezt mindjárt Afrikában töltöttem. Egy kicsit hosszabb volt, mint egy átlagos hathónapos misszió, mert a váltási nehézségek miatt ide általában egy évre mennek az emberek, illetve ezt lehet hosszabbítani, ezért is töltöttem ott két évet. Persze ezt akkor még nem tudtam, amikor megkerestek, de vonzott a kihívás és a szakmai pályafutásomból már csak a missziós tapasztalatok hiányoztak, így rövid gondolkodás után igent mondtam a felkérésre.

Milyen tapasztalatot kért az EU, illetve tudtad-e pontosan, hogy milyen munkára mész ki?

Ez tulajdonképpen az EU civil missziója, fegyvertelen tanácsadóként kell dolgozni különböző területeken. Alapvető követelmény a katonai rendfokozat volt: alezredes vagy ezredes, azon túlmenően katonai tapasztalat és a békefenntartói tanfolyam elvégzése, amivel már rendelkeztem. Amikor megkérdezték, kimennék-e Kongóba, igyekeztem minél több információt begyűjteni, így derült ki számomra,

hogyan az EUSEC DR Congo missziója a Kongói Demokratikus Köztársaságban hat évre tekint vissza. Első és alapvető célja a kongói védelmi szektor – leginkább a haderő – reformjának segítése, támogatása. A misszió a helyi haderő adminisztrációjának kialakításával kezdte a munkáját. Ez az egyik legrégebbi és legfontosabb projektje, aminek a lényege, hogy összeírja a haderő állományát, és kialakítsa azokat a fizetési listákat, amelyek alapján korrekt módon lehet ellenőrizni, hogy ki, hol, milyen fizetést vesz fel. Mára már egy biometrikus azonosító kártya kiállítására került sor (szolgálati igazolvány), és a tanácsadóknak általában az a feladata, hogy ennek a fizetési láncnak a folyamatát figyelemmel kísérvé, ellenőrizze, illetve a meglévő anomáliák felszámolásában segédkezzen. Ezen túlmenően egyéb szakértői feladatok elvégzését is kérheti tőlünk az EU. Közben tájékoztattam a misszió helyt adó országáról. A Kongói Demokratikus Köztársaságról azt kell tudni, hogy egy 65 milliós, kb. fél Nyugat-Európa területű ország. Ez komoly közlekedési nehézségeket okoz, hiszen a bukavui helyőrség, ahol kirendeltség-vezetőként kezdtem a munkám, kb. 1500 kilométerre van a fővárostól, Kinshasától. Ez azt jelenti, hogy csak az ott lévő 20 000 fős ENSZ-kontingens repülőeszközeinek használatával lehet eljutni oda, mivel nincsenek utak, nincs vasúti közlekedés, nincs belső tömegközlekedés, és a másfajta hosszú távú utazás nem megbízható. Még repülővel is egynapos út a fővárosból. Persze nem csak ez jelentett számomra kihívást. Aztán olvastam a rossz biztonsági helyzetről is, de arról is, hogy az ország gazdasága az elmúlt időszakban fejlődni kezdett. Szóval voltak a mérlegben jó és kevésbé jó dolgok is. Ezek tudatában mondtam igent a felkérésre.

Hogyan zajlott a felkészítésed?

Az itthoniak nem igazán ismerték a kinti körülményeket, feladatokat, de szerencsére a kikerülésem előtt a korábban ott szolgáló tisztek segítettek a felkészülésem. Gerle Zoltán alezredes, illetve az akkor éppen váltásra kerülő Nagy Sándor ezredes – aki ugyanabban a beosztásban szolgált, ahová én kerültem – nagyon sok információt és tapasztalatot osztott meg velem. Az igazi felkészítésem Kinshasában zajlott, ugyanis minden kikerülő katona ott kezdi meg a felkészülést a munkájára. Ott kapja meg a tájékoztatást, utána pedig elmegy abba a helyőrségbe, abba a beosztásba, ahol éppen szolgálni fog. Előtte azonban a parancsnokságon szolgáló szakértők (vagy a régebben ott szolgáló kollégák) felkészítik az adott katonapolitikai helyzetre, ismertetik az ország geopolitikai térképét. Elmondják a misszió működési szabályzatát, a különféle biztonsági rendszabályokat. Felszerelik azokkal az eszközökkel – golyóálló mellénnyel, illetve sisakkal, rádiókkal –, amire a napi munkájához szüksége van. Kioktatják, főleg a gépjárművezetésre és a lakossággal történő kapcsolattartásra vonatkozó rendszabályokra, illetve a pénzügyi ismeretekre és az egyéb összes olyan parancsra, ami a belső működést szabályozza. Ez lehetővé teszi, hogy mindenki a legnagyobb felkészültséggel, professzionálisan végezhesse a feladatát, valamint bármilyen probléma esetén tudja, hogyan fogják evakuálni, hol talál orvosi ellátást, és egyáltalán milyen kapcsolattartási lehetőségei vannak a Parancsnoksággal. Ez történt velem is.

Milyen hasonlóságot vagy különbséget tapasztaltál az itthoni és az EU-s felkészítés között, illetve mondanál még pár szót az itthoni felkészítésről?

A békefenntartóknak előírt nemzetközi tanfolyamon vettem részt Szolnokon, ami maximálisan elegendő volt ahhoz, hogy a későbbiek folyamán a munkámat elvégezzem, annak ellenére, hogy ez nem békefenntartói, hanem tanácsadói misszió volt. Amikor kikerkeztem, 60 fő volt a létszám, ez most 50 főre csökkent, tehát nem egy nagy katonai állománnyal rendelkező kontingens, inkább csak egyéni beosztások vannak. Mindenki magára van utalva, ezért nagyon sokat segített, hogy Szolnokon a korábban békefenntartásban dolgozó katonáktól megtanultuk azokat a praktikákat – különösen az étkezésre, az egészségügyi, higiéniai rendszabályokra vonatkozó részeket –, amiket Afrikában nagyon jól lehetett hasznosítani. A másik – kinti – felkészítés leginkább a belső működésre vonatkozott, hiszen az állománynak pénzt kellett kezelnie, pénzmozgásokat, felhasználást ellenőriznie, személyügyi, adminisztratív dolgokat számon kérnie a helyi partnereken. Igazából kint alapvető missziós dolgokról már nem beszélnek, csak a speciális biztonsági, illetve a betartandó egészségügyi és higiéniai rendszabályokról, hiszen úgy veszik, hogy általában kész katonák érkeznek. A misszió több mint felét a francia, belga állomány teszi ki, akik nagy afrikai tapasztalattal rendelkeznek. Akiknek nincs ilyen, azoknak az idősebb kollégák természetesen elmondják, mik azok az étkezésre, ivóvízre vonatkozó helyi specialitások, amelyeket szigorúan be kell tartani ahhoz, hogy egészségesen meg lehessen úszni. Egyszóval a két egymástól teljesen eltérő felkészítés tökéletesen kiegészítette egymást, így igen jó felkészítést kaptam.

A felkészítés során az is kiderült, hogy a misszió nyelve a francia. Ezen folyik a kommunikáció interneten, levélben, parancsok formájában. Természetesen az angol nyelvet is használtuk, de inkább csak az országba települt ENSZ-misszió – MONUSCO¹ (korábban MONUC²) –, valamint egyes nemzetközi szervezetek munkatársaival történő egyeztetéskor. Hasznos volt még a helyi nyelvek ismerete is, mivel a kongói haderőnek a francia nyelv mellett hivatalos nyelve a lingala, illetve a keleti országrészben a szuahéli. Bármilyen furcsa is, de voltak olyan EU-tanácsadók, akik ismerték és használták is ezeket a nyelveket a mindennapi munkavégzés során.

Mi történt veled a felkészítés után?

Bukavuba kerültem, ahol a tízes katonai körzet parancsnokságának voltam a tanácsadója. A helyi haderőt a meglévő tartományok alapján osztják katonai körzetekre. Jelenleg 11 tartomány van és a főváros. A bukavui tartományi székhely Dél-Kivu tartomány fővárosa. Dél-Kivu Magyarország területének kétharmadát teszi ki, és kb. 25–30 000 katona állomásozik ott. Alig két éve nagy összeccsapások voltak a kormányerők és a lázadók között, mivel a Kivu-tó két partján található Dél-Kivu, valamint Észak-Kivu a Kongói Demokratikus Köztársaság két legveszélyesebb,

¹ Mission de l'Organisation des Nations Unies pour la stabilisation de la République démocratique du Congo – Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Missziója a Kongói Demokratikus Köztársaság stabilizálásért (2010. július 1-jétől).

² Mission de l'Organisation des Nations Unies en République démocratique du Congo – Az ENSZ kongói demokratikus köztársasági missziója (2010. június 30-ig).

legfrekvenciáltabb tartománya. Itt találhatók a legvéresebb lázadó csoportok, és a ruandai, ugandai, illetve burundi határ közelsége miatt a két, illetve a három ország közötti konfliktusok is általában itt szoktak eszkalálódni. A probléma lényege, hogy Kongó területén a két legaktívabb szervezet az FDLR³, ami Ruanda felszabadításáért küzd, illetve az LRA⁴, ami Uganda felszabadításáért küzd, de érdekes módon mégis a kongói területeket használják bázisként. Ennek fő oka, hogy Kongó területén nagyméretű trópusi esőerdők vannak, ezek általában nemzeti parkok, ahol a legértékesebb ásványkincsek bányái találhatóak. Itt elsősorban mindenki a véres gyémántra és az aranyra gondol – ennek Magyarországon is elég nagy a publikációja, ismertsége –, de van két olyan ásványkincs, ami csak nagyon kevés helyen fordul elő a Földön. Ez a coltán (ami a columbium és a tantál érce, ma már a columbiumot niobiumnak nevezik és a készletek 90%-a ebben a két tartományban van) és a kassziterit, ami az ón érce. Ebből szintén jelentős készletek találhatók itt. Meg kell még említeni, hogy az országban rengeteg rezes, foszfátot, kőolajat, gázt, urániumot lehet találni, ennek egy részét nem is hasznosítják.

Az ónt mire használják?

Az elektronikai iparban kell, mindenféle rozsdamentes eszköz bevonására, valamint ötvöző anyagként és forrasztóórnként is fontos. A coltánból a tantál a fontosabb, főleg a laptopokhoz, iPhonokhoz, iPadokhoz kell, azaz minden mobil eszközhöz. A nióbium pedig az űrkutatásban, hajtóművekben, reaktorokban és részecskegyorsítókban nélkülözhetetlen. Tehát itt találhatók azok az ásványkincsek, amelyekből ezeket a lázadó csoportokat fent lehet tartani, és amelyekből képesek megvásárolni a fegyvereiket, illetve eltartani önmagukat.

A másik probléma, hogy a Nagy Tavak régiójában a Kongói Demokratikus Köztársasággal határos országoknak kicsi a területük, magas a népsűrűségük, így nincs elegendő földterületük az állatok legeltetésére, és vannak bizonytalan hovatartozású részek is, amit ők szeretnének megszerezni. Ez az ország, ha belegondolunk, 25-ször akkora, mint Magyarország és csak 6,5-szer annyian lakják. Ezek a trópusi esőerdők átjárhatatlanok, ha a lázadó csoportok ide beveszik magukat, nagyon nehéz őket visszaszorítani, illetve a saját országukba visszaküldeni, vagy repatriálni. Ez legfeljebb csak akkor lehetséges, ha a leszerelési programokban⁵ részt vesznek. A háborús helyzet több mint tíz éve tart⁶, és egy 20 000 fős ENSZ-kontingens próbálja fenntartani a békét. Ez a MONUSCO, ami az ENSZ legnagyobb békefenntartó missziója, és történelmi érdekesség, hogy az 1960-as évek elején szintén itt működött az első ENSZ-békefenntartó misszió. A két misszió között eltelt időszakban az ország folyamatosan háborúkat és polgárháborúkat élt át, ami meg is látszik az infrastruktúrán.

³ Forces Democratiques de Liberation du Rwanda – Ruandai Felszabadítás Demokratikus Erői – ruandai hutu lázadók.

⁴ Armée de résistance du Seigneur – Lord’s Resistance Army – Az Úr Ellenállási Hadserege. Joseph Cony által vezetett ugandai lázadócsoporthoz.

⁵ DDRRR – Désarmement, démobilisation, rapatriement, réhabilitation et relocalisation – Lefegyverzési, leszerelési, hazatelepítési, rehabilitációs és áthelyezési programok.

⁶ 1. Kongói háború (1996–1998), 2. Kongói háború (1998–2003).

Bukavuban mi volt a feladatod?

Az itt működő parancsnokságon az első és legfontosabb feladatom az ott állomásozó 25–30 000 katona fizetésének a nyomon követése volt. Olyan nehézségekkel néztünk szembe, hogy a harcok miatti folyamatos helyváltoztatás következményeként nem voltak pontos nyilvántartások arról, hogy az alakulatok hol találhatók, mekkora a létszámuk, a tiszti, tiszthelyettesi állományuk. Igazából még az alakulatok nevét sem tudták pontosan, hiszen a reformok miatt állandóan változtatták, illetve átszámolták őket, hogy megnehezítsék a felderítést. Nagyon nehéz volt nyomon követni mind az állományt, mind az alakulatokat. Olyan területeken mozogtak, ahol nem voltak híradó eszközök, ahol nem működik a mobiltelefon. Igazából csak futárok útján lehet tartani velük a kapcsolatot, ami viszont életveszélyes, mert nagyobb távolságra ilyen körülmények között elmenni nem lehet. Ezért azt a megoldást választottuk, hogy a zászlóaljok, dandárok személyügyeseit bevontuk a bukavui parancsnokságra, ahol az általuk készített személyügyi listák alapján ellenőriztük, hány fő van a csapatoknál. Elődeink ezt már többször is felmérték. Megcsinálták az összeírást, de ez nem csak egy egyszerű papír alapú összeírást jelent, hanem ujjlenyomatot is vettek minden katonától, illetve fényképet is készítettek róluk. Az EUSEC egy számítógépes adatbázist készített, ami akkor elég megbízhatónak számított. Ez alapján jutottunk el hat év alatt arra a szintre, hogy a haderő kezdeti, kb. 330–360 000 fős létszáma az adatbázis elkészítése után kb. 150 000 főre csökkent, de még így sem volt teljesen naprakész. Így a kifizetések összege jelentősen lecsökkent és csak a ténylegesen állományban lévő katonák kaphattak pénzügyi ellátást, nekik viszont többszörösére emelkedett a fizetésük. Nagyjából havi 10 amerikai dollárról (!) 40–50-re. Ennek azonban nem mindenki örült, mert egyes történetek szerint sok magas rangú katona profitált a korábbi tisztázatlan viszonyokból, bár erre konkrét bizonyítékot egyszer sem találtam. Az biztos, hogy egyes általam is ismert parancsnokok a fizetésükkel nem összeegyeztethető színvonalon élnek. Azt is tudni kell, hogy az adatbázisok megbízhatatlansága nem csak a katonák rosszhiszeműségéből vagy az eljárók „zsebre dolgozásából” adódik, hanem abból, hogy a kongói haderő az elmúlt öt-hat évben két-három gyorsított integrációt hajtott végre. Ez azt jelenti, hogy a Gomai Egyezményt aláíró 20 fegyveres csoportot teljes létszámmal beintegrálta a haderőbe.⁷ Így aztán mindig újra kellett kezdeni a katonák azonosítását, akik ez idő alatt nyilván háborúban voltak. Voltak, akik dezertáltak, voltak, akik meghaltak, akik egyszerűen letették a fegyvert, vagy akik külföldre szöktek. Így nagyon nehéz nyomon követni. Volt olyan is, hogy néhányan ismét jelentkeztek felmérésre.

Ez az ujjlenyomattvétnél és a fotózásnál nem bukott ki?

Azonnal nem, mivel az ujjlenyomattvétnél, illetve a fotózás egy laptop-hoz rögzített eszközzel történik, és mivel nincs internetkapcsolat, csak a központi adatbázisba való feltöltés után, illetve az adatok összevetése után dobta ki a gép.

⁷ A Gomai Békeszerződést hosszas tárgyalások után, 2008. január 23-án írták alá. Az USA, az EU és az Afrikai Unió szponzorálásával életre hívott béketárgyalások célja az volt, hogy a több mint 20 csoportból álló kelet-kongói lázadók békét kössenek a Kongói Demokratikus Köztársaság kormányával. Sajnos a békeszerződés nem valósult meg maradéktalanul, azóta is kisebb-nagyobb intenzitású harcok dúlnak a régióban.

Hozzá kell tennem, hogy amikor kiosztottuk a kártyákat (elkészültek a kártyák, de a változások miatt többször kellett kinyomtatni), összesen csak 120 000 kártya került kiadásra. Volt, amiért nem jelentkeztek, de olyan is akadt, akinek három kártyája készült... Ez hihetetlenül nehéz munka. Nagy távolságokban, elképesztően rossz körülmények között kell dolgozni, és nem elég a laptopot meg az ujjlenyomat-felismerő rendszert magunkkal vinni, hanem sok esetben vinni kell a generátort és az üzemanyagot is, ráadásul a száraz évszakban a por, a nedves évszakban pedig az eső teszi tönkre az egész berendezést.

Mi történik, ha valakiről kiderül, hogy két-három név alatti forrásból is fizetéshez jut?

Azt nem tudtuk, hogy kap-e fizetést, de ki tudtuk szűrni, ha többször ugyanaz az ember ugyanazzal a kártyával próbált jelentkezni. A probléma az, hogy mindenkinek olyan sok neve van, hogy még a számítógépes program is nagyon nehezen tudja összehasonlítani őket, illetve van olyan név, amihez a kongói haderőben 70 ember tartozik. Úgy, mint nálunk a Kovács, Szabó, Kiss vagy Nagy, csak ott sokkal nehezebb kiszűrni, mert a születési adatok elég viszonylagosak. A fényképek alapján meg szinte semmit sem lehet megállapítani. Igazából ez a rendszer akkor tudná leellenőrizni a katonákat, ha a fizetés felvételénél le kellene adni az ujjlenyomatot. Erre a fizetési rendszer bonyolultsága miatt egyelőre még nem vagyunk felkészülve. A fizetéseket a katonák részére a kongói kifizető tiszteken keresztül biztosítjuk. Ezek a kifizető tisztek kapják meg az EUSEC által támogatott központból a listákat, és ezek alapján zsákokban viszik el a pénzt az alakulatokhoz. A bankrendszer nincs olyan fejlett, hogy másképp meg tudnák oldani. Ez hatalmas tömegű bankjegyet jelent, mivel fémpénzeik nincsenek, és kb. 900 kongói frank ér 1 dollárt. Ez már 50 dollárnál is igen nagy mennyiségű papírpénz, a kis címletek miatt. Ez azt jelenti, hogy óriási zsákokban viszik a pénzt az alakulatoknak, amit utána szét kell osztani, és mindenkinek alá kell írnia a fizetési listát. Ez további nehézség a katonák nagy része, nem hogy franciául nem beszél, de teljesen analfábéta. Igazából bárki aláírhatja helyette az átvételt, és ezt nem is egyszerű kideríteni. Így tényleg nagyon nehéz rendet tenni. Ráadásul ezek a csapatok, amelyek a harcokban ténylegesen részt vesznek, nagyon messze vannak a tartományi parancsnokságtól.

A második helyen Orientál tartományban dolgoztam, ott volt olyan alakulat, amely a központtól 800 kilométerre állomásozott. Hiába volt meg nálunk a lista, hiába állt rendelkezésre maga a pénz, fizikailag nem volt lehetőség, hogy eljuttassuk azt a harcoló alakulatokhoz. Véleményem szerint a kongói probléma gyökere, az egész erőszak alapja az, hogy a katonák nem kapják meg a fizetésüket. De a rendőrökre is el tudom mondani ugyanezt. Van egy ugyanilyen EU-s rendőri misszió, az EUPOL⁸, ők is megpróbálják rendezni ugyanezt a problémát. Ha ezek a fegyveres szervek nem kapnak időben fizetést, nem jutnak pénzhez, akkor nagy a valószínűsége, hogy mivel a fegyverük rendelkezésre áll, lőszerük van, megszerzik erőszakkal, elveszik a helyi lakosoktól mindazt, amire szükségük van. Ezért sem jó túlzottan a kongói fegyveres erők reputációja.

⁸ Mission de police de l'Union européenne en République démocratique du Congo – Az EU Kongói rendőri missziója.

Bukavuban volt más feladatod is?

Hat hónapot töltöttem Bukavuban, ahol egy háromfős kirendeltséget vezettem. Ezek a kirendeltségek az adminisztrációs feladatokon kívül a misszió meghosszabbított csápjai, ami azt jelenti, hogy az összes központi projekt ezeken a szervezeteken keresztül folyik, hiszen nekik van helyismeretük, ők vannak a helyszínen. Az odaérkező többi szakértőnek készítik elő a terepet. Mire kell gondolni? Általában képzésekről van szó, tehát az adminisztrációs és a CIMIC-képzések, ezen belül főleg a szexuális erőszakra, az emberi jogokra vonatkozó tanfolyamok helyszíneit kell előkészíteniük. Az odaérkező egyéb delegációk fogadása is az ő feladatuk, ami azt jelenti, hogy ha az EU vagy valamelyik ország nagykövete kéri, fogadni kell őket a repülőtérén, mivel a 35 kilométerre lévő repülőtérrel a biztonságos szállítást is meg kell oldaniuk. Ott az ember a mindenes pozícióját tölti be, mindent el kell tudnia intézni, amit az odaérkező konzul vagy nagykövet, vagy akár egy-két napra odaérkező szakértő kíván. Az étkezéstől a szállásig, a termék bérletétől az eszközök beszerzéséig... Emellett voltak építési projektek is. Bukavu mellett van egy nagy laktanya, a Camp Saio, aminek a felújításában magam is részt vettem. A kongói laktanyák egyáltalán nem hasonlítanak a magyarországi laktanyákra. A laktanya azt jelenti, hogy a katonák a családjukkal és az állataikkal laknak ott. Sokszor mezőgazdasági területek is találhatók a bázison belül. A bázison belül nem megfelelő megfogalmazás, mert igazából nincs is kerítés, tehát szabadon járhatnak ki-be. Bukavu mellett sátorban élnek a katonák, illetve a családjaik, ami katonánként általában öt-tíz gyereket jelent, és nagyon hasonlít egy menekülttáborra, eszméletlen körülmények között. A táborokban próbáljuk javítani az életkörülményeket, főleg CIMIC-projektek keretében. Mint például a vízhez juttatás; hogy legalább egy vízvételi pont legyen 10–20 000 emberre; hogy a nőknek, az árváknak legyen valamilyen elfoglaltsága; hogy a katonagyerekek eljuthassanak az iskolába. Megpróbáljuk felszámolni az analfabetizmust, ami azt jelenti, hogy azokat a katonafeleségeket, akik nem tudnak írni-olvasni, tanítjuk, például varrónőket próbálunk belőlük képezni. Minden projekt ügyét, ami keresztülment a kirendeltségen, a katonai körzet parancsnokával, egy tábornokkal kellett elfogadtatnunk.

Mennyire voltak nyitottak a kongóiak ezekre a képzésekre? Gondolok itt a nők kérdésére, hiszen Afrikában a háborúhoz hozzátartozik az ellenség gyerekeinek, nőinek megerőszakolása, mivel ennek egyfajta rituális szerepe is van. Hogy lehetett megmagyarázni nekik a nőkkel való viselkedést és egyéb dolgokat?

Afrikában nőnek lenni nagyon nehéz. Erre az országra ez különösen igaz. Azt kell tudni, hogy csak a nők dolgoznak, kezdve onnan, hogy reggel el kell menni vízért, el kell menni fáért, ki kell mosni a ruhát a patak partján. Ez mind többórás elfoglaltság, és több kilométert kell gyalogolni, hogy a fejükön vigyenek egy kis fát vagy vizet. Egész kicsi gyerekkorban kezdik, kislányként. Azt is hozzá kell tenni, hogy hivatalosan nincs megkülönböztetés nők és férfiak között. Példa értékű, hogy a parlamenti képviselők majdnem a fele hölgy. Sajnos a vidéken, mondhatnám dzsungelben élők törvényei és hagyományai alapján azonban általában a nőknek nincs más dolga, „csak” a család ellátása. Ugyanakkor nincsenek kizorítva az iskolából, tehát nyugodtan járhatnak iskolába. Az más kérdés, hogy mivel fizetni kell az oktatásért, a család esetleg úgy dönt, hogy a fiúgyereket favorizálja.

A katonák minden képzésen nagyon nyitottak, általában azzal küzdünk, hogy mindig többen akartak jönni, mint amennyi kapacitásunk volt a teremben vagy az étkezésben. Hozzá kell tenni, ahhoz, hogy egy katona eljöjjön egy tanfolyamra, esetleg egy hétre is szükség volt, hogy egyáltalán eljusson a tartomány központjába. Természetesen szállást fizettünk nekik, adtunk étkezést, és még egy kis „motivációs díjat” is kaptak azért, hogy ott ültek. Ez megtette hatását, ezzel gyakorlatilag sikerült elérni, hogy mindig többen voltak, mint ahányat mi szerettünk volna. Fegyelmезetten vettek részt az órákon, odajöttek időben, aktívak voltak és érdeklődők, tehát nem volt probléma az órák során.

Több különböző oktatás is folyt, mert nemcsak az EUSEC, hanem az összes alapítvány és civil szervezet, illetve az ENSZ is nagyon sok képzést próbál szervezni mindenféle szakterületen. Nyilván a szexuális erőszak elleni küzdelem itt a legfrekvenciáltabb, erre mindig sikerül pénzt szerezni. A szexuális erőszak nagy részét a fegyveres csoportok követik el, tehát nem a kongói haderőre jellemző, bár alkalmanként ők is érintettek benne. A probléma az, hogy az egyenruhákat nagyon nehéz megkülönböztetni. Mindenki ugyanolyan AK-47-essel jár, hasonló öltözetben és így könnyű egymásra terelni a gyanút. Ezen most annyit sikerült változtatni, hogy a Kongói Demokratikus Köztársaság felszabadulásának 50. évfordulójára, 2010. június 30-ra – ez a nemzeti ünnep – lecserélték az egyenruhát, illetve a rendfokozati jelzéseket. Ezzel is megpróbálták elkülöníteni őket, és még jobban ellenőrizni, hogy csak azok viseljenek egyenruhát, akik valóban a haderő tagjai. Ennek az általunk kiadott igazolványnak is az a célja, hogy legyen egy olyan hiteles dokumentum, ami igazolja, hogy ő tényleg a hadsereg állományába tartozik.

A szexuális erőszak, amit említettél, valóban nagyon súlyos problémákat okoz. Kintlétem alatt két olyan eset is volt, amikor több száz nőt, gyereket és férfiakat(!) is megerőszakoltak. Ez általában az Úr Ellenállási Hadseregének (Lord Resistance Army – LRA) nevéhez köthető, és az ugandai határhoz közel eső részen, Orientál tartományban történt, de Dél-Kivuban, Észak-Kivuban sem ritka. Az erőszak általában (amit itthon nem nagyon értenek meg) nem a szexről szól, hanem – ahogy mondtad – egy büntetési forma. Olyankor statuálnak példát, ha a falu együttműködött az ellenséggel, mert ezzel gyakorlatilag szétzúzzák a falu társadalmi szövetét. Hiszen aki ilyen tragikus eseményen esett át, azt általában a falu kiteszítja magából, el kell menekülnie a megaláztatások elől, az így fogant gyerekeket nem lehet ott felnevelni, és ez nagyon súlyos társadalmi problémákat vet fel. Én azért azt mondom, hogy amikor Kongóról hallunk, lehet, hogy először mindenkinek a véres gyémánt, másodszor pedig a szexuális erőszak jut eszébe, ennek ellenére tudni kell, hogy az országnak ma nem ez a két legnagyobb problémája.

Szerinted mi a legnagyobb problémája?

Meglátásom szerint két nagyon fontos dolog van, amit mindenképpen helyre kellene hozni, s ez nem a haderőhöz kapcsolódik. A Kongói Demokratikus Köztársaságban a lakosság kilenc százaléka jut elektromos áramhoz. Addig nem lehet semmiféle ipari, gazdasági, társadalmi fejlődés, amíg nem sikerül kialakítani egy stabil energiahálózatot. A második nagy probléma a víz kérdése, mivel Afrikának ezen a részén bőségesen van víz a trópusi esőerdőkben, amit egyáltalán nem használnak ki. A bővizű folyókon nagyon sok vízi erőművet lehetne építeni, és az

energiaellátás mellett egészséges ivóvizet is lehetne biztosítani az ország összes lakójának. Ez nem sivatag, nem egy vízben szegény ország, de sajnos a vezetők mentalitása és főként a korrupció miatt ezt a két problémát nem tudták megoldani. Mindazok ellenére, hogy a Kongó folyó a világ második legbővizűbb folyója és büszkén hirdetik, hogy náluk épült Afrika két legnagyobb vízi erőműve, az Inga 1 és az Inga 2, az ott termelt áramot azonban külföldre adják el.

Ebben az esetben lenne itt mit keresni az EU-országokna, köztük hazánknak is?

Magyarországnak nagyon nagy lehetőségei lennének mindenféle energia-elosztási területen, a zöld beruházásokban például vízierőművek, energetika, hídépítés vonatkozásában. Tehát amiben jók vagyunk, arra ott nagy igény van. A probléma az, hogy nagyon nehéz körülmények között kell dolgozni. Trópusi körülmények között, gyakori a megbetegedés; és bizony nagyon messze is van. Bukavu 8000 kilométer, ha a fővároson keresztül megyünk, majdnem 10 000. Tehát nagy a távolság, és nagyon igénybe veszi a szervezetét annak, aki nincs hozzászokva a klímához. Általában el lehet mondani, hogy aki kikerül, az átesik valamilyen betegségen, és azt is hozzá kell tenni, hogy ez egy nagyon veszélyes hely. Igazából azok az országok vannak most Kongóban, akik már évtizedek óta jelen vannak a fekete kontinensen, hozzászoktak annak az éghajlatához, körülményeihez. Példának okáért az összes út-, vasút- és hídépítést a kínaiak végzik.

Úgy tudom, a németek és a franciák is nagyon komoly gazdasági pozíciókat szereztek meg.

A franciák inkább a Kongói Köztársaságban vannak gazdasági érdekeltségeik.⁹ Igazából én komoly európai céggel nem találkoztam, maximum néhány bankkal. Ami szemmel látható, a kínai, indiai és arab – főleg libanoni – kereskedők jelenléte a térségben. A nagy beruházások vonatkozásában esetleg japán vagy dél-koreai – tehát ázsiai – beruházók bevonására vannak tervek, például vízierőművek építésére. Igazából egyetlen európai céget sem találtam, amelyik hosszú távon megpróbált volna itt berendezkedni.

A bányavállalatok és a fakitermelés más kategória, de ezek koncessziós jogai, díjai és lehetőségei a napi politikai érdekektől függenek. Lehet, hogy egyik nap a jogok még amerikai, kanadai vagy ausztrál tulajdonban vannak, másnap már a volt orosz utódállamok (például Kazahsztánt tudnám megemlíteni) közül birtokolja valamelyik.

Bukavu után mi volt a következő állomáshelyed?

Kisanganiba mentem át, egy hasonló kirendeltségre. Abban az irodában akkor csak ketten szolgáltak, és mivel Nagy ezredes visszajött Bukavuba, így meg kellett erősítenem a kisangani csapatot. Összességében ezért maradt a kétfőnyi magyar részvétel a misszióban, amit a Honvédelmi Minisztérium próbál megőrizni, hiszen ezt kérte a misszió vezetése, és ezt vállalta Magyarország.

⁹ Két Kongó van: a Belga-Kongó, ez a volt Zaire, itt szolgáltam én, most Kongói Demokratikus Köztársaságnak hívják, és van a másik, a Francia-Kongó, amit most Kongói Köztársaságnak neveznek.

Ezek szerint elégedettek a magyarok munkájával?

Az Unióban elégedettek a magyarokkal, különösen Papp István alezredesre emlékeznek, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a misszió felállításában. A missziót most irányító Antonio Martins dandártábornok – egy portugál tábornok – még alezredesként ugyanebben a misszióban együtt szolgált Papp István alezredessel, akiről csak szuperlatívuszokban tudott nyilatkozni. Csajági Zsigmondra is mindenki emlékszik a pénzügyi tevékenysége miatt, meg arra, hogy nagyon jó gulyást tudott főzni (tőlem is mindig ezt követelték). Kiss Gábor informatikusként dolgozott két évet Kinshasában a parancsnokságon, és olyan jó munkát végzett, hogy szerették volna, maradjon ott szerződéssel, de sajnos ezt a Honvédségben lévő szolgálati viszonya nem tette lehetővé. Gerle Zoltán alezredes urat tudnám megemlíteni, aki nekem is sokat segített a felkészülésben. Nagy Sándor ezredes úr pedig a misszió egyik legbiztosabb pontja, hiszen most már a negyedik évét tölti ott, még ha volt is egy fél éves megszakítás benne. Jőmagam is két évet voltam kint, igazából nem is hitték el, hogy eljövök. Még az utolsó nap is azt mondták, hogy ez így nem lesz jó... Mondtam, hogy nyugalom; mert jön egy másik magyar főtiszt, aki Gomába kerül tanácsadónak, és biztos, hogy öregbíteni fogja a magyarok hírnevét.

Kinshasában ugyanazt a tevékenységet végezted?

Többé-kevésbé igen, de előbb mondanék pár szót a második állomáshelyemről. A Kisanganiban eltöltött hat hónap alatt ugyanazt a munkát végeztem, mint Bukavuban. Kisangani Orientál tartomány fővárosa, amely ötször akkora, mint Magyarország, de csak nyolcmillióan lakják. Ebből adódóan itt az összes nehézséget a tartományon belüli nagy távolságok okozták. Szerencsére valamivel könnyebb volt a munka, hiszen a katonai körzet parancsnokságán két kongói tábornok is dolgozott. Az egyikük a művelési helyettes volt, a parancsnok pedig csak a körzettel foglalkozott. Nagyon jól képzettek voltak, nagyon jól dolgoztak, ami azt jelenti, hogy az utolsó egy évben ha gyorsan kellett valamit elintézni, majdnem az összes fő projektet erre a tartományra koncentráltuk, hiszen a másik két fontos tartomány, Dél-Kivu és Észak-Kivu le volt kötve a harcok miatt. Nagyon szép emlékekkel mentem el innen, de sajnos az EU úgy döntött, hogy ezt a kirendeltséget megszünteti, mivel csökkentették a misszió létszámát. Az állomást 2010. szeptember 30-ával kellett bezárom, majd innen visszakerültem Kinshasába, az EUSEC parancsnokságára, ahol ekkor kb. 35–40 ember szolgált. Az EU képviselőivel történt egyeztetések után megállapodtunk, hogy az új mandátumban projektszakértőként fogok dolgozni, ami gyakorlatilag azt takarta, hogy az összes építkezés, beruházás lebonyolításában kell segídekezni. Egy nyugállományú francia ezredes volt a főnököm, és büszkén mondhatom, hogy egy év alatt 11 komoly építkezést sikerült realizálni. Persze hagytam néhány már megkezdett projektet az utódoknak is.

Közben engem bíztak meg, hogy egyidejűleg lássam el a gazdasági igazgatói beosztást is, mivel ekkor már nagy tapasztalattal és helyismerettel bírtam a missziót illetően. Tudni kell, hogy a francia katonákat négyhavonta váltják, a többieket csak hathavonta; néhány ország évente vált, illetve azok a civilek, akik szerződéssel dolgoznak az EUSEC-nek, mint például a főnököm, huzamosabb időt töltenek ott. Az ilyen hosszabb építkezéseknél és beruházásoknál, több költségvetési éven áthúzódó projekteknél ez sokkal szerencsésebb, mint egy négyhónapos váltás.

Ezért kerültem én is ebbe a részlegbe és a mérnöki szaktudásom, valamint az itthoni tapasztalataim is sokat nyomtak a latba. El kell mondanom, hogy a misszió nagyon komoly eredményeket ért el ez alatt az egy év alatt, főleg a képzés területén. Sikertült újra megnyitni a tiszthelyettes iskolát Kítonában, az óceán partján. Kanangában pedig 15 év szünet után végre újraindíthattuk a tisztí iskolát, amit Akadémiának neveznek. Ez persze azt jelentette, hogy ezeket az intézményeket fel is kellett építeni vagy legalábbis újítani. Ez volt az én feladatam...

Kik adták a tanárokat a tisztí és az altisztí intézményekbe?

A tisztképzés megszervezése belga kooperációban folyt. A kiképző tiszteket Belgiumból küldték ki, az Akadémia tanárait pedig a helyi egyetemokról, főiskolákról mi toboroztuk össze, és a hallgatókat is mi válogattuk ki. Tehát mind a két iskolát mi építettük fel, és meg is töltöttük tartalommal. A tanári állományt és a hallgatókat is közösen válogattuk ki a kongói haderő parancsnokaival, valamint a kiképző állomány felkészítése is nálunk történt. Az Akadémia vonatkozásában a belgák, a tiszthelyettes iskola vonatkozásában pedig a franciák működtek együtt a kongóiakkal, ami a projektek finanszírozásában mutatkozott meg leginkább. A kivitelezés azonban ránk, az EUSEC szakértőire hárult. A Vezérkar, valamint a Védelmi Minisztérium épületének felújítását is mi végeztük. Főleg azokat az osztályokat próbáltuk rendbe hozni, életkörülményeiket feljavítani, amelyekkel mi is közvetlen kapcsolatban álltunk; tehát az adminisztrációt, a humán és személyügyi osztályt, a pénzügyet, valamint a CIMIC részleg irodáit. Ezeket a helységeket nem csak kialakítottuk, kifestettük, hanem nagyon korszerű informatikai hálózattal is elláttuk, illetve kiépítettük az ehhez szükséges villanyvezetékeket is. Mert az elektromos hálózat az országban nem stabil, mindösszesen kb. 170–175 Volt van csak a vezetékekben, folyamatosan áramszünetek vannak és nagyon nagy az áramingadozás, ami minden berendezést tönkretesz. A trópusi klíma miatt légkondicionáló berendezéseket kellett beépíteni, a következő évre pedig megterveztük, hogy egy nagy kapacitású generátort fogunk telepíteni a sok kicsi helyett. Még az üzemanyagot is meg kell vennünk hozzá, hiszen hiába van generátor, ha nincs pénz az üzemeltetésre. Tehát az élet- és munkakörülmények javításába beletartozott a minisztérium összes vizesblokkjának és vízhálózatának, valamint elektromos és informatikai hálózatának a kialakítása, valamint az irodák berendezése bútorokkal és informatikai eszközökkel. Ennek fő célkitűzése az volt, hogy tudják kezelni azokat az adatbázisokat, amelyeket korábban a hadsereg teljes személyi állományáról fáradtságos munkával készítettünk és ez lehetővé tegye a katonák korrekt kifizetését.

Ez bonyolult, sok szervezést igénylő munka volt, mert a kis létszámú missziós állomány nagyon szerteágazó területeken dolgozik, mint például humán, kiképzési, pénzügyi, logisztikai, emberi jogi stb. A beruházások tervezése és kivitelezése során mindegyikükkel együtt kellett működnünk, hiszen ők mondták meg, hogy mit szeretnének, mi a legfontosabb számukra. Az infrastruktúra fizikai kialakítása volt a mi feladatunk, ez volt a projektrészleg specialitása. A misszió felépítésében még található egy kiképzési részleg és egy logisztikai részleg is, ami a kongói haderő logisztikai átalakításával foglalkozott. Voltak tanácsadók, akik az adminisztráció reformjával, tehát a fizetési rendszerrel foglalkoztak, emellett volt még egy informatikai részleg, amely főleg az informatikai hálózat kialakításán

dolgozott. Persze ez mindig beruházást, infrastrukturális projekteket követelt meg. Nekem minden részleggel együtt kellett működnöm, így teljes rálátásom volt a misszió összes projektjére, és az utolsó euro cent hatékony felhasználására, ami gazdasági igazgatóként is sokat segített. Voltaképpen ez volt a misszióban az utolsó beosztásom.

Mikor fejezted be a kinti szolgálatod?

2011. november 23-án jöttem haza, pontosan kétévi külszolgálat után. Mindig szeptember 30-án telik le a misszió egy-egy éve, a költségvetési év pedig október elsejétől indul. Tehát azt lehet mondani, hogy én befejeztem az előző évet (még volt egy-két munka, hisz az építkezések Afrikában egy kicsit lassabban haladnak, mint Európában), így az erre tervezett költségvetési tételeket nagyjából sikerült hasznosan elkölteni, és már megterveztük a következő évet is. Láttam, hogy a következő mandátumra is rendelkezésre áll az a költségvetés, amit még 2011 májusában betervezttem. Tehát lehet folytatni ezeket a beruházásokat, beleértve az Akadémia teljes befejezését, valamint Kitonában a tiszthelyettes iskola mellett az EU támogatásával létrehozásra kerül még egy tűzér- és egy lövész iskola is, amelyek tovább javítják majd a kiképzés színvonalát.

Találkoztál kint bármilyen magyar jelenléttel?

Nem is gondoltam volna, de volt egy magyar expedíció 2009-ben, az Afrikai Magyar Egyesület szervezésében, amikor is egy kis csapat megismételte Torday Emil 100 évvel ezelőtti expedícióját. Ő több mint kilenc évet töltött Kongóban és három expedícióban vett részt, ez alatt hét helyi nyelvet tanult meg. A belga király közalkalmazottja, köztisztviselője volt, de élete végéig megtartotta magyar állampolgárságát. Az általa gyűjtött anyag – tárgyak, eszközök, fényképek – a British Múzeumban található. Egy magyar kultúr-antropológus hölgy, Szilasi Ildikó Hermína a nyomára bukkant ennek a történetnek, és az ő álhatatos munkájának köszönhető, hogy 2009-ben az RTL Klub stábjával és Fábry Sándorral megismételték ezt a missziót. 2010-ben egy az EU által Kinshasában szervezett konferencián, a kongói parlamentben sikerült az expedícióval kapcsolatos fotókat kiállítani, amiben magam is tevékenyen részt vehettem. Erre nagyon büszke vagyok, és hozzá kell tennem, nagyon jólesett, amikor 2011. első félévben Magyarország volt az EU elnöke, és mindenki úgy tekintett rám a misszióban, hogy ha bármi probléma van, akkor csak nekem kell szólni, én elintézem. Ami persze erős túlzás volt, de azért a korlátozott körülmények ellenére megpróbáltam megtenni minden tőlem telhetőt. Nagyon jó együttműködést sikerült kialakítani a Brüsszeli Állandó Képvislettel, illetve az ott dolgozó kollégákkal, akik jártak is Kongóban, illetve fogadták Martins tábornok urat. Igazából a magyarokra úgy tekintettek – noha nincs konzulátusunk, nagykövetségünk, de van egy magyar Zrínyit végzett kolléga, aki az EU Képvisletén dolgozik Kongóban, Kinshasában –, hogy bármit el tudnak intézni... Azt hiszem ez az igazi országimázs!

A Kongói Demokratikus Köztársaságban élnek magyarok?

Az ENSZ-misszióban dolgozik egy nyugállományú repülő őrnagy, Bézi László, aki már nyolc éve szolgál ott. Nagy tapasztalatot szerzett különböző városokban, ismeri a helyi légi közlekedés minden csínját-bínját. Jelenleg a kisangani

repülőterén dolgozik a légi irányításnál. Találkoztam Beszterczey Gáborral, aki a Handicap International szervezetnél dolgozott Kisanganiban mint kirendeltségvezető, illetve találtam néhány olyan kongóit, akik kiválóan beszéltek magyarul. Egész megdöbbentő, hogy valaki – egy kongói bácsi hetvenegynéhány évesen –, Balassit fordít éppen lingalára, és úgy tudjuk, februárban meg is fogja kapni a Balassi-díjat, ha sikerül neki vízumot szerezni. Ő 1963 és 1968 között járt magyar egyetemre, és bár visszatért hazájába, a nyelvünket nem felejtette el. Aztán ott van a hazánkban élő, kongói származású France Mutombo, aki egy árvaházat és iskolát üzemeltet az Afrikáért Alapítvány támogatásával. Ebben az árvaházban öt magyar önkéntes segélymunkás is dolgozik, akik az árvák oktatásában – főként angol nyelv és informatika terén –, illetve az iskola működtetésében vesznek részt. Később találkoztam még négy magyarral, akik az EU választási megfigyelőjeként vettek részt a kongói választások ellenőrzésében. Közülük korábban már többen jártak Kongóban, és jól ismerik az országot. Van egy ember, akiről mindenképpen meg kell emlékezni, Kovács Józsefnek hívják. Ő a legidősebb Kongóban élő magyar, foglalkozását tekintve építészmérnök. Azt kell tudni róla, hogy a kinshasai nagyszálló építkezését vezette úgy 50 évvel ezelőtt. Józsi bácsi 1956-ban menekült ki Kanadába, majd az 1960-as évek közepén került Kongóba, és bár most Belgiumban él, de az év nagy részét általában Kinshasában tölti.

Azt is meg kell említeni, hogy több kongói járt magyar felsőoktatási intézménybe még a szocializmus időszakában. Közülük jó párral találkoztam, főleg a fővárosban. Volt olyan is, aki itt maradt nálunk, magyar lányt vett feleségül, majd megkapta az állampolgárságot, de olyanokkal is találkoztam kint, akik hazamentek, és mégis úgy beszélnek a magyart, hogy mi is megirigyelhetnénk. Emlékszem, megszámoltuk, a már említett kiállítás megnyitóján 17 magyarul tudót sikerült összeszednünk. Egyszóval elmondhatjuk, hogy létezik bizonyos magyar hatás, befolyás Kongóban, amit mi magyarok sajnos nem igazán használunk ki.

A saját élményeidből mondanál egy-két érdekes történetet?

A legszebb élmény egyértelműen az árvaházhoz kapcsolódik. Nagyon szívósorító volt, amikor ezek a kongói gyerekek a „Tavaszi szél vizet áraszt” című dalt énekelték. Még most is a hatása alatt vagyok. Sikerült egy jelentősebb összeget szerezni egy svájci adományozótól az árvaház részére, ugyanis mindig is célnak tekintettem, hogy a munkám mellett karitatív tevékenységet is folytassak. Ebben nem csak a magyar árvaház támogatása, hanem a helyi eseteké is benne volt. Kisebb szociális létesítmények, például varrodák felkarolása fért bele, illetve az éhezők támogatása kisebb ajándékokkal, élelmiszerrel. Amellett, hogy a munkámat igyekeztem költségtakarékosan elvégezni, amit ott megspóroltunk, megpróbáltuk humanitárius projektekre átcsoportosítani. Így például a katonai kórház szülészetiének felújítására, mert ott embertelen körülmények között szülnek a nők. Ezen túlmenően általában a gyermekek, az esetek, a háborús rokkantak és a veteránok támogatására szorítkoztunk.

Ezen kívül még fontos volt számomra, hogy az ország természeti szépségeit is megismerjem és bemutassam az ismerőseimnek, barátaimnak. Hatalmas ország, nem csak ásványkincsekben, hanem természeti kincsekben is igen-igen gazdag. Azt kell mondanom, vannak olyan területei, amelyek akár Svájjal is vetekszenek. Például

Bukavu környéke és a Nagy-tavak vidéke. Kimondottan turistaparadicsom lehetne, ha nem folynának a harcok. Magaslaton fekszik, és 3000 méteres hegyek veszik körül. A terület nem csak a növényvilágáról, hanem állatvilágáról is híres, itt él az óriás hegyi gorilla, ami védett és már nem sok található belőle a Földön. Bizony, ez is kapcsolódik a harcokhoz, hiszen a háborúk egyik legfőbb vesztesei a gorillák. Mivel ezek a fegyveres csoportok, mint mondtam, a nemzeti parkokba szeretik bevenni magukat, és étkezési célra sajnos ezeket az állatokat is kiirtják, így egyre inkább csökken a számuk. A gorillákhoz kapcsolódik az egyik legnagyobb kalandom is, amikor egy ezüsthátú gorilla megtámadott, mivel túlságosan megközelítettem, hogy jó fotót készítek róla. Bizony, amikor ez a 250 kilós állat megindul az ember felé – három méter neki egy lépés, kettő... és előtte nem verte a mellét, semmi olyan nem csinált, amit a filmekben láttunk –, ott mindenki megrémül egy pillanatra. Szerencsére a pigmeus kísérők megfékezték, és utána elment. Hihetetlen élmény volt, hogy egyáltalán láthattam ilyet, ráadásul ez a születésnapomon történt, ami egy életre felejthetetlen ajándék. Egy kicsit hasonlított a vadászatra, hiszen ez nem szafari park, hanem ott bent a dzsungelben meg kell keresni a gorillacsaládot, ami többórás gyaloglást jelent, hegyre fel, völgybe le, és kutatni a nyomait. Hatalmas szerencse, hogy átélhettem, különösen azért, mert ezek a parkok általában zárva tartanak, nem nagyon lehet bemenni még fegyveres kísérettel sem, annyira veszélyesek.

A másik megdöbbentő élmény a Goma mellett található Nyiragongo vulkán, amely most is működik és amilyen nagyon kevés van a Földön. Aktív lávatavat lehet megcsodálni, csak hogy ehhez fel kell menni 3500 méter magasra. Egy magyar embernek 1014 méter a legnagyobb csúcs. Nem túl kellemes az öt órás mászás, de megéri. Amit ott lát az ember, azt nem felejtí el! Ezen túlmenően hatalmas kaland a Kongó folyón horgászni az óriás tigrishalra, ami az afrikai piranha. Előfordul, hogy a hőség miatt az ember csak belemegy a vízbe a part mellett, de amikor ezek elkezdik a lábát csipkedni, csiklandozni, akkor érdemes gyorsan kijönni onnan. Kongóban elég sokat kellett repülőgépekkel utazni, a nagy távolságok miatt. Például a tiszthelyettes iskola 600 kilométerre volt a fővárostól nyugatra, az Akadémia pedig 800 kilométerre keletre. Mivel biztonsági és más okok miatt az ország nagy részében szinte lehetetlen gépjárművel közlekedni, az emberek a repülőgépeket használják, azonban a kongói légitársaságok a gépeik rossz műszaki állapota miatt mind az EU feketelistáján szerepelnek. Az én időmben 18 légitársaság szállított embereket, és három-négyhavonta történt egy súlyos baleset. Nagyon szomorú történet, hogy ez alatt a két év alatt egy ENSZ-repülőgép is lezuhant Kinshasában, a 33 főből 32 meghalt. Nekem erre a repülőgépre megvolt a jegyem, ezzel mentem volna vissza két nap múlva Gomába. Éppen csak megúsztam... Bár az ENSZ-misszióknak jó repülői vannak, az időjárási viszonyok nagyon rosszak. Az ország az Egyenlítőn fekszik, ahol állandóan viharok vannak, ezért nagyon nehéz repülni. Reggel hattól este hatig van világos, addig be kell fejezni a repüléseket, éjszaka pedig szigorúan tilos a harcok miatt. Általában nincs rendes légi irányítás sem, a kommunikációs eszközök kezdetlegesek, így a legtöbb stresszt a repülés és az utazás okozza.

Lázadókkal volt-e bármilyen kapcsolatod?

A lázadóknak két fajtája van: az egyik már a haderő egyenruháját viseli, de mindenki tudja, ki, melyik lázadócsoporthoz jött. Ezek olyan alakulatok, amelyek csakis a saját parancsnokaiknak engedelmeskednek, nem pedig a kormánynak.

Ilyen parancsnok volt az Észak-Kivuban tevékenykedő N’Kunda tábornok, aki végül a kormány ellen fordult, és a ruandai hatóságok házi őrizetbe helyezték. Az ő helyét a CNDP¹⁰ vezetésében egy másik érdekes figura, Bosco N’Taganda tábornok vette át, aki még mindig a haderő egyenruháját viseli, de valójában a saját hatalmát építgeti. Mivel a Hágai Nemzetközi Törvényszék keresi, ezért nem lehet vele semmilyen kapcsolatot tartani, hiszen ez az EU számára elfogadhatatlan. A lázadók másik része pedig folyamatosan szeretne integrálódni a haderő vagy a rendőrség kötelékébe. Egészen megdöbbenő, hogy úgy tárgyalok a fegyveres lázadók képviselőivel, egy jogással, hogy folyamatos mobiltelefon-kapcsolatban vagyunk a lázadó csoportok vezetőivel. Mivel azonban nekik nincs pénzük a telefonkártyájukon, engem kérnek meg, hogy hívjam fel a kongóiak valamelyik ezredesét vagy tábornokát, akik pedig korábban valamelyik Mai-Mai¹¹ csoport vezetői voltak. Így több fegyveres csoport vezetője is ismerte a telefonszámom, ezért például szilveszteri üdvözlöt is kaptam tőlük, illetve olyan hihetetlen sms-ekkel bombáztak, hogy most aztán ballagjak el az elnökhöz, és beszéljem meg vele, hogy szeretnék azonnal beállni a hadseregbe, vagy rendőrségbe... Hogy ezekből realizálódott-e valami, nem igazán tudom, mert nem tartozott rám. Amit kellett, jelentettem, de ennél többet nem tudtam tenni. Érdekes, hogy a lázadó csoportok vezetőit mindenki ismeri, már csak azért is, mert általában hajdani, kiugrott katonák vagy katonatisztek, akik a másik hadseregből kiléptek, de az újba már nem léptek be. Furcsa, hogy ezeket a lázadókat utána bevesszük a haderőbe, olyan, mint ha az ellenségeinket fogadnánk be. Az volt az elv, hogy ezeket az integrált harcosokat keverjük össze a többiekkel, és vezényeljük át egy másik területre. Persze erre nem minden ex-lázadó csoport volt hajlandó. Ennek összetett háttere van, a legkézenfekvőbb az, hogy ez az alakulat vagy zászlóalj – a fegyveres csoportok igazából nem nagy létszámúak, mint ahogy állítják magukról – őrzi a területet, ahol bányák vannak. Ebből élnek. Ők onnan soha nem fognak elmenni. Persze ezt azzal magyarázzák; hogy ők annak a törzsnek a tagjai, abból a faluból származnak, odavalósiak, a saját földjüket őrzik, mint egy területvédő hadsereg. De azt is tudni kell, hogy mi van mögötte – gyakorlatilag a védelmi pénzek beszédese. Nem egyszerű elfogadtatni mindkét féllel, hogy holnaptól kezdve annak a haderőnek a tagja, aki ellen korábban harcolt, illetve az lesz a bajtársa, aki esetleg korábban ellene küzdött.

Mennyire lehet bennük megbízni?

Senkiben nem lehet megbízni! Nagyon rossz ezt mondani, mert velük kapcsolatban nem volt semmilyen rossz élményem, de nagyon kell figyelni és tudni kell, hogy ha valaki mond valamit, az nem biztos, hogy úgy is van. Mindig kérdezgettek tőlem, hogy mi az igazság és én finoman el is mondtam, hogy van, ami nem felel meg a valóságnak... Ilyet természetesen nem szabad mondani, ezért nagyon nagy diplomáciai érzéket kell tanúsítani, nem szabad megsérteni őket, mert akkor azonnal megszakad az együttműködés. Tehát nekünk – ha tudom is, hogy nem igaz –, akkor is mosolyogva el kell fogadnunk, amit a partnereink állítanak. Én az EU képviselőjeként vagyok ott, nem tehetem meg, hogy bárkivel is konfliktusba

¹⁰ National Congress for the Defence of the People – Congrès national pour la défense du peuple – Nemzeti Kongresszus a Nép Védelmében – ruandai tutszi lázadók.

¹¹ A haderőbe részlegesen beolvadt területvédő erők, akik a külső fegyveres lázadók ellen harcoltak.

kerüljek, bárkinek is ellentmondjak. Ami azért nehézség, mert bizony voltak olyan helyzetek, amikor helyi tábornokokkal kellett szót érteni, és kristálytisztán tudtuk, hogy mit szeretnének elérni. Már a főnökeim is tárgyaltak velük, de nem jutottak dűlőre, így engem küldtek, hátha nekem sikerül. S akkor jött a magyar virtus, hogy ígértünk neki valamit, bár tudtam, hogy mi sem fogjuk betartani... de általában nem ez a megoldás. Sajnos a megbízhatatlanság mindenkire igaz. Azt kell mondanom, hogy ott mindenkinek nagyon kell vigyáznia magára, tehát senkiben ne bízson meg, mert abból csak baj lesz.

Hogy sikerült tartanod a kapcsolatot az itthoniakkal?

A családtagjaimmal általában skype-on, interneten vagy e-mailben, illetve egyszer-egyszer haza is tudtam utazni, bár az igen költséges volt. A Magyar Honvédséggel, a volt kollégákkal, a Művelési Központtal vagy az Összhaderőnemi Parancsnoksággal a kapcsolattartás teljesen egyszerű módon, e-mailben ment. Nem volt olyan kérésem ez alatt a két év alatt, amit ne tudtak volna elintézni, pedig hidd el, voltak bonyolult dolgok. Azt kell mondanom, hogy az irányítisztek munkájáról csak elismeréssel tudok nyilatkozni.

Vállalnál újabb missziót Afrikában?

Úgy jöttem el, hogy a kinti főnökömmel és a tábornok úrral is megállapodtunk, amennyiben ezeket a projekteket nélkülem nem tudják befejezni, azonnal vissza fognak hívni.

Ezek szerint felmerült, hogy EU-alkalmazásban civilként folytatnád?

Bár én akkor nem tudtam erre igent mondani, mert fogalmam sem volt, hogy nyugdíjasként lehet-e. Pályázat útján lehet, tehát a pályázatot is beadtam, de abban állapodtunk meg, hogy csak akkor megyek, ha tényleg nem megy nekik ez a munka. A misszió részéről igazából azt preferálják, hogy katonák menjenek ki. Amit még el akartam mondani, hogy bár ez egy civil misszió, itt majdnem mindenki aktív vagy nyugdíjas katona, kivéve pár civil informatikust. Ez azért fontos, mert igazából azt respektálják, aki egyenruhában van, akinek rendfokozata van. A helyi sajátosságok miatt a kongóiak a külföldi egyenruhásokat igen tisztelik, és egészen másképp viselkednek velük, mint például egy civil ruhás mérnökkel, vagy szakértővel.

Ezért már az EU számára is egyértelmű, hogy ezekben a missziókban katonákra van szükség, akik jó fizikai kondícióval rendelkeznek, túrik a monotóniát, képesek alkalmazkodni a nehéz életkörülményekhez, kellőképpen önállóak, és nem a jogaikat emlegetik, ha egy veszélyes feladatot kapnak. Ezért is lenne esélyem megpályázni a misszionál egy „civil” beosztást. Hosszú távon úgy gondolom, hogy a művelési tartalékosok számára egy-egy ilyen misszió sok lehetőséget jelentene.

A két év alatt szerzett tapasztalatot, speciális tudást tudod itthon kamatoztatni?

A kint szerzett afrikai tapasztalatot megpróbáljuk majd beépíteni a Nemzeti Közszerződési Egyetemen folyó oktatásba, mert valójában nagyon kevés az olyan speciális szakember, akinek van afrikai tapasztalata. Igyekezünk ezt a szegmenst is mindenképpen bevinni a jövő tiszti generációjának a képzésébe, mert ez egyelőre olyan terület, ahol nem áll rendelkezésre túl sok információ. Ez az egyik része a

munkának, a másik pedig, hogy vannak felkérések, tervek egy jövőbeni afrikai művelet megszervezésére, illetve puhatolóznak kiküldés előtti felkészítésekkel kapcsolatosan is. Mindenképpen szeretnék Afrikával foglalkozni, és mivel vegyvédelmi tiszt vagyok, nagyon sok speciális információ áll rendelkezésemre, ami a fertőző betegségekkel, ivóvíz-biztosítással kapcsolatos, ami nem csak Afrikában, hanem bármelyik ázsiai, afganisztáni vagy arab világban végrehajtott misszió esetén is mindennapos probléma.

Nem befolyásolja negatívan, hogy nyugállományba vonulsz?

Attól, hogy nyugállományba vonulok, a korábban megszerzett tapasztalataim még megmaradnak. Úgy tűnik, hogy óraadóként vagy kutatóként maradhatok a Közszerződési Egyetem állományában, ahol mindenképpen szeretném az afrikai kontinensen megszerzett tapasztalatokat a jövő generációinak átadni. Nyilván most, az első időszakban ez csak élménybeszámoló, később publikációk formájában történhet, aztán majd a katedrán is.

Véleményed szerint miért fontos ez?

Először is, nem lehet megmondani, hogy hová fognak menni a magyar katonák. 1984 óta vagyok tiszt, most 30 év szerződési viszonyom van; és amikor a szerződésomat kezdtem, a hallgatók egy részét a Szovjetunióban képezték, és a „legnyugatibb rész” Csehszlovákia vagy Lengyelország volt, ahová el lehetett jutni. Soha nem gondoltam volna, hogy egyszer eljutok Afrikába, vagy Kanadába mehetek nyelvtanfolyamra. Még arra sem gondoltam, hogy Németországig, Ausztriáig elmehetek, hiszen állt a vasfüggöny. Tehát ma egy 20 éves hallgató számára, figyelembe véve, hogy 60–65 éves koráig dolgoznia kell, fontos, hogy olyan tisztekkel találkozzon, akik voltak misszióban, akik el tudják mondani, hogy milyen nehézséget okoz ez a családdal való kapcsolattartásban, az életvitelben, illetve bemutatják nekik a misszió szép oldalát; az összetartozást, az egymásért való küzdelmet, amikor tényleg a másakra van utalva az ember. Ezeket a képességeket, ha át tudjuk adni a mai generációnak, akkor teljesen mindegy, hogy ez a misszió majd Afrikában, Ázsiában vagy esetleg Dél-Amerikában lesz... Ezt nem lehet ma még megjósolni. Lehet, hogy csak a Balkánon, de ugyanazok a kompetenciák szükségesek minden misszió esetében. Aztán a konkrét felkészítés során már csak azokkal a speciális információkkal kell kiegészíteni az ismereteiket, amit például most számomra is el kellene mondani, ha Nyugat-Szaharába vagy esetleg Líbiába mennék. Mivel ott egészen más viszonyok uralkodnak, mint Kongóban, pedig ugyancsak Afrikában vannak. Azt is kell tudni például, hogy Kongóban keleten egészen más az emberek mentalitása, mint a fővárosban, de ez az ismeret már könnyebben megszerezhető ott helyben, az akkori pillanatnyi helyzetben, mint mondjuk évtizedekkel előre. Mégis könnyebb, ha valaki volt ott, és elmondja, hogy mire kell vigyázni a lakossággal történő kapcsolattartásnál. Én is annak köszönhetem az ismereteimet, hogy a korábban ott szerződő tiszt kollégák átadták a tapasztalataikat, mert így nagyon sok kudarctól menti meg magát az ember.

A MONUA katonáival, Bukavuban

Lezuhant kongói repülőgép

Kongói kommandósokkal

Tanácsadók Kongóban

Magyar Nap a misszió parancsnokságán

Kongói dandár fegyverszobája

Katonai pályafutását harckocsizóként szolgáló édesapja indíttatására 1988-ban Budapesten, a Magyar Néphadsereg Élelmezési Tiszthelyettes-képző Szakközépiskola élelmezési szakán kezdte, majd végzését követően, 1992-ben a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola élelmezési szakán folytatta. 1996. augusztus 20-án avatták hadnaggyá. Első tiszti beosztásában az MH 32. Budapest Őr- és Díszezred élelmezési szolgálatfőnökeként teljesített szolgálatot, majd 1997 decemberében átkerült a Honvéd Vezérkar Logisztikai Főcsoportfőnökség Gazdálkodási Csoportfőnökség költségvetési osztályára, itt dolgozott egy évet, majd az MH Összhaderőnemi és Logisztikai Támogató Parancsnokságra került, ahol 2005 decemberéig szolgált. 2004 augusztusától 2005 augusztusáig teljesítette első külszolgálatát Macedóniában, Skopjében a NATO-parancsnokságon, mint összekötőtiszt, ahol a NATO-val és a nemzetközi szervezetekkel (az ENSZ, az EBESZ, a Vöröskereszt, valamint az Európai Unió rendőri tanácsadó csoportja) való kapcsolattartásért felelt. A külszolgálat után a HM Nemzetközi és Rendezvényszervezői Hivatal állományában dolgozott kiemelt főtisztként 2006 decemberéig, majd a szervezet megszűnése után átkerült a HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség Nemzetközi Szolgáltatási Igazgatóságára. Ez alatt az időszak alatt pályázta meg az EUFOR csádi műveletével kapcsolatban kiírt pályázatot, majd annak elnyerése után Párizsban, a misszió Műveleti Parancsnokságán teljesített szolgálatot logisztikai törzstisztként 2008 nyaratól 2009 tavaszáig. Hazaérkezése után egy újabb átszervezés során megpályázott egy NATO nemzeti beosztást Nápolyban, ahol a Déli Nemzeti Támogató Csoport parancsnokaként szolgált három éven keresztül. Hozzá tartozott a déli régióban szolgálatot teljesítő NATO-, illetve önálló NATO-beosztást teljesítő hivatásos állományú tisztek, tiszthelyettesek pénzügyi, logisztikai ellátása. Szolgálatának lejárta után, 2012. január 1-jétől a Logisztikai Csoportfőnökségen teljesít szolgálatot.

Hogy kerültél ki Csádba?

Csádba úgy mehettem ki, hogy megláttam egy pályázati lehetőséget, amire jelentkeztem, de voltaképpen egyik kollégám, Horváth Tamás őrnagy volt kint, őt váltottam, tőle hallottam erről a beosztásról. Ezek után kihívásnak éreztem, hogy részt vegyek ebben a műveletben. Ezért jelentkeztem és reméltem, hogy majd én válthatom őt. Egyrészt volt már tapasztalatom NATO-parancsnokságon, ott is dolgoztam együtt nemzetközi szervezetekkel, de ott kimondottan összekötői beosztásban voltam, ez viszont logisztikai területen dolgozó szakemberként érdekelt, hogyan lehet megszervezni egy műveletet, hogyan működik, hogyan működtetik. Ezért pályáztam meg ezt a beosztást.

Miből állt a pályázat?

Kitöltöttem a jelentkezési lapot, és a Műveleti Központban részt vettem egy személyi beszélgetésen, magyar nyelven. A pályázatnál előnyt jelentett volna a francia

nyelvtudás, de mivel a munkanyelv az angol volt, ebből kifolyólag nem ért hátrány, hogy nem beszélek franciául. Mint megtudtam, elég kevés ember van a Honvédségnél, aki franciául és angolul egyaránt beszél. Ezután elbírálták a pályázatom, majd közölték velem, hogy utazhatok Csádba. Utána első dolgom az volt, hogy felmentem az oltóközpontba, megkaptam a szükséges oltásokat, a személyi felszerelés-kiegészítést, a ruházatot.

Milyen ruházatot kaptál?

Sivatagi ruházatot kaptam. A kapcsolatot felvettem és közben folyamatosan tartottam a misszió párizsi parancsnokságán szolgáló Horváth Tamás őrnaggyal, ő tájékoztatott, hogy milyen munkát végeznek kint, mire készüljek.

Itthoni felkészítés volt?

Magam igyekeztem minél több információt szerezni Csádról és a műveletről. Mivel a művelet már javában folyt, nem háttér-információ nélkül mentem ki, megvolt a szükséges tudás, valamint a kérésre követően volt egy átadás-átvételi időszak, amelynek során tájékoztattak a helyi sajátosságokról, a munkahelyi szokásról, rutinról, a jelentési rendről, a kapcsolat-rendszeréről, a jelentési kötelezettségekről. Addigra már jó pár dolgot sikerült kiderítenem.

Mit sikerült megtudnod a műveletről?

A csádi helyzet nem értelmezhető anélkül, hogy az ENSZ közép-afrikai köztársasági és csádi missziójáról ne beszéljünk. Az ENSZ első közép-afrikai köztársasági missziója, a MINURCA 1998-ban kezdődött és 2000-ben ért véget, az ENSZ közép-afrikai köztársasági és csádi missziója, a MINURCAT pedig 2007-ben kezdődött és 2010. december 31-én ért véget, az ENSZ BT 1923. számú határozatával. Az ENSZ BT 1778. számú határozata 2007-ben született, a két érintett ország vezetőivel egyeztetve. Az Egyesült Nemzetek közép-afrikai köztársasági és csádi missziójának (mission des Nations unies en République centrafricaine et au Tchad – MINURCAT) célja a civil lakosság védelme, az emberi jogok és a törvényesség érvényre juttatása és az egész régió biztonságának az előmozdítása. Erre a térségben kialakult humanitárius válság miatt volt szükség, hiszen Szudánból mintegy negyedmillió, a Közép-Afrikai Köztársaságból pedig 46 000 menekült érkezett Csádba, ahol már a saját lakosság tetemes része is – mintegy 170–180 000 ember – menekülteként élt. Az ENSZ-misszió civil és rendőri erőkkel rendelkezett, akiknek eredetileg feladatuk az volt, hogy fejlesszék az igazságszolgáltatást és rendőröket is képezzenek.

Ugyanez az ENSZ-határozat engedélyezte, hogy a térségben az EUFOR, az Európai Unió fegyveres ereje megjelenjen és békefenntartó feladatokat végezzen. Az EU Tanácsa 2007. október 15-én hagyta jóvá a missziót. A misszió parancsnoka az ír Patrick Nash altábornagy volt, annak ellenére, hogy a franciák messze több katonát adtak a misszióhoz, mint bármely másik ország. A haderejét 19 állam adta össze a következő felállásban:

- Franciaország: 2000 katona, 500 fő kiszolgáló személyzet és nyolc helikopter;
- Írország: 500 katona és két helikopter;

- Lengyelország: 400 katona és három Mi-17-es helikopter;
- Svédország: 202 katona;
- Ausztria: 160 katona;
- Románia: 120 katona;
- Olaszország: 100 katona (egészségügyi alakulat) ;
- Belgium: 100 katona és 22 fő a belga különleges alakulatból;
- Spanyolország: két CASA 295 taktikai szállító repülőgép és 100 fő kiszolgáló személyzet, ám ők csak később csatlakoztak, ugyanis a spanyol parlament csak 2008. március 29-én hagyta jóvá a misszióhoz csatlakozást;
- Albánia: 60 katona;
- Finnország: 60 katona;
- Portugália: egy C130H repülőgép 30 főnyi kiszolgáló személyzettel;
- Szlovénia: 15 fő az ország különleges alakulatból;
- Hollandia: 60 tengerészgyalogos;
- Horvátország: 15 fő az ország különleges alakulatból, ám csak 2008 szeptemberében érkeztek;
- Németország: négy katona;
- Görögország: négy katona;
- Egyesült Királyság: v katona;
- Bulgária: két tiszt.

Magyarország három törzstiszt küldését vállalta, akik azonban semmilyen csádi műveletben nem vehettek részt, hanem a párizsi parancsnokságon szolgáltak törzstisztként, nemzeti korlátozással.

Az EUFOR-csapatok 2008 februárjában érkeztek Csádba azzal a feladattal, hogy biztosítsák a segélyszervezetek munkáját, a segélyszállítmányokat, megvédjék a civileket és az ENSZ alkalmazottait. Mintegy 3700 fő érkezett Csádba, és 600 fő maradt Európában. A csapatokat a következő városokba telepítették: N'Djamena repülőtere, Abéché, Forchana, a dél-csádi Goz Beida, Iriba, valamint a szudáni határ melletti Guerda. Az EUFOR-nak egy fő vesztesége volt, egy francia katona, aki 2008. március 4-én tűnt el, a holttestét két napra rá találták meg a szudáni hadsereg katonái. Ő és egy társa Szudánba hatolt be, és ismeretlen fegyveresek végeztek vele. Kartúm végül visszaszolgáltatta a katona testét Párizsnak.

Bár az EUFOR Tchad/RCA egységeinek nagy részét a franciák adták, Bernard Kouchner francia külügyminiszter ennek ellenére nem győzte hangsúlyozni, hogy Párizs nem avatkozik bele az afrikai országok belügyeibe. Az egykori gyarmattartónak természetesen komoly gazdasági érdekei vannak a régióban, de az elmúlt évtizedekben túl sok kritikát kapott egyoldalú katonai beavatkozásai miatt – ami még a hidegháborúban szinte teljesen elfogadott volt –, ezért az utóbbi időben csak multilaterális katonai akciókban (az ENSZ, az AU vagy az EU égisze alatt)

vesz részt. Az EUFOR komoly elrettentő erőként lépett fel a térségben, ennek ellenére napirenden maradtak a szórványos összecsapások, a banditizmus, a segélymunkások zaklatása.

Mire kapott mandátumot a művelet?

- Kiválasztani, kiképezni és támogatni az ENSZ által támogatott biztonsági erő (Détachement Intégré de Sécurité – DIS, lényegében a csádi rendőrség és csendőrség egyes alakulatai, amelynek fő feladata a menekültek védelme) elemeit.
- Közvetíteni a csádi és Közép-Afrikai Köztársaság nemzeti hadereje, csendőrsége, nomád nemzeti milíciája, rendőri erői, igazságszolgáltatási és büntetés végrehajtási rendszerei között, hogy egy hatékonyabb biztonsági mechanizmus jöjjön létre a régióban a banditizmus visszaszorítására.
- Közvetíteni a csádi hatóságok és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) között, támogatni e szervek erőfeszítéseit, hogy a határ közelében potenciális fenyegetettségnek kitett táborokat áthelyezzék, valamint lehetőség szerint logisztikai támogatást nyújtsanak az Főbiztosságnak.
- Közvetíteni a szudáni kormány, az Afrikai Unió és az ENSZ közös darfúri missziója, az UNAMID és a Közép-Afrikai Köztársaságban diszlokáló többnemzetiségű haderő (BONUCA), valamint a CEN-SAD (Száheli-Szaharai Államok Közössége) között, hogy elősegítsék a térségben a hatékonyabb információcserét a humanitárius tevékenységet fenyegető veszélyek korai felismerése érdekében.
- Támogatni minden olyan nemzeti vagy helyi szintű kezdeményezést, mely a régióban csökkenti a feszültséget és a megbékélést célozza, előkészíteni a térséget a menekültek visszatéréséhez.
- Hozzájárulni az emberi jogok betartásának ellenőrzéséhez, előmozdításához és védelméhez, különös tekintettel a nemi erőszakra és a szexuális jellegű bűncselekményekre, ajánlásokat tenni a kompetens hatóságoknak.
- Képességeinek megfelelően támogatni azokat az erőfeszítéseket, amelyek célja a csádi kormány és a civil szervek fejlesztése és megerősítése a nemzetközi emberi jog terén. Valamint véget vetni a gyerekek besorozásának és katonáskodásra kényszerítésének.
- Segíteni a csádi kormányt a törvények betartatásának előmozdításában, ideértve a független bíróságok támogatását és a jogi rendszer megerősítését, szoros együttműködésben az ENSZ-szervekkel.
- Folytatni a megfigyelői szerepet az UNAMID-dal együtt a Contact Groupban a 2008. március 13-i dakari szerződés értelmében, megfigyelni ennek a szerződésnek a betartását, és amennyiben szükséges, segíteni a három ország (Csád, Szudán, és a Közép-Afrikai Köztársaság) kormányának, hogy jószomszédi viszonyt építsenek ki.
- Veszély esetén hozzájárulni a civilek védelméhez, különös tekintettel a menekültekre.
- A térség biztonságának növelésével elősegíteni a humanitárius segélyek célba juttatását és a segélymunkások szabad mozgását.

- Megvédeni az ENSZ-alkalmazottakat, épületeket, létesítményeket és felszereléseket, valamint biztosítani az ENSZ-alkalmazottak és helyi kisegítő munkatársaik szabad mozgását.
- Hozzájárulni egy biztonságosabb környezet kiépítéséhez.

Mennyi ideig tartott aA beosztásod átadás-átvétele?

Ha jól emlékszem, egy–másfél hét volt.

Mi volt a pontos feladatod?

Kapcsolattartás a nemzetközi szervezetekkel. A parancsnokságon logisztikai részénél volt egy kapcsolattartóm, illetve kapcsolatot tartottam még a műveleti területen lévő logisztikai tiszttel. Ugyanis mint említettem, én a Párizsban található műveleti parancsnokságon szolgáltam, ahol a mi részlegünk – a logisztika – volt a legnagyobb létszámú, ahol 14–15 fő dolgozott, szinte állandó jelleggel. A közvetlen parancsnokunk egy görög ezredes volt, valamint dolgoztam együtt holland, osztrák, francia, lengyel, belga és svéd kollégákkal is.

Volt saját szakterületed, vagy mindenki mindent csinált?

Majdnem mindenki csinált mindent, de volt egy speciális részleg, a közlekedéskoordináció, ami tulajdonképpen egy speciális szakterület, speciális tudást igényelt, ahol ezért nem mindenki folyhatott a munkába. Szerencsére tudtam használni a Magyar Honvédség különböző szervezeteinél megszerzett élelmezési tapasztalatokat, mivel élelmezőként nekünk fontos a készletképzés, a tervezés, a megfelelő kalkuláció, aminek nagy hasznát vettem. Sok tekintetben azt lehet mondani, hogy a NATO- és az EU-elvek hasonlóak, sőt talán ugyanazok, s ebből adódóan az elmúlt évek során szerzett és az önképzés során felszedett NATO-elvek itt visszaköszöttek, nem értek váratlanul.

Hogy nézett ki egy napi rutinod?

Miután beérkeztünk a munkahelyre, volt kb. 15–20 perc, fél óra időnk, amikor átnézzük az e-maileket, azt követően minden reggel eligazítás és jelentés, amibe mi is rendszeresen bedolgoztunk, majd forgószínpadszerűen mi is jelentettünk a műveleten folyó logisztikai területről. Tehát azt lehet mondani, hogy a mi részlegünk, a logisztikai részleg volt az egész művelet egyik legkritikusabb pontja, hiszen maga a művelet Európától több mint 6000 kilométerre volt. Az Európai Unió számára – véleményem szerint – a művelet logisztikai megszervezése, működtetése, fenntartása volt a legnagyobb kihívás. A misszió egyébként ugyanúgy épült fel, mint egy klasszikus NATO katonai művelet, itt is volt személyügyi, felderítési, hadműveleti, logisztikai, híradó-informatikai részleg stb. A misszió parancsnokságán kívül még két parancsnokság működött, az egyik Abéchében (Csád), ahol a művelet helyi szintű irányítása folyt, illetve egy tartalék parancsnokság működött N’djaménában. Ezen kívül volt három zászlóalj Csádban, valamint egy századnyi erő Közép-Kelet-Afrikában, ami kimondottan franciákból állt.

Ezek a zászlóaljok nemzeti zászlóaljok vagy vegyes erők voltak?

Volt egy zászlóalj, ami kimondottan francia volt, ezen kívül volt egy lengyel, egy ír, de akadt más nemzet is, akik megfelelő támogatást és kiegészítést nyújtottak.

Hogy tudtátok ezt az ellátás szintjén összehangolni? Gondolom, mindenki hozta a saját ellátó rendszerét, a technikai felszerelését.

Igen, mindenki hozta a saját felszerelését, technikai követelményeit. Alapvetően az egész művelet legkritikusabb pontja maga a megindítás volt. Minden egyes nemzet az adott országból útba indította a technikáját, a személyzetét, a hadfelszerelést, a hadi szakanyagokat, és ezeknek a műveleti területre juttatása okozta a legnagyobb kihívást. Volt egy szervezet, amelynek maga a művelet megindítása volt a feladata. Amikor kimentem, már minden a műveleti területen volt, de az után- és hátraszállítás folyamatos ellátása, a szükséges erősítési anyagok pótlása a haditechnikai eszközök üzemeltetésével, karbantartásával együtt nagy szervezést igényelt. Ezért egyébként nem az EU, hanem az adott nemzet felelt és nekik maguknak kellett megoldani a működést, az utánszállítást, és minden mást is.

Érdemlegesen tudtátok befolyásolni ezt a folyamatot?

Igyekeztünk minden egyes nemzetnek tisztázni a saját feladatait, legfőképpen egységesíteni, illetve próbáltuk minél jobban koordinálni a különböző logisztikai folyamatokat, például az után- és hátraszállítást. Ha tehát az egyik nemzet valamilyen anyagot szállított a műveleti területre és várhatóan ugyanakkor szállított egy másik is, akkor azt igyekeztünk összehangolni. A nemzetek igényei alapján több egyeztető megbeszélést folytattunk, hogy minél jobban, költséghatékonyabban lehessen megoldani az ellátást, az anyagok műveleti területre történő eljuttatását. Ez azt jelenti, hogy teljes egészében tisztában kellett lennünk a nemzetek logisztikai képességeivel, műszaki hátterével. Bár ez nem minden esetben volt így, hiszen minden nemzetnek megvan a sajátos ellátási rendje és információáramlása. Volt, aki komolyan vette az EU-parancsnoksággal való együttműködést, volt, akinél az egyéni érdekekre való tekintettel néha az információ nem úgy, nem abban az időszakban érkezett, ahogy szerettünk volna, vagy ahogy kértünk. Például előfordult, hogy az egyik részt vevő nemzet képviselői nem adták meg a logisztikai részleg számára a megfelelő információkat. Például előfordult, hogy úgy kerültek ki anyagok és úgy oldottak meg dolgokat, hogy arról sok esetben nem, vagy késve tájékoztattak minket, s ebből kifolyólag nem tudtunk megfelelően koordinálni a szállításokat, repüléseket. Sokan ezért azzal vádolták ezt a nemzetet, hogy különutas politikát folytattak Csádban.

A missziót végül ki vezette? Mi jelent meg jobban: az európai vagy a nemzeti érdekek?

A művelet alapvető feladata az volt, hogy a jövőben megfelelő támogatást biztosítson az ENSZ humanitárius konvojaihoz, valamint elősegítse, hogy az ENSZ felkészüljön ennek a műveletnek az átvételére. Az alapvető cél ez volt, de a műveleti területen időnként az egyéni érdekeket kellett előtérbe helyezni. Sok esetben előfordult, hogy a parancsnokok a helyzet függvényében hozták meg a döntésüket, ami néha bizony csúszást is okozhatott az ellátási rendszerben, aminek a működtetését ezen kívül persze sok más tényező is befolyásolta.

Mindenképpen meg kell említeni a májustól októberig tartó esős évszakot, amikor az ellátás rendje és színvonala kritikus szintre süllyed. Ilyenkor a burkolatlan helyi utakon szinte egyetlen jármű sem képes közlekedni, és csak légi szállítással lehetséges a csapatokat ellátni. Ez azonban nagyon drága és nem is állt az Unió rendelkezésére a megfelelő légi szállítási kapacitás. Ezért két esős évszak között minden esetben igyekeztünk minden nemzet minden készletét feltölteni, és felhívni az alakulatok parancsnokainak, logisztikai főnökeinek figyelmét arra, hogy készleteiket lehetőleg maximális szintre hozzák, hogy az esős időszak alatt ne legyen olyan probléma, hogy nincs megfelelő üzemanyag vagy élelmiszer, ami miatt veszélybe kerül az étkeztetés, a gépjárművek, a harcjárművek működése, üzemeltetése.

Elmondanád, hogy ez milyen logisztikai követelményeket támasztott az Európából jövő ellátásnak?

Az üzemanyag-ellátást – mint vezető nemzet – a franciák vállalták, az ő felelősségük volt, és az üzemanyag-vételezést, valamint -elszállítást adott esetben meg is oldották. Bizonyos esetekben helyi vállalkozók igénybevétele is előfordult. A műveleti területen történő élelmezési ellátást, illetve annak megszervezését a misszió parancsnoksága és az egyik külső szolgáltató között történt megállapodás alapján a „Supreme” nevű civil logisztikai szervezet biztosította, az általunk meghatározott követelmények szerint. Többször is egyeztettünk, tisztáztuk a követelményeket, az ellátás szintjét, hogy milyen étkeztetést várunk el, milyen mennyiségű kalóriát kell kapniuk a katonáknak. Az műveleti parancsnokságon a vizesblokk üzemeltetése a belgák által felajánlott konténerekkel valósult meg, valamint a belga haderő ajánlotta fel az elszállásoláshoz szükséges sátrakat is.

Ezek szerint az ellátás nagy részét polgári szervezetek végezték?

Igen, ezt hívják „outsourcing”-nek, amikor is bizonyos képességeket kiszerveznek és azt nem katonák, hanem polgári alkalmazottak végzik. Az utóbbi időkben megfigyelhető, hogy a nemzetközi katonai műveletek sikere egyre inkább a logisztikai támogatást biztosító polgári cégek munkáján áll, vagy bukik. A civil vállalkozók – biztonsági és logisztikai profilú cégek – a műveleti területen az élet velejáróivá váltak a hadvezetés, de az egyszerű katonák szemében is. Azonban az, hogy az általuk biztosított szolgáltatásokat hogyan kellene kezelni, még korántsem kiforrott, nincs egységes rendszer, amely alkalmazható lenne. Műveletenként vagy éppen szervezetenként (EU, AU, NATO és ENSZ) változnak a szabályozók.

Az utóbbi időben nem csak az Amerikai Egyesült Államok, hanem más haderők is változásokat vezettek be a műveleti területeken tevékenykedő egységeik ellátásában-kiszolgálásában. Ezek az új típusú műveletek egyre inkább a polgári „védelmi szektor” vállalkozói, és a multinacionális erők közös és kombinált hadműveleteiként funkcionálnak. Polgári cégek és alkalmazottaik olyan harctámogató/logisztikai feladatokat hajtanak végre a műveleti területeken, amelyek eddig szigorúan az egyenruhás, katonai erők felelősségi körébe tartoztak. Az iraki „Sivatagi Vihar” volt az első olyan hadművelet, ahol a civil vállalkozások kiugróan magas számban képviseltették magukat az ellátás-kiszolgálás területén. Ez az „új trend” azóta folyamatosan növekvő számban jelenik meg más katonai műveletekben is.

Három fő tényező járult hozzá a civil cégek szerepének jelentős növekedéséhez a katonai műveletekben:

- A haderő létszámának jelentős csökkentése, politikai és gazdasági erők nyomására.
- Növekvő függőség a haditechnikai vállalatok által kifejlesztett csúcstechnológiás fegyverrendszerek és más katonai felhasználásra készített projektek miatt (szakemberek képzése, a rendszerek üzemeltetése, karbantartása stb.).
- A haderők létszámának jelentős csökkentése miatt több olyan tevékenységet szerveztek ki, „privatizáltak”, amelyek addig szigorúan a katonák kezében összpontosult. Ennek során azok a szakemberek, akik addig a fegyveres testületek állományában szolgáltak (katonák és civilek egyaránt), elhagyták a szervezetet és a „civil” védelmi szektorban helyezkedtek el. Munkájukat – amelyre továbbra is szükség van! – piaci áron kénytelen a haderő megvásárolni. Ez Csádban alapvetően úgy jelent meg, hogy a műveleti területeken lévők ellátása tulajdonképpen nemzeti felelősség volt, de a parancsnokságokon szolgálók ellátása érdekében a misszió logisztikai szolgálata külön szolgáltatóval kötött szerződést, aki végrehajtotta a tábor üzemeltetését, valamint az étkeztetést. A civil vállalkozók részvétele a katonai műveletekben több kihívással szembesített bennünket, már csak ezért is jó kapcsolatot kellett kiépítenünk a polgári szakemberekkel és „értékes” információkat kellett velük megosztani, hogy hatékonyan tudjanak dolgozni. Fontos volt, hogy a műveletben részt vevő katonák ismerjék a „külsős szakemberek” munkavégzésének helyét, körülményeit, az általuk igényelt segítséget, hogy a különböző „nemzeti” alakulatok parancsnokai is képesek legyenek hatékonyan koordinálni a katonai egységek és a civil cégek képességeit a műveletek sikeres végrehajtásának érdekében.

A szolgáltatási szerződéseket úgy kellett elkészíteni, hogy mind a tervező részlegek (személyügy, felderítés, hadművelet, logisztika, híradás stb.) elvárásai, mind pedig a műveletben részt vevő egységek inputjai is belekerüljenek. A különböző alakulatok parancsnokai feleltek a civil cégek alkalmazottainak, felszereléseinek és eszközeinek áramlásáért a hadszíntéren. Mivel a civil cégek alkalmazottai nem tartoztak bele a parancsnoki láncba, rájuk nem vonatkoztak a katonai alá-fölérendeltségi viszonyok, ezért a hadszíntéri parancsnokok és logisztikusok számára komoly bizonytalansági tényezőként jelentkezett az általuk nyújtott szolgáltatás vagy anyagi biztosítás. Érthető módon jelent meg a kérdés, hogy tényleg azt kap-e az alakulat, amire szüksége van? Megérkezik-e időre mindaz, ami elengedhetetlen a siker eléréséhez? Képesek-e a civilek olyan szinten dolgozni, ahogy a hadsereg megköveteli? Szerencsére apró félreértésektől eltekintve, a polgári és a katonai oldal nagyon jól együtt tudott működni, és a misszió ellátása majdnem zavartalanul működött.

A nemzeti ellátás ezzel ellentétben elég vegyes képet mutatott, ami például az elhelyezési körülményekben is tapasztalható volt. A franciák például sátrakban aludtak, a lengyelek konténerekben, sátrakban, az írek sátrakban, konténerekben vegyesen. Ennek ellenére a misszió logisztikai szolgálata egyetlen nemzeti egység munkájába se szőtt bele, amíg azok az előírt feladatokat képesek voltak végrehajtani.

Magyarország mit ajánlott fel?

A Honvédség három törzstisztet küldött ki a műveletbe: volt egy személyügyi főtiszt, Cserhádi Zoltán alezredes, ezen kívül kezdettől fogva részt vett a műveletben egy orvos, Kiss Antal Zsolt őrnagy, és volt egy logisztikus is, ezt a beosztást első váltásban Horváth Tamás őrnagy látta el, utána pedig én.

Mennyire tudtatok ti, magyarok együtt dolgozni?

A munka és az információk szempontjából sokat segített, hogy folyamatosan tudtuk egymást tájékoztatni, sőt folyamatos konzultációt folytattunk. Nagyon jól éreztem magam a két kollégával, ráadásul megismertem mindkét terület sajátosságait, vagyis az egészségügy nehézségét, kihívásait, valamint szembesültem a személyügyi munka a nehézségeivel, és láttam az ott lévő kihívásokat is.

Macedóniában egy NATO-műveletben szolgáltam, ez pedig egy EU-művelet volt, ami más háttérrel, más anyagi biztosítással rendelkezett. Sarkítva azt mondanám, hogy a NATO egy jól működő katonai szervezet, míg az EU katonai része csak most formálódik. Ami látszódtott is az egész művelet során, hogy az EU próbálja megtalálni a megfelelő hangot és a megfelelő megoldásokat erre a kihívásra. Úgy gondolom, hogy mi, a katonák részéről, maximálisan megfeleltünk a követelményeknek. Véleményem szerint azok a katonák, akik ott szolgáltak akár a műveleti parancsnokságon, akár a műveleti területen, maximálisan eleget tettek mindazoknak a céloknak és elvárásoknak, amelyeket a politikai és a katonai vezetés támasztott velük kapcsolatban.

Ti a párizsi parancsnokságon szolgáltatok nemzeti korlátozással. Okozott ez gondot számotokra?

A műveleti területre történő lejutás előtt, amikor részt vettem egy logisztikai felderítésen, tájékoztatást kértem az irányítástól. Azt az információt kaptam, hogy saját belátásomra bízzák a fegyverhasználatot, és azt is, hogyan veszem ki a részem ebből. Végül is, mivel Magyarország nem ajánlotta fel, nem vittem sem fegyvert, sem lőszert. A műveleti területen viszont el kellett jutni a zászlóaljokhoz, amikor szemrevételeztük őket, ebben az esetben pedig követelmény és előírás volt, hogy fegyverrel, lőszerral, repeszálló mellénnyel kell utazni. Így tájékoztattam a Műveleti Központot, ők pedig az egyéni döntésekre bízták. Tájékoztattam Cserhádi Zoltán alezredest is, aki nemzeti rangidős volt, és a személyügyön dolgozott, ő is azt mondta, hogy a helyzet mérlegelése alapján egyénileg döntsek. Végül bizonyos szakmai és katonai okok miatt úgy döntöttem, hogy saját felelősségemre részt veszek a műveleti területen szolgáló egységek logisztikai szemrevételezésében. Felvettem a kapcsolatot a francia kontingenssel, akik vállalták, hogy biztosítják számomra a megfelelő személyi fegyverzetet, védőeszközöket. Amikor megérkeztem Csádba, megkaptam tőlük a fegyvert és megmutatták, hogyan kell betölteni, kezelni, valamint kaptam repeszálló mellényt és rohamsisakot is. Amikor befejeztük a kinti munkánkat, az összes általuk biztosított felszerelést visszaadtuk.

Hogy nézett ki ez a logisztikai bejárás, felderítés?

Mivel arra készültünk, hogy az egész műveletet, az egész ellátást átadjuk az ENSZ-nek, ismernünk kellett a sajátosságokat, tisztában kellett legyünk a valós élettel, ezért jelentkeztem erre a bejárásra. Egyik francia kollégámmal vettem részt, és elmondhatom, hogy az egyik leghosszabb, de legérdekesebb és legizgalmasabb utazás volt, amíg lejutottam Csádba.

Maga az út repülővel hat órát tartott. Amikor megérkeztünk a fővárosba, kint vártak az összekötők, azok a kollégák, akik a tulajdonképpeni műveleti területen dolgoztak. Elmentünk és elfoglaltuk a szállásunkat. Ezt úgy kell elképzelni, hogy amikor beérkeztünk a táborba, már sötét volt, nem voltunk éhesek, szomjasak, csak rettenetesen fáradtak. Elfoglaltuk a helyünket, megtaláltuk a sötétben a kis sátrunkat, kis tábori ágyak voltak benne, mindegyik a maga kis moszkitóhálójával felszerelve... Tábori zuhanyzó, tábori mosdó, a WC volt talán konténer... Maga a munka katonai konténerekben történt, speciális, franciák által fejlesztett és telepített konténerekben. Közben a nap 24 órájában folyamatosan mentek a klímaberendezések, ugyanis iszonyatosan meleg volt. Este viszont már hideg, mivel lehűlt a levegő... helyet csak a klímához elég közel lehetett találni, az pedig hangos volt, meg még hideg is volt... Este ezért fel kellett öltözni, és bizony hasznát vettem a hálósáknak, amit levittem magammal.

Másnap reggel mi történt?

Másnap reggel a magyarországi viszonyokhoz képest korán volt az ébresztő, sőt a munkarend is egészen másképp zajlik a műveleti területen. Ébresztő öt órakor volt, a reggeli már fél hat-hat között elkezdődött, a munka pedig fél hétkor. Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, mert Csádban tulajdonképpen majdnem mindegyik helyen voltam, tehát megérkeztünk N'djaménába, utána másnap átmentünk Abéché városába, ott voltunk két napot, ezt követően elmentünk az összes zászlóaljhoz meglátogatni. Az utazás előtt kaptunk egy gyors felkészítést a parancsnokságon, ahol jelezték számunkra az aktuális biztonsági kockázatokat. Előfordulhatott volna, hogy fegyveres csoportokkal kerülünk összeütközésbe, de mielőtt bárhová mentünk volna, mindig tájékoztunk a veszélyeztetettségről a felderítő főnökségnél és a biztonsági tisztnél is. Hála Istennek, mindig azt az információt kaptuk, hogy viszonylag csendes minden, felkelők, lázadók nincsenek a közelben. Mindezek ellenére úgy ítéltük meg, hogy vittük a fegyvert, a löszert, a repeszálló mellényt, és hogy a megfelelő biztonsági követelménynek is eleget tegyünk, két kocsival mentünk. Mind a két kocsiban ketten-ketten ültünk. Például az egyik zászlóaljhoz, a franciákhoz gépjárművel mentünk, hosszú út volt, majd három és fél óra volt kocsival oda, ugyanannyi vissza. Itt volt egy kritikus pont, mert majdnem fegyvert kellett használnunk, de végül nem került rá sor. Érdekességgé megjegyezném, hogy a franciák ezen zászlóalja, akik ekkor szolgálatot teljesítettek, egy korábbi francia huszárezred volt, és büszkén viselték a huszárokra jellemző motívumot, és úgy énekelték a huszárnótákat, dalokat, mintha a vérükben lenne, és büszkén vallották magukat huszárnak.

Milyennek ítélted meg ott a biztonsági helyzetet?

A helyiek együttműködőek voltak, ami egyrészt annak is betudható, hogy a kitelepüléskor, a táborhely kialakításakor minden egyes zászlóalj helyi munkaerőket alkalmazott, a helyi beszerzéseket részesítették előnyben, különösen a franciák, akik a legtöbb európai nemzettel ellentétben komoly afrikai tapasztalattal rendelkeznek. Ők helyileg szerezték be a húst, a kenyeret, a zöldséget, és például a tábor karbantartását, tisztítását is a helyiek végezték.

Mennyi ideig voltál ezen a bejárásodon?

Megközelítőleg tíz napot töltöttem kint.

Mi volt a legemlékezetesebb ebben a tíz napban?

Maga az út, ez a három és fél órás út gépjárművel, vagy a repülés, amikor egy lengyel bázisra repültünk el egy Mi-17-essel. Az is érdekes volt, amikor az ír táborba repültünk egy Puma helikopterrel, nyitott oldalajtóval, de emlékezetes volt visszafelé jövet, amikor Abéchéből repültünk N'djaménába, amikor is a C-160-as pilótafülkéjében néztem és éltem át a landolást, amikor megérkeztünk a fővárosba. Ez alatt a repülési idő alatt szembesültem azzal is, hogy mekkora szegénység van, mert amikor landoltunk, láttam, hogy az utcákon tényleg csak egy-két lámpa pislog, máskor, ha elrepülünk egy nagyváros, Budapest vagy bármelyik magyarországi város felett, ott sokkal több fényt lehet látni, mint amit én Csád fővárosában láttam. Aztán Kiss Antal Zsolt őrnagy – mint egészségügyi tiszt – meglátogatta a tevévágóhidat, ahonnan a misszió is vásárolta a húst. Élelmezőként én is szívesen megnéztem volna a helyet, de sajnos erre már nem volt időm.

Mi volt számodra a legérdekesebb ebben a műveletben?

Sok tekintetben érdekes volt maga a műveleti parancsnokságon lévő munka. Dolgoztam már többnemzetiségű NATO-parancsnokságon, ebből adódóan ez már nem okozott akkora nehézséget, kihívást. De maga a művelet, a gondolkodás, hogy egészen más alapokon kell dolgozni, mint mondjuk a Balkánon, ahol az után- és hátraszállítást meg lehet oldani, itt azonban sokkal több tényezőt és több dolgot kellett figyelembe venni. Kihívás volt az is, amikor lementünk a műveleti területre. Én nem jártam még Afrikában, nem teljesítettem ott missziót, és az is érdekes és emlékezetes volt, amikor esténként levettem a pólót és láttam, hogy hófehér, száraz. Figyelmeztettek a kollégák is, hogy folyamatosan igrak, még akkor is, ha nem érzem magam szomjasnak, mert a szervezetnek fontos a folyamatos folyadékpótlás. Szerintem magának az EU-nak is nagy kihívás volt 6000 kilométerre anyagokat eljuttatni – légi úton Párizs és N'djamena 6000 kilométer –, de maga a tengeri szállítás is az.

Hogy oldottátok meg a tengeri szállítást, hisz Csádnak nincs kikötője?

A misszió ellátását két módon lehetett megoldani. Az egyik lehetőség a légi és földi szállítás kombinációja volt, amely az esős időszakban sok nehézséggel járt. Csádban egyedül az Abéché városában található repülőtér képes egy ilyen nagyságú művelet légi kiszolgálását biztosítani, illetve a N'djaménában található Hadji Kossei nevű francia bázis repülőtere – biztonsági és költséghatékonysági okokból – biztosította az Európából Csádba irányuló légihíd működését. A misszió a két

repülőter között is üzemeltetett rendszeres légi járatokat. Sajnos a repülőterek elégtelen száma, valamint az európai államok által korlátozottan biztosított repülőeszközök miatt a légi utánpótlás igen lassú és drága ellátási módnak bizonyult. Például a csapatok és a felszerelések helyszínrre szállítását több esetben is polgári társaságok szállítóeszközeivel kellett – igen nagy költséggel – megoldani. Csak a 400 fős ír alakulat kiszállítása 15 millió euróba került, amit 30 orosz An-124-100 típusú géppel hajtottak végre. A lengyel katonák is hasonlóképpen érkeztek. Őket 2008 áprilisában az európai országok által működtetett és főként a NATO-, illetve EU-műveleteket támogató AMSCC (Athens Multinational Sealift Coordination Center) és az „OMEGA S.A.” hajózási vállalat által megkötött szerződés alapján szállították a lengyelországi Szcecin városából Douala kikötőjébe a „Statengracht S2” hajón, megközelítőleg hasonló költségvonzattal, mint ha légi úton történt volna.

A másik a tengeri és földi szállítás kombinációja, ahol a „Douala Folyosó” – Douala–Ngaoundéré–N’djamena–Abéché – használata volt szükséges. Ez az út is sok problémát és magas szállítási költségeket jelentett az Uniónak és a misszióban részt vevő nemzeteknek. A kameruni Douala kikötőtől Abéché városáig 2400 kilométert – ebből 900 kilométer a burkolt út – kellett a logisztikai szállítmányoknak megtennie. A kikötőben a misszió egy „kirakodó” tábort működtetett, ahol több mint 300 konténert tároltak, illetve a szükséges felszerelést 140 teherautó szállította folyamatosan a műveleti területre. A már említett okok miatt a „Douala folyosó” a világ egyik legdrágábban használható útvonala, de a misszióknak csak ez a két lehetősége volt, így a művelet költségei – főként a logisztikai utánpótlás és a szállítások okán – igen magasak voltak.

Az ENSZ-nek hogy adták át a műveletet?

Az átadás több lépcsőben történt. Folyamatosan tartottuk a kapcsolatot a Világszervezettel, mivel volt egy összekötő tisztjük a műveleti parancsnokságon. Őt tájékoztattuk a feladatokról és a nehézségekről, bár az ENSZ eleve lent is dolgozott, és ők készültek is erre. Az átadás-átvétellel kapcsolatos feladatokra úgy készültünk, hogy megterveztünk, szerveztünk és lefolytattunk egy logisztikai tervező konferenciát, amelynek keretében meghívtuk a műveleti területen lévő nemzeteket, az összes szervezetet, amely ebben részt vett. Természetesen ott volt az ENSZ képviselője, akik ezért a műveletért felelősök, és ott voltak Brüsszelből az EU katonai összekötő tisztjei is, akik tájékoztatást kaptak a műveletről, valamint a logisztikai kihívásokról. A művelet legnagyobb kihívása nem a katonai vonatkozás volt, hanem maga a logisztikai anyag eljuttatása, a táborhely kialakítása, az ivóvíz megtalálása, az étkezés biztosítása, a katonák elszállásolása, a váltás során a katonák mozgatása, a technikai eszközök folyamatos karbantartása – hisz itt sokkal nagyobb igénybevételnek vannak kitéve a nagy hőingadozás, a homok miatt –, működtetése.

Az átadás-átvétel során volt-e valami probléma?

Amíg ott voltam nem merült fel olyan probléma, ami komolyan hátráltatta volna a misszió működését. Talán csak annyi, hogy egy szerencsétlen véletlen folytán az egyik nemzeti kontingens szakaszának az összes felszerelése, lőszere, fegyverzete, robbanóanyaga odaveszett, ami elég nagy felfordulást és problémát okozott a műveleti területen. De volt egy másik eset, ami inkább fegyelmi ügy volt.

Egy francia katona általunk ismeretlen oknál fogva a fegyverét használta, és megölte egy katonatársát, egy ENSZ-katonát és még két helyi lakost is, de erre pontosan nem emlékszem. Sajnos, ilyen is történt, de alapvetően rendben folyt minden.

Itthon kérdezte valaki, hogy mit csináltál, milyen tapasztalataid vannak?

2009 tavaszán érkeztem haza, leadtam a felszerelésemet, túlestem az orvosi szűrésen majd utána nagy csend volt. Igazából akkor senkit sem érdekelt mit csináltam kint, de ezt követően megjelent egy cikk velem kapcsolatosan a Honvédség honlapján. Utána néhányan már megkérdezték mit csináltam, de ezek legfeljebb csak élménybeszámolóknak tekinthetők. Pedig én úgy látom, hogy az EU és a NATO is egyre inkább Afrika irányába halad, és az elkövetkezendő évtizedek béketámogató műveletei ott lesznek, amelyekből mi sem maradhatunk ki.

Mi a véleményed, miért kell nekünk, magyaroknak Afrikára készülni?

Úgy gondolom, jó, ha felkészülünk, mert ha felmerül egy ilyen kihívás, vagy jön egy felkérés, Magyarországot ne érje váratlanul. Véleményem szerint fontos, hogy mindazt a tudást és ismeretet, amit az emberek egy-egy művelet során megszereztek, összegyűjtsük, tároljuk, összegezzük, értékeljük, kamatoztassuk, használjuk. Nem gondolom, hogy nekünk feltétlenül Afrikába kell menni, de úgy vélem, jó, ha tisztában vagyunk azokkal a körülményekkel, amik Afrikában vannak. Főleg ha a szövetségeseink – az EU- és NATO-tagság miatt – mennek a kontinensre. A kérdés csak az, hogy a magyar tehervállalás ezt mennyire teszi lehetővé. Azt viszont a politikusoknak kell eldönteni, hogy melyik irányban kezdjünk el lépni, milyen szerepvállalásokat hajtsunk végre, és persze a költségvetés teherbíró képességét mindenképpen figyelembe kell venni.

A magyar katonák mennyire állják meg a helyüket külföldön?

Véleményem szerint megfelelő felkészítéssel és felszereléssel maximálisan helyt tudnak állni, és helyt is álltak a magyarok. De nem szabad elfeledkezni arról, hogy ez egészen más környezet, mint mondjuk a Balkán vagy Irak, vagy akár az afganisztáni művelet. Más az éghajlat, más a kultúra, mások a szokások, más a nyelv és nagyon más a kontinens is.

Fokozottabb odafigyelést, felkészülést; logisztikai szempontból maximális odafigyelést és készletezést igényel. Például az esős évszakban az után- és hátraszállítást itt nem lehet megoldani gépjárművekkel, akkor légi úton kell. Homokviharban, vagy másutt az esős évszakban, sok esetben még a helikopterek vagy a repülőgépek sem tudnak felszállni. De arra is fel kell készülni, hogy a helikopterek szállító kapacitása korlátozott. Ebben az esetben igénybe lehet venni a C-160-as szállítógepeket, de az esős évszakban ezek sem tudják végrehajtani a szállítást. Tehát sok-sok apró kis kockából tevődik össze a feladat megoldása.

Véleményed szerint melyek azok a magyar képességek, amelyeket az afrikai kontinensen a béketámogató műveletekben tudnánk hasznosítani?

Talán a legkézenfekvőbb a víztisztító képességünk, aminek viszonylag egyszerű a használata, bár a kiszolgálást és a folyamatos üzemeltetést meg kellett szervezni. Az egyik legnehezebb dolog a vízkeresés, tehát arra is figyelmet kell

fordítani, már a művelet kezdete előtt több céget meg kell keresni és próbafúrásokat kell végeztetni. Tehát nemcsak arról van szó, hogy a megtalált kútért fizet a nemzet, hanem a próbafúrások is kemény pénzekbe kerültek minden nemzetnek. Ugyanis komoly problémák adódtak a vízbiztosítással. Néhány esetben azok a kutak, amit a nemzetek fúrtak, elapadtak, nem biztosították várt vízhozamot, így előfordult, hogy légi úton kellett vizet szállítani a csapatok számára. Vagy vegyük például az ivóvizet; volt olyan nemzet, akiknek a kezdet kezdetén Európából kellett szállítani és el lehet képzelni, hogy egy liter ivóvíz szállítása milyen költségekkel jár. Már csak ezért is van létjogosultsága a magyar víztisztító alegységnek egy afrikai művelet során. Egyébként hallottam róla, hogy Csádban a föld alatt van egy hatalmas tó, amit az 1960-as években magyar mérnökök fedeztek fel, de a mai napig sem tárták fel, így egy hatalmas ivóvízincs hever parlagon. Közben az EU-haderő meg végig vízhiánnyal küszködött. Egyébként pont az üzemanyag- és vízutánpótlás okozta a legnagyobb gondot, részben azért, mert nagy a súlyuk, illetve azért, mert a missziót fogadó ország képtelen volt ezeket a Befogadó Nemzeti Támogatás⁶¹ keretén belül számunkra megfelelő mennyiségben a helyszínen biztosítani. A misszió számára szükséges anyagok szállítását a civil cégek csak korlátozottan tudták biztosítani, ezért az EUFOR számára mindvégig nagy kihívást jelentett a logisztikai utánpótlás biztosítása.

Az ivóvíz miatt nem volt összetűzés vagy feszültség a helyi lakossággal?

Nem, mert a műveleti területen alapvetően minden egyes nemzet – a franciák, a lengyelek és a többi zászlóalj is – minden esetben együttműködött nem csak a szolgáltatóval, hanem magukkal a helyi törzsek vezetőivel is, és minden esetben maximális együttműködésre törekedtek.

Visszamennél még Afrikába?

Lehet, hogy eljön annak is az ideje, jelen pillanatban azonban nem. Legalábbis más terveim vannak, más dolgok foglalkoztatnak, most inkább a család következik, a magánéletemmel szeretnék többet foglalkozni.

⁶¹ „Egy befogadó nemzet által békeidőszakban, szükségállapotok, válság, vagy konfliktus esetén a fogadó nemzet területén elhelyezkedő, működő, illetve átvonuló szövetséges erők és szervezetek számára nyújtott polgári és katonai segítség. Az ilyen segítségnyújtás alapját a fogadó nemzetek, a küldő nemzetek és/vagy a NATO illetékes szervei között megkötött megállapodások képezik.” – MC 334/1 A Fogadó Nemzeti Támogatás (HNS) NATO alap- és irányelvei (2000), 7. oldal.

Repülés Gozbeida-ba

N'djamena parancsnokság

Kormányerők

FHQ finn FP harci jármű

Sorakozó

Útban Forchana felé

Légiutánpótlás

Goz Beida tábor

1973. szeptember 3-án vonult be a tartalékos tisztképző iskolába, amit vörös diplomával, hadnagyi rendfokozattal fejezett be. 1975-ben a Rendőrtiszti Főiskolára került, ahol elvégezte a büntügyi szakot, majd első beosztásban a Büntügyi Technikai Intézetben szolgált tanoncként, nyomszakértőként és igazságügyi nyomszakértőként. Szakértői pályafutása csúcsa a laborvezetői beosztás volt, onnan került ki Namíbiába 1989-ben. Hazatérte után ismét a Büntügyi Technikai Intézetben folytatta pályafutását egészen 2001-ig. Innen ment ki az ENSZ kambodzsai (1992–1993), majd mozambiki missziójába (1994–1995), végül pedig bosznia-hercegovinai missziójába (1999–2000). Missziós tapasztalatai elismeréseként került 2001-ben a Belügyminisztérium Személyügyi Főosztályára, ahol a rendvédelmi missziók koordinátoraként a műveletekben szolgáló rendőrökkel foglalkozik.

Hogy kerültél a békefenntartók társadalmába?

Az egész pályám úgy indult, hogy valamikor 1982–1983 környékén hirdettek egy angol szakmai nyelvtanfolyamot. A nevem V betűvel kezdődik, a névsor végére kerültem, és nem választottak be, mondván, hogy már nem ferek be. Én megsértődtem, és azt mondtam, mi az, hogy nem ferek be!? Szépen lementem, és mondtam a tanárnőnek, hogy márpedig minden órán itt leszek, és ha valaki kihullik, akkor automatikusan be tudok lépni a helyére. Na, így is történt a dolog. Öt éven át végigtanultam az összes belső nyelvtanfolyamot, majd utána megszereztem a középfokú nyelvvizsgát. Sajnos, a felsőfokú nyelvvizsgán néhány ponttal ugyan, de megbuktam. A dolog érdekessége, hogy a felsőfokú nyelvvizsgám a házasságkötésem előtt két-három nappal lett volna. Érthető módon mindennel foglalkoztam, csak nem a nyelvvizsgára felkészüléssel... 1987. július 4-én házasodtam meg, most 25 éve, és ma is ő a feleségem. Úgy érzem, nekem ez minden nyelvvizsgánál többet ér!

1989 kora tavaszán, egy pénteki napon hivatott a főnököm, hogy azonnal menjek be hozzá, mert a Belügyminisztériumból keresnek telefonon. A vonal túlsó végén lévő alezredes közölte velem, hogy tudnak az angol nyelvvizsgámról, és mit szólnék hozzá, ha el kellene mennem Namíbiába.

Azt sem tudtam, mi az, hogy Namíbia, mert akkoriban Délnyugat-Afrikaként ismertük. Mondtam, hogy nincs különösebb kifogásom, de mint friss házas, előbb beszélnék a feleségemmel. Az alezredes azonban azonnali választ követelt. Kértem, hogy legalább hadd hívjam fel a feleségemet, aki a Skálánál dolgozik. Tudtam, hogy nem lesz az olyan egyszerű, hisz akkoriban még nem voltak mobiltelefonok, de utolértem, és ha nehezen is, de igent mondott.

Hányan mentetek ki Namíbiába?

Senki sem tudta, mi lesz a feladatunk, sőt, úgy tudtam, hogy nyomszakértő leszek. De nem erről volt szó. A csapatról annyit kell tudni, hogy 25-en voltunk: 11 állambiztonsági tiszt, 11 külügyi szakember és csak három volt valódi rendőr.

A kontingens parancsnoka Gál Gáspár Tamás nagykövet lett, alezredesi rendfokozatban. A három igazi rendőr egyike én voltam. Mi, rendőrök feleltünk a külügyesek és az állambiztonsági tisztek szakmai felkészítéséért, mivel azok a klasszikus rendőri tevékenységekről (igazoltatás, nyomrögzítés stb.) semmit sem tudtak. Később azonban előnyt jelentett a külügyes kollégák nyelvismerete, korábbi diplomáciai tapasztalataik.

Hogy zajlott a felkészítések?

A kiképzésünket a Rendőrtiszti Főiskolán szervezték meg. A felkészítés nagyon érdekes volt, jöttek külügyesek, nemzetbiztonsági, állambiztonsági és mindenféle más civil szakemberek, akik különböző témában (éghajlat, földrajz, politika stb.) tartottak nekünk előadásokat. Elmondható, hogy az akkori lehetőségek függvényében viszonylag komplex felkészítést kaptunk.

A misszióban kiderült, hogy mennyire volt alkalmazható ez a tudás?

A kapott tudás olyan volt, hogy amikor megérkeztünk, viszonylag hamar átláthatad, beláthatad, itt miről is van szó. Namíbiáról azt kell tudni, hogy Németországnál nyolcszor nagyobb ország, a lakosainak száma pedig alig 1,8 millió. Nagyon kicsi a népsűrűség, és az országon belül hét főbb népcsoport volt. Én a középső régióban szolgáltam, aztán északon és délen, ahol a gyémántbányákat is mi ellenőriztük, később pedig a főváros környékén is dolgoztunk. Egyszóval amit tanítottak nekünk, az alkalmazható volt odakint.

Milyen volt a felszerelések, mennyire felelt meg a követelményeknek?

Vegyes felszerelésünk volt, kaptunk katonait, meg teljes rendőrit is. Mi nem a szürke rendőri gyakorlóöltözetet hordtuk, hanem egy zöld színű valamit, ami a téli időszak kivételével nagyon jó volt. Mivel az akkori politikai vezetés ki akart törni a nemzetközi elszigeteltségből, komolyan vették a misszióban való részvételt, ezért nekünk a lehető legjobb felszerelést biztosították.

Milyen egészségügyi felkészítést kaptatok?

A témában több felkészítést is kaptunk, valamint minden ismert trópusi betegség ellen beoltottak bennünket. Egyszóval nem lehetett okunk panaszra... más misszióba már mentek ki azóta rosszabb felkészítéssel is magyar rendőrök.

Milyen feladatokat volt a misszióban?

A namíbiai művelet egy klasszikus polgári rendőri missziónak indult, a fő feladatunk tulajdonképpen a visszavonuló dél-afrikai rendőrség megfigyelése volt. Namíbiáról azt kell tudni, hogy valamikor német gyarmat volt, Délnyugat-Afrika néven, majd 1920-tól Dél-Afrika kormányozta. A helyi, főként baloldali érületűekből álló Délnyugat-Afrikai Nemzetek Szervezete (South West African People's Organisation – SWAPO) harcot indított a dél-afrikai kormány ellen az ország függetlenné válásáért. Emellett további két-három más politikai szerveződés is létezett az országban. Az ENSZ közvetítésével a szemben álló felek megállapodtak, hogy a misszió elvégzi a lakosság összeírását, segíti a választásokra való felkészülést, mi, rendőrök pedig a dél-afrikai rendőrség és a katonai rendőrség megfigyelését kaptuk feladatul. A dél-afrikaiak szakaszosan vonultak ki a megszállt

területekről, amit a SWAPO fegyveresei rögtön birtokba is vettek. Ez egy ideig minden gond nélkül zajlott, de épp a kiutazásunk napján, 1989. április 10-én hajnalban történt egy komoly incidens, amikor az angolai határon a dél-afrikaiak agyonlőttek 300 SWAPO fegyverest, mivel azok az egyezményben megállapított határidő előtt vonultak be a területre. Ennek akkora nemzetközi visszhangja volt, hogy csak április 23-án indultunk el.

Mi lett az incidens következménye?

Nem ítélte el senki a dél-afrikaiakat, hiszen azok csak a nemzetközi megállapodást tartották be. A SWAPO mindenféle egyeztetés nélkül, az egyezményt megsértve, fegyveresen vonult be a területre, amit az ott állomásozó csapatok támadásként értékeltek, és ennek megfelelően léptek fel velük szemben.

Hogyan történt a kiutazásotok?

Mivel mi először vettünk részt egy ilyen misszióban, kvázi összecsaptak bennünket az osztrák csendőrség csapatával. Először kiutaztunk Bécsbe, ott tartották meg a központi búcsúztató ünnepséget. Az osztrákokkal együtt búcsúzkodtunk, ott szálltunk fel a repülőgépre, amin csak az osztrák csendőrök és mi utaztunk. Elmentünk Kairóig, ahol kiszállni a gépből nem engedtek, ott csatlakoztak hozzánk más nemzetiségű rendőrök is, majd Nairobiban keresztül Windhoekba repültünk. Ott az ENSZ-misszió vezetői fogadtak, majd megkezdődött a Világszervezet által szervezett egyhetes felkészítés, ami után vizsgát tettünk.

Mennyire maradtunk semlegesek ebben a konfliktusban?

Sem itthon, sem kint nem kaptunk semmiféle politikai instrukciót. Minden szinten azt kommunikálta az akkori vezetés, hogy függetlennek kell lenni. Ugyanezt várta el tőlünk az ENSZ és minden más szervezet is, amely részt vett a békefolyamatban. A Koevoet, amit a dél-afrikai rendőrség a SWAPO gerillák elleni harcra hozott létre, egyfajta csendőrség, de még inkább katonai szervezet volt. A közrend fenntartása is a feladatuk volt, mi pedig velük mentünk járőrbe, szolgálatba, többnyire terepjárókkal, de alkalmanként helikopterrel is. A járőrözés során folyamatosan ellenőriztük, hogy a lakosságot ne lehessen megfélemlíteni, illetve biztosítottuk a különböző politikai gyűléseket, ahol az emberek szabadon kifejezhették a véleményüket.

Mi történt veletek a vizsga után?

A misszió vezetősége három csoportra osztotta a magyar rendőri kontingenst, 13 fő került fel északra Opuwoba az én parancsnokságom alatt, a másik csoport tagjai a Központi Régióban, Windhoekban maradtak, a harmadik csoport pedig Keetmanshoop-ban szolgált. A csoportokat a szakmai felkészültségük alapján a rendőrök irányították, bár a fővárosban lévő csoport gyorsan felbomlott, mivel a vezetőjük, Temesi László a misszió parancsnokságán kapott beosztást, az embereit így két-három táborba helyezték át. A déli csoport vezetője Gál Gáspár Tamás volt, aki rövidesen az egész déli régió parancsnoka lett.

Én az északi magyar rendőregység parancsnokaként utasítást kaptam a misszió rendőrpáncsnokától, hogy a legrövidebb idő alatt induljunk el Opuwoba. Először Grootfonteinbe repültünk, ahol egy-két éjszakát töltöttünk, ott megkaptuk a misszió által biztosított felszerelést (rádiók és Land Rover terepjárók), majd megindultunk új állomáshelyünkre.

Csak kocsit és rádiókat kaptatok? Más felszerelésre nem volt szükség?

Még itthon kaptunk golyóálló mellényt, de nem volt rá nagy szükség, így azokat bepakoltuk az autó aljába, hogy ha aknára mennénk, ne sérüljünk meg komolyabban. Szerencsére a dél-afrikai rendőrségnek és az ENSZ-nek akkoriban olyan terepjárók voltak, amelyeknek az alja V alakú volt, ami komoly védelmet nyújtott az aknák és a különböző fel nem robbant lövedékek ellen. Bár több aknamező volt Namíbiában, azokat viszonylag jól megjelölték, így rendőr nem sérült meg, de a polgári lakosságból többen is szenvedtek aknabalesetet. Néhányuknak mi biztosítottunk elsősegélyt, és kórházba vittük őket. Az aknáknál nagyobb veszélyt jelentettek a helyi lakosok, akik elénk lökdösték a gyerekeket, mivel az ENSZ kártérítésként jelentős összeget fizetett nekik. Persze a „balesetet” okozó rendőröket azonnal hazaküldték a misszióból. Szerencsére egyetlen egy magyar sem került ilyen helyzetbe.

Folytassuk az utazásotok történetével...

Grootfonteinben, az igen jól felszerelt lengyel katonai táborban, a nekünk akkor még ismeretlen, dupla falú sátrakban aludtunk. Itt történt meg az a vicces eset, hogy az egyik magyar éjszaka félálomban kiment pisilni. Mivel nem emlékezett rá, hogy a sátor dupla falú, a két fal között végezte el a dolgát... Ez persze a lengyelek, de a magyarok között is nagy derűtséget keltett. Másnap aztán megkaptuk az autókat, majd a táborban lévő ENSZ-alkalmazottak azt mondták: induljatok el ezen az úton, 600 kilométer megtétele után forduljatok balra, újabb 300 kilométer megtétele után jobbra, és akkor meg is érkeztek Opuwoba. Ezek után már nekünk is érthetővé vált a város neve.¹

Ezután elindultunk és estére megérkeztünk Osakatiba, ahol az ír parancsnok a biztonsági helyzet miatt nem engedett tovább utazni. Reggel továbbindultunk, de műszaki hiba miatt az egyik kocsi működésképtelenné vált, amit nekünk kellett megjavítani, és csak ezután mehettünk tovább. Persze – Murphy törvényének megfelelően – elvettük az utat, és továbbmentünk, mint ahol be kellett volna kanyarodni. Így egészen az angolai határig, a Ruacana Falls nevű határvároskáig utaztunk. Ott derült ki, hogy vissza kell fordulnunk. De ha már ott voltunk, megnéztük az ottani gyönyörű vizesést, csináltunk pár száz fotót, és megindultunk vissza Opuwo felé, de ismét eltévedtünk. Ekkor, nagy szerencsénkre, találkoztunk egy ír nemzetiségű világcsavargóval, aki végül útbaigazított, így aztán pár óra múlva meg is érkeztünk a táborba.

¹ Opuwo név pontos jelentése: az út vége.

Milyen körülmények vártak ott?

Az ENSZ-rendőrállomást működtető svéd rendőrök egy házat béreltek, amihez közel mi is találtunk magunknak egy hatalmas villát. A házban kettesével laktunk egy-egy szobában, és rendes vezetékes vízünk is volt. Mivel a magyar kontingens nagyobb létszámú volt, mint a svédeké, a misszió vezetése engem bízott meg az állomás vezetésével, de ezzel kapcsolatosan semmilyen probléma nem merült fel, a két nemzet közötti együttműködés mindvégig példaértékű volt. A svéd parancsnokkal együtt irányítottuk a tábort, és közösen mentünk a különböző eligazításokra is. A tábor igen elszigetelt helyen volt, és minden város, nagyobb település több száz kilométer távolságra volt tőle. Ha Osakatiba mentünk az is 380 kilométer volt, úttalan utakon. De hát oda se volt jó egyedül menni, így mindig együtt mentünk, és útközben mindent megbeszéltünk. Az ENSZ által biztosított napidíjból fizettük a ház bérleti díját, a takarítást, és vásároltuk meg a főzéshez szükséges alapanyagokat, mivel teljesen önállóan működtünk.

Milyen volt az infrastruktúra?

Érdekes, hogy Namíbia az egyetlen olyan ország Afrikában, ahol vezetékes ivóvíz van minden lakott területen. A dél-afrikaiak az ország teljes hosszában kiépítették az infrastruktúrát, az úthálózatot keresztútvonalakkal, burkolt úthálózatot meg földúthálózatot. Opuwo például tartományi székhely, ahol az akkori mértékkel mérve három hatalmas nagy hipermarket működött. Volt egy az ottani törzsi lakosoknak, a másik kettőben meg a katonák, rendőrök és a hozzátartozóik vásárolhattak. Szinte minden kapható volt ezekben a boltokban, még olyan dolgok is, amiről itthon nem is hallottunk.

Mit kell tudni a területről, ahol szolgáltatok?

Opuwo az owambo törzs területén található. Bár a törzs tagjainak nagyobb része Angolában él, kisebb része pedig a Namib-sivatag alsó részén, a simba és demba törzsekkel közösen, mégis ők uralják a területet. Valamivel lejjebb található a herero törzs területe, akik 1906–1907 között felkelést szerveztek az akkori német gyarmatosítók ellen, és akiknek nagy részét Lothar von Trotha tábornok kegyetlenül legyilkoltatta. Természetesen ezek a törzsek gyakran egymással is háborúba keveredtek, nem csak a fehérekkel. Egy idő után már mi is meg tudtuk különböztetni egymástól a herrero vagy owambo törzs tagjait, sőt, a déli részeken élő hottentottákat (khoikhoi) vagy busmanokat (szan) is. A helyi lakosokkal igen hamar jó kapcsolatot építettünk ki.

Mennyire volt feszült a fehérek és a feketék közötti viszony?

Viszonylag kevés fehér volt, többségük már nemzedékek óta ott élt és dolgozott, főként a családi farmokon vagy a bányákban. Volt néhány tüntetés, kiraboltak egy-egy fehér farmert, sőt gyilkosság is történt, de ezek nem politikai jellegű események voltak.

Persze volt olyan eset, amikor arra ébredtünk reggel, hogy valaki a kertben kapirgál nagy elánnal. Amikor álmosan megkérdeztük, mit keres ott, azt mondta, hogy ez az ő háza lesz, mivel a SWAPO odaígérte neki, és így elkezdte művelni a

kertet. Mondtuk neki, hogy ez nem egészen így fog zajlani, mert először ugye általános választások, alkotmányozó nemzetgyűlés stb. lesznek... Egyszóval ezek a szocialisztikus álmok nem jöttek be.

Mi volt a feladatok Opuwoban?

Az általunk lakott házat használtuk rendőrkapitánysággként, onnan indultak el a dél-afrikai rendőrökkel közös járőreink, és oda jöhettek a helyi lakosok az ügyes-bajos dolgaikkal. Hamarosan kiépült a híradóhálózat, a számítástechnikai háttér, egyszóval megteremtettük a hatékony rendőri munka feltételeit. Hetente kétszer beautóztunk Osakatiba, mivel ott volt az északi régió központja. A svéd parancsnokkal együtt mentünk, ott megtartották az értekezleteket, jelentéseket, feladatszabást stb. A területet még mindig a dél-afrikaiak és az ENSZ ellenőrizte, mivel Namíbiának még nem volt saját rendőri ereje. A Világszervezet rendőrei emellett részt vettek a lakosság összeírásában és a választásokra való felkészülés megszervezésében. Ez úgy zajlott, hogy folyamatosan jöttek a helyiek, akiknek az adatait az regisztrációs irodákban rögzítették, hogy később szavazhassanak. A rögzített adatokat mindennap lejelentettük, de készültek heti és havi összefoglaló jelentések is, amelyekből a misszió vezetése pontosan nyomon követhette az azonosítási folyamat helyzetét. A rendőrök igénybevételét jól mutatja, hogy volt olyan időszak, amikor 24 órás szolgálatot adtunk az összeíró irodákban.

Az emberek önként jöttek az irodákba az adataegyeztetésekre, bár előfordult, hogy szokatlan feltételeknek kellett ehhez teljesülnie. Volt egy olyan eset, amikor helikopterrel utaztam egy faluba, ahonnan többen is jelezték, hogy bejönnének az irodába, de csak akkor, ha megoldjuk a birkáik őrzését. Így ők a helikopterrel elmentek a kapitányságra, én pedig addig ottmaradtam néhány dél-afrikai rendőrrel őrizni a falut, amíg a többiek felvették az adataikat. Ez az eset arra is rávilágít, hogy a helyi lakosok mennyire bíztak a „kéksapkás” rendőrökben, és büszke vagyok, hogy sosem veszítettük el a bizalmukat.

Meddig tartott ez a folyamat?

Decemberben voltak az általános választások, és április elején az alkotmányozó nemzetgyűlés, mi addig ott voltunk. Mivel a magyar rendőrök egy teljes évet szolgáltak a misszióban, az ENSZ hozzájárult, hogy hat hónap után rotálásra kerülhessünk, így az Opuwoban eltöltött hat hónap után átkerültem Namíbia déli részébe, Oranjemundba, ahol állomásparancsnokként szolgáltam tovább. Itt, a gyémántbányák területén öt magyar rendőrrel működtettük a kirendeltséget.

Ugyan Opuwo a világ végén volt, de az oranjemundi szolgálat sem volt egyszerű. Oranjemund egy fél országnyi, kerítéssel körbezárt terület, ahol a rendőrökön és az ott dolgozó gyémántbányászokon kívül egy lélek sincsen, csak a nagy sivatag. A közelben található a Csontváz-part, ahol a korábban zátonyra futott hajók roncsai borítják a partot. Voltunk néhány kisebb német–holland alapítású városban is, ahol nem csak angolul, de németül is jól elboldogultunk. Mi, magyarok híresek voltunk a misszióban a nyelvismeretünkről. Például az Opuwoban szolgáló 13 magyar rendőr 13 különböző nyelvet beszélt. De angolul mindenki beszélt, mivel az volt a misszió hivatalos nyelve. Volt, hogy jöttünk ki az értekezletről, s akkor

véletlenül kihallgattam két német beszélgetését, akik kissé kiakadva mondták: „Öregem, ezek biztosan nem rendőrök, mert 13-an 13 nyelvet beszélnek!” Ilyen mértékű nyelvismeret pedig még a nyugati államok rendőreinél sem jellemző, de mint mondtam, a magyar kontingens jelentős része a külügyi szolgálatból érkezett.

Nem okozott problémát, hogy ennyire eltérő háttérrel jöttetek?

Nem, hiszen a külügyesek és a belbiztonságiak is megtanulták tőlünk, rendőröktől a szakmai fogások nagy részét, így képesek voltak az alapvető rendőri feladatokat elvégezni. Egyébként csak jót tudok mondani a külügyes kollégákról... Opuwoban szolgált egy magyar külügyes srác, akit a helyi owambo törzsfőnök a fiává fogadott, így mindenhová bejuthattunk. Olyan kommunikációs készsége volt a fiúnak, hogy a legutolsó pásztortól a fekete miniszterig bárkivel azonnal, három percen belül, mintha száz éve ismerték volna egymást...

A külügyesek nagy része már többször is szolgált külföldön, jelentős tapasztalattal és nyelvismerettel rendelkezett. Szerencsére nem voltak nagyképűek, nem volt bennük olyan, hogy lenézem a rendőrt. Sőt! Igyekeztek minél jobban eltanulni tőlünk a rendőri szakma minden csínját-bínját. Jó, mi sem az átlag rendőr voltunk; abban az időben azért olyan sokan nem voltak alkalmasak külszolgálatra.

Mennyire volt jellemző Namíbiában az apartheid?

A fehérek nem nézték le a feketéket, és azok sem gyűlölték igazán a fehéreket. Nekünk, magyaroknak sem volt soha ilyen problémánk az ottlétünk alatt. Mindannyian nagyon jó kapcsolatban voltunk a helyi fekete törzsekkel, a helyi nem törzsszerű feketékkel, a helyi közigazgatással, a rendőrséggel, de még a fekete szakszervezeti aktivistákkal is. Nekem sehol Namíbiában, még a gyémántbányában nem voltak ilyen jellegű gondjaim.

Nagyon jó barátságba kerültem egy helyi rendőrrel, akinek a felesége például kabátot kötött az épp akkor született lányomnak. Ők is érdeklődtek a világ más részei iránt, és már sejtették, hogy Dél-Afrikában is komoly változások jönnek. Már Oranjemundban szolgáltam, amikor Nelson Mandelát kiengedték a dél-afrikai börtönből. Mi televízión néztük végig, és amikor bementél a városba, ott a gyémántbánya alkalmazottai komoly ünneplést csaptak, függetlenül attól, hogy feketék vagy fehérek voltak. A fekete munkások, fekete vezetők, fehér munkások, fehér vezetők együtt dolgoztak, együttműködtek szinte mindenben.

Volt még egy érdekes élményem, egy járőrünk alkalmával bevitték minket a bánya területére, ahol az egyik gyémántkotró masina kerekébe be volt szorulva egy kavics, ami nagyon megtetszett. Így hát odaléptem, kinyújtottam a kezem a kő felé, amikor meghallottam, hogy a bennünket kísérő fegyveresek felhúzták a fegyvert. Azonnal visszahúztam a kezem, nem nyúltam hozzá. Meg se mertem kérdezni, hogy mi lehetett a kő, de utólag megmondták, hogy ha hozzányúltam volna, azonnal fegyvert használnak, mivel a gyémántlopást akár halállal is büntethetik. Hiába voltunk ENSZ-rendőrök, amikor a bányába mentünk, akkor bizony nekünk is be kellett lépni a röntgenkészülékbe, és minket is nagyon alaposan megvizsgáltak.

Mi volt a legérdekesebb, legemlékezetesebb történetek?

Elmentünk fel, északra egy kis falut meglátogatni, ahol a vendéglős, aki egyben a helyi boltot is üzemeltette, az owambo törzs egyik vezetője volt. Ott a villany már nem úgy működött, mint a városban, hanem akkor volt, ha ment az aggregátor. Leültünk, iszogattunk, a susmorgásokból lehetett hallani, hogy mi négyen-öten ülünk az asztalnál és körben néhány száz fekete – ahogy a filmekben látod, hogy a törzs körbevesz –, és beszélgettünk. Portugálul, mert az owambok többsége azon a nyelven beszél. Szerencsére köztünk volt ilyen nyelven beszélő, így könnyen megértettük egymást. Egyszer csak elkezdtek énekelni. Hát, ha hallottál még csodálatos zenét, többszólamú fekete zenét... a mai napig is a fülemben cseng, csodálatos volt. Érdekes volt az is, amikor helikopterrel elvittek abba a kis faluba, ahol a birkákat kellett őriznem. Az ottmaradottak meghívtak, hogy egyek abból, amit ők főztek, és olyankor az ember nem mondja, hogy nem. Így megkóstoltam a rendkívül gyanús kinézetű ételt, amiről később kiderült, hogy kecske. Legalábbis remélem... mindenestre kellemes íze volt. Megkóstoltam, mártogattam egy kicsit, majd udvariasan odébb húzódtam. Szerencsére hamarosan megérkeztek a többiek, én pedig elhagyhattam a falut.

Később, amikor már a gyémántmezőkön szolgáltam, összebarátkoztunk az egyik nyaralóhelyen egy idős holland házaspárral, akik ott éltek. Ez a hely a Walvis-öbölben található és a missziós szabadságunk egy részét itt töltöttük, mert nagyon költséges lett volna hazajönni Magyarországra. Mivel az ENSZ térítésmentesen biztosított autókat, a szabadságunk alatt keresztül-kasul bejártuk az egész országot Katima Mulilotól egészen Oranjemundig. Katima Mulilo a Viktória-vízeséshez legközelebb eső namíbiai település. Emlékszem, akkor még állt a híres „Isten-ujja”, egy vékony szikla, ami mára sajnos eltűnt. Volt szerencsénk a barlangrajzokat is megnézni a Fehér-hegységben. Háromszor-négyszer sikerült eljutni Ai-Aisba, ahol híres termálvízes hőforrások találhatók. Meg tudtuk látogatni egymást a különböző táborokban is, illetve elmentünk az Etosha Nemzeti Parkba is. Bár nem kaptunk olyan mértékű javadalmazást, mint a későbbi rendőrmissziók tagjai, nem kellett nélkülöznünk. Az igazság, hogy amit ott fizetett az ENSZ, abból tudtunk spórolni, normálisan élni, utazni. Akkor én még dohányoztam, de így is képes voltam annyit félretenni, hogy 1989. december 23-án haza tudtam jönni szabadságra, és itthon voltam, amikor három nappal később, december 26-án megszületett a lányom.

Hogy viszonyult hozzátok a misszió parancsnoksága, illetve a misszióban részt vevő nemzetek?

Mi általános tudású rendőröket képeztünk, akik minden részterületet meg kell, hogy tanuljanak. Máshol ez nem bevett gyakorlat, mivel ott egy közrendőr nem tanul bűnügyi nyomozást. Így minden misszióinkban azonnal kiderült az eltérő háttér, mivel mi helyszínelünk, nyomoztunk, vizsgáltunk, amit persze más rendőrök csak külön-külön végeztek. Éppen ezért a magyar rendőrök az ENSZ-missziókban mindig a legjobbak közé tartoztak a képzettségük, munkavégzésük alapján. De ez nem mindig jelentett előnyt számunkra.

Ez nem pozitívumként jelentkezett?

Sok esetben negatívumként jött elő, mert mi nem csak a saját szakterületünket ismertük, de másokét is, és bizony sokszor keveredtünk szakmai vitába. Ha az ember – és elég sok rendőr nem kapott pszichológiai és diplomáciai képzést – nyersen megmondja, hogy ez úgy baromság, ahogy van, azt nem mindig kedvelik. Nekem ilyen problémám szerencsére nem volt, mert Opuwoban tudtam, hogy a svéd rendőrök közül melyik a hírszerző, melyik a katonai rendőr, illetve melyik a bűnügyi rendőr. A kérdéseik, a beszédük és a szakmai hozzáállásuk alapján tudni lehetett, hogy ki a katona vagy ki a rendőr, még hozzá bűnügyi; mert az megnézte a lábnyomot, és azonnal sorolta az azzal kapcsolatos információkat. Egyszerűen tudtuk, hogy ki kicsoda.

Volt veszélyes helyzetetek Namíbiában?

A legveszélyesebb talán a helyi közlekedés volt. Gondold el, hogy több száz kilométereket kell a kősvatagban megtenni olyan embereknek, akik betonúthoz vannak szokva. És a földúton vezetésnél van egy olyan sebesség, amely során bármi megtörténhet. Ekkor annyira lebeg a kerék, hogy erősen kell tartani a kocsit, mert különben felborulsz, és nem jutsz sehová sem. A választási időszakban több olyan esetünk volt, amikor különböző politikai pártok hívei dorongokkal felfegyverkezve támadtak egymásra, és nekünk kellett szétválasztani őket. Sokszor annyira veszélyes volt a helyzet, hogy nem szállhattunk ki az autókból, hanem azokkal próbáltuk meg őket szétválasztani. Ez úgy történt, hogy beültünk az autóba, és hatalmas porfelhőt húzva elhajtottunk a két szemben álló tömeg előtt. Azok pedig, mivel nem látták tisztán az ellenfeleket, megálltak. Szerencsére a szemben álló felek tiszteltek bennünket, így direkt támadást nem hajtottak végre ellenünk. Félreértések persze előfordultak.

Mi volt a legnagyobb kihívás?

Az állomány nagy részének a monotonia. Amikor megérkeztünk Opuwoba, ott még rádióadás sem volt. Se tévé, se rádió, se Isten, se Mária... Annyi hírünk volt a világról, amennyit a járőrök során megszereztünk, illetve amit a hozzátartozóink küldtek. Ez volt a legszörnyűbb az első hat hónapban, mert aztán Oranjemundban a bányászoknak már volt televíziója, ahol ha bizonyos csúszással, de követni tudtuk a világ eseményeit. Ott működött mozi is, ahová alkalmanként mi is eljártunk. Az első hat hónap azonban szörnyű volt!

Betegség vagy sérülés történt-e?

Maláriától kezdve a különböző fertőzésekig, de mindenkit kikezeltek az orvosok. Az egyikünk kint pánikbetegséget kapott, ennek ellenére leszorgálta az egész missziót, de egyedül nem tudott kimenni az utcára, mert akkor minden baja volt. Itthon ez persze elmúlt. Sérülés vagy baleset szerencsére nem volt.

Hogy tartottátok a kapcsolatot a családjaitokkal?

Kéthetente tudtunk telefonálni, amihez persze több száz kilométert kellett utaznunk. Természetesen a telefonálás a saját költségünkre történt, így sokan inkább leveleztek a családdal. A feleségem még mindig őrzi az akkor írt leveleimet. Persze a telefonálás sem volt egyszerű, mivel akkor még csak kevés embernek volt

telefonja. Mi éppen Békásmegyeren laktunk, ahol nem volt saját készülékünk. Azonban édesanyámnak volt telefonja, akivel megbeszéltem, hogy például május 26-án fogok hazatelefonálni, ekkor ő szölt a feleségemnek, aki erre az időpontra felment hozzá. Így tudtunk egymással beszélni. Végül is a monotonia, a nagy távolság, az információ szegénység, a kapcsolattartás és a posta hiánya ellenére is jól bírtuk a missziós körülményeket. Nekem személy szerint az egyik legnagyobb problémát a hatalmas távolság jelentette. Az, hogy minden olyan messze volt... Mindenhová több száz kilométert kellett autózni, gyakran embertelen körülmények között. Ez volt az igazán nehéz.

A missziótoknak az volt az érdekessége, hogy itthon akkor történt a rendszerváltás. Jelentett ez nektek problémát?

Mindenről csak késve szereztünk tudomást, mivel a hazai újságokat csak két-háromhetes késéssel kaptuk meg. Azokat olvasva úgy tűnt, hogy odahaza háború van. Hát nem volt, így a rendszerváltásból odakint semmit sem érzékeltünk. Amikor hazaérkeztünk, a misszióban szolgált állambiztonsági szakemberek nagy részét elbocsátották vagy nyugdíjazták.

Vége lett a missziónak, hazajöttetek... Mi történt veled?

Miután hazajöttünk, soron kívül előléptettek őrnaggyá, kaptam egy aranygyűrűt, amit a Parlamentben adtak át. Ezután visszamentem dolgozni. Az, hogy kint mit csináltunk, senkit sem érdekelt, a kint megszerzett tapasztalatainkra nem voltak kíváncsiak. Szerencsére azokat a későbbi misszióimban fel tudtam használni.

Úton Opuwo felé

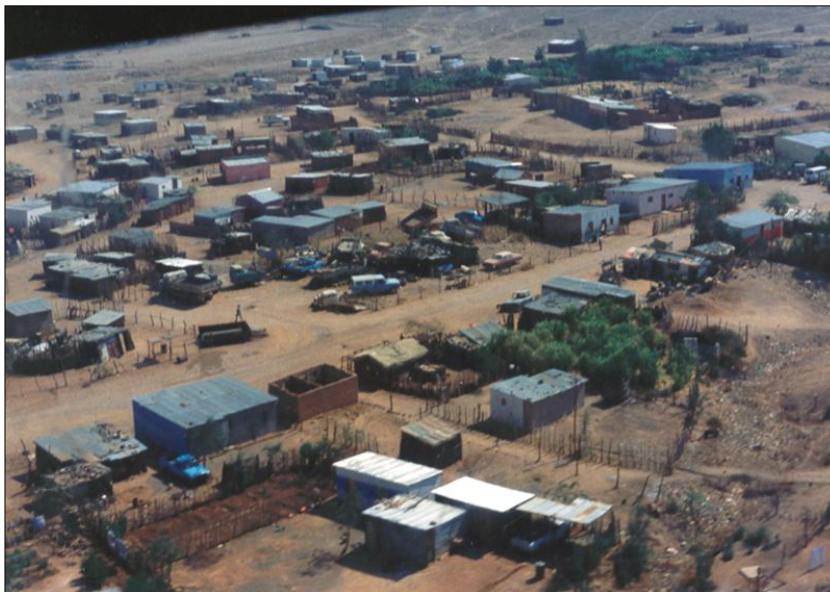
A magyar rendőri kontingens tagjai

Magyar rendőrök a Himba törzs szállásán

A gyémántbányákhoz vezető út

Bányásztelepülés a Csontvázpart közelében

Édesapja példáján felbuzdulva, már az orvosi egyetemen eldöntötte, hogy ő is katonaeorvos lesz. Az egyetem után 1998-ban először a Honvéd Hadihajós Tűzszerész Zászlóaljhoz került csapatorvosként, majd 1999-ben az Egészségvédelmi Intézetbe vezetett az útja, ahol vezető orvosnak nevezték ki. 2002-ben az MH Egészségvédelmi Intézet Járványügyi osztályán működő oltóközpont vezető orvosa. 2003-ban abbahagyta a gyógyító tevékenységet és a megelőző egészségügy területén főorvosként folytatta tovább munkáját, az Egészségvédelmi Intézet Munkaegészségügyi osztályán. Még ugyanebben az évben kikerült a Balkánra, a KFOR műveletbe, ahol a megelőző egészségügyi laboratóriumban laboratóriumi orvosként teljesített szolgálatot, ekkor ismerkedett meg közelebbről a mikrobiológiával. Hazatérése után ismét az Egészségvédelmi Intézetben folytatta tevékenységét, a Járványügyi Osztály orvosaként. 2006-ban új beosztásba került, a Higiénés Osztály adjunktusa lett, majd 2007-ben az MH Honvéd Egészségügyi Központ, Preventív Igazgatóság, Közegészségügyi Intézet, Mobil Biológiai Laboratórium Komplexum parancsnokának nevezték ki. Ugyanebben az évben kiutazott Afganisztánba, ahol elkészítette az MH PRT egészségügyi kockázatelemzését. 2009-ben a labort felajánlották a NATO Reagáló Erők (NATO Response Force –NRF) 13. váltásába, de missziós területre nem kellett kiutaznia. 2010-ben az Európai Védelmi Ügynökség „BIO EDEP” programjának szakmai képviselőjeként dolgozott, majd 2011 áprilisában az EUFOR Líbia római műveleti parancsnokságának állományában megelőző egészségügyi tiszti beosztásban szolgált. Jelenleg a Honvédkórház Egészségügyi Hatósági és Haderővédelmi Igazgatóság, Katonai Honvéd Közegészségügyi és Járványügyi Intézet intézetvezető főorvosa.

Hogy kerültél az EU líbiai műveletébe?

Korábban NATO-feladatokban vettem részt, így teljesen véletlenül alakult ki, hogy az EU keretén belül részt vehessek az „EUFOR Líbia” műveletben. Annak idején, amikor az EU úgy döntött, hogy Európa-szerte több műveleti főparancsnokságot is létrehoz, a nemzeteknek felajánlást kellett tennie. A Magyar Köztársaság egészségügyi, logisztikai és személyügyi szakembereket ajánlott fel. Eddig az EU kongói és csádi műveleteibe küldtünk tiszteket. A honvéd egészségügy állományából először Kiss Antal Zsolt került ki az EUFOR Chad művelet központjába, Párizsba, ahol egy évet töltött el úgy, hogy közben a műveleti területen is szolgált. A váltására engem jelöltek ki, de a missziót átvette az ENSZ, így nekem akkor nem kellett kimennem. Így folytattam a munkám, mintha semmi sem történt volna, amikor egyszer csak szóltak, hogy az EU felállít egy törzset a római műveleti főparancsnokságon, amely a líbiai műveletek megtervezéséért felel. A törzsbe a Magyar Honvédség egészségügyi főnöke engem jelölt ki, amit megdöbbentésnek vettem.

Miért volt ez megtiszteltetés számodra?

Igazából elég kevés olyan szakember van a megelőző egészségügy területén a Magyar Honvédségben, aki nem csak szakmailag jó, de angolul is beszél, illetve idegen nyelvű környezetben képes dolgozni hosszabb időn keresztül. Talán nyolc–tíz ilyen ember van, akik közül többen is szívesen vállalták a külszolgálatot. Szóval mindenképpen megtisztelő volt számomra a felkérés. Mivel korábban már voltam misszióban, nem tartottam attól, hogy nem lennék képes jól teljesíteni.

Milyen felkészítést kaptál a műveletre?

A felkészülésre nem nagyon maradt idő, mert olyan hirtelen jöttek az események. 2011. április 14-én, pénteken érkezett meg a Honvédséghez a felkérés, hogy öt napon belül küldjük ki a felajánlott törzstisztet a római parancsnokságra. Így nem volt sok választásom, öt nap alatt kellett minden, a kiutazáshoz szükséges ügyet elintéznem. Fel kellett vennem a NATO-menetparancsot, valamint valamennyi készpénzt, érvényesíttetni az útlevelemet, szállást kellett foglalnom, majd pedig összegyűjteni a rám vonatkozó különböző személyügyi és pénzügyi parancsokat. Aki ismeri a Magyar Honvédség bürokráciáját, tudja, hogy ezekre normális esetben öt nap nem elég! Most valahogy sikerült... Ezek után felvettem a katonai felszerelést is, amelyet úgy állítottak össze, hogy a tervezett afrikai műveletre alkalmas legyen. Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy mivel gyakran kellett mennünk bizonyos szakmai feladatok végrehajtása miatt Afganisztánba – 2006 óta nyolcszor voltam kint –, rendelkezésemre állt a ruházat. Mivel nemzeti korlátozással kerültem ki, kevesebb egyenruhát kellett magammal vinni.¹ Ebből adódóan sem fegyverem, sem repeszálló mellényem nem volt. De ha időközben úgy alakult volna, hogy mégiscsak szükséges a műveleti területre kiutaznom, akkor az Olaszországban működő Nemzeti Támogató Csoport biztosította volna számomra ezeket az eszközöket.

Okozott-e neked bármi problémát a nemzeti korlátozás?

Azt kell mondanom, hogy a külföldi kollégáim részéről nem ért negatív megkülönböztetés ezért, bár furcsának találták, hogy úgy küldenek ki misszióba, hogy a majdani műveleti területre nem mehetek ki. Aztán amikor szóba került, hogy egy szemrevételezési csoport kiutazik Líbiába, és a misszió parancsnoka igényelte benne a preventív megelőző szakember részvételét, ismét napirendre került a kérdés, mivel én voltam az egyetlen ilyen szakember az „EUFOR Libya” műveleti parancsnokságon. A misszió egészségügyi főnöke behívatott és közölte, hogy számítanának rám a csoport munkájában. Erre közöltem, hogy én a jelen pillanatban nem mehetek ki sajnos. Ezen először megütközött, de aztán úgy döntött, hogy kéri a Magyar Honvédséget a korlátozás feloldására. Ez néhány levélváltás után meg is történt, így nem volt akadálya, hogy utazhassak.

¹ A nemzeti korlátozás azt jelenti, hogy egy adott nemzet bár ad katonát az Európai Unió vagy a NATO számára, de csak bizonyos megkötésekkel. Például a magyar katonák Afganisztánban nem vehettek részt a kábítószer-ellenes műveletekben, vagy az EU-műveletek során nem volt engedélyezve számukra, hogy az afrikai műveleti területeken végezzenek bármilyen feladatot is.

Mért volt ez annyira fontos a misszió parancsnokságának?

Rajtam kívül még három másik orvos szolgált a parancsnokságon, de egyikőjük sem a megelőző egészségügy területéről. Igaz, fel tudtam volna készíteni őket, hogy mi az, amit meg kell nézni, amivel foglalkozni kell. Szóval nem emiatt éreztem a negatív hatását a nemzeti korlátozásnak, hanem inkább szakmai szempontból. Úgy éreztem, ahhoz, hogy a feladatomat maradéktalanul el tudjam látni, nekem ott kell lennem, ki kell mennem és meg kell néznem, mi van kint. Beszélnem kell azokkal az orvosokkal, akik már kint vannak, tőlük tapasztalatokat, információkat kell szereznem, hogy maradéktalanul megfeleljek a velem szemben támasztott katonai és szakmai követelményeknek.

Az EU vagy a NATO égisze alatt voltak kint katonaorvosok?

A műveleti területen nem voltak orvosaink. Az „EUFOR Libya” alapvető feladata az volt, hogy Líbia területén a civil lakosság érdekében katonailag támogassa a humanitárius szervezeteket. Ebben volt konvoj kíséret, orvosi biztosítás és más hasonló feladatok. Erre készültek a műveleti tervek, és a tervek szerint mást nem csináltunk volna Líbiában. De volt egy nagyon fontos kitétel, hogy az EU csak akkor kezdi meg ezeket a műveleteket, amennyiben a humanitárius szervezetek részéről tényleges igény, megkeresés érkezik. Mivel a munkájukat többé-kevésbé normális keretek között tudták végezni, nem kérték a segítségünket. Bár még Misratában is voltak problémák, de mégiscsak működött a rendszer. Végül nem érkezett felkérés és nem került sor a műveletre. Visszaülva az előbbiekre: a kiutazásom esetén a Líbiában tartózkodó humanitárius szervezetek és a helyi egészségügyi intézmények orvosaival kellett volna együttműködnöm.

Mennyire lehetett volna együttműködni velük? Úgy hallottam, a líbiai egészségügy teljesen összeomlott...

Ez csak részben van így. Líbiában az egészségügyi rendszer nagyrészt a környező országokból érkező orvosokra épül. Az orvosok, az asszisztencia, a nővérek nagyon nagy része külföldről érkezett. Abban az időben szinte ők működtették az egészségügyi rendszert, és természetes, hogy aki nem líbiai volt, az hazament, amint kitörték a harcok. Tehát valóban volt egy ilyen folyamat, így az egészségügyi rendszer hirtelen kiürült. De azért maradtak ott orvosok, és valahogy csak működött a rendszer. Voltak líbiai és más nemzetiségű orvosok is, de kapcsolatfelvételre végül nem került sor köztük és köztünk.

Milyen volt a helyzet kint Líbiában?

Amennyire utána tudtam nézni az eseményeknek, a tunéziai „jázminos forradalom” után 2011. január 14-én Líbiában is tüntetések kezdődtek, ahol a tüntetők összecsaptak a rendfenntartó erőkkel és több kormányépületet megrongáltak. Februárban folytatódta a tüntetések az ország több pontján is, ahol a kormány a rendőrök mellett már bevetette a hadsereg elit egységeit, sőt zsoldosokat is toboroztak a felkelők ellen, a tüntetéseket mégsem sikerült elfojtani. Február 20-án a tüntetések már Tripolira is áttértek, a tüntetők és Kadhafi hívei pedig lassan polgárháborút robbantottak ki, ami a nemzetközi közösség figyelmét is felkeltette. Február 26-án a felkelők fegyveres támadást indítottak Tripoliban az akkori

kormányerők ellen, majd Bengáziban létrehozták a Kadhafi-ellenes Átmeneti Nemzeti Tanácsot. Ekkor a kormányerők még képesek voltak ellencsapást mérni rájuk, sőt a felkelők által elfoglalt területek nagy részét is visszafoglalták. A Kadhafihoz hű fegyveresek több esetben is olyan mértékben sértették meg az emberi jogokat, hogy azt nem csak a nyugati országok, de több arab állam vezetője is sérelmezte. Ezért senkit sem lepett meg, hogy az ENSZ BT először az 1970., majd március 17-én az 1973. számú határozatában többek között repülési tilalmat vezetett be Líbia felett, és felkérte a NATO vezette szövetséget az ENSZ BT által elfogadott szankciók érvényesítésére. Két nappal később az USA, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország által vezetett 27 országból álló koalíció egységei összehangolt légi műveleteket indítottak a Kadhafihoz hű erők ellen. Ezzel egy időben a lázadók újabb offenzívát kezdtek a kormánycsapatok ellen, amely során több várost is sikerült elfoglalniuk. A kormánycsapatok ellentámadásba mentek át és a lázadók által felügyelt területek nagy részét visszafoglalták, azonban Ras al-Unuf térségében a felkelők és a koalíciós erők megállították az addig sikeres támadást. A felkelőket nem csak a NATO-erők által kivitelezett légicsapások, és az arab államok anyagi támogatása is segítette. Ekkor állt fel az „EUFOR Líbia” előkészítő törzse is, hogy a később megindítandó műveletet megtervezze.

Beszélnél egy kicsit a misszióról?

A misszió 2011 márciusában indult be, amikor az EU szembesült a líbiai krízishelyzettel, és úgy döntöttek, hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1970., valamint 1973. számú határozatának megfelelően, amennyiben a segélyszervezetek kérik, akkor az EU megindítja a műveletet. Erre kapott megbízást az „EUFOR Líbia” műveleti parancsnoka, akit utasítottak, hogy a műveleti koncepció alapján készítse el a lehetséges műveleti terveket. Hamarosan el is készült az a négy tervzet, amelyek lefedték a műveleti koncepció által szabott feladatot. A négy terv négy egészségügyi biztosítási tervet is igényelt, ezeket már mi készítettük el.

Milyen jogköre volt parancsnokságnak?

Korábban említettem, hogy az Uniónak vannak Műveleti Parancsnokságai, amelyek mindaddig alvó szervezetek, amíg aktiválásra nem kerülnek. A földrajzi közelség miatt a római parancsnokságot aktiválták, tehát a parancsnokság helyszíne Rómában volt, egy korábbi légi bázison, ahol az olasz fegyveres erők, az olasz hadsereg vezérkara működik. Ott egy épület alagsori irodarészában dolgozott a misszió előkészítő törzse. Itt dolgozott a művelet parancsnoka, helyettesei, valamint a különböző részlegek. A misszió parancsnokát az olaszok adták, mivel a bázist részben a Líbiához való közelsége, részben a menekülthullám, a stratégiai érdekek és betöltött szerepe alapján Olaszország – mint keret-nemzet – működtette. Éppen ezért a művelet parancsnokságában az olasz nemzetiségűek felülreprezentáltak voltak. Magában a misszióban 12 európai nemzet vett részt.

Térjünk vissza a kiutazásodra. Rómába érkezésed után mi történt?

Nem a reptérre érkeztem, tekintettel arra, hogy nagy mennyiségű csomagot kellett magammal vinnem – előre láthatóan négy hónapra vagy hosszabb időre mentem –, ezért a Honvédség biztosított számomra gépjárművet, amivel egészen a szállodáig vittek. Ott elfoglaltam a szobámat, majd másnap reggel ki kellett mennem a

parancsnokság helyszínére, ami nem igazán volt könnyű, főleg a „nyelvi” problémák miatt. Ugyanis a bázison az olasz katonák többsége nem beszélt angolul, de végül sikerült bejutnom a bázisra, majd a parancsnokság épületébe is. Egyébként számomra úgy tűnt, hogy a bázist működtető olaszok – főképp az alacsonyabb rendfokozatú tisztek és tiszthelyettesek – kevésbé voltak felkészülve a kezdet kezdetén arra, hogy itt angolul kell majd beszélni. Magán a parancsnokságon mindenki remekül beszélt, ott nem volt semmi probléma, pedig a 110 fős állományból legalább 50 olasz volt.

A parancsnokságon jelentkeztem az egészségügyi főnökségen, ahol a parancsnokom egy német orvos ezredes lett. A kölcsönös bemutatkozás után megkaptam a különböző hozzáférési kódokat, bár a nemzetbiztonsági átvilágításomat igazoló dokumentumot nem vittem magammal – később küldték utánam –, ezért egy napig korlátozták a hozzáférésemet a bizalmas és titkos információkhoz.

Ezután kaptam egy tájékoztatót, ahol megismerhettem a parancsnokság felépítését, működését és a többi nemzet által delegált törzstiszteket. Másra nem is volt idő, mindenki ment és csinálta a munkáját. Másnap már nekem is be kellett szállnom, megkaptam a feladataimat, és ahogy megvoltak a hozzáféréseim a különböző számítógépes rendszerekhez, már csinálnom kellett az egészségügyi főnök által kiadott feladatokat.

Mi volt a feladatod?

Mint említettem, a misszió egészségügyi szolgálatának főnöke egy német ezredes volt, az ő munkáját segítettük. A csoportban dolgozott az ezredes helyettese, egy olasz tervezőtiszt orvos, egy német orvos-tervezőtiszt és jómagam, mint megelőző egészségügyi orvos. Nem volt közöttünk alá-fölérendeltség, mindenki a parancsnok utasításainak megfelelően dolgozott. Hozzánk tartozott még egy olasz adminisztrátor, aki a napi munkavégzésben segített nekünk.

A feladatom alapvetően kettős volt, először részt kellett vennem az egészségtervezési feladatokban, ami konkrétan az egészségügyi biztosítás területe. Ez azt jelenti, hogy az adott műveleti terv vonatkozásában hogyan tudjuk megszervezni azt az egészségügyi ellátást, amely biztosítja, hogy az esetlegesen sérült személyek időben megkapják az előírt ellátást. Mint említettem, négy műveleti terv készült, és mindegyik más-más feladatot foglalt magába, a legegyszerűbbtől a legbonyolultabbig.

Mi volt a legegyszerűbb?

Az első tervnél a humanitárius szervezetek szállító hajóit kellett kísérnünk a líbiai kikötőkbe. Ebben az esetben nem kellett Líbia területére belépni, itt azt kellett biztosítanunk – mivel ezeken a hadihajókon helikopter-leszállóhelyek vannak –, hogy ha valami sérülés történik, akkor a katonákat az EU helikoptereivel el lehessen szállítani megfelelő egészségügyi intézményekbe. Ugyanis a hajókon a sérültek állapotát csak stabilizálni lehet (ROLE 1), a komolyabb beavatkozások már máshol történnek. Ez egy sürgősségi ellátást jelentett.

A második forgatókönyv az evakuáció megszervezése arra az esetre, ha a helyzet eszkalálódik Líbiában, és a humanitárius szervezetek munkatársait ki kell menteni. Ez a terv is a hajók alkalmazásával számolt, de már egy kikötő igénybevételével is, alapszintű egészségügyi ellátással. Ez a kikötő biztosítását, magának a kikötőnek az átvételét, működtetését jelentette. Ez a kikötő a helyi felkelők ellenőrzése alatt volt, amelynek az átadását már korábban felajánlották a számunkra.

A harmadik változat már mindenképpen feltételezte, hogy Líbia területén kell műveleteket végrehajtani, azaz konvojokat kísérni, valamint egy kikötőt és egy repülőteret kellett volna biztosítani, irányítani és a kettő közötti kommunikációt biztosítani. Ez szintén Misrátában volt kijelölve. Alapvetően az volt a koncepció, hogy amennyiben szükség lesz a segítségnyújtó szervezetek evakuálására, akkor a kikötőig való eljutásukat a szervezetek oldják meg saját erőből, majd onnan kezdve az evakuációt nekünk kell biztosítani és végrehajtani. Itt már korlátozott katonai műveletekkel is számoltunk, valamint két kisebb katonai kórház (ROLE 2) felállítását is tervbe vettük. Az egyiket a reptéren, a másikat egy nagyobb hajón terveztük működtetni.

Ki ajánlotta fel az egészségügyi biztosítást?

Az EU lehetősége a nemzetek felajánlásából tevődik össze, tehát valamelyik hadseregnek kellett volna vállalnia. Miután elkészültek a tervek, a Katonai Tanács Brüsszelben átnézte, véleményezte és elfogadta őket, majd ezt követően sor került egy haderő-felajánlási (donor) konferenciára. Itt a nemzetek képviselői vettek részt, valamint a haderő képviselői, akik az országuk nevében ajánlottak volna fel bizonyos képességeket, beleértve az egészségügyi biztosítást is, de ez nem történt meg. Ugyanis a nemzetek is csak tájékozódni próbáltak a rendszerben, és igyekeztek elhelyezni a NATO-művelet mellett az EU-műveletet. A helyzetünket nehezítette, hogy az EU és a humanitárius szervezetek között sem volt meg a megfelelő konszenzus. Egyfelől az EU úgy gondolta, hogy ernyőszervezetként majd az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA) felel az összes szervezetért, közvetíti a kérésüket a misszió parancsnoksága felé. A hivatal azonban úgy gondolta, hogy mindegyik szervezet önállóan tevékenykedik, és az adott helyzetben majd mindegyik önállóan kéri vagy visszautasítja az EU segítséget. Ezt is érzékelték a nemzetek, és amíg nem tisztázódtak a viszonyok, addig valójában ők is hezitáltak, hogy mi is legyen.

Mi lett volna, ha közben beindul a művelet?

Akkor természetesen felgyorsulnak az események, és a konferenciát követően két nappal később egy újabbat hívnak össze, majd remélhetőleg összeáll a rendszer. Ugyan a műveleti területen egyik nemzet sem ajánlott fel egészségügyi biztosítást, de a görögök biztosítottak egy kórházat Krétán (ROLE 2), illetve Málta egy másikat (ROLE 3).

A krétai kórház arra megfelelő, hogy a gyülekezési zónában, gyülekezési időszakban, a katonai egységek összevonása során biztosítsa az egészségügyi ellátást, természetesen a nemzetek által kiküldött egészségügyi egységek mellett. A máltaiak egy vadonatúj, csúcstechnológiával ellátott kórház szolgáltatásait kínálták fel számunkra.

Mi lett volna a negyedik verzió?

A legkomplikáltabb és a legnehezebb művelet. Líbia északi területén egy komplett zónát kellett volna az EU haderőnek felügyelnie. Ehhez persze sokkal több katona szükséges, mivel már nem csak maga a repülőtér és a kikötő, hanem egy nagyobb, komplett terület biztosítását kellett elvégezni. Itt arról volt szó, hogy ameddig az ENSZ felhatalmazással rendelkező katonai művelet nem tudja a saját erőit generálni, addig mi biztosítjuk ezt a zónát. Pusztán csak ennyi. Nem kívántuk megszállni Líbiát, vagy valamiféle protektorátust létrehozni... Ebben az esetben az EU egy 2500–3000 fős, míg a harmadiknál 1500–2000 fős, a második és az első esetben 500 fős művelettel számolt.

Milyen igénybevételt jelentett az előkészítő törzsben való munka?

Itthon majdnem ugyanennyit kell dolgoznia egy katonaorvosnak, csak sokkal rosszabb körülmények között. Illetve a helyzet az első időszakban annyira éles volt, hogy még hétvégén is dolgoztunk, reggel 8-tól este 8-ig, tehát folyamatosan igénybe voltunk véve. Hivatalosan a vasárnap pihenőnapnak számított, de egy kezemen meg tudom számolni, hogy tényleg pihenhattünk aznap és nem kellett valamilyen munka miatt bemennünk. Egyszóval a törzs minden tagjának keményen kellett dolgoznia, még a parancsnoknak is, de hát ez katonaként nem okozott különösebb problémát senkinek. Ezért küldtek ki bennünket oda. A műveleti tervek kidolgozása mellett, a munkánk jelentős részét az egészségügyi biztosítás megtervezése tette ki. Az egészségügyi biztosítás tervezésénél az a legalapvetőbb, hogy az EU egészségügye által felállított szabályoknak a megvalósíthatóságát is meg kell tervezni. Tehát azt, hogy minden katona tíz percen belül kapja meg az első egészségügyi ellátást, majd minden sérült katona egy órán belül jusson el az orvoshoz. Erről már a legtöbb katona hallott, ők a „Golden Hour” néven ismerik, de mi ennek a továbbfejlesztett változatát szerveztük meg. Ebben az esetben a műveleti területen szolgáló katonának – ha szükséges – tíz percen belül meg kell kapnia az elsősegélyt, és egy órán belül részesülnie kell az orvosi ellátásban.

Tehát van egy orvoscsoport, ami eldönti, hogy ki, milyen orvosi ellátásban részesüljön?

Ez azt jelenti, hogy a szakorvosi ellátást is meg kell kapnia a katonának, vagy a humanitárius szervezetek dolgozóinak két órán belül. Ez befejezett, definitív ellátást jelenti, hanem egy szükség szerinti sebészeti eljárást, sebészeti beavatkozással. Azaz meg kell tenni azokat a lépéseket, hogy a sérült katona szállítható legyen, eljuthasson arra a területre, ahol a végleges ellátást megkapja, mondjuk egy komolyabb felszereltséggel bíró kórházba. Az alapellátás – elsősegély-nyújtás – a műveletbe küldött nemzeti alegységek felelőssége volt. Minden nemzet katonája fel van szerelve egy egészségügyi egységcsomaggal, valamint ki van oktatva a szükséges és elégséges elsősegélynyújtásra akár önmaga, akár a bajtárs esetében. Az egészségügyi csomagok felszereltsége nemzetenként változhat, de van egy előírt minimum követelmény, hogy mit kell tartalmaznia a csomagnak, milyen tevékenységek ellátásához kell, hogy elég legyen. Persze több eszközt, felszerelést lehet biztosítani a csomagban, de a megszabottaknál kevesebbet adni már nem.

Az egészségügyi személyzet felügyeletével, képzésével kapcsolatosan lett volna valami dolgotok?

Nemzeti kötelezettség elsősorban az, hogy azok az orvosok, illetve egészségügyi szakdolgozók, akik a műveleti területre kimennek – felcserek, egészségügyi katonák –, kapják meg azt a kiképzést, felkészítést, amivel a feladatukat el tudják majd látni. Az más kérdés – és itt rá tudok térni a munkám második részére, a preventív medicinára –, hogy természetesen fel kell őket készíteni arra is, hogy az adott területen a gyakorlatban mivel szembesülhetnek. Itt elsősorban nem a katonai sérülésekre gondolok, hanem azokra a megbetegedésekre, amelyek a zónában járványszerűek, merőben eltérnek az európai betegségektől és az adott műveleti területre jellemzők.

Miért fontos ez? Hiszen egy háborúban azt várja az ember, hogy lőnek, robbantanak, ezért vannak sérültjeink, akiket el kell látnia a katonaegészségügynek.

Pontosan ez az, ami nem igaz. Eddigi minden EU- és NATO-misszióknak az a tapasztalata, hogy több a megbetegedés és a nem harctéri sérülés – még Afganisztánban is! –, mint amennyi a harctéri sérülés. Több – és ennek szignifikáns hatása van feladat-végrehajtásra – a fertőző megbetegedés, több a sportbaleset, több a „munkahelyi” baleset és több a közlekedési – autó – baleset következtében kórházba kerülő katona. A kórházi ápoltság és a kórházban eltöltött napok száma is növekvő tendenciát mutat. Ebben az utóbbi kategóriában – a megbetegedések és nem harctéri eredetű sérülések kategóriájában – nagyobb mértékben és hosszabb ideig szükséges a kórházi kezelés, mint a harctéri sérülések esetében.

Hogy jön ide például a sportbaleset?

Misszióként változik, hogy mennyi idejük van a katonáknak a saját egészségükkel törődni. Minden katonának alapvetően foglalkoznia kell a fizikai edzettségével, hiszen missziós területen egy katonánál alapkövetelmény, hogy fizikailag jó kondícióban legyen. Ezért amikor a műveleti körülmények lehetővé teszik, nekik sportolni kell. Tehát ez szükséglet és kíváncsi is egyben, s nyilván sportolás közben előfordulnak sportbalesetek is, amelyeket el kell látnunk.

Tehát az volt a feladatod, hogy erre felkészítsd őket?

Igen, valóban fel kellett készíteni. Egyben olyan tájékoztató anyagokat is össze kellett állítani, amelyeket a műveletbe bevont egészségügyi szolgálatok, a nemzetek, valamint a műveleti területre telepítendő Műveleti Parancsnokság állománya is megkap. Így fel tudjuk készíteni a nemzeteket arra, mivel találkozhatnak a katonáik a műveleti területen, milyen vakcinákat, védőoltásokat kell adni, és adott esetben hogyan lehet megelőzni a területre jellemző fertőző és járványos megbetegedéseket. Ez azt jelenti, hogy az egész ország fertőzöttnek tekinthető bizonyos betegségekkel kapcsolatosan. Líbiában például ez a helyzet a TBC, a hepatitisz, a fertőző májgyulladás esetében. És van nagyon sok, Afrikára jellemző állati egysejtűek (protozoa), illetve különböző baktériumok, vírusok és férgek által okozott megbetegedés, amelyek nekünk ismeretlenek. Tehát fel kell készülni, és a katonáknak meg kell mondani, hogy mit tegyenek azért, hogy ne betegedjenek meg, hogyan kerüljék el ezeket a betegségeket. Beszéltünk itt arról

– nagyon fontos –, hogy egészen más a klíma, fel kell arra is készülni, hogyan lehet a szélsőséges klímához alkalmazkodni. Mit lehet tenni annak érdekében, hogy a hő által okozott ártalmak ne következzenek be, például kiszáradás, hőség, leégés stb. Ez igen komplex feladat. Nekünk magyaroknak van/volt tapasztalatunk Afrikában, Irakban és Afganisztánban, de ezeket még nem egységesítettük, rendszereztük egy adatbázisban. A misszióban én készítettem el a Líbia egészségügyi kockázatait elemző kézikönyvet, amely hatalmas hozzáadott érték volt magyar részről a misszió sikeréhez. Ennek ellenére a könyv elkészítéséhez nem volt könnyű releváns információkat szerezni. A legnagyobb bázist az afganisztáni szerepvállalásból származó információk, ismeretanyag biztosította. Ott azért szembesültünk azokkal a kockázatokkal, amelyeknek nagy része, kisebb-nagyobb mértékben, de megtalálható Líbiában is. Afrikai szerepvállalásunk vonatkozásában korábban Kiss Antal Zsolt őrnagy elkészítette a csádi misszió kockázatelemzését, és az abban található információ is nagyon sokat segített a líbiai anyag összeállításakor. Persze ilyenkor fontosak a nemzetközi kapcsolatok is. Ugyanis a preventív medicina is egy olyan szakterület, amivel csak kevesen foglalkoznak a világban, éppen ezért ismerjük a kollégákat, és így egymástól is be tudjuk szerezni az információkat. Arról nem is beszélve, hogy több olyan szervezet is van, amelyeknek az információi, tudásanyaga hozzáférhető az interneten, ilyen például a Járványkezelési és Megelőzési Központ (Centers for Disease Control and Prevention – CDC) weboldaláról nagyon sok hasznos információ letölthető. Van még az európai járványügyi központ, amelynek szintén hozzáférhetők az információi, és lehet interneten is keresgélni.

Mit lehet tudni erről a kiadványról?

A fogadtatása szűk körűnek nevezhető, hiszen a líbiai művelet végül nem indult meg, csak a tervezési fázisáig jutott. Bár készen álltunk arra, hogy ha politikai döntés születik, akkor elindítjuk a missziót. Végül a műveleti tervek nem kerültek át a gyakorlati megvalósítás területére, ebből adódóan ez a kézikönyv csak a misszió parancsnokságán került bemutatásra. Ott pozitív volt a fogadtatása, és bekerült abba a törzssanyagba, amely egy következő misszió tervezése során már felhasználható az utódaink képzésénél.

Véleményed szerint milyen most a líbiai helyzet?

Ugyan nem vagyok politikai szakértő, de olyan katonaként, aki napi szinten követtem az ottani eseményeket, sok érdekes dolgot tapasztaltam. Líbia egy nagyon különleges ország abból a szempontból, hogy hogyan is szerveződik a társadalom, amit igazából a törzsek irányítanak. Azt hiszem, 100 felett van a törzsek száma. Közülük 10–15 nagyobb törzsnek van hatása a valós politikai döntésekre. Addig, amíg a korábbi rezsim uralta az országot, voltak olyan törzsek, amelyek a hatalmon lévő rezsimet támogatták, és olyanok, amelyek nem. Miután a rezsim megdöntése bekövetkezett, rögtön megindult a polarizálódás, és ez az eddig kétpólusú világ Líbián belül többpólusúvá vált. Ilyenkor többen jelentkeznek a hatalomért. Én attól tartok, hogy ha nem sikerül gyorsan, zökkenőmentesen keresztülvinni a parlamenti választásokat, és egy olyan kormányt létrehozni, amelyik legitim az országon belül, akkor a helyzet romolhat. Azt sem tartom kizártnak, hogy polgárháború is kialakulhat. Az viszont azt jelentheti, hogy kénytelenek leszünk indítani egy EU-s

műveletet, lévén, hogy az itt történtek mind politikailag, mind gazdaságilag hatással vannak az európai kontinens országaira.

Mi a véleményed az „arab tavaszról”?

Erről sokat lehetett hallani a parancsnokságon, ráadásul az olaszokat erősen érintette a Líbiából érkező hatalmas menekülthullám, amely komoly belpolitikai feszültségeket is generált. Ezt nem lehetett nem észrevenni. Azt kell, hogy mondjam, az olaszok a migráció vonatkozásában nagyon-nagyon toleránsak, mivel eleve sok náció él Olaszországban. Nyilván Lampedusa szigetén gondot okozott, hogy akkora emberáradat árasztotta el azt a kicsi szigetet. Próbálták ugyan az olaszok rendezni a menekültek sorsát, de nem volt rá megfelelő eszközük. Ebből fakadtak főként a problémák, meg hogy Kadhafi megszarolta őket, ha továbbra is támogatják a Líbia elleni szankciókat, még több menekültet szabadít rájuk. Ennek ellenére az olaszok tűrtek, irigylésre méltó volt a hozzáállásuk. Aztán voltak különböző hírek arról, hogy az al-Kaida bizonyos tagjai is harcolnak a líbiai lázadók oldalán, és az Átmeneti Nemzeti Tanácsban is szerezhettek befolyást. Persze ezt az információt senki sem tudta biztosan megerősíteni. Hallani sokat lehetett róla, de igazából nem tudtuk. A Főparancsnokságon működő információszerző erők pedig csak valószínűsíteni tudták az al-Kaida tevékenységét. Az arab tavasz tekintetében én azt gondolom, biztos, hogy Európának szüksége lenne arra, hogy az arab világban most nyugalom legyen, de hogy erre mennyi az esély, nehéz megállapítani.

Mi volt a legnagyobb kihívásod a művelet alatt?

A legnagyobb kihívás a személyes tapasztalat volt: a szemrevételezés; egyrészt Krétára, másrészt pedig a máltai kórházba kellett elmennünk. Ott egy egészen magas szintű delegáció fogadott bennünket. Máltára ketten mentünk a közvetlen főnökömmel, a német Trapp ezredessel. Róla azt kell tudni, hogy a Bundestag szóvivője is volt egy időben, és nem csak nagy tapasztalattal bíró orvos, de nagyon magas körökben mozgó, jól kommunikáló szakember, diplomata is. A máltai kórházban a vezérkari főnök, az egészségügyi miniszter közvetlen szakintendánsa fogadott bennünket. Nekem nagyon-nagyon nehéz volt abban a körben megjelenni és tárgyalásokat folytatni, de neki ez „zöld legelő” volt, ahol láthatólag nagy örömmel és hozzáértéssel képviselte a misszió érdekeit.

Adott helyzetben, ha ez a művelet mégis beindulna, vállalnád a Líbiában történő szolgálatot?

Természetesen, hiszen ez a munkám, ezt szeretem, ez az életem. Persze csak a családom mellett, mert a családom a legfontosabb a számomra.

Tervezel-e még műveletet?

Hogyne, ha kapok lehetőséget, én megyek, hisz ez a katonaorvosok munkájának ma már a szerves része. Nekem mindig az a bajom, hogy a katonaorvosok számára biztosított missziós lehetőségek száma igen csekély.

Dr. Bognár alezredes és kollégái a parancsnokságon

EUFOR Libya parancsokságon szolgáló katonák

A máltai katonai kórház

Hadihajó a krétai kikötőben

2000-ben került a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Katonai Főiskolai Karára, ahol 2004-ben műszaki tisztként végzett. Első tiszti beosztását hadnagyként Szentesen kapta, ahol több műszaki beosztást látott el, szolgált műszaki-felderítő szakasparancsnokként, majd századparancsnok-helyettesként, utána pedig a hídépítő századparancsnok helyettese lett. 2009 novemberében Szentendrére került műszaki oktatónak a Kinizsi Pál tiszthelyettes Szakképző Iskolára, és azóta – két komoly megszakítással – ott teljesít szolgálatot. 2010 áprilisától szeptemberig szolgált az EUTM Somalia műveletben, mint az egyik kiképzőcsoport parancsnoka, ahol a somáliai kormánykatonák kiképzéséért felelt. Eredményes munkája miatt a hazatérése után ismét felkérték, hogy vállaljon egy újabb időszakot a műveletben. Erre 2011. januártól júniusig – öt és fél hónap időtartamban – került sor.

Hogy kerültél képbe Szomáliával kapcsolatban, hogy tudtad meg, hogy ki kell menni Szomáliába?

Mivel ez alapvetően tiszthelyettes-képző misszióknak indult, ezért az iskola, illetve az intézmény parancsnoka kapta a jogosultságot, hogy biztosítsa a kiképző, illetve oktatói állományt. Bár akkor én már nem a tiszthelyettes-képzésben voltam, de szakmai pályafutásom, múltam alapján választottak ki erre a misszióra. Mivel a másik jelölt úgy döntött, hogy mégsem megy ki, én lettem az első és a második váltásban is az egyik kiképzőcsoport-parancsnok. Meglehetősen gyors lefolyású volt ez a dolog, úgy szaladtunk ebbe bele, hogy akkor azt se tudtuk, hol van Uganda. Mivel a Honvédség számára inkább Afganisztán és a Balkán volt preferált hadműveleti terület. Ezért a misszió neve, az European Union Training Mission for Somali (Európai Unió Kiképző Missziója – Szomália) mindenkit megtévesztett, mert mindenki Szomáliára gondolt, holott a misszió Ugandában működik. Ráadásul Ugandának éppen abban a részében, ami Szomáliától a lehető legtávolabbra esik, a Kongói Demokratikus Köztársaság határán.

Maradjunk még a felkészülésnél. Mi történt az állomány kiválasztása után?

Kiválasztották az állományt, már az első választás úgy indult, hogy három váltást jelöltek ki a tiszthelyettesekből, a tisztekből azonban csak két váltásra elegendő volt. Először úgy indultunk neki, hogy sokkal több emberre lesz szükség, mint ahányan mi nekifutottunk, és teljesen másnak nézett ki a misszió. A misszióról nagyon-nagyon kevés információval rendelkezünk, úgy kellett összevadászni mindent. Például térképbiztosításunk úgy volt, hogy szereztünk egy civil térképet, amit egy térképész barátom átalakított katonai térképnek. Beszkennelte, majd felvitte rá a koordinátarendszert, így lett katonai térkép. Minimális információval vágtunk neki a misszióknak, de később kiderült, hogy más nemzeteknek fele ennyi sem volt. Az általunk használt eszközöket vagy a Honvédség adta, vagy mi szereztük

be, és vittük ki magunkkal. Amikor az első váltásba nem tudtak GPS-t adni, akkor az egyik kolléga mondta, hogy neki van, kihozza, hiszen ha baj lesz, akkor egy ilyen eszköz mindig jól jön. Az első misszióba vittünk magunknak egy katonai rádiót, ami használhatatlannak bizonyult, de a második váltás során biztosítottak számunkra megfelelő híradóeszközöket.

Tehát mondhatjuk, hogy az első misszióban az információ és a tapasztalatok hiánya miatt ellátási problémákkal szembesültetek?

Részen nem is tudták, hogy mire akarunk felkészülni, ami a felkészítésünk, valamint a felszerelésünk összeállításakor is egyértelmű volt. A misszió előtt három vagy négy héttel még úgy tudtuk, hogy sivatagi környezetbe kerülünk, ezért mindenféle sivatagi egyenruhát, felszerelést viszünk. Aztán az indulás előtt két-három héttel kiderült, hogy dzsungelbe megyünk. Ez később jó döntésnek bizonyult, mert tényleg erdős terepre mentünk, csak hogy akkor már nem tudtuk lecserélni a repeszálló mellényeinket, és így elég bután néztünk ki sivatagi mellényben, meg a négyzínnyomású gyakorlóinkban. Ez volt a kisebbik malőr, ugyanis a kiutazás előtt derült ki, hogy a felszereléseinket nem tudjuk kivinni. A Honvédség egyszerűen nem tudta megoldani, hogy 46 plusz 8 kilónál többet vigyünk ki magunkkal az öt hónapra, így végül a számunkra hivatalosan biztosított felszereléseknek jóval több, mint a felét itthon hagytuk.

Nem ajánlották fel, hogy túlsúlyjegyet fizetnek?

Azért nem fizettek, mert a missziót vezető spanyolok vállalták, hogy amelyik nemzet eljön Madridba, annak az embereit ők ingyen elviszik repülővel Ugandába. Igen ám, csak hogy meg is határozták a súlyt, ezt a 46 plusz 8 kilót, mert nyilván ők sem akartak a saját számlájukra sokkal több súlyt kivinni. A magyarok kívül minden más nemzet megrántotta a vállát, hogy semmi probléma, majd utanszállítással megoldják a felszerelés kivitelét. Ez nálunk esélytelen volt, s bár minden követ megmozgattunk, amit csak lehet ez ügyben, még az iskola parancsnoka, Isaszegi János dandártábornok sem tudott kiharcolni semmit. Ezt a kérdést a második misszióban aztán sikerült megoldani.

A felkészítések hol és hogyan zajlottak?

A szolnoki MH Békétámogató Kiképző Központban volt a felkészítésünk, de mivel őket is megtévesztette a misszió neve, szinte mindent megtanítottak nekünk Szomáliáról. Ez furcsa volt, szóltunk is a tanároknak, hogy ez nem egészen az, amiről szó van. Csak az egészségügyi kiképző nem tévedett nagyot, amikor a lött sebekről beszélt, mert az nem ország-specifikus. Nagy volt a kapkodás, és igazán furcsa volt, hogy kéthetes felkészítéssel küldtek ki bennünket. Aggasztó volt, hogy így szaladtunk bele a misszióba, többre számítottunk. Rögtön a felkészítés elején volt egy nyelvtani teszt, ahol kiderült, hogy ki milyen szinten beszél az angol. Volt, aki jobban, volt, aki kevésbé. Ezért a felkészítésen például angolul kellett rádióforgalmazást csinálnunk. Erre azért próbáltak felkészíteni, mert ha nemzetközi misszióba megy az ember, azért nem árt, ha tudja alkalmazni a rádióforgalmazás szabályait. Akkor azért láttuk, hogy több embernél is komoly probléma lesz a nyelv. Nekem nem volt gondom, jól ment az angol, sőt talán nekem ment a legjobban.

Nem arról volt szó, hogy csak olyan ember mehet ki, aki nyelvileg a topon van?

Olyan jó kiképző tiszthelyettest találni, aki még angolul is jól beszél, nem egyszerű. Ennek ellenére az a tiszthelyettes kolléga, aki kijött velem, szerencsés választás volt, mert bár szinte egyáltalán nem beszélt angolul – egy alapfokú nyelvvizsgával vágott bele ebbe a misszióba –, olyan elképesztő kiképzői tapasztalata volt, hogy ez egyáltalán nem jelentett problémát. Illetve nagyon jól össze tudtuk párosítani azzal a magyar zászlóssal, akinek ugyan jóval kevesebb a kiképzői tapasztalata, viszont megvolt a felsőfokú szóbelije, tehát nagyon jól megértette magát, és jól tudtak együtt dolgozni. Már az első misszióban is gyakran próbáltuk párosítani őket, a második misszióban viszont gyakorlatilag végig együtt dolgoztak, egy kiképzőpárost alkotva.

A felkészítés kevés eredményt hozott számunkra, mert nagyon kevés információval vágtunk bele. Annyit tudtunk, hogy milyen betegségektől kell félni, kinek hány oltás kell még és milyen szúnyogriasztót kell venni. Valójában más hatékonysága nem volt a dolognak, mert nem tudtak semmi érdemlegeset elmondani. A katonai felderítőktől tudtuk meg, hogy milyen a politikai helyzet, hogy mennyire stabil, instabil az ország. A felkészítés után megkaptuk az oltásokat, majd egy hónapon belül indultunk is a misszióba.

Az indulás is eléggé kacifántosra sikeredett, mert nem tudták megmondani, hogyan megyünk ki Madridba, gépjárművel vagy repülőgéppel. Először egy transzporterrel utaztunk volna ki, de valamiért meghiúsult az út, így levittek minket Szolnokra, ahonnan An-26-osal szállítottak Madridba. Az egésznek kicsit luxus feelingje volt, ugyanis három fő utazott a repülőgépen, akikre négyfős repülőgép-személyzet viselt gondot. Nagyon érdekes volt már a szervezés is, illetve a misszió felkészítése. Első misszióm lévén, azt hittem, hogy a Honvédség majd mindent alám rak, és minden könnyedén fog menni. Ehhez képest rengeteget kellett telefonálnom, és nekem kellett megszervezni mindent, a pénzünket, a logisztikát, az utánpótlást, a felszerelést, az oltásokat, és a fegyverek felvételét. Ugyanis fejenként egy pisztollyal meg két tár lőszerez mentünk ki.

Okozott gondot a fegyverek kivitele?

Megvoltak a megfelelő okmányaink, a repülőteret pedig a fegyverek sosem hagyták el, sőt, még a repülőgépet sem. Madridban is a katonai repülőtérrel egyből egy katonai bázisra mentünk, tehát ott sem volt probléma. A fegyverekkel először a hazahozatalnál akadt gond, de végül ezt is meg tudtuk oldani. A fegyverek kivittük, és otthagytuk a két misszió között. Volt egy fegyverszoba, amit erősen őriztek, így nem vitték el. Jól beolajoztuk őket, ezért nem is volt vele komoly hercehurca a kivitelnél.

Említetted, hogy hárman utaztatok ki Madridba. Mi történt a negyedik társatokkal?

A HM által a misszióba delegált jogásztiszt, Konczi Ferenc százados Brüsszelben kezdte a munkáját öt-hat héttel korábban, ahol a misszió jogi háttérével kapcsolatos feladatokat tervezte. Hogy a misszió jogi háttére miként volt

megszervezve, nem tudom, de szerintem nagy hiba volt, hogy abban egyezett meg az EU, hogy a misszióban a táborunk védelmét az ugandai haderő fogja ellátni. Mi a spanyol fővárosban találkoztunk Konczi századossal, mivel ő egy nappal utánunk érkezett. Madridban egy éjszakát aludtunk egy ejtőernyős laktanyában, másnap találkoztam a német nemzeti rangidőssel, aki megkért, menjek oda hozzá egy kicsit beszélgetni. Tudtuk már előre, hogy részint vegyes kiképzőcsoportok leszünk, és úgy néz ki, hogy én leszek a kiképzőcsoport-parancsnok; két magyar, három német és valószínűleg egy vagy két ugandai beosztottam lesz, illetve még egy tolmács. Hivatott a német, hogy a támogatásáról biztosítson, és elmondja, mennyire örül, hogy magyar katona vezetheti csatába a német légierős kollégáit... Reméltem, hogy rászolgálok a bizalomra, mivel korábban hat hónapig csak lövészzakasz-parancsnoki dolgokkal foglalkoztam. Ugyanis Quanticóban lövészzakasz-parancsnoki felkészítésen vettem részt, majd az amerikai „Camp Lejeune” bázison négy hónapig tartó harcoló műszaki kiképzést kaptam. Szóval én ilyen háttérrel vágtam bele a misszióba, ezért nem tartottam attól, hogy lövészkiképzést tartsak tiszthelyetteseknek.

A német nemzeti rangidőssel történt egyeztetés után megismerkedtem az emberekkel. Akkor még nem beszélgettünk, mindenki szoktatta magát a helyzethez, hiszen a misszió nagyon sok nemzetből tevődött össze. Mindenkiel egyszerre próbáltunk barátkozni, hogy megmutassuk magunkat a világnak, hogy mi, magyarok, léteünk, itt vagyunk. Másnap egy spanyol katonai géppel Entebébe repültünk, ami Uganda egyetlen nemzetközi reptere. Egy kicsit tartottunk az úttól, mert tudtuk, hogy csupán egy-két hónapja kapta meg az entebei nemzetközi reptér az első légtérfigyelő radarját, és féltünk, hogy a jól bevált módszer, miszerint radar nélkül szállítják le a repülőgépeket, megzavarja majd az ugandai légiirányítók tisztánlátását. Végül nem lett semmi baj, földet értünk, és nagyon jól tettük, hogy raktunk be szúnyogriasztót a pakkunkba, mert az a szúnyogroham, ami ott várt Entebében, nem semmi volt. Ráadásul azt is tudtuk, hogy Entebe és Kampala környéke nagyon maláriaveszélyes terület.

Milyen jó volt, hogy minden lehetséges helyről próbáltunk információt szerezni Ugandáról! Teljesen véletlenül, a nővérem jóvoltából kiderült, hogy Onyutha Judit félig-meddig ugandai és sikerült megszerezni az elérhetőségeit. Ráadásul még mielőtt kimentünk volna, az édesanyja is hazajött Ugandából, és mindkettőjüket sikerült telefonvégre kapni. Ő segített minket végül is képbe helyezni, hogy milyen a politikai helyzet, mennyire nyugodt – nem nyugodt – az ország, milyen a közlekedési kultúra; egyáltalán melyik oldalon vezetik a gépjárművet, vagy hogy milyen konnektor van az országban. Annak ellenére, hogy korábban szolgáltak már magyarok Afrikában és Ugandában is, nem tudtunk semmit vagy legalábbis nagyon-nagyon keveset az országról, és mindenképpen jó lett volna, ha a Honvédség valamilyen adatbázisból előránt egy embert, aki esetleg a tapasztalataival vagy legalább elméleti síkon felkészülve segíti a munkánkat. Entebéből Kampalába mentünk, ahol a misszió már kint lévő tagjai vártak minket a reptéren.

Hány ember érkezett ki akkor? Akkor érkezett ki a misszió teljes kiképző állománya?

Majdnem a teljes kiképző állomány, mert a belgák maguk oldották meg a szállítást, ők, valamint a finnek, svédek kicsit később utaztak. Velünk kb. 50 fő érkezett, ami később felduzzadt 70 főre. Nyolc-tízfős kisbuszokkal utaztunk először Kampalába a parancsnokságra, ahol rövid időt, alig egy-másfél órát töltöttünk. Csak éppen annyit, hogy mindenki hazajelentsen, hogy megérkezett. Gyorsan körbeadták a szolgálati telefonokat, vagy műholdas telefont és mindenki bejelentkezett otthon, hogy élünk, rendben vagyunk. Ezután hat órás zötykölődés várt ránk az ugandai földutakon, mire megérkeztünk a táborba, ahol akkor semmi nem volt. Hogy miért nevezték tábornak, nem tudom, mert mindenre hasonlított, csak arra nem... Ez volt Bihanga, ahová szinte a teljes sötétségben érkeztünk meg, de már akkor sem tetszett nekünk, hogy sehol egy kerítés vagy egy őrbódé vagy bármiféle előkészített védelem... Semmi, ami megfog bármit is, lett volna akár egy árok, hogy mondjuk, egy öngyilkos merénylő ne hajtson be arra a területre, de semmi! Este a szemerkélő esőben mindenki gyorsan foglalt magának egy sátrat, és amikor elhangzott a vezényszó, és a helyiek ledobálták a ládáinkat, mindenki kiválogatta a magáét. Másnap reggel 6-kor kezdődött az élet, amikor megláttuk, hogy hogyan is néz ki ez a tábor.

Tehát felvert sátrakba költöztetek.

Végül csupán annyi volt a szabály, hogy a tiszteteket és a zászlósokat egyéni (2,5 x 2,5 méteres), a tiszthelyetteseket pedig négyfős sátrakban helyezték el. Ezeket nem a talajra cövekelték le, hanem egy betonlaphoz, ami eltörik, ha belerúg az ember. Gyorsan elfoglaltuk a szállásokat, és csak másnap láttuk, hogy tulajdonképpen hogy is néz ki a tábor. Nem volt semmi kiépítve. Fel volt ugyan húzva a sátrak nagy része, a zuhanyzó, a WC, illetve az étkezde volt olyan állapotban, hogy használni lehessen. Az első egy hónapban nem volt meleg víz, kórház – ami előírás –, de még egy kerítés sem a tábor körül.

Hogy volt megszervezve akkor az egészségügyi ellátásokat?

Amíg el nem készült a kórház, nem számíhattunk semmilyen egészségügyi ellátásra, csupán arra az elsősegélyre, amit baj esetén egymásnak nyújthattunk. Az ugandaiak ugyanis nem biztosítottak részünkre orvost. Később egy dél-afrikai cég állította fel a kórházat, amit elég vegyes, de igen felkészült személyzettel üzemeltettek. Volt köztük olasz, grúz, ukrán, dél-afrikai, meg ki tudja még milyen náció... A személyzet utánunk pár nappal érkezett, de semmit nem tudtak biztosítani, amíg a kórház el nem készült. De amikor elkészült is gondok voltak, mert csak akkor voltak hajlandók az általuk szerződésbe foglalt ellátást biztosítani, ha olyan kórházat kaptak, ami az összes európai normának megfelel. Más gondok is voltak. Például a parancsnoki épület sem volt kész. Semmilyen épület nem volt befejezve; kivéve a vezető állomány és a tábort működtetők saját lakrészei. De azért szépen lassan, hetek, hónapok – kilenc-tíz hónap! – alatt elkészült a tábor. Akkor már növényeket is kezdtek beültetni, de például hónapokon keresztül nem volt járda. Ez luxusnak hangzik, de ha belegondol az ember, hogy milyen hatalmas esőzések vannak Afrikában, akkor a sátram és a felszerelésem tisztán tartásához nem árt, ha

van valami zúzott kő vagy legalább néhány palló a földön, mert ha az ember folyamatosan sárban él, ez egyszerűen kivitelezhetetlen.

Mennyi időt adtak felkészülni a szomáliai kiképzésre? Meddig tartott összekovácsolni a német–magyar csapatot?

Tényleg igaz az a mondás, hogy az ember a misszióval kapcsolatosan az életében két dolgot nem akar csinálni: elkezdni és befejezni. Ez a mi esetünkben a missziókezdés volt. Az első váltásnál semmi nem volt megtervezve, előkészítve. Amikor odamentünk, azt se tudtuk még, hogy mit akarunk oktatni; hogyan, mikor, hány emberrel, és kiket... Semmit, az égette világon semmit nem tudtunk. Viszont megnyugtató volt, hogy legalább a szomáliaiak még nem voltak ott teljes létszámban, ugyanis akkor még toborozták a jelentkezőket. Így gyorsan megegyeztünk, hogy egyáltalán mit fogunk tanítani. A legegyszerűbb megoldás az volt, hogy egyik nemzeti oldalra se húzzon senki, ha a régi amerikai harcászati elveket tanítjuk a régi amerikai kézikönyvekből.

Mennyire voltak régi ezek a szabályzatok?

Olyan tízéves szabályzatokból dolgoztunk, amelyek azért megállják a helyüket, mert az alapvető taktika, hogy például fedezéket foglalok, jobbról átkarolok, balról átkarolok, szemből támadok, azóta sem változott. Végül ez olyan nagy problémát nem okozott, az viszont annál inkább, hogy semmilyen oktatáshoz használható vázlat, foglalkozási jegy vagy óravázlat nem létezett, és ezeket magunknak kellett összeállítani. Így rögtön jelentkezett a nyelvi kérdés. A misszióban részt vevő nemzetek – főleg a spanyolok és a franciák – nem mindegyike beszélte az angolt. A francia idegenlégiósok angol nyelvismerete katasztrofális volt. Az volt az egyetlen szerencsénk, hogy az első váltásban volt egy magyar srác, Barilla Csaba, aki főtörzsőrmesterként szolgált náluk, és mindig eljött hozzám az eligazítások után, hogy segítse már egy kicsit a munkát, és én elmagyaráztam neki, hogy mi lesz másnap.

A nyelvi gondokon kívül nagyon komoly nézetbeli különbségek is voltak, hogy ki milyen színvonalon akarja tartani a kiképzést, mert ugyan le van írva „a katona bokortól bokorig halad”, de ezt azért elég sokféleképp lehet csinálni. Lehet úgy, mint a finnek, svédok vagy úgy, ahogy a spanyol ejtőernyősök csinálják. Nem kevés vita adódott ebből is. Ugyanis nem az a lényeg, hogy csinálták, hanem az, hogy hogyan akarták oktatni. Mivel nem volt pontosan meghatározva, hogy mit kell, nem volt meg a célkitűzés, hogy az alapképzés befejezése után pontosan mire kell képesnek lennie egy szomáliai tiszthelyettesnek.

Bocsánat, hogy a képzésbe belefogunk, de elmondom, hogy papíron a képzés három modulból állt: egy négyhónapos tiszthelyettes alapképzés – ezt vállalta el a Magyar Honvédség –, utána egyhónapos szakmai képzés – erre már szétválogatták az embereket a négy szakirányra: lövész, műszaki, életmentő, illetve híradó. Ezeket a különböző nemzetek, mint szakmai felkészítők tartották –, és a végén volt egy összekovácsoló képzés. Tehát elméletileg hat hónapnak kellett volna lennie egy komplex kiképzésnek. Mi ebből a négy hónapot vállaltuk, és komoly gondot okozott a nézetbeli különbség, hogy ki, mit akar oktatni, meg hogyan. Ráadásul mindenki máshogy dolgozott, más komolysággal kezelte a dolgot. Volt,

aki úgy állt hozzá, hogy éljük túl és menjünk haza; valaki meg úgy, hogy a lehető legtöbbet akarja kihozni a kiképzendőkből és a kiképzőiből, ami nyilván problémákhoz vezetett.

Napi munka volt a kiképzés menetének összeállítása, tehát egyik nap kaptunk egy nagybani tervet, hogy azon a héten mit kell csinálni, nagyjából végleges célkitűzéssel, és utána magunknak kellett kitalálni, hogy ezt tulajdonképpen hogyan is fogjuk leadni. Így a kiképzőcsoporton belül mindennaposak voltak az ötletbörzék, a kiképzés után nem csak attól voltunk fáradtak, hogy napi nyolc órát kint voltunk terepen, hanem minden utána következőtől.

A kiképzőcsoport munkáját szabadon irányítottad, vagy köteles voltál a parancsnok jóváhagyását kérni?

Nagyon furcsa volt, mert az első és a második misszió között hatalmas különbség volt. Igazából a kiképzés aprópénzre váltását mi, kiképzők csináltuk, és a kilenc kiképzőcsoportnak volt egy parancsnoka, egy spanyol százados. Ez a tiszt mindenbe bele akart szólni, és a lehető legrészletesebben meg akarta szervezni az egészet, viszont sem a szakértelme, sem a nyelvtudása nem volt meg ahhoz, hogy a részletekbe belemenjen. Nem tudta elmagyarázni, hogy mit vár tőlünk, hogy mit tanítsunk. Talán tisztában volt azzal, hogy mit akar ő, vagy a missziót vezető spanyolok elérni végcélként, de mások viszont nem, és ez nagyon sok konfliktust szült, mert ugye mindenkinben benne volt a nemzeti öntudat. Szerencsénkre a második missziónál a kiképzésért felelős spanyol tiszt rugalmasabb volt. Sokkal jobban tervezett előre, látszott is rajta, hogy korábban is végzett már ilyen munkát, és mint kiképző is rengeteget dolgozott, tehát nem voltak irreális elvárásai, illetve logisztikai szempontból is próbálta támogatni a kiképzést. Az első misszió kiképzési anyagok szempontjából meglehetősen puritán volt.

Azt gondolná az ember, hogy egy EU-misszióba öntik a pénzt...

A második misszióban derült ki, hogy nem pénzkérdés volt, Ugandában nagyon sok minden múlik a személyes kapcsolatokon. Tehát nem azon múlt, hogy mennyi pénzt adunk az ugandaiaknak, hanem hogy a mi táborparancsnokunk milyen kapcsolatot ápol a mellettünk lévő ugandai táborparancsnokkal. Az első misszióban egy olasz őrnagy volt a táborparancsnok, aki ugyan jó parancsnok volt, viszont nem ápol jó kapcsolatot a szomszéd ugandai tábor parancsnokával, emiatt nagyon kevés anyagot, fegyvert, vaklőszert kaptunk, és csak sok harc árán érte el azokat a dolgokat, amiket az ugandaiak biztosítottak számunkra. Egyszerű dolgok: például hogy a szómáliaiak, akiket ki kell képezni, időben megérkezzenek a kiképzésre. Nyilván ez az ugandaiakon múlt, de az is, hogy a reggeli tornát, a fegyverfelvételt vagy a reggelit hogyan szervezik meg, illetve a kiképzendők odaérnek-e egyáltalán. A második misszióban egy portugál őrnagy volt a táborparancsnok, aki sokkal közvetlenebb, lazább volt, az ugandaiakkal jól összebarátkozott, együtt iszogattak esténként, emiatt sokkal gördülékenyebb volt a logisztika. Rengeteg vaklőszert, fegyvert kaptunk, sokkal pontosabban érkeztek a katonák. Viszont ennek más hátrányai voltak. Ezért volt elképesztően nagy különbség a két misszió között. Az első misszióban teljesen mások voltak az emberek, a kollégák is, így mintha két teljesen különböző misszió lett volna. Az első műveletben hagytuk az ugandaiakat,

hogy tegyék a dolgukat. Amikor megérkeztek a szomáliai katonák, az ugandaiak válogatták ki közülük, hogy kik lesznek tiszthelyettesek, kik lesznek legénységi állományú katonák. A tiszthelyettesekből aztán később mi válogattuk ki a tiszteket, pontosabban a tisztjelölteket. Az ugandaiak számunkra kegyetlennek tűnő módszerekkel, néha testi fenytéssel tartották kordában és tanították őket. Semmi másra, csak alakíra, illetve fegyelemre képezték az embereket. Mi ezt nem nagyon értettük, és szerintem a tábor vezetése, a misszió vezetése sem értette ennek a szükségességét, ami a második misszióban derült ki, amikor már nem kapták ezt a „keményebb kiképzést” és komoly napirendet. Ők 5.30-kor keltek, elmentek futni, rendezték az ágyaikat, utána reggeli torna, majd reggeli. Bevezettek valami napirendet. Kvázi nem hagyták őket unatkozni, gondolkodni és bajt keverni. Olyan volt, mint nálunk egy komolyabb alapkiképzés, amikor egy hónapig nem hagyják az ember gondolkodni, beosztják minden percét, elfoglalják és testileg, lelkileg megterhelik. Viszont fegyelmet is tanul közben az ember, és a második misszió elején ez nem volt meg, emiatt nagyon sok probléma akadt. Elmondhatom, hogy az első misszióban fegyelmi kérdéssel kevesebbet kellett foglalkozni, annak ellenére, hogy a szomáliai katonák egyszer fellázadtak. A második misszióban komoly fegyelmi problémák voltak, nagyon fegyelmezetlenek voltak a katonák, és annyira a saját szomáli szabad elveik szerint éltek, hogy volt, amikor a szünetben az egyik srác egyszer csak kihajtotta a bajonettet a Kalasnyikovján, és elkezdte kergetni a másikat. Volt, hogy a szomáliai katona odáig merészkedett, hogy megütötte az ugandai kiképzőt, de volt – nem kevés – parancsmegtagadásuk is a misszió során. Történt, hogy amikor csoportos feladat-végrehajtásra küldtük el külön-külön a rajokat, a komplett szakasz egyszerűen lefeküdt aludni a bokrok aljába.

Veletek történt hasonló eset?

Pontosan az, amit most mondtam, ez a parancsmegtagadás, ami kb. a második misszió kilencedik hetében történt. Az egyik kiképzés alatt lévő csoporttal a felderítést gyakoroltuk, amikor egy feladatot adtunk a számukra a terepen, amit önállóan kellett végrehajtaniuk. Mivel ez egy erősen szabdalt bokros, fás terület volt, eltűntek a terepen a bokrok meg a fák között, így nem láttuk őket. Két magyar kiképző – Jécsák Misi és Simon Donát – tartózkodott kint akkor velük, amikor ez megtörtént. Volt ott egy víztorony a repterünk mellett, felmásztak a víztorony létráján kb. félmagasságig, és látták messziről, hogy szépen megálltak, kiteregették a zoknijukat, és leheveredtek. Alvásba ment át a felderítés. Jelentették nekem, hogy mi történt és mivel először nem tudtuk, hogyan oldjuk meg ezt a kényes szituációt, kupaktanácsra ült össze a kiképzőcsoport, majd ötletbörzét tartottunk, hogy mi legyen. Komolyan mondom, a szimpla folytatástól kezdve a testi fenytésen át a bebörtönözésig nagyon sok mindent végigtárgyaltunk a kollégákkal abban a másfél, két órában. Végül kitaláltunk valamit. Nem tölem származott az ötlet, de valószínűleg sokkal jobban működött, mint az enyém. Nagyon érdekes módszerrel álltunk elő, először is pár napig leálltunk a kiképzéssel. Hozzá kell tennem, hogy ezt a misszió vezetése tudta nélkül csináltuk. Jó viszonyban voltunk a spanyol vezetéssel, de ez már annyira komoly dolog volt, hogy nem mertük megosztani velük, hogy nálunk ilyen dolog történt, és próbáltuk csoporton belül megoldani. Szerencsére nem is derült ki sosem. Tehát abbahagytuk a kiképzést, és semmi más nem csináltunk, csak „pihentünk”. Mindig olyan helyet választottunk a kiképzésre,

ahol az ellenőrző előjárók nem találtak meg minket, aztán lefeküdtünk mi is egy bokorba, két bokorral arrébb meg lefektettük a szomáliaiakat. Az első egy-két napban még nagyon örültek, hogy de jó nekik; de érdekes, hogy harmadik-negyedik nap az értelmesebb srácoknak már leesett, hogy ez a legkomolyabb büntetés, amit kaphatnak, mert lassan, de biztosan ráeszméltek arra, hogy valójában ők azért vannak itt, hogy megtanuljanak életben maradni. Rájöttek arra, hogy itt – még ha most nem is jó nekik – olyan tudást kapnak, ami majd jobb fizetéssel, jobb életszínvonallal jár, sőt, harc közben akár életben is maradhatnak. Az ötödik napon gyakorlatilag eljutottunk arra a szintre, hogy elkezdtek könyörögni a kiképzésért. Tudták, hogy van egy-két ember, akiket jobban kedvelünk a szakaszból, ők merészebbek voltak, odajöttek hozzánk és próbáltak bocsánatot kérni... A végén megegyeztünk abban, hogy teljesen megváltoztatjuk a raj addigi felépítését, a rajokat szétbombáztuk, és a bomlasztó elemeket kiválasztottuk, majd ezt az öt embert beraktuk a harmadik rajba, és azokból, akik vagy közömbösesek voltak a kiképzés iránt vagy akarták, két nagy rajt csináltunk. Akkor azt mondtuk a srácoknak, hogy az a legnagyobb büntetés, ha valakit nem oktatunk. És akin észrevesszük még egyszer, hogy lóg, vagy széthúzást kelt az állomány tagjai között, azt rögtön berakjuk a harmadik rajba. A harmadik rajban – a második misszióban már két ugandai beosztottam volt, az elsőben csak egy – az egyik ugandai tiszthelyettesnek mindig csak az volt a dolga, hogy „szívassa” ezt az öt ember. Semmi mást nem csinált. Nem volt ez testi fenyegetés, igazából néha csak állniuk kellett, vagy felálltak egy természetjáró tetejére, és ott ölelkezve kellett egyensúlyozni egy pár órát, ha elengedték volna egymást, akkor nyilván leestek volna a csúcsos természetjáróról. Azért mindig foglalkoztunk velük, viszont kiképzést egyáltalán nem kaptak. Ez nagyon sokáig ment így, majdnem három hétig, amíg ez az öt ember semmilyen kiképzést nem kapott, de a végén ők is belátták, hogy ez nem lesz így jó nekik, úgyhogy szépen, lassan visszaengedtük őket. Így működött ez a módszer.

Hogy telt egy átlagos napod, illetve a német-magyar csoportotok napja?

A tábornak megvolt a saját napirendje. Általában reggel hat órakor ébresztő és nyolckor kellett megkezdeni a kiképzést. Közben nekünk is reggeli, meg zuhanyozás, borotválkozás, a szokásos dolgok, majd 7.50-kor gyülekeztünk a parancsnoki épület előtt. Kimentünk az alakulótérre, ahol az előzetes egyeztetés alapján mindenki megkapta a saját szakaszát. Elosztottuk a területeket, és próbáltuk rotálva váltogatni, hogy ne unják meg az emberek, ha mindig ugyanarra a területre járkálnak. Mondjuk, az egyik területen jó a támadást gyakorolni, a másikon a védelmet, a harmadikon a beszivárgást stb. Nyolc órakor megkezdődött a kiképzés, ami délig tartott. Mint nálunk a tantermi órák, hasonlóképpen lett elosztva kiképzési órákra maga a kiképzés; volt egy délelőtti ciklus és egy délutáni. Utána ebédszünet, majd 14 órától folytattuk a képzést, ami újabb három órán keresztül tartott. Ugyanez volt pénteken is, a szombat vizsganap volt. Tehát heti hat napot dolgoztunk. Vasárnap pihenhetett az állomány, mi pedig készültünk a következő foglalkozásokra, terveztük a jövő hetet.

A szomáliaiaknak is kellett azért pihenni, meg hát itt egy kiképzési nap sokkal fárasztóbb, mint Magyarországon. Az éghajlat nagyon kimerítő, a tengerszint feletti magasság 1000–1300 méter környékén, ehhez párosult a 40–44 fokos meleg.

Amikor az ember a táborban volt, akkor nemigen tudott pihenni, mert az első misszióban nem volt olyan hely, ahol lehetett volna. A második misszióban volt ugyan bár, konditerem, légkondicionálás, ami bizony nem baj, mert a sátorban nem lehetett megmaradni, 55 fokra is felment a hőmérséklet, elviselhetetlen volt. Úgyhogy mindenki a terepen volt. Az első misszióban elég vaskalapos volt a kiképzést vezető százados kolléga, és próbálták elérni, hogy három ember legyen egy szakasszal. Ennek igazi értelme nem volt, mert az elméleti foglalkozást akár egy ember is meg tudta tartani, a gyakorlatihoz meg úgymint mindig változó állomány kellett; néha egy, vagy kettő, de olyan is, amikor mind a hat ember kellett a csoportból, sőt még az ugandaiaknak is segíteni kellett.

Akkor az első misszió elég puritán volt. Milyen volt az étkezés és az ellátás?

Az első misszióban még viszonylag elég jó volt az étel, annak ellenére, hogy egyáltalán nem volt változatos, de az első öt hónapban még egész jól bírtuk az egyhangú, fűszer nélküli kaját.

Együtt ettetek a somáliaiakkal?

Külön ettünk, a somáliaiaknak megvolt a saját kis táboruk, ami egy volt brit börtönből lett kialakítva, amit az ugandai katonák szolgálati kunyhói vettek körül. Nagyon érdekes volt, hogy a kunyhók úgy voltak körkörös elhelyezve, hogy azok már védelmet nyújtottak, ráadásul kívülről lövészárkokkal voltak körülvéve. Tehát azért csak nem múlt el nyomtalanul az ugandaiak emlékében az évtizedekig tartó polgárháború.

Nem tartottatok attól, hogy a somáliaiak között esetleg lehetnek beépített emberei az al-Shabaabnak vagy más terror szervezetnek?

Az első misszióban egyáltalán nem. A másodikban már igen, mert az első misszió történetéhez hozzátartozik egy lázadás is, amikor a somáliai kiképzendők lázadtak fel az ugandaiak ellen. Szerencsére az ugandaiak ellen, nem pedig ellenünk. Ennek már voltak előszelei, tehát nem egy ripsz-ropsz kitörő dolog volt, több nappal előtte lehetett látni, hogy nem nyugodt a helyzet. Nem is az általunk kiképzettekkel volt probléma, ők már az elején úgy voltak szétválogatva, hogy kb. 800 légénységi állományú katonát képeztek az ugandaiak, kb. 200 tiszthelyettes-jelöltet képeztünk mi, európaiak. Az a 800 srác már az elejétől kezdve nagyon csalódott volt, mert a toborzók biztosan azt mondták nekik, hogy ők majd tőlünk fogják megtanulni a háborúzás csínját-bínját, nem pedig az ugandaiaktól. Nyilván ezek az emberek a kiképzések után összegyűltek, a tiszthelyettes-jelöltek meg elmondták, hogy ők mit tanultak, milyen bánásmódban részesülnek, de elmondták a légénységiek is, hogy ők mit kapnak, és mit nem kapnak. Teljesen más volt a szemlélet, mi sokkal emberségesebben bántunk a tiszthelyettes-, illetve tisztjelöltekkel. Nagy hangsúlyt fektettünk arra, hogy ténylegesen képezzük őket, javítsuk a hibáikat, ahogy ez elő van írva, és magyarázzuk el, mutassuk be, gyakoroltassuk velük; megtanítsuk nekik, és folyamatos javítással addig-addig drilleztessük őket, amíg nem megy a dolog. Partnerként kezeltük őket és nagy odafigyelést kaptak tőlünk. A légénységi állományú katonák ezt messze nem kapták meg. Az ő kiképzésük 80%-ban kimerült

abban, hogy hónapokon keresztül fel-alá masíroztak az alakulótéren, mert az ugandaiak meg voltak győződve arról, hogy a harc sikeres megvívásához semmi más nem kell, csak fegyelem. Tehát ha fegyelmezett egy katona – amit csak és kizárólag az alaki oktatással kaphat meg –, akkor már nagy baj nem lehet, mert nem fog elszaladni. Ennyi. A kiképzés során egy-két löszert lövöldöztek el, hogy tudják, mi fán terem a gépkarabély, de célzást nem oktattak nekik.

A másik dolog a motiválás. Az ugandaiak egy-egy pálcával „motiválták” a kiképzendőket, mi viszont kökeményen, ahogy mi is tanultuk: mindig elmagyaráztuk, hogy minek miért van értelme, és nyilván felkapták a fejüket, amikor valami új témába vágunk, például elmagyaráztuk nekik, hogy most olyan dolgot tanulunk, amivel még hatékonyabban tudjátok megölni a rossz fiúkat... Erre felkapták a fejüket, és jobban is ment a képzés.

Az első ilyen zavarodott megmozdulás az volt, amikor egy kisebb ködöbálás történt az ugandai táborban. Ha jól emlékszem, pénteken vagy a csütörtökön az egyik srácot testileg fegyelmezte egy ugandai százados. Ezt meglátták a szómáliaiak, és elkezdtek köveket dobálni az ugandai kiképzőkre, akik szerencsétlen módon épp a francia orvoscsoport által tartott egészségügyi foglalkozásra menekültek be, amit a szómáliai tiszthelyetteseknek tartottak az ugandai táborban. Elég érdekes helyzet alakult ki, mert az ottani szakasz a saját társaival konfrontálódott. Próbáltuk lecsitítani, megnyugtatni őket, hogy ne dobálják a köveket... Ez adott időt, hogy az ugandaiak elmenekülhessenek, illetve mi meg gyorsan beültünk a dzsipekbe, és visszatértünk a táborunkba. Ez volt csütörtökön; pénteken emiatt nem volt kiképzés, mert az ugandaiak is próbálták rendezni a soraikat.

Utána hétfőn, kedden kiképzést tartottunk, de a szerda reggel ülősztrájkjal kezdődött. Megkezdtük rendesen a kiképzést, a szakaszok 8 órara elmentek a kijelölt helyekre és elkezdték a foglalkozást. Akkor egy német–magyar kiképzőpáros volt kint tőlünk, míg mi bent voltunk a táborban, és láttuk, hogy nem lesz egyszerű a reggel. Nem indult meg a kiképzés, a szómáliaiak egyszerűen csak leültek az alakulótéren. Ez volt az egyik, ami zavart okozott, a másik meg az, hogy láttuk, az ugandaiaknak – akik csak akkor visznek fegyvert, ha használni akarják – a táraik is ott vannak a fegyvereikben. Elgondolkodtató volt, mert az ülősztrájk nagyon szervezettnek tűnt. Nem lézengő emberek tömege volt, hanem szépen, rendezett sorokban, oszlopokban ültek teljesen nyugodtan és hangtalanul, ami aggodalomra adott okot. Úgy 30–40 perc üldögélés után egyszer csak felállt az összes szómáliai, és visszamentek a táborba. Kezdtünk megnyugodni, hogy biztos nem lesz baj, de ekkor kezdődött a szomszéd táborban a lövöldözés. Aggódtunk, mert nem tudtuk, hogy ki lő kire. Ráadásul egy kis domb volt a két tábor között, így nem láttunk le az ugandai táborba, és csak egy dologban voltunk biztosak, hogy a lövések felénk jönnek. Hallottuk, hogy a táborunk felett húznak el az éles lövedékek, ami aggasztó volt. A tábor védelmét két T–55-ös harckocsi, illetve két régi Buffalo páncélos szállító harcjármű látta el, ezek egyből indították a motort, és az egyik Buffalo elkezdett le-fel járőrözni a két tábor között. Egy harckocsi és egy másik Buffalo elment, és hallottuk is, hogy kelepelték lent a fegyverek, aztán hirtelen abbamaradt minden.

Volt halálos áldozat?

Amiről mi tudunk, hogy az egyik ugandai srác figyelmeztető lövés közben hasba lőtte egyik társát, ugyanis a földre célzott, de a golyó felpattant, és hasba találta a kollégáját. Amint abbamaradt a lövöldözés, az orvosok egyből engedélyt kértek, hogy átmenjenek a szomszéd táborba, ellátni a sérülteket, de az ugandaiak nemes egyszerűséggel visszazavarták őket a mi táborunkba, hogy ez az ő bizniszük, ők fogják rendezni. Úgyhogy soha nem derült ki, hogy volt-e más sérülés, esetleg haláleset. Egy biztos, hogy amikor pár nappal később újrakezdtük a kiképzést, huszonvalahánnyal kevesebb szomáliai katona volt. A hivatalos információ az volt, hogy visszaküldték őket Kampalába. Ennél többet senki sem volt hajlandó mondani.

Mi okozta számodra a legnagyobb nehézséget a misszió során?

Az első misszióban a már korábban is említett, a művelet létrehozásával kapcsolatos összes probléma. Nem is tudom kiemelni, hogy mi volt a legnehezebb. Maga ez, és minden más, ami azzal jár, hogy egy missziót a nulláról felfuttassunk, a rengeteg munka, ráadásul úgy, hogy az embernek napi harcokat kell vívni a saját főnökével, ami rengeteg energiát kivesz az emberből. A második misszióban egyértelműen az étkezés okozta a legnagyobb gondot. Addigra olyannyira leromlott az ennivaló minősége és mennyisége, hogy vadászni kellett a kaját, így ott fogytunk is, nem is keveset. Ha jól emlékszem, öt-hat kilót adtam le a második misszióban.

Akkor az első misszió négy és fél hónap után befejeződött?

Nem a misszió, hanem a mi kiképzési ciklusunk fejeződött be, ami azt jelentette, hogy mindannyian hazamehettünk. Úgy jöttünk haza, hogy kb. két hónapot itthon töltünk, majd utána visszamegyünk, és folytatjuk következő állománnyal. Az volt a terv, hogy a mi kiképzésünkben még két hónapot kapnak a szomáliaiak, visszareptetik őket Szomáliába, majd elkezdjük a következő 1000 fő kiképzését. Ez aztán a gyakorlatban úgy valósult meg, hogy folyamatosan, egy-két hetekkel tologatták ki az itthon maradásunkat, teljes bizonytalanságban voltunk, és a két hónaptól végül négy hónap lett, amit itthon töltöttünk. Már kapartuk a falat a fájdalomtól, hogy menjünk már kifelé, mert ez senkinek nem volt jó, se a családnak, se senkinek. Mint kiderült, a késlekedés oka az volt, hogy a második 1000 főt jóval nehezebben tudták összeszedni, mint az első. Végül csak visszamentünk, és másfél hét után ugyanabban a felállásban kezdtük is a kiképzést, leszámítva, hogy már eleve tolódott a misszió eleje, ezért kimaradt az első egy hónapos alapkiképzés, amit az ugandaiak tartottak. Ez végül oda vezetett, hogy szinte naponta kellett fegyelmezni a szomáliai katonákat.

Mi történt a második időszakban?

Először összekovácsoló kiképzést tartottunk az előző ciklusból megmaradt szomáliai katonáknak. Bár nekik már rég haza kellett volna menni, és meg kellett volna jönni az újaknak, de amíg ott voltak, és nem tudtunk mit kezdeni velük, elkezdtük nekik az összekovácsoló kiképzést. Ez majdnem egy hónapig tartott. A legkomolyabb probléma ebben ismét a tiszthelyettesek felkészítése és a tudásuk felfrissítése volt, mert egyszerűen az afrikai népek valamiért nem tudják értelmezni

a tiszthelyettes fogalmát, tehát számukra nincs olyan, hogy középvezető. Van a szakaszparancsnok és kész. A szakaszparancsnok képtelen arra, hogy a rajparancsnokokat rajparancsnokként alkalmazza, a legénységi katonák pedig képtelenek elfogadni, hogy akkor ő is a főnököm, meg ő is. Hogy adhat nekem két ember parancsot?! Tehát a társadalmi és kulturális berendezkedésükből adódóan egyszerűen nem tudják értelmezni és használni ezeket a dolgokat. Ezzel nem azt mondom, hogy a misszió teljesen kudarcba fulladt, mi azért tiszthelyettes-képzést végeztünk, azért volt is eredménye, de nagyon-nagyon kevés olyan tiszt lett a kiképzés végére, aki kreatívan tudta alkalmazni részben a megszerzett tudást, másrészt a tiszthelyetteseket tiszthelyettesi szerepkörben tudta volna alkalmazni.

Milyen volt a magyarok tevékenysége?

Nagyképűségnek tűnhet, de az első misszióban nagyon jól teljesítettünk. Talán az volt a „hibám”, hogy nagyon komolyan vettem a csoportparancsnoki teendőket, és a kiképzésre is nagy hangsúlyt fektettem, tehát a lehető legtöbbet akartam megtanítani a szomáliai katonáknak. Nyilván ez azt jelentette, hogy a mi csoportunk sokat dolgozott, néha jóval többet, mint a többiek. Amikor dolgoztunk, nem csak álldogáltunk és néztünk ki a fejünkből, hanem tényleg rohangáltunk a szomáliai katonákkal, és rengeteg hibát kijavítottunk. Sok energiát fektettünk abba, hogy újra és újra elmagyarázzunk dolgokat, hisz ezeknek a srácoknak egyszerűen nincs ráállva az agyuk arra, hogy az iskolai rendszerben elvárt módon, elméleti tudást fogadjanak be, így a befogadóképességük messze elmarad az általunk megszokottól. Emiatt új kiképzési módszereket kellett kifejlesztenünk, teljesen más megközelítésből kellett alkalmazni azokat, amik itthon működnek. Az írástudatlanság magas volt. Az első misszióban a szakasz 40%-a tudott írni-olvasni, a másodikban kb. 65–70%. Annak a 65–70%-nak kb. 15%-a volt képes arra, hogy jegyzeteljen, ezért nem hagyatkozhattunk csupán arra, hogy elmondok valamit, és már értik is. Tehát rengeteg – talán az órák 80%-a – gyakorlati óra volt, és nagyon sokszor kellett ismételni. Nem engedhettük meg magunknak azt a luxust, hogy kiadjunk azért, hogy háromszor kell elmagyaráznunk, miért támadunk jobbról, miért támadunk balról, vagy miért is csináljuk így; mi értelme van a szokellésnek, a terepfedezék kihasználásának.

Ez bizony nagyon komoly kihívás volt, egyrészt hogy nyugodtan álljunk a katonák elé, másrészt meg olyan megoldásokat találjunk, vezényszavakat alkossunk, ami működik. Kiemelném még a nyelvkérdést. A szomáliai sem egységes nyelv, nagyon sok dialektusa is van. Egyszerűen nem tudtunk – főleg az első misszióban – semmit a nyelvükről, és hosszú órák teltek el azzal, hogy megalkossunk egy parancsot. Mire egy harcparancs pontjait lefordítottuk szomáliaira... Mi elmondtuk, hogy mit szeretnénk, de a tolmács sem tudta pontosan átadni. A második misszióban nagy szerencsénk volt a tolmáccsal, így először elmagyaráztuk, hogy mit is szeretnénk, mit értünk ez alatt a fogalom alatt, majd a szakasz kupaktanács jelleggel megbeszélte, hogy a szakaszban előforduló öt szomáliai dialektusban melyik az a szó, ami kifejezi az adott fogalmat. Ha volt olyan szó, akkor nyert ügyünk volt, ha nem, akkor ezeket meg kellett alkotni. Ugyanez volt a vezényszavakkal is, ott is meg kellett találni azt az egy-két szót, és ezekre vezényszavakat kellett alkotni. Például „jobbról támadtuk”, „leszakadunk”, „kézigránátot dobunk”, „tárat cserélünk” stb.

Mérte a misszióparancsnokság a kiképzőcsoportok eredményességét? Volt olyan nyilvántartás, amiből látni lehetett, ki hogy halad? Tudtátok, hogy például a görögökhöz képest jobbak, vagy rosszabbak vagytok?

Az első misszióban próbálták, és nagyon komolyan is vették, hiszen a szombati napok mindig ellenőrző napok voltak. Gyakran előfordult, hogy nem a saját szakaszunkat vizsgáztattuk, hanem a megadott szempontok alapján egy másik szakasz kiképzőállománya vizsgáztatta a mi szakaszunkat. Ilyenekből elég sok következett le tudtunk vonni, leginkább azt, ha valamiben jobbak vagy rosszabbak vagyunk. Azt is megtudtuk, ha a szakaszban egy-egy kiképző nem szeret minket, mert akkor lehúzták a szakaszunkat. De ebből konfliktus, probléma nem volt. Próbálták objektív mérce alapján összehasonlítani a szakaszokat, és mérni az eredményességet, de a második misszióban erre már nem fektettek akkora hangsúlyt, mivel rájöttek arra, hogy konfliktusforrás lehet a nemzetek között, ami nem túl egészséges. Helyette csapatversenyeket rendeztek. Tehát a szakaszok nem felmérés, hanem különböző versenyek keretében mérhették össze a tudásukat (akadálypálya, felderítés, lövészet és minden más), ebből tudtuk azt, hogy hol is állunk. Például a második misszióban, az utolsó ilyen nagy versenyen, ami az egész kiképzésben tanultakat felölelte – akár mondhatjuk vizsgafeladatnak is –, kilenc versenyszámban mérték fel a katonákat, és harmadikok lettünk. A versenyszámok között volt minden: lövészet, akadálypálya, kötélhúzás, beszivárgás, ahol a különböző terepfedezékeket használva kellett eljutni egyik pontról a másikra, tájolóhasználat, tájékozódás térkép nélkül terepen, térképvázlat stb.

Mit tartottál kudarcnak? Mit csinálnál másképp?

Igazából semmit sem csinálnék másképp. Az első misszióban úgy viselkedtünk a kollégákkal, ahogy kellett, nem volt kudarc. Az élttem meg kudarcnak, hogy nekünk volt a legrosszabb fizetésünk. Holott nekünk nem okozott lelki problémát, hogy bármilyen maláriás szúnyog megcsíp és meghalhatunk, vagy ehetetlen az ennivaló, vagy hogy távol vagyunk az otthonunktól és a gyerekeinktől. Tehát mindenféle lelki probléma nélkül megúsztuk a missziót, nem voltunk depressziósak, nem volt senkinek kezelhetetlen honvágya, de az, hogy fele- vagy harmadannyit kerestünk, mint bármelyik más nemzet, elképesztően nagy lelki nyomást okozott. Amikor az életszínvonalról beszéltünk, el tudtam volna magam sírni. A fizetésem meg az életszínvonalam messze nem éri el, mondjuk egy német törzsőrmester életszínvonalát.

Mi volt a legnagyobb sikeredek?

Szerintem a kiképzés. Tényleg jól képeztük ki a szakaszunkat, nagyon pozitív visszajelzést kaptunk. Azt, hogy jól képeztük ki az embereinket, nem egy vagy két színttel feljebből hallottuk, hanem maga a misszió főparancsnoka, Ricardo Gonzales ezredes személyesen köszönte meg a munkánkat, mondván, ő tudja, hogy mi voltunk a legjobb szakasz az első misszióban. Azt is tudta, hogy nem csókosságból kaptuk ezt a címet, hiszen én végigveszekedtem a kiképzési részlegvezetővel a négy és fél hónapot, tehát nem a két szép szememért kaptuk, vagy mert esténként együtt söröztünk.

Milyen volt a kapcsolat a németekkel? El tudták fogadni, hogy magyar a vezető?

Tartottam tőle, hogy majd problémát okoz, de szerencsére nem okozott, nagyon jól kezelték a srácok. A légierősök nagyon lazák voltak, de nem is törekedtem arra, hogy nagy távolságot tartsunk, mert tudtuk, hogy hónapokon keresztül együtt kell dolgozni, és bármiféle probléma, kis szálla is nagygyá nőhet majd hónapokkal később. A társaság nagyon vegyes volt. Volt, aki tiszthelyettes iskoláról jött és nagyon tisztában volt a szakmával; egy ilyen srác volt az első misszióban, a másik kettőnek viszont köze nem volt a kiképzéshez. Ez nagyon sok konfliktushoz vezetett, például amikor ötletbörzét tartottunk, több javaslatukat nem tudtam elfogadni a lövészharcászattal kapcsolatosan, mert nem értettek a témához. De csinálni akarták a munkát és jó volt a hozzáállásuk.

Egészségügyileg hogy bírtátok a trópusi életet?

Alapvetően jól, kisebb hasmenések voltak, nyilván az étkezés, a levegő, meg egyéb helyi dolgok miatt, amihez az első misszió elején már hozzászokott a szervezetünk, így a második misszióban nem volt ilyen probléma. A kollégáink közül azonban többet is elvesztettünk különböző betegségek miatt. Például az első misszióban, talán a második hónap végén meghalt az első tolmácsunk, akivel naponta együtt dolgoztunk. Alig három óra alatt leverte a lábáról a malária. Furcsa volt, mert én sosem láttam ilyen betegséget, és nem gondoltuk volna, hogy ilyen gyorsan ledönti a lábáról az embert. Kijött a délutáni foglalkozásra, kettőkor még semmi baja nem volt, három órával később úgy kellett bevinni a táborba. Próbálták helyben kezelni, de kiderült, hogy egyszerre lett maláriás és sárgalázás. Úgyhogy másfél, két hétig húzta a kórházban, Kampalában, aztán meghalt. Később több szomáliai is meghalt, mivel minden egzotikus betegséget megtaláltunk a szakaszokban. Ezért a kiképzésen nagyon oda kellett figyelni, így folyamatosan viseltük a teljes ötüjjas bőrkésztyűt; a lehető legkevesebbszer érintettük meg a katonákat, alkoholos kézfertőtlenítőt is vittünk magunkkal. TBC-ben haltak meg katonák, ha jól tudom, volt kint hepatitis, a világ összes bőrbetegsége, tehát mindenféle kiütések, volt bárányhimlő-járvány a táborban. Később kiderült, hogy volt AIDS-esünk is, mert az első misszió előtt nem volt AIDS-szűrés, csak akkor derült ki, hogy ezzel a betegséggel is számolnunk kell, amikor elkezdődtek a megbetegedések. Nem a miénkben, hanem a 9-es szakaszban volt az AIDS-es. Az én szakaszomban például szifilisz katonája volt. Olyan betegségek jöttek elő, amiről Európában már csak tanulunk, ilyenek a sötét középkorban voltak. Bolha, tetű... elképesztő, olyan higiéniai körülmények között voltak, és elő is jött minden, aminek elő kellett jönnie. A srácok úgy tudtak csak fürdeni, hogy kilógtak a táborból, lementek a tábor melletti folyóra, és ott fürödtek, mert amúgy csak hetente lehetett. Pedig mi alaposan meghajtottuk őket a kiképzésen. Aztán ott voltak a kígyók, békák, pókok, minden, ami csíp, meg harap... meg a hatalmas, nyolc-tíz centis csótányok. Előszórával jártak be a táborba patkányok, ami az első misszióban komoly probléma volt, mert este nagyon lehűlt a levegő, hatalmas volt a hőmérséklet-ingadozás; szinte az Egyenlítőn voltunk, egy pár kilométerrel délebbre. Nappal 40–44 fok, este 16 fok volt, ez akkora ingadozást jelentett, hogy a 16 fokban már mindenki fázott. Mi is annyira hozzászoktunk a napi meleghez, hogy este termo kabátban, hosszú ujjúban üldögtünk. Minden állat törekedett arra, hogy meleg

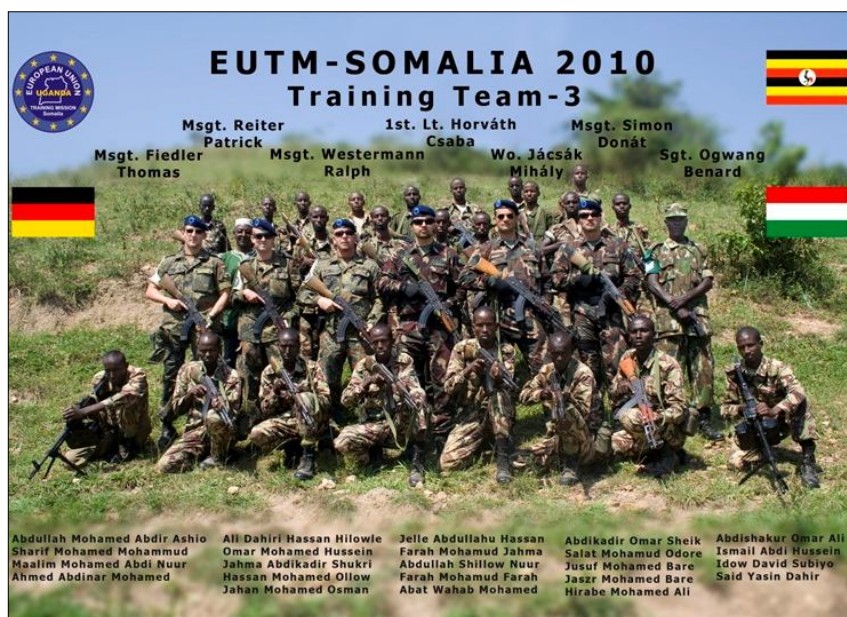
helyre menjen, és mivel az ember meleg volt, nem egyszer előfordult, hogy az ágyakba meg a bakancsokba bújtak be az állatok, a kígyók. Az egyik német srácnak, Ralfnak még a szűnyoghálója, a pokróca alá is bemászott, és ott aludt, és amikor felkelt, ott volt a háromkilós patkány a mellkasán. Szerencsére ezektől az állatoktól közülünk senki sem fertőződött meg.

Hogy fogadtak itthon? Amikor hazajöttél, kérdezte bárki az afrikai tapasztalataidat?

A tapasztalataim senkit sem érdekeltek, semmiféle hivatalos csatorna nem volt, ami átvegye, amit tanultam. Ez nekem sajnos nem volt új, mert a tengerészgyalogságtól is úgy jöttem el, de akkor sokkal nagyobb lelki problémát okozott, mert ott tényleg tanultam tíz hónapig, és bőven lett volna mit átadni.... Ugyanez volt a helyzet itt is. Nyilván a média megkeresett, mert egy Afrikában szolgáló magyar katonával készült interjút el lehetett adni. Ennyi a termése ennek a missziónak, meg hogy kimentem még egyszer.

Kimennél még egyszer Afrikába?

Nagyobb anyagi megbecsülésért és jobb logisztikai támogatással igen, bár a kockázatok így sem állnának arányban a veszélyekkel. Úgy gondolom, hogy ettől függetlenül az EU egyre nagyobb szerepet fog vállalni az afrikai kontinensen, ahonnan mi sem maradhatunk ki. Így egyre több magyar katona fog afrikai műveletekben szolgálni.

A magyar–német kiképzőcsoport a somáliai katonákkal

A táborbiztosító ugandaiak egyike

Az EUTM SOMALIA magyar katonái Madridban

Európai kiképzők tábora

A szómálieiak tábora Bihangában

1992–1996 között a Váci Híradástechnikai Szakközépiskolában tanult, majd a sikeres érettségi vizsga után még egy évet töltött az iskolában szervezett szak-tiszthelyettesi képzésen, ahol állomás-technikusként végzett. 1997. július 1-jével került Tatára, a MH 25. Klapka György Gépesített Lövészdandárhoz, mint vevőközpont parancsnok. Bár a dandárt többször átszervezték és átnevezték, éveken keresztül ugyanazt a beosztást látta el. 1999-ben beiskolázták angol nyelvtanfolyamra, ekkor középfokú, majd 2001-ben felsőfokú nyelvvizsgát szerzett. 2004-ben kijutott az Amerikai Egyesült Államokba, ahol elvégzett egy katonai nyelvtanfolyamot, majd utána Quantico-ban tiszthelyettesi előmeneteli tanfolyamot végzett. Ezt követően Kaliforniába utazott, ahol elvégezte az amerikai haderő rádiósai számára előírt híradó tanfolyamot. 2005-ben ismét Quantico-ba vezényelték, ahol a magasabb tiszthelyettesi beosztáshoz előírt tanfolyamon teljesített, majd Kaliforniában, a Fery Nice Point bázison zászlósi híradó tiszthelyettes képzésen vett részt. Az itt tanultakat 2006-ban Afganisztánban a könnyű gyalogszázad negyedik váltásában kamatoztathatta. 2007-ben ismét Tatán szolgált, ahol átképezték rejtjelező tiszthelyettesnek, így Olaszországba és Norvégiába különböző tanfolyamokra jutott el. 2008-ban lehetőséget kapott, hogy az Európai Unió által indított kalózok elleni műveletben a műveletirányító részlegen belül létrehozott web adminisztrátori beosztásban részt vehessen. 2010 óta a tatai MH 25. Klapka György Lövészdandár állományában szolgál, mint a dandár törzs híradóbeosztottja.

Hogy kerültél ki a misszióba?

Megkeresés útján. Én akkor éppen egy másik misszióba készültem, amikor a Művelet Irányító Központtól megkerestek, hogy szeretnék küldeni egy embert az „EU NAVFOR Somalia” állományába. Mivel a Honvédség személyügyi szolgálata a nyelvtudás és a szakmai végzettség alapján első számú jelöltként engem javasolt – ráadásul az orvosi vizsgálataim is megvoltak –, hivatalosan is felkértek, hogy vegyek részt a műveletben. Rövid gondolkodás után igent mondtam. Ez májusban történt, és június 15-én már ki is utaztam.

Milyen felkészítést kaptál a misszióra?

Ez kicsit nehézkes dolog volt, mert nem tudta senki, hogy mire kell felkészülni. Az alapfelkészítésem abból állt, hogy megnéztük, hogyan fog működni az ellátásrendszer.. ennyi, és azt is mondták, hogy biztos egy kicsit nehézkes lesz, mert ez egy új misszió, amiről még senkinek sincs tapasztalata. Magáról a konfliktusról, a szomáliai kalózkérdés háttéréről semmilyen információt nem kaptam, de amennyire csak tudtam, utána olvastam. Amikor ezzel kapcsolatosan kérdeztem, csak annyit mondtak, hogy ne aggódjak, arra a műveleti területre nem fogok kimenni. Megkaptam a kinti munkaköri leírást, meg néhány adatot a misszió parancsnokságáról, valamint azokat a honlapcímeket – EUNAVFOR.eu, Marten

Security Center Home Afrika honlapja stb. –, amelyek a témával kapcsolatosak. Miután kimentem, derült ki, hogy ennek a honlapnak én lettem az egyik „kezelője”. Ez nem pontosan a web-adminisztrátor, de a honlapra bejövő regisztrációkat nekem kellett elbírálni.

Oltásokat nem kaptam, hisz azokkal már rendelkeztem, a felszereléseimet pedig Kaposváron, egy korábban egyeztetett időpontban, az ottani logisztikai ezrednél kaptam meg. Itt azért voltak félreértések a magyar megnevezés miatt, mert a misszió elnevezése „EU NAVFOR Somalia” volt, ami miatt mindenki úgy gondolta, hogy Szomáliában fogok szolgálatot teljesíteni. Ezért megkaptam a teljes sivatagi öltözetet, amit kicsit furcsálltam, mert az angol nyelvű munkaköri leírásomban azt írták, hogy a köznapi egyenruha preferált. Mint utólag kiderült, olyan helyen voltunk Angliában, ahol furcsán is néztek az emberre, ha gyakorlóruhában jelent meg a városban. A misszió megnevezésében nem szerepelt, hogy Nagy-Britanniában leszek a főparancsnokságon, és amikor bármilyen oltásra, felkészítésre kellett mennem, csak az jelent meg, hogy Szomália. Ez pedig tényleg félreértésekre adott okot. Egy idő után már nem is próbáltam magyarázkodni, hanem minden utasítást végrehajtottam, a számomra kiadott anyagokat átvettem, de csak azokat vittem ki magammal, amire tényleg szükségem is volt. Már csak azért sem tudtam volna kivinni a teljes felszerelésemet – több mint 100 kg –, mivel egyedül mentem, polgári járással, ezért az általam vihető csomag mennyisége korlátozott volt. Meg azt is tudtam, hogy Szomáliába biztosan nem fogok tudni a nemzeti korlátozás miatt kiutazni, akkor sem, ha magam jelentkeznék is. Amikor Békési István vezérőrnagy bejelentette Brüsszelben, hogy részt fogunk venni ebben a misszióban, már akkor jelezte, hogy a magyar katonák műveleti területre, tehát Szomália és környékére nem mehetnek.

Nem érezted kellemetlennek?

Nem, nem volt kellemetlen és ezért nem is panaszkodott senki. Sosem éreztem, hogy ez gondot okozott volna... Azt azért tudni kell, hogy az „EU NAVFOR Somalia” nem pontos megnevezés, ugyanis a művelet nem Szomáliában történik, hanem az Ádeni-öbölben, nemzetközi vizeken. Tehát már magát a műveletet is korlátozzák, Szomália felségvizeire nem mehet be. Ebből vannak is problémák, mert csak – és most áttérünk a kalózzadásra – a meghatározott hosszúsági fokig üldözhetik a kalózokat, ilyen korlátozás van. Csak a nemzetközi vizeken végezhetik a feladatukat. Ha a kalózok elérik a szomáliai vizeket, már nem üldözhetik őket. Ebből sok probléma adódik. A missziónak volt saját felderítő részlege, akik tudták, merre vannak a kalózok – több fénykép is volt arról, hogy ott állnak a partra húzott „kalózhajók” –, de nem lehet velük semmit csinálni, mivel az már szomáliai felségterület volt, a hadihajóinknak meg nem volt felhatalmazása behatolni a területre.

Magyarországról rögtön Angliába utaztál?

Rögtön Angliába utaztam, és onnan kellett bejelentkeznem Brüsszelbe. Megérkezésem után elfoglaltam a szállásom a bázison, megcsináltattam a belépőm, és mivel minden elő volt készítve, nem kellett utánajárnom semminek. Az elhelyezésünket hasonló konténerszállásokban oldották meg, mint amilyenekben Afganisztánban laktunk. A konténerben volt egy egyszemélyes szoba WC-vel, zuhanyzóval. A takarítást heti két alkalommal a bázis ellátó szervezet emberei

végezték. Ez a megoldás nagyon kényelmes volt, mivel a parancsnokság alig hatperces sétát jelentett a szállásomtól.

A beosztásom átvétele kicsit viccesen alakult. Ha jól emlékszem, szerdán érkeztem, a beosztást átadó holland tiszthelyettes pedig pénteken ment szabadságra, így azonnal meg is kezdtem az átvételt. Az elején kicsit nehézkes volt az együttműködésünk, mert ő sokkal alacsonyabb rendfokozattal bírt nálam. Az ő hadseregükben ugyanis az eltérő rendfokozatú, állományú katonák sokkal élesebben elkülönülnek egymástól, mint nálunk. De ez a különbség egy idő után már nem számított annyira.

Miért jelentett ez gondot?

A beosztást szakaszvezetőtől törzsőrmesterig lehetett betölteni, én meg főtörzsőrmester voltam, ami ehhez a beosztáshoz relative magas rendfokozatnak számított. A magasabb rendfokozatom miatt az elején kicsit nehezen találtuk meg a közös hangot. Majdnem olyan volt, mintha tőlem itthon egy őrnagy vagy alezredes venné át a beosztásomat. Persze, hogy szokatlan lenne...

Mit lehet tudni a parancsnokságról?

Valójában egy angol katonai bázis volt, ahol a misszió parancsnoksága kialakításra került. Gondolom azért, mert itt volt a NATO flotta bázis, az angol királyi tengerészet északi flottájának a bázisa, és oda települt az EU NAVFOR is. Én ebbe az épületbe kerültem. Három napom volt átvenni az alapbeosztást. Mint említettem, a weblapos regisztrációval foglalkoztam. A honlap két részből áll, van egy nyílt része és van egy regisztrált terület; az én feladatom volt a különböző szempontok alapján elbírálni, hogy valaki jogosult-e a regisztrációra vagy nem. Nyilván megvoltak a feltételek; ilyen például az, hogy nyilvános e-mail címről – freemail, yahoo stb. – nem lehetett regisztrálni, és nem regisztrálhattak különböző biztonsági cégek sem.

Miért nem regisztrálhattak?

Ez a terület rendkívül veszélyes, bár olyan sok haláleset nem történt, mégis emberéletekről van szó, és az EU, illetve a többi állam is különösen kényszerben állt arra, nehogy valami atrocitás érje az úgynevezett kalózkodókat, mert elmérgesedhet a helyzet. 2007-ben volt egy kisebb incidens, azt igazából az amerikaiak csinálták, akik lelőtték a kalózkodókat. Volt egy eltérített amerikai hajó, és a tüzöket, illetve a kalózkodók már a tárgyalások alatt lementek a mentőhajóba. Az amerikai haditengerészek pedig a fogolyszabadítás során megölték a kalózkodókat. Aztán volt még egy eset, amikor egy orosz hadihajó legénysége szabadított ki foglyokat, az elfogott kalózkodók meg valahogy eltűntek az óceánon... A „kalózkodóknak” nem volt mindegy, hogy melyik állam fogja el őket. A hollandok egyből hazaszállították őket Hollandiába, és viszonylag kényelmes börtönlétet biztosítottak nekik. A németek már nem ilyen gavallérok, ők elveszik tőlük a fegyvert, az anyahajót, majd élelmiszerrel, vízzel látják el őket és így engedik el a kalózkodókat.

A kalózkodók úgy dolgoznak, hogy elől ment az anyahajó, mögötte meg néhány kisebb csónak – mivel a kis hajók csak rövidtávon használhatók, ezért kellett az ún. anyahajók, amelyek kiszolgálják a csónakokat –, aztán amikor megláttak egy hajót,

akkor az anyahajóról startoltak rá, nem a partról. Ezért volt az, hogy a hadihajók elsüllyesztették az anyahajót, majd az elfogott kalózokat csónakba rakták és útjukra engedték őket. Volt az Európai Uniónak egy megegyezése Kenyával, hogy ott állítják bíróság elé a kalózokat, de ez egy idő után sok problémát okozott, mivel rengeteg kalózt kellett volna nekik odaszállítani, ami kivitelezhetetlen volt. Így végül Kenya felmondta a szerződést, mert nem tudta elhelyezni a kalózokat. Ezek nemzeti korlátozások voltak, tehát hiába volt közös EU-művelet, minden nemzet másképp kezelte a kalózkérdést. A hollandok egyből Hágába vittek minden elfogott kalózt, akik szinte örültek, hogy kulturált körülmények között tudták letölteni – ha letöltötték – a büntetésüket. A németeknek meg, mint említettem, igazából nem éri meg, hogy állami pénzen elvigyék a kalózokat Németországba. Az amerikaiak és az oroszok pedig egyáltalán nem bántak kesztyűs kézzel a kalózzal. Sajnos több kereskedelmi hajózási társaság is úgy gondolta, hogy ha felfogad különböző biztonsági cégeket, mint a Blackwather, akkor azok megvédik a hajóikat. Ez azonban a visszájára fordulhat, mert a kalózok akkor felrúghatják a törékeny status quot – nem gyilkolják le az utasokat, hanem váltságdíjért elengedik őket –, ami nem volt érdekünk. Ezért nem engedjük a biztonsági cégeket beregisztrálni.

Tehát a regisztráció feltétele az volt, hogy kereskedelmi vagy hajózási társaság legyen. Ezt hogy tudtuk ellenőrizni?

Az e-mail címekből egyértelműen vissza lehetett keresni a hajóra, a hajózási társaságra, bár voltak különböző próbálkozások ilyen-olyan címekről, de azokat nem engedjük regisztrálni. Például volt egy bizonyos biztonsági cég, amely többször próbálkozott regisztrálni, de nem sikerült. Végül úgy szereztek regisztrációt, hogy a SEO hajózási társaság hivatalosan írt egy e-mailt, hogy az ő alkalmazásukban dolgoznak. Tehát ezeket így meg lehetett csinálni, de pontosan az volt ezzel a problémánk, hogy ők másképp kezelik ezeket a dolgokat, mint ami a hivatalos eljárás.

Fel tudtak volna regisztrálni a kalózok? Volt ilyen próbálkozás?

Nem tudtak bejutni a rendszerbe. Ezért volt, hogy nem regisztrálhattak mindenki, csak azok, akik komoly biztonsági ellenőrzésen mentek át. A regisztrált felületre csak ők juthattak be, a nyílt oldalakon meg nem derültek ki olyan dolgok, amiből a kalózok információt tudtak volna leszedni. Pontosan azért, mert emberi felügyelet alatt volt a rendszer, tehát azonnal ki lehetett szűrni egy hamis e-mail címet. Főleg a végén, akkor azért már vagy tízezer regisztrációt biztos csináltam a kilenc hónap alatt. A végére már ránézésre is tudja az ember, hogy ki az, aki hamis e-mail címet használ. Volt néhány próbálkozás, főként kínai e-mail címekről, amiket a végződésből vissza lehet keresni a honlapon.

A sajtó nem próbált meg rácsatlakozni a rendszeretekre, hogy információt szerezzen?

Dehogynem, nagyon sok sajtós volt, de őket elküldtem a kommunikációs tiszthez. Sablonok voltak a válaszokra, tudtam, hogy ha valami sajtós jön, akkor melyik e-mailt küldjem vissza, hogy „bocsánat ez nem arról szól, különben sincs itt olyan, ami téged érdekelne, keresd meg a sajtóirodánkat...” stb. Ezt küldtem nekik vissza egy hivatalos e-mailben.

Belenyugodtak ebbe, vagy volt, aki kitartóan többször is megpróbálta?

Az ilyennel megint csak azt csináltam, hogy magát az e-mailt, amit írt, felküldtem a sajtóosztályra. Volt, aki hamis kereskedelmi hajózási társaság nevében akart regisztrálni. Őt – többszöri próbálkozás után – az összekötő tisztekhez küldtem, akik le tudták kezelni. Szerencsém volt, mert mindenütt partnerek voltak ezekben a dolgokban, így ezeket a különben kellemetlen ügyeket jól le tudtuk kezelni. Gondolom, egy rossz beszólással senki sem szeretne volna ellenségévé tenni a Reuters újságíróját... De a biztonsági cégek nyomulása sokkal nagyobb kihívást jelentett, mivel sosem unták meg a próbálkozást, hogy bejussanak az oldalra.

Volt következménye, ha valamelyik biztonsági cég többször akart csatlakozni?

Jogi lépések nincsenek, mert bármelyik oldalra bárki akár ezerszer is regisztrálhat. Azt nem tudtuk megcsinálni, hogy e-mail címet automatikusan kitiltson, visszautasítson a rendszer, meg egyetlen e-mail alapján nem is lehetett. Tehát ahhoz, hogy megfelelő módon bíráljunk el egy ügyet, ember kell. Nem lehet automatikusan regisztráltatni. Ez az én feladatom volt, második körben pedig voltak összekötő tisztek – Maritime Navy Liaison Officer –, akik a hajózási társaságoktól jöttek és velünk együttműködve dolgoztak, ők ellenőrizték a kereskedelmi hajózási társaságokat. Az egész misszióban az volt a legkülönösebb, hogy a haditengerészet és a civil hajózási cégek együtt dolgoztak.

Tehát amit a haditengerészet nem ismert – az eljárásmódokat, a hajókat, a kereskedelmi tengerészetre jellemző dolgokat –, azt a civilek rögtön bepótolták?

Nem egészen, inkább úgy volt, hogy a katona, a haditengerész nem foglalkozott a civil hajózással, ezért voltak ott az összekötők, a kereskedelmi oldal összekötői, akik megszorongatták a kereskedelmi hajózás illetékeseit, hogy márpedig ez kellene stb. és ők voltak azok is, akik a kereskedelmi hajózási cégekkel kommunikáltak. Ezek a szakemberek önállóan dolgoztak. Ami rajtam keresztül intéződött, az a regisztráció, és amikor átvettem, ez volt az elsődleges feladatom. Kezdtem a honlappal, aztán lent dolgoztam a műveleti részlegnél, ahol együttműködtem a híradó és az informatikai részleggel, akik szintén több feladatot átadtak nekem. Volt egy minősített web-lapunk, a „MERCURY”, az egésznek ez egy technikai 'tec-check'-je volt, ezen keresztül zajlott a teljes műveleti kommunikáció a hadihajók, az előjárók és a misszió parancsnoksága között is. Katonai szempontból a rendszer nyilván nem volt olyan biztonságos, mint ahogy egy szárazföldi alakulatnál meg lehet csinálni, mivel a hadihajóknak korlátozott a sávszélessége. Mivel különböző nemzetek szolgálnak a műveletben, nem biztos, hogy ugyanazokat a rejtjelbiztonsági szabályokat alkalmazzák, ezért maradt ez. De bevált és nem tudunk róla, hogy a kalózok valaha is le tudták volna hallgatni a kommunikációnkat.

A mi munkánk azért nem volt annyira egyszerű, már csak azért sem, mert több szervezet képviselői kellett, hogy együtt dolgozzanak. Magában a misszióban dolgoztam együtt portugállal, spanyollal, némettel, angollal, franciával, dánnal, norvéggal, svédrel – mind tengeri népek –, a kenyai kormány képviselőjével, különböző összekötő tisztekkel, valamint a polgári tengerhajózási cégek – Marex,

Chevronnal stb. – képviselőivel. Ezért ez a munka nagy türelmet és diplomáciai érzéket követelt meg tőlünk. Az Ádeni-öböl környékén még többen kapcsolódtak a rendszerünkhöz, mivel a kínaiaknak, az oroszoknak, az amerikaiaknak, az indiaiaknak, a japánoknak – meg még ki tudja kinek – itt haladtak át a saját, nemzeti konvojaink, amelyeket hadihajókkal kísérték. Ilyenkor velük is összedolgoztunk, meg néha, a ritkábban feltűnő NATO-hadihajókkal is.

Volt átfedés a NATO- és az EU-egységek között?

Természetesen, hiszen egy hatalmas műveleti területet kellett lefednünk. A misszió törzsfőnöke szerint úgy kellett dolgoznunk, mintha Amerika keleti partvidékét három rendőrautóval próbálnánk ellenőrzés alatt tartani, és a rendőrautók mind más-más kapitánysághoz tartoznak. Ezért kellett a koordináció, amit a műveletben legnagyobb létszámmal részt vevő „EU NAVFOR Somalia” végzett. Kétféleképpen volt ez lehetséges. Voltak az ún. „nemzeti konvojok”, ami azt jelentette, hogy egy adott időpontban, adott koordinátán találkoztak a kereskedelmi hajók, amelyek egy hadihajó felügyelete alatt mentek át a hajózásra kijelölt folyósón. Ezek voltak a nemzeti konvojok, egy nemzet érdekeltsége alatt, akik a hadihajóikat nem rendelték alá az EU-nak, de együttműködtek velünk. Ezek az országok Japán, Kína, Oroszország, Korea és India. Az misszió parancsnoksága készített egy beosztást, ami alapján a hajók egy-egy rácspontra, tehát egy-egy négyzetben járőröztek, és kiszámították – de a hajók eltérő sebessége miatt inkább meghatározták – azt is, hogy időben mikor kell elérni, mondjuk az „A” pontot ahhoz, hogy a kereskedelmi konvojok mindig szem előtt legyenek. Ennek a feltétele volt a regisztráció, ezért volt fontos ez az oldal, hogy ezek a hajók jelentsék a mozgásukat, mert mi ebből készítettünk egy listát. Aztán különböző szempontok alapján csináltunk egy kockázatelemzést, amit továbbadtunk a hadihajóknak, akik így bizonyos hajókat kiemeltebben ellenőriztek. Például kockázatot jelentett, ha egy hajónak alacsony volt a tatja, mivel azon a kalózok könnyen feljuthattak a hajóra. De több más szempontot is figyelembe vettünk, például a hajó gyorsaságát, szállítmányát, a legénység létszámát stb., amik mind befolyásolták, hogy milyen kockázati tényezőbe soroltuk őket. Ilyenkor azt javasoltuk a veszélyeztetettebb hajóknak, hogy csatlakozzanak egy nemzeti konvojhoz. Az ENSZ élelmiszersegélyeket szállító hajóit azonban minden esetben EU-hadihajók kísérték, hogy a szomáliai kalózok ne foszthassák ki azokat, mint ahogy az korábban többször is megtörtént, így az éhezőket nem volt képes a Világszervezet ellátni. Ekkor kérte fel az Európai Uniót is az ENSZ, hogy indítsa műveletet a kalózok ellen.

Milyen feladataid voltak még?

Ezt követően megkaptam maga a technikai ellenőrzés menedzselését is, ami az újonnan érkező hadihajók regisztrációjából, a hozzáférés biztosításából, felügyeletéből és minden más olyan adatból állt, ami azzal kapcsolatos. Nekem tehát mindenre jogosultságom volt, ami a honlapon volt. Amikor átment egy hadihajó az Ádeni-öblön, akkor azok is regisztrálhattak. Büszkén mondom, Magyarországon az elsők között vagyok, akinek a Nimitz hadihajó jelentést adott. Az amerikaiak egyébként szerettek és én is szerettem velük együtt dolgozni.

Milyen volt a nemzetek közötti együttműködés?

Alapvetően jó, bár bizonyos körülmények okozhattak problémákat. Ilyen volt a nyelvi korlát. Itt kiderült, hogy nem csak nekünk, magyaroknak okoz gondot az angol nyelvi környezetben történő munkavégzés. Például az egyik francia kollégám, aki szintén web-adminisztrátorként dolgozott, szakmailag igen felkészült volt – nagyon sok újítást csináltunk együtt, folyamatosan fejlesztettük a rendszert –, viszont angolul alig beszélt. Ezért az volt a munkamegosztás, hogy én csináltam a regisztrációt meg mindent, ő maga csak a programozással foglalkozott, mert ha angolul kellett megszólalni, akkor már baj volt. Volt olyan is, hogy a másik részleg által felvetett problémát megtárgyaltuk, vele meg én ültem le, és hosszabban elbeszélgettünk, kielemeztük a dolgokat. Nagyon jó volt a légkör, minden szerdán foci, hiszen a társadalmi szerepvállalásban Angliában a foci benne van, tehát focizni menni kellett. A felderítőknél dolgozott egy srác, ő szervezte az egészet, minden kedden jött, és csak azt mondta, hogy foci. Akkor mentünk. Egyszóval nagyon jó kapcsolat alakult ki a misszióban részt vevő nemzetek katonái között.

Kikkel volt könnyebb együttműködni, a kereskedelmi hajókkal vagy a haditengerészettel?

Egyértelmű, hogy a hadihajókkal könnyebb volt. Előfordult, hogy a kereskedelmi hajóknál adódtak problémák, el kellett magyarázni nekik, hogy miért nem regisztrálhatnak. Érdekes módon volt, hogy – mondjuk a kapitány – elkezdett saját privát e-mail címről regisztrálni, de elmagyaráztam, hogy erről nem fog kapni, hiába ennek meg ennek a hajónak a kapitánya. Elmondtam, hogy nyilván van egy céges e-mailje is, amire egyből tudom adni a regisztrációt. Így megértette, de volt, hogy kétszer, háromszor is el kellett mondanom. Voltak jópofa történeteim... egyszer egy görög cégtulajdonos hívott fel, hogy ő regisztrált, de nem tud belépni. Az úriember éppen csak törte az angolt, és komoly kihívást jelentett, hogy lépésről-lépésre el tudjam magyarázni neki telefonon, hogy mit csinált rosszul. De azért megoldottuk a problémát. Egyébként ha valamilyen kereskedelmi hajóval igazi gond adódott, egyértelműen az MNLO volt az, aki felvette velük a kapcsolatot. Szóltam nekik, hogy ez és ez a helyzet, és ők beszéltek velük.

Találkoztál a kereskedelmi hajóknál magyar kapitánnyal, legénységgel, tulajdonossal?

Nem, egyetlen magyar őrző-védő cég akart beregisztálni, de elutasítottam. Nem hiszem, hogy tudta volna, hogy én is magyar vagyok. Ott automatikus sablon e-mailek mennek vissza, azt én aláírtam, hogy G. Csorna, de ebből, nem biztos, hogy tudta, én ki vagyok.

Felmerült valaha, hogy esetleg kimész Szomáliába?

Először is nemzeti korlátozással voltam kint, másodszor pedig Szomáliában az EU NAVFOR-nak nincs képviselője. Tehát igazából nem volt olyan szakmai ok, amiért bármelyikünknek is oda kellett volna mennie. Dzsibutiba majdnem ki kellett mennem egy konferenciára, ami végül elmaradt.

Milyenek voltak a munkakörülményeitek?

Két helyen dolgoztunk, akkor építettek fel nekünk bent magán a bázison – a nulláról – egy teljesen új épületet, tökéletes volt minden. Sportcsarnok, tornaterem... Bármit meg tudtunk csinálni bent a bázison. Normál munkaidőben dolgoztunk, ami reggel 8-tól délután 5-ig tartott, egy óra ebédszünettel. Az én helyzetem azért is volt más, mert bent laktam, és mivel nem jártam haza hétvégenként meg ünnepnapokon, többször is vállaltam extra feladatokat, amiket csak a normál munkaidőn túl lehetett elvégezni. De az estém általában szabadok voltak, ilyenkor sportoltam, ismerkedtem a várossal, gyakoroltam a nyelvet és képeztem magam.

A munka a harmadik hónap után már rutinná vált, így a regisztrációs tevékenység nem jelentett akkora kihívást. Ekkor kaptam meg a hadihajók közötti operációs rendszer működtetését, felügyeletét, amin folyamatos IP – Internet Protocol – szűrést kellett végezni. Így meg tudtam állapítani, hogy honnan jelentkeznek be. Persze voltak próbálkozások, hogy például egy holland hajó már rég otthon volt, de az ottani operátor még körbe akart nézni, és megpróbált a régi felhasználónévvel, meg a régi IP-címmel bejelentkezni... De ezeket ki tudtuk szűrni. Képes voltam arra, hogy IP-címeket kiküldjek. Ilyenkor persze letiltottam őket, és akkor újra meg kellett engem keresnie, hogy övele ez történt. Hát igen, válaszoltam, ha a hajód épp Kenyában van, te meg európai internet-kávézóból jelentkezel be, persze hogy nem engedélyezem a belépésedet... A hozzáféréseket ugyanis szigorúan ellenőriztük, tudtuk nagyon jól, hogy melyik hajóhoz melyik IP tartozik. Például az Egyesült Államoknak egyetlen IP internetszolgáltatója volt, ők saját műholdat használtak, a 'Naval Ocean Center' azonosító jelent meg. Tudtuk, hogy a hajóról próbálnak bejelentkezni vagy éppen máshonnan. Folyamatos felügyelet volt, hibás bejelentkezésnél automatikusan letiltott a rendszer, akkor meg kellett vizsgálni, hogy vajon illetéktelen személy próbált-e bejutni az oldalra, vagy csak elgépelték a jelszót. Ezeket mind nekem kellett kivizsgálni. Napközben voltak problémák, illetve voltak olyan időszakok, amikor kevesebb volt az MNLO tiszt, így ebben az időszakban besegítettem a hajólisták összeállításában is. Ez úgy nézett ki, hogy egy kereskedelmi hajó az első lépésben regisztrált a honlapon, a második lépésben elküldte az útvonaltervét és a regisztrációját, hogy ekkor lesz itt és itt. Ezeket összesíteni kellett, majd 10–12–14–16-os csoportokba rakni. Utána elvégeztük a kockázatelemzést, amit Excel formátumban továbbítottuk a megfelelő helyre. Illetve tájékoztatásul visszajelző e-mailt kellett küldeni a kereskedelmi hajóknak is, hogy nem egyoldalú a kommunikáció: vettük a regisztrációt, ekkor és ekkor indulnak, ezek a hajók vannak még velük egy sebességcsoportban.

Előfordult, hogy valaki nem volt hajlandó regisztrálni, illetve figyelmen kívül hagyott benneteket?

Igen, elég sokan.

Volt ennek valami következménye?

Részünkről különösebben semmi. Ha nem kérték a hadihajók védelmét, nem kötelezhettük rá őket, de innentől kezdve ők kockáztattak... Eleve voltak olyan hajók, amelyek azt gondolták, tökéletesen meg tudják védeni magukat úgy, hogy két

fegyveres biztonsági őröket felraktak a hajóra. Egy tankeren két ember nem képes garantálni a biztonságot! Mások a sebességükben bíztak, megint mások pedig úgy vélték, elég csak az UKMTO – 'United Kingdom Maritime Organisation' – szervezeténél, Dubaiban regisztrálni. Azonban ez a cég azon kívül, hogy figyelte a térség kereskedelmi hajózási mozgását, semmi mást nem csinált. Főleg védelmet nem biztosított a kereskedelmi hajók számára!

Azok közül, akik beregisztráltak hozzátok, volt, akit eltérítettek vagy elfogtak a kalózok?

Többször is előfordult, hogy nem ért oda egy-egy hadihajó legénysége. Viszont övele már sokkal könnyebben lehetett bármit is kezdeni, mert megvoltak az adatok a hajóról, a szállítmányról, a legénységről stb. De ha egy nem regisztrált hajót térítettek el, akkor lehet, hogy csak három nap múlva tudta meg mondjuk az EU NAVFOR, hogy valami történt.

Általában hajónál az első dolog, ami feltűnik, hogy leadja a vészjelzést. A vészjelzést veszik a környékbeli hajók, abból megtudják, hogy ki az, mi az, hol van, mi történt. Ez nálunk azonnal megjelent. Mi pedig kiadtuk a riasztást, s mivel együtt voltak az adatok, elkezdődött a kommunikáció. Megpróbálták a legközelebbi hajót odairányítani; ami történhetett helikopterrel, gumicsónakkal, esetleg maga egy hajó ment oda. Azt már a támadás megkezdése előtt lehet tudni, mi van, ha nagy sebességgel közeledik két kis hajó egy kereskedelmi hajó irányába... Van a honlapunkon egy „best management list”, amin fel van sorolva, hogy miket kell csinálni a hajónak, például gyorsítani, cikkcakkban menni, esetleg vízágyúval löni stb. Amennyiben mégis eltérítik a hajót, ajánlják még a szögesdrótot is, de van egy olyan rendszer, amely folyamatosan jelzi a hajó pozícióját. Ezt a hajón nem lehet kikapcsolni, és úgy van elrejtve, hogy senki ne találja meg. Azzal folyamatosan nyomon követhetik a hajót, amit ilyenkor általában a szomáliai felségvizekre húznak át. Amennyiben teljesen sikerült elfoglalni a hajót – attól kezdve, hogy nálunk rákerült a VSL listára („Vulnerable shipping list”), nyomon tudtuk követni, tudtuk, hogy milyen nemzetiségűek vannak rajta, illetve mely tulajdonos cégcsoporthoz tartozik a hajó. Magába a tárgyalásokba viszont sosem avatkozott bele a misszió. Ily módon előfordult, hogy a kalózokat még a szomáliai területek előtt meg tudtuk állítani, ők pedig elmenekültek és sorsára hagyták a hajót.

A családdal hogy tartottad a kapcsolatot?

Azzal nem volt probléma, hiszen nekem internetem, telefonvonalam volt, illetve volt olyan szerencsém, hogy ki is tudtam hozni az akkori menyasszonyomat is egy időre.

Nem jelentett problémát, hogy misszióban voltál, de mégsem voltál misszióban?

Az elején volt furcsa egyedüli magyarnak lenni. A heti jelentésekben vicces volt a fejléc, mert nemzeti rangidős voltam, meg az egyetlen beosztott személy is... Mivel nagyon sok segítséget kaptam a Brüsszelben dolgozó Nemzeti Támogató Csoport tagjaitól, nem volt okom panaszkodni. Az egyetlen problémám – de nem miattuk – az izlandi vulkánkitörés volt. Ugyanis a vulkán pont aznap – április 15-én

– tört ki, amikor azzal keltem fel, hogy lemegyek és elbúcsúzom. Ezt hallva a kollégáim nevettek és mutatták a tévét, hogy én bizony sehová sem megyek... Igazuk volt. Majdnem négy napon keresztül búcsúzkodtam. Megvolt a repülőjegyem és folyamatosan jártam ki a repülőtérre, de állandóan törölték a járatokat. Végül arra kértem engedélyt Brüsszelből, hogy hazamehessek busszal. Bár a busz ugyanúgy tömve volt, mint a repülőgépek, de végül csak hazajutottam, így befejeződött a kilenc hónapos külszolgálatom.

Számodra mi volt a legnagyobb kihívás?

Nagyképűségnek tűnhet, de nem volt. Én kerestem magamnak a kihívásokat. Megtehettem volna, hogy megcsinálom a magam munkáját, foglalkozom a regisztrációval és élem az életet. De én külön örültem annak, hogy plusz feladatokat kaptam, végül is elismerték a munkám, ezt pedig úgy fogtam fel, mint elismerést. Ez azt jelentette, hogy jól dolgozom. Érdekes volt, jó is volt, kicsit viccesen is hangzott, hogy amikor a kereskedelmi hajózás új regisztrációs formáját megcsinálták, odajöttek hozzám a kereskedelmi összekötők, hogy nézzem már át én is, mi a véleményem, mi az, amit még pluszban bele kell rakni. Azért tudtam hozzátenni a dolgokhoz, mert naponta foglalkoztam kereskedelmi hajókkal, láttam a regisztrációjukat, ismertem a működésüket, a rendszerüket.

A munkám elismerését azt is bizonyította, hogy amikor az Egyesült Államok parti őrségének díjátadó ünnepsége volt, a misszió német híradó főnöke úgy gondolta, hogy egyfajta elismerésként olyan embereket szeretne oda elküldeni – akik majd a misszió törzsfőnöke mellett állnak –, akik jól dolgoztak. Megkeresett, hogy menjek ki. Megtiszteltetés volt, mondtam, hogy örülök neki, és akkor másnap közölték, hogy öltönyben kell mennem. Mondtam, hogy civil öltönyöm igazából nincs, a díszegyenruhám azonban velem van. Akkor hát abban... Ugyan kicsit feszélyezve éreztem magam, mint egyedüli díszegyenruhás, de ezen hamar túltettem magam.

A kinti tapasztalataidat fel tudtad itthon használni, érdekelt ez bárkit?

Amikor a vezénylésem lejárt, a Honvédség nem akart kiküldeni embert. Illetve szerettek volna még egy pénzügyest kiküldeni, de az EU-nak nem kellett magyar pénzügyes, mert ők egy képzett web-adminisztrátort szerettek volna, mert abból volt hiány. Igazából ez annyira más jellegű munka volt az itthonihoz képest, hogy a Magyar Honvédségben ehhez nem tudtak volna hozzátenni. Vannak tapasztalataik, és ha egyszer a Honvédség eljut olyan szintre, hogy egy ilyen ideiglenes főhadiszállást tud létrehozni valamilyen bázison, akkor annak a híradó és informatikai részéhez biztos tudnék hozzátenni. A Műveleti Irányító Központnál kíváncsiak voltak a tapasztalataimra, de Tatán már nem igazán. Nyilván Tata messze van tengertől...

Afganisztán és egy ilyen misszió után kimennél még misszióba?

Persze, természetesen.

Veszélyeztetett kereskedelmi hajók

Hadihajó az Ádeni-öböl vizein

Elfogott kalózok Szomália partjainál

Elfogott kalózok hajóra szállítása

AZ AFRIKAI MŰVELETEKBEN SZOLGÁLÓ MAGYAR KATONÁK ÉS RENDŐRÖK NÉVSORA

Namíbia – UNTAG

Balogh István r. főtörzsőrmester
Béres András r. főtörzsőrmester
Bielek Péter r. főtörzsőrmester
Disztl Antal r. főtörzsőrmester
Domokos István r. főtörzsőrmester
Farkas Jenő r. főtörzsőrmester
Gál-Gáspár Tamás r. alezredes
Gratzner József r. alezredes
Gulácsi Ferenc r. főtörzsőrmester
Kollár János r. főtörzsőrmester
Kontra Ferenc r. főtörzsőrmester
Körösi Antal Béla r. főtörzsőrmester
Maris Zsolt r. főtörzsőrmester
Dr. Molnár László r. főtörzsőrmester
Petróczi Sándor r. főtörzsőrmester
Schiff György r. főtörzsőrmester
Szabó György r. főtörzsőrmester
Temesi László r. főhadnagy
Varsányi Zsolt r. őrnagy

Angola – UNAVEM-II, 1991. május – 1995. február

Rendőrök

Adorjáni Attila r. főtörzsszászlós
Bánky Tibor r. százados
Borszéki Tivadar r. főhadnagy
Havas Zoltán r. főhadnagy
Kuti István r. főhadnagy
Nagy Géza r. hadnagy
Nagy Lajos r. főtörzsőrmester

Palló Róbert r. hadnagy
Sebestyén János r. százados
Siska Gábor r. főhadnagy
Dr. Szauter Zoltán r. főhadnagy
Szenes Mihály r. százados
Dr. Temesi László r. őrnagy
Vass György r. őrnagy

Katonák

Andrási Kálmán őrnagy
Balogh Ferenc százados
Bézi László őrnagy
Boldizsár Gábor százados
Braun László őrnagy
Czinege László százados
Csodányi László százados
Deáki Csaba őrnagy
Faludy Sándor őrnagy
Forgács László ezredes
Gulyás József százados
Kálló László százados
Katona István százados
Kállai László őrnagy
Kovács Tibor alezredes
Kövér István őrnagy
Kranciczki József százados
Makai Viktor százados
Nagy Árpád Zoltán százados
Nagy Zoltán százados
Pallos László százados
Pintér István őrnagy
Tatorján Béla alezredes
Tóth László őrnagy
Tóth Zoltán őrnagy
Török László alezredes
Varjú Gusztáv őrnagy
Varsányi Lajos őrnagy

Mozambik – ONUMOZ

Rendőrök

Ábel Zoltán r. hadnagy
Balatoni Zoltán r. főhadnagy
Benkő János r. főhadnagy
Dr. Boda József r. alezredes
Debreczeni Nándor r. főhadnagy
Hajdú Sándor r. hadnagy
Hodosi Gábor r. hadnagy
Kiss József r. hadnagy
Kovács Zsolt r. főhadnagy
Majoros Gábor r. alhadnagy
Patz András r. hadnagy
Pável Tamás r. hadnagy
Rosta Gábor r. százados
Soós Károly r. főhadnagy
Szabó Miklós r. hadnagy
Szentessy Zsolt r. hadnagy
Treiber Miklós r. hadnagy
Varga Zoltán r. főhadnagy
Varsányi Zsolt r. őrnagy
Vasas László r. főhadnagy

Katonák

I. váltás

Deáki Csaba alezredes
Gulyás Tibor őrnagy
Illés Béla őrnagy
Kalló László alezredes
Spaics József ezredes
Palicz Győző őrnagy

II. váltás

Balogh Ferenc százados
Bíró Sándor százados
Boldizsár Gábor százados
Bozsik József őrnagy

Csák Márton őrnagy
Erbán Gábor százados
Fábián Imre százados
Fülöp Jenő százados
Hegedűs Frigyes őrnagy
Hegedűs Lajos százados
Herdics Antal őrnagy
Holló József őrnagy
Jónás János százados
Koczák Imre őrnagy
Lakati Tibor őrnagy
Molnár László őrnagy
Németh Lajos százados
Pallos László százados
Papp István alezredes
Pintér István őrnagy
Szabados József őrnagy
Szakali Miklós százados
Száraz Pál őrnagy
Tóth Ferenc százados
Urvecki Imre őrnagy

Angola – UNAVEM III, 1995. február – 1997. február

Rendőrök

Horváth Sándor r. főtörzsőrmester
László Tamás r. főhadnagy
Lipniczki István r. hadnagy
Márkus Tamás Csaba r. hadnagy
Nagy Lajos r. főtörzsőrmester
Palló Róbert r. hadnagy
Streng Ferenc r. őrnagy
Surányi Péter r. zászlós
Szalai József r. alezredes
Vass György r. őrnagy
Zólyomi Zsolt r. zászlós

Katonák

Kolok János százados
Kondorosi Ferenc őrnagy
Nagy Albert őrnagy
Nyári Dezső alezredes
Pávics Sándor ezredes
Perei István őrnagy
Szőke Attila százados

MONUA, 1997. június – 1999. február

Rendőrök

Bacsa István r. százados
Bozsik Ferenc r. főhadnagy
Horváth Sándor r. főtörzsőrmester
Hrabovszki József r. törzsőrmester
Huszár Péter r. hadnagy
Karácsony Károly r. hadnagy
Kiss András r. zászlós
Kiss Károly r. főtörzsőrmester
Ruzicska Zsolt r. főtörzsőrmester
Dr. Szabó Károly r. őrnagy
Szlankó János r. törzszászlós
Szőke Ferenc r. hadnagy
Zsíros Mihály r. százados

Katonák

Adorján János őrnagy
Bozsik József őrnagy
Dikter József százados
Herter György őrnagy
Király László alezredes
Mayer Csaba őrnagy
Németh Sándor őrnagy
Pelczéder Gyula százados
Solti István alezredes
Túróczy Zoltán alezredes
Vámos József alezredes

Dr. Varga László őrnagy
Varsányi Lajos mk. őrnagy

Libéria – UNOMIL

Forgács László ezredes

Ruanda – UNOMUR, 1993.

Józsa László alezredes
Kántor János őrnagy
Labancz Imre őrnagy
Szabó László őrnagy

Nyugat-Szahara – MINURSO, 1995-től napjainkig

Rendőrök

1995.

Batyik Géza r. őrnagy
Gál András r. alezredes
Görömbei László r. százados
Dr. Kovács József r. alezredes
Kovács László r. alezredes
Kulcsár Attila r. zászlós
Dr. Nagy Zoltán r. őrnagy
Pável Tamás r. főhadnagy
Dr. Slezák József r. őrnagy
Smodics György r. százados
Dr. Sógör Zsolt r. százados
Száva Péter r. zászlós
Dr. Tószegi Lajos r. ezredes
Urbán Tibor r. százados

1996.

Hajdú Sándor r. alezredes
Majer János r. főtorzszászlós
Dr. Márkus Tamás Csaba r. főhadnagy
Vincze Zoltán r. zászlós
Vizi Miklós r. főhadnagy

1999.

Fodor Zoltán r. százados
Görömbei László r. százados
Kiss Katalin r. főhadnagy
Németh Patrícia r. hadnagy
Papp András r. főhadnagy

2000.

Dr. Tószegi Lajos r. ezredes

2001.

Dr. Tószegi Lajos r. ezredes
Zsinka András r. zászlós

Katonák:

2000.

Dr. Baráth Sándor alezredes
Fábián Imre őrnagy
Horváth László őrnagy
Pati-Nagy László őrnagy
Szomolányi Sándor százados
Talpas László alezredes

2001.

Borsos Gyula százados
Nyitrai Csaba százados
Rác János alezredes
Túróczy Zoltán százados
Vigh Zoltán őrnagy
Vincze Olivér százados

2002.

Babos András alezredes
Bencze Dániel százados
Hatos János alezredes
Szárász György vezérőrnagy
Szili Zoltán százados
Szomolányi Sándor százados
Tamási Béla őrnagy

2003.

Baladincz István őrnagy
Besenyő János százados
Bökönyszegi Róbert százados
Macsotai Gyula alezredes
Mészáros Tímea százados
Said Rasid őrnagy
Száráz György vezérőrnagy

2004.

Borsos Gyula százados
Gőcze Béla őrnagy
Juhász Zoltán őrnagy
Kovács László őrnagy
Nagybakos Tibor alezredes
Száráz György vezérőrnagy
Szilágyi István százados
Tóbiás Sándor százados

2005.

Bán József százados
Bíró Sándor százados
Hárs Tamás őrnagy/alezredes
Juhász Zoltán százados
Lakatos Attila százados
Szabó István mk. százados
Száráz György vezérőrnagy
Szűcs Attila őrnagy

2006.

Bánsági László százados
Csontos Jenő alezredes
Gulyás Csaba százados
Kiss Gyula százados
Sántha Csaba őrnagy
Szendi Csaba őrnagy

2007.

Banos János százados
Illés Zoltán őrnagy
Kolozsi Tamás százados
Kulcsár Csaba őrnagy
Moravek Csaba alezredes
Tóth Viktor őrnagy

2008.

Csanády Tamás őrnagy
Kalló Kálmán mk. őrnagy
Pálfi Béla százados
Rosta László százados
Séra Zoltán alezredes
Dr. Szabó Jenő Sándor mk. őrnagy

2009.

Csajági Zsigmond őrnagy
Kulcsár Csaba őrnagy
Lantos Mihály mk. őrnagy
Magyar István alezredes
Moravek Csaba alezredes
Seprenyi Attila őrnagy
Séra Zoltán alezredes

2010.

Fekete Zsuzsanna százados
Gerebenics Zsuzsanna százados
Kulcsár Csaba őrnagy
Midáner Attila százados
Moravek Csaba alezredes
Szomolányi Sándor alezredes
Tóbiás Sándor százados

2011.

Ferenczi Zsolt József őrnagy
Gőcze Béla őrnagy
Gyóni Róbert őrnagy
Pálfi Béla százados

Dr. Szabó Jenő Sándor alezredes
Vágner Szabolcs százados
Zentai Károly százados

2012.

Üveges István alezredes
Buzás László százados

**Kongói Demokratikus Köztársaság – EUFOR ARTEMIS,
2003. június 12. – szeptember 7.**

Tomolya János alezredes

Darfur – EU AMIS Támogató Művelete, 2004. június – 2005. december

Besenyő János százados
Kajári Ferenc őrnagy

EUSEC RD CONGO

Csajági Zsigmond őrnagy
Gerle Zoltán alezredes
Kiss Gábor százados
Nagy Sándor ezredes
Nyitrai Mihály alezredes
Papp István ny. alezredes
Török László alezredes

EUFOR RD CONGO

Cserhádi Zoltán alezredes
Dobó Attila alezredes
Eszenyi Imre őrnagy

EUFOR CHAD/RCA

Cserhádi Zoltán alezredes
Horváth Tamás őrnagy
Kiss Antal Zsolt alezredes
Nagy Ferenc alezredes

EU NAVFOR Atalanta/EU Naval Operation in the Somali Republic

Csorna József zászlós

Piroska József zászlós

EU Training Mission Somalia

Csatlós Péter hadnagy

Halászi Lajos főhadnagy

Horváth Csaba főhadnagy

István Antal főtörzsőrmester

Jécsák Mihály zászlós

Konczi Ferenc százados

Maczó Tibor főtörzsőrmester

Simon Donát főtörzsőrmester

Dr. Steiner Tibor őrnagy

Dr. Tóth Levente százados

EUFOR Libya

Dr. Bognár Tamás o. alezredes

Dr. Makrai Zita o. főhadnagy

AJÁNLOTT IRODALOM

Békefenntartásról általában:

Alex J. Bellamy, Paul Williams, Stuart Griffin: Understanding Peacekeeping, Polity, 2010, 2. illusztrált, átdolgozott, 376 oldal

Andrzej Sitkowski: Un Peacekeeping: Myth And Reality, Greenwood Publishing Group, 2006, 189 oldal

Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században, doktori (PhD) értekezés, 2006, Budapest, 139 oldal
http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2007/boda_jozsef.pdf

Boldizsár Gábor: A békeműveletekben való részvétel hatása a Magyar Honvédségre, doktori (PhD) értekezés, 2008, Budapest, 132 oldal
http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/boldizsar_gabor.pdf

Dennis J. D. Sandole: Peacebuilding, War and conflict in the modern world, Polity, 2011, 176 oldal

Donald Charles Daniel, Patricia Taft, Sharon Wiharta: Peace Operations: Trends, Progress, and Prospects, Georgetown University Press, 2008, 271 oldal

Dr. Ambrus Péter: Az igazi misszió, Alexandra kiadó, 271 oldal

Emmanuel A. Erskine: Peace-keeping techniques for Africa's conflict management, Afram Publications (Ghana) Ltd., 2000, 255 oldal

Jakkie Cilliers, Dr. Greg Mills: From peacekeeping to complex emergencies: peace support missions in Africa, South African Institute of International Affairs, 1999, 176 oldal

James H. Allan: Peacekeeping: Outspoken Observations by a Field Officer, Greenwood Publishing Group, 1996, 200 oldal

John Hillen: Blue helmets: the strategy of UN military operations, Brassey's, 2000, 320 oldal

Kis Zoltán László: magyarok a békefenntartásban, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011, 143 oldal
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/26487/magyarok_a_bekefenntartasban.pdf

Lise Morjé Howard: Un Peacekeeping in Civil Wars, Cambridge University Press, 2008, 402 oldal

Michael W. Doyle, Nicholas Sambanis: Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations, Princeton University Press, 2006, 400 oldal

Nordcaps PSO Tactical Manual, Volume 1, Jyvaskyla, 2002, 161 oldal

Nordcaps PSO Tactical Manual, Volume 2, Jyvaskyla, 2002, 195 oldal

Norrie MacQueen: The United Nations since 1945: peacekeeping and the Cold War, Addison Wesley Longman, 1999, 149 oldal

Norrie MacQueen: The United Nations: A Beginner's Guide, Oneworld, 2010, 196 oldal

Norrie MacQueen: United Nations Peacekeeping in Africa Since 1960, Pearson Education, 2002, 308 oldal

Paul F. Diehl: International Peacekeeping, Johns Hopkins University Press, 1994, 229 oldal

Paul Francis Diehl: Peace Operations, Polity, 2008, 188 oldal

Terry M. Mays: Historical Dictionary of Multinational Peacekeeping, Scarecrow Press, 2010, 467 oldal

Terry M. Mays: The A to Z of multinational peacekeeping, Scarecrow Press, 2006, 275 oldal

Tisovszky János: Az ENSZ és a békefenntartás, Magyar ENSZ társaság, 1997. március, 98 oldal www.menszt.hu/content/download/618/2909/file/TSFINAL2.pdf

Tomolya János: Békefenntartó Kézikönyv, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010, 246 oldal

Virginia Page Fortna: Does Peacekeeping Work?: Shaping Belligerents' Choices After Civil War, Princeton University Press, 2008, 214 oldal

William J. Durch: The Evolution of Un Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis, Palgrave Macmillan, 1993, 509 oldal

William J. Durch: Twenty-First-Century Peace Operations, US Institute of Peace Press, 2006, 651 oldal

Namíbia:

Chris McIntyre: Namibia, 3rd: The Bradt Travel Guide, Bradt Travel Guides, 2007, 528 oldal

Cleophas Johannes Phd Tsokodayi: Namibia's Independence Struggle, Xlibris Corporation, 2011, 301 oldal

E. Ike Udogu: Liberating Namibia: The Long Diplomatic Struggle Between the United Nations and South Africa, McFarland, 2011, 253 oldal

Kovács M. Nóra: Az én Namíbiám, M-Invest 2000 Kft. 2005, 116 oldal

Mamadou Lamine N'Diaye: The United Nations Transition Assistance Group in Namibia (UNTAG): A New Trend in UN Peace-keeping, City College of New York, 1992, 106 oldal

Nick Santcross, Sebastian Ballard, Gordon Baker: Namibia Handbook: The Travel Guide, Footprint Travel Guides, 2001, 391 oldal

Pascal Belda: EBizguide Namibia, MTH Multimedia S.L., 2008, 307 oldal

Yunxia Zhu, Roger Hearn: Un Peacekeeping in Action: The Namibian Experience, Nova Publishers, 1999, 272 oldal

Angola:

Adebayo Oyeade: Culture And Customs of Angola, Greenwood Publishing Group, 2007, 180 oldal

Africa Watch Committee: Land Mines in Angola, Human Rights Watch, 1993, 69 oldal

Alex Vines: Angola Unravels: The Rise and Fall of the Lusaka Peace Process, Human Rights Watch, 1999, 205 oldal

David Birmingham: Empire in Africa: Angola And Its Neighbors, Ohio University Press, 2006, 190 oldal

International Business Publications: Angola a "Spy" Guide, International Business Publications, USA, 2004, 376 oldal

Justin Pearce: An Outbreak of Peace: Angola's Situation of Confusion, New Africa Books, 2005, 196 oldal

Karl Maier: Angola: promises and lies, Serif, 2007, 224 oldal

Mike Stead, Sean Rorison: Angola, Bradt Travel Guides, 2010, 240 oldal

Patrick Chabal, Nuno Vidal: Angola: The Weight of History, Columbia University Press, 2008, 246 oldal

Patrick Chabal: A History of Postcolonial Lusophone Africa, C. Hurst & Co. Publishers, 2002, 339 oldal

Tony Hodges: Angola: From Afro-Stalinism to Petro-Diamond Capitalism, Indiana University Press, 2001, 201 oldal

W. Martin James: Historical Dictionary of Angola, Scarecrow Press, 2004, 229 oldal

Mozambik:

Alex Vines: Renamo: from terrorism to democracy in Mozambique, Centre for Southern African Studies, University of York, 1996, 209 oldal

Carrie L. Manning: The Politics of Peace in Mozambique: Post-Conflict Democratization, 1992-2000, Greenwood Publishing Group, 2002, 230 oldal

George O. Ndege: Culture And Customs of Mozambique, Greenwood Publishing Group, 2007, 133 oldal

Jessica Schafer: Soldiers at Peace: Veterans and Society After the Civil War in Mozambique, Palgrave MacMillan, 2007, 244 oldal

Joseph Hanlon, Teresa Smart: Do Bicycles Equal Development in Mozambique? Boydell & Brewer Ltd, 2008, 242 oldal

Joseph Hanlon: Mozambique: Who Calls the Shots? James Currey Publishers, 1991, 301 oldal

M. D. D. Newitt: A History of Mozambique, Indiana University Press, 1995, 697 oldal

Mario Joaquim Azevedo: Historical dictionary of Mozambique, Scarecrow Press, 1991, 250 oldal

Philip Briggs: Mozambique, Bradt Travel Guides, 2011, 352 oldal

Richard Synge: Mozambique: Un Peacekeeping in Action, 1992-94, US Institute of Peace Press, 1997, 221 oldal

Stephen Chan, Moisés Venâncio: War and Peace in Mozambique, St. Martin's Press, 1998, 207 oldal

Libéria:

Adekeye Adebajo: Building Peace in West Africa: Liberia, Sierra Leone, and Guinea-Bissau, Lynne Rienner Publishers, 2002, 192 oldal

Adekeye Adebajo: Liberia's Civil War: Nigeria, Ecomog, and Regional Security in West Africa, Lynne Rienner Publishers, 2002, 285 oldal

Amos Mohammed Sirleaf, Ph. D. Amos Mohammed "Deluxe" Sirleaf: The Role of the Economic Community of the West African States: Ecowas -Conflict Management in Liberia, AuthorHouse, 2003, 232 oldal

D. Elwood Dunn, Amos Jones Beyan, Carl Patrick Burrowes: Historical dictionary of Liberia, Scarecrow Press, 2001, 436 oldal

Frank Sherman: Liberia: The Land, Its People, History and Culture, Godfrey Mwakikagile, 2010, 350 oldal

Gabriel I. H. Williams: Liberia: The Heart of Darkness: Accounts of Liberia's Civil War and Its Destabilizing Effects in West Africa, Trafford Publishing, 2002, 455 oldal

I. A. Nass: A study in internal conflicts: the Liberian crisis and the West African peace initiative, Fourth Dimension Publishers, 2000, 354 oldal

Ikechi Mgbeoji: Collective Insecurity: The Liberian Crisis, Unilateralism, and Global Order, UBC Press, 2004, 186 oldal

Jeremy I. Levitt: The evolution of deadly conflict in Liberia: from 'paternalitarianism' to state collapse, Carolina Academic Press, 2005, 317 oldal

John-Peter Pham: Liberia: portrait of a failed state, Reed Press, 2004, 251 oldal

Margaret A. Vogt: The Liberian crisis and ECOMOG: a bold attempt at regional peace keeping, Gabumo Pub., 1992, 451 oldal

Mark Huband: The Liberian Civil War, Routledge, 1998, 256 oldal

Mark Malan: Security Sector Reform in Liberia: Mixed Results from Humble Beginnings, Strategic Studies Institute, 2008, 89 oldal

Patricia Levy, Michael Spilling: Liberia, Marshall Cavendish, 2009, 144 oldal

Thomas Jaye: Issues of sovereignty, strategy, and security in the Economic Community of West African States (ECOWAS) intervention in the Liberian Civil War, Edwin Mellen Press, 2003, 325 oldal

Ruanda:

Aimable Twagilimana, Learthen Dorsey: Historical dictionary of Rwanda, Scarecrow Press, 2007, 229 oldal

Amadou Deme: Rwanda 1994 and the Failure of the United Nations Mission, Xlibris Corporation, 2010, 219 oldal

Daniela Krosiak: The French betrayal of Rwanda, Indiana University Press, 2008, 330 oldal

Fred Grünfeld, Anke Huijboom: The Failure to Prevent Genocide in Rwanda: The Role of Bystanders, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, 299 oldal

Gérard Prunier: The Rwanda Crisis: History of a Genocide, Columbia University Press, 1995, 389 oldal

Henry Kwami Anyidoho: Guns over Kigali: the Rwandese civil war – 1994, Woeli Publishing Services, 1997, 131 oldal

Howard Adelman, Astri Suhrke: The Path of a Genocide: The Rwanda Crisis from Uganda to Zaire, Transaction Publishers, 2000, 414 oldal

Jéan-Pierre Chretien, Scott Straus: The Great Lakes of Africa: Two Thousand Years of History, Zone Books, 2006, 503 oldal

Julius Adekunle: Culture and Customs of Rwanda, Greenwood Publishing Group, 2007, 164 oldal

Linda Melvern: A People Betrayed: The Role of the West in Rwanda's Genocide, Zed Books, 2000, 272 oldal

LT Romeo Dallaire, Roméo A. Dallaire: They Fight Like Soldiers, They Die Like Children: The Global Quest to Eradicate the Use of Child Soldiers, Random House of Canada, Limited, 2011, 320 oldal

Mahmood Mamdani: When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda, Princeton University Press, 2002, 364 oldal

Michael N. Barnett: Eyewitness to a Genocide: The United Nations and Rwanda, Cornell University Press, 2003, 215 oldal

Philip Briggs, Janice Booth: Brandt Travel Guide Rwanda, Bradt Travel Guides, 2010, 288 oldal

Romeo Dallaire: Shake Hands With The Devil: The Failure of Humanity in Rwanda, Random House, 2008, 592 oldal

Nyugat-Szahara:

- Akbarali Thobhani: Western Sahara since 1975 under Moroccan administration: social, economic, and political transformation, E. Mellen Press, 2002, 287 oldal
- Anthony G. Pazzanita – Hodges, Tony: Historical Dictionary of Western Sahara, 2. kiadás, Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982, 523 oldal
- Besenyő János: A nyugat-szaharai válság – egy magyar békefenntartó szemével, Publikon Publishers, Pécs, 2012, 354 oldal
- Besenyő János: Az ENSZ nyugat-szaharai békemissziójának tapasztalatai, doktori (PhD) értekezés, Budapest, 2011, 165 oldal
http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2011/besenyoy_janos.pdf
- Besenyő János: Homok, Hőség, Nyugat-Szahara, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010, 88 oldal
- Besenyő János: Western Sahara, Publikon Publishers, Pécs, 2009, 197 oldal
- Briggs, Lloyd Cabot: Tribes of the Sahara, Harvard University Press-Cambridge, 1960, 295 oldal
- Damis, John: Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute, California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983, 196 oldal
- Hodges, Tony: The Roots of a Desert War, Lawrance Hill & Company, 1983, 388 oldal
- IBP USA: Western Sahara: A "Spy" Guide, International BUSINESS PUBN, 2005, 316 oldal
- Jensen, Erik: Western Sahara, Anatomy of a Stalemate, International Peace Academy, Lynne Rienner Publishers, 2005, 180 oldal
- Karin Arts – Pedro Pinto Leite: International Law and the Question of Western sahara, IPJET, 2007, Oporto, 352 oldal
- Lawles, Richard – Monahan, Laila: War and Refugess, The Western Sahara Conflict, Pinter Publishers, London and New York, 1987, 201 oldal
- McLean Thompson, Virginia – Adloff, Richard: The Western Saharans, Background to Conflict, Taylor & Francis, 1980, 348 oldal
- Mercer, John: Spanish Sahara, London, George & Unwin Ltd, 1976, 264 oldal
- Mercer, John: The Sahrawis of Western Sahara, Minority Rights Group, Report No. 40. 1979. London, 24 oldal
- Pablo San Martin: Western sahara, The Refugee Nation, University of Wales Press, Cardiff, 2010, 226 oldal
- Price, David Lynn: The Western Sahara, The Washington Papers, 1979, 80 oldal

Rezette, Robert: The Western Sahara and the frontiers of morocco, Nouvelles Editions Latines, Paris, 1975, 185 oldal

Saxena, S.C.: Western Sahara, No alternative to armed struggle, Kalinga Publications, Delhi, 1995, 311 oldal

Shelley, Toby: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? Zed Books, London&New York, 2004, 215 oldal

Theofilopoulou, Anna: The United Nations and Western Sahara – S Never-ending Affair / <http://www.usip.org/files/resources/sr166.pdf> (letöltés ideje: 2010.09.27.)

Zunes, Stephen – Mundy, Jacob: Western Sahara, War, nationalism and Conflict Irresolution, Syracuse University Press, 2010, 319 oldal

Kongói Demokratikus Köztársaság:

Besenyő János, Gyarmati Ádám, Hetényi Soma Ambrus, Pető Gergő, Szijj Dóra, Resperger István: Országismertető: Kongói Demokratikus Köztársaság, Sereg Szemle kiadvány, 2010, Székesfehérvár, 137 oldal

Ch. Didier Gondola: The History of Congo, Greenwood Publishing Group, 2002, 215 oldal

Dave Renton, David Seddon, Leo Zeilig: The Congo: Plunder And Resistance, Zed Books, 2007, 243 oldal

Emizet F. Kisangani, F. Scott Bobb: Historical Dictionary of the Democratic Republic of the Congo, Scarecrow Press, 2010, 624 oldal

Georges Nzongola-Ntalaja: The Congo from Leopold to Kabila: A People's History, Zed Books, 2002, 304 oldal

Gérard Prunier: Africa's World War: Congo, the Rwandan Genocide, and the Making of a Continental Catastrophe, Oxford University Press, 2008, 529 oldal

Jeanne M. Haskin: The Tragic State of the Congo: From Decolonization to Dictatorship, Algora Publishing, 2005, 228 oldal

Michael Wallace Nest, François Grignon, Emizet F. Kisangani: The Democratic Republic of Congo: economic dimensions of war and peace, Lynne Rienner Publishers, Inc., 2006, 165 oldal

Sean Rorison: Bradt Congo: Democratic Republic – Republic, Bradt Travel Guides, 2008, 352 oldal

Sèverine Autesserre: The Trouble with the Congo: Local Violence and the Failure of International Peacebuilding, Cambridge University Press, 2010, 311 oldal

Thomas Turner: The Congo Wars: Conflict, Myth and Reality, Zed Books, 2007, 243 oldal

Tony Chafer: From Rivalry to Partnership?: New Approaches to the Challenges of Africa, Ashgate Publishing, Ltd., 2011, 249 oldal

Darfur, Szudán:

- Abdel Salam Sidahmed, Alsir Sidahmed: Sudan, Routledge, 2005, 180 oldal
- Achier Deng Akol Ayay: Beautiful South Sudan, CreateSpace, 2010, 564 oldal
- Alexander De Waal: War in Darfur and the search for peace, Global Equity Initiative, Harvard University, 2007, 431 oldal
- Andrew Natsios: Sudan, South Sudan, and Darfur: What Everyone Needs to Know, Oxford University Press, 2012, 208 oldal
- Besenyő János: Országismertető: Szudán, Sereg Szemle kiadvány, 2010, Székesfehérvár, 132 oldal
- David Hoile: Darfur: the road to peace, European-Sudanese Public Affairs Council, 2008, 525 oldal
- Debra A. Miller: Darfur, Gale, 2009, 214 oldal
- Douglas Hamilton Johnson: The Root Causes of Sudan's Civil Wars, International African Institute, 2003, 234 oldal
- Dunstan M. Wai: The African-Arab conflict in the Sudan, Africana Pub. Co., 1981, 234 oldal
- Hilde F. Johnson: Waging Peace in Sudan: The Inside Story of the Negotiations That Ended Africa's Longest Civil War, Sussex Academic Press, 2011, 248 oldal
- Jok Madut Jok: Sudán: race, religion and violence, Oneworld, 2007, 338 oldal
- Julie Flint, Alexander De Waal: Darfur: a new history of a long war, Zed Books, 2008, 320 oldal
- Kwame Essien, Toyin Falola: Culture and customs of Sudan, Greenwood Press, 2008, 193 oldal
- Mahmood Mamdani: Savors and Survivors: Darfur, Politics, and the War on Terror, The Doubleday Religious Publishing Group, 2010, 416 oldal
- Mansur Khalid: War and peace in Sudan: a tale of two countries, Kegan Paul, 2003, 536 oldal
- Mawut Achieque Mach Guarak: Integration and Fragmentation of the Sudan: An African Renaissance, AuthorHouse, 2011, 732 oldal
- Michael Freeman: Sudan: the land and the people, Marquand Books, 2005, 335 oldal
- Millard Burr, Robert O. Collins: Darfur: The Long Road to Disaster, Markus Wiener Publishers, 2008, 347 oldal
- Patricia Levy, Zawiah Abdul Latif: Sudan, Marshall Cavendish, 2007, 144 oldal
- Peter Malcolm Holt, M. W. Daly: A History of the Sudan: From the Coming of Islam to the Present Day, Pearson Education, 2000, 222 oldal

Rex S. O'Fahey: *The Darfur Sultanate: A History*, Columbia University Press, 2008, 357 oldal

Richard Andrew Lobban: *Global Security Watch—Sudan*, ABC-CLIO, 2010, 207 oldal

Richard Barltrop: *Darfur and the International Community: The Challenges of Conflict Resolution in Sudan*, I.B.Tauris, 2010, 288 oldal

Richard Cockett: *Sudan: Darfur and the Failure of an African State*, Yale University Press, 2010, 315 oldal

Richard Lobban, Robert S. Kramer, Carolyn Fluehr-Lobban: *Historical dictionary of the Sudan*, Scarecrow Press, 2002, 396 oldal

Robert O. Collins: *A History of Modern Sudan*, Cambridge University Press, 2008, 331 oldal

Robert O. Collins: *Civil Wars and Revolution in the Sudan: Essays on the Sudan, Southern Sudan and Darfur, 1962 – 2004*, Tsehai Publishers, 2005, 408 oldal

Csád:

Ali Abdullatif Ahmida: *Bridges Across the Sahara: Social, Economic and Cultural Impact of the Trans-Sahara Trade During the 19th and 20th Centuries*, Cambridge Scholars Publishing, 2009, 215 oldal

Besenyő János, Hetényi Soma Ambrus, Jagadics Péter, Resperger István: *Országismertető, Csád, Sereg Szemle kiadvány, Székesfehérvár*, 2010, 113 oldal

Bjoern H. Seibert: *Operation Eufor Tchad/RCA and the European Union's Common Security and Defense Policy*, Strategic Studies Institute, 2010, 126 oldal

E. George H. Joffé, Valérie Day-Viaud: *Chad*, Clio Press, 1995, 188 oldal

Frank Hagemann: *Strategy Making in the European Union: The Quest for Comprehensive Security in the European Union's Military Operations: EUFOR RD Congo, EUFOR Tchad/RCA, and EUNAVFOR Somalia*, BoD – Books on Demand, 2010, 148 oldal

Frederic P. Miller, Agnes F. Vandome, John McBrewster: *Eufor Tchad/RCA*, Alphascript Publishing, 2010, 108 oldal

International Business Publications, USA: *Chad: Country Study Guide*, International Business Publications, USA, 2005, 326 oldal

John L. Wright: *Libya, Chad And The Central Sahara*, C. Hurst & Co. Publishers, 1989, 168 oldal

Mario Joaquim Azevedo, Emmanuel U. Nnadozie: *Chad: a nation in search of its future*, Westview Press, 1998, 170 oldal

Mario Joaquim Azevedo: *Roots of Violence: A History of War in Chad*, Routledge, 1998, 202 oldal

Martha Kneib: Chad, Marshall Cavendish, 2007, 144 oldal

Millard Burr, Robert O. Collins: Africa's Thirty Years War: Libya, Chad, and the Sudan, 1963-1993, Westview Press, 1999, 300 oldal

Samuel Decalo: Historical dictionary of Chad, Scarecrow Press, 1997, 601 oldal

Usa Ibp Usa: Chad Country Study Guide: Strategic Information, International Business Publications, Incorporated, 2009, 286 oldal

Virginia Thompson, Richard Adloff: Conflict in Chad, Institute of International Studies, University of California, 1981, 180 oldal

Szomália:

Brian J. Hesse: Somalia: State Collapse, Terrorism and Piracy, Routledge, 2011, 119 oldal

Captain Ron Pupetz, Canadian Joint Forces: In the Line of Duty: Canadian Joint Forces Somolia 1992-1993, Howell Press, 2001, 291 oldal

Elias P. Hoffmann: Somalia: Economic, Political, and Social Issues, Nova Science Publishers, 2010, 232 oldal

Gerald Hanley: Warriors: life and death among the Somalis, Eland, 2004, 228 oldal

Global Investment & Business Inc: Somalia: A Country Study Guide, International Business Publications, USA, 2000, 350 oldal

Heather Marie Akou: The Politics of Dress in Somali Culture, Indiana University Press, 2011, 177 oldal

Hettyey András: Szomália története és a környező országok szerepvállalása 2004 óta, Külügyi Szemle, VII. évfolyam, 2008/4. szám, 94–118. oldal

I. M. Lewis: Peoples of the Horn of Africa: Somali, Afar and Saho, Red Sea Press, 1998, 228 oldal

I. M. Lewis: Saints and Somalis: Popular Islam in a Clan-Based Society, The Red Sea Press, 1998, 174 oldal

I. M. Lewis: Understanding Somalia and Somaliland: Culture, History, Society, Columbia University Press, 2008, 139 oldal

Jay Bahadur: The Pirates of Somalia: Inside Their Hidden World, HarperCollins Canada, 2011, 272 oldal

John L. Hirsch, Robert B. Oakley: Somalia and Operation Restore Hope: reflections on peacemaking and peacekeeping, United States Institute of Peace Press, 1995, 217 oldal

Jonathan Stevenson: Losing Mogadishu: Testing U.S. Policy in Somalia, Naval Institute Press, 1995, 183 oldal

- Ken Rutherford: Humanitarianism Under Fire: The US and Un Intervention in Somalia, Kumarian Press, 2008, 217 oldal
- Kis-Álmos Péter, Besenyő János, Resperger István: Országismertető, Szomália, Sereg Szemle kiadvány, Székesfehérvár, 2010, 84 oldal
- Maria Brons: Society, security, sovereignty and the state in Somalia: from statelessness to statelessness? International Books, 2001, 312 oldal
- Mariam Arif Gassem: Somalia: clan vs. nation, Gassim, 2002, 135 oldal
- Marsai Viktor: Szomália és a globális terrorizmus, Nemzet és biztonság, 2010. február, 22–32. oldal
- Marsai Viktor: A szomáliai kalózok, Le Monde Diplomatique magyar kiadás, 2010. május, 28–36. oldal
- Martin N. Murphy: Contemporary piracy and maritime terrorism: the threat to international security, Routledge for the International Institute for Strategic Studies, 2007, 108 oldal
- Martin N. Murphy: Small Boats, Weak States, Dirty Money: The Challenge of Piracy, Columbia University Press, 2009, 539 oldal
- Martin N. Murphy: Somalia, the New Barbary?: Piracy and Islam in the Horn of Africa, Columbia University Press, 2011, 277 oldal
- Mohamed Diriye Abdullahi: Culture and Customs of Somalia, Greenwood Publishing Group, 2001, 198 oldal
- Mohamed Haji Mukhtar, Margaret Castagno: Historical dictionary of Somalia, Scarecrow Press, 2003, 353 oldal
- Nigel Cawthorne: Pirates of the 21st Century: How Modern-Day Buccaneers Are Terrorising the World's Oceans, John Blake, 2011, 278 oldal
- Othman O. Mahmood: The Root Causes of the United Nations' Failure in Somalia: The Role of Neighboring Countries in the Somali Crisis, iUniverse, 2011, 148 oldal
- Peter D. Little: Somalia: economy without state, International African Institute in association with James Currey, 2003, 206 oldal
- Peter Eichstaedt: Pirate State: Inside Somalia's Terrorism at Sea, Chicago Review Press, 2010, 209 oldal
- Shaul Shay: Somalia Between Jihad and Restoration, Transaction Publishers, 2010, 213 oldal
- Susan M. Hassig, Zawiah Abdul Latif: Somalia, Marshall Cavendish, 2007, 144 oldal
- Tarrósy István: Kenya harca az al-Shabaab ellen – A „Linda Nchi” hadművelet sikerének lehetősége, Afrika Tanulmányok, V. évfolyam, 2011/4. szám, 40–46. oldal
- Walter Sheldon Clarke, Jeffrey Ira Herbst: Learning from Somalia: the lessons of armed humanitarian intervention, Westview Press, 1997, 276 oldal

Líbia:

- Ali Abdullatif Ahmida: The Making of Modern Libya: State Formation, Colonization, and Resistance, SUNY Press, 2009, 256 oldal
- Alison Pargeter: Libya: The Rise and Fall of Qaddafi, Yale University Press, 2012, 304 oldal
- Besenyő János, Marsai Viktor: Országismertető, Líbia, Sereg Szemle kiadvány, Székesfehérvár, 2012, 115 oldal
- Dirk J. Vandewalle: A History of Modern Libya, Cambridge University Press, 2006, 246 oldal
- Ebiz Guides: Libya, MTH Multimedia S.L., 2006, 202 oldal
- Geoffrey Leslie Simons: Libya and the West: From Independence to Lockerbie, I.B.Tauris, 2003, 234 oldal
- Jane Sandifer: Libya Under Gaddafi's Rule, BiblioBazaar, 2011, 162 oldal
- John L. Wright: Libya: A Modern History, Taylor & Francis, 1981, 306 oldal
- John Mair, Richard Lance Keeble: Mirage in the Desert? Reporting the 'Arab Spring', Arima Publishing, 2011, 362 oldal
- John Oakes: Libya: The History of Gaddafi's Pariah State, History Press Limited, 2012, 192 oldal
- John Wright: A History of Libya, Hurst, 2010, 254 oldal
- Karen Dabrowska: The Libyan Revolution: Diary of Qadhafi's Newsgirl in London, AuthorHouse, 2012, 272 oldal
- Lin Noueihed, Alex Warren: The Battle for the Arab Spring: Revolution, Counter-Revolution and the Making of a New Era, Yale University Press, 2012, 304 oldal
- Oxford Business Group: The Report: Libya 2008, Oxford Business Group, 2008, 212 oldal
- Roger Jones: Libya, Kuperard, 2008, 168 oldal
- Roger Owen: The Rise and Fall of Arab Presidents for Life, Harvard University Press, 2012, 242 oldal
- Ronald Bruce St. John: Historical dictionary of Libya, Scarecrow Press, 2006, 403 oldal
- Ronald Bruce St. John: Libya: From Colony to Independence, Oneworld, 2008, 291 oldal
- Toby Manhire: The Arab Spring: Rebellion, Revolution, and a New World Order, Random House, 2012, 320 oldal
- Vijay Prashad: Arab Spring, Libyan Winter, AK Press, 2012, 168 oldal